

**SİNOP ŞEHRİNİN MEKÂNSAL GELİŞİMİNİN
COĞRAFİ PERSPEKTİFLE ANALİZİ**

**2022
DOKTORA TEZİ
COĞRAFYA**

İsmail ÜNLÜ

Danışman

Prof. Dr. Ünal ÖZDEMİR

**SİNOP ŞEHRİNİN MEKÂNSAL GELİŞİMİNİN
COĞRAFİ PERSPEKTİFLE ANALİZİ**

İsmail ÜNLÜ

Prof. Dr. Ünal ÖZDEMİR

T.C.

Karabük Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Coğrafya Anabilim Dalında

Doktora Tezi

Olarak Hazırlanmıştır

KARABÜK

Ocak 2022

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	4
DOĞRULUK BEYANI	5
ÖN SÖZ	6
ÖZ.....	8
ABSTRACT.....	10
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	12
ARCHIVE RECORD INFORMATION	13
KISALTMALAR	14
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	15
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	15
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR	16
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	16
Çalışma Konusuyla İlgili Yapılmış Olan Başlıca Araştırmalar.....	19
Çalışma Alanına Yönelik Yapılmış Olan Başlıca Araştırmalar	23
Şehir Coğrafyası ile İlgili Tanımlar ve Kuramsal Yaklaşımlar.....	28
GİRİŞ	36
Çalışma Alanının Konumu ve Sınırları	36
1. BÖLÜM	41
SİNOP ŞEHRİNİN DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ.....	41
1.1. Jeolojik Özellikler	41
1.2. Jeomorfolojik Özellikler	45
1.3. İklim Özellikleri	54
1.3.1. Sıcaklık	54
1.3.2. Yağış	57
1.3.3. Nem ve Bulutluluk.....	61
1.3.4. Basınç.....	62
1.3.5. Rüzgâr	63
1.4. Hidrografik Özellikler	65
1.5. Toprak Özellikleri.....	68
1.6. Bitki Örtüsü Özellikleri	71

2. BÖLÜM	76
SİNOP ŞEHRİNİN KURULUŞ VE GELİŞİMİ	76
2.1. Antik Çağda Sinop Şehri	76
2.2. Tarih Çağlarında Sinop Şehri.....	81
2.3. Türk Hakimiyetinde Sinop Şehri.....	83
2.4. Osmanlı Döneminde Sinop Şehri.....	88
2.5. Milli Mücadele Döneminde Sinop Şehri	92
2.6. Cumhuriyetten Sonra Sinop Şehri	100
3. BÖLÜM	106
SİNOP ŞEHRİNİN NÜFUS ÖZELLİKLERİ	106
3.1. Nüfusun Gelişimi ve Temel Özellikleri	106
3.2. Nüfus Hareketleri.....	124
3.2.1. Doğumlar ve Ölümler	124
3.2.2. Göçler	127
3.3. Nüfusun Demografik Özellikleri.....	132
3.3.1. Cinsiyet ve Yaş Yapısı.....	132
3.3.2. Nüfusun Aile Yapısı ve Hane Büyüklüğü.....	140
3.3.3. Nüfusun Ekonomik Nitelikleri	143
3.3.4. Eğitim Durumu.....	147
3.4. Nüfusun Dağılışı ve Yoğunlukları.....	151
4. BÖLÜM	160
SİNOP ŞEHRİNİN FONKSİYONLARI VE KENTSEL ARAZİ KULLANIMI	160
4.1. Fonksiyon ve Şehirsal Fonksiyon.....	160
4.2. Sinop Şehrinin Fonksiyonları	170
4.3. Şehir İçi Arazi Kullanımı ve Fonksiyon Alanları	305
4.4. Sinop Şehrinin Morfolojisi	332
4.5. Sinop Şehrinin Mekansal Gelişimi	342
4.5.1. Yatay Gelişim.....	342
4.5.2. Dikey Gelişim.....	348
5. BÖLÜM	350
SİNOP ŞEHİRİ KENTSEL BÜYÜME MODELLENMESİ	350
5.1. Kentsel Büyüme Modellerinin Tarihçesi ve Kuramsal Yaklaşımlar	350
5.2. Uydu Fotoğrafları Kontrollü Sınıflandırılma.....	354

5.3. Sinop Şehri Kontrollü Sınıflandırma Analizi.....	355
5.4. Analitik Hiyerarşi ve Uygunluk Analizleri.....	363
5.5. Analitik Hiyerarşi Sinop Şehri Uygunluk Analizi	365
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	376
KAYNAKÇA.....	386
TABLolar LİSTESİ	426
ŞEKİLLER LİSTESİ	431
HARİTA LİSTESİ.....	433
FOTOĞRAF LİSTESİ	434
ÖZ GEÇMİŞ	437

TEZ ONAY SAYFASI

İsmail ÜNLÜ tarafından hazırlanan “SİNOP ŞEHRİNİN MEKÂNSAL GELİŞİMİNİN COĞRAFİ PERSPEKTİFLE ANALİZİ” başlıklı bu tezin Doktora Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Ünal ÖZDEMİR

Tez Danışmanı, Coğrafya Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Coğrafya Ana Bilim Dalında Doktora tezi olarak kabul edilmiştir. 17/01/2022

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Prof. Dr. Ünal ÖZDEMİR (KBÜ)

Üye : Prof. Dr. Barış SARIKÖSE (KBÜ)

Üye : Doç. Dr. Güzin KANTÜRK YİĞİT (KBÜ)

Üye : Prof. Dr. Serkan DOĞANAY (GRÜ)

Üye : Doç. Dr. Namık Tanfer ALTAŞ (ATAÜNİ)

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Doktora Tezi derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Hasan SOLMAZ

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Doktora tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola başvurmadan yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: İsmail ÜNLÜ

İmza :

ÖN SÖZ

Şehir yerleşmeleri, kırsal yerleşmelerle birlikte yeryüzünde insanoğlunun yaşam alanlarını oluşturmaktadır. Şehir Coğrafyası, doğal ortamda meydana gelen insan ilişkilerini belirli bir metodolojiyle inceler. Aynı zamanda benzerlik ve farklılıkların irdelenmesi, insanın çevreyle olan münasebetleri sonucunda ortaya çıkan olay ve olgularla ilgilenir. Günümüzde dünya nüfusunun yarıdan fazlası şehirlerde yaşamaktadır. Bu kapsamda şehirlerin gelişimi ve şehirlerde ortaya çıkan sorunlar üzerinde çalışmalar üretilmesi gereklidir. Şehirler, ülke içerisindeki nüfus kitlelerini barındıran, ekonomik faaliyetlerin yönetilmesi, dağıtımı ve değişimin örgütlenmesinde önemli bir yere sahiptir. Ayrıca kültürel yaşamın kurgulanması ve devletlerin siyasi olarak örgütlenmesinde şehirlerin farklı misyonları bulunmaktadır. Şehirlerin kendi dinamikleri göz önünde bulundurulduğunda karışık bir hayat tarzına sahiptir.

Şehirler başta coğrafya olmak üzere birçok disiplin tarafından çalışılmaktadır. Her disiplin kendi yöntem ve sistematigiyle şehirleri farklı açıdan ele almaktadır. Şehirleri bir bütün halde incelemek ancak bilimlerin ortak çalışmalarıyla gerçekleştirilebilir.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında, engin bilgi ve tecrübeleriyle beni aydınlatan, bilimsel kimlik kazanmamda büyük bir emeği bulunan, sorgulayıcı bir düşünce tarzı benimsememi sağlayan danışman hocam Prof. Dr. Ünal ÖZDEMİR'e teşekkürü bir borç bilirim. Aynı zamanda yetişmemde emeği bulunan, lisans ve lisansüstü öğrenimde derse giren Karabük Üniversitesi Coğrafya Bölümü hocalarıma teşekkür ederim. Tez izleme aşamasında yönlendirmeleriyle çalışmanın bu hale gelmesini sağlayan Prof. Dr. Barış SARIKÖSE'ye ve Doç. Dr. Güzin KANTÜRK YİĞİT'e şükranlarımı sunarım. Jürimde yer alan Prof. Dr. Serkan DOĞANAY'a ve Doç. Dr. Namık Tanfer ALTAŞ'a verdikleri katkılardan dolayı teşekkür ederim. Ayrıca arazi çalışmaları esnasında gerekli dokümanların temin edilmesinde Sinop Belediyesi ve Valiliği çalışanlarına müteşekkirim. Çalışmadaki haritaların üretilmesinde yardımlarından dolayı Enes TAŞOĞLU ve Yasin ÇETİN'e teşekkür ederim. Son olarak bilimsel konularda fikir danıştığım, yakın arkadaşım Emre DURAN'a teşekkür ederim. Eldeki araştırmanın Şehir Coğrafyası alanında çalışma yapacak bilim insanlarına katkı sağlaması temennisiyle.

Bu araştırma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Sinop şehrinin doğal çevre özellikleri, ikinci bölümde ise Sinop şehrinin kuruluş ve gelişim aşamaları

açıklanmıştır. Üçüncü bölümde Sinop şehrinin nüfus özelliklerine değinilmiştir. Dördüncü bölümde Sinop şehrinin fonksiyonları ve kentsel arazi kullanım alanları ele alınmıştır. Son bölümde ise kentsel büyüme modellerinin tarihçesi, kontrollü sınıflandırma analizi, Analitik Hiyerarşi Prosesi, şehirselle uygunluk analizi gibi konular üzerinde durulmuştur.

İsmail ÜNLÜ
KARABÜK, 2021

ÖZ

Şehirler insanoğlunun meydana getirdiği karmaşık yapılardır. Şehirlerde ekonomik sistemler, kültürel yaşam, siyasi örgütlenme ve değişim-dönüşüm bir plan dâhilinde yapılmaktadır. Araştırma alanı Karadeniz Bölgesi'nin Batı Karadeniz Bölümü'nde yer almaktadır. Sinop şehrinin yönetim sahasını 13 mahalle ve mücavir alanda bulunan iki köy oluşturmaktadır. 2016 yılı imar planına göre Sinop şehri 2,286 hektardır. Bu araştırmanın amacı Sinop şehrinin gelişimine neden olan faktörleri mekânsal açıdan incelemektir. Ayrıca şehirde arazi kullanımında meydana gelen değişiklikler Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) ve Uzaktan Algılama Teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir. Bunlara ek olarak Analitik Hiyerarşi Prosesi baz alınarak şehrsel uygunluk modeli geliştirilmiştir. Çalışmada nitel araştırma tekniklerinden betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelinin analizinde betimsel istatistikten yararlanılmıştır. Tarama verilerini Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Meteoroloji Genel Müdürlüğü (MGM), Sinop Belediyesinden alınan nazım ve imar planları gibi ikincil veriler oluşturmaktadır. Literatürde doktora düzeyinde şehir coğrafyası çalışmaları bir konuyla ilişkili olarak ele alınmaktadır. Şehrsel modelleme, CBS ve Uzaktan algılama çalışmaları oldukça azdır. Çalışmanın amaçlarından birisi de literatüre katkı yapmaktır.

Sinop şehri tarihsel süreçte liman ve ticaret fonksiyonuyla ön plana çıkmıştır. 20. yüzyılın sonlarına doğru Samsun-Sivas demiryolu açılmış ve Trabzon Limanı hinterlandını güçlendirmiştir. Bu durum Sinop şehrinde liman ve ticaret fonksiyonun önem kaybetmesine neden olmuştur. Böylece Sinop şehri Karadeniz Bölgesi'nde ticaret ve deniz ulaşımı açısından geri planda kalmıştır. 21. yüzyılda Sinop şehir nüfusunun artması, karayolu sistemlerinin gelişmesi, sanayileşmenin nispeten sağlanması sonucunda şehrin sosyoekonomik özellikleri çeşitlenmiştir. 2020 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS)'ne göre Sinop, Türkiye'nin yaşlı nüfus oranı en fazla olan il olma özelliğiyle dikkat çekmektedir. Aynı zamanda kadın ve erkeklerde en yüksek ortalama yaşa sahip ildir. Araştırma sonucunda uydu fotoğraflarından (1985-2021) elde edilen bulgularda şehir ve mücavir alan sahasında yer alan yerleşmeler %61,3 oranında genişlediği ortaya çıkmıştır. 1985'te 1287,65 hektar olan yerleşme alanları, 2021'de 2077,48 hektara yükselmiştir. Bu süre zarfında sulak alanlar 4,74 hektardan 57,75 hektara çıkmıştır. 1985'te 969,81 hektar olan tarım

arazileri, 2021'de 272,07 hektara gerilemiş, yani %71,9 oranında küçülmüştür. Son olarak orman arazileri %8,4 oranında azalmıştır. Bu durumu ortaya çıkaran temel sebep, kent nüfusunun artması ve sanayileşme faaliyetleridir.

Analitik Hiyerarşi Prosesiyle (AHP) şehirselle uygunluk analizi sonucunda şehri oluşturan mahalleler ve mücavir alan toplamda 6743,58 hektar olarak tespit edilmiştir. Bu alanların 308,53 hektarı az uygun alanlar, 810,45 hektarı orta uygun alanlar, 2894,85 hektarı uygun ve 2729,74 hektarı çok uygun alanlardır. Oransal olarak incelendiğinde %4,5'i az uygun, %12'si orta uygun, %42,9'u uygun ve %40,6'sı çok uygundur. Sinop şehri ve mücavir alanın %83,5'i yerleşim açısından uygun şartlar taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sinop, Şehir, Şehir Coğrafyası, Mekânsal Gelişim, Uzaktan Algılama ve Coğrafi Bilgi Sistemleri.

ABSTRACT

Cities are complex structures created by human being. Economic systems, cultural life, political organization and change in cities-transformation is carried out within the framework of a plan. The research area is located in the Western Black Sea Part of the Black Sea Region. The administrative area of Sinop city consists of 13 neighborhoods and two villages located in adjacent area. According to the master plan of 2016, the city of Sinop is 2,286 hectares. The aim of this research is to examine the factors causing the development of the city of Sinop from a spatial point of view. In addition, changes in land use in the city were analyzed using Geographic Information Systems (GIS) and Remote Sensing techniques. Also, the urban suitability model has been developed based on the Analytical Hierarchy Process. In the study, descriptive screening model was used as one of the qualitative research techniques. Descriptive statistics were taken in the analysis of the screening model. Scanning data are secondary data such as structural and master plans taken from the Turkish Statistical Institute (TUIK), the General Directorate of Meteorology (MGM), the municipality of Sinop. Studies of urban geography at the doctoral level in the literature are considered in relation to a topic. Urban suitable modeling, GIS and Remote sensing studies are very few. One of the aims of the study is to contribute to the literature.

The city of Sinop has historically come to the forefront with its port and trade function. But, Samsun-Sivas railway opened towards the end of 20th century, and the Port of Trabzon has strengthened its hinterland. This situation has led to the loss of importance of the port and trade function in the city of Sinop. Thus, the city of Sinop has remained at the forefront in terms of trade and sea transportation in the Black Sea Region. As a result of the increase in the population of the city of Sinop, the development of road systems, the relative provision of industrialization, the socioeconomic characteristics of the city have diversified in 21st the century.

According to the Address-Based Population Registration System (ADNKS) of 2020, Sinop is notable for being the province with the highest proportion of the elderly population in Turkey. It is also the province with the highest median age group for men and women. As a result of the research, in the findings obtained from satellite photographs (1985-2021), it was revealed that the settlements located in the city and the adjacent area expanded by 61,3%. Settlement areas, which were 1287,65 hectares in 1985, increased to 2077,48 hectares in 2021. During this time, the wetlands have

increased from 4,74 hectares to 57,75 hectares. Agricultural land, which was 969,81 hectares in 1985, has decreased to 272,07 hectares in 2021, that is, it has shrunk by 71,9%. Finally, the forest land area decreased by 8,4%. The main reason that reveals this situation is the increase in the population of the city and the activities of industrialization.

As a result of the analysis of urban compatibility with the Analytical Hierarchy Process (AHP), the neighborhoods and the area of adjacent that make up the city were determined to be 6743,58 hectares in total. 308,53 hectares of these areas are less suitable areas, 810,45 hectares are medium suitable areas, 2894,85 hectares are suitable and 2729,74 hectares are very suitable areas. When examined proportionally, 4,5% is less suitable, 12% is medium suitable, 42,9% is suitable and 40,6% is very suitable. 83,5% of Sinop city and adjacent area have favorable conditions for urban life.

Keywords: Sinop, Urban, Urban Geography, Spatial Development, Remote Sensing and Geographic Information Systems.

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Sinop Şehrinin Mekânsal Gelişiminin Coğrafi Perspektifle Analizi
Tezin Yazarı	İsmail ÜNLÜ
Tezin Danışmanı	Prof. Dr. Ünal ÖZDEMİR
Tezin Derecesi	Doktora
Tezin Tarihi	17.01.2022
Tezin Alanı	Coğrafya
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	437
Anahtar Kelimeler	Sinop, Şehir, Şehir Coğrafyası, Mekânsal Gelişim, Uzaktan Algılama ve Coğrafi Bilgi Sistemleri.

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Analysis of the Spatial Development of the City of Sinop from Geographical Perspective
Author of the Thesis	İsmail ÜNLÜ
Advisor of the Thesis	Prof. Dr. Ünal ÖZDEMİR
Status of the Thesis	Doctoral Thesis
Date of the Thesis	17.01.2022
Field of the Thesis	Geography
Place of the Thesis	KBU/LEE
Total Page Number	437
Keywords	Sinop, Urban, Urban Geography, Spatial Development, Remote Sensing and Geographic Information Systems.

KISALTMALAR

ADNKS:	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AHP:	Analitik Hiyerarşi Prosesi
CBS:	Coğrafi Bilgi Sistemleri
DHMİG:	Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü
hPa:	Hectopascal
KGM:	Karayolları Genel Müdürlüğü
km:	kilometre
m:	metre
mm:	milimetre
m²:	metrekare
m³:	metreküp
MGM:	Meteoroloji Genel Müdürlüğü
OSB:	Organize Sanayi Bölgesi
TÜİK:	Türkiye İstatistik Kurumu

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu araştırmanın amacı Sinop şehrinin gelişimine neden olan faktörleri mekânsal açıdan incelemektir. Çalışmada şehirde arazi kullanımında meydana gelen değişiklikler, Coğrafi Bilgi Sistemleri ve Uzaktan Algılama teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir. Analitik Hiyerarşi Prosesi baz alınarak CBS yardımıyla şehirselle uygunluk modeli geliştirilmiştir. Bütün bu olguları yerinde tespit edebilmek amacıyla arazi çalışmaları düzenlenmiş ve araştırmacının kişisel gözlemlerine de yer verilmiştir.

Bu amaç doğrultusunda alt problemleri tespit edebilmek amacıyla şu sorunlara cevap aranmıştır;

- Sinop şehrinin gelişiminde etkili olan coğrafi faktörler nelerdir?
- Sinop şehrinin arazi kullanımında zaman içinde nasıl bir değişim olmuştur?
- Sinop şehirde zaman içinde fonksiyon değişiklikleri nasıldır?

İlgili alan yazın incelendiğinde Sinop şehrine ait lisansüstü düzeyde coğrafya alanında çalışması olmaması söz konusu sahanın seçilme nedenini oluşturmaktadır. Aynı zamanda çalışmanın literatüre katkı yapması hedeflenmektedir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırmada nitel araştırma tekniklerinden betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelinin analizinde yüzde ve betimsel istatistikten yararlanılmıştır. Betimsel tarama modeli, bireylerin, grupların, nesnelerin ve kurumların işleyişlerini belirleme ve karşılaştırma yapmak amacıyla kullanılmaktadır (Cohen Mannion ve Morrison, 2007). Araştırmaya alan yazını taranarak başlanmıştır. Tarama sonucunda çalışma konusuna uygun olan araştırmalar sınıflandırılmıştır. Söz konusu sınıflandırma konunun kavramsal çerçevesini oluşturmaktadır. İlgili alan yazınında yerli çalışmaların yanında yabancı çalışmalara da ağırlık verilmiştir. Araştırmada ikincil verilerin düzenlenmesi için Microsoft Office programı yardımıyla tablo, şekiller hazırlanmıştır. Ayrıca kartografik veriler Arc-GIS 10,4 paket programı yardımıyla desteklenmiştir.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR

Çalışmanın konu kapsamı Şehir Coğrafyasıdır. Alan kapsamı Sinop şehri oluşturmaktadır. Bu doğrultuda tez oluşturulmuştur. Veriler coğrafya biliminin metodolojisi ve prensiplerine sadık kalınarak değerlendirilmiştir.

Çalışmanın sınırlılıklardan ilkinin COVID-19 pandemisi oluşturmaktadır. 2019'da Aralık ayında çıkan ve kısa sürede dünyayı etkisi altına alan pandemi arazi çalışma takvimini sekteye uğratmıştır. Bu dönemde kurum ve kuruluşlardan temin edilecek veriler ve yüz yüze görüşmeler ertelenmiştir. Ayrıca veri kaydı yapan kişilerin hasta olmaları ya da uzaktan işlerini yürütmeleri sonucu bazı verilerin temininde gecikmeler yaşanmıştır. Belediyeden temin edilen verilerde farklı yazılım kullanılmasını nedeniyle koordinat sistemi uyuşmama problemi ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda fonksiyonel arazi kullanım haritalarının üretilmesinde belediye sınırları birbiriyle örtüşmemiştir. Bunlara ek olarak ulaşım haritasında bazı sokak isimlerinin tanımlama eksikliği de yer almaktadır. TÜİK veri tabanında Sinop şehrinde faal nüfusun ekonomik faaliyetlere göre dağılımını içeren veri kaydı başta olmak üzere nüfusun ekonomik nitelikleri, ortalama hane büyüklüğü ve balıkçılık istatistikleri gibi bazı verilere ulaşmada güçlükler ortaya çıkmıştır.

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Şehirler farklı bakış açılarıyla birden çok disiplinin çalışma kapsamında yer almaktadır. Bu durum şehir ile ilgili çalışmaların her geçen gün artmasını sağlamakta ve literatürü zenginleştirmektedir. Türkiye’de Şehir Coğrafyası alanında çalışmalar 1940’lı yıllara kadar gitmektedir. Tanoğlu’nun (1944) “*Samsun Şehri*”, Tunçdilek’in (1957) “*Eskişehir ve Şehrin Tekamülü*” adlı eserleri coğrafya alanında Türkiye’deki şehir coğrafyasıyla ilgili çalışmaların ilklerini oluşturmaktadır. Diğer yandan Tümertekin’in (1965) “*Türkiye Şehirlerinin Fonksiyonel Sınıflandırılması*” isimli çalışması Türkiye’de fonksiyonel özelliklerine göre şehirlerin sınıflandırılmasını konu alan çalışmaların başında gelmektedir. Yine yazar 1973 yılında kaleme aldığı “*Türkiye’de Şehirleşme ve Şehrsel Fonksiyonlar*” adlı eserinde Türkiye’de şehirleşmenin dağılımını incelemiş, şehirleri nüfus özelliklerine göre sınıflandırmıştır. Bu çalışmada kır ve şehir yerleşmeleri karşılaştırılmış, daha sonra fonksiyonel özellikler incelenmiştir.

Denker (1976) “*Şehir İçi Arazi Kullanışı*” çalışmasında Gelibolu, Malkara ve Babaeski ilçelerinde şehir içi arazi kullanımı ve buna bağlı olarak yerleşmelerde ortaya çıkan fonksiyonları karşılaştırmalı olarak incelemiştir. 1960-1970 yılları arasında şehir yerleşmelerini çalışan coğrafyacılar (Yücel, 1960; Darkot, 1967; Tümertekin, 1973; Emiroğlu, 1975) şehir yerleşmelerinin belirlenmesinde bazı kriterler belirlemişlerdir. Yerleşmelerin kır ya da şehir olarak atfedilmesinde daha çok nüfus ve fonksiyon kavramları üzerinde durmuşlardır. 2000 yılından sonra Türkiye’de üniversitelerin çoğalması ve teknolojik imkânların genişlemesi neticesinde makale, kitap, bildiri ve tezlerin sayısında artış kaydedilmiştir.

Alanla ilgili çalışmalarda şehir coğrafyası ismi kullanılarak yazılmış ilk eser Göney (1977) tarafından “*Şehir Coğrafyası I*” adıyla yayınlanmıştır. Söz konusu eser ders kitabı niteliğinde hazırlanan ilk eser olarak dikkat çekmektedir. Diğer yandan Uğur ve Aliagaoglu (2010) tarafından kaleme alınan bir diğer eser “*Şehir Coğrafyası*”dır. Her iki yazar doktoralarını bu alanda tamamlamışlardır. Ayrıca kitap bölümü şeklinde hazırlanan Şehir Coğrafyası çalışmaları da mevcuttur (Tümertekin ve Özgüç; 2012, Doğanay, Özdemir ve Şahin, 2013; Doğanay, 2014). Tümertekin ve Özgüç tarafından kaleme alınan “*Beşerî Coğrafya, İnsan Kültür ve Mekân*” isimli çalışmanın “*Şehirleşme ve Şehirler*” bölümünde, şehirselleşmelerin ortaya çıkışları, ekonomik temellendirmeleri, mekânsal örgütlenme ve planlama unsurlarına değinilmiştir (Tümertekin ve Özgüç, 2012). Doğanay ve diğerleri ise çalışmalarında şehir ve şehirleşme ölçütleri üzerinde durmuşlar, dünya ölçeğinde şehirleşmenin yol açtığı problemlere değinmişlerdir (Doğanay, vd. 2013). Doğanay’ın “*Türkiye Beşerî Coğrafyası*” adlı eserinde şehirleşmeye bağlı olarak ortaya çıkan planlama sorunları, Türkiye’nin şehirleşme süreci ve şehirlerin mekânsal dağılışına yer vermiştir (Doğanay, 2014).

20. yüzyılın son çeyreğinde Türkiye’de şehir konulu lisansüstü tez çalışmaları sayısında hızlı bir artış kaydedilmiştir. Bunlardan herhangi bir il ya da ilçe merkezini konu alan çalışmaların YÖK ulusal veri tabanında sayısı 49’dur (Erişim Tarihi, 18.04.2020). Şenol (1985), Göksoy (1990) ve Baydil (1990)’in yayınları şehir coğrafyasıyla ilgili lisansüstü düzeyde yapılmış çalışmaların ilk örnekleridir. Diğer yandan Timor ve Uzuneminoğlu Akengin (1992), Hacısalihoğlu (1995) lisansüstü düzeyde şehir coğrafyası alanında çalışma yapan diğer bilim insanlarıdır. 1985-2004 yılları arasında yapılan lisansüstü tezler, *il ya da ilçe merkezinin şehir coğrafyası, şehir*

içi arazi kullanımı, şehrsel gelişim, şehrsel fonksiyonlar gibi konularla ilgilidir. 2004 yılından sonra yapılan lisansüstü tezler ise *şehrsel gelişimin tarım alanları üzerindeki etkisi, şehrsel gelişim, şehrsel gelişim sonucu ortaya çıkan problemler, şehrsel gelişimin jeomorfolojik birimler üzerine etkisi* gibi farklı konularda çalışmalarla devam etmektedir. Bunlara ek olarak il ya da ilçe merkezlerini konu olan çalışmaların sayısında artış görülmektedir.

1990'lı yıllarda Türkiye'de üniversite sayısının artmasına bağlı olarak şehirleşme-üniversite arasındaki ilişkiyi konu alan eserler alan yazınında daha fazla yer tutmaya başlamıştır. Bu türden çalışmaların artmasının temel sebebi küçük ve orta büyüklükte şehirlerin kurulduğu lokasyonda mekânsal gelişime katkı sağlamasından kaynaklanmaktadır (Sargın, 2006; Işık 2008). Türkiye'de üniversitelerin kentleşmeye sosyoekonomik katkılarını kaleme alan ilk eser Aydemir (1994) tarafından yapılmıştır. Çalışmada üniversitelerin hem mekânsal gelişim hem de şehir ekonomilerinde yarattığı canlılık vurgulanmıştır.

Aynı zamanda Özyaba tarafından (1999) "*Kentsel Gelişimde Üniversitelerin Rolü: Uludağ Üniversitesi ve Bursa*" adlı çalışma üniversite-şehir etkileşimi konusunda yazılmış eserlerin bir diğerini oluşturmaktadır. Diğer yandan 2002 yılında Karataş tarafından "*Üniversitelerin Sosyo-Ekonomik Gelişimdeki Rolü ve Önemi (Muğla Üniversitesi Örneği)*" alana katkı sağlayan diğer çalışmalardandır. Sargın (2006) "*Şehirleşme, Üniversitelerin Şehirleşmeye Etkileri*" araştırmasında Süleyman Demirel Üniversitesi'nin Isparta şehrine olan etkilerini incelenmiştir. Işık (2008) tarafından "*Türkiyede Üniversitelerin Kentleşme Üzerine Etkisi*" isimli eser de bu alanda yapılmış çalışmalardan birisidir. Yazar bu çalışmayı farklı bir isimle makale olarak da yayımlanmıştır. 2008 yılı sonrasında bu konu üzerinde alan yazınında ilgili çalışmaların sayısı artış göstermiştir. Bu çalışmalara (Aktaş, 2010; Öztürk, Torun ve Özkök 2011; Akengin ve Kayki, 2013; Ergun, 2014; Taş ve Türkan, 2016; Onsekiz, 2018; Özdemir, Oral ve Ünlü, 2019; Yakut ve Ceylan, 2019) örnek olarak gösterilebilir.

2000'li yıllara gelindiğinde Şehir Coğrafyası alanındaki çalışmaların daha çok turizm sektörüne kaydığı tespit edilmiştir. 1980'li yılların sonuna doğru turizm sektöründeki atılımlar, kıyı alanlardaki yerleşmelerin mekânsal açıdan gelişmesine katkı sağlamıştır. Ancak turizm 1990'lı yılların sonlarına doğru gelişme göstermiştir.

Bu doğrultuda, turizm şehirlere kültürel, demografik, sosyal ve ekonomik açıdan katkı sağlamıştır ve bu türden araştırmalar sayısında alanla ilgili çalışmalar giderek yaygınlaşmıştır. İlgili çalışmalar daha çok makale, tez, kitap bölümü ve bildiri şeklindedir. Söz konusu çalışmalardan bazıları (Kocakuşak, 1993; Timor, 2004; Akengin, 2006; Akış, 2007; Bozyer, 2008; Kapluhan, 2014; Sabancı, 2016; Işık ve Zoğal, 2017; Kapan, 2018; Öncü, 2019; Dinç ve Akengin, 2020) bu çalışmalara örnek olarak verilebilir.

Çalışma Konusuyla İlgili Yapılmış Olan Başlıca Araştırmalar

Darkot, B. (1966). “Türkiye’de Nüfus Artışı ve Şehirleşme” adlı makalesinde yazar, Cumhuriyet’ten makalenin yayımlandığı yıla kadar Türkiye’de nüfusun demografik dönüşümünü incelemiştir. Şehir yerleşmeleriyle, kırsal yerleşmeler arasındaki farkı ortaya koyan yazar, fonksiyonların şehirleşme üzerindeki etkilerini çalışmada detaylandırmıştır.

Yalçınlar, İ. (1967). “Türkiye’de Bazı Şehirlerin Kuruluş ve Gelişmesinde Jeomorfolojik Temeller” isimli makalede yazar, şehirlerin kurulması ve gelişmesinde akarsu, rölyef vb. unsurların doğal ortam üzerindeki etkilerini incelemiştir. Bazı şehirleri ön plana çıkaran yazar, yerleşmeleri yükselti basamaklarına göre kademelenmiştir. Bu kademelenmede jeomorfolojik unsurların ne derece etkin olduğunu açıklamaya çalışmıştır.

Emiroğlu, M. (1975). “Türkiye Coğrafi Bölgelerine Göre Şehir Yerleşmeleri ve Şehirli Nüfus” isimli makalesinde yazar şehir tanımlarını detaylandırmış, şehirlerin mekân-zaman-kültür ve diğer kriterlere göre değişkenlik gösterebileceğini vurgulamıştır. Bir yerleşmenin şehir olarak atfedilebilmesi için 10 bin kriterini ortaya süren yazar, bu durum bölgesel şartlara göre değişebileceğini ifade etmiştir.

Tunçdilek, N. (1976). “Türkiye’de Yerleşmenin Evrimi” isimli kitabında yazar, yerleşmelerin tarihsel olarak hangi dönemden geçtiği, hangi faktörler altında şekillendiğini çalışmada detaylandırmıştır. Ayrıca yazar yerleşmeleri canlı gibi bir dinamik unsura benzetmiştir. Çalışmada Yerleşme Coğrafyası açısından farklı medeniyetlerin kültürel etkilerine yer verilmiştir.

Özgüç, N. (1976). “Şehirselleşmenin Gelişmesi” isimli çalışma Jean Gottman tarafından literatüre kazandırılan eserin çevirisidir. Yazar çalışmada şehir merkezliyeti çalışacak bilim insanları için temel bilgilere yer vermiş, bu alanda yapılan çalışmaların kifayetsizliğini ortaya koymuştur. Ayrıca yazar, bir yerin şehir merkezliyeti kazanabilmesi için dikkat edilmesi gereken noktalara temas etmiştir.

Tuncel, M. (1980). “Türkiye’de Kent Yerleşmelerinin Tarihine Toplu Bir Bakış” isimli makalesinde yazar, kentlerin kronolojik evrelerini incelemiştir. Türkiye’de bulunan şehirleri gelişme dönemlerine göre tasnif etmiştir. Örneğin Bursa şehrinin mekânsal örgütlenmesi Osmanlı döneminde gerçekleştiği için, yazar Bursa şehrini Osmanlı şehirleri içerisine dâhil etmiştir.

Çezik, A. (1982). “Kent Eşiği Araştırması, Türkiye İçin Kent Tanımı” çalışmasında yazar, şehirle ilgili tanımlamaları tasnif etmiştir. Daha sonra yazar şehirleri nüfus ve fonksiyonlarına göre gruplamıştır. Bu kapsamda yazar, şehirleri 28 kategoride sınıflandırmış ve bu şehirlere alt ve üst eşik gibi kriterler koymuştur.

Şahin, A. İ. (2004). “Kahramanmaraş’ın Şehirselleşiminin Coğrafi Bilgi Sistemleri Yönetimiyle İncelenmesi” çalışmasında yer alan bulgulara göre Kahramanmaraş şehrinde nüfus artışına bağlı olarak sosyoekonomik ve kültürel çerçevede belirgin farklılıklar ve değişimleri ortaya koymak amacıyla yazar, imar planları ve hava fotoğraflarını incelemiştir. Bölgeye gelen sanayi yatırımları şehrin gelişmesini sağlamıştır.

Işık, Ş. (2005). “Türkiye’de Kentleşme ve Kentleşme Modelleri” isimli makalesinde yazar, Türkiye’de kentleşme hareketlerinin 20. yüzyılın ikinci yarısında başladığına dikkat çekmiştir. Yazar, çalışmada şehirleşmeyi üç dönem içerisinde incelemiştir. Ayrıca turizm, üniversite ve sanayi gibi olguların kentleşme üzerinde tetikleyici rol oynadığını ortaya koymuştur.

Doğanay, S. (2006). “Şehir Coğrafyası Açısından Bir Araştırma: Of” isimli çalışmasında yazar, Karadeniz kıyısında yer alan Of şehrini, Şehir Coğrafyası açısından ele almıştır. Yazar, Of şehrinde kuruluş safhasında ticari fonksiyonların hâkim olduğunu ancak daha sonra yönetim fonksiyonuyla merkezliyet kazandığını vurgulamıştır. Diğer yandan 1960’lı yılların sonlarına doğru Of şehrinde çay sanayisinin gelişme gösterdiğine işaret eden yazar, sanayileşmenin istenilen seviyede olmamasına bağlı olarak göçler yoluyla nüfusun azaldığını vurgulamıştır.

Karabulut vd. (2006). “Kahramanmaraş Şehri ve Çevresinin Zamansal Değişiminin Uzaktan Algılama ve CBS Kullanılarak İncelenmesi” isimli makalesinde yazar uydu görüntüleri ve hava fotoğraflarıyla Kahramanmaraş şehri yakın çevresinde meydana gelen değişimleri incelemiştir. Ayrıca çalışmada yazar, arazi kullanım-şehir ilişkisine yer vermiştir.

Döker, M. F. (2012). “İstanbul Kentsel Büyüme Sürecinin Belirlenmesi, İzlenmesi ve Modellenmesi” isimli çalışmasında yazar, 1975-2010 yılları arasında uydu görüntülerinden yararlanmıştır. Söz konusu görüntüler CBS ve Uzaktan Algılama Sistemleri aracılığıyla analiz edilmiştir. Çalışmada yer alan bulgulara göre yeni yerleşim alanlarının kurulması plansız kentleşmeye neden olmuştur. Buna bağlı olarak tarım ve orman arazileri azalmış ve birçok problem ortaya çıkmıştır. Yazar, sürdürülebilir kent yönetimine dikkat çekerek, şehrsel modellemeyle kentin geleceğe yönelik gelişimini ortaya koymuştur.

Kızılelma vd. (2013). “Niğde Şehri ve Yakın Çevresinin Zamansal Değişiminin Uzaktan Algılama ve CBS Kullanılarak İncelenmesi” isimli çalışmada yazarlar raster ve vektörel tabanlı analizler kullanarak Niğde şehrini ele almışlardır. Çalışmada şehirde arazi kullanımı, kent yoğunluğu ve çevre kirliliği gibi olgular incelenmiştir. Söz konusu parametreler şehrin düzensiz gelişmesine neden olmuştur.

Adıgüzel, F. (2014) “Kentsel Gelişme ile Ulaşım Etkileşimi: Adana Örneği” çalışmasında yer alan bulgulara göre 19. yüzyılın sonlarına doğru Adana-Mersin demiryolunun faaliyete geçmesi tarım ve sanayinin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Bu durum nüfusun şehirlerde yoğunlaşmasına neden olmuştur. 1960’lı yılların sonuna doğru karayolları ve havayollarındaki gelişmeler kent ağların örülmesinde bir dinamizm oluşturmuştur. Çalışmada CBS aracılığıyla Adana şehrinin tarihsel gelişimi mekânsal analizler eşliğinde açıklanmıştır.

Avcı, S. (2014). “Şehrsel Yerleşmelerin Belirlenmesinde Kullanılan Kriterler ve Türkiye Örneği” isimli makalesinde yazar, şehirle ilgili tanımların kurumsal çerçevesini oluşturmuştur. Daha sonra yazar, bir yerleşmenin şehir olarak nitelendirilebilmesi için hangi kriterlerin ele alınmasının gerekliliğini vurgulamıştır. Ayrıca yazar, çalışmada Türkiye’de şehirlerin mekânsal dağılımını detaylandırmıştır.

Yücer, E (2014). “Şehir Alanlarındaki Mekânsal Değişiminin Uydu Görüntüleri İle Zamansal Takibi” çalışmasında yazar, Erzincan ilini uydu görüntülerine bağlı olarak

şehrin ne kadar büyüdüğünü tespit etmiştir. Daha sonra yazar, uydu görüntülerinden arazi kullanım ilişkisini açıklamaya çalışmıştır. Ayrıca yazar, nüfus artışına bağlı olarak arazi kullanım tercihleri ve konut alanlarındaki değişim üzerinde durmuştur.

Altaş, N. T. (2015). “Coğrafi Çevre Unsurlarıyla Şehirleşme Etkileşimi Bakımından Erzurum Şehri” çalışmasında yazar, coğrafi çevre unsurlarıyla şehirleşme etkileşimini temel almıştır. Erzurum şehrinin doğal ve beşerî özelliklerini inceleyerek, şehrin günümüze kadar gelmesinde tüm unsurlar detaylı bir şekilde irdelemiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde yazar, Erzurum şehrinde mevcut sorunları saptamış ve çözüm önerileri sunmuştur.

Aydın, O. (2015). “Karmaşık Kent Sistemleri, Kentsel Büyüme Sistemlerinin Anlaşılması ve Kent Modelleme Teknikleri” isimli makalesinde yazar, şehirlerin büyüme ve gelişmelerinin birden fazla faktörlere bağlı olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca yazar, şehirlerin gelecekte muhtemel problemlerini tespit etme ve sağlıklı bir şekilde büyüebilmesi için modelleme tekniklerinin altını çizmiştir.

Keleş, R. (2015). “Kentleşme Politikası” adlı çalışmasında yazar, kentle ilgili tanımlara yer vermiştir. Daha sonra yazar, çeşitli toplumlarda kentleşme politikasını inceleyerek, kent evrimi ve konut politikası gibi konulara detaylıca yer vermiştir.

Şahap, A. (2015). “Uzaktan Algılama ve Coğrafi Bilgi Sistemleri Kullanarak Şehirselleşiminin Arazi Kullanımına Etkisi: Şanlıurfa Şehri Örneği” isimli çalışmasında yazar, hava fotoğrafları ve uydu görüntülerini kullanarak şehrin arazi kullanımında nasıl bir değişim sergilediğini ortaya koymuştur. Ayrıca yazar, şehrin hızlı büyümesi ve beraberinde ortaya çıkan problemleri de açıklamıştır.

Kaya, Ö. (2016). “CBS ve Uzaktan Algılama Yöntemleri ile Kayseri’nin Şehirselleşiminin İzlenmesi ve Modellenmesi” isimli çalışmasında yazar, çeşitli yıllara ait LANDSAT uydu görüntülerini sınıflandırmıştır. Daha sonra yazar, uydu görüntülerini kullanarak doğruluk analizi yapmıştır. Yazar, SLEUTH şehirselleşim modeliyle şehrin kentsel büyüme hızını beş ayrı senaryoda açıklamıştır.

Cengiz, S. (2019). “Kentsel Büyüme Dinamiklerinin Modellenmesi: Ankara Kenti Örneği” isimli çalışmasında yazar, Ankara kentinin geçmişte yaşadığı kültürel dönüşüme vurgu yapmıştır. Daha sonra yazar, şehrin kentin mekânsal gelişmesinin peyzajı üzerinde oluşturacağı olası etkileri tahmin edebilmek için farklı modellemeler

geliştirmiştir. Modellemeler senaryolarla desteklenmiştir. Çalışmada Coğrafi Bilgi Sistemleri programı yardımıyla kentsel yayılma metrik modül analizi yapılmıştır.

Akdağ, H. (2019). “Kastamonu Şehrinde Araziden Yararlanmadaki Zamansal Değişimin Coğrafi Bilgi Sistemleri ve Uzaktan Algılama Yöntemleri İle İncelenmesi” isimli çalışmasında yazar, değişik zamanlarda elde edilen uydu görüntülerini CBS programı yardımıyla analiz etmiştir. Daha sonra yazar, şehrin arazi kullanımından kaynaklanan sorunlara çözüm önerileri aramıştır. Çalışmada şehrin hangi yönde gelişme gösterdiği detaylandırılmıştır.

Keleş, B. (2019). “Sürdürülebilir Arazi Yönetimi Açısından Adana-Mersin-Osmaniye Şehirlerinin Arazi Örtüsü ve Kullanımındaki Zamansal Değişimin Uzaktan Algılama ve CBS Teknikleri ile Araştırılması” çalışmasında yazar, Adana-Mersin-Osmaniye hattında mekânsal gelişim ve arazi örtüsünde yaşanan değişimleri saptamıştır. Ayrıca çeşitli zamanlarda elde edilen uydu görüntülerini kullanmıştır. Yazar çalışmada arazi sınıflandırma kabiliyetine göre CORINE I sisteminde üç şehri analiz etmiştir. Çalışmada elde edilen bulgulara göre şehirlerde nüfus artışına bağlı olarak imar planlarının yeniden gözden geçirilmesi gereklidir. Ayrıca yazar, şehirlerdeki dinamik hareketlerin tarım alanlarında tahribata yol açtığını vurgulamıştır.

Yazıcı vd. (2019). “Kentsel Büyümenin Modellenmesi ve Simülasyon Modellenmesi” çalışmasında yazarlar, kentsel büyüme modellerini açıklamışlardır. Daha sonra yazarlar, simülasyon modelleri için girdi verileri oluşturmuşlardır. Ayrıca yazarlar, modellerin kavramsal çerçevesini çizmişlerdir.

Çalışma Alanına Yönelik Yapılmış Olan Başlıca Araştırmalar

İnandık, H. (1956). “Sinop-Terme Kıyılarının Morfolojik Etüdü” çalışmasında yazar, Sinop ile Alaçam arasındaki kıyı bölgesini incelemiştir. Bölge kıyılarında regresyon ve transgresyona bağlı olarak yer şekilleri dislokasyona uğramıştır. Dağların uzanış doğrultuları morfolojik şekilleri ortaya çıkarmıştır. Ayrıca yazar, kıyı gerisindeki ortaya çıkan değişimleri çalışmada detaylandırmıştır. Sinop-Alaçam arasındaki kıyıya bağlı strüktürel değişimler çalışmada ele alınan konular arasındadır.

İnandık, H. (1957). “Sinop-Terme Kıyılarının Morfolojik Etüdü” isimli çalışma yazarın ikinci makalesidir. Yazar çalışmasında Kızılırmak-Yeşilirmak-Samsun kıyılarını incelemiştir. Ayrıca yazar, Alp kıvrım hareketlerine bağlı olarak deniz

yüzeyinde östatik dengenin kaybolduğunu ifade etmiştir. Bunlara ek olarak yazar, kıyı çizgisinde yaşanan belirgin değişimleri saptamaya çalışmıştır.

Köksal, A. (1972). “Turizm Coğrafyası Açısından Sinop” isimli makalesinde yazar, turizm coğrafyası açısından Sinop ilini ele almıştır. Ayrıca yazar, Sinop’un doğal ve kültürel güzelliklerini ortaya koymuştur. Yazar, çalışmanın sonuç kısmında turizm potansiyelini ileriye taşımak için öneriler sunmuştur.

Arel, E. (1985). “Sinop Kenti Gelişme Alanının Yer Kayması Etüdü” araştırmasında yazar, Sinop ilinde meydana gelen yer kaymalarını tespit etmiştir. Yazar çalışma sahasının jeoloji ve topografya haritalarından yararlanarak bir altlık oluşturmuştur. Daha sonra bölgedeki kaymaların dış kuvvetlerin etkilerine bağlı olarak gerçekleştiğini kaydeden yazar, beşerî faaliyetlerin kaymaları hızlandırdığına vurgu yapmıştır.

Esemenli, D. (1990). “Sinop İli Türk Dönemi Mimarisi” doktora çalışmasında yazar, Sinop şehir savunma sistemleri ve mimarisi hakkında bilgi vermiştir. Daha sonra yazar, Sinop’ta yer alan cami, medrese ve konak gibi kültürel yapıları çalışmada detaylandırmıştır. Araştırma sonunda Sinop’un Türk mimarisindeki yerini tartışmıştır.

Turoğlu, H. (1998). “Sinop Şehri ve Çevresinde Arazi Kullanım-Jeomorfoloji İlişkisi” makalesinde yazar, 35 senelik süre zarfında Sinop şehrinde yaşanan değişimi ortaya koymuştur. Yazar, şehre yapılan beşerî ve fiziki müdahalelere bağlı olarak doğal ortam dengesinin bozulduğuna vurgu yapmıştır. Yazar, şehrin imar planlarının tekrar gözden geçirilmesini talep etmektedir.

Gürbüz, O. (2000). “Sinop Çevresinde Ekonomik Faaliyetlerin Coğrafi Esasları I” isimli makalesinde yazar, Karadeniz kıyı kuşağında yer alan Sinop’un diğer illere göre neden geri kaldığını çalışmasında açıklamıştır. Aynı zamanda yazar, Sinop’un ekonomik, ticari ve ulaşım sistemleri hakkında bilgi vermiştir. Yazara göre ulaşım sistemleri ve ticari alanlardaki eksiklikler nedeniyle Sinop arzu edilen başarıyı yakalayamamıştır.

Tok, Z. (2000). “Sinop Yarımadası ve Yakın Çevresinin Turizm Coğrafyası” doktora çalışmasında yazar, topografik özelliklere bağlı olarak Sinop’un yeterince gelişme kaydedemediğini vurgulamıştır. Aynı zamanda Sinop turizm tesisleri ve alternatif turizm kaynakları açısından nispeten zengin bir yapıya sahiptir. Sinop, deniz ve yat turizminin aşama kaydetmesine bağlı olarak Karadeniz’de önemli destinasyonlar

arasında yerini almıştır. Yazara göre turizm Sinop'un tanınırlığını artırmıştır. Ancak sürdürülen politikalar, uygulamalar ve diğer unsurlar turizmde istenilen başarıyı yakalamada yetersiz kalmıştır.

Yıldız, S. (2000). "Sinop ve Çevresinin Bitki Örtüsü" adlı yüksek lisans çalışmasında yazar, Sinop'un zengin bir flora özelliğine sahip olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca topografik koşullar saha üzerinde tür çeşitliliğinin oluşmasını sağlamıştır. Sinop'ta farklı tür toprak tiplerinin görülmesi bitkilerin ekolojik şartları için uygun koşullar içermektedir.

Yılmaz, M. (2001). "Sinop-Kastamonu Yöresi Ahşap Kır Meskenlerinde Taş Çatı Örtüsü" isimli makalesinde yazar, Kastamonu-Sinop kıyı kuşağında yer alan kır meskenlerinin inşa gereçlerinin tabakalı şift olduğunu kaydetmiştir. Zaman içerisindeki teknolojik gelişmeler mesken gereçlerinin değişmesine neden olmuştur. Buna bağlı olarak yazar, kır meskenlerinin bölge üzerinde zorunlu dönüşümünü ortaya koymuştur.

Özdemir, N. (2002). "Sinop İlinde Afetten Etkilenen Yerleşmeler" adlı doktora çalışmasında yazar, çalışmayı üç aşamada planlamıştır. Birinci bölümde yerleşmeleri etkileyen doğal afetlere değinmiştir. İkinci bölümde ise doğal afetten etkilenen yerleşmeleri saptamıştır. Son bölümde doğal afetler ve yerleşmelerin durumu için hangi önlemler alınabileceğinden bahsetmiştir.

Doonan, O. P. (2004). "Sinop Landscape Exploring Connection in Black Sea Hinterland" araştırmasında yazar, Karadeniz'in önemli bir yarımadası olan Sinop'un coğrafi özellikleri ve buna bağlı olarak gelişen hinterland yapısından bahsetmiştir. Ayrıca yazar, Kolonyal Zaman'dan Sanayi Devrimi'ne kadar olan süre içerisinde Sinop'un gelişimini açıklamıştır.

Uzun, A. (2004). "Sinop İlinin Bazı Doğal Turistik Çekicilikleri" çalışmasında yazar, Sinop ili doğal turizm çekicilikleri potansiyellerini ortaya koymuştur. Ayrıca mevcut problemlere çözüm önerileri sunmuştur.

Özdemir, N. (2005). "Sinop İlinde Etkili Bir Doğal Afet Türü: Heyelan" makalesinde yazar, 1960-2004 yılları arasında meydana gelen heyelanları incelemiştir. Heyelanların yerleşme ve doğal ortam üzerindeki etkileri çalışmada detaylandırmıştır. Çalışma

sonunda yazar, heyelanlara bağlı olarak oluşan degradasyonlar ve ekolojik çevrenin tahribatı hakkında bilgiler sunmuştur.

Özdemir, C. (2007). “Sinop’un Toplumsal Yapısı” çalışmasında yazar, konumu gereği ticaret ve turizmin Sinop’ta önde gelen sektörler olduğunu ifade etmiştir. Sinop doğal güzellikleri ve çekicilikleriyle bilinmesine rağmen, bölgeye yatırımların geç gelmesi ve ulaşım güzergâhlarının dışında kalması nedeniyle istenilen başarıyı yakalayamamıştır.

Üstün, F. (2008). “Tarihsel Kaynaklara Göre Sinop şhrinin Fiziksel Gelişimi (Antik Dönemden 19. Yüzyılın Sonuna Kadar)” çalışmasında yazar Sinop şhrinin fiziksel gelişimini tarihi kaynaklara göre açıklamaya çalışmıştır.

akmak, A. (2009) “Sinop Kıyı Kentinin Gelişimi” araştırmasında yazar, doğal liman özelliği gösteren Sinop’un kıyı kullanımına bağlı olarak ticari fonksiyonunun gelişme gösterdiğini vurgulamıştır. Ayrıca yazar, yanlış kıyı kullanımına bağlı olarak ortaya çıkan problemleri ele almıştır.

Yılmaz, C. (2009). “Tarihi Sinop Kalesi Cezaevi” makalesinde yazar, Sinop Hapishanesi’nin geçmişte Türkiye’nin sayılı değerlerinden birisi olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca yazar, hapishanenin kültürel dönüşüm kapsamında müze olarak kullanımına dikkat çekmiştir.

Güçlü, Y. (2010). “Sinop-Ordu Kıyı Kuşağında İklim Konforu ve Deniz Turizmi Mevsiminin İklim Koşullarına Göre Belirlenmesi” isimli makalesinde yazar, deniz turizmi ve iklim şartlarının turist tercihlerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca yazar çalışmada iklimik etkenler-deniz konfor ilişkisini ortaya koymak amacıyla seçilmiş istasyonlardan elde ettiği istatistiksel verileri kullanmıştır. Yazar Sinop-Ordu kıyı kuşağında hangi aylarda denize girmek için uygun koşullar taşıdığını çalışmada detaylandırmıştır.

Ceylan, M. A. (2011). “Türkiye Kıyılarında Üzerinde şehir Yerleşmesi Bulunan Tombololara Genel Bir Bakış” çalışmasında yazar tombolo üzerinde bulunan şehir yerleşmelerinin fonksiyonları ve ekonomik özellikleri hakkında bilgi vermiştir. Ayrıca yazar, Sinop’un yer aldığı tombolonun topografik özelliklerine değinmiştir.

Türker, N. (2013). “Batı Karadeniz Ekoturizm Kaynaklarının Değerlendirilmesi ve Bir Ekoturizm Rotası Önerisi” isimli makalesinde yazar Batı Karadeniz Bölümü’nde

yer alan temel ekoturizm çekicilikleri hakkında bilgi vermiştir. Ayrıca yazar, Sinop'un sahip olduğu tabiat parkları ve koruma alanlarından da bahsetmiştir.

Deniz, Ö. ve İmamoğlu, H. V. (2016). “Sinop Kibrit Fabrikası” isimli araştırmasında yazarlar, Cumhuriyet'in kalkınma hamlelerinden birisi olarak düşünülen Sinop Kibrit Fabrikası'nı ele almışlardır. Yazarlar çalışmada Sinop Kibrit Fabrikası'nın kurulması ve sonrasında fabrikanın başka şirkete devri gibi başarısız girişimler hakkında bilgi vermişlerdir.

Kaya, M. ve Yılmaz, C. (2016a). “Sanayide Yer Seçimini Etkileyen Faktörlere Bir Örnek; Türkiye Kibrit İnhisarı ve Sinop Kibrit Fabrikası” makalesinde yazarlar Lozan Barış Antlaşması'ndan sonra ortadan kalkan gümrük vergileri serbest tekeller için fırsatlar oluşturduğunu ifade etmişlerdir. Çalışmada Belçika orijinli bir firmanın ham madde kaynağına yakın olması nedeniyle Sinop'ta fabrika açtığı vurgulanmıştır. Cumhuriyetin sayılı fabrikalarından birisi olan Sinop Kibrit Fabrikası zemin etütlerinin eksik yapılması ve buna bağlı olarak sağlıklı çalışma koşulları oluşmadığı için fabrika İstanbul'a taşınmıştır.

Kaya, M. Yılmaz, C. (2017b). “(Yaşlı, Mutlu, Huzurlu İl) Sinop'un Nüfus Özellikleri” isimli makalesinde yazarlar Sinop'un topografik yapısı nedeniyle ekonomik aktivitelerin sınırlı bir düzeyde olduğunu ifade etmişlerdir. Bu duruma bağlı olarak genç ve dinamik nüfusu elde tutmak güçleşmekte ve il dışına göçler kaçınılmaz olarak görülmektedir. Ayrıca yazarlar Türkiye'nin en fazla yaşlı nüfusun Sinop'ta olduğuna dikkat çekmişlerdir. Bunlara ek olarak yazarlar, Sinop'un nüfus özellikleri, şehir konforu, dinlenme ve eğlence gibi unsurlar çalışmada karşılıklı olarak incelemişlerdir.

Ceylan, K. E. ve Eravcı, A. (2018). “Kültürel Mirasın Ekonomik Değer ve Marka Şehir Pazar Performansına Etkisi” çalışmasında yazarlar tüketicilerin kültürel miras ve marka şehir kavramlarından ne algıladıklarını anlamaya çalışmışlardır. Ayrıca yazarlar tüketicilerin satın alma gücü, prestij, ekonomik değer nasıl şekillendiği gibi bazı konular üzerinde durmuşlardır.

Gürel, M. (2018). “Kıyı Çizgisi Değişiminin Uydu Görüntüleriyle Belirlenmesi: Sinop İli Örneği” isimli çalışmasında yazar, uydu görüntüleri ve insansız hava aracından veriler elde etmiştir. Verilere bağlı olarak Sinop ili kıyı çizgisinde yaşanan değişimi

saptamıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara bağlı olarak yıllar içerisinde karadan denize doğru bir ilerleme olduğu tespit edilmiştir.

Ozan, S. (2019). “Sürdürülebilir Kalkınma ve Türkiye’de Çevre Politikalarının Yerel Yönetimler Üzerindeki Etkisi: Sinop İli Merkez Belediyesi Üzerinde Bir Araştırma” isimli çalışmasında yazar, sürdürülebilir kalkınma ve çevre politikaları üzerinde durmuştur. Bu kavramların Sinop Belediyesi üzerindeki etkileri çalışmada detaylandırılmıştır.

Taban, M. (2019). “Türkiye’de Gayrimenkul Yatırımları ve Sinop Kent Örneği” isimli yüksek lisans çalışmasında yazar, orta ölçekli kentlerden birisi olan Sinop’ta devlet tarafından yapılması planlanan yatırımların olası etkilerini incelemiştir. Ayrıca çalışmada elde edilen bulgulara bağlı olarak Sinop şehrinin etkisi sahasının genişletilmesi ve şehrin yaşanabilir bir hal alacağı yazar tarafından ifade edilmiştir.

Yılmaz, M. (2019). “Geleneksel Kır Meskenlerinde Mimari Degradasyon: Sinop İli Örneği” makalesinde yazar, Sinop’ta bulunan kır meskenlerini ele almıştır. Yazar, ilde bulunan ahşap meskenlerin mimari açıdan tarz değiştirdiğine dikkat çekmiştir. Geleneksel yapının zaman içerisinde değiştiğini vurgulayan yazar, konutlarda çağdaşlaşmaya gidildiğini belirtmiştir.

Ercan, F. (2020). “Sinop’un Yağış Özellikleri” makalesinde yazar 1950-2016 yılları arasındaki iklimik verileri kullanmıştır. Sıcaklık, basınç, rüzgâr ve yağış gibi belirli parametreleri Erinç metoduyla incelemiştir. Yazar, çalışma sonunda Sinop’un yarı nemli iklim özelliklerine sahip bir il olduğunu kaydetmiştir.

Şehir Coğrafyası ile İlgili Tanımlar ve Kuramsal Yaklaşımlar

Şehirler insanların ortaya koyduğu beşerî müesseselerdir. “*Şehirler nasıl ortaya çıkmıştır, hangi işlevleri yerine getirir, görünümünün hepsine uyan bir tanımlama yoktur*” (Mumford, 2007). Yazarın ifade ettiği gibi şehirlerin ilk olarak nasıl ortaya çıktığı, hangi işlevleri yerine getirdiği ve görünümüne ilişkin kesin bilgiler mevcut değildir. Buna karşılık şehirler zaman içerisinde gelişip, farklı fonksiyonel özelliklerle varlıklarını sürdürürler. Bugün mevcut yapısıyla şehirler hem insan davranışlarının etkileşimli olduğu bir alan, hem de ticari faaliyetlerin sürdüğü bir mekândır. Bu noktadan hareketle şehirler, birden fazla bilim alanının çalışma alanına girmektedir.

Sanayi Devrimi'nden sonra insanlar fabrikalarda çalışmaya başlamış ve şehir denilen mekânlarda yoğun bir nüfus kümelenmesi oluşmuştur. Söz konusu kitleye bağlı olarak şehirlerde çok çeşitli iş kolları ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda ekonomik aktiviteler şehirlerde iş bölümü ve uzmanlaşmayı sağlamıştır. Şehir içinde bir intizama göre sıralanan sistemleri ele almak, değerlendirme ve kategorize yapmak güçleşmiştir. Şehir ile ilgilenen bilimlerin kendine has disiplinleri ve yöntemleri şehir hakkında yapılan tanımları zenginleştirirken şehre ait net bir tanım yapmayı da güçleştirmiştir. Bugün sözlüklerde bile şehir kavramını açıklamak için bir tanım birliği yoktur (Yıldırım, 1989, akt, Uzuneminoğlu, 1992). İngilizce sözlükte “*town veya city*”, Fransızca “*ville ve cite*” kelimeleri şehri ifade etmek için kullanılan kelimeler arasında yer almaktadır. Ancak bu kelimelerin her biri özel olarak farklı anlama karşılık gelmektedir. Bu örnekleri başka dillerde çoğaltmak da mümkündür.

Coğrafyacılar ve diğer bilim insanları şehir konusunda birden fazla görüş öne sürmüşlerdir. Bu görüşler şehir hayatı ve şehir ekosisteminde ortaya çıkan durumları, fonksiyonları, ticari ve beşerî ilişkileri ele almaktadır. Şehrin ne olduğu konusunda birçok coğrafyacı olayları farklı yönden ele almıştır. RATZEL'e göre şehir “*insan ve her türlü binaların yer aldığı, büyük ticaret merkezlerinin kesiştiği büyük agglomerasyon alanlarıdır*” (Ratzel, 1891). RITCHOFEN ise şehri “*tarım yerine normal olarak ticaret ve sanayinin başlıca çalışma alanı olduğu organize bir grup olarak*” ifade etmektedir (Uzuneminoğlu, 1992, s. 4). Diğer yandan İsveçli coğrafyacı AHLMANN'a göre şehir “*belirli ölçüde faaliyet çeşitliliğinin olduğu, yerleşme ve iç bölgesiyle agglomerasyon alanı olan yerleşme*” şeklinde tanımlanmaktadır (Ahlmann, 1934 Akt, Stojanovski, 2012).

Denker (1976) şehri “*insanların ikamet ettiği, faaliyetlerinin toplandığı, yüzyıllardan beri devlet ve politikanın bir araya geldiği karmaşık bir manzara olarak*” tanımlamaktadır. Göney (2017a), ise şehri “*küçük bir sahada büyük nüfus yoğunluğunun bir arada bulunduğu, geçimini temin ettiği yerleşme olarak*” görmektedir (Göney, 2017a) DÖRRES, *az ya da çok plan dâhilinde gelişmiş, toplu etrafına göre kolayca ayırt edilebilen bir çekirdek etrafında kümelenmiş çeşitli unsurların bir arada olduğu yerleşme* şeklinde telaffuz etmiştir. BOBEK'e göre *coğrafi bakımdan çok yönlü siyasi olduğu kadar iktisadi ve kültürel açıdan kesin hatlarla ayrılmış bir alandır. VIDAL LE BLACH, şehri ifade ederken kırsal hayata göre daha belirgin olan hayat tarzı düşüncesini öne sürmüştür. CHRISTALLER, ticari ve idari fonksiyon alanlarının*

altını çizmekte sanayiye geri planda tutmaktadır. MAYER, “şehri bir agglomerasyon alanı yakın ve uzak mesafelere birtakım hizmetlerin servis edildiği yer olarak” görmektedir (Mayer, 1943). DICKINSON, şehri kırsallığın tezadı olan şehir, toprakla ilişkileri olmayan birbiri ile kişisel ilişkilerin kırsala göre daha sınırlı olduğu bir alan olarak düşünmektedir. TÜMERTEKİN VE ÖZGÜÇ, “çok çeşitli hizmetlerin sunulduğu kendine ait bir hinterlandı olan yoğunlaşmış insan yerleşmesi” olarak tanımlamaktadır (Tümertekin ve Özgüç, 2015). İZBIRAK, bir bölgede sanat, endüstri, ticaret, yollar, ulaşım ve kültür işleri vb gibi işlerde nüfus özellikleri belirgin olan, iş bölümüne sahip büyük bir yerleşme olarak görmektedir (İzbırak, 1975). ATALAY (1997) binlerce insanı barındıran, insanların geçimlerinde tarım dışı faaliyetlerin hâkim olduğu büyük toplu yerleşme olarak tanımlamaktadır. GÜNGÖRDÜ (2011)’ye göre şehirler nüfus yoğunluğunun yanı sıra hizmet ve faaliyet alanları çeşitliliğinin sağlandığı yerlerdir. Son olarak DOĞANAY (2014) birer planlı yerleşme olanı olan şehirler, barındıracağı nüfus büyüklüğü, eğitim, sağlık, sanayi, ticaret işlev bölgeleri ile nüfusun ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte olmalıdır şeklinde ifade etmektedir. Buraya kadar yapılan tanımlardan da anlaşılacağı üzere şehir konusunda coğrafya başta olmak üzere diğer bilim alanlarında da fikir birliğine varılmış net bir tanımlama yoktur. Her bilim dalı kendi prensipleri ve düşünce sistemine bağlı olarak şehir konusunda tanımlama üretmişlerdir. Bu tanımlamalar, şehrin büyüklüğü, fizyonomisi, idari ölçütü, fonksiyonları, ekonomik ve sosyal özelliklere bağlı olarak değişiklik arz etmektedir. Bu yüzden herkesin kabul göreceği bir şehir tanımlaması mevcut değildir (Scott ve Storper, 2014).

Şehir ayırımında en çok kullanılan yöntemlerden birisi nüfus kriteridir. Bu alanda çalışan birçok araştırmacı kendi bilgi ve görüş mesafesinde kır ve şehir ayırımında birtakım gerekçeler sunarak belirli bir nüfus kriterini göz önünde bulundururlar. Dünyada söz konusu kriter ülkeden ülkeye bölgeden bölgeye değişebilmektedir. Almanya’da bir yerleşmenin şehir olarak nitelendirilebilmesi için en az 2000, Belçika’da 5,000, İsviçre’de 10,000, İtalya’da 20,000, Japonya 30,000 ve Kore’de 40,000 nüfuslu yerleşmeler şehir statüsünde değerlendirilmektedir. Diğer yandan Avustralya’da en az 100 kişi, Uganda 200 ve Danimarka’da 250 kişinin yaşadığı yer şehir olarak adlandırılmaktadır (Uzuneminoğlu, 1992; Doğanay, 2014; Yılmaz, 2019).

Nüfus miktarı ve yoğunluğu bir yerleşmenin şehir olarak nitelendirilmesi için önemli bir ölçüttür. Esasında bir yerleşmenin şehir ya da kırsal olarak tanımlanması, ülke düzeyi, kültür, sosyal hayat ve kişisel görüşe göre değişkenlikle içermekle beraber tek değişmeyen şey kırsal yerleşmenin zıttı olmasıdır (Emiroğlu, 1975).

Nüfus miktarı göz önünde alındığında Türkiye’de kullanılan ölçütler arasında farklı görüşler ileri sürülmüştür. Örneğin 17 Mart 1924 tarih 442 sayılı kararnamede nüfusu 2,000’den az olan yerleşmeler köy, 2,000-20,000 arasında olanlar kasaba, 20,000’den çok nüfuslu olanlar ise şehir olarak kabul edilmektedir (Resmî Gazete, 1924, s. 237). Aynı zamanda 1930 tarih 1580 sayılı belediye yasasında 2,000 ve üzeri nüfuslu olan yerlerde belediye kurulmasına müsaade edilmiştir (Çezik, 1995, Akt, Uzuneminoğlu, 1992). Ayrıca 2005’te yürürlüğe giren Belediye Kanunu’nda 2,000 olan alt sınır, 5,000 olarak güncellenmiştir. Bu durumda 5,000 ve üzeri nüfusa sahip olan yerlerde belediye kurulabilmektedir (Resmî Gazete, 2005).

Görüldüğü gibi gerek yürürlükte yer alan kararnamelerde gerekse bilim insanları arasında da şehir tanımı konusunda ortak bir görüşe varılmış değildir. Örneğin Darkot; Selen, Louis 3,000 nüfus eşliğini baz alırken, Tunçdilek ve Tümertekin başlangıçta 5,000 kriterini baz almışlar daha sonra 10,000 kriterini tercih etmişlerdir. Doğanay, Reuter ve Keleş’te bu kriteri tercih edenlerdir. Ancak Çezik nüfus kriteri konusunda bugünkü şartları karşılamadığını düşünerek 20,000 kriterini ortaya koymuştur (Aliğaoğlu, 2004). Diğer yandan Özçağlar’a göre Türkiye’de yerleşmelerin şehirselleşme özelliği kazanmaya başlamasında nüfus sınırının zaman içerisinde değişkenlik gösterdiğini ifade etmektedir. Nitekim yazara göre nüfusu 30,000 ile 50,000 arasında olan yerleşmelerin şehirselleşme sürecinde olduğunu, tam manasıyla şehirselleşmeye sahip olmadığına dikkat çekmektedir (Özçağlar, 2015, s. 138).

Darkot’a göre DİE (TUİK)’nin sınıflandırmasında kusurlar bulunmaktadır. Zira Türkiye’deki il ve ilçe merkezlerini şehir olarak sayılmasının hatalı bir davranış olduğu, ekonomik fonksiyon kriterinin göz ardı edildiğini vurgulamaktadır. Zira bir yerleşmede nüfusun büyük bir çoğunluğu geçimini tarım alanlarından sağlıyorsa orası kırsal yerleşme olarak görülmelidir (Darkot, 1967).

Nüfus yoğunluğu şehir-kır ayırımında kullanılan kriterler arasında yer almaktadır. Wilcox, nüfus yoğunluğu 100 mil²'den az olanları kırsal yerleşme, 100 ile 1000 mil² arasında olanları köy, 1000 mil²'den fazla olan yerleşmeleri şehir olarak nitelendirmiştir. Jefferson da mil²'ye 10,000 fazla nüfus yoğunluğuna sahip olan yerleşmeleri şehir olarak görmektedir (Aliğaoğlu, 2004). Bu durumda en çok karşılaşılan özelliklerden birisi hangi kriterde ayırımın başladığı sorunudur. Örneğin, km²'ye düşen kişi sayısı bölgeden bölgeye göreceli olarak değişmektedir. Söz konusu uygulamada yerleşme alanlarını ayırmada güçlükler yaşanmaktadır. AB ülkelerinde ortak bir rakam oluşturulmak istenmekte ancak her ülkenin gelişmişlik düzeyi birbirinden farklı olduğu için ortak bir kritere varılamamaktadır. Örneğin Fransa'da km²'ye 500 kişi ve üzeri, ABD'de 800 üzeri, Almanya'da 1000 üzeri ve İngiltere'de 2,500 ve üzeri düşen sahalarda şehirleşmiş kabul edilmektedir (Doğanay, 2014). Türkiye'nin mevcut coğrafi özellikleri ve şehirlerin sosyoekonomik yapıları değişkenlik gösterdiği için herhangi bir limitten bahsetmek gerçekçi olmayacaktır. Ayrıca şehir ve kır yerleşmelerinin nereden başladığı ve nerede bittiği konusunda bir cevap durumu ortaya çıktığı için bu durum pek sağlıklı gözükmemektedir (Avcı, 2014).

Şehir yerleşmelerini belirleyen bir diğer ölçüt idari kriterdir. İdari sınır dünya genelinde en çok kabul gören ve bir yerleşmeyi diğer bir yerleşmeden ayırt eden ölçüttür. Söz konusu ölçüt il, ilçe merkezi ve köyleri birbirinden ayırmak için kullanılmaktadır. Aynı zamanda idari ölçüt, veri toplamada kolaylık ve bütünlük sağlamaktadır. İdari hizmetlerin bir şehirde toplanması o şehri yönetsel açıdan bir çekim merkezi yapmaktadır. Mahkemeler, bürokratik müesseseler ve siyasi binalar genelde şehir alanı içerisinde konumlanmaktadır. Dünya genelinde idari fonksiyona göre kurulmuş Brezilya ve Bolivya'da bulunan şehirler örnek olarak verilebilir (Uzuneminoğlu, 1992). İdari şehirler ilk olarak tarım topluluklarında devlet halk ilişkilerini düzenlemek adına uygarlık öncesi dönemlerde Çin, Hindistan, Memlûklüler, Japonya ve Yunanistan'da görülmüştür (Britannica, 2021). İdari şehirler politik, ekonomi, ticaret ve diğer hizmet kurumlarını halka servis etmek için bulunduğu bölgede düzeni sağlayan şehirler olarak dikkat çekmektedir.

¹ 1 mil² 2.59 km²'ye eşittir.

Şehir yerleşmelerini belirleyen bir diğer kriter fonksiyondur. Şehir fonksiyonu “*şehrin varlığını ve gelişmesini mümkün kılan hayatiyeti için gerekli kaynaklardır*” şeklinde ifade edilmektedir (Garnier ve Chabot, akt; Tümertekin, 1973). Ayrıca şehrin yakın ve uzak çevresi ile ilişkileri şehrin fonksiyonel özelliklerini belirler (Denker, 1976).

Denker, şehirlerin ayrımında fonksiyonlara göre değerlendirmenin bir mana ifade edeceği, şehirlerin nüfus miktarıyla sahip olduğu fonksiyon arasında yakın bir ilişki ağı olduğundan bahsetmiştir (Denker, 1976).

Şehirle ile kırsal arasında en belirgin özellik uğraş alanlarının farklılığıdır. Şehirli toprağı ziraattan ziyade bina yapılacak arsa olarak görür, ancak şehirler gelişmesini tamamlamıncaya kadar birçok aşamadan geçerler. Bu nedenle bazı küçük ölçekli şehirlerde halkın bir kısmı topraktan yararlanır (Selen, 1954). Fonksiyonel olarak şehir alanlarında da zirai faaliyetler yapılabilir.

Bir yerleşmenin şehir olarak nitelendirilebilmesi için nüfusun büyük bir çoğunluğunun toprağına bağlı kalmadan çeşitli iş kollarında çalışması gereklidir (Darkot, 1958). Aynı zamanda şehirlerde ticaret, ulaşım, genel hizmetler, sosyokültürel faaliyetler gibi farklı iş kollarının varlığı hizmet sektörünün gelişmesini sağlamıştır (Denker, 1976, s. 27).

Şehir yerleşmeleri başka bölgelerle ilişkileri olan, sanayi, ticaret ve madencilik gibi iş kolları ile geçimini temin eden yerleşmeler iken, kırsal yerleşmeleri ise bağı bulduğu doğal ortama uyum sağlayan, bu ortamdan tarım ve hayvancılık yaparak yaşamsal faaliyetlerini sürdüren yerleşmelerdir. Aynı zamanda kırsal alanlarda hizmet sektöründe çalışan insanlar kırsal alanların hizmet sektörü nüfus grubunu oluşturmaktadır (Tanoğlu, 1969).

Göney (2017b), Şehir Coğrafyası isimli eserinde şehirlerin kırsal yerleşmelerden ayrılması konusunda fonksiyon kriterinin önemli olduğuna değinmiştir. Yazara göre dar ve geniş bir etki sahasında çeşitli faaliyet alanlarını kendinde toplamış, ekonomik, sosyal ve idari bakımında yakın merkezi ve çevresi ile bütünlük arz eden, ihtiyaçlarını servis eden bir yerleşme olarak tanımlamıştır.

Doğanay (2014) bir yerleşmenin köy ya da kent olarak belirlenmesinde sosyal, kültürel ve ekonomik özelliklerinin belirleyici olduğunu düşünmektedir. Aynı

zamanda bir yerleşmede çalışan nüfusun farklı iş kollarında istihdam edilmesi, söz konusu yerleşmenin çok işlevli bir yapıda olduğunu göstermektedir.

Yücel (1961)'e göre şehirleri kırlardan ayıran en önemli şey kuşkusuz fonksiyonlarıdır. Köylerin zirai hayatına dayanan monoton bir yaşamına karşılık, şehir, sanayi, turizm, kültürel, askeri gibi çok çeşitli fonksiyonlara bağlı olarak gelişen bir yerleşmedir. Bu doğrultuda şehirlerin belirlenmesinde meslek gruplarında çalışan kişi sayılarının oranları ve dağılımları şehirleri tespit etmede kullanılabilecek ölçütler arasındadır.

Ekonomik özelliklerine göre değerlendirildiğinde şehir yerleşmeleri kırsala göre daha zengindir. Burada en önemli dikkat çeken detay istihdam miktarlarıdır. Darkot (1955)'e göre bir yerleşmede insanların büyük bir kısmı herhangi tür geçim kaynağı (zirai, sanayi vb) diğerine üstün geliyorsa o yerleşme kır ya da şehir olarak isimlendirilir. Ancak kırsal ile şehir arasındaki bir diğer fark da yerleşme alanları ve ekonomik faaliyet alanlarının büyüklük-küçüklükleridir (Emiroğlu, 1968).

İbn-i Haldun'a göre devlet şehrin hayatının bir yansımasıdır. Şehirlerdeki binalar ve abidevi eserler devletin gücünü sembolize eder. Şehirlerdeki ekonomik ve ticari aktifeler devlet-halk ilişkisinin yansımasıdır. Şehir fonksiyonları ve üretimleri devletler gibidir. Devletle beraber doğar-gelişir ve ölür. Devletin yıkıldığı anda şehirde gerilemeler başlar ve harap olurlar (İbn Haldun, 2017). Haldun'a göre şehirler korunaklı bir alana sahip olup, halkı besleyebilecek bir vadi veya deniz kenarında kurulmalıdır. Şehirlerden en iyi şekilde yararlanmak, fonksiyonel özellikleri ortaya çıkarmak Haldun'un düşüncesinde yatmaktadır.

Şehir-kır ayrımında son olarak kullanılan kriterlerden birisi de mahalli yönetim ölçütüdür. Bu terim Doğanay (2014)'e göre, ilçe, büyükşehir ve şehir merkezlerinde kurulmuş yönetim organizasyonu temsil etmektedir. Bir yerleşmenin belediye organizasyonuna sahip olması, yerel yönetimi düzenleme, düzgün nitelikte hizmet alması açısından önem arz etmektedir. Türkiye'de 2005'te kabul edilen Belediye Kanunu ile nüfusu 5,000 ve üzeri olan yerleşmelerde belediye teşkilatı kurulmasına karar verilmiştir. Bu durum kırsal alanların dönüşümünü sağladığı gibi şehirleşme noktasında gelinen noktaya ışık tutmaktadır. 2012'de 6360 sayılı Büyükşehir Belediye Yasası'nın yürürlüğe girmesiyle büyükşehir belediyesinin yönetsel sahası tüm ili kapsayacak şekilde düzenlenmiştir. Böylece daha önce kırsal nitelikte olan yerler şehir

olarak değerlendirilmektedir (Resmî Gazete, 2012). Ancak bu durum zafiyetler oluşturduğu gibi planlama açısından da sorunlar meydana getirmektedir. Bu doğrultuda sağlıklı bir şehirleşme politikası takip edilmemektedir.

Yurt dışında yapılan tanımlar da şehrin fonksiyonları ile ilişkilerini ortaya koyan çalışmalar mevcuttur. Bunlardan Dörres (1930) fonksiyonu, bir plan dâhilinde inşa edilmiş, toplu veya çoğunlukla etrafına göre ayırt edebilen bir çekirdek etrafında toplanmış yerleşme olarak tarif etmektedir. Diğer yandan Bobek (1927) coğrafi anlamda şehir hayatının ekonomik, siyasi ve kültürel yanlarının kesin olarak ayrılmamış girift yanlarının bulunduğuna işaret etmiştir. Bu konuda aynı düşünceleri paylaşan Mayer (1943), şehri bir heterojen yapıya benzetmektedir. Hofmester (1993) ise şehri ortaya çıkaran mekânda yoğun bir yapı bütünlüğüne vurgu yapmaktadır. Hemen hemen bütün alanlarda yerleşmeler birbirine geçmiş ve planlı bir şekilde peyzaja yansımıştır. Diğer yandan küresel kapitalist sistemlere bağlı olarak şehir hayatında eşi benzeri görülmemiş bir değişim görülmektedir. Coğrafi ölçüde sosyo-mekânsal dönüşüme bağlı olarak şehirlerin inşa edilmesi ve teorilerin ortaya atılması küresel ekonomik sistemlerle doğrudan alakalıdır (Pacione, 2003). Weber (2015)'e göre ise şehir halkı geçim kaynaklarını tarımdan ziyade ticaret ve alışveriş sağlayan, bütünlük arz eden bir yerleşme ünitesidir. Yazara göre pazar fonksiyonu sürekli ve daim olması gerekmektedir.

Sonuç olarak şehirler teknolojik değişimlere bağlı olarak sürekli bir devingen yapı içerisindedir. Ticari aktiviteler ile uzak coğrafyalara açılan kimliğini yansıtan şehirler günümüzde etkisinin çok çabuk yayıldığı dinamik bir mekânda konumlanmaktadır. Fonksiyonlara bağlı olarak farklı görünümler ortaya çıkmakta ve zaman içerisinde tercih edilen mekânlar içerisinde yer almaktadır.

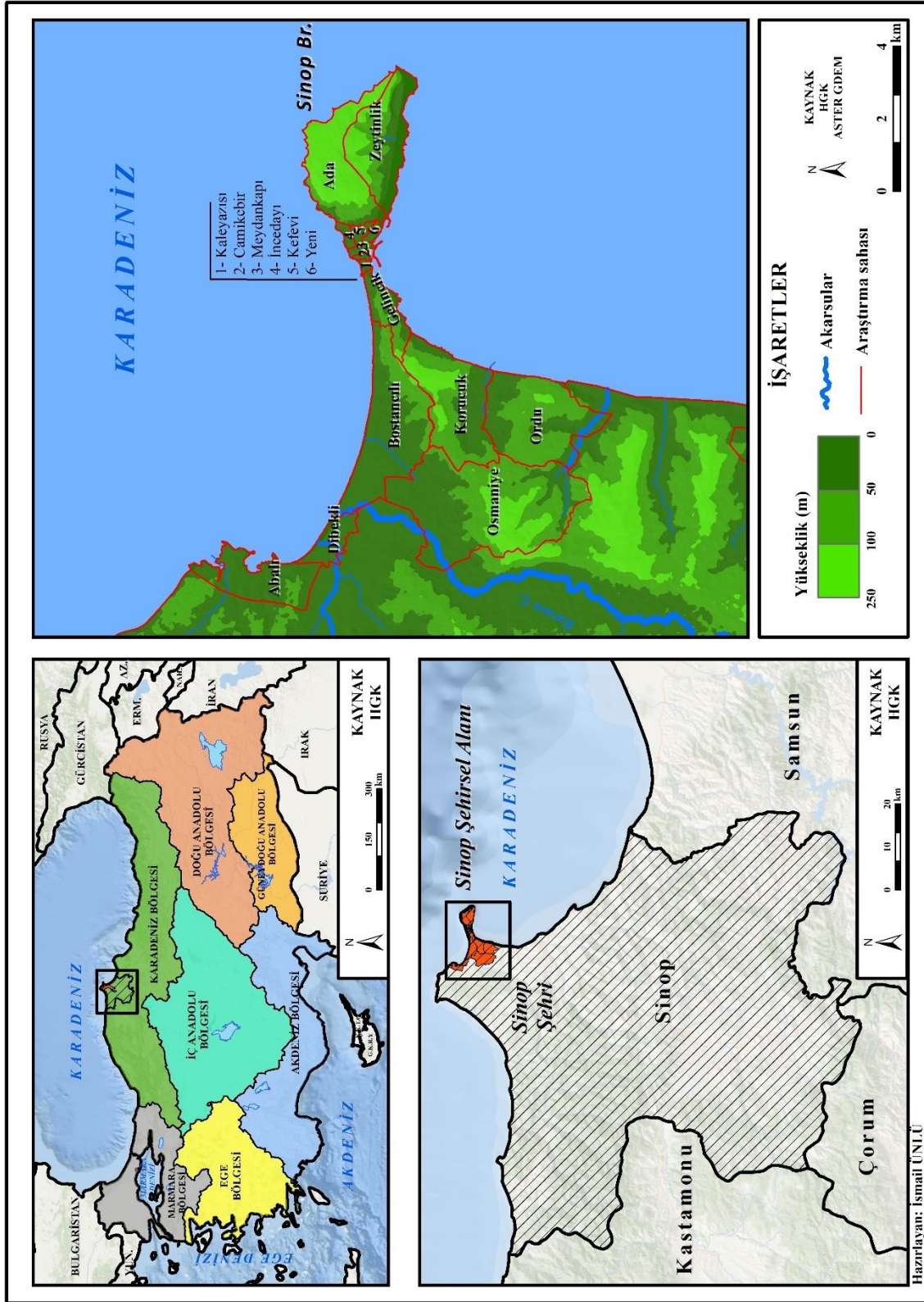
GİRİŞ

Çalışma Alanının Konumu ve Sınırları

Araştırma sahasını Karadeniz Bölgesi'nin Batı Karadeniz Bölümü'nde yer alan Sinop şehri oluşturmaktadır. Çalışma sahası 42° 02' ile 41° 57' kuzey enlemleriyle, 35° 11' ile 35° 02' doğu boylamları arasında yer almaktadır.

Türkiye'nin en kuzey noktasını oluşturan söz konusu saha, Boztepe Yarımadası ve yakın çevresinde konumlanmaktadır. Çalışma sahasının sınırlarını batıda Erfelek, doğuda ve güneyde Gerze ilçeleri, kuzeyde ise Karadeniz çevrelemektedir (Harita 1).

İç Anadolu masifinin etkisiyle kuzeye doğru bir kavis çizen Kuzey Anadolu Dağları Karadeniz kıyılarında düzgün uzanırları bazı önemli kıyı ve çıkıntılarla dislokale edebilmektedir (Akkan,1975). Esasında Sinop Yarımadası Gerze-Ayancık ilçeleri arasındaki kıyı sahasının denize doğru açılmış halini oluşturmaktadır (İnandık, 1956). Bahsi edilen alan Boztepe Yarımadası'nın doğu kısmını kapsamaktadır. Kuzeydoğu-güneybatı istikametinde 2,5 km'lik bir mesafeye kadar uzanan yarımada, Sinop şehir merkezinde 300 m kadar daralarak Karadeniz'e bağlanmaktadır.

Harita 1: Araştırma Sahası Lokasyon Haritası

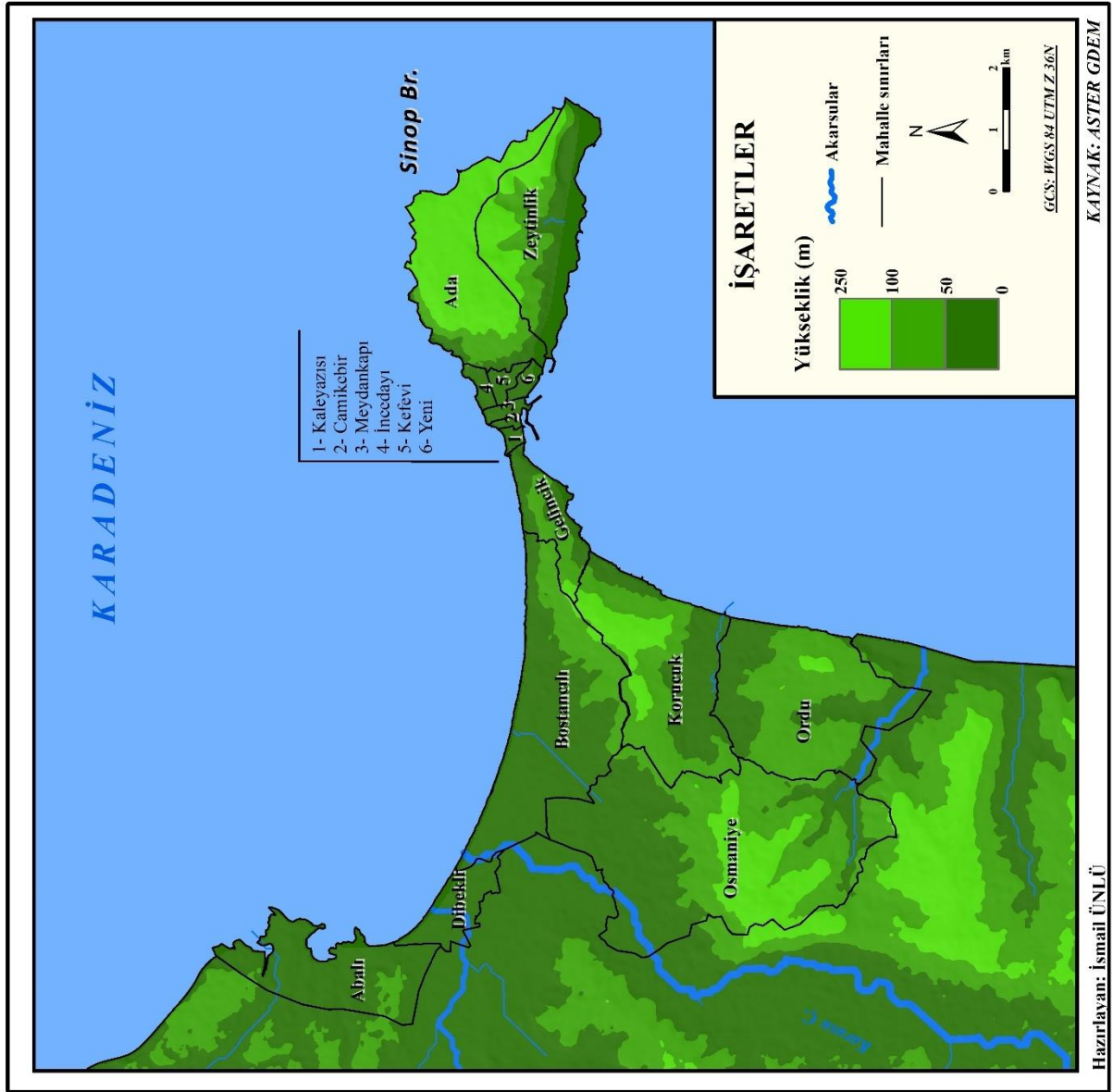
Bu alanın doğu kısmı 3 m genişlemeden sonra güneydoğu istikametinde daralıp Boztepe Burnu ile sona ermektedir. Yarımadaanın doğu-batı eksenindeki en geniş kısmı

yaklaşık 300 m'ye ulaşmaktadır. Kıyıya yakın alanlar dışında genel olarak yarımada'nın bütün kıyıları sarp bir şekilde yükselmektedir. 200 m yükseklikte bir plato manzarası veren yarımada, sarp ve genç falezleri zıt bir görüntü içerisinde (İnandık, 1956; Harita 2).

Harita 2: Sinop Şehri ve Yakın Çevresinin Topografya Haritası

Boztepe Yarımadası güneye doğru genişleyen bir tabanla Küre Dağlarına eklenir. Bu alanda yarımada'nın genişliği 40 km geçer ve orta bölümünde yaklaşık 20 km dolaylarındadır. İnceburun Koyu'nun doğusunda Sinop şehrinin bulunduğu alanda tombolo ile bağlanmış Boztepe Yarımadası bulunmaktadır. Yarımadayı karaya bağlayan mesafe oldukça dardır. Doğu-batı yönünde genişlik 3-5 km arasındadır. Sinop Yarımadası'nın ortalama yükseltisi 80-100 m, fakat güney yönünde alçak bir plato özelliği göstermektedir (Akkan, 1975, Harita 3).

Harita 3: Araştırma Alanı ve Yakın Çevresi Fiziki Haritası

Küre Dağları'nın kuzey kesimleri flişli tabakalar ile örtülmüş haldedir. Söz konusu jeolojik özellikler geniş aşınım yüzeylerinin (peneplenlerin) oluşmasında rol oynamıştır. Epirojenik hareketlere bağlı olarak yükselen Anadolu Yarımadası dış kuvvetler tarafından şekillenerek derin bir şekilde yarılmışlar ve akarsu vadileri arasında aşınım düzlüklerini oluşturmuştur. Araştırma sahasında görülen bu türden jeomorfolojik olaylar dış kuvvetler ve epirojenik hareketlerin varlığı ile yakından alakalıdır (Akkan, 1975).

Araştırma alanında Mesozoik, Jura ve Kretease dönemine ait formasyonlar bulunmaktadır. Küre Dağlarının büyük bir kısmı flişli arazilerden meydana gelmiştir. Diğer yandan çalışma alanında yaygın olarak görülen toprak kahverengi orman

topraklarıdır. Gri kahverengi orman toprakları ormanların alt tabakasında yaygın bir şekilde görülebilmektedir. Kıyıda iç kesimlere gidildikçe kestane ve kahverengi topraklar birlikte bulunabilmektedir. Ayrıca alüvyal, kolüvyal ve hidromorfik toprak grupları lokal alanlarda yayılım göstermektedir (Ercan, 2018).

Araştırma sahasında her mevsim yağışlı Karadeniz iklimi görülmektedir. Bitki örtüsü olarak çam, gürgen, kayın, dişbudak ve karaağaç gibi türler yayılım gösterir. Kıyı şeridinde insan etkisine bağlı olarak doğal dokunun bozulması sonucunda makiler görülmektedir.

Araştırma sahası ulaşım olanakları bakımından yeterince gelişme kaydedememiştir. Kıyı bölgesinin dar, tarım alanlarının parçalı bir yapıya sahip olması ve karayollarının istenilen düzeyde olmamasından dolayı Sinop şehrinin hinterlandı dardır. Aynı zamanda limanın demiryoluyla entegre bir ulaşım sistemine sahip olmaması da bu durum üzerinde etkilidir. Karayollarının işlek güzergâh dışında kalması ve Sinop şehrine beklenen yatırımların gelmemiş olmasına bağlı olarak ticari faaliyetlerde gerilemeler yaşanmıştır (Gürbüz, 2000).

Tarihsel olarak önemli bir liman vazifesi üstlenen ve doğal liman özelliğini bünyesinde barındıran Sinop, Miletler, Romalılar, Cenevizliler gibi çok çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır (Efe, 2018a). Sinop'un morfolojik olarak kıyıyla gerisindeki alanda hinterlandın dar olması ulaşım gelişmesi ve çeşitlenmesinde bir etken olarak göze çarpmaktadır. Ayrıca Samsun'da yer alan Bafra ve Çarşamba ovaları gibi verimli tarım alanlarına liman vasıtasıyla erişim noktasında doğal ortam buna müsaade etmemektedir. Bu nedenle hinterlandın dar bir alana hapsolmesi ticari aktivitelerin sınırlı kalmasına neden olmuş ve ticari faaliyetler gelişme fırsatını da yakalayamamıştır.

1. BÖLÜM

SİNOP ŞEHRİNİN DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ

1.1. Jeolojik Özellikler

Kuzey Anadolu Dağları genel olarak doğudan batıya doğru yükselmektedir. Araştırma sahasının bulunduğu konum itibarıyla söz konusu dağlar Sinop Yarımadası'nın orta kesiminde yer almaktadır. Kuzey Anadolu dağ silsilesi depresyonlara paralel uzanarak iki hat halinde devam etmektedir.

Araştırma alanının morfolojik görünümü Eosen devrine kadar bir durgunluk içermektedir. Asıl görünümünü kazanmaya başlaması Eosen dönemi sonrasında karşılık gelmektedir. Kuzey Anadolu dağ sistemi belirtilen süre içerisinde jeolojik değişime uğramış, Sinop Yarımadası'nın sistemini ortaya çıkarmıştır. Oligosenden sonra aşınım devresi araştırma sahasında etkili olmuştur. Aşınım yüzeyi büyük ölçüde ortadan kalkması sonucunda sahada volkanik kütleler, Eosen flişi üzerinde gelişme göstermiştir. Çok lokal bir alanda Miyosen örtü tabakaları varlığını devam ettirmiş ve fosiller bırakmıştır (Yıldız, 2000).

Araştırma sahasının jeolojik görüntüsü oldukça sadedir (Harita 4). Küre Dağları'nın uzantısı şeklinde devam eden araştırma alanında belirgin olarak en fazla yer kaplayan formasyon Üst Kretase flişleridir. Söz konusu flişler Cide'den başlayarak kıyı boyunca Kızılırmak Nehri'nin doğusuna kadar devam eder (Akkan, 1975; İbret ve Aydınözü, 2006). Küre Dağları'nın doğu kısmı, Canik Dağları'nın Samsun'a bakan kesimi, Kızılırmak ve Yeşilirmak arasında kalan sahalar istisnalar olmakla birlikte Kretase arazileriyle örtülüdür (İnandık, 1956). Flişlerin yapısını kumlu-killi şistler, marnlar ve kalkerler oluşturmaktadır. Bahsi edilen alanda geniş bir yayılım göstermektedir. Sinop-Boyabat arasında yaş tayininde bulunmak için *Globotruncana*, *Globigerina* ve *Gumbelina* gibi foramineferler bulunmaktadır (Ketin ve Erentöz, 1962).

Üst Kretase grubundan olan kalkerler gre ve marn tabakaları halinde ince bir şerit içerisinde yayılmaktadır. Bu gruptakiler yer yer dislokasyona uğrayarak mostralar vermektedir. Antiklinal ve senklinallere paralel olarak uzanan söz konusu seriler dağ ve depresyonlar boyunca gözlemlenmektedir. Eski masifler Alp kıvrım sistemi ile yeni

tabakaların üst üste binmesini sağlamaktadır. Küre ve Canik dağlarındaki flişler bu şekilde girift bir hal oluşturmaktadır (İnandık, 1956).

Harita 4: Sinop Şehri ve Yakın Çevresinin Jeoloji Haritası

Üst Kretase flişleri kuzeye doğru giderek Üst Kretase yaşlı beyaz renkli marnlı kalkerlere dönüşürler. Araştırma sahası doğusunda ve Gerze’de bulunduğu formasyona göre daha sert özellikte olması nedeniyle küçük burun-koyların meydana gelmesinde büyük rol oynamıştır. Ayancık’ın güneyi ve Boztepe Yarımadası batısındaki Gebelit Çayı ağzındaki kalker bloklarda bu türden flişlere rastlanılmaktadır (Akkan,1975).

Üst Kretase'de kalker ve flişlerden oluşan ana kütlelerin kuzeyi ve güneyinde Eosen serileri bulunmaktadır. Bu seriler dağların doğrultularına paralel olarak devam etmektedir. Söz konusu seri Kretase gibi süreklilik arz etmez. Kıyıların oşinografik etkilere bağlı olarak oluşturduğu girinti ve çıkıntılar sebebi ile yer yer kesintiye uğrarlar. Bu kesintiler Neojen havzaların regresyon ve transgresyon alanlarında Eosen havzaların dalma batma zonu ile bir kısmının denizde, diğer kısmının ise karada açığa çıktığını göstermektedir (Akkan, 1975).

Bölgenin morfolojik görünümünde östatik hareketler Küre-Canik dağ kuşağında fliş grubunun yüzeylerini keserek Eosen çökellerini tesviye etmiştir (İnandık, 1956). Sinop Yarımadası'nın kesintilere rağmen güney bölümü fliş karakterli Eosen tortuları oluşturmaktadır. Bahsi edilen tortuların petrografik yapıları ve tektonik özellikleri güney bölümünde oluşan yer şekillerinin oluşumunda büyük bir rol oynamıştır (Akkan, 1975).

Ketin ve Erentöz (1962) tarafından hazırlanan 1/500,000 ölçekli jeoloji haritasında Eosen flişi olarak nitelenen bu yapının özelliklerine göz atıldığında aslında litolojik ve fosil varlıkları açısından farklılıklar olduğu görülmektedir. Yarımada'nın güney kesiminde Selbiye Deresi yamaçlarında bu türden tabaka farklılıklarını müşahade imkânı vardır (Akkan, 1975). Bahsi edilen tabakalar, Nümmitli Paleosen-Alt Eosen tabakaları içermektedir. Çoğu zaman ince tabakalı, kil ve marnlar ile birlikte seriler halinde sıralanıp fliş karakteri gösterirler. Bunlar üzerinde Orta ve Üst Eosen tabakalar konkordan olarak yüzeylenmektedir.

Üst Eosendeki tabakalar, Alt Eosendeki tabakalara nazaran daha kolay ayırt edilebilmektedir. Fliş içeren bu tabakalarda, en üstte kongolemera ve kumtaşı daha fazla yer kaplamaktadır. Boztepe Yarımadası'nın güney ve doğusuna inildikçe, Üst Eosen tabakaların daha fazla yayılma imkânı olduğunu, alttaki yaşlı serilerin yüzeye çıkmasının güçleştiği görülmektedir. Antiklinal ekseninin daha doğuda derine dalması nedeni ile Eosen tabakalar kıvrıma uğratmış, alttaki yaşlı tabaka aşındırma sonucu yüzeye çıkmamıştır. Yarımada'nın batı kesiminde antiklinal hareketleri sonucu açılmalar yaşayan, çekirdek içerisinde Paleosen ve Alt Eosen tabakaları aflörelere vermiştir (Akkan, 1975).

Jeolojik yapının sadeliği bazı delilleri ortaya koymaktadır. Bunlardan Kuzey Anadolu Dağları Eosen sonlarında su yüzeylerinde çıkarak orografik yapısını

kazanmış ve bahsi edilen zaman diliminden günümüze kadar deniz yüzeyi üzerinde kalmıştır. Bu durum jeologlar tarafından *Kuzey Anadolu Sıradağları* veya *Pontidler* olarak telaffuz edilmektedir (Ketin ve Erentöz, 1962). Su yüzeyine çıkan söz konusu dağ sırası daha genç olan diğer tali kuşağın Anadolu'ya sokulmasına neden olmuş ve diğer hattın bir sıra halinde uzanmasını sağlamıştır.

Pliosen-Miyosen tortulları aşınarak yeni bir aşınım devresine girmiştir. Aşınım devresi henüz tamamlanmış değildir. Tektonik hareketlere bağlı olarak araştırma sahasında birikme faaliyetleri başlamış ve tabakalarda tortulanmalar meydana gelmiştir. Söz konusu aşama Kuaterner dönemi Pleistosen'e kadar devam etmiştir. Östatik hareketlerle birlikte Sinop Yarımadası'nın akarsuların biriktirme ve aşındırma faaliyetleri ile günümüzdeki topografik görünümü kazanmasında büyük rol oynamıştır (Yıldız, 2000).

Araştırma sahasında Kuaterner depoları içerisinde kil, marn, kum ve zaman zaman kalker tabakları içeren Pliosen tortuları bulunmaktadır. Araştırma alanın çoğu yerinde Pliosen ve Kuaterner depoları sınır teşkil etmeden birbirine geçmiş durumdadır. Akkan (1975) tarafından bu alanlar *Plio-Kuaterner* olarak isimlendirilmektedir. Söz konusu formasyon Sinop Yarımadası'nda geniş bir alan içerisinde yer almaktadır. Litolojik özelliklerinden dolayı bu formasyon üzerinde tarım faaliyetleri yapılabilmektedir. Araştırma sahasında yarımada'nın kuzeybatı kesimleri rüzgâr tesirinde kaldığı için tarım yapılması güçleşmekte ve söz konusu alan orman örtüsü ile kaplıdır (Gürbüz, 2000). Sinop Yarımadası'nda Kuaterner depoları şehrin 1 kilometre batısında falezler üzerinde yer alırken, iç liman kıyılarından Kamarot Burnuna kadar devam etmektedir (İnandık, 1956). Sarıkum Gölü'nden çekilen bir hattın kuzeyini içerisine alacak şekilde marnlı ve greli fasiyesler yer almaktadır.

Yarımada'nın esas oluşumu andezit aglomeralar ve andezit bazaltlara dayanmaktadır. Tabakalar söz konusu alan üzerinde 20°-25° eğim ile kuzey ve güney yönünde eğilimlidirler. Bazı alanlarda volkanik örtülerin içerisinde kalkerlerin yer alması araştırma sahasında karstik şekillerin oluşumunu tetiklemiştir. Araştırmacılar andezit ve aglomeraların yaş tayini konusunda net bir delil ortaya koymamıştır. İrili ufaklı çok parçadan meydana gelen aglomeralarda kalker ile yaş ayrılığı bulunmaktadır. Blumental volkanik serileri Üst Kretase döneminde atfetmektedir (İnandık, 1956). Bozburun Yarımadası'nda andezit türden volkanik fasiyesler

görülmektedir. Yarımada'nın dar kesimine doğru kırmızı gre kayaçları aglomeralar içerisinde kendine yer bulmaktadır (Akkan, 1975).

İnceburun formasyonu volkanik özellikteki bir diğer formasyondur. İçerisinde yastık lavlar, akıntı breşleri, aglomeralar, dayklar, kil ve kumtaşları bulunmaktadır. Yastık lavların değişimlerini Sinop şehri içerisinde gözleme imkânı bulunmaktadır (Baş, 1986). Bol fosilli, kumlu, kireçtaşı çapraz katmanlı Sinop formasyonunda ise denizel ve karasal ortamın özelliklerine ait belirleyici fasiyes özellikleri görülmektedir (Gedik, Ercan ve Korkmaz, 1983).

Araştırma alanının Kuaterner dönemi depolarında Postglasyel dönemin etkileri devam etmektedir. İnceleme sahası arazilerinde, fosillerin ve tabakların uzanış doğrultuları, fay özellikleri ve formasyonların uyumsuzlukları bunlara işaret etmektedir. Zamanla Sinop tombolosunun bir plaj ile kıyıya bağlanması bu olaylardan sadece birini oluşturmaktadır. Kıyılarda dış kuvvetlerin aşındırma ve biriktirme faaliyetleri devam etmektedir. Dördüncü zaman başında bölgenin morfolojik tekamülünü kazanmasında yakın zamanlarda meydana gelen olayların etkisi görülmektedir. Sinop şehrinin berzah kısmının kumlar ile çevrelenmesi östatik hareketlerin Karadeniz üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır (İnandık, 1956).

1.2. Jeomorfolojik Özellikler

Araştırma sahası jeomorfolojik özellikler açısından sade bir görüntü sergilese de birden fazla jeomorfolojik üniteyi bünyesinde barındırmaktadır. Araştırma sahası güney yönünde yükselti kademesi artmasına bağlı olarak plato özelliği göstermektedir. Araştırma sahasının jeomorfolojik gelişimini litolojik özellikler tayin etmiştir.

İnceleme alanının jeomorfolojik özellikleri yeknesak karakterdedir. Nitekim Yalçınlar, İnandık'ın tespitlerinden yola çıkarak Üst Kretase oluşumlu doğu-batı yönlü birbirini izleyen antiklinal ve senklinallerin *Jura tipi kıvrım sistemine* sahip olduğunu belirtmektedir (Yücel, 1968; Akkan, 1975). Söz konusu kıvrımlar araştırma alanında kıyı çizgisi, antiklinal ve senklinal alanları bir hat boyunca değişimlere uğratmaktadır.

Söz konusu kırılmalar, Eosen-Oligosen arasında tortulanma dönemi geçirmiş ve Neojen araziler bu tortular üzerine diskordans olarak gelmiştir. Eosen sonlarında deniz üzerinde dış kuvvetlerin etkisi ile kıvrımlar aşınmaya uğrayarak peneplen alanı haline gelmiştir. Anadolu Yarımadası'nda topyekûn yükselme sonucunda dış

kuvvetlerin aşındırmaları sonucu vadiler oluşmuş ve vadi aralarında kalan sahalarda peneplen alanlarının kalıntıları olarak morfoloji görünümünü kazanmıştır (Ardos, 1984).

Salamon Calvi ve Philippson Sinop ve yakın çevresinin eski bir aşınım yüzeyi olduğunu, Jura tipi kıvrımlardan meydana geldiğini ileri sürmektedir. Küre Dağları'nın Miosen döneminde meydana geldiği, antiklinal ve senklinallerin etkilerine bağlı olarak peneplen alanlarının olduğu başka çalışmalarda da ifade edilmiştir. Aynı zamanda bu etkiler Kuaterner döneminde alüvyal sahaların oluşmasına yardımcı olmuştur.

Sinop Yarımadası güney yönlü çevreleyen Üst Kretease oluşumlu Küre Dağları tarafından kuşatılmaktadır. Zindan Dağı (Ayancık), Çangal Dağı (Boyabat), Hacıbey Dağı (Erfelek) gibi dağlar yakın çevresindeki yüksek alanları oluşturmaktadır. Söz konusu dağlar yükseltisi fazla olmamakla birlikte etrafı derin vadi veya boğaz oluşturmamıştır. Bu özellik Sinop şehrinin hinterlandını etkilemiştir. Aynı zamanda Sinop Yarımadası etrafında iktisadi faaliyetlerin gelişmesinde engel olarak göze çarpmaktadır (Akkan, 1975).

İnceleme alanının jeomorfolojik ünitelerinden birisi kuestalardır. Yarımada'nın güney bölümü ince tabakalı, kil ve marnların bağlı olarak Eosen flişleri içermektedir. Araştırma sahasında güney-kuzey yönlü eğilimler gösteren bu alan aşınma döneminde sular altında kalmış ve tortulanmalar meydana getirmiştir. Lalaköy Mevkii'nde pliokuaterner serilere rastlanılmaktadır. Tabakaların uzanış ve strüktüründeki yumuşak dokunun kolayca aşınması sayesinde akarsular söz konusu jeomorfolojik birimi rahatça şekillendirme fırsatı bulmuştur. Ancak kumtaşı ve kalkerden oluşan daha sert üniteler rölyefte belirgin kazandırmışlardır (Akkan, 1975). Vadilerin aşınmaya karşı mukavemetli oldukları yerde derine aşındırma söz konusudur. Yamaçların yüksekliği 200-250 m civarındadır (Tok, 2000). Yarımada'nın güneybatısında aşınmaya elverişli alanlar kuestaları oluştururken, sert tabakalar kret ve subsekant benzeri vadileri meydana getirmiştir. Yarımada'da rölyefin belirgin bir şekilde kendisini hissettirmesi akarsuların yakın geçmiş ve günümüzde hâlâ etkin bir aşamada belirleyici olduklarını göstermektedir (Akkan, 1975).

Araştırma alanında jeomorfolojik birimlerden bir diğeri de platodur. Boztepe Yarımadası arasında kalan saha büyük oranda plato özelliği göstermektedir. Kuzeybatıdaki volkanik kompleks ve Miyosen tortuları bir yana bırakıldığında genç

formasyonlar üzerinde gelişme kaydedilen alan platonun alçak kesimini oluşturmaktadır (Akkan, 1975). Sinop şehrinin içerisinde bulunduğu berzah ile güneye doğru yüzeylenen plato yüzeyi, batıda dış kuvvetlerin tesirine bağlı olarak yer alan adanın orta kesiminde ve Sarıkum Gölü çevresi denizel-karasal kökenli Kuaterner depoları içermektedir (Erinç ve İnandık, 1955).

İnceburun yakınlarında volkanik araziler Kuaterner dönemi genç oluşumlu yapılar içermektedir. Nitekim Sinop şehri ve Sarıkum Mevkii bu alanda içinde parsellenmektedir. İç liman civarında kumtaşı ve konglemeralardan oluşan seriler bulunmaktadır. En üstte yarımadaının büyük bir alanda görülen kırmızı kumlar bulunur. Söz konusu kumlar ilk çağlarda aşı boyası ve mürekkep yapımında kullanılmıştır. Ayrıca Sinop şehri diğer uygarlıkları bu kumdan ihraç ederek ticaret bağlamında gelişme kaydetmiş, ününü buradan alan kırmızı kumlar Sinop'un diğer milletler ile iletişim kanalı haline gelmiştir (Floyd, 1997, akt. Tok, 2000).

Yarımadaının kuzey kesiminde yükseklikler değişmekle birlikte 70-80 m arasındadır. Sarıkum Gölü kuzeyinde 130 m'ye ulaşan plato, güneyde Akliman çevresinde 30 m'ye kadar düşer. Alçak alanlar falezler yoluyla denize ulaşmaktadır. Bu falezler kuzeybatı yönünde uzanarak İnceburun'a kadar uzanmaktadır. Plato yüzeyinde dış kuvvetlerin etkisi görüldüğünden yükselmeler ve alçalmalar meydana gelmiştir. Bu durum kuzeyde yer alan Sarıkum Gölü'nün oluşumuna yardımcı olmuştur (Akkan, 1975).

Esasında Sarıkum Gölü'nün kuzeyinde beliren fay hatlarının varlığı platonun sürekliliğini kesintiye uğratmaktadır. Burada bulunan tabakaların deniz seviyesi altına inmesi söz konusu sahada eski bir körfez olduğu görüşünü güçlendirmektedir (Yılmaz, 2005). Ayrıca bunun gibi Sarıkum Gölü çukurluğu kuzeyi, platonun güneyine devamlılığı kesintiye uğratan dik yamaçlar da kıyı çizginin tersi yönde bir fay olduğunu ortaya çıkarmaktadır (Akkan, 1975).

Sarıkum Gölü'nün tabanı kumlardan oluşmaktadır. Çok ince taneli ve çimentolaşmanın zayıf olması rüzgâr ve kıyı kordonu ile göl önünün kapanmasına yardımcı olmuştur. Bu durum Sarıkum Gölü'nün bir lagün olarak belirlenmesini sağlamıştır. Göl yüzeyi kolayca aşınabilmektedir. Zamanla taşınan birikintilerin etkisi ile göl alanı kıyıdan içerilere doğru taşınmıştır. Kumul alanlarının bitki örtüsü

yönünden cılız olması, arazi kullanımı ve edafik şartlar açısından çölümsü manzaraları ortaya çıkarmaktadır (Erinç, 1971).

Kıyıda yaklaşık olarak 500-600 m içerden bulunan Sarıkum Gölü gerek ornitolojik gerekse de floristik açıdan incelemeye değer alanlar arasında yer almaktadır. Sarıkum Gölü Türkiye’de sulak alan ekosistemine sahip 135 yerden birisidir (Topuz, 2018; Topuz ve Karabulut, 2018). Çevresinin kumullar ile kaplı hem jeolojik hem de aşındırmaların neticesini göstermektedir. Her yıl bahsedilen alan turistler tarafından ziyaret edilmektedir.

İnceleme alanının jeomorfolojik ünitelerinden birisi de vadilerdir. Çalışma sahasında doğuya doğru irtifa kaybeden plato yüzeyleri Karasu’nun denize döküldüğü alanda Aksaz Bataklığı’nı oluşturur. Güneye yakın alanları akarsuların bünyesinde getirdiği alüvyonları taşıyarak Karasu Ovası’nı oluşturmuştur. Akliman Mevkii’nde ise söz konusu kıyı ovası yer yer bataklıklar içermektedir. Sarıkum Gölü gibi etrafında kumlardan oluşan vadi rüzgarların etkisine dağlı olarak bünyesindeki kumulları iç kesimlere taşınma fırsatı bulamamıştır. Bektaşğa Mahallesi yakınlarına kadar geniş bir tabana sahip olan vadi, yamaçları asimetrik, tabanı 4-5 m gömülü haldedir (Akkan, 1975). Kabalı ve Sarımsak çayları vadi tabanlarında aynı durumu görmek mümkündür.

Karasu Vadisi zengin florası ile klasik zamandan Osmanlı Devleti zamanına kadar yarımadaının batı kesimi gemi yapımında kereste ticaretinde önde gelen yerler arasında yer almaktadır (Doonan, Gantos, Hiebert, Yayıoğlu ve Besonnen, 2001). Söz konusu vadi hinterland olarak Sinop’un batı kesimini kapsamaktadır. Ayrıca yörede sürdürülen arkeolojik kazılar tarihi ve kültürel açıdan Sinop’un zengin bir geçmişe sahip olduğunu ortaya koymaktadır (Doonan, 1998).

Sinop Yarımadası’nın kuzeydoğusunda, Sinop-Gerze arasında yer alan kıyı ovaları araştırma sahasının alansal olarak en küçük jeomorfolojik birimleridir. Yarımadaının doğu kesiminde yükselteleri az olan kıyı ovaları, kuzey-güney yönlü akış kaydetmektedir (Tok, 2000). Kabalı Çayı’nın denize döküldüğü alanda delta oluşmuştur. Araştırma sahası sınırları içerisinde Kabalı Vadisi boyunca yer yer sekilere de rastlanılmaktadır. Süpürülmeye bağlı olarak sürekliliğini yitiren akarsu sekileri daha Kabalı Çayı ile kolu olan Kadının Çayı vadi tabanlarında mevcuttur (Akkan, 1975).

Bünyesini Üst Kretease flişlerinin oluşturduğu Kuzey Anadolu Dağları'nın iç ve dış kesimlerinde volkanik püskürmeye bağlı olarak kalıntılar bulunmaktadır. Bu amaçla araştırma sahasında volkanik alanlar Sinop Yarımadası'nın kuzey kesiminde bulunmaktadır. Bahsi edilen alan Dışlıman ve Aklıman adı verilen koy ile kesintiye uğramaktadır. Volkanik alanlardan birincisi bir berzah ile karaya bağlanmış olan Boztepe Yarımadası diğeri ise Türkiye'nin en kuzey noktasını teşkil eden İnceburun'dur (Akkan, 1975).

Pliosen ve Kuaterner'de meydana gelen volkanik seriler Türkiye'de çeşitli yerlerde dir. Tersiyer ve Mesozoik dönemi volkanik araziler Türkiye'nin kuzey yarısında daha fazla yer kaplamaktadır (Yalçınlar, 1958). Araştırma sahasında Boztepe Yarımadası, andezitlerin etkin olduğu yer yer bazaltların görüldüğü tabakalı aglomeralar şeklinde karışık bir volkanik seri şeklindedir (İnandık, 1956; Akkan, 1975). Bu yarımada daki volkanik alanın yaş tayini konusunda fosil bulgusuna rastlanılmamıştır. Volkanizmanın tamamı ile tabakalaşma içermesi ve strüktürünün killi marnlı, tortulanmalardan oluşması volkanik faaliyetlerin çeşitli dönemlerde oluştuğunu ortaya koymaktadır. Boztepe Yarımadası denizden 200 m aşan yükseklikte bir plato manzarası sergilemektedir (İnandık, 1956). Sinop şehrinin kurulduğu alanlarda karaların birleşme yerleri haricindeki bölgeler dik yamaçlar ve falezler içermektedir.

Yarımadanın yükselmelere bağlı olarak bir kırık hattı boyunca yükselmesi kıyılarda yamaç eğimlerini %60'lara kadar çıkarmıştır. Söz konusu eğim kıyılarda büyük dalgaların oluşumlarını kolaylaştırmaktadır (Tok, 2000). Yarımadada Altın-tepe Mevkii'nde volkanik seri ile Miyosen tabakaları arasında uyumsuzluk bulunmaktadır. %10-15° eğim ile kuzeye doğru yönelen tabakalar kornişler meydana getirmektedir (Akkan, 1975).

Tortullar Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından askeri üs olarak kullanılan alanda² geniş bir yayılış sahasına sahiptir. Bu alan aşınmanın etkisine bağlı olarak fosiller içermektedir. Söz konusu yüzey erime dolininin gelişmesine bağlı olarak kalker açısından zengindir (Akkan, 1975).

² 1960 yılında ABD tarafından askeri üs vazifesi görmek için yapılmıştır. 1992 yılına kadar ABD'ye ait olan saha daha sonra Türk Silahlı Kuvvetleri'nin denetimi altına geçmiştir.

Boztepe Yarımadası 200 m'yi aşmayan yükseltisi ile bünyesindeki tabakalar kırılarak bir kubbeleşme meydana gelmiştir. Tabakaların aşındırıldığı kesimlerde bütün halinde bir yükselmeler horstları oluşturmuştur. Tabakaların yükselmeleri ve deniz üzerinde yüzeylemeleri faylarla beraber hareket ettiğini göstermektedir. Sinop'ta Akliman Koyu'ndan başlayıp İnceburun'a kadar devam eden sahada bazaltlar görülmektedir. Ayrıca volkanik serilerin yaşlandırılmaları hususunda tam bir mutabakat sağlanamamıştır. Çünkü döneme ait fosiller bölgede bulunamamıştır (İnandık, 1956; Akkan, 1975).

Boztepe Yarımadası zaman içerisinde nüfusun artması ve ekonomik faaliyetlerin çeşitlenmesine bağlı olarak yerleşime açılmıştır. Bu duruma bağlı olarak konutlar her geçen gün artmaktadır. Yarımadanın güney kesimi gerek rüzgâr sahasına kapalı olması gerekse de iç limana dönük bir manzaraya sahip olması nedeniyle daha çok ikincil konut alanı olarak değerlendirilmektedir. Aynı zamanda güney kıyıları kuzey kıyılarına göre daha sıcak ve yapışma açısından uygun şartlar taşımaktadır.

Araştırma sahasında İnceburun çevresinde volkanik alanlar bulunmaktadır. Söz konusu yerde ormanlar ve fundalar yer almaktadır. Boztepe Yarımadası benzer özellikler taşımaktadır. Akliman-İnceburun arasında yüzeyleme göstermektedir. Genellikle lav ve aglomeralardan oluşmaktadır. Bazalt sütunlar çevrede daha geniş yer kaplamaktadır. Akliman Koyu kuzeyindeki karalar volkanik kökenli taşlardan oluşurken, 500-600 m güneydeki karalar ise sarı renkli kumlardan meydana gelmiştir. Bunlar üzerinde kumtaşı ve kaba kalkerler ile oluşmuş tortul tabakalar gelmektedir (Akkan, 1975).

Araştırma sahasının en önemli jeomorfolojik birimlerden bir diğeri tombolodur. Tombolo uzunluğu 1,5 km civarında, en dar kısmı 300 m ve 20 m yüksekliğindedir. İnandık (1956)'a göre söz konusu saha (Bozburun Yarımadası) İnceburun yakınlarındaki volkanik kütlenin kara ile birleşmesi sonucu oluşmuştur. Buna ek olarak Akkan (1975) depoların mahiyetine bakıldığında iki ada ile kara kütlesi arasında bir kıyı sahasının bulunduğu ve güney kesiminde plajların yer alması bu savı destekler niteliktedir.

Tombolo üzerindeki volkanik kütlenin Pleistosen kumulları olduğu düşünülse de esasında sahayı örten kumların Postglasiyel bir döneme çok yakın zaman diliminde karasal depoları oluşturmuş ve daha sonra kara kütlesiyle denizel saha arasında bir

tombolo oluşturmuştur (Akkan, 1975). Tombolo oluşumunu östatik hareketlerden çok yerel tektonik hareketlere bağlamak gerekir. Nitekim gerek volkanik kütleler üzerindeki faylanmalar gerekse de tombolo üzerindeki abrazyon platformları yükselmenin yerel ölçekte olduğunu kanıtlamaktadır.

Sinop şehrinin tombolo üzerinde kurulması tombolonun her tarafını inceleme imkânını güçleştirmektedir. Tombolo üzerinde kumlu ve killi seriler yaygın iken bazı alanlarda turbalık alanlar da görülmektedir. Killerin bulunduğu alanlarda küçük heyelanların gözlemlenmesi saha üzerinde fayların varlığına işaret etmektedir.

Strabon (2012) Sinop tombolosunu “*bir yarımadaanın boynu üzerinde kurulmuş, çok güzel bir şekilde süslenmiş, çevresi dik kıyılardan oluşan bir alan*” şeklinde tasvir etmiştir. Çevredeki zengin arkeolojik kazılar ve Sinop’un etrafını kuşatan tarihi kale çok eski zamanlardan günümüze kadar bölgenin eski bir yerleşme olduğunu kanıtlamaktadır.

Çalışma sahasının kıyı uzunluğu yaklaşık olarak 88,5 km’dir. Sinop Yarımadası kıyıları sade bir yapıdadır. Kıyı uzanış yönleri değişiklik göstermektedir. Sarıkum Gölü batısında güneybatı-kuzeydoğu yönlü uzanan kıyılar, İnceburun Mevkii’nde doğu-batı yönünde uzanmaktadır. Sinop şehrinin içerisine alan Boztepe Yarımadası genel olarak doğu-batı yönünde uzanış göstermektedir. Boztepe Yarımadası kıyıları girintili ve çıkıntılıdır (Tok, 2000).

Sarıkum Gölü 2 km güneyinde bulunan alanda kıyı boyunca falezlerin varlığı kendisini hissettirir. Söz konusu sahadan Başyoz Burnu’na kadar İnceburun’u da içine alan saha dik kıyılardan oluşur. Gölün denize ulaştığı alanda lagünler bulunmaktadır. Alçak kıyı niteliği gösteren alan, kumullar kıyından kara içlerine doğru sokularak kum rölyefleri oluşturmuştur (Akkan, 1975).

Yarımadanın kuzeybatısında falezler daha dik ve yüksektir. Sarıkum Gölü kuzeyinde falezler 20-30 m iken, İnceburun çevresinde 10-15 m civarındadır. Volkanik seriden oluşan söz konusu saha tekne turlarının düzenlediği alan olarak bilinmektedir.

Yarımadanın kuzeybatı kıyılarında sert nitelikli ve heyelana karşı mukavemetli olan volkanik alanlar dalgalar tarafından aşındırılmadıkları için herhangi bir platform oluşmamıştır. Genel olarak kıyı yüzeyleri fay varlığına bağlı olarak şekillenmekte, fay alanları genelde falezlerin olduğu sahalar olarak belirginleşmektedir (Akkan, 1975).

Yarımadanın kuzeye dönük kıyıları dalga etkisine en fazla açık alan olarak göze çarpmaktadır. İnceburun-Akliman arasında kıyılar genelde dikdir. Söz konusu alanda kıyı yakınlarında adacıklar bulunurken batı kıyılarında bulunmamaktadır.

Kumsalların etkin olduğu yerde kıyı çizgisinin sade bir şekilde uzanması dalgalar ve akıntılarla ilgilidir. Nitekim genel olarak Karadeniz’de akıntılar doğudan batıya doğru akmaktadır (Ardel, 1954). Ancak derin koylarda ters sirkülasyon yaptığı bilinmektedir. Yarımadanın bu bölümünde deniz seviyesinin düşük olduğu zamanlarda biriktirme veya aşındırma izine rastlanılmaması kıyılarda bulunan fayların yakın bir jeolojik zamanda oluştuğunu ispatlamaktadır (Akkan, 1975).

Sinop Yarımadası’nın batısında abrazyon platformlarına rastlanırken doğusunda çökme izleri bulunmaktadır. Batıdaki fay varlığı platformun oluşumunu sebep olmuştur. Platonun doğu kesiminde çöküntüye uğramasının en belirgin morfolojik delili Hamsilos Koyu’dur. Bu alanda ria tipli kıyılar teşekkül etmiştir. Devecik Deresi adlı küçük bir akarsuyun vadi ağzında denize doğru 300-400 m’lik bir deniz girintisi oluşturması ria tipi kıyı tipinin oluşumunu sağlamıştır. Vadinin doğal şekline bağlı olarak denize açılan saha liman kısmında derin bir çöküntü oluşturduğu için yüzeyi genişlemektedir. Sinop Yarımadası kuzeyindeki alanlarda vadilerin gelişmemiş ve çok kısa bir alanda denize ulaşması riaların gelişme imkânını kısıtlamaktadır. Diğer yandan Hamsilos Limanı’nın güneyindeki Akliman’a da ria tipi kıyı denilebilir. Karaada ve Sarıada’nın çöküntüler sonucu oluşması buradaki çukur kesimin sular altında kalması ria tipli kıyıların tanımlamasına uymaktadır (İnandık, 1956; Akkan, 1975). Yarımadanın orta kesiminde meydana gelen tektonik çöküntüler bu alandaki kıyılarda oluşan/oluşabilecek platformları etkilemektedir.

Akliman-Bostancı Mahallesi arasındaki kıyı kuşağı alçak kıyı özelliği göstermektedir. Bahsi edilen sahada kıyı kumulları geniş bir alanda yayılım göstermektedir. Nitekim sahanın gerisinde Aksaz Bataklığı ile Karasu Vadisi yer almaktadır. Alandaki derelerin ağız kısımlarında kıyı kordonlarıyla kapatılmıştır. Söz konusu durum deniz ile bağlantısının kesilmesine neden olmaktadır.

Yarımadanın doğu kesiminde Bostancılı Mahallesi’nde kıyı kumulları ve kumsalların etki sahası birden daralmaktadır. Köyün batısında Kışla Sırtı denilen yerde falezler yer almaktadır. Bu alanda abrazyon platformlarına rastlanılmaktadır. Söz konusu durum Dış liman kıyıları boyunca devam etmektedir. Falez önündeki

platformlar kalın kum örtüleri ile kaplı olduğundan dolayı rüzgârla ile taşınması kolaylaşmaktadır. Sinop Havalimanı'nda kumulların oluşumuna sahne olmuştur (Akkan, 1975).

Boztepe Yarımadası kuzeyindeki kıyılarda dik falezlere rastlanılmaktadır. Falez önünde engelleyici bir platform olmaması falezlerin tabakaların uzanış yönlerine doğru bir uyum içerisinde olmasını sağlamıştır. Bu alanda volkanik kütlelerin irtifa kazanmasında fay hatları belirgin bir rol oynamaktadır. Nitekim İnandık (1956) burayı sözde falez olarak nitelendirmektedir.

Yarımadanın güney kıyılarının bir diğer özelliği de magmatik ve metamorfik kayalar türünden olan hornblend³ açısından zengin volkanik ayrışma sonucu kumsallar oluşmasıdır. Karakum Koyu bunlardan birisidir. Güney yamaçların yatık karakterli olması alan üzerinde askeri üs ve fener harici başka unsurların kurulmasına müsaade etmemektedir. İç limandan sonra yarımada kuzey-güney yönlü uzanış gösterir. Falez bulunmayan saha dar kumsal şeridi ile kıyı boyunca uzanır. Bozburun Yarımadası'nın en yüksek yerinin 100 m'yi bulmayan bir tepelik saha olması kıyı gerisinde düzlüklerin yer alması zirai faaliyetlerin yapılabilmesine imkân vermiştir (İnandık, 1956). Sinop'un güneyinden Çakıroğlu Burnu'na kadar olan sahada taban seviyesi değişimleri yaşanmış ve erozyonla işlenmiş kısımlar tepelerin etekleri şeklindedir (Akkan, 1975). Bu alanda Kuaterner depoları berzaha kadar sokularak sahilde koylar meydana getirmiştir.

Yarımadada en belirgin delta oluşumu Kabalı Çayı Vadisi önünde görülür. Bu vadide bulunan devamlı akarsular kaynaklarını gerisindeki yüksek dağlardan alırlar. Aynı zamanda delta yamaçları yakınlarında ölü falezler bulunmaktadır. Denize doğru 200-300 m'lik bir çıkıntı yapabilmektedir (İnandık, 1956; Akkan, 1975). Yarımadada diğer bir delta oluşumu Sarımsak Çayı ağzında yer almaktadır. Diğer delta oluşumuna göre dar alanlı ve çıkıntısı belirgindir. Deniz seviyesine göre yüksekliği 4-5 m arasında değişmektedir. Son olarak yarımadanın doğu kesiminde kıyıların gerilemesinde önemli rol oynayan faktörlerden birisi de heyelanlardır. Tabakaların kil ve marn açısından zengin olması ve iklimik etkilere bağlı olarak yağış fazlalığı bölgede heyelan olaylarını tetiklemektedir (Sür, 1972). Yarımadada volkanik fasiyes alanları dışında

³ Hornblend, magmatik ve metamorfik kayalar türünde bulunan koyu renkli amfibol minerallerine atıfta bulunmak için kullanılan mineraldir.

hemen hemen bütün kıyılarda heyelan olaylarına rastlanılmaktadır. En çok heyelan olayları güneydoğu kıyılarda gerçekleşmektedir.

1.3. İklim Özellikleri

İklim yeryüzünün herhangi bir noktasında atmosferin ortalama halini ifade eden meteorolojik hadiselerin tamamına denir (Ardel, Kurter ve Dönmez, 1969; Selen, 1954; Erinç, 1957; Erinç, 1969; Kurter, 1971; Erol, 2004; Atalay, 2011a). Aynı zamanda iklim havanın bir sentezi ve uzun yıllara ait istatistiksel ortalamaları ifade etmektedir (Roger ve Charleton, 2001). İklim herhangi bir yer veya bölgede değişkenlik göstermekle birlikte atmosfer olaylarının bir kaide ile bağlanmasıdır (Akyol, 1944).

Herhangi bir bölgenin iklim özellikleri belirlenirken sıcaklık, basınç gibi iklime ait bileşenlerin birkaçının bilinmesi yeterli değildir. İklimde ait olan bütün parametrelerin bilinmesi gerekmektedir. İklim, bir yerin tarımsal özellikleri, planlama nitelikleri, yerleşme düzeni, sulama imkânları gibi yaşamsal faaliyetlerin tamamına etkisi bulunmaktadır. Sanayi şehirlerinde kurulması planlanan fabrikalardan, tatil beldeleri hatta şehir alanında yapılacak/yapılabilecek her şey iklimin tesiri altında kararlaştırılmaktadır.

Araştırma alanının klimatik özelliklerini ortaya koyabilmek adına Sinop Meteoroloji İstasyonu 1950-2019 yıllarına ait uzun dönemli rasat verileri kullanılmıştır. Söz konusu veriler incelenmiş ve yörenin iklim özellikleri coğrafya metotları ile değerlendirilmiştir.

1.3.1. Sıcaklık

Sinop Meteoroloji İstasyonu'nun 69 yıllık verilerine göre (1950-2019) sıcaklık aylar içerisinde farklılıklar göstermektedir. Araştırma sahasında ortalama sıcaklığın en düşük olduğu ay Şubat iken, en yüksek olduğu ay ise Ağustos'tur. En düşük ortalama sıcaklık 6,7 °C ile gerçekleşirken, en yüksek 23,2 °C olarak kaydedilmiştir (Tablo 1). Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarında maksimum seviyeye çıkan sıcaklıklar sonraki aylarda düşüşe geçer. Eylül ayı ortalaması sıcaklık 20,1 °C, iken hava kütlelerinin etkisine bağlı olarak Aralık ayında sıcaklık ortalamaları 9 °C'ye kadar düşmektedir. Ayrıca sıcaklıklar yıl içerisinde 0 °C'nin altına düşmemektedir.

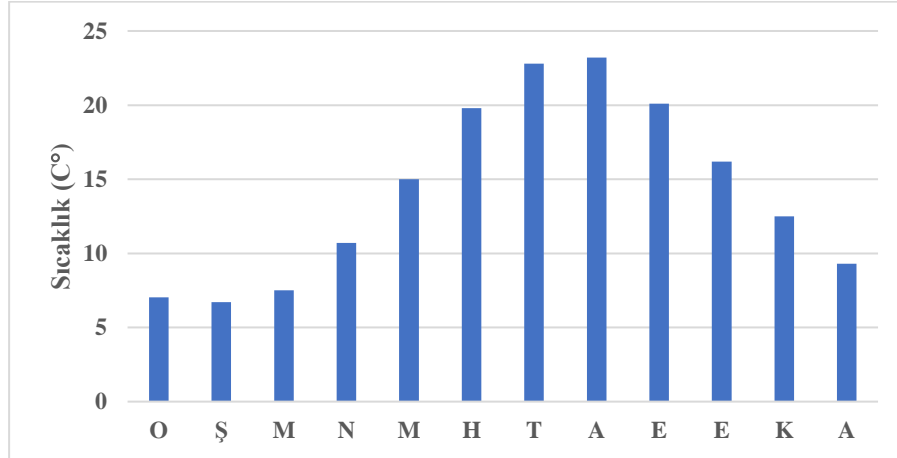
Tablo 1: Sinop Şehrinde Aylık Ortalama Sıcaklık Değerleri (°C) (1950-2019)

İstasyon	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Y
Sinop	7,03	6,7	7,5	10,7	15	19,8	22,8	23,2	20,1	16,2	12,5	9,3	14,3

Kaynak: Sinop Meteoroloji Genel Müdürlüğü

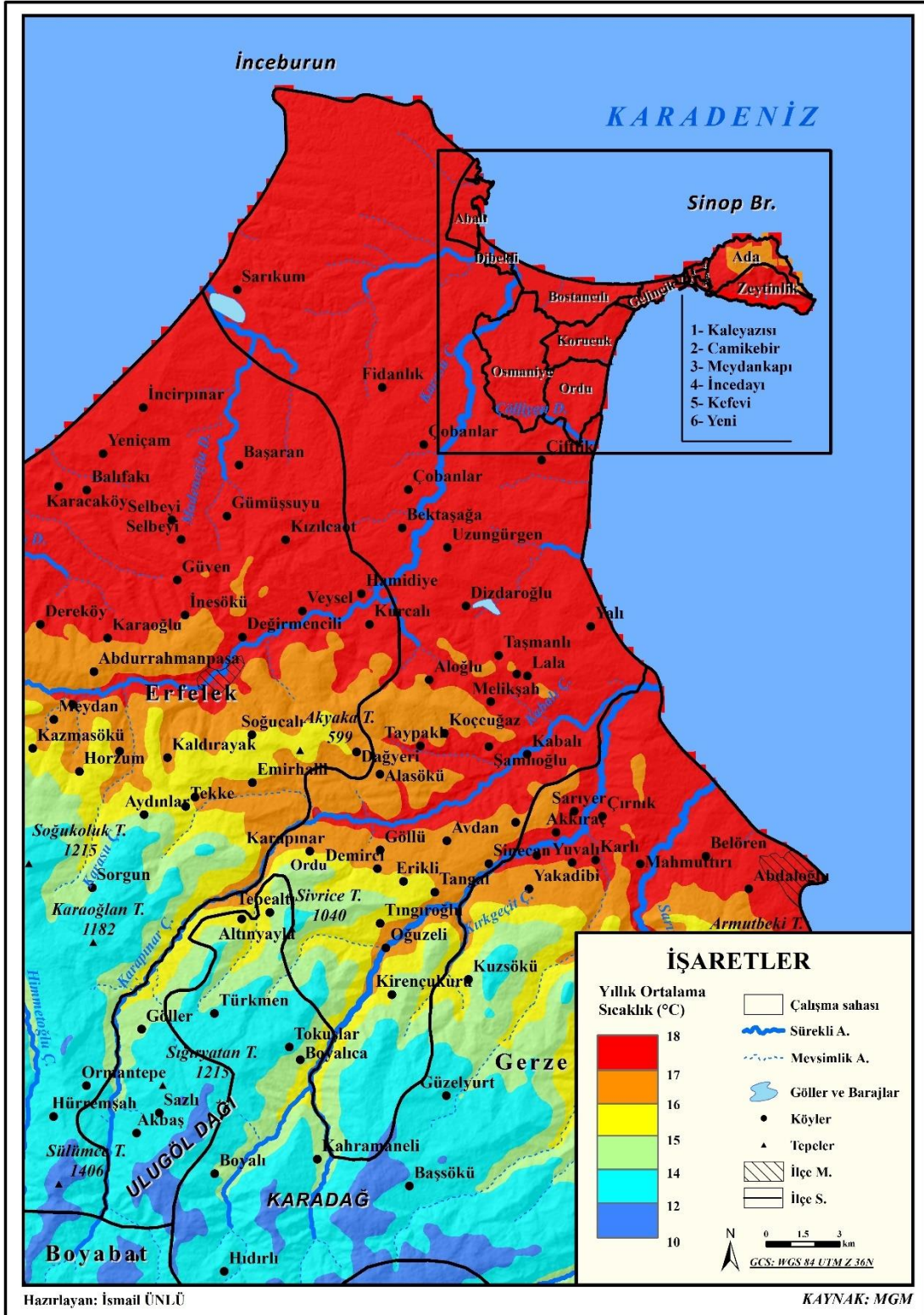
Sıcaklıkların yıl içerisinde farklılıklar göstermesindeki en büyük etken denize komşuluk ve kıyıdaki dağların varlığıdır (Arınç, 2006). Denizellik durumuna bağlı olarak sıcaklık değerleri yıl içerisinde çok az değişiklik göstermektedir. Bu durum araştırma sahasında yağış değerlerinin yükselmesini sağlamaktadır. Ayrıca iç kesimlerde dağların uzanış yönleri nemin iç kesime girmesini engellemektedir. Araştırma sahasında en soğuk ve en sıcak aylar denizlerin ısınma ve soğumalarına bağlı olarak gerçekleşmektedir. Araştırma sahasında sıcaklıklar yaz mevsiminde maksimum değerlere çıkmaktadır (Şekil 1).

Şekil 1: Sinop Şehrinin Aylık Ortalama Sıcaklık Değerleri (1950-2019)

Kaynak: Sinop Meteoroloji Genel Müdürlüğü

Araştırma sahasında sıcaklıkların yıl içerisinde dağılımı incelendiğinde sıcaklıkların 6,7 °C ile 23,2 °C arasında değiştiği, yıllık sıcaklık amplitüdünün 14,3 °C olduğu görülmektedir (Harita 5). Sıcaklıklar yıl içinde kış aylarında 7-14 °C iken, bahar mevsiminde 20 °C'ye kadar çıkabilmektedir. Yıl içerisinde en sıcak dönemler yaz aylarında rastlanılmaktadır. Bunlara ek olarak sonbahar aylarında sıcaklıklar bir önceki aya göre 8 °C'ye kadar düşebilmektedir.

Harita 5: Sinop Şehri ve Yakın Çevresinin Yıllık Ortalama Sıcaklık Haritası

İnceleme alanında uzun dönemli meteorolojik verilerden elde edilen tabloya göre 1950-1975 yılları arasında 25 dönemlik bir periyotta aylık ortalama en düşük sıcaklıklar Ocak ayı, en yüksek sıcaklık ise Temmuz ayında gerçekleşmiştir (Tablo 2).

Bu süre zarfında yıllık ortalama sıcaklık değişimi 0.3 °C' dir. Ancak 2000-2019 yılları arasında aylık ortalama sıcaklık değerlerinde belirgin değişimler görölmektedir. Ocak ve şubat aylarında sıcaklık amplitüdü 7,2 °C'ye karşılıklı gelirken, 1950-2000 döneminde en sıcak dönem temmuz ayı olarak kaydedilmiştir. 2000-2019 döneminde ise ağustos ayı olarak ölçölmüştür. Ölçüm yapılan yıllar arasında (1950-2019) aylık ortalama sıcaklıklarda çok az değişim yaşanmıştır. 1950-2000 döneminde yıllık sıcaklık ortalaması -0,3 °C daha düşükken, 2000-2019 döneminde 1 °C artmıştır (Tablo 2).

Tablo 2: Belirli Dönemlere Göre Sinop şehri Aylık Ortalama Sıcaklık Değerleri (°C)

Yıllar	O	ř	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Y
1950-1975	7	6,9	7,3	10,6	14,7	19,4	22,4	22,7	19,8	16,1	12,9	9,6	14,2
2000-2019	7,2	7,2	8,3	11,1	15,7	20,8	23,8	24,4	21,1	17	12,9	9,2	14,9

Kaynak: Sinop Meteoroloji Genel Müdürlüğü

Araştırma sahasında sıcaklıkların mevsimlere göre ortalaması incelendiğinde sonbahar mevsiminde 16,3 °C, kış mevsiminde 7,6 °C, ilkbahar mevsiminde 11,1 °C ve yaz mevsiminde 22 °C'dir. İlkbahar ve yaz mevsiminde sıcaklık farklılıkları yaklaşık olarak 10 °C'ye çıkmaktadır. Diğer yandan yaz ile kış mevsimi arasında sıcaklık farklılıkları 14,4 °C'dir. Sıcaklık farklılıklarının bu derece az olması toplumsal ve sosyal hayatı olumlu yönde etkilemektedir.

1.3.2. Yağış

Atmosferde yatay ve dikey hava hareketlerine bağlı olarak bir sirkölasyon içerisinde yer yüzeyine düşen taneler yağış olarak isimlendirilir (Erol, 2004). Çok küçük su tanecikleri birleşerek ağırlaşır ve yoğunlaşma meydana getirir. Yoğunlaşma sonucu soğuyan su buharı atmosferdeki hava hareketlerine bağlı olarak yağmuru oluşturur. Havanın soğuması sonucu atmosferde enerji nakli ve termodinamik olaylar yağışların gerek şiddetini gerekse de türünü belirlemede önemli bir rol oynar (Erinç, 1969). Bir bölgedeki yağış karakterini belirlemek o bölgeye mahsus günlük, aylık ve yıllık yağışlı gün sayısı ve diğer yağış elamanlarını ortaya koymak açısından önem arz etmektedir (Dönmez vd., 1969).

İnceleme sahasında yağışların aylara göre dağılımını incelendiğinde en fazla yağış alan aylar Ekim (88 mm) ve Aralık'tır (88mm) (Tablo 3). Bunları Kasım (84,1 mm), Eylül (65,1 mm) ve Mart (51,9 mm) ayları takip eder. En az yağış alan aylar ise

Haziran, Mayıs ve Nisan'dır. Geriye kalan diğer aylarda ortalama yağış değerleri açısından 50 mm'nin altında kalmaktadır. Genel olarak yağışlar aylara göre değişkenlik göstermektedir. Sinop şehrinin yükselti aralığının 200-300 m arasında olması yağış miktarını etkilemektedir.

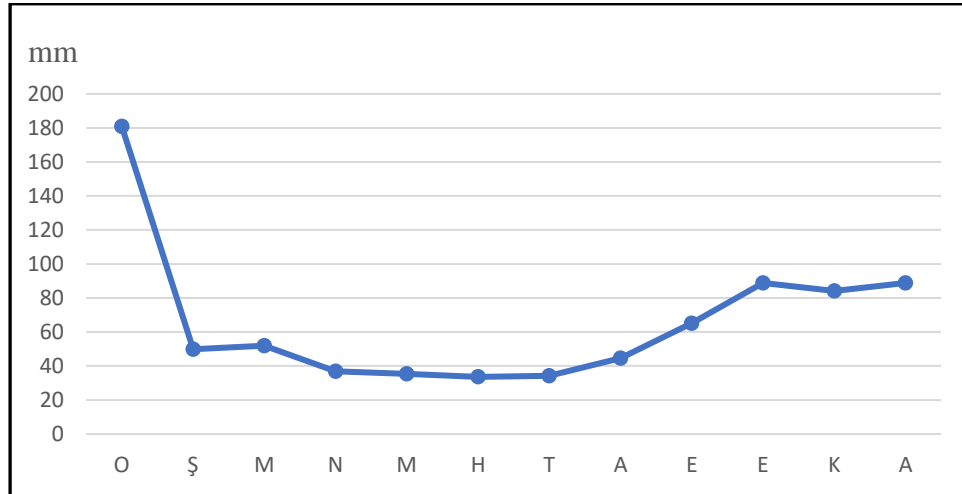
Tablo 3: Sinop Şehri Aylık Ortalama Yağış Değerleri (mm) (1950-2019)

O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	T
180,9	49,9	51,9	36,8	35,3	33,6	34,3	44,5	65,1	88,8	84,1	88,8	794

Kaynak: Sinop Meteoroloji Genel Müdürlüğü

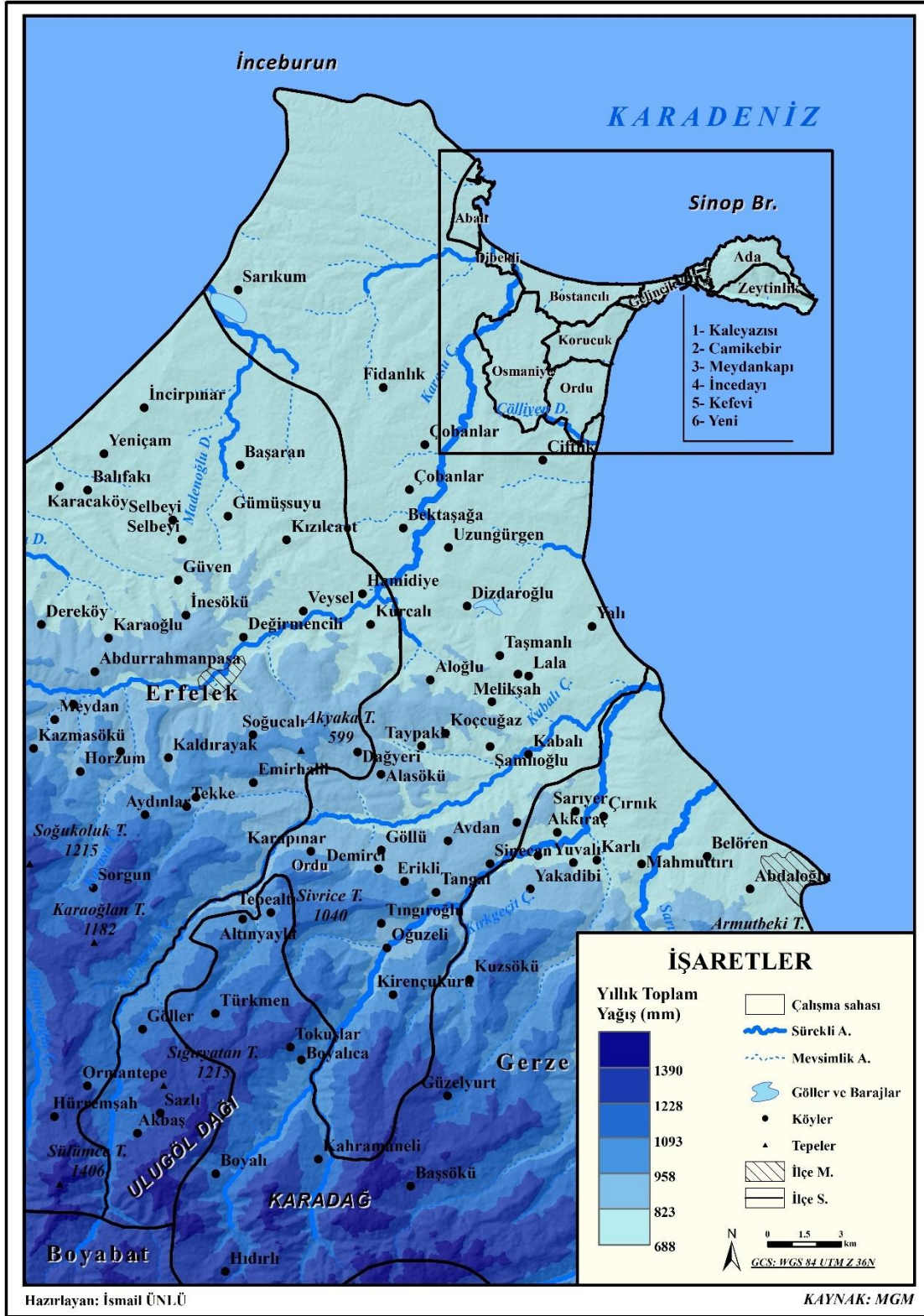
Araştırma sahası yıllık 794 mm yağış almaktadır. Karadeniz iklimin karakteristik özelliklerini yansıtan sahada her ay düzenli bir miktarda yağış gerçekleşir (Şekil 2). Karadeniz iklimine bağlı olarak yağış rejimi düzenli ve yağış toplamı yüksektir (Harita 6).

Şekil 2: Sinop Şehrinde Yağışın Aylara Göre Dağılımı (1950-2019)

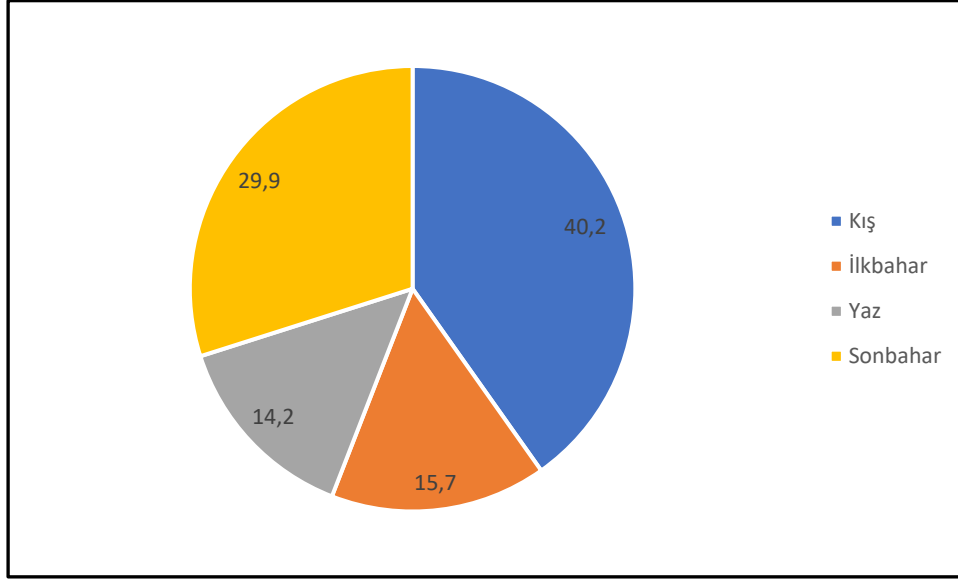
Kaynak: Sinop Meteoroloji Genel Müdürlüğü

Sinop şehrinde yağışların yıl içerisinde dağılımı incelendiğinde en fazla en fazla yağış kış mevsiminde düşerken (%40,25), sonbahar (%30) bu mevsimi takip etmektedir. Diğer yandan ilkbahar (%15) ve yaz mevsimlerinde (%14) diğer mevsimlere göre daha az yağış gerçekleşmektedir (Şekil 3).

Harita 6: Sinop Şehri ve Yakın Çevresinin Yıllık Toplam Yağış Haritası

Şekil 3: Sinop Şehrinde Yağışın Mevsimlere Göre Dağılımı (%)

Kaynak: Sinop Meteoroloji Genel Müdürlüğü

Karadeniz'e kıyısı olan araştırma sahası kış mevsiminde batı rüzgârlarının tesiri altında kalmaktadır (Atalay ve Morton, 2008). Yağışlar sonbahar ve kış mevsiminde artış göstermektedir. Bu mevsimlerde yağış miktarlarının artmasında Balkanlar üzerinde gelen soğuk hava akımlarının etkisi bulunmaktadır (Arıncı, 2009).

Tablo 4: Sinop Şehrinde Yağışların Mevsimsel Dağılımı

Mevsimler	Toplam Yağış Miktarı (mm)	%
Kış	319,5	40,25
İlkbahar	124	15,62
Yaz	112,4	14,16
Sonbahar	238	29,97

Kaynak: Sinop Meteoroloji Genel Müdürlüğü

Sinop Meteoroloji İstasyonu uzun dönemli rasat verilerden elde edilen tabloya göre 1950-1975 yılları arasında yıllık ortalama 773,7 mm yağış meydana gelmiştir (Tablo 5). Bu dönem içerisinde en fazla yağış Ocak ayında gerçekleşirken, en az yağış Haziran ayında gerçekleşmiştir. Yağışlar aylara göre düzensiz bir biçimde dağılmıştır. 2000-2019 döneminde ise yıllık yağış ortalaması 763,8 mm'dir. Ayrıca son zamanlarda yapılan çalışmalarda Karadeniz Bölgesi'nde uzun dönemli meteorolojik verileri karşılaştırma yaparak, yağış ortalamalarında önemli oranda artış olduğu saptanmıştır (Ersoy ve Ağırbaş, 2019).

Tablo 5: Sinop Şehri Aylık Ortalama Yağış Değerleri (mm)

Yıllar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Y
1950-1975	180,9	52	49,3	36,1	36,3	27,1	29,7	42,3	63,8	77,7	88,2	90,3	773,7
2000-2019	74,6	48,2	64,4	37,4	34,5	41,9	32,9	49,1	79	109	82,3	110,5	763,8

Kaynak: Sinop Meteoroloji Genel Müdürlüğü

Sonuç olarak araştırma sahasının Karadeniz kıyılarında yağış, deniz kara arasındaki sıcaklık farkına bağlı olarak depresyonların daha sık geçtiği sonbahar aylarına, yağışın minimumu ise ilkbahar sonlarına denk gelmektedir. Kıyıların deniz gölgesinde kalmasının etkisi büyüktür (Akyol, 1944). Karadeniz kıyı kuşağında yağışların değişkenliğinde denizellik ve dağ kütlelerinin konumları rol oynamaktadır. Yağışların Sinop civarında azalmasında temel etken söz konusu bölgede dağların irtifa kaybı ile açıklanabilmektedir (Darkot, 1943). Ayrıca kıyı doğrultusu yağışların azalması veya çoğalmasına etki etmektedir.

1.3.3. Nem ve Bulutluluk

Hava içinde bulunan su buharının miktarı değişik ölçümler ile elde edilebilmektedir. Bunlardan 1 m³ hava içerisinde havanın gram cinsinden ağırlığı *mutlak nemi* ifade ederken, su buharının eşit sıcaklıkta kazanabileceği maksimum su buharına miktarı *bağlı nem* ile tanımlanmaktadır (Dönmez vd. 1969). Mutlak nem, atmosferdeki havanın su buharı miktarı ile ölçülmesidir. Bağlı nem sıcaklık koşulları altında azalabilmekte veya artmaktadır. Sıcaklık ile ters bir orantıya sahiptir (Erol, 2004). Mutlak nem sıcaklığın en az olduğu kış mevsiminde azalmakta, en yüksek olduğu yaz mevsiminde artmaktadır.

Sinop Meteoroloji İstasyonu'ndan elde edilen 1950-2019 verilerine göre araştırma alanında yıl içinde nisbi nem ortalaması 76,8'dir. Genel olarak kış aylarında düşük olan nisbi nem, ilkbahar aylarında artış göstermektedir (Tablo 6). Özellikle Mayıs ayı (%81) en yüksek nisbi nem oranının yaşandığı ay olarak kaydedilmiştir. Yaz aylarında yüksek olan nisbi nem miktarı, sonbahar mevsimine doğru düşüş göstermektedir. Yıl içerisinde en düşük nisbi nem Aralık ayında %73 ile ölçülmüştür.

Tablo 6: Sinop Şehrinde Ortalama Nisbi Nem Değerleri (1950-2019)

O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Y
73,6	72	77,4	79,1	81	78,5	77,7	77,4	76,8	77,48	75,2	73	76,8

Kaynak: Sinop Meteoroloji Genel Müdürlüğü

Bulutlar klimatolojik hadiseleri tayin etmede önemli parametrelerden birisidir. Bulutların atmosfer yüzeyinde sık ve seyrek olması güneş ışınlarının yeryüzüne

yansıması ve dağılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Güneşlenme ile bulutluluk arasında yakın bir ilişki söz konusudur (Erol, 2004). Atmosferde uzun süre kalan bulutlar sürekli aynı damlacıklardan ibaret değildir. Sıcak ve soğuk hava zeminlerinde devamlı yer değiştiren bulutlar bir sirkülasyon içerisinde (Dönmez vd., 1969). Bulutların şekilleri hava soğuması ve sıcaklık derecesine bağlıdır (Erinç, 1969).

Sinop şehrinde aylık ortalama bulutluluk değerleri incelendiğinde en fazla değer Ocak, en az Ağustos ayında ölçülmüştür (Tablo 7). Bulutluluk değerleri 3,2-7,3 arasında değişkenlik göstermektedir. Yıllık ortalama bulutluluk ise 5,7'dir.

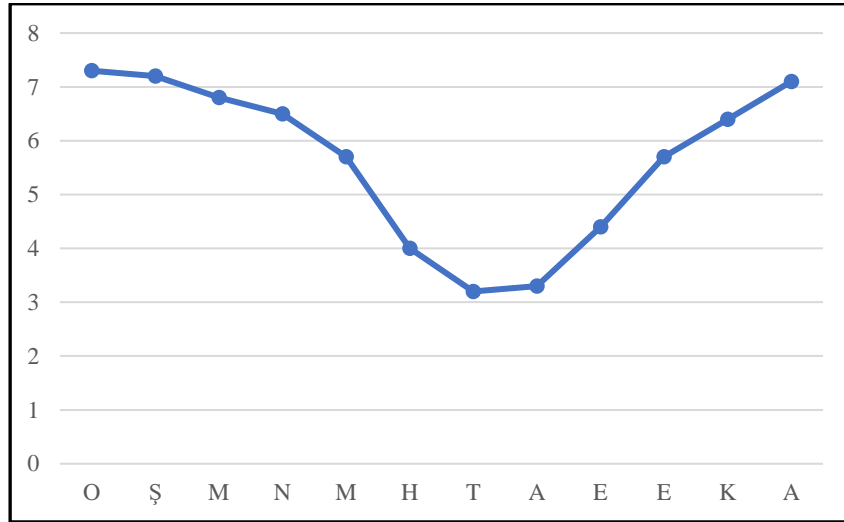
Tablo 7: Sinop Şehrinde Aylık Ortalama Bulutlu Günler Sayısı (1950-2019)

O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Y
7,3	7,2	6,8	6,5	5,7	4	3,2	3,3	4,4	5,7	6,4	7,1	5,7

Kaynak: Sinop Meteoroloji Genel Müdürlüğü

Bulutluluğun mevsimlere göre dağılışı incelendiğinde en az yaz mevsiminde, en fazla kış mevsiminde kaydedilmiştir (Şekil 4). Sıcaklıkların maksimuma ulaştığı dönem olan yaz mevsiminde bulutluluk ortalama altında kalırken, sıcaklığın azaldığı dönemde ortalamanın üzerindedir. Mart ve Ekim aylarındaki bulutluluk ise ortalama ise aynı değere sahiptir

Şekil 4: Sinop Şehrinde Bulutluluğun Aylara Göre Dağılımı

Araştırma sahasında bulutlu gün sayılarının mevsimsel olarak değişmesi hava kütlelerinin dinamik hareketlerine bağlıdır. Bu durum Sinop şehrinin bulutlu gün sayısı üzerinde etkisi bulunmaktadır.

1.3.4. Basınç

Atmosferi oluşturan belirli gazlar ağırlıklarına göre atmosferde cisimler üzerinde bir basınç sistemi oluşturmaktadır. Bu gazlar ağır olan altta, hafif olanlar üste

yer almaktadır. Atmosferin troposfer katmanında sıcaklık değişimlerine bağlı olarak yeryüzünde basınçlar her yerde aynı koşullar altında gerçekleşmez (Erol, 2004). Dinamik etkenlere bağlı olarak basınç sirkülasyonunda farklılar ortaya çıkar. Atmosfer katmanlarında meydana gelen kısa süreli basınç değişimleri insanlar tarafından hissedilmemesine rağmen, hava olayların seyrinde büyük rol oynamaktadır.

Araştırma alanında meteoroloji istasyonunda elde edilen rasat verilerine göre yıllık basınç ortalaması 1016 hPa'dır (Tablo 8). Ortalama en yüksek basınç maksimumu Eylül ayında, en düşük ise Temmuz ayındadır. Ortalama basıncın aylara göre dağılımı incelendiğinde Mart ayı yıllık ortalama basınç ile aynı değere sahiptir. Nisan-Temmuz ayı içerisindeki dönem ortalama yıllık basınçtan daha düşük olarak ölçülmüştür.

Tablo 8: Sinop Şehrinde Aylık Ortalama Basınç Değerleri (hPa) (1950-2019)

O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Y
1011,9	1011,9	1010,6	1010,1	1009,8	1009,6	1008,3	1009	1011,2	1013,4	1011,6	1012,5	1010,6

Kaynak: Sinop Meteoroloji Genel Müdürlüğü

Ekim-Şubat arasındaki dönem ortalama açısından yıllık basınç ortalamasından daha yüksektir. Araştırma alanında basınç değişimi Anadolu'yu etkileyen hava sirkülasyonlarının yaz kış farklı cephe sistemlerinin etkisi altında kalmasından kaynaklanmaktadır (Atalay, 2011b). Kış mevsiminde Avrasya kaynağını alan yüksek basınç Avrupa üzerinden Kuzeybatı Anadolu kıyılarına sokulur. Güneyde Akdeniz'in bulunduğu sahayı etkisi altına alan soğuk hava kökenleri Anadolu yarımadası üzerinde etkili olur. Bu nedenle Anadolu üzerinde yüksek basınç görülmesi daha belirginleşir (Akyol, 1944).

Yaz mevsiminde soğuk havanın kuzeye yönelmesi ile siklonik özellik gösteren söz konusu saha Atlas Okyanusu ile ters hava akımları oluşmaktadır. Basınç değişimlerinde kış aylarında maksimum değerlere çıkmaları atmosferde kararsızlık yaratmaktadır (Kurter, 1971). Araştırma sahasındaki basınç değişimi atmosferde meydana gelen basınç hareketlerine bağlıdır.

1.3.5. Rüzgâr

İklim elemanlarından birisi olan rüzgârlar genel kaide ile soğuk basınç merkezlerinden sıcak basınç merkezlerine doğru bir sirkülasyon sonucu oluşurlar. Rüzgârların esme, şiddeti ve yönü iklim özelliklerini belirlemede yardımcı olduğu gibi, bitkilerin terlemesi, dallarının zarar görmesine ve bitkilerin pasif olarak yayılmalarına da neden olur. Aynı zamanda nemli sahalar bünyesindeki nemi etki sahasındaki

bölgeye yağış olarak bırakır. Diğer yandan kurak sahalarda buharlaşma ve terlemeyi artırmaya yardımcı olur (İbret ve Aydınözü, 2006). Karadeniz coğrafyası düşünüldüğünde nemli bölgelerden gelen rüzgârlar Küre Dağları'nı aşarak varılan bölgeye yağış olarak bırakır.

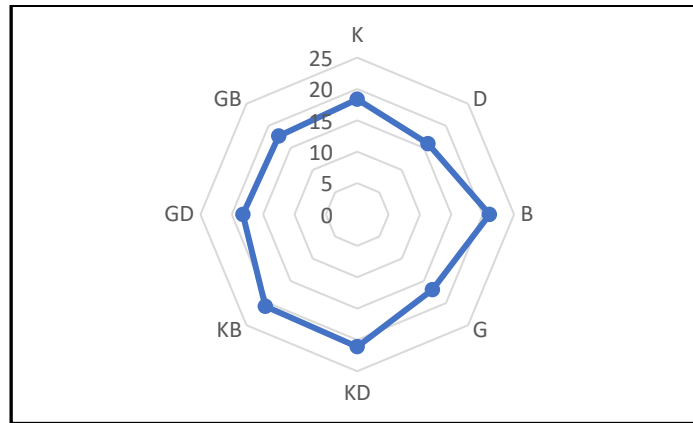
Sinop meteoroloji istasyonundan elde edilen verilere göre, araştırma alanında birden fazla hâkim rüzgâr yönü bulunmaktadır. Tablo 9'a göre araştırma alanında en fazla esme yönüne sahip olan rüzgârlar güney, kuzeydoğu ve kuzeybatıdır. Bu rüzgârların frekans değerleri yüksektir. Diğer yandan inceleme sahasında en düşük frekansa sahip rüzgâr doğu yönlüdür. Rüzgâr gülünden anlaşıldığı gibi araştırma sahasında en fazla etkili olan rüzgâr yönleri kuzeydoğu, güneybatı sektörlü rüzgârlardır (Şekil 5). Sinop şehrinde ilkbahar mevsiminde güney sektörlü, yaz mevsiminde kuzey yönlü rüzgârlar hâkim olarak esmektedir. Güney sektörlü rüzgârlar yaz mevsimi dışında yıl içinde etkili olmaktadır. Yaz mevsiminde kuzeyden-güneye doğru hava sirkülasyonu Anadolu Yarımadası'nda basınç gradyanları meydana getirmektedir (Erinç, 1969).

Tablo 9: Sinop Şehrinde Rüzgârların Esme Yönleri (1968-2019)

K	D	B	G	KD	KB	GD	GB
18,35	15,97	21,1	16,95	21,1	20,74	18,24	17,67

Kaynak: Sinop Meteoroloji Genel Müdürlüğü

Şekil 5: Sinop Şehrinde Yönlere Göre Rüzgâr Esme Sayısı (1968-2019)

Karadeniz kıyılarında kuzey yönlü rüzgârlar yaz mevsiminde sıklıkla eserler. Ancak iç kesimlerde frekans değerlerinde düşüşler gözlenmektedir. Nitekim Akyol bu türden rüzgârları *kara musonu* olarak ifade etmektedir (Akyol, 1944). Araştırma sahasında rüzgâr esme hızlarının yıl içerisinde dağılımı incelendiğinde yıllık ortalama 3,5 frekanstır (Tablo 10).

Tablo 10: Sinop Şehrinde Ortalama Rüzgâr Esme Hızları (1950-2019)

O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Y
4	4,2	4,1	3,8	3,2	3,2	3,4	3,2	3,1	3,2	3,4	3,7	3,5

Kaynak: Sinop Meteoroloji Genel Müdürlüğü

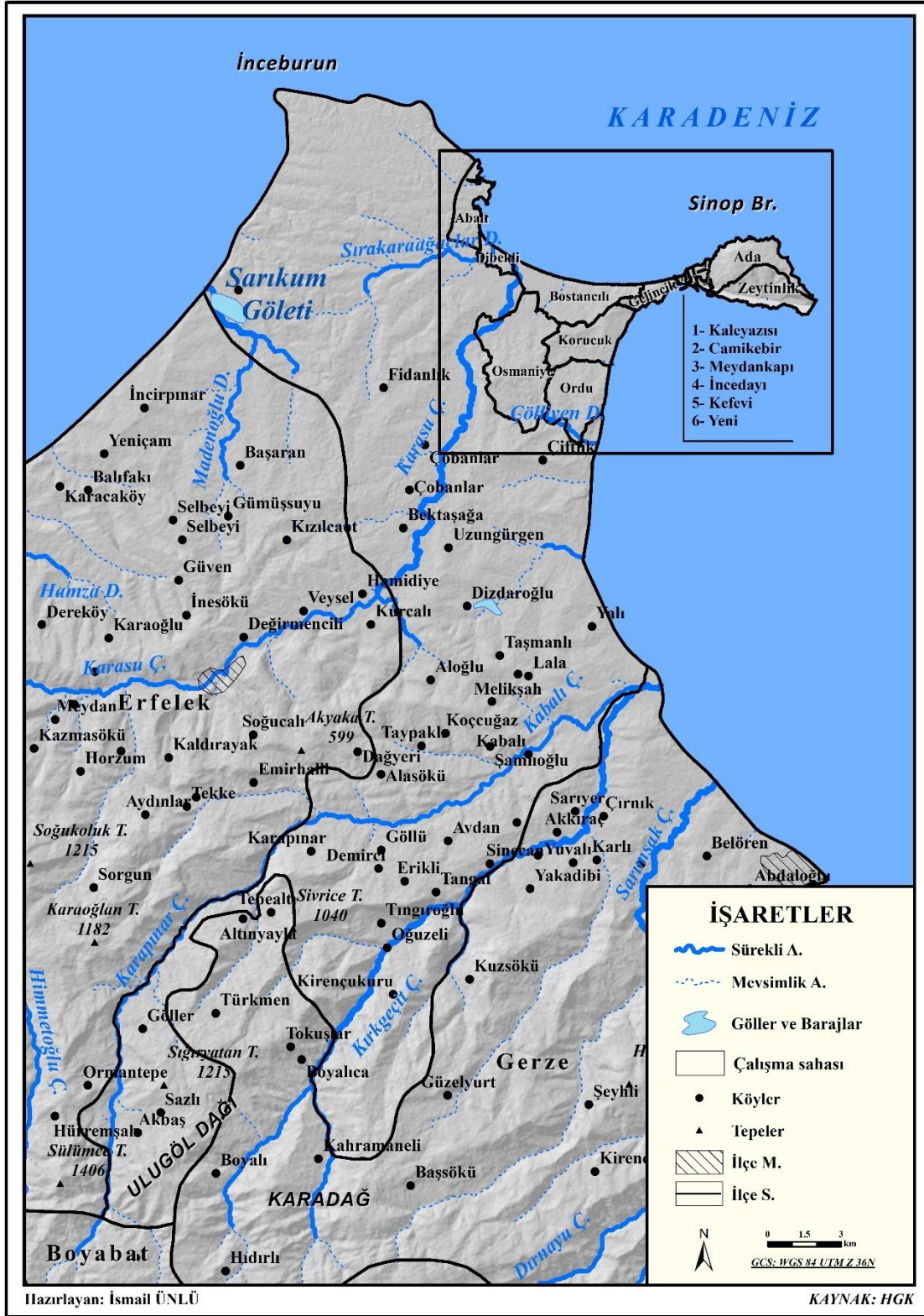
Kış ayları yıllık ortalama frekansın üzerinde rüzgâr esme hızına sahiptir. Diğer yandan ilkbahar mevsimi yıllık ortalamasının altında kalmaktadır. Haziran ile Kasım ayı arasında rüzgâr esme hızları 3,2 ile 3,4 frekans arasında değişmektedir.

1.4. Hidrografik Özellikler

Yeryüzünün önemli bileşenlerden birisi olan su gerek insan gerekse de canlıların yaşamında önemli bir yere sahiptir. Dünya yüzeyinin dörtte üçü sular ile kaplıdır. Katı, sıvı ve gaz olarak yerkürenin çeşitli katmanlarında bulunabilen su yeraltı ve yer üstü sistemlerin döngülerinde hayati bir görev üstlenmektedir. Beşerî faaliyetlerin hemen hemen hepsinde kullanılan suyun coğrafi bir etmen olarak değeri çok büyüktür (İzbırak, 1989).

Araştırma sahasının en büyük ve en belirgin akarsuyu Karasu'dur (Harita 7). Kaynağını Küre Dağları'nın kuzey kesimlerinden alır. Akarsuyun yukarı kesimlerinde yatağı oldukça derindir. Bu alanda akış düzeni güney-kuzey yönlüdür. Sinop'ta belirli alanlarda doğu-batı yönünde uzanış göstermektedir. Bir yatak içerisinde akan Karasu kendisine karışan kollar ile taşıdığı su miktarı artmaktadır. Akarsu yarımadaının güney kesiminden beslenmektedir. Söz konusu yerde akarsu doğu-batı yönlü akışa sahiptir.

Karasu, bir hat boyunca akış kaydederek Erfelek ilçesi sınırlarına uzanmaktadır. Su toplanma alanları ve su bölüm çizgileri kuzeyde vadi tabanına yakın yerlerden geçmektedir (Akkan, 1975). Karasu'nun aşağı kesimlerinde yamaçlar tam belirgin olmazken, yarımadaının doğu kesiminde yamaçlar belirgin bir şekilde dikleşmektedir. Akarsuyun akışına dik olarak Aşılık, Kındıralık, Haznedar ve Korucuk dereleri doğu yönlü akarak Karadeniz'e ulaşırlar.

Harita 7: Sinop Şehri ve Yakın Çevresinin Hidrografiya Haritası

İnceleme sahasının Karasu'dan sonra en önemli akarsuyu Kabalı Çayı'dır. Kaynağını Küre Dağları'nın kuzey kesiminden alan akarsu, Sinop Yarımadası'nın yakın kesimlerinde diğer beslenme alanını oluşturur. Akım yönü batı-doğu

doğrultuludur. Sazlı, Sorkum, Kırkgeçit ve Kabalı Çayı'nın kollarını oluştururlar (Aydınözü, 2002). İspa Çayı dışında Kabalı Çayı'na karışan kollar genel olarak pek bir özellik göstermezler. İspa Çayı'nın kolları ana akarsu sistemine dik bir şekilde uzanarak dandritik bir ağ sergiler. Söz konusu ağ şebekesi bir vadi içerisinde litolojik özelliklerin üstün olmadığı bir alanda kurulur. Akarsu ekosisteminde beslenme alanları vardır. Bu alanların ilkini tali kaynaklar oluşturur. Daha sonra tali kaynaklar diğer kaynaklar tarafında beslenir ve bir ağ sistemi meydana gelir. Erinç ve Bilgin bu durumu *akarsuyun genişleme safhası* olarak nitelendirmektedir (Erinç ve Bilgin, 1956).

Araştırma sahasında akarsuların yer aldığı bir diğer kısım da yarımada'nın kuzeybatısıdır. Paralel dandritik akarsu sisteminin geliştiği bu alanda yükselti 70-100 metre arasındadır. Birkaç derenin bir araya gelerek oluşturduğu sahada akarsu akım meyili çok değişmemektedir. Bu durum bölge iklimi, bitki örtüsü ve zemin şartlarından ileri gelmektedir (Erinç, 1957). Yarımada'nın kuzeybatı köşesinde sırası ile Kirazcık Dere, Kurtkuyusu Deresi, Değirmen ve Cila dereleri bir hat ile denize ulaşırlar (Akkan, 1975). Bu hattın doğu kesiminde Deveci, Isırma ve Sırakaraağaçlar derelerinin kollarını oluşturan Soğucak Deresi, Obruk Deresi ve Telyolu Deresi gibi dereler birbirlerine paralel olarak akış kaydederler. Bir bütün olarak paralel dandritik drenaj sistemini meydana getirirler.

Sinop şehrinin kurulduğu yarımada'nın ana karaya bağlandığı Boztepe Yarımadası'nda akarsu sistemi gelişme kaydedememiştir. Bu durum bölgenin zemin özellikleri, jeolojik ve jeomorfolojik unsurlara (relief yapısı, tabaka özellikleri) ve beşerî faaliyetlere bağlıdır (Akyol, 1947). Yarımada üzerinde akarsuların açtığı yarıntılar mevcuttur ve ışınsal radyal bir drenaj yapısı görülür (Akkan, 1975). Yarımada'nın batı alanlarının dik oluşu akarsu oluşumlarına müsaade etmemiştir.

İklim özelliklerine bağlı olarak Sinop'ta yarımada'nın bazı bölgelerinde sık akarsu sistemleri oluştururken, bazı alanlarda da seyrek akarsu ağları görülmektedir. Sinop şehrinin bulunduğu alanın batı kesimi, Sarıkum Gölü ve Sinop'un kuzeyi seyrek akarsu ağlarına örnek olarak verilebilir.

Araştırma sahasında hidrolojik elamanlardan bir diğeri de Sarıkum Gölü'dür. Göl çevresi kumullardan oluştuğu zemin kısmında suyun geçirgenliği kolaylaşmaktadır. Yağmur ve selinti suların hemen tabana infiltre olması akarsu teşkilatının olmasını engellemektedir. Kum topografyasının bu bölgedeki şekillenmesi

akarsu faaliyetlerinin sınırlanmasında bir diğer etmen olarak görülmektedir. Bütün bu faktörler birbirleriyle karşılıklı etkileşim haline gelerek akarsuya özel karakter verir ve hidrolojik hayatı ortaya çıkarır (Akyol, 1949). Ayrıca dış liman kıyılarında da benzer şartlar geçerlidir.

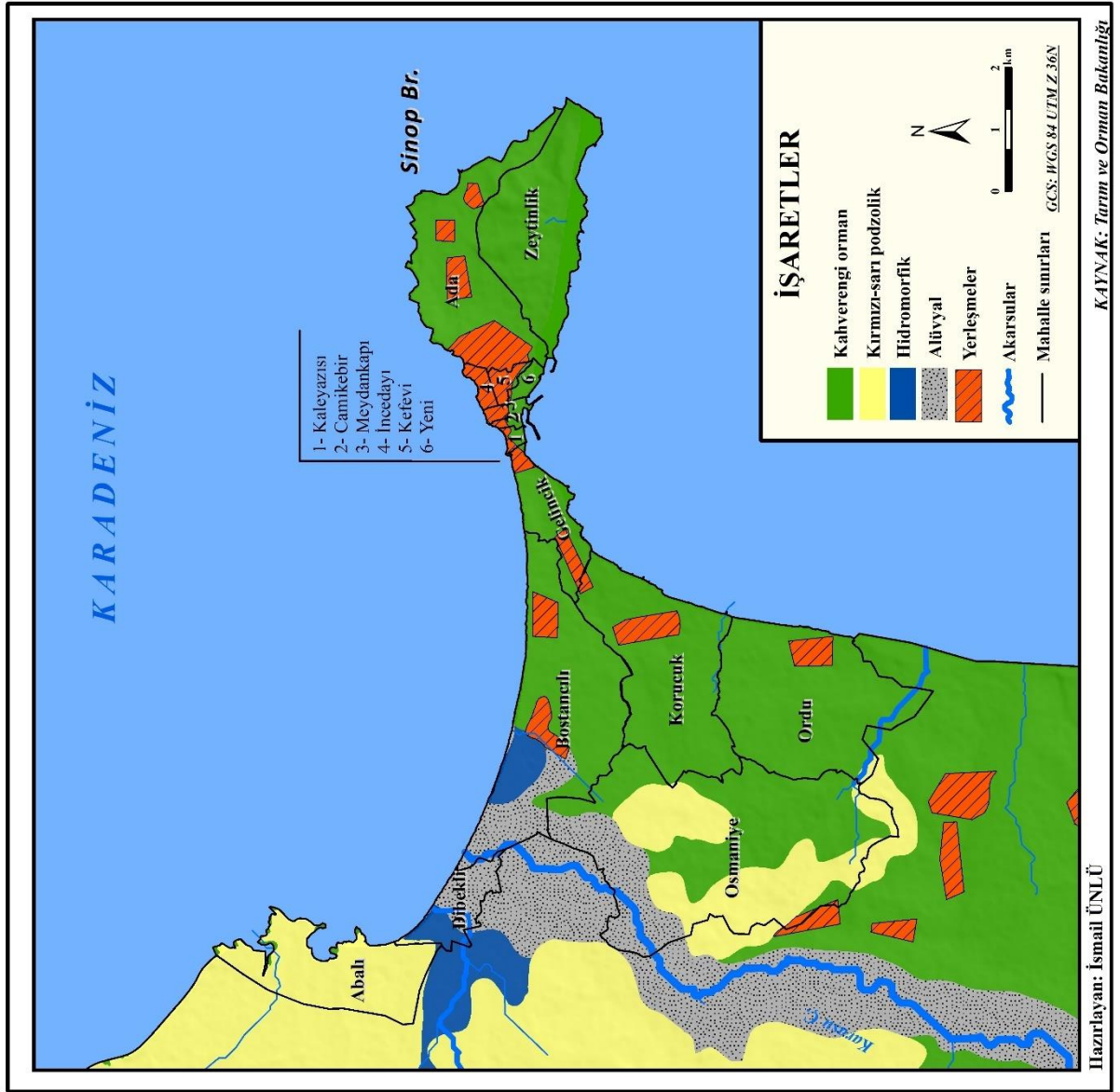
Araştırma sahasında bulunan diğer göller Aksaz, Sülük ve Karagöl'dür. Aksaz Gölü, Karagöl'ün kuzeydoğusunda yer almaktadır. İrtifa olarak deniz ile aynı seviyede bulunan göl 200 hektarlık alanda konumlanmaktadır. Kurak mevsimde bataklığa dönüşen göl yüzeyi irili ufaklı birçok dere tarafından beslenmektedir. Eski bir yanardağ krateri olan Sülük Gölü'nün denizden yüksekliği 210 metredir. Etrafı verimli tarım alanları ile çevrelendiği için sulama amaçlı önemli bir göldür. Son olarak Akliman yakınlarında yer alan Karagöl ise deniz yüzeyine yakın, 80 hektarlık alanda yer almaktadır. Gölün suları yağışlara bağlı olarak artmaktadır. Denize olan uzaklığı ise 40-50 metre kadardır (Yavuz, 2017).

1.5. Toprak Özellikleri

Araştırma sahasının iklim ve litolojik özellikleri farklı türden toprak gruplarının oluşumunu sağlamıştır. Toprağı oluşturan minerallerin fiziksel ve kimyasal özellikleri toprak tekstüründe farklılıklar ortaya çıkarmıştır. Bu özelliklerin meydana gelmesinde toprak bünyesinde bulunan kayaların özellikleri, iklim ve yağış önemli bir rol oynamaktadır (Darkot, 1958). Toprak oluşumunda en önemli etken, ana materyalin parçalanması ve ufalanmasıdır (Atalay, 2011b). Yıllar içerisinde ayrışma çözümler yaşanmakta, iklim ve sıcaklık koşullarına bağlı olarak çeşitli toprak tipleri ortaya çıkmaktadır.

İnceleme alanında alüvyal, gri kahverengi podzolik, hidromorfik, kahverengi orman, kırmızı sarı podzolik olmak üzere beş çeşit toprak türü bulunmaktadır (Harita 8). Araştırma sahasında alüvyal topraklar lokal olarak yayılım göstermektedir. Karasu Çayı'nın eğimin azaldığı saha, Demirci Köyü'nün sahile bakan kesimleri ve Kabalı Çayı'nın kıyından iç kesimlere kuzeydoğu-güneybatı yönünde uzandığı yerlerde görülmektedir. Alüvyal topraklar akarsuların taşıma ve biriktirme faaliyetlerine bağlı oluşurlar. Yeni oluşumlu delta bölgelerinde ve akarsuyun sularını taşıdığı ova kesimlerinde meydana gelirler (Ergene, 1987). Taşınma esnasında bir bölgeden başka bölgeye mesafe kat etme söz konusu olduğu için toprak katında herhangi bir zon belirtisi bulunmamaktadır. Geçilen bölgenin litolojik özellikleri toprağın kireç ya da

kil açısından zengin olmasını sağlamaktadır. Ayrıca ana materyal özellikleri toprağın rengini de tayin etmektedir (Atalay, 2011b).

Harita 8: Sinop Şehri ve Yakın Çevresinin Toprak Haritası

Gri kahverengi podzolik topraklar araştırma alanın güneybatısında Sazlı, Göller ve Akbaş Köyü çevresinde görülmektedir. Bahse konu olan yerde ortalama yükselti 1000 metrenin üzerinde olması nedeni ile soğuk ve serin ortamda gelişmiştir. Soğuk iklimde ladin, kayın, göknar ve sarıçam gibi ibreli toplulukların denetimi altında yayılış göstermektedir (Mater, 1986). Yağış miktarına bağlı olarak bünyesinde mineraller önemli ölçüde yıkanmıştır. Yıkanma esnasında ana katmanın hemen altında doğal ortamda deforme olan küller içerisinde daha az demir ve alüminyum elementleri

bulunur. Diğer yandan ana materyal silisyum açısından zenginleşir. Bu kesim B horizonunda demir, alüminyum ve organikler tarafından zengin bir karışım haline gelerek kırmızımsı kahverengi, koyu kahverengi rengine döner (Lundsröm, Bremen ve Bain, 2000). Podzolün yıkanması sonucu kül renginde birikme meydana gelir ve söz konusu birikme kırmızı ve sarımsı kırmızı niteliktedir (Kantarıcı, 2000). Her ne kadar podzoller yıkanma esnasında baz ortaya çıkarmasına rağmen asidik karakterde reaksiyon gösterir (Atalay, 2011b).

Araştırma sahasında kırmızı sarı podzolik topraklar Karasu Çayı'nın doğu kesimleri, Osmaniye Mahallesi yakınları, İnceburun Yarımadası'ndan bir hat çekilerek kuzey-güney yönünde Bektaşğa Köyü'ne kadar uzanmaktadır. Çalışma sahasının kuzey-kuzeydoğu-kuzeybatı kesimlerinde kırmızı sarı podzolik topraklar görülmektedir. Bu toprak grubuna renk veren bünyesindeki okside olmuş demirdir. Kırmızı kahverengi ve sarı silikat killeri B horizonunda toplanmaktadır. Sıcaklığın fazla olduğu alanlarda ana materyalin ayrışması hızlı ve oksitlenme yüksektir (Yıldız, 2000). Diğer yandan bu toprak grubunun oluşumunda hem podzollaşma hem de lateritleşme olayı hakimdir. Sarı topraklar yıkanmaya bağlı olarak kumlu sahillerin bulunduğu ovalarda yer alır. Söz konusu topraklar üzerinde hem ılıman hem de tropikal yağmur ormanlarına ait vejetasyon özellikleri görülmektedir (Atalay, 2011b).

İnceleme sahasında alansal açıdan en fazla yer kaplayan toprak gruplarından birisi de kahverengi orman topraklarıdır. Bu toprak grubu Sinop Yarımadası'nı içerisine alıp, doğu kıyıları boyunca Kabalı Çayı'na kadar bir hat çizdikten sonra en güneydeki Eymir Köyü'ne kadar kuzey-güney, kuzeydoğu-güneybatı yönünde geniş bir alanda dağılışı gösterir. Bahsi edilen toprağın oluşumu ana kaya ve eğimden kaynaklanır. Topraklar sürekli devinim halinde olduğu için horizon karakteri tam olarak belli olmaz. Kireçtaşının bulunmadığı alanlarda ana materyal üzerinde rahatlıkla gelişme gösterebilir (Atalay, 2011b).

Batı Karadeniz'de yaygın olan olarak görülen bu toprak türü kireç oranı açısından zengindir. Geniş yapraklı ormanların altında gelişme kaydeden toprak, iyi drene özelliklere sahiptir. A horizonunda kireçler birikir ve organik madde miktarı %60'ı geçmez. B horizonu kompakt yapıda ve A horizonu incedir (Ergene, 1987). Nemli ve ılıman bölgelerde yetişme ortamı bulan kahverengi orman toprakları A katında humusa pek rastlanmaz. Genelde yıkanma ile B katına taşınır. Besin maddesi açısından zengin olan söz konusu toprak türü vejetatif faaliyetlere oldukça elverişli

özellikler göstermektedir. Dişbudak, kayın, gürgen, kestane ve meşeler gibi bitkiler bu alanda yetişme şartları bulmaktadır (Yıldız, 2000).

İnceleme alanının son toprak türü hidromorfik topraklardır. Hidromorfik topraklar uzun yıllar içerisinde minerallerin su ekosisteminde bir veya daha fazla horizon meydana getirmesiyle oluşurlar (Hong, Fang, Chenge, Wang ve Churchman, 2016). Uzun seneler toprağın suya doygun (sature olması) hale gelmesi ve mevsimsel değişimler toprağın kimyası ve morfolojisini etkilemektedir. Sature topraklarda oksijen miktarındaki değişim, oksidasyon olayını tetiklemektedir. Oksidasyon, demir, manganez ve sülfür gibi elementlerin çözünürlüğünü ve rengini etkileyerek kahverengi, gri ve mavi benekler meydana getirmektedir. Söz konusu durum hidromorfik toprakların kimyasal özelliklerini ifade etmektedir (Van Bremen ve Buurman, 2002). Ayrıca söz konusu topraklar bataklık, sazlık ve drenaj şartları iyi olmayan alanlarda meydana gelir. Su ekosisteminde yaşayan bitkiler hâkim bitki örtüsü olarak görülmektedir (Atalay, 2011b). Araştırma alanında Karasu Çayı'nın doğu ve kuzeybatı kesimlerinde lokal bir alanda, Sarıkum Gölü güneybatısında rastlanılmaktadır.

1.6. Bitki Örtüsü Özellikleri

Bir bölgede bitki örtüsünün meydana gelebilmesi için iklim, edafik faktörler ve relief gereklidir. Söz konusu şartlar için uygun zemin hazırlandığında bitkiler hayatiyetini devam ettirir. Diğer yandan bahsi edilen durumlar gerçekleşmediğinde bitki ortadan kalkar (Dönmez, 1976). Bütün bu şartlar birbiri ile ilişkilidir. Herhangi birinin yokluğunda bitkinin sahaya tutunması zorlaşacak zamanla yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktır.

Bitkilerin yetişme ortam şartlarını sahada bulunan ana materyalin fiziksel ve kimyasal özellikleri, toprakta bulunan organik maddeler, topografya özellikleri tayin etmektedir. Söz konusu ortamda hem canlı hem de cansız ekosistem birbirleriyle münasebet içerisinde. Bitkinin büyüüp gelişmesi, ortama hâkim tür haline gelmesi bir zaman dilimi içerisinde gerçekleşmektedir. Bitki tabiatta ilk üretici konumda olması nedeni ile canlıların yaşamında fevkalade etkisi bulunmaktadır (Atalay, 1994).

Türkiye'nin sahip olduğu coğrafi konum nedeniyle iklime bağlı olarak bitki örtüsü, orman ve diğer formasyonların oluşumu bu coğrafyada gerçekleşmiştir (Günel, 2013). Diğer yandan Batı Karadeniz Bölümü Davis'in kareleme sistemine göre 5. Grid, 34°-36° D meridyenleri, 40°-42° K paralelleri arasında yer almaktadır (Davis,

1984). Çalışma sahası Avrupa Sibiryaya fitocoğrafya Öksin alemi içerisinde bulunmaktadır (Avcı, 1993).

İnceleme sahası Karadeniz ikliminin karakteristik özelliklerini yansıtmaktadır. Nitekim kıyıya paralel olarak uzanan dağların sağladığı izolasyon, kıyı ile iç kesim arasında gerek iklimik gerekse de bitki örtülerinin farklılığını ortaya çıkarmıştır (Arıncı, 2006). Bölgede yağış miktarının fazla olması, denizel ortamın etkisi, yağışların yıl içerisinde düzenli seyretmesi bitki örtüsü için olumlu şartlar içermektedir.

Çalışma alanında Karadeniz'e bakan yamaçlarda belirli bir kademeye göre yayılış gösteren nemli orman toplulukları ile söz konusu ormanların tahribatına bağlı olarak ortaya çıkmış psödomakiler yer almaktadır. Karadeniz'e bakan dağların kuzey yamaçlarında tahrip edilmeyen alanlarda nemli ormanlar ile çevrelenmektedir. Bahsi edilen türler, su bölümü çizgisi, vadi kabul alanları ve tepelerin kuzey alanlarında yayılış gösterirler (Aydınözü, 2002).

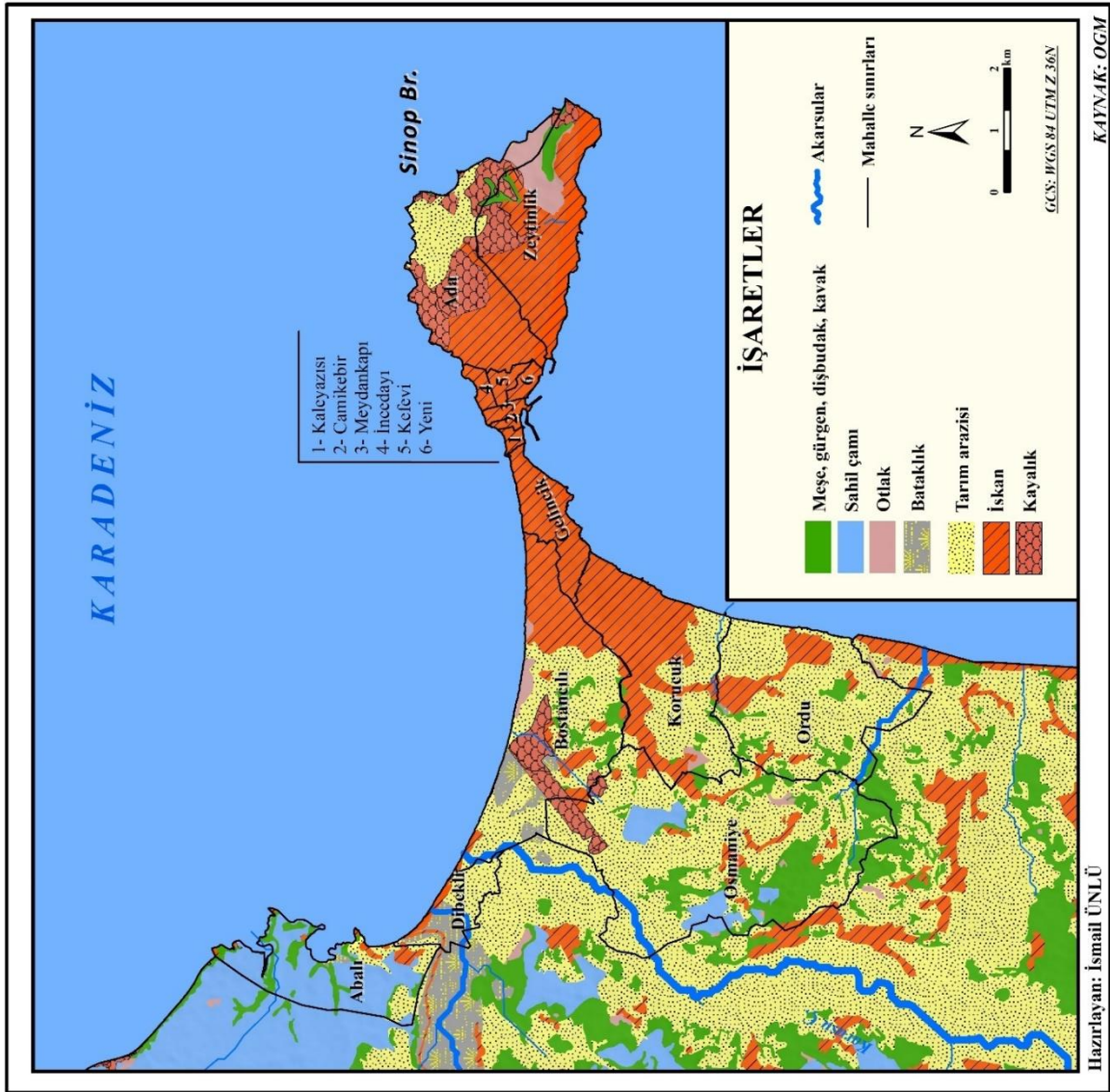
Araştırma sahasında nemli ormanların parçalı olarak bulunduğu alanlarda primer eleman kayın (*Fagus Oryentalis*)'dır. Kayınların yer yer yayılış gösterdiği alanlar, Karasu Çayı kabul havzaları ve 100-150 m yükseklikte olan alçak plato sahalarıdır (Harita 9). Sahada kayından sonra ikincil tür olarak adi gürgen (*Carpinus Betulus*) gelmektedir. Meşe türleri ise; sapsız meşe (*Quercus petrae*), ıstranca meşesi (*Quercus hartwissiana*), saplı meşe (*Quercus robur*)'dir. Diğer yandan vadi içlerinde dişbudak (*Fraxinus angustifolis*), daha alçak kesimlerde kestaneler (*Castanea sativa*) bulunmaktadır. Çalışma sahasının güneye bakan yamaçlarında saçlı meşe (*Quercus cerris*), tüylü meşe (*Quercus pubescens*), mazi meşesi (*Quercus infectoria*) ve karaçamlar (*Quercus nigra*) ile çevrelenmektedir. Söz konusu türlere yer yer ova akçaağacı (*Acer campestre*), karaağaç (*Ulnus glabra*), kızılğaçlar (*Alnus glutonisa*) eşlik etmektedir (Yıldız, 2000).

Atalay'a göre Sinop'un batısı özellikle Zindan-Çangal dağ silsilesi kayınların en yoğun olarak bulunduğu alanlar arasında yer almaktadır. Bu alanda yetişen kayınların boy ve kütle atımı açısından en verimli saha olduğunu kaydeden yazar, 500-600 m'lik alanlarda gürgen, defne ve kestane gibi karışık ormanların varlığına işaret etmektedir (Atalay, 1994).

Kayın ormanların içerisinde orman altı florasını; orman gülleri (*Rhodendon flower*), kızılçık (*Cornus sanguinea.*), üvez (*Sorbus torminalis*), geyik dikenini

(*Creteagus monogyna*), yabancı erikler (*Prunus domestica*), ahlat (*Pyrus communis*), defne (*Laurus nobilis*) gibi türler temsil eder.

Nemli orman sahasında kayından sonra sekonder tür olarak karaçamlar (*Quercus nigra*) gelmektedir. Sinop şehrinin batısından başlayan tür, bir hat halinde uzanarak Karasu havzası ve Sinop şehri güneybatısında bazı alanlarda yoğun bir şekilde kümelenmektedir. Yarımada'nın kuzeyindeki İnceburun Mevkii de karaçamların yoğunlaştığı bölgeler arasında yer almaktadır. Esasında karaçam, Batı ve Orta Karadeniz kıyı kuşağı ve Karadeniz ardıl kuşağında nemli deniz iklimi ile soğuk karasal iklim arasında yetişme imkânı bulmaktadır (Atalay ve Efe, 2010). Gerçekten geçiş iklimi arasında yetişen karaçamlar yıllık sıcaklığın 14-16 °C arasında değişim gösterdiği alanlarda yaşamsal faaliyetlerini sürdürebilmektedirler.

Harita 9: Sinop Şehri ve Yakın Çevresinin Bitki Örtüsü Haritası

Yıldız'ın tespitlerine göre karaçamlar ikincil tür olarak yörede belirtilen alanlarda dağılışı göstermektedir. Bu durumun sonradan yapılan ağaçlandırma çalışmalarıyla bağlantısı bulunmaktadır. Kıyılardan itibaren alçak plato sahalarına kadar belirtilen alanda yayılışı göstermesi bu fikri doğrular niteliktedir. Karaçam ormanlarının alt katında; adi gürgen, kayacık, saplı meşe, sapsız meşe türler primer tür, orman gülü, muşmula, üvez, kızılçık, sekonder tür olarak yer almaktadır. Ayrıca araştırma sahasında karaçamlar arasında yer yer maki elemanlarına da rastlanılmaktadır (Yıldız, 2000).

Sinop Yarımadası'nda nemli orman sahasında lokal alanlarda meşe türlerine de rastlanılmaktadır. İstranca meşesi (*Quercus hartwissiana*) ve saplı meşe (*Quercus robur*) Karasu Çayı plato alanlarında kayın ormanların alt katmanlarında topluluk oluştururlar. Bunlardan sapsız meşe yarımadaının doğu ve batı kesimlerinde bazı bölgelerde yayılışı göstermektedir. Meşeler içerisinde ikincil tür olarak kayacıklar dikkat çekmektedir. Kayacıklar arasına, adi gürgen, kayın, karaçam, ormangülleri, adi karaçam, söğüt ve ateş dikenini gibi türler karışarak topluluk meydana getirirler.

Ayrıca nemli orman türlerinin arasına karışan türler arasında kestane (*Castanea sativa*), adi gürgen (*Carpinus betulus*) ve dişbudak (*Oleaceae*) yer almaktadır. Kestane ormanları Karasu Çayı'nın yukarı kesimlerinde, vadi içlerinde adi gürgenler ve dağınık olarak ıstranca meşeleri yer almaktadır. Sarıkum Gölü güney bölgesinde dişbudaklar yoğun bir şekilde bulunmaktadır. Adi gürgen ve kayacık gibi türler dişbudaklar arasında orman alt florasını meydana getirirler. Esasında adi gürgenler Sinop şehrinin batısında gelişmiş bir şekilde orman toplulukları oluştururlar (Yıldız, 2000).

Nemli orman türlerinden sonra sahada psödomakiler çeşitli türler halinde yetişme imkânı bulmuştur. Esasında söz konusu bitkiler Akdeniz ikliminin özelliklerini taşımaktadır. Ancak Karadeniz ikliminin etkisi ile nemcil, yapraklarını döken türler çalışma sahasında ormanların tahrip edilmesinden sonra istilacı tür olarak çıkmaktadır. Kabalı ve Sarımsak çaylarının yamaçlarında bahsi edilen türler rahatlıkla müşahede edilebilir. Bunlar; defne, kocayemiş, sandal, funda, akçakesme, katran ardıcı, laden, katır tırnağı ve menengiç gibi maki topluluğuna ait bitkilerdir (Birand, 1945). Diğer yandan kızılçık, fındık, muşmula, geyik dikenini, kurtbağrı, üvez, yabani erik ve yabani elmalar Karadeniz Bölgesi'ne mahsus psödomaki elemanlarıdır. Ayrıca Anşin, kıyı alanlarında psödomaki formasyonun yetişme ortamı bulmasını, arazinin topografik özelliklerine bağlamaktadır. Denize dik açı ile inen sahalarda bahsi edilen

topluluğunun lokal alanlarda kümelendiğine işaret ederken, vadi içlerinden yüksek irtifalara kadar çıkabileceğini vurgulamaktadır (Anşin, 2008). Ayrıca yazar yatay mesafede yağış faktörüne bağlı olarak psödomaki türlerinin değişkenlik gösterdiğini ifade etmektedir.

Sonuç olarak çalışma alanında nemli orman türlerinin bulunduğu alanlar primer ve sekonder bitkiler sıcaklık ve nem isteğine göre dağılım gösterirken yukarıda açıklandığı gibi alt katman türleri bölgeden bölgeye değişiklik göstermektedir. Karadeniz Bölgesi iyi gelişmiş orman varlıklarına sahiptir. Bahsi edilen durum iklimik olaylara bağlı olarak oluşmaktadır. Ancak Sinop'un yıllık yağış miktarının 800 m civarında olması kıyı ile alçak bölgede vejetasyon zenginliği görülmesini engellemektedir. Bu durum orman altı florasının çeşitlenmesini sağlamaktadır (Aydınözü, 2002).

Araştırma alanında vejetasyon, insanlar tarafından tahrip edilmeyen alanlarda doğal özelliklerini korumaktadır. Buna karşılık tahribatın olduğu kesimlerde ise tarımsal amaçlı kullanım mevcuttur. Bölge orman varlığı açısından zengindir. Bu kapsamda beşerî kaynaklı tahribatlar ve doğal afetlerden oluşabilecek zararlara karşı doğal ortam korunmalıdır. Böylece bu miras gelecek nesillere aktarılmalıdır. Sürdürülebilir orman politikası açısından söz konusu değerler önem arz etmektedir.

2. BÖLÜM

SİNOP ŞEHRİNİN KURULUŞ VE GELİŞİMİ

2.1. Antik Çağda Sinop Şehri

Tarih öncesi çağlarda Sinop tarihine dair bilgiler kısıtlı kaynaklardan oluşmaktadır. Bu dönemi kapsayan çalışmalar 20. yüzyılın ikinci çeyreğinde Ekrem Akurgal, Ludwig Budde ve Afif Erzen gibi bilim insanları tarafından yürütülen yüzey çalışmalarıyla ortaya konulmaya çalışılmıştır. Diğer yandan *Burney ve M. Özsait* yörenin prehistoryasına ait dikkat çekici çalışmalara imza atmışlardır. Budde, Demirci Mahallesi Kocagöz Mevkii'nde Bronz Çağı'na ait kalıntılar üzerinde araştırmalarını yürütmüştür. Diğer yandan Dengate, Orta Karadeniz ve Sinop merkezli çalışmasında bölgeleri incelemiş, Özsait ise Sinop Yarımadası'nda Bronz Çağı'na ait yerleşmelerin kayıtlarını tutmuş ve alana katkı sağlamıştır (Gümüş, 2019).

İnsanların bilgi ve becerilerine bağlı olarak madenlerin kullanım zamanları bölgeden bölgeye değişiklik göstermektedir. Buna bağlı olarak Maden Devri'ne geçiş kademeli olarak gerçekleşmiştir. Taş Devri'ni simgeleyen Paleolitik, Mezolitik ve Neolitik dönemlerde araştırma sahasını ilgilendiren çalışmaların sınırlı sayıda olması bölge hakkında kesin bir kanıya varmayı güçleştirmektedir.

1953 yılında Afif Erzen tarafından yürütülen çalışmada Kocagöz Höyük'ün varlığı tespit edilmiştir. Sinop'un 13 kilometre güneyinde yer alan söz konusu höyük Kalkolitik Dönem'e ait yerleşim unsurlarını barındırmaktadır. Bunlara ek olarak Sarımsak, Erfelek, Kabala ve Karasu gibi akarsu vadilerinin yakın kesimlerinde su kaynaklarının varlığına bağlı olarak Kalkolitik Dönem'e ait yerleşmelerin kurulduğu görülmektedir (Koçak, 2003). Bu alanlarda sosyal hayatı ortaya koymak adına bir dizi çalışmalar yürütülmüştür. Arkeolojik kazılardan alınan örneklemeler ve kesitlerde elde edilen bulgulara bağlı olarak tabakalar arasında kiremit renginin değişmekte olduğu saptanmıştır (Koçak, 1993). Bu özellik bulguların Kalkolitik Dönem'e ait olduğunu işaret etmektedir. Maltepe, Kabalı, Kıran Höyüğü ve Karasu Vadisi'nde yapılan arkeolojik kazılarda Kalkolitik Çağ'a ait unsurların bu alanlarda da var olduğunu göstermektedir. Bu dönemde İlk Tunç Çağı sonrasında yaşanan siyasi ve ekonomik değişimler, dönem içerisinde küçük kentlerin kurulmasına zemin hazırlamıştır. Ayrıca bu değişimler diğer alanlarla iletişimin sağlanması ve askerî açıdan stratejik noktaların neden seçildiğini anlamaya yardımcı olmaktadır. Bunlara ek olarak yerleşmelerin

doğal ortamda hangi nedenlere bağlı olarak kurulduğuna dair ipuçları içermektedir (Koçak, 2003).

M.Ö. II. bin yılında Anadolu'da siyasi egemenlik Gaşka Devleti'nin elindeydi. Bahsi edilen devlete dair siyasi anlaşma, kitabi belgeler ve diğer sosyal hayat ilişkileri Hitit metinlerinde görülmektedir. Gaşkaların nerede egemenlik kurduğu, siyasi organizasyon oluşturduğu konusunda tam bir netlik bulunmamaktadır. Bu durum devletin iskân siyasetinden uzak olması ve daha çok hayvancılıkla geçimini temin etmesinden ileri gelmektedir. Gaşkalar Hitit İmparatorluğu zamanında hüküm sürmüştür. Bilge Umar, Gaşkaların ilk olarak Sinop ili ve yakın çevresinde varlık gösterdiğini düşünmektedir (Taşdöner, 2005). Diğer görüş ise Merzifon-Amasya hattının kuzey kesimini içerisine alan Sinop-Ordu arasında yer alabileceğini savunmaktadır (Yaman, 2006). Gaşkaların nerede kurulduğu konusunda tam bir netlik olmasa da Karadeniz Bölgesi boyunca genişleme kaydetmiş olacağı düşüncesi ileri sürülmektedir.

Bütün bunlar değerlendirildiğinde Gaşkaların merkezi bir otoriteden yoksun olmaları ve kabile şeklinde yaşamaları Sinop ve yakın çevresinde yazılı kaynak bırakmalarını engellemiştir. Gaşkalar geçimlerini hayvancılık, dokumacılık ve bağcılık gibi faaliyetlerden sağlamışlardır. Hititler ile sürekli mücadele halinde olmaları, bazı zamanlarda zayıf kalmalarına neden olmuştur. Hititler ile yakın mücadele içerisinde olmalarını Hitit kaynakları ve yıllıklarından öğrenilmektedir. Hitit Devleti'nin çöküş dönemine kadar amansız bir mücadele içinde olan Gaşkalar, herhangi bir savaş ya da yağma faaliyetinden geri durmamışlardır.

Başoğlu (1978) "Sinop İli Tarihi" isimli eserinde Gaşkaların her ne kadar nerede kuruldukları konusunda fikir birliği olmasa da Sinop çevresinde yaşamış olduklarını bir gerçek olarak kabul etmektedir. Sinop'un coğrafyası, denizel özellikleri korunaklı kalesi ve etrafının dağlar ile çevrili olması söz konusu uygarlığın varlığını sürdürmede etkili olmuştur. M.Ö. II. bin yılında ortaya çıkmış medeniyetin kalıcı bir eser bırakamaması en büyük eksiklik olarak göze çarpmaktadır.

Sinop tarihini ilişkilendirebileceğimiz bir diğer konu da Hititler'dir. Hititler Gaşkalarla sürekli mücadele etmiştir. Siyasi açıdan iki devlet birbirinin egemenliğini tehdit etmiştir (Garstang ve Gurney, 1959). Diğer yandan Hitit metinlerini inceleyen Umar, Sinop kelimesinin ilgili kaynakta Sinuwa olarak kaydedildiğini ve aynı zamanda güzel balık anlamında kullanıldığını düşünmektedir (Gümüş, 2019).

Bahsedilen dönemde Karadeniz'in en güzide ve nadide yerlerinden birisi kuşkusuz Sinop olsa gerek. Sinop'u Hattuşa'ya bağlayan güney-kuzey eksenli ticaret yolu Sinop'un refah seviyesini ileriye taşıdığı düşüncesi hakimdi. Hattuşa'nın kuzeyinde bulunan Sinop'un Hititlerin Karadeniz'e açılan limanlarından birisi olduğu ileri sürülmektedir (Tarkan, 1941).

Hititlerin Sinop'ta varlık göstermesi hakkında ortaya çeşitli görüşler ileri sürülse de 1951-1954 yılları arasında yapılan arkeolojik kazılarda herhangi bir buluntuya rastlanılmamıştır. Sadece Gerze ilçesinde Köşk Höyük'te dönemi karakterize eden bulgular elde edilmiştir. Ancak söz konusu bulgular Hitit İmparatorluğu ile Gaşkalar arasında yaşanan savaşlar sonucu malların taşınması ya da ganimetlerin el değiştirmesi şeklinde yorumlanabilir (Gümüş, 2019). Hititlerin Gaşkalar ile savaş sonrasında Nerik kutsal kentini kaybettiği, merkezi bütünlüğün kaybolduğu anlaşılmaktadır (Atila, 2018). Hititlerin güçlü donanmalarına rağmen Sinop'ta kalıcı eser bırakıp bırakmadığı hâlâ cevaplanmamış sorular arasında yer almaktadır. Sözü edilen durum yeni arkeolojik projeler ve çalışmalar ile aydınlanacaktır.

M.Ö. 13. ve 12. yıllarda Hititlerin yıkılışa geçmesiyle Anadolu Karanlık Çağ'a girmiştir. Bu dönemde Anadolu Yarımadası'na Frig, Urartu, Mezopotamya'da ise Asurlular göç etmiştir. Frigler Anadolu'ya kültürel ve yönetsel etkilerini M.Ö. 8 ve 6. yüzyıllar arasında göstermiştir. Coğrafi yayılımı, şehirleri organize etmesi abidevi eserler bırakması söz konusu zaman dilimi ile örtüşmektedir (Newington, 2016). Friglerin Anadolu'ya ne zaman geldikleri tam olarak bilinmemektedir. Buna karşılık kurulduğu bölge ve egemenliğini sürdürdüğü alanlar arasında Sinop'ta yer almaktadır.

Akurgal ve Budde tarafından yapılan kazı çalışmalarında Friglere ait keramikler bulunmuştur. Ancak elde edilen bulguların Friglere ait olması konusunda tartışmalar mevcuttur. M.Ö. 6. yüzyıla ait olan buluntular, daha çok etkilerini kaya mezarlarında göstermektedir. 1951-1954 yılları arasında yapılan kazılarda Frig dönemine ait arkeolojik eserlere rastlanılmıştır. Söz konusu eserler Geç Frig dönemi olarak tarihlendirilmiştir. Tingiroğlu ve Gavurtepe yerleşmelerinde de aynı durum söz konusudur. Akurgal, bölgede bulunan vazo, çanak ve çömlekler ile ilgili olarak yerel halkın burada yaşadığı ve kültürel faaliyet gösterdiğini düşünmektedir.

Tarih öncesi devirlerde Sinop tarihini etkileyen son devlet Kimmerler'dir. Kimmerler Karadeniz'in kuzeyine iskân ettikten sonra İskitlerin baskısından kaçıp iki

kola ayrılmıştır. Batı ve Ön Asya'ya göç eden söz konusu uygarlık Orta Avrupa güzergâhından Anadolu'ya gelmiştir. Anadolu'da da iki kol halinde Doğu-Batı Kimmer şeklinde organize olmuştur. Sinop ve çevresine gelen Batı Kimmler'dir. Sözü geçen kol, Frigler ile mücadele etmiş, Asurlara yenilmiş ve Karadeniz'in kuzeyine yayılmışlardır. Bu alanda Kapadokya ve Sinop çevresinde yerleşke kurmuştur (Koçak, 1993). Kimmerlerin Batı kolu Orta Anadolu Bölgesi'nde Frig Devleti'nin varlığına son verirken Lidyalılar ile komşu olmuştur. Diğer yandan kuzeye Paflagonya'ya yönelen Kimmerler, Karadeniz kıyı kuşağında güçlü kolonisi olan Miletler ile karşılaşmıştır (Gümüş, 2019). Miletleri buradan çıkaran Kimmerler Sinop'a yerleşmiştir. Sinop'u merkez yaparak kale ve donanmaları ile Karadeniz'de kolonyal dönemine ait uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda Sinop'un balıkçılık faaliyetlerine uygunluğu, gemi yapımı ve orman ürünleri endüstrisi açısından elverişliliği dönem şartlarına göre Sinop'u diğer yerlerden ön plana çıkarmaktadır.

Kimmerlerin Karadeniz ve Sinop çevresinde yerleşme serüveni M.Ö. 7 yüzyıla kadar uzanmaktadır. Nitekim Strabon önce Friglerin daha sonra Paflagonyalıların Kimmerler tarafından işgal edildiğine işaret etmektedir (Strabon, 2012). Bahsi edilen uygarlığın göçebe ve konargöçer bir hayat tarzı benimsemesi kendisine ait arkeolojik delil bulunmasını güçleştirmektedir. Nitekim hayvancılıkla geçinen bir toplumun anıtsal ve abidevi eserler oluşturması ve şehir kültürünü yansıtmaya zor gözükmemektedir. Şu ana kadar yapılan kazılarda Kimmerler'e ait herhangi bir kalıntı bulunamamıştır. Bu durum o döneme ait sosyal yaşam hakkındaki bilgileri kısıtlamaktadır.

M.Ö. 750-550 yılları arasında Dorlar ile Grekler arasında mücadele sonucu Grekler Anadolu Yarımadası'nda göç ve devamında kolonyal dönemi başlatmışlardır. Yunanlıların bulunduğu coğrafyanın gerek tarımsal açıdan verimsiz olması gerekse de demografik değerlerdeki artış yeni bölgeler bulunmasını gerekli kılmıştır. Ayrıca Karadeniz Bölgesi'nin demir rezervi açısından uygun olması kolonyal döneme işaret eden diğer nedenler arasında yer almaktadır. Bu saha Trakya başta olmak üzere Sinop ve Ön Asya kıyılarına kadar uzanmaktadır (Gümüş, 2019). Bahsedilen alanda ticari faaliyetlere daha çok önem verilmiştir. Diğer yandan bölgede gerçekleştirilen kazılar da Yunanlar zamanına ait yerleşim izlerine rastlanılmıştır. Şehir içi alanlarda ve nekropol merkezlerinde savaşçı figüratif desenler, birtakım süslemeler Helenistik döneme ait ticari ilişki kompozisyonunu sergilemektedir. Sözü geçen yıllarda deniz

ekonomisinin temelleri atılmış ve Paflagonya bölgesi için ticari bir etkinlik alanı oluşturulmuştur (Doonan, 2018).

Persler zamanında Sinop'un Miletler ile ticari ilişkileri sekteye uğramıştır. M.Ö. 480 yılında Perslerle-Yunanlar arasında Salamis Deniz Muharebesi gerçekleşmiş, bu savaşa 1200 gemi katılmıştır. 80 geminin Yunanlar tarafından verildiği bilinmektedir. Sinopluların deniz alanında maharetleri bilindiğinden, bu gemileri verenlerin içerisinde Sinopluların da olduğu tahmin edilmektedir. Yunanlar Persleri yenerek Anadolu'yu Pers istilasından kurtarmıştır (Gümüş, 2019). Diğer yandan Perikles dönemi içerisinde Anadolu vergilere bağlanmış, Sinop itibarı yüksek kentler arasında yer aldığı için vergi vermeyi kabul etmemiştir. O dönem şartları düşünüldüğünde Sinop, Trabzon, Giresun ve Gideros Sinop'un hakimiyeti altındaki kolonyal merkezlerden sadece birkaçı arasında yer alıyordu.

Yunanlar ile Persler arasındaki mücadele savaşları Anadolu'da isyan çıkaran bir kesimi ortaya çıkarmıştır. M.Ö. 431-335 arası döneme karşılık gelen devre Satraplar Ayaklanması olarak bilinmektedir. Kapadokya satrapları başta olmak üzere yakın ve uzak büyük bir coğrafyayı saran bu egemenlik isyanı Anadolu'da güçler dengesini değiştirmiştir. Pers Satrapı Datames bu mücadeleden sıyrılıp Sinop'u hileyle başvurarak zapt etmiştir (Gümüş, 2019). Kendi adına para bastıran söz konusu kişi M.Ö. 370-360 yılları arasında bölgede adından söz ettirmiştir.

M.Ö. 346 yılında Anadolu'yu Perslerin elinden kurtarmak isteyen Büyük İskender Biga Çayı başta olmak üzere, Sard, Kapadokya ve Paflagonya'yı fethetmek istemiştir. Sinoplu idarecilerin Pers egemenliğine karşı olumsuz tutumları İskender'in görüşme aşamasını hep canlı tutmuştur. Bu durum Sinop'ta oluşabilecek herhangi bir ayaklanmanın önüne geçmiştir (Gümüş, 2019).

M.Ö. 220'de Paflagonya krallarının Sinop'un Karadeniz'deki stratejik önemi ve deniz ekonomisi ilişkileri nedeniyle ilgileri bir kademe daha da artmıştır. II. Mihradates şehri kuşatmış ancak Rodosluların desteği neticesinde kuşatması sonuçsuz kalmıştır. Takip eden yıllarda Pontuslar için stratejik alanlardan birisi haline gelen Sinop önemli kentlerden birisi olmuştur (Doonan, 2018). Ayrıca şehre dair sosyal hayatı simgeleyen unsurların kimler tarafından yapıldığı ve ne amaçla kullanıldığı net olarak tanımlanmamıştır (Bryer ve Winfield, 1985). Pontus kralları şehre keşif amaçlı geldiğinden dolayı bölgenin jeopolitik eksenini anlayarak ileride başkentlik yapabileceğini öngörmüşlerdir. Pharknes zamanında Pontus Devleti'nin batı yönünde

fetih politikası devam etmiştir. Sinop'u bayındır hale getiren komutan, tersane kurdurmuş ve üs niteliği taşıyacak donanma yaptırmıştır. Bütün sözü edilen durumlar Pontus kentlerinin Karadeniz'in gerek yapı gerekse de kültür alışverişi açısından gelişmesine olanak sağlamıştır.

M.Ö. 70 yılında Heraklia (Ereğli) kenti Romalılar tarafından işgal edilmiş ve beraberinde Anadolu'nun çeşitli yerleri Romalılar tarafından sürekli iskân edilmiştir. Pontus Kralı Lucullus Sinop'a defalarca denizden ve karadan kuşatma yapmasına rağmen başarılı olamamıştır. Strabon (2012)'a göre Sinop çevresi dik kıyılar ile çevrili olduğu için kıyılara erişim güçtür. Bu durum kuşatma esnasında büyük zorluklar çıkarmıştır. Ayrıca Lucullus kent dokusunun bozulmaması için büyük çabalar sarf etmiştir. Kenti koruma adına, çıkarılan yangınları söndürmüş, halkı özgür yaşam konusunda serbest bırakmış ve son olarak kentin mal varlığının yağmalanmasının önüne geçmiştir (Gümüş, 2019).

Son olarak Lucullus'un ölümünden sonra Sinop Roma idaresinde kalmıştır. Roma Kralı Pompeius tarafından 11 şehre stratejik önem verilmiştir. Bunlardan dördü baş şehir konumundaydı. Sözü edilen başşehirlerden birisi arasında Sinop'tu. Diğer yedi şehir ise yeni kurulan yerler arasındaydı (Maggie, 1950). Roma döneminde bastırılan sikkelerde ve kitabelerde dönemi simgeleyen önemli şahsiyetlerin isimleri işlenmiştir. Diğer yandan Romalıların Sinop'a en önemli katkıları arasında aşı boyasının ihracatı ve batı dünyasına tanıtımı olmuştur. Bastırılan paralar üzerinde berekete işaret eden balık, tarımsal araç ve gereçler bulunmaktaydı. Şehir civarındaki yollara taşlar dikilmesi ve yolların inşası ilk etapta Roma kültürünü yansıtan faaliyetler olarak görülmektedir (Gümüş, 2019). Su kemerleri, buğday öğütmek için dibek taşları Roma dönemi sosyal hayatını anlatan diğer figürler arasında yer almaktadır.

2.2. Tarih Çağlarında Sinop Şehri

I. Mihradates'in ölümünden sonra Pontus Devleti'nin siyasi egemenliği düşüşe uğramıştır. Bu durum parçalanmakta olan Roma İmparatorluğu'nun iştahını kabartmıştır. Roma İmparatorluğu'nun Doğu ve Batı şeklinde birleşmesi devletin ömrünü uzatmış ve Anadolu'da hakimiyetinin uzun süre devam ettirmesine neden olmuştur. Roma İmparatoru Jul Sezar Roma İmparatorluğu'nun siyasi egemenliğini sağladığı alanlarda çok yönlü bir kolonileşme hareketi izlemiştir. Siyasi, ekonomik, askeri ve sosyal nedenlere bağlı olarak kurmuş olduğu kolonyal merkezlere toprak vermekle kalmayıp aynı zamanda Roma halkını bölgeye yerleştirmiştir (Turan, 2014).

Bu amaç doğrultusunda Sinope, Hereklia (Ereğli), Pontika ve Myrleia gibi yerler amaca hizmet etmek için kurulmuştur. Bahsi edilen dönemde Sinop'ta Roma dönemine ait çeşme, forum, su yolları ve gymnasium inşa edilmiştir. Diğer yandan söz konusu alanlarda yerleşimciler Sinop'un her tarafına dağılmayıp yalnızca Romalı kolonistlerin yaşama alanlarında ikamet ettiği bilinmektedir (Turan, 2014). Boztepe eteklerine doğru genişleyen şehrin ekonomik yardımlar aldığı bilinmektedir (Gündoğdu, 2012). Diğer yandan Sinop Bölgesel Arkeolojik Araştırma Projesi'ni yürüten Doonan, 10 seneden fazla bir sürede Sinop'ta arkeolojik kazılar yapmaktadır. Roma dönemine ait olduğu ileri sürülen bulgularda bir hektarlık alanda seramik ve kiremitlere ulaşılmıştır. Söz konusu bulgular bölgede tarımsal faaliyetler ile birlikte hayvancılık yapıldığına işaret etmektedir. Buluntular kronolojik olarak Geç Roma, Roma-Bizans dönemi şeklinde tarihlendirilmiştir. Boztepe'den Güney Liman'a bakılan alanda da tümülüsler tespit edilmiştir (Doonan, vd., 2014).

Genç Pliny M.S. 114 yılında Bityhna valisi olarak görevlendirilmiştir. Sinop'a yaptığı bir ziyaret esnasında İmparator Treanusa yazdığı mektubunda Sinopluların su problemi çektiğini ifade etmiştir. Roma gymnasiumlarının bölgede bulunduğunu ifade eden yazar, Paflagonya bölgesinde liman varlığına bağlı olarak ticari potansiyeline dikkat çekmiştir (Pliny, 1963). Bölgeye yapılan yeni binaların estetik kaygıdan uzak gelişigüzel yapılması, tiyatroların bakımsızlığı, hamamların âtil konumda olması ivedilikle yazarın tespit ettiği ve çözüm bekleyen sorunlar arasında yer almaktadır (Gündoğdu, 2012). Roma döneminde bölgenin Hristiyanlık dinini kabul etmesi bölgenin o dönemki Roma tarihini aydınlatmada eksik kalmasına neden olmuştur. 1953 yılında yapılan arkeolojik alan kazılarında Roma dönemine ait bulgular dönemin sosyal yaşantısına ait ipuçları vermektedir.

M.S. 396 yılında Roma İmparatorluğu ikiye ayrıldığında, Anadolu ve Sinop Doğu Roma'ya kalmıştır. İmparator Iustanios kentin silüetini daha canlı hale getirmek ve Genç Plinius zamanında temas edilen su yolları konusunu çözmek adına su yolları yapımını üstlenmiştir. Bu anlamda kale, su, köprüler ve kiliseler yapılmıştır (Gündoğdu, 2012).

Sinop'ta Bizans dönemi eserlerden en bilineni Balatlat Kilise'sidir. Ada Mahallesi'nde 660 yılında Bizans mimarisine göre inşa edilmiştir. İnşanın ilk ayağı Roma döneminde yapıldığı ileri sürülmektedir. Aynı zamanda hamam olarak kullanıldığı da bilinmektedir (Efe, 2018a). Daha sonraki yıllarda Rum ve Ortodoks

kilisesi olarak kullanılmıştır. İsminin de buradan geldiği görüşü hakimdir (Hekim, 2019). 20. yüzyıla kadar dini amaçlı kullanımı söz konusudur.

10. yüzyılda Bizans İmparatorluğu hakimiyetinde olan Sinop, Malazgirt Savaşı'ndan sonra Danişmentlilerin kontrolüne geçmiştir. Bu dönemde Anadolu'da güçler dengesi değişmiştir. Sinop'ta bulunan altın sikkelere bağlı olarak işgale uğradığı bilinmektedir (Gündoğdu, 2012).

Theodosius Hanedanlığı'nın Bizanslılar birçok şehri bayındır hale getirmişler ve M.S. 7-9 yüzyıllar arasında şehir hakimiyeti Bizanslılara geçmiştir. 7. yüzyılın ortalarına doğru Anadolu Yarımadası esaslı olarak değişime uğramıştır. Tarihsel olarak eşi benzeri görülmemiş zenginlik ve refaha kavuşan bölge medeniyet açısından aşama kaydetmiştir. Ancak Pers ve Arap akınları şehir hayatının kırsala doğru kaymasına neden olmuştur (Niewöhner, 2017). 11. yüzyılın sonlarına doğru Türkler Anadolu'ya akın etmiş ve buralara kadar gelmişlerdir. Söz konusu dönemde politik ve siyasi nedenlerle eski şehir hayatı muhafaza edilememiştir. Bunun sonucunda Anadolu'da kırsal hayat daha baskın konuma gelmiştir.

2.3. Türk Hakimiyetinde Sinop Şehri

1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'da Bizans-Arap devletleri arasındaki hakimiyet mücadeleleri sona ermiş, Anadolu Selçuklular tarafından yönetilmeye başlamıştır. Selçuklu Devleti bu alanda baskın konuma gelip doğuda büyük devlet olma başarısını göstermiştir. Anadolu'ya keşif ve bilgi amaçlı gönderilen Türk akıncılarından Emir Karategin, Çankırı ve Kastamonu bölgesini ele geçirmiştir. Ancak kısa bir süre sonra Haçlı seferleri sırasında Komnenler Sinop'u tekrar işgal etmiştir (Ünal, 2008; Gündoğdu, 2012; Güler, 2018). Selçuklu hükümdarı I. Kılıçarslan Haçlılara karşı giriştiği mücadeleyi kaybetmesine bağlı olarak Bizans, Karadeniz, Akdeniz ve Ege'yi Selçukluların elinden geri almıştır. Bu doğrultuda XII. yüzyılda Sinop Bizans egemenliğinde kalmaya devam etmiştir ve Selçukluların siyasi egemenliği kısa dönemli de olsa sekteye uğramıştır. Diğer yandan Selçuklu Devleti Bizans'ın yerleşim alan politikası gereğince onları takip ettiğinden Türk nüfus yoğunluğu batı eksenine kaymıştır (Üstün, 2008). Bu durum Karadeniz, Ege ve Akdeniz civarında yaşayan nüfus yoğunluğunun düşmesine ve bölgelerin elden çıkma riskini artırmıştır.

XIII. yüzyılda Haçlı seferlerinin etkisinin azaldığı zaman diliminde Anadolu'da ticari faaliyetlerin canlanması gerekiyordu. Doğudan gelen ticaret yolunun bir kısmı da

Selçuklu topraklarından geçiyordu. Nitekim söz konusu devlet, ticareti canlandırmak için belirli bölgelerde kervansaraylar yaptırıyordu. Ticaret etkinliklerinde önemli bir liman özelliği olan Sinop, stratejik bir coğrafyada yer alıyordu. Nitekim Cenevizli tüccarlar Kırım'a yakın olması nedeniyle Sinop'un yerini sağlamlaştırmak istiyorlardı (Peacock, 2010).

Tarihler 1214 yılını gösterdiğinde gerek fetih politikası gereği gerekse de deniz ticaretindeki payı artırmak amacı ile Selçuklu kumandanı I. İzzettin Keykavus Sinop'u abluka yolu ile ele geçirmek istedi (Ünal, 2008). Şehri fethettikten sonra Müslüman ve Türk beldesi haline getirdi. Dini müesseseleri İslam dinine göre şekillendirdi. Kısa sürede tahrip olan kaleleri de yaptırarak bayındır bir hale getirdi (Güler, 2018). Bu durum Venedikli tüccarların bölge üzerindeki hakimiyetini de kırmıştır (Yılmaz, 2017).

Selçuklu Devleti'nin Anadolu Yarımadası'nda ticareti yönetebilmek amacı liman şehirlerine daha fazla önem vermesi gerekiyordu. Sinop'un Kırım'ın Suğdak Limanı ile ticari ilişkileri bulunuyordu. İhraç ürünü olarak o dönem şartlarında bakır kullanılıyordu. Selçuklu sultanları kış aylarında söz konusu limanı daha fazla tercih ediyorlardı. Çünkü kışın korunaklı olan liman, bahar aylarında muhtemel saldırılar için hem karargâh hem de bir saldırı için planların hazırlandığı bir coğrafyaydı (Redford, 2011).

12. yüzyılda Anadolu'da Danişmentlileri ortadan kaldıran Selçuklular, Latinler, Bizanslılar ve Trabzon Rum İmparatorluğu'na karşı mücadeleler verdiler. Daha sonra Selçuklular, Sinop'u elde ederek hem dünya ticareti hem de ticaret yollarının asayişini sağladılar (Efe, 2018a). I. İzzettin Keykavus döneminde ise tüccar sınıfından olan kimseler ve Türkmenler bölgeye yerleştirilmiştir. Ayrıca tarımsal faaliyetleri sürdürmek adına destekler verilmiştir.

Selçuklular yukarıda bahsedilen gereksinimleri karşılamak amacı ile Çepni Türkleri'ni Sinop'a yerleştirmiştir. Söz konusu boy, Sinop'un imar işleri, tarımsal faaliyetler ve birçok alanda bölgeyi kalkındırırken, aynı zamanda Türkleşmesine de büyük katkı sağlamıştır. Daha önceki kültüre ait olan unsurlar İslami ölçülere göre değiştirilirken, kaleler onarılmış ve iç kale yapımına özen gösterilmiştir. Cezaevi kale yakına inşa edilmiştir. Ayrıca limanın fonksiyonunu çeşitlendirmek için bölgeye tersane yapılmıştır (Yılmaz, 2017). Tersane gemi yapımını kolaylaştırdığı gibi bölgede bulunan ormanların işlenmesine de yardımcı olmuştur. Sinop'ta üretilen gemiler

Kızılırmak vasıtasıyla denize indirilip, oradan ilgili güzergâha gönderiliyordu. Sultan Gazi Çelebi'nin Sinop'ta Cenevizlilerle deniz savaşlarında gösterdiği mahâretler dönem içerisinde büyük yankı uyandırmış, tersanenin önem derecesini artırmıştır (Turan, 2009).

I. İzzettin Keykavus'tan sonra tahta çıkan I. Aleaddin Keykubat Moğol saldırılarından kaçan tacirleri sığınmacı olarak kabul etmiştir. Söz konusu tacirler, ticari hayatın canlanmasını sağladıkları için Selçuklu ekonomisine olumlu anlamda katkı yapmıştır. Aynı zamanda Selçuklular stratejik açıdan güçlenmiştir. Moğolları tehditkâr faaliyetlerine son vermek amacı ile ilk deniz aşırı seferine çıkan komutan 1227 yılında Suğdak'ı fethetmiştir (Efe, 2018a). Böylece kuzey ticaret yolu denetim altına alınmış ve Selçuklular güney ticaret koridoruna yönelmiştir. Sinop Selçukluların ithalat ve ihracat limanı olarak kullanılmıştır.

1240 yılında Baba İshak Ayaklanması devamında Köseadağ Savaşı Anadolu'da siyasi dengelerin tamamen zayıflamasına neden olmuştur. Anadolu'nun değişik bölgelerinde beylikler siyasi otorite boşluğuna bağlı olarak ortaya çıktılar. Anadolu Selçuklu devletinin güçsüzleşmesi, ticaret savaşında Trabzon Rum imparatorluğu ve Cenevizliler'e ittifak zemini hazırlamıştır. 1259 yılında iki devlet Sinop'ta bulunan tarihi eserleri tahrip etmiştir. Bu durum tarihi eserlere büyük miktarda zarar vermiştir. Buraya kadar anlatılanlarda Sinop'ta Selçukluların egemenliğine yer verilmiştir. Selçuklulardan sonra Sinop'ta beyliklerin egemenliği bahsi ele alınacaktır.

Beylikler döneminde Sinop'a hâkim olan ilk beylik Pervaneoğulları'dır. Selçuklu sultanı IV. Kılıçarslan tahta iken, veziri Muiniddin Süleyman Pervane sultan tarafından Sinop'u Trabzon Rum İmparatorluğundan geri almak için görevlendirmiştir. Topladığı 4 bin asker ile karadan ve denizden Sinop'u kuşatan Pervane, 1262 yılında Sinop'u almıştır (Efe, 2018a). Daha sonra Selçuklu sultanını öldürmek için Moğollar ile iş birliğine giden Pervane, bir ziyafet esnasında içeceğine zehir konularak öldürmek istenmiştir. Söz konusu olayı fark eden sultan, kaçmak istemesi üzerine boğularak öldürülmüştür. Sinop'u alan Muiniddin Süleyman Pervane, bölgenin kendisine temlik hakkı olarak verilmesini istemiştir (Solak, 2017). Başarısından dolayı verilen bu bölge ticari faaliyetlerde kullanılmıştır. Ölümünden sonra söz konusu kişiye ithaf olarak Süleyman Pervane Medresesi inşa edilmiştir.

1277 yılında Selçukluların siyasi iktidarsızlığına bağlı olarak Trabzon Rum İmparatorluğu Sinop'a saldırı düzenlemiştir. Ancak Çepni Türkleri'nin yardımı ile geri

püskürtülmüştür. Daha sonra sırası ile Mehmet Bey, Mühezzebuddin Mesut ve son olarak Gazi Çelebi tahta geçmişlerdir. Söz konusu dönemde Moğollar, Cenevizliler ve Trabzon Rum İmparatorluğu ile siyasi çekişmeler yaşanmıştır. Gazi Çelebi zamanında beylik en parlak dönemini yaşamıştır (Berberoğlu, 2010). 45 yıl iktidarda kalan Gazi Çelebi üstün zekâsı ve cesur olması nedeni ile beyliğin ömrünü uzatmıştır. Bu dönemde en etkili olay ise Ceneviz-Türk mücadelesidir. Karadeniz'in egemenliği konusunda çatışan iki devlet, ticari yolların güzergâhı ve kazancı için çaba sarf etmiştir. Diğer yandan yaşanan gelişmelere bağlı olarak ticaret yolları yön değiştirmiş, Sinop ve Samsun limanları önemini yitirmiştir (Efe, 2018a).

Pervaneoğulları zamanında Sinop'a Süleyman Medresesi, Yukarı Hamam ve Seyit Bilal Türbesi gibi eserler yapılmıştır. 1461 yılına kadar Pervaneoğulları Beyliği egemenliğinde kalan Sinop, Gazi Çelebi'nin ölümünden sonra Candaroğulları Beyliği'ne geçmiştir.

Candaroğulları, Kastamonu merkez olmak üzere, Sinop, Samsun, Çankırı ve Çorum dolaylarında kurulmuştur (Solak, 2017). Beyliğin kurucusu Şemseddin Yaman Candar'dır (Ünal, 2008). Söz konusu Türkmen beyliği yaklaşık yarım asır hükümdarlık yapmış, İsfendiyar Bey'e ithafen İsfendiyaroğulları olarak anılmaktadır. Esasında "candar" kelimesinin etimolojisi Farsça kaynaklarda geçmektedir. Sözü geçen isim silah taşıyan, saray içinde ve dışında hükümdarı koruyan kişi anlamına gelmektedir (Efe, 2018a). Candaroğulları'nın tarih sahnesine çıkışı Rükneddin Kılıçarslan'ın Selçuklu hükümdarına karşı başlattığı isyanı başarıyla bastırması ve devamında Eflani civarının kendisine ikta toprağı olarak verilmesinden gelmektedir. Şemseddin Yaman zamanında gerçekleşen bu olay beyliğin siyasi otoritesini sağlamış ve İlhanlılara bağlılığını bildirmiştir.

1308 yılında tahta çıkan Süleyman Paşa, Çobanoğulları'nı ortadan kaldırarak beyliğin sınırlarını genişletmiş ve merkezi Kastamonu'ya taşımıştır (Efe, 2018a). 1322 yılında Pervaneoğulları'nın siyasi yaşamına son veren beylik, Sinop'u topraklarına katmıştır. 1322'de Sinop şehrini ziyaret eden İbni Batuta, Kuzey Anadolu Dağları'nı geçtikten sonra kentin korunaklı bir alanda konumlandığını ifade etmiştir. Ayrıca doğu bölgesinde bulunan kapıdan ancak hükümdarın izniyle şehre giriş yapılabileceğini belirtmiştir. Kentin doğusunda on bir kadar Rum kasabası yer aldığını vurgulayan yazar, incir ve üzüm yetiştirdiğini de eserinde kaydetmiştir. Ayrıca yüksek tepede Hıdır-İlyas makamında bir zatın varlığından da bahsetmektedir (İbni Batuta, 2004).

1341’de Venedik ve Ceneviz donanmalarına karşı yapılan deniz savaşında Candaroğulları, düşman gemilerine büyük zarar vermiştir (Efe, 2018a; Berberoğlu, 2010; Solak, 2017). Söz konusu dönemde güçlü bir donanmaya sahip olan beylik adından söz ettirmektedir. Adil Bey zamanında Sinop’ta Ceneviz kolonisi ve Venediklilere ait bir konsolos bulunmaktadır (Efe, 2018a). Adil Bey’in ölümünden sonra 1361 yılında tahta geçen “kötürüm lakaplı” Celaleddin Bayezid geçmiştir. Bu dönemde Osmanlı Devleti’nin fetih politikası Balkanlar yönünde olduğu için Anadolu’da bulunan beylikler ile dostane ilişkiler kurmayı tercih etmiştir.

1384 yılında yönetimi devralan Süleyman Paşa, uzun yıllar beyliği ayakta tutmuştur. 1461 yılına kadar 140 yıl Sinop Candaroğulları’nın elinde kalmıştır (Ünal, 2008). Bu süre zarfında Yıldırım Bayezid Sinop’u almak için teşebbüste bulunmasına rağmen başarısız olmuştur. Daha sonra kardeşinin ölümünden sonra tahta çıkan İsfendiyar Bey zamanında beylik eski gücünden uzak bir görüntü sergilemiştir. 1389 yılında Yıldırım Bayezid Han’ın Batı Anadolu seferi sonrasında beylik Osmanlı egemenliğine girmiştir (Ünal, 2008).

Ankara Savaşı’nda Timur’un yanında yer alması nedeni ile Kastamonu başta olmak üzere, Eflani, Safranbolu, Çankırı, Bafra ve Sinop gibi yerler beyliğin idaresine bırakılmıştır. Bu durum beylik için büyük bir siyasi zafer olarak atfedilebilir (Efe, 2018a). 1433 yılı Venedik vesikasına göre Karadeniz açıklarında seyreden bir gemi Sinop açıklarında Candaroğulları tarafından el konulmuştur. İçerisinde Cenevizli ve Venedikli tüccarların bulunduğu güvertede Venedikli tüccarlar düzgün bir muamele yapılmamıştır (Solak, 2017). İsmail Bey zamanında yaşanan bu olay Venedik, Ceneviz ve Candaroğulları arasında diplomatik bir kriz doğurmuştur.

Fatih Sultan Mehmet Han, İpek Yolu üzerindeki beylikleri ele geçirme düşüncesi bulunmaktaydı. Bursa-Tebriz İpek Yolu’nun Candaroğulları bünyesinde olması bu ilgiyi sürekli canlı tutmaktaydı (Solak, 2017). Bu kapsamda ilk hedefi Sinop’u ele geçirmektir. 1461 yılında Sinop’u kan dökmeden alan Fatih Sultan Mehmet, donanmanın Osmanlı lehine çalışmasını sağladı. Ardından Trabzon Rum İmparatorluğu’nu fethetmek amacı ile Sinop’ta donanmasını güçlendirdi ve Trabzon’a doğru sefere çıkmıştır.

Karamanoğulları ile birlikte Anadolu’da siyasi egemenliğini uzun süre ayakta tutan Candaroğulları, belirli dönemde Ceneviz, Venedik ve İlhanlılar ile mücadele içerisinde bulunmuştur. Siyasi çekişmeler, taht kavgaları ve ikta toprakları gibi belirli

mücadeleler beylikte tahta geçecek kişileri belirlerken, Anadolu topraklarının Türkleşmesine büyük hizmette bulunmuştur. 14. yüzyılda beylik sınırları içerisinde 1.500'e yakın meskûn Türkmen köyü mevcuttu. Bugün Demirci Köyü, Bıçakçılar gibi köyler dönem içerisinde Türkmen boyları tarafından kurulmuştur. Anadolu'ya örf, adet, ilim ve kültür gibi birçok alanda hizmet vermiş beylikler imaret ve bayındırlık anlamında sayısız eser kazandırmışlardır. Bunlardan İzzettin Keykavus tarafından yaptırılan cami, 1341 yılında I. Ahmet Bey tarafından tekrar inşa edilmiştir. Daha sonra bu cami İbrahim Bey Camii olarak isim değişikliğine gitmiştir. Bunlardan başka Candaroğulları tarafından yaptırılan, Sultan Alaeddin Camii bir diğer dini müessesedir. 14. yüzyılın ikinci yarısında Sinop tersanelerinde ağır tonajlı gemilerin yapımı kolaylıkla yapılabiliyordu. Bu durum dönemim teknolojik durumunu gözler önüne serdiği gibi Sinop'un gerek ekonomik gerekse stratejik yönünü ortaya çıkarmıştır. Son olarak Sinop darphanelerinde basılan Candaroğulları paraları dönemin iktisadi anlayışına ışık tutmaktadır (Efe, 2018a).

2.4. Osmanlı Döneminde Sinop Şehri

XV. yüzyıl ortalarına kadar İsfendiyoğulları'nın elinde bulunan Sinop, Fatih Sultan Mehmet Han zamanında Osmanlı idaresine girmiştir. Sinop Kastamonu'ya bağlı bir kaza statüsündedir (Efe, 2018a). Ayrıca söz konusu kazadan padişahın avarız vergisini almaması bölgede güdülen hem ticari hem de iskân siyasetinden kaynaklanmaktadır. Dönem içerisinde yürütülen bu siyaset sayesinde Sinop demografik açıdan ileri bir seviyeye gelmiş ve ticari anlamda kalkınmasını sağlamıştır. Sinop Tersanesi gemi tersaneleri imalatında Gelibolu Tersanesi'nden sonra ikinci sırada yer almaktaydı. Bu durum Sinop'un Karadeniz ticaretindeki yeri ve önemini gözler önüne sermektedir.

II. Bayezid döneminde oğlu Şehzade Murat Kastamonu'ya vali olarak tayin edilmiştir. Bu dönemde Osmanlı'nın ihtiyaç duyduğu kapasitede gemi yapımına uygun koşullar bulunmaktaydı (Efe, 2018a). Bu durum 16. yüzyıl sonlarında Sinop'un denizcilik alanında teknik açıdan ilerleme kat ettiğini göstermektedir.

XVI. yüzyıl sonlarında Anadolu'da siyasi düzende bozulmalar meydana gelmiştir. Söz konusu olayların başlamasındaki asıl etken, tımarlı sipahi, levent ve medrese talebelerinin soygun ve hırsızlık gibi yüz kızartıcı suçlara karışmasıdır (Akdağ, 1946). Ayrıca bu grubun medreseleri tedrisat amacı ile kullanılmaktan çok sığınmacı olarak görülmesi düzensizlik ve kargaşa yaratmak için bahane ortamı

oluşturmuştur (Koç, 2013). Osmanlı ekonomisinin küresel ölçekte bozulması, dünya dengelerini yakından izleyememesi gibi nedenler Anadolu yarımadasında işsiz ve güçsüz nüfusun başıboş bir şekilde hareket etmesine neden olmuştur (Yiğit ve Oruç, 2020). Bu çerçevede Sinop'ta yaşayan halk sözü geçen hareketten büyük zarar görmüş ve burada meskûn olan aileler göç etmek zorunda kalmıştır. Varlıklı ailelerin bölgeden göçü Sinop ekonomisi ve sosyal hayatını sekteye uğratmıştır.

XVI. yüzyılın ilk yarısında Sinop, Don Kazaklar tarafından kuşatılmıştır. Bahsedilen topluluk Karadeniz'in kuzeyinde Moldovya ile Hazar Denizi arasındaki sahada egemenliğini sürdürmekteydi (Kavak, 2017). Osmanlı Devleti ile Lehistan arasındaki mücadelelerde askeri aktör olarak kullanılan Don Kazaklar, Osmanlı topraklarında XVI. başlarında mücadele eksenine dâhil olmuştur. İlk olarak 1614 yılında Sinop'a saldıran Don Kazaklar, bölgede birçok tahribata sebebiyet vermiştir (Efe, 2018a). Beraberinde birçok yağma ve ganimet götürülen sözü geçen topluluk istilacı bir şekilde hareket etmiştir. Takip eden yıllarda İstanbul'a kadar uzanan topluluk, 1615, 1620 ve 1624 yıllarında İstanbul üzerine seferler düzenlemiştir (Ünal, 2013). Anadolu'ya sürekli akınlar düzenleyen Don Kazaklar'ın Sinop'u ele geçirmesindeki temel etken Sinop surlarının harabe ve bakımsız olmasından kaynaklanmaktadır. Savunma konusundaki eksiklikler şehrin yağmalanması ve tahrip olmasına neden olmuştur.

Ünal'a göre 1628 yılında Karadeniz'de seyrü sefer eden Don Kazak eşkıyaları şehre saldırabilir endişesi ile başkentten top talep edilmiş, kış mevsimi olması nedeniyle beklenen gerçekleşmemiştir (Ünal, 2013). Bütün bu nedenler Sinop'ta güvenlik açıklarının oluşmasına neden olmuş, ekonomik etkinlikler ve şehrin dokusu zarar görmüştür. Sahile yakın alanlarda bulunan mesken sahipleri iç kesimlere göç etmiştir (Kavak, 2017). 1638 yılında alınan tedbirler ve Sinop Kalesi'nin onarılması neticesinde Don Kazakların Sinop açıklarında tehlike boyutu azaltılmıştır (Efe, 2018a).

Seyahatnamelerde Sinop'un sosyal yapısı ve tarihi hakkında bilgi veren kaşifler ve seyyahlar bulunmaktadır. Bunlardan birisi olan Evliya Çelebi 1640 yılı Nisan ayında Sinop'u ziyaret etmiştir. Eserinde *nitelikli, doğal sevgili olan Sinop'a* diye başlayan Çelebi, şehirde bulunan kale ve 24 mahallenin varlığından bahsetmiştir (Çelebi, 2008; Eroğlu ve Akhan, 2013). Hristiyan mahallelerin daha çok deniz kenarında kurulduğunu kaydeden Çelebi, haraç verdiklerine işaret etmiştir. Diğer yandan 100 kadar Hristiyanların kale tamirinde çalıştıklarını belirtmektedir (Eroğlu ve

Akhan, 2013). Aynı zamanda Sinop Kalesi, camileri ve turizm çekiciliklerini de anlatan yazar, bölgeyi Karadeniz'in en latif limanı olarak betimlemektedir.

XVII. yüzyılın ortalarına doğru Sinop hakkında bilgi veren bir diğer seyyah Aleppolu (Halepli) Paul'dur. Sinop Kalesi'nin 9 mil uzağında bir yerde konaklayan söz konusu seyyah, kendisine misafirlikte iyi davranıldığından bahsetmektedir. Ayrıca bölgenin florası hakkında birtakım betimler yapmıştır. Sinop'un çok iyi korunaklı, dil şeklinde uzanan bir burun ve ilerisinde yer alan kalenin varlığına işaret etmektedir. Kalenin her iki cephesinin denize kadar indiğini belirten yazar, Hristiyan evlerini şehrin batı yakasında konumlandığı gözlemiştir. Rus baskınları nedeniyle Hristiyanların evlerinde fazla bir şey bırakmadıklarını aktarmaktadır. Son olarak Sinop'ta 7 kilisenin varlığından bahseden yazar, bölgedeki Ermeni nüfusun azlığı ve ekonomik olarak sefalet içinde yaşadıklarını eserinde kaydetmiştir (Aleppo, 1836). Yazarın bu gözlemleri dönemin sosyal hayatı ve değişik inançlara dair bilgiler sunmaktadır.

18. yüzyılın başında (1702) Sinop'u gören seyyahlardan bir diğeri de Tournefort'tur. Seyyah kentin kale ve surlarının hayran bırakacak derecede güzel olduğunu ifade ederken, karadan ateş altına alınabilir ve savunmanın zayıflığından bahsetmiştir. Ayrıca Aleppolu Paul'un aksine Musevilerin yaşamasına izin verilmediğini ifade etmiştir. Türklerin Rumlara güvenmediği için şehir dışında ikamet ettiğini eserinde kaydetmiştir. Şehirde eski yazıtların yok olmaya yüz tuttuğunu kaydeden yazar, bol miktarda mermerlerin varlığına işaret etmiştir. Ayrıca Roma dönemi gymnasium⁴ kalıntılarının şehrin içerisinde olduğunu belirtmiştir. Rum evlerinin dönemin şartlarına göre dekoratif olduğunu ifade eden yazar, Türklerin oymacılık sanatında iyi olduğunu vurgulamıştır. Söz konusu sanatı icra etmek için akağaç ve ceviz ağacı kullanıldığını belirtmiştir. Bu ağaçlardan güzel masa ve sofa yapıldığını eserinde kaydetmiştir (Tournefort, 2013).

19. yüzyılın ilk çeyreğinde Karadeniz kıyılarını gezen Bıjışkyan, eserinde Sinop'a detaylı bir şekilde değinmiştir. Çalışmasında Sinop tarihi hakkında bilgi veren yazar, daha sonra kent topografyası hakkında bilgiler sunmuştur. Roma devrinden kalma tersanenin Osmanlılar zamanında gemi yapımına devam ettiğini işaret eden yazar, Sinop sikkesi üzerindeki tasvirlerle dikkat çekmiştir. Sinop kalesinin bakımsız ve atıl konumda olduğunu kaydeden müellif, içerisinde Grekçe yazılar bulunduğunu

⁴ Roma döneminde yarışmaların düzenlendiği, halka açık büyük alandır.

gözlemlemiştir. Ayrıca yörede bulunan Hristiyan- Ermeni ve Rumların niceliği ve niteliği hakkında bilgiler vermiştir (Bıjışkyan, 1969).

Sinop, Osmanlı egemenliğine 1461 yılında girmiştir. 1839 yılına kadar Kastamonu Sancağı'na bağlı kadılık olarak yönetilmiştir. 8 Ekim 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi kanuna göre, vilayetler sancaklara, sancaklar da kazalara (liva) ayrılmıştır (Okur, 2019). Bu çerçevede ilgili statüdeki devlet adamların görev tanımlamaları yeniden düzenlenmiştir. Tanzimat dönemine kadar Anadolu Beylerbeyliği'ne bağlı bir sancak olan Kastamonu, yönetsel alanda yapılan değişiklik sonucu vilayet olmuştur (Okur, 2019). Yönetsel olarak Kastamonu'nun statüsündeki değişimden Sinop'ta etkilenmiştir. Buna göre Sinop 1844 yılında Kastamonu iline (eyaletine) bağlı sancak statüsünde yer almıştır (Efe, 2018a).

Rusların Anadolu ve Balkanlarda yayılcı siyaseti Osmanlı Devleti'nin birden fazla cephede hamle yapmasını gerektirmiştir. Rusların Eflak ve Boğdan'ı işgaline karşılık olarak Osmanlı Tuna Nehri boyundaki kaleleri ve yakın çevresini zapt etmiştir. Rusların yenilgisi ile sonuçlanan muharebeler, Karadeniz'de üstünlük mücadelesini daha da pekiştirmiştir. Osmanlı gemilerinin büyük bir bölümünün boğaza sevk edildiği haberini alan Rusya, Karadeniz'de hafif tonajlı gemilerin bulunduğu emindi. Bu durum olası Sinop baskını öncesi Rus kuvvetlerinin elini güçlendirmiştir (Soyer, 2007).

1853 yılında Osmanlı-Rus ilişkilerinin gerginleşmesine bağlı olarak Sinop Baskını meydana gelmiştir. Söz konusu deniz muharebesinden Osmanlı kuvvetleri mağlubiyet ile ayrılmıştır. Aynı zamanda Rus kuvvetleri bir taraftan Sinop'u işgal altında tutarken, diğer taraftan mahallere top ateşlemiştir. Müslüman halka zarar vermek isteyen Ruslar, yağlı paçavralar göndererek şehri yakmak istemişlerdir. Savaş sırasında büyük zarar gören Sinop şehri, kaynaklara göre 2500 ev ve 180 kadar işletme zarar görmüştür. Savaş öncesi 10-15 bin civarında olan şehir nüfusu, savaş sonrasında XIX. yüzyılın ikinci yarısında eserlerde 6-9 bin civarında gösterilmiştir. Durumu en bariz bir şekilde ortaya koyan 1869 tarihli Kastamonu Vilayet Salnamesi'nde Sinop'un nüfusu 8.201 olarak kaydedilmiştir (Efe, 2018a). Niceliksel verilerden anlaşıldığı gibi Sinop uzun süre sosyal hayatta eski günlerine dönememiştir.

Rusların Osmanlı Devleti'ni Sinop'ta yenilgiye uğratmaları denge siyaseti açısından İngiliz ve Fransızları kuşkuya düşürmüştür. Bu durum karşısında İngiliz ve Fransız donanmaları Kırım'a sefer düzenleme gereği duymuştur. Kırım'ın Sivastopol

Limanı İngiliz, Fransız ve Osmanlı Devleti'nin donanması tarafından tarumar edilmiştir. Dolayısıyla Rusya barışa zorlanmıştır. İngiliz ve Fransızların temel amacı Rusların Karadeniz'deki siyasi egemenliğinin güçlenmesini engellemek ve Osmanlı Devleti'ni kendi istek doğrultusunda kullanmaktı (Keleş, 2008).

Paris Anlaşması gereğince Osmanlı ve Rusya devleti Karadeniz sularında donanma bulundurma hakkını kaybetmiştir. Söz konusu anlaşma sonrasında Sinop'ta küçük bir tersanenin ticari faaliyetlerine devam ettiği görülmektedir. Anlaşma metni ve uygulamalar açısından bakıldığında Sinop, askeri ve ticari fonksiyonel özelliklerini yitirmiştir. Nitekim Karadeniz'de herhangi bir savaş belirtisinde önemli ikmal ve korunaklı bir liman olarak Sinop Limanı kullanılmaktaydı. Ayrıca yağ, kereste ve diğer teçhizatların teminatında Sinop stratejik bir görev üstlenmekteydi. Karadeniz'deki sözü geçen anlaşma Sinop'un önemini kaybetmesine neden olmuştur. Bu duruma bağlı olarak ticaret rotası daha çok Samsun ve Trabzon limanlarına doğru kaymıştır (Efe, 2018a). Ticaret rotalarında yaşanan değişimler Samsun ve Trabzon şehirlerini daha fazla geliştirmiş ve fonksiyonel özelliklerini çeşitlendirmiştir (Yılmaz, 2009).

1877-1878 (93 Harbi) Osmanlı-Rus savaşı sonucunda Anadolu'da göç hareketliliği yaşanmıştır. Bu duruma bağlı olarak göçmenlerin iskân ve ihtiyaç durumları ortaya çıkmıştır (Demir, 2014). Birçok Kafkasyalı Müslüman Sinop ve yakın çevresine yerleştirilmiştir. Bu doğrultuda Sinop, kalebent cezalarına çarptırılan kişilerin yer aldığı daha çok askeri şehir statüsünde hapishaneleriyle ünlenmiştir (Efe, 2018a). II. Abdülhamit Han zamanında sürgün kenti olarak telaffuz edilmiştir. Sürgüne gönderilenler arasında çok çeşitli devlet adamları bulunabildiği gibi halktan insanlar da yer almıştır. 1905 senesinde kalebentte yaşayan mahkumlar şehrin önde gelen nüfuzlu kişilerin desteğini alarak suçlara karışmıştır. Farklı din ve mezhep grubundan olan söz konusu kişiler zaman zaman toplumsal huzursuzluğa sebebiyet verse de Sinop'un kozmopolit bir yapıya kavuşmasına yardımcı olmuştur (Küskü, 2019).

Buraya kadar anlatılanlar Osmanlı döneminde Sinop'un tarihini açıklamaya yöneliktir. Bundan sonraki aşamada Millî mücadele döneminde Sinop'un tarihine ışık tutulacaktır.

2.5. Millî Mücadele Döneminde Sinop Şehri

I. Dünya Savaşı yıllarında İtilaf Devletleri'nin Osmanlı Devleti'ni paylaşmak gibi tarihi emelleri bulunmaktaydı. Bu doğrultuda İtilaf Devletleri denizlere erişim

konusunu önemsiyorlardı. Ege ve Karadeniz gibi sıcak denizlere inme politikası olan Ruslar, tarihi emelleri gerçekleştirmek için fırsat kolluyordu. Bu doğrultuda Boğazlar ve Karadeniz ile ilgili hususlar direkt olarak Sinop'u etkiliyordu.

Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri arasında I. Dünya Savaşı'ndan sonra imzalanan Mondros Mütarekesi'nde Boğazlar ve Karadeniz ile ilgili maddeler Sinop'u ilgilendiriyordu. Bu çerçevede anlaşmanın 1., 3. ve 7. maddeleri Sinop'un ticari ve siyasi egemenliğini kapsıyordu. Anlaşmanın 1. maddesine göre Çanakkale ve İstanbul boğazları İtilaf Devletleri'nin isteğine göre açılması, anlaşmanın 3. maddesi Karadeniz'de herhangi bir faaliyette İtilaf Devletleri'ne rapor verilmesi isteniyordu. Diğer yandan anlaşmanın 7. maddesi ise söz konusu devletler güvenliklerini tehdit altında gördüğünde herhangi bir yeri işgal etme yetkisine sahipti. Bütün bunlar değerlendirildiğinde Osmanlı Devleti'ni fiilen çökertmek ve denizlere tam erişim sağlayarak devleti bölmek amaçlanıyordu.

Mondros Mütarekesi imzalandıktan sonra İtilaf Devletleri Anadolu'da yaşayan gayrimüslim halkı kışkırtma ve huzursuzluk çıkartarak işgal zemini oluşturuyordu (Efe, 2018a). Bunlardan özellikle Rumlar gizli bir cemiyet kurma ve dünya kamuoyunu etkilemeyi amaçlıyordu (Kolutek, 2018). Anadolu yarımadasının güvenlik açısından yeterli düzeyde olmadığını düşünen Rumlar, Türkler ile ilk fırsatta psikolojik harp yapmayı kolluyorlardı. Bu doğrultuda Rum Müdafaa-i Meşruta Cemiyeti'nin Sinop'ta şube açma planlaması, Karadeniz'de kurulması beklenen Pontus Rum Cemiyeti'ne zemin oluşturmak amaçlanıyordu (Efe, 2018a). Diğer yandan İngilizlerin anlaşmaya bağlı olarak Boğazlar ve Karadeniz üzerindeki girişimleri Osmanlı Devleti ve müttefiklerini düşündürmekteydi. İngilizlerin Karadeniz'deki liman şehirlere uğrayıp yöneticiler ile görüşme yapması siyasi açıdan yöneticileri kaygılandırmaktaydı. Yerel yöneticilerin ikilemde kalıp İstanbul Hükümeti ile görüşme yapması gerek liman şehirlerindeki halkı gerekse de bölgede bulunan eşkıya, haydut gibi unsurların artmasına neden olmuştur. Sözü geçen olay İngilizlerin liman şehirleri üzerindeki nüfuz gücünü artırdığı gibi bölgede huzursuzluk yaratılmasına neden olmuştur.

İngilizlerin tarihi emellerini gerçekleştirmek için bölgedeki siyasi dengeleri yakından takip ediyordu. Sovyet Rusya'nın Bolşevik İhtilali nedeniyle zayıf düşmesi İngilizlerin Karadeniz üzerindeki iddialarını artırmasını sağlamıştır. Kafkasya'da Bakü'yü işgal eden İngilizler Samsun ve Trabzon limanlarına savaş gemileri

yollamıştır (Efe, 2018a). Aynı zamanda Ermeni ve Rumlar ile yakın ilişkilerde bulunan söz konusu devlet, bölgenin siyasi ve sosyal çehresini değiştirmek istiyordu. Bunlara ek olarak ekonomik anlamda ekonomik anlamda yer altı kaynaklarından yararlanmak istiyordu. İngilizler kendi menfaatlerini koruma ve ticari kazanımlar elde etmek için Samsun, Sinop, Ordu ve Trabzon bölgelerinde konsolosluk açma girişimlerinde bulunmuştur. Buharlı gemilerin bölgeye gelmesi ile ticari faaliyetlerin Samsun şehri lehine değişmesi, Sinop'un ticari kaderinin tayin edilmesinde önem teşkil etmektedir (Çağlayan, 2015). Samsun'u merkez olarak kullanan İngiltere, yer yer Sinop'a uğruyor ve yerel yöneticiler ile görüşme yapıyordu. Aynı zamanda bölgede bulunan azınlıklardan bilgi toplanılması hükümete baskı kurmak için başvuru yollardan sadece birkaçını oluşturmaktaydı. İngiliz ve Fransız askerlerin Sinop ve yakın çevresinde denetim yapması, anlaşma maddelerinin uygulanıp uygulanmadığını kontrol etmesi bölge üzerindeki hakimiyetini göstermektedir (Efe, 2018a).

İngilizler 5 Ekim 1919 yılında Sinop'a gelerek bir yandan Anadolu'da askeri direniş hakkında bilgi toplarken, diğer yandan milli mücadeleyi engellemek için siyasi manevralara başvuruyorlardı. Bu amaçla Karadeniz'de İngilizler Kuvayı Millîye aleyhinde propaganda faaliyetlerinde bulunuyorlardı. Anadolu'daki gayrimüslimler ve azınlıklar ile görüşen İngilizler, temel amaçları taşkınlık oluşturarak milli iradenin güçlenmesini engellemekti. İngilizler eski Samsun milletvekili Osman Bey'in birtakım faaliyetlerde bulunabileceği endişesini taşıyordu. Osman Bey ile Mustafa Kemal arasındaki telgraf yazışmaları neticesinde Osman Bey'in Sivas kongresine katılımı sağlanmış ve devamında Sivas'ta yapılacak olan kongreye Sinop'tan 3 delegenin katılacağı kararlaştırılmıştır (Efe, 2018a). Delegelerden Zeki Bey Sivas Kongresi'nde Sinop delegesi olarak katılım sağlamıştır (Efe, 2004). Bu durum Sinop'un siyasetteki önemi ve milli iradenin gerçekleştireceği kongrelerde katılımcıya sahip olması açısından önemlidir.

Anadolu'da faaliyet gösteren İtilaf Devletleri'nden bir diğeri de Yunanlardır. Mondros Mütarekesi'nden sonra İtilaf Devletleri'nin yardımı ile önce boğazlara daha sonra Karadeniz'e giren Yunanlar en önemli hedefi Pontus Rum devletini kurmaktı. Bu amaçla Fener Rum Patrikhanesi önemli bir görev üstlenmekteydi. İstanbul, Anadolu ve Trakya'da patrikhane tarafından görevlendirilen Rumlar, isyan çıkarma, çete oluşturma faaliyetleri gibi görevleri mevcuttu (Yalçın, 2012). 19 Mayıs 1919'dan

itibaren Yunan donanmaları Karadeniz’i yoğun bir ablukaya aldılar. Karadeniz’deki Türk limanlarını bombalayan Yunanlar, sahil şeridindeki stratejik yerleri de işgal ediyorlardı. Yunanlı gemilerin bombardımana karşılık Sinop mutasarrıfı Zihni Bey, limanın her iki tarafına eski tabyaları ve mazgallar arasına top görünümü veren mankenler koymuştur (Efe, 2004). Bu doğrultuda olası Yunan saldırısı bertaraf edilmiştir.

İtilaf Devletleri’nin Karadeniz limanlarına önem vermesinde önemli bir ayrıntı bulunmaktaydı. Karadeniz bir yandan Ankara ile silah ve cephane sevkiyatının gerçekleştiği bir liman iken, diğer yandan Rus limanlarına nakliye yapılmasını sağlıyordu. Aynı zamanda İstanbul’a mal alışverişinin gerçekleştiği önemli bir rotaydı (Efe, 2018a).

1919 Mayıs’ında Sinop’u ziyaret eden Mustafa Kemal Paşa burada milli direnişin başlangıcı olarak birtakım girişimlerde bulunmuştur. Sinop ve çevre illerde Yunanlıların İzmir’i işgaline protesto olarak mitingler düzenleyerek sivil halkı örgütlemiştir. 1919 Ağustos ayı içerisinde milli birlik ve dayanışma sembolü olarak Sinop Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurulmuştur (Efe, 2018b). Diğer yandan Yunanlar ise İzmir’i işgal etmiş, Karadeniz’e gelen yardımları kesmek için her türlü yolu denemiştir. Ancak Anadolu’ya götürülen yardımlar konusunda başarılı olduğu söylenemez.

Yukarıda anlatılanlara ek olarak Yunanlılar, çeşitli zamanlarda Anadolu’ya akınlarda bulunmuşlardır. Vapur ve gemileri kontrol etme, karakol faaliyetlerinde bulunma, sivil halkın ölümü, gözetleme istasyonlarını bombalama gibi birden çok savaş filli işlemiştir. 1922 Ağustos’ta meydana gelen Büyük Taarruz zaferinden sonra Anadolu’yu tamamen terk ettiler. Böylece hem Pontus devleti kurma hayali hem de Rumların haklarını savunmak için garantör devlet olma hayali gerçekleşmemiştir (Efe, 2018a).

İtilaf Devletleri’nden Fransızların Sinop’a olan ilgisi 18. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Osmanlı-Fransız ilişkileri 1802 yılında imzalanan Paris Anlaşması ile şekillenmiştir. Anlaşma sonucunda Fransızlar, Karadeniz limanlarında serbestçe dolaşma, ticaret yapma ve konsolosluk hakkı elde etmiştir (Yılmaz, 2019). Diğer yandan Sinop’ta elçilik kurma teşebbüsü bir yıl sonra gerçekleşmiştir (Efe, 2018a). Fransızların temel gayesi Fransız bandrollü malları Osmanlı pazarlarına rahatça

girmesini sağlamak ve Anadolu'dan ihtiyaç duyduğu hammaddeleri temin etmektir. Bu amaçla Sinop, İnebolu ve Samsun limanlarını kullanmak istiyorlardı.

Fransızların Sinop'a olan ilgilerini gidermek için görevlendirme ile seyyahlar ve elçiler gönderilmiştir. Söz konusu kişiler yazdıkları raporlarda en çok ticari noktaya dikkat çekmişlerdir. Nitekim Sinop'ta uzun süre kalan Fourcade, şehrin ticari potansiyeli, fiziki yapısı, tarihi ve arkeolojisi hakkında bilgiler vermiştir. Sinop Yarımadası, Akliman ve İnceburun'un haritalarını çizmiştir. Sinop Yarımadası'nın yerleşme durumu, kale surları ve diğer limanlarla bağlantısı hakkında etraflıca bahsetmiştir (Yılmaz, 2014b). Bütün bunlar incelendiğinde Fransızların Karadeniz'e ilgisi aşikardır. Ayrıca Rusya'nın sıcak denizlere inmesini engellemek ve Osmanlı Devleti'nin hammadde kaynaklarından yararlanmak için bu çalışmalar yapılmıştır. Bunlara ek olarak Fransızlar ticari alışverişlerde aranılan, söz sahibi olmak istenilen bir devlet modeli sergilemek istemektedir.

Mondros Mütarekesi'nden sonra kendi menfaatlerini korumaya çalışan Fransa, Zonguldak'ta Rumlar ile iyi ilişkiler kurmaya özen göstermiştir. Karadeniz'de siyasi olarak pek fazla etkinlik gösteremeyen Fransızlar, Sinop'ta Katolik Kilisesi bulunmasından dolayı bölge üzerinde çıkarlarını koruma amacı gütmüştür. 31 Temmuz 1919 tarihinden itibaren Sinop açıklarında keşif faaliyetlerinde bulunan Fransızlar, daha çok karakol ve nakliye birimlerine ağırlık vermişlerdir. 1920 yılında İnebolu yakınlarında savaş uçaklarının Sinop yönünde uçuşu hava gücüne verilen önemi göstermekle beraber milli mücadeleye karşı durmanın da sembolü olarak gösterilebilir. Fransızlar Sinop'ta Rumlar ve bölgede yaşayan azınlıkların haklarını savunmak için Sinoplu yerel idarecilerin iç işlerine müdahale etmiştir. Ankara Anlaşması'nın imzalanmasından sonra Karadeniz sularında ve Sinop'ta Fransızların hareketleri kontrollü olarak gerçekleşmiştir (Efe, 2018a). Genellikle Boğazlar ve Karadeniz'de ticari amaçlı büyük tonajlı gemilerin geçişi şeklinde seyreden ilişkiler bu tarihten sonra normal düzeyde seyretmiştir.

İtilaf Devletleri bir yandan kendi emellerini gerçekleştirirken, diğer yandan Anadolu'da casusluk ve propaganda faaliyetlerinde bulunuyordu. Ayaklanmalar çıkararak iç karışıklık ortamı hazırlıyordu. Bu amaçla Ermeni ve Rumları piyon olarak kullanıyordu. Kuvayı Milli görünümü sözde ajanlar Anadolu'ya girip bozgunculuk yapıyorlardı. Diğer yandan bu faaliyetlerin gerçekleşmesi için Rusya ile İtilaf Devletleri arasında silah, mühimmat ve cephane alımı söz konusuydu. Karadeniz

kıyılarında İtilaf Devletleri'ne ait gemilerin amaç dışı kullanımı belirli tedbirlerin alınmasını gerekli kılmıştır. Bunlardan sahil bölgelerinde gözetleme istasyonlarının kurulması alınan tedbirlerden yalnızca birini oluşturmaktaydı. Sinop İnceburun Mevkii'ne kurulan gözetleme istasyonu ile gemilerin hareketleri kontrol edilmek istenmiştir. Diğer yandan askeri polis teşkilatı, istihbarat subaylıkları gibi idari görevleri sürdürmek adına Anadolu'nun çeşitli yerlerinde teşkilatlar kurulmuştur. Bu örgütlerden birisi olan Askeri Polis Teşkilatı'nın ikincisi şubesi Sinop'ta açılmıştır (Efe, 2018a).

Sinop'ta azınlıklar içerisinde zararlı faaliyetlerden bulunan birisi de Rumlardı. Sinop'un nüfus olarak önemli bir bölümünü Türkler oluştursa da Rumların oranı azımsanmayacak düzeyde idi. 20. yüzyıl başlarında Sinop merkez ilçesinin nüfusu Botzaris'e göre 15,000'ler düzeyindeydi. Bunlardan yaklaşık 4,000'ini Rumlar meydana getirmekteydi (Demir, 2019). Bütün bunlar değerlendirildiğinde Rumların gerek Anadolu gerekse de Sinop çevresindeki faaliyetleri her zaman problem olmuştur. Yerli ve yabancı medyada, uluslararası platformlarda bu faaliyetler karşılık bulmuştur. Ayrıca Rumların haklarını savunma ve Yunanistan'ın ideallerini gerçekleştirmek amacı ile Fener Rum Patrikhanesi Anadolu'da gizli ve açıktan faaliyette bulunuyordu. Aynı zamanda cemiyetin hedeflerine ulaşabilmek için İslam köylerini iktisadi olarak baskı altında tutarken, Müslümanları da göç konusunda epeyce zorluyorlardı (Efe, 2018a).

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde Sinop'taki Rumlar, Ortodoks Kilisesi'nden alınan emir gereği mektep ve kiliseleri kapatmışlardır. 7 Haziran 1914 yılında gerçekleşen bu olay Sinop'ta çeşitli fikirlerin doğmasına neden olmuştur. Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı'ndan sonra genel seferberlik ilan edilmiş ve askeri personel açığı ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda Rumlar uyarıları dikkat almayıp bölge içerisinde casusluk ve çetecilik gibi eylemlerde bulunmuşlardır (Demir, 2019). Nitekim bazı Rumlarda Sinop'tan kaçmaya teşebbüs etmiştir.

Bir yandan İtilaf Devletleri ile savaşırken diğer yandan azınlıkların anarşist faaliyetleri Osmanlı Devleti'ni zor durumda bırakmıştır. Rum çetelere ve patrikhanelere gizlice yapılan destekler Rumların eşkıyalık ve çete kurma gibi düzen bozucu eylemlerini meşrulaştırmıştır. İngilizler ve Yunanlar Pontus rüyasını gerçekleştirebilmek için her türlü desteği sağlamışlardır. Diğer yandan Rusların

Gürcüleri kullanarak Rum papaz ve çetelere kaynak sağlaması dikkat çeken diğer konular arasında yer almaktadır (Efe, 2018a).

Rumların bu tavırlarına karşılık olarak Osmanlı Devleti bünyesinde bulunan Ermenileri tehcir etmiştir. Esasında tehcirin oluşma nedeni bölgede asayiş ve düzenin bozulmasından kaynaklanmaktadır (Efe, 2018a). Osmanlı Devleti'nin savaşta farklı cephelerde savaşmasını fırsat bilen Rumlar, devleti zor duruma düşürecek güvenlik ve asayişin kaybolmasına neden olmuşlardır. Bu durum tehciri gerekli kılan nedenler arasındadır. Bu çerçevede Sinop, Ayancık, Gerze ve Alaçam'a kadar uzanan coğrafyada Rumlar tehcire tabi tutulmuştur (Demir, 2019).

I. Dünya Savaşı sonrasında imzalanan anlaşma gereği İtilaf Devletleri hamisinde kaçan Rumların bazıları geri dönmüştür. Mütareke sonrası yaklaşık 830 kişi Sinop'a geri dönmüştür. Tehcir sonrasında geri dönen Rumların meskenleri başka kişilere kiralandığı için iskân sorunu ortaya çıkmıştır. Sonrasında devlet hazinesinden sağlanan yardımlar ile söz konusu durum çözüme kavuşmuştur. Lozan Barış Anlaşması'na bağlı olarak Türkiye ile Yunanistan arasında nüfus mübadelesi gerçekleşmiştir. Her iki devlet takas yolu ile bünyelerinde azınlıkları iade etmiştir. Türkiye Rumlara karşılık olarak Batı Trakya'da yaşayan Türkleri Anadolu'ya yerleştirmiştir. Söz konusu anlaşma gereğince Sinop'ta bulunan Rumlar ayrılmak zorunda kalmıştır. Dönemin ulaşım ve iletişim koşullarına bağlı olarak Rumların ayrılması 1924 yılına kadar devam etmiştir. 7 Temmuz 1924 yılında Sinop'ta Rum nüfusu kalmamıştır (Demir, 2019).

Osmanlı Devleti'nin imzaladığı anlaşmalar ve devamında ortaya çıkan otorite boşluğu Anadolu'da huzursuzluk ortamı oluşturmuştur. Buna bağlı olarak Sinop özelinde eşkıya, kaçakçılık, gasp gibi kriminal vakalar yüksek oranda seyretmiştir. Bölgedeki Ermeni ve Rumların İtilaf Devletleri tarafından kollanmaları yapacakları herhangi bir faaliyeti meşru kılmıştır. Nitekim Ermenilerin bölgedeki isyan çıkarma, mesken edinme gibi zorba davranışları sosyal ortamın güvenliğini tehlikeye atmıştır. Rumlar gibi Ermenilerin de tehcire tabi tutulması dönemin faaliyetleri arasında yer almıştır. Sinop'ta ise eşkıyalık, adam öldürme ve soygunculuk gibi yüz kızartıcı suçlar asayişin bozulmasında temel etkeni oluşturmuştur. Mütareke döneminde Karadeniz Bölgesi'nde yukarıda bahsedilen olayların dışında kaçakçılık faaliyetleri de önem kazanmıştır. Bunlardan en çok bilineni tütün kaçakçılığıdır (Efe, 2018a). Sahil şeridinde güvenliğin tahsis edilememesine bağlı olarak kaçakçılar için uygun şartlar

oluşturmuştur. Kaçakçılar Samsun'dan aldıkları tütünleri laz takaları vasıtası ile Sinop'a getirmiş, buradan kara yolu vasıtasıyla Sinop ilçeleri ve Kastamonu'ya dağıtmıştır (Sönmez, 2020). Tütünlerin değerinden fazla fiyata satılması hem yerel ekonomide eşitsizlikleri doğurmuş hem de bu faaliyetleri yapan kaçakçıların ekonomik açıdan güçlenmesini sağlamıştır.

Millî Mücadele döneminde Sinop'u bekleyen bir diğer önemli mesele de kuraklık ve yangın gibi doğal afetler ile kıtlık gibi sosyal sorunlardı. Şehirde 1917 yılında büyük bir yangın meydana gelmiştir. Söz konusu yangın halk üzerinde travmalar yaratmış, maddi ve manevi kayıplara neden olmuştur (Foto 1). Ayrıca meskenlerde kullanılan malzemelerin doğal çevreden temin edilmesi, meskenlerin bitişik olarak yan yana inşa edilmesi yangının kolaylıkla yayılmasına neden olmuştur. Bunlara ek olarak yangın, şehir içerisindeki yapıların değişimini zorunlu hale getirmiştir (Özcan, 2018). 1917 yılında yangından zarar görenler için iş yeri sahiplerine yardım edilmiş ve bir yıl sonra genel seferberlik ilan ederek Meclis-i Vükela tarafından yangında zarar görmüş kimselere yardım gönderilmiştir (Efe, 2018a). Bu olaylara bağlı olarak ülke genelinde kıtlık çekilmiş, savaş döneminde nüfusun önemli bir bölümü kaybedilmiştir. Ayrıca bu dönemde mültezimler tarafından kontrol edilen ve sürekli artırılan aşar vergisi önemli sorunlar oluşturmuştur. Köylü üretiminde yaşanan dalgalanmalarına bağlı olarak vergiyi tahsil etme konusunda güçlükler yaşanmıştır.

Fotoğraf 1: 20. yüzyılda Sinop'un Rum Mahallesi'nin Yangından Sonra Görünümü

Kaynak: tbn57.wordpress.com

Buraya kadar anlatılanlardan Milli Mücadele döneminde Sinop'un tarihine ışık tutulmuştur. Bu dönemde Anadolu'nun ikmal ve lojistik kapısı olan Sinop Batı Cephesi için önemli bir stratejik bölgedir. Mondros'tan sonra Mustafa Kemal ve Kazım Karabekir Paşa gibi kumandanlar önemli kararları almak için Sinop'u tercih etmişlerdir. İtilaf Devletleri'nin çıkarları doğrultusunda sürekli denetim ve gözetim altında bulunan yer, İzmir'in İşgali'ne protesto faaliyetleri ve Milli teşkilatlanmanın oluşmasında kilit bir rol oynamıştır. Kongrelere milletvekili seçimi ve Anadolu'da kongreler düzenlenmesinde önemli karar adamları çıkaran Sinop, Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi döneminde çalışmalar yürütmüştür. Daha çok Sinop'un korunaklı iki limanı olması ve doğudan gelen malların batıya taşınması konusunda dönemin şartlarına göre tampon bölge görevi üstlenmesi nedeniyle Milli Mücadele Dönemi'nde önemi artmıştır.

Son olarak Sinop Gazetesi Cumhuriyet döneminde süreli yayınlar yaparak dönemin kültürel ve edebi yönüne ışık tutmuştur. Bu dönemde çıkarılan kanun ve tüzükler yine bu gazetede yer almıştır. Duyurular, gündem ve gündelik olaylar hakkında halkı bilgilendiren gazete basın yayın organı olarak belirli bir süre yayın hayatına devam etmiştir. Bahse konu olan gazete 145 sayı olarak yayımlanmıştır. Dönem içerisinde gazetenin faaliyetlerine bağlı olarak kuzeyin parlayan yıldızı şeklinde bir unvan verilmiştir. İçerik yönünden zengin olan gazete dönemin sosyal yaşamı ve çeşitli düşüncelere ait yazıları içermektedir (Ergin, 2015).

Gerek tarih öncesi dönemde gerekse de tarih çağları döneminde önemi hiç kaybetmeyen Sinop, hep stratejik coğrafya olmayı başarabilmiştir. Tarihsel olarak sürekli başka milletlerin ilgisinde olan Sinop, Türklerin hakimiyetine girdikten sonra uzun süre jeopolitik açısından önemli bir yer olarak durumunu korumuştur. Milli Mücadele Dönemi'nde azınlıkların oluşumlarını engelleyen, diğer yandan milli teşkilatların oluşumunda hep görev almıştır. Bu durum Sinop'un tarihinin ne kadar köklü olduğu ve izler bıraktığını gözler önüne sermektedir.

2.6. Cumhuriyetten Sonra Sinop Şehri

Tarih öncesi çağlardan günümüze kadar köklü bir geçmişi bulunan Sinop, Cumhuriyetin ilanından önce gerek milli mücadeleye desteği gerekse de basın alanındaki çalışmaları ile takdire şayan işler başarmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra Harf İnkılabı için Mustafa Kemal'in 1928'de Sinop'a uğrayarak Latin harflerini burada denemesi ve halka öğretmesi Sinop'un tarihi içerisinde önemli olaylar arasında yer

almaktadır. Nitekim Atatürk'ün Sinop'ta Harf Devrimi'ne ait gözlemleri ve yerel halkla temasları sırasında coşkulu bir kalabalık ona eşlik etmiştir (Foto 2).

Fotoğraf 2: 1928'de Mustafa Kemal Atatürk'ün Sinop'a Yaptığı Ziyaretten Bir Görünüm
Kaynak: tbn57.wordpress.com

Cumhuriyet döneminde eğitim alanında ıslahatların yapılması halkı okuryazar seviyeye getirdiği gibi kültürel açıdan gelişmesini de sağlamıştır. Mustafa Kemal Atatürk Harf Devrimi konusunda Sinop'a gelmiştir. Yurdun her karış toprağını gezerek devrimleri halka aşılama isteyen Atatürk, birincil kılavuz olarak devrimlerin başlatıcı ve uygulayıcısı rolünü üstlenmiştir. Böylece halk ile yakından kaynaşmayı sağlamış, en ufak bir olumsuz durumla karşılaştığında sabırla dinleyerek konu hakkında çözüm önerileri getirmek için uğraşmıştır (Aydın, 2017). Harf Devrimi'nin Sinop tarihi açısından özel bir önemi vardır. 15 Eylül 1928 yılında İzmir Vapuru'yla Sinop Limanı'na gelen Atatürk eğitim öğretim faaliyetlerini Sinop'tan başlatması Sinop tarihinin dönüm noktalarından birisidir. İlk dersin Yatı Mektebi'nde verilmesi, kara tahtaların hazır bulunması ve halkın katılımı konuya ilgi düzeyinin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca şehir halkının verilen derse katılım düzeyinin yüksek olması ve olumlu dönütlerin alınması şehrin tarihi açısından şeref günü olarak hafızalara yer etmiştir. Diğer yandan Atatürk'ün memnun bir tavırla ders verip daha sonra şehirde gözlemlerde bulunup şehri dolaşması Sinop şehrinin tanınırlığını artırmıştır. Basın ve medya organlarında gazetelere manşet olması, dönem içerisinde yer alan programlarda Sinop'un adının sıkça anılması şehir tarihi açısından son derece

önemlidir. Bu durum Cumhuriyet döneminde Sinop'un Karadeniz Bölgesi içinde stratejik bir yere sahip olduğunu gösterirken, inkılapların hayata geçirilmesi konusunda başlangıç noktası olarak görülmektedir.

Cumhuriyet döneminde Sinop şehrini ilgilendiren önemli özelliklerden birisi de söz konusu dönemde atanan valilerin yöreye sağladıkları katkılar olmuştur. Hasan Nizamettin Bey, valiliği döneminde ilk olarak şehrin asayişini sağlamıştır. Daha sonra kentin şehir içi ve şehirlerarası yol güzergâhlarını tamir ettirmiştir. Bahsedilen dönemde yolların kaliteden uzak ve standartların altında olması nedeniyle denetim için giden bir valinin Sinop'a ulaşması bir haftadan fazla sürmekteydi (Altınok, 2014). Sinop-Boyabat yolu başta olmak üzere birçok yol güzergâhı yeniden düzenlenmiştir. Ayrıca göçmenlerin iskân meselesi de dönemi meşgul eden diğer konular arasında yer almıştır. Bunlara ek olarak vali tarafından gerçekleştirilen ödenekler yoluyla sağlık imkânları ayakta tutulmaya çalışılmıştır. Çiftçileri üretime sevk etmek amacıyla gerekli zirai aletleri temin etmeye çalışan vali, halkın bilinçlenmesini istediği gibi tarımsal üretimi bir seviyeye çıkarmak için çaba sarf etmiştir.

Sinop'un önemli valilerinden birisi olan İbrahim Ethem Bey ise kalıcı eserler bırakma konusundan diğerlerinden ayrılmaktadır. Şehirde yer alan Vali Konağı inşaatı, Tersane Meydanı'nda Mustafa Kemal Anıtı, Dr. Rıza Nur Kütüphanesi gibi temel eserleri kente kazandırmıştır. Şehri bayındır hale getiren söz konusu vali, eğitim kurumlarına öğretmen alımı gibi ciddi meseleler üzerinde de çalışmıştır (Altınok, 2014). Yol ve imar çalışmalarına Nizamettin Bey'den kalan mirası alıp daha üst seviyeye çıkarmayı amaçlayan Ethem Bey aynı zamanda halktan imece usulü para toplayarak kente otomobil getirmiştir. Dönem şartlarında at ve faytonlarla sürdürülen ulaşım faaliyetleri otomobilin gelmesiyle seviye atlamasına neden olmuştur. Ancak ilk başlardan yeterli sayıda otomobil temin edilememiştir. Bunda en büyük etken otomobil fiyatlarının pahalı olması gelmektedir. Diğer yandan şehri sembolize eden Sinop Hapishanesi'nin temel ihtiyaçlarını karşılayan vali, sorumluluk noktasında elinden geleni yapmaya gayret etmiştir. Mübadele konusunda kalan mallar, Şapka Kanunu'nun uygulanması konusunda yaşanan güçlükler ve hastalıklarla yapılan mücadeleler dönem şartları içerisinde uğraşılan konular arasında yer almıştır. İdari anlamda emniyet teşkilatından kişileri görevlendirmesi ve asayişin sağlanması şehrin yaşanabilir olması açısından önem taşımaktadır.

İbrahim Ethem Bey'in valiliği döneminde uğraştığı konulardan birisi de Sinop Kibrit Fabrikası'nın inşaatıdır. Kibrit Fabrikası Sinop şehri ve yakın çevresindeki sahalara istihdam kaynağı olduğu gibi Batı Karadeniz Bölümü sanayisinin gelişmesi adına önemli bir adım olarak görülmekteydi. Ancak inşaatı devam ederken fabrikanın doğru lokasyona kurulması konusunda tartışmalar yaşanmıştır. Ayrıca zemin etüd raporları pek dikkate alınmamıştır. Bölgede gerçekleşen heyelan sonucunda büyük emek ve çabalarla kurulan fabrika kısa bir süre içerisinde verimliliğini kaybetmiştir. Bu durum fabrikanın zarar etmesine neden olduğu gibi İstanbul'a taşınmasını tetiklemiştir. Dolayısıyla Sinop şehrinde sanayi hamlelerinden birisi olan kibrit fabrikası yanlış planlama ve politika yüzünden kısa süre içerisinde kapanmıştır.

Cumhuriyet dönemi Sinop'ta valilerinden bir diğeri de Ahmet Azmi Bey'dir. Valiliği döneminde Sinop şehrine en büyük katkısı ziraat ve hayvancılık alanında olmuştur (Altınok, 2014). Aynı zamanda Millet Mektepleri'nin açılması ve eğitim alanında yaptığı düzenlemelerle Sinop şehrine hizmet etmiştir. Diğer yandan kentin sosyal hayatının istenilen seviyede olmadığını bilen söz konusu vali, Türk Ocakları bünyesinde sosyal faaliyetlere önem vermiştir. Bunlara ek olarak Sinop Kibrit Fabrikası'nın kapanmaması için Ankara ile temasları sıklaştıran Azmi Bey, Sinop'un sesini duyurmak için yoğun bir gayret içerisine girmiştir. Valiliği döneminde en önemli yatırımlarından birisi olan Ayancık Kereste Fabrikası Sinop'un ve yakın çevresini sosyoekonomik açıdan ilerlemesini sağlamıştır. Zindan ve Çangal ormanlarından elde edilen kaliteli ürünler 18 sene fiili olarak işletilmiştir. Bu durum yörede büyük bir miktarda istihdam alanı oluşturmuştur.

Ahmet Azmi Bey önderliğinde yapılan son faaliyet Halk Evleri'nin açılmasıdır. Dönem şartları düşünüldüğünde halkın modern yaşama daha kolay adapte olabilmek için açılan Halk Evleri Türkiye'de 1932 yılında 14 il merkezinde açılmıştır. Bunlardan birisi olan Sinop Halk Evi, kentin siyasi, ekonomik, sosyokültürel yönlerini geliştirmek amacıyla açılmıştır (Yaşar, 2016). Kurumun gösterdiği kültürel faaliyetler sonucunda Sinop şehrinde vatandaşlık bilincinin gelişmesine yardımcı olmuştur. 1936 yılında Halk Evleri kapsam ve faaliyet alanını genişleterek daha fazla vatandaşla buluşmuştur. Bu doğrultuda başta tiyatro faaliyetleri olmak üzere milli gün ve bayramların kentte coşkulu bir şekilde kutlanmasına zemin hazırlamıştır. Tiyatro faaliyetlerinin kente ivme kazanmasında söz konusu evlerin büyük bir emeği bulunmaktadır. Azmi Bey diğer valilerde olduğu gibi Sinop şehri ve yakın

çevresindeki yolların yapımı ve tamiri konusunda gerekli özveriye sarf etmiştir (Altınok, 2014).

Cumhuriyet döneminin bir diğer valisi Abdülhak Hamit Bey, valiliği döneminde şehrin tertip ve nizam çalışmalarına öncülük etmiştir. Sinop Müzesi'nde yer alan şehitlikle ilgili düzenlemeler onun zamanında yapılmıştır. Diğer yandan hayvan bakımı ve ziraata önem vermiştir. Söz konusu dönemde yolların stabilizasyonu konusunda çalışmalar yürüten vali, Taşköprü, Vezirköprü ve Osmancık'la karayollarının bağlantı noktalarının yapılmasını sağlamıştır (Altınok, 2014). Bunlara ek olarak Mustafa Süreyya Bey, Sinop valiliği döneminde kentin imarı için beş senelik plan hazırlamayı düşünmüştür. Plan dâhilinde kente hizmet verecek modern bir hastane, orman varlığının sürdürülebilir bir seviye getirmek için ağaç fidanı çalışmaları başlatmıştır. Kente elektrik hizmetinin getirilmesi Süreyya Bey döneminde gerçekleşmiştir. Meydan, futbol ve voleybol sahası projeleriyle şehrin imajına farklı dinamikleri katmayı hedeflemiştir. Sinema salonları ve eğlence hayatının kurulması için teşebbüslerde bulunmuş, kentin sosyal açıdan geliştirmeye çalışmıştır (Altınok, 2014). Sinop'un Cumhuriyet döneminde son valilerinden olan Mehmet Naci Bey, kentte su yollarının yapımına önem vermiştir. Sosyal hayatın kurulmasına özen gösteren vali, kendinden önceki valilerin yaptığı çalışmalara ek olarak Sinopspor adında bir futbol kulübünün açılması için girişimlerde bulunmuştur. Kente hizmet yapan valiler şehrin güzelleştirmek ve daha modern hale getirmek için çalışmalarda bulunmuştur.

20. yüzyılın ortalarına doğru idari kademedeki yapılan değişikliğe bağlı olarak Gerze 1920'de, Boyabat 1924'de, Durağan ise 1954'te ilçe olmuştur. Bunlara ek olarak 27 Haziran 1957'de ilçelere bağlı köylerin 9644 sayılı kanunla düzenlenmesiyle Türkeli ve Ayancık ilçe statüsünü kazanmıştır (Resmî Gazete, 1957). Erfelek ise 1960'ta bu statüyü almıştır. Son olarak Resmî Gazete'de yayımlanan 20523 sayılı kanunla Dikmen ve Saraydüzü 1990'da ilçe statüsüne yükseltilmiştir (Resmî Gazete, 1990).

Karadeniz'in kuzeyinde yer alan Sinop, mutlu, huzurlu, şehir olarak bilinmektedir. Nüfusun büyük bir kısmı il dışında yaşamaktadır. 2020 yılı ADNKS'ye göre ortalama yaşın illere göre dağılışı incelendiğinde en yüksek değere sahip il olarak ön plana çıkmaktadır (TUİK, 2021). Cinsiyet açısından değerlendirildiğinde de Türkiye'de kadınlar ve erkeklerde en yüksek ortalama yaş Sinop'ta yer almaktadır.

Ayrıca araştırmada 65+ nüfus oranı bakımından en yaşlı Şehir olarak Sinop gösterilmiştir. Bu durum Sinop'un daha çok emekliler Şehri olarak anılmasını sağlamaktadır. Doğal güzellikleri ve çekici alanları sayesinde turistler tarafından ziyaret edilen yerler arasında yer almaktadır. Potansiyel yaşlı nüfusuyla bilinen Sinop Batı Karadeniz'in huzurlu kenti olarak telaffuz edilmektedir.

3. BÖLÜM

SİNOP ŞEHRİNİN NÜFUS ÖZELLİKLERİ

3.1. Nüfusun Gelişimi ve Temel Özellikleri

Nüfus, yeryüzünde sınırları belirli bir alanda belirli bir zaman diliminde bulunan insan sayısı olarak ifade edilmektedir (Şahin, 2010). Bu tanımın en önemli özelliği belirli bir dönem aralığını kapsamasıdır (Doğanay, 2014). Nüfus coğrafyası temelde insanların mekânsal dağılışı, karakteristikleri ve yoğunluklarını ele alır. Aynı zamanda bağlı bulunduğu toplumun yapısı, nüfus değişimi, göç ve göç hareketlerini anlamaya çalışır (Newbold, 2017). Diğer yandan sosyal bilimlerde bölgesel ilişkileri birbirine bağlama görevini üstlenir (Bailey, 2009).

Global ölçekte doğum, ölüm ve nüfus hareketlerini anlamlandırma günümüz toplumsal ilişkileri, çevresel degradasyon ve ülkelerin birbirleri ile karşılıklı ilişkilerinin açıklanmasına yardımcı olur (Newbold, 2010). Nüfus coğrafyasının kapsam ve çalışma alanı 20. yüzyıl ortalarına kadar durağan bir durum göstermekteydi. Söz konusu dönemden sonra nüfus hareketleri ve biyolojik değişim gibi süreçler çalışma alanının metodolojik ve epistemolojik olarak farklılaşmasını sağlamıştır (Finney, 2020). Bu durum nüfus coğrafyasının diğer branşlardan ayrılmasını sağladığı gibi sosyal olarak teorilerin üretilmesini sağlamıştır (White ve Jackson, 1995). 21. yüzyılda nüfusun beklenmedik düzeyde artışı, nüfus coğrafyasının diğer çalışma alanları ile iş birliği içerisinde olmasını gerektirmiştir. Ayrıca siyaset ve bölge planlama bilimleri alanında çalışanların dikkatini çekmiştir (Duffy ve Stajovanic, 2017). Teknolojik bilgi birikimi ve yeni çalışma sistemleri neticesinde bahsi edilen alan dinamik bir kimlik kazanmıştır. Bütün bunlar bir çerçevede değerlendirildiğine nüfus, esasında demografinin çalışma alanına giriyormuş gibi bir kanıksama ortaya çıkmaktadır. Ancak doğal kaynakların yönetimi, eğitim, doğal çevre, habitatlar, insanların gelir ve gider düzeyleri gibi kriterler multidisipliner bir çalışma sahası gerektirmektedir. Söz konusu konular nüfus coğrafyasının çalışma kapsamında yer alır (Clarke, 1978).

Bütün bu açıklamalardan hareketle nüfus dinamik bir karaktere sahip olup, geçmişte olduğu gibi gelecekte de önem arz edeceği söylenebilir. Nüfusun mekân üzerindeki örgütlenmesi, miktarı ve özellikleri coğrafyacıların mekânsal analizler gerçekleştirmesi ile ortaya çıkmaktadır. Söz konusu analizler günümüz insanların çok faktörlü yaşama biçimlerini anlamlandırmada ve geleceğe yönelik projeksiyonlar oluşturmada önemli bir bileşendir.

İnsanların çoğunun şehir karakteri gösteren ya da şehirsiz alanlarda yaşamını ikame ettirmesi birim alana düşen nüfus miktarını artırmaktadır. Kırsal alanların aksine çok küçük birimde sayıca fazla insanların yaşaması şehirlerin önemli özelliklerindedir. Diğer yandan insanların doğal ortama yaptığı müdahaleler sonucu şehirlerde bazı problemler meydana gelmektedir. Nüfus miktarı, nüfus yoğunluğu, nüfusun yapısal özellikleri ve nüfus hareketleri kırsal ile şehir hayatının açıklanmasında temel parametrelerdendir.

Sinop'un Karadeniz Bölgesi içerisinde stratejik önemi ve korunaklı limanlara sahip olması nedeniyle jeopolitik ve jeostratejik açıdan sürekli devletlerin dikkatini çekmiştir. Bu kapsamda Sinop şehrinin nüfus gelişimini çeşitli kaynaklara başvurularak izah edilecektir. Bu kaynakları, salnameler, seyahatnameler, Osmanlı Devleti ve Cumhuriyet Dönemi'nden günümüze kadar yapılan nüfus sayımları oluşturmaktadır.

Osmanlı Devleti, bulunduğu konum ve sosyal gereklilik olarak nüfus sayımları yapmıştır. Bu sayımlar daha çok hazineye gelir sağlama, fetih için asker sayısını bilme, arazi varlıkları gibi daha çok askeri ve sosyal amaçlara dönüktür (Çimen, 2012). Bu döneme ait çalışmalar tahrirler şeklinde gerçekleşmektedir. Tahrirler, ülkedeki mevcut vergi durumu ve vergiyle yükümlü kişileri tespit etmek amacıyla yapılmaktadır (Güneş, 2014). Aynı zamanda tahrirler tımar sistemi ile ilişkili olduğu için Osmanlı coğrafyasında tımar sisteminin yürütüldüğü yerlerde icra edilmiştir. Tımar sisteminin önemini kaybetmesi ile 17. yüzyılda avarız vergisi düzenli hale gelmiştir. Avarız vergisi alınan kişilerden tahrir defterleri kayıtları tutulmuştur. Tahrir ve avarız kayıtlarından hareket ederek 16. ve 17. yüzyıllarda yerleşim bölgelerinin tahmini nüfusları ortaya çıkartılmıştır (Çavuş, 2018). 1826 yılında Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasına bağlı olarak Osmanlı Devleti'nde Rusya ile savaş çıkma ihtimali doğmuştur. Bu durum hem askeri bir zorunluluk hem de sosyoekonomik durumlar içermektedir.

Osmanlı Devleti tarafından 1827 yılında başlanan nüfus sayımı, Rusya ile savaş durumu söz konusu olduğu için 1831'de tamamlanabilmiştir. Bunlara ek olarak 1835, 1845, 1882-1893 ve 1905-1907 yılları arasında sayımlar yapılmıştır (Çavuş, 2018). Bütün bunlar değerlendirildiğinde Osmanlı Devleti'nde modern anlamda nüfus sayımı II. Mahmut döneminde gerçekleşmiştir. Bu sayımda kadın nüfus sayıma dâhil

edilmemiştir. Daha sonra yapılan sayımlarında kadın ile erkek nüfusa ait veriler kayıt altına alınmıştır.

Osmanlı Devlet teşkilatlanmasında iki eyalet bulunmaktaydı. Bunlardan ilki Anadolu eyaletleri, diğeri de Rumeli eyaletleridir (Tosunoğlu, 1984). Aynı zamanda Anadolu eyaletlerinin merkezini 14 sancağa yönetsel olarak hizmet veren Kütahya oluşturmaktadır. 14 sancaktan birisi de Kastamonu Sancağıdır. Kastamonu Sancağı 11 kazaya sahip ve Sinop bu sancaklardan yalnızca birisidir.

15. yüzyıl sonralarında gerçekleştirilen Tapu tahrir defterleri kayıtlarına göre Sinop'ta 190 karye (köy) bulunmaktadır (Tablo 11). Diğeri yıllarda yapılan tahrir incelemelerinde köy sayısında azalmalar mevcuttur. Ayrıca Sinop sancağına bağlı olan mezralar da vardır. Mezralar, geçici bir yerleşme ya da ekinlik anlamında kullanılmaktadır. Osmanlı kanunnamelerine göre bir arazinin mezra olarak nitelendirilebilmesi için âtil konumda olması ve su kaynaklarının niteliğine dikkat edilirdi (İnalçık, 2004). Beşerî coğrafya açısından mezra ise, ekilebilir bir arazi, en küçük yerleşme şeklinde tanımlanmaktadır (Doğanay, 2014).

Tablo 11: Sinop Sancağı'na Bağlı Köyler ve Mezra Sayıları

1486		1530		1560		1582	
Köy	Mezra	Köy	Mezra	Köy	Mezra	Köy	Mezra
190	16	145	9	153		150	7

Kaynak: Tosunoğlu, 1984.

1486-1530 yıllarında kaydedilen tahrir defterleri sayım sonuçlarına göre Sinop 3600 haneden oluşmaktadır. Bu haneler Barkan (1953) tarafından geliştirilen metotla 5 kişiyle çarpıldığında 18,000 nüfusa denk gelmektedir. Diğeri yandan mücerred kişiler⁵ bu toplama dâhil edilerek 18,742 kişiye ulaşmaktadır. (Tablo 12).

Tablo 12: 1486-1530 Tarihli Tahrir Kayıtlarına Göre Sinop Sancağı'nın Nüfus Durumu

1486		1530	
Hane	Mücerred ⁶	Hane	Mücerred
3600	742	3236	1618
Toplam	18742		17798

Kaynak: Tosunoğlu, 1984

⁵ Osmanlı Devleti'nde sayımlarda bekar kişilere verilen isimdir.

⁶ Osmanlı'da hane hesaplanırken daha çok gelir kazancı olan evli çiftler hesaplamaya dâhil edilir. Eğer evde bekar bir erkek bulunuyorsa (mücerred), söz konusu kişi baba evinde oturan gelir kaynağına sahip evlat anlamında kullanılmıştır. Ayrıca bahsi geçen grup nüfus hesaplamalarında hanede evli çiftlerin 5 ile çarpılmasından sonra çıkan sonuca eklenerek tahrir nüfusu elde edilir.

Söz konusu model tahrir defterlerinden bir çıkarım yapmaya yönelik olarak geliştirilmiştir. Aynı rakamı 7 ve 9 olarak benimseyen bilim insanları da mevcuttur. 1486 tarihli tahrir defterler sayımlarına göre Kastamonu sancağı 26,014 haneden oluşmaktadır. Sinop sancağı bu hanenin %13,8'lik dilimini teşkil etmektedir. 1530 yılı sayım sonuçlarına göre aynı oran %12,4'e gerilemiştir. Ayrıca aynı sayımda hane sayısı azalmıştır.

1486'da yapılan tahrir sayım sonuçlarına göre Sinop'a bağlı 19 mahalle bulunmaktadır. Bu mahallelerde toplam 3138⁷ hane mevcuttur. 1530'da hane sayısı 3378'e yükselmiştir. Bu dönem tahrir kayıtları içerisinde hane sayısının en fazla olduğu dönemdir. Aynı zamanda bu dönemde mahalle sayısı 21'dir. 1560'da yapılan tahrir sayımlarında mahalle sayısı 20'ye düşmüş ve hane sayısı 2904'e gerilemiştir. 1582'de ise 14 mahalle ve 2713 toplam hane bulunmaktadır (Tablo 13).

Tablo 13: Tahrir Sayımlarına Göre Sinop'ta Bulunan Mahallelerdeki Hane Sayıları

Sayım Yılı	Mahalle	Hane	Mücerred	Toplam Hane
1486	19	616	58	3138
1530	21	611	323	3378
1560	20	511	349	2904
1582	14	417	628	2713

Kaynak: Tosunoğlu, 1984

Tahrir kayıtlarında Sinop şehrinin yerli halk ve etnik grup nüfusları başka bir çalışmada detaylandırılmıştır. Buna göre 1487'de Sinop şehrinde toplam 4132 kişi bulunmaktadır. Bunların %80,2'si müslümanlardan (3317), %19,8'i ise gayrimüslimlerden oluşmaktadır. 1530'da ise Sinop şehrinde toplam nüfus azalmıştır. Bu azalış gayrimüslimlerin bir önceki sayım dönemine göre daha az kişi olmasından kaynaklanmaktadır. 16. yüzyılın ortalarında ise demografik nicelikler açısından dikkat çekici gelişmelere sahne olmuştur. Söz konusu tahrir kayıtlarına göre gayrimüslim nüfus ilk defa 1000'in üzerine çıkmıştır. Aynı zamanda nüfusun %32,9'unu içermektedir. 1582'de ise nüfusun %63,4'ünü müslümanlar ve diğer geri kalanını gayri müslimler oluşturmaktadır (Tablo 14). Gayrimüslimlerin oranlarındaki bu artıştaki temel sebep kırsal alanlardan şehir merkezine doğru yapılan göç hareketlerinden olması muhtemeldir.

⁷ Hesaplama gayrimüslimler dâhil edilmemiştir.

Tablo 14: Tahrir Sayımlarına Göre XV ve XVI yüzyılda Sinop Şehir Nüfusu

	1487	1530	1560	1582
Müslüman	3317	2106	2203	2469
G. Müslim	815	334	1078	1425
Toplam	4132	2440	3281	3894
(M) %si	80,2	86,3	67,1	63,4
(GM) %si	19,8	13,7	32,9	36,6
Toplam	100	100	100	100

Kaynak: Özcan, 2007'den yararlanılarak yeniden hazırlanmıştır.

XVI. yüzyılda Sinop'un demografik niteliklerini eserinde kaydeden Suraiye Faroqhi, Sinop'u dönem içerisinde vergi mükellefiyetlerine göre sınıflandırmıştır. Yazara göre, 1540 yıllarında Sinop'un 500-1000 arasında değişen vergi sahibinin bulunduğunu öne süren yazar, bu sayının 1582'de 1662 kişiye ulaştığını vurgulamaktadır. Söz konusu değerlendirme herhangi bir etnik grup ya da müslüman nüfus ibaresi yer almamasına rağmen tahrir defterlerindeki kayıtlar ile hemen hemen örtüşmektedir (Özcan, 2007).

1830 tarihli nüfus icmal kayıtları incelendiğinde Sinop'ta bulunan 23 mahallede toplam 1354 kişi yaşamaktaydı (Tablo 15). Söz konusu kişiler tüvan (genç), sabi (çocuk) ve müsinn (yaşlılar)den oluşmaktadır (Özcan, 2007). Camikebir, Saray ve Balatlar mahallelerinde sabi nüfus, Kefeve ve Camikebir mahallelerinde ise tüvan nüfus yoğun olarak bulunmaktadır. Diğer yandan Sühaneddin ve Arasta mahallelerinde yaşlı nüfusun en az yaşadığı yerler olarak kayıtlara geçmiştir (Özcan, 2007).

Sinop'ta vergi veren gayrimüslim mahalleler incelendiğinde en fazla vergi mükellefi Araplı ve Meryemana mahallelerinde yer almaktadır. Balatlar ve Mahallei Ermeniyan en az vergi mükellefinin bulunduğu yerleşme üniteleridir. Yedi mahallede toplam 826 kişi vergi vermekle yükümlüdür (Tablo 16). Söz konusu vergiler düşük, orta ve yüksek olarak kademelenmiştir. Bahsi geçen kademelenme kişilerin sosyo ekonomik statüsünden kaynaklanmaktadır.

Tablo 15: 1830 Tarihli İcmal Defteri Kayıtlarına Göre Sinop'ta Müslüman Mahallelerdeki Nüfus

Mahalle	Çocuk	Genç	Yaşlı	Toplam
Arasta	11	8	9	28
Arslan	35	43	27	105
Balatlar	44	54	31	129
Cami Kebir	52	62	49	163
İç Kala	32	36	22	90
Kalayazısı	8	16	11	35
Kapan	34	28	24	86
Kefevi	31	65	22	118
MeydanKapu	38	30	18	86
Saray	46	27	21	94
Sühaneddin	7	5	4	16
Şekerane	34	32	23	89
Şeyh	15	15	21	51
Tayboğa	32	21	16	69
Temirli	28	24	17	69
Ulubeğ	35	31	27	93
Kıptiyan Hanei Başyan ⁸	8	25		33
Toplam	490	522	342	1354

Kaynak: Özcan, 2007'den yararlanılarak yeniden hazırlanmıştır.

Tablo 16: 1830 Tarihli İcmal Defteri Kayıtlarına Göre Sinop'ta Gayrimüslüman Mahallelerdeki Vergi Mükellef Sayıları

Mahalle	Çocuk	Vergi Mükellefi
Arap	103	139
Ayaklı	52	71
Ayanikola	55	64
Balatlar	6	8
Kalafat	59	74
Meryemana	73	76
Mahallei Ermeniyan	15	31
Toplam	363	463

Kaynak: Özcan, 2007'den yararlanılarak yeniden hazırlanmıştır.

1830-1831'de sayımında Kastamonu eyaletine ait demografik nitelikler yer almaktadır. Ancak Sinop sancağına ait bilgiler vergi mükelleflerini baz alarak yapılmıştır. Vergiden muaf olanlar sayıma dâhil edilmemiştir. Tablo 17 incelendiğinde vergi mükellefi ve askerlik yapabilecek nüfusun 2529 kişi olduğu anlaşılmaktadır. Sabi olarak değerlendirilen çocuklar ise 2978, 40 yaş üzeri 1568 kişidir. Tabloya ek olarak hastalığı beyan edilen (alil ve marız) kişiler ise 62 kişiye karşılık gelmektedir. (Tablo

⁸ Kıpti kelimesi Çingenelere karşılık gelmektedir. Köken olarak Balkanlar ve Ortadoğu'dan geldiği düşünülen kavim, Osmanlı tahrir sayımlarında müslüman mahalle içerisine dâhil edilmiştir. Dolayısıyla çalışma alanında bu durum söz konusudur.

17). Ayrıca Özcan (2007) Kastamonu'ya bağlı kazaların toplamında ise 3285 gayrimüslim bulunduğu eserinde kaydetmiştir.

Tablo 17: 1831 Tarihli Nüfus Sayımında Sinop'un Nüfus Miktarı

Vergi Mükellefi	Çocuk	40+	Hasta Olan	Toplam
2529	2978	1568	62	7137

Kaynak: Özcan, 2007'den değiştirerek yeniden hazırlanmıştır.

19. yüzyılda Sinop şehrine ait nüfus kaynaklarından bir diğeri ise 1844-1845 tarihli Temettuat Defteri'dir. Söz konusu defter vergi veren mükellefi hane reisi olarak kabul etmesi ve diğer kişilere ait rakam vermekten kaçınması gibi sebeplerle hane içerisindeki nüfusun tam olarak bilinmesini güçleştirmektedir. İlgili sayım defterine göre Sinop'ta toplam 972 hane bulunmaktadır. Bunlardan 605 hane müslüman (%62,2), 367 hane ise (%37,8) gayrimüslimdir. Ayrıca Mahallei Ermeniyan Mahallesi söz konusu temettuat defteri sayımlarına göre gayrimüslim mahalleleri içerisinde yer almıştır. Bu durum bir mahalleden diğerine nakil şeklinde gerçekleşmiştir (Özcan, 2007). Hane sayısının en yoğun olduğu mahaller sırasıyla; Camikebir, Balatlar ve Arslan mahalleleridir. Öte yandan Arasta Mahallesi en az haneye sahiptir. Gayrimüslim mahallerinde de ise Arap ve Balatlar mahalleleri en az haneye sahip yerleşmelerdir (Tablo 18).

Tablo 18: Temettuat Defterleri Sayımlarına (1844-1845) Göre Sinop'ta Bulunan Mahallelerin Hane Sayıları

	Mahalle	Hane		Mahalle	Hane
Müslüman Mahalleri	Arasta	16	Gayrimüslim Mahalleri	Arap	112
	Arslan	53		Ayaklı	52
	Balatlar	54		Anikola	62
	Cami Kebir	94		Balatlar	9
	Kalayazısı	24		Kalafat	65
	Kapan	47		Meryemana	67
	Kefevi	41		Toplam	367
	MeydanKapu	35			
	Saray	49			
	Şekerane	44			
	Şeyh	29			
	Tayboğa	33			
	Temürlimescid	37			
	Ulubeğ	49			
Toplam	605				

Kaynak: Özcan, 2007'den yararlanılarak yeniden hazırlanmıştır.

Sinop Sancağı merkez kazasına yönelik olarak 1869-1879 yılları arasında düzenlenen salname kayıtları incelendiğinde müslüman nüfusun gayrimüslüman

nüfustan fazla olduğu görülmektedir. Bu dönemde Sinop şehrinin 23 mahallesi bulunmaktadır (Demir, 2014). 1870’de bir önceki sayım dönemine göre nüfusta azalma söz konusu iken, 1871-1874’te nüfus miktarlarında herhangi bir değişim olmamıştır. Bu durum sayım yıllarında yeni bir nüfus sayımı yapılmadığından kaynaklanmaktadır (Okur, 2019). 1875’te nüfus 1095 kişi artarken, Rum nüfus ise 705 kişi azalmıştır (Tablo 19). Rum nüfusun azalma sebebi ise Sinop’tan göç etmesi şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 19: 1869-1879 Salname Kayıtlarına Göre Sinop Merkez Kazası Nüfusu

Sayımlar	Müslüman	Rum	Ermeni	Toplam
1869	9098	2312	-	11410
1870	8121	2568	-	10689
1871	21311	3239	-	24550
1872	21311	3239	-	24550
1873	21311	3239	-	24550
1874	21311	3239	-	24550
1875	22406	2534	86	25026
1876	1925	1657	1	3583
1877	2050	1716	1	3767
1878	2050	1716	1	3767
1879	2052	1719	1	3772

Kaynak: Demir, 2014’ten yararlanılarak yeniden hazırlanmıştır.

1876 yılı sayımında ise merkez nüfusu beklenmedik oranda düşmüştür. Bu durumu yaklaşan 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı’yla (93 Harbi) açıklamak mümkün olabilir. 93 Harbi’ne bağlı olarak Anadolu’da bir göç hareketliliği yaşanmıştır. Ayrıca Anadolu’ya gelen göçmenlerin iskân ve temel ihtiyaçlarını karşılamak adına Muhacir Komisyonu’nun kurulması salname kayıtlarındaki durumu açıklamaya yetmektedir (Demir, 2014). Sinop Sancağında 1875’e kadar gayrimüslim nüfus içerisinde sadece Rumlara ait nüfus verileri düzenlenmiştir (Demir, 2014, s. 55). Nitekim 1875 salname kayıtlarında Ermeni nüfus 86 kişi olarak kaydedilmiştir. Sonraki sayımlarda nüfus sembolik olarak sadece 1 kişi olarak gösterilmiştir. 1879’da sayım sonuçlarına göre nüfusun %54,4’ü müslüman (2052), %45,5’i ise gayrimüslimdir (1719). Diğer yandan Okur (2019) 1880-1882 salname kayıtlarını incelemiş, Sinop Kazası ve Gerze Nahiyelerini beraber vermiştir. İki idari birimin nüfusunu 20.024 kişidir. Söz konusu nüfusun %87,3’ünü müslümanlar, %12,7’sini gayrimüslimler oluşturmaktadır.

1889 yılı 15. Osmanlı Kastamonu Vilayet Salnamesi kayıtlarına göre, Sinop merkez kazasında 22,467 kişi yaşamaktadır. 93 Harbi (1877-1878) sonrasında Sinop Sancağına iskân edilen muhacir nüfus büyük bir önem taşımaktadır (Demir, 2014).

Ayrıca daha önce sayım istatistiklerinde yer almayan Kıpti ifadesi yörenin demografik yapısı ile doğrudan alakalıdır. Yine dışarıdan gelenleri tespit etmek adına yerli ve yabancı olarak ikiye ayrılmıştır (Tablo 20).

Tablo 20: 1889 Tarihli Kastamonu Vilayet Salnamesine Göre Sinop Merkez Kazası Nüfusu

	Yerli		Yabancı	
	E	K	E	K
İslam	20393	19288	342	231
Rum	2068	2007	82	41
Ermeni	150	123	-	-
Kıpti	36	30	-	-
Toplam	22647	21448	424	272

Kaynak: Demir, 2014'ten yararlanılarak yeniden hazırlanmıştır.

1881-1893 yılları arasında yapılan nüfus sayımları incelendiğinde kadın ve erkekler toplam olarak 40,254 kişidir. Müslüman nüfus genel toplam içerisinde %90,1'i oluşturmaktadır. Geriye kalan diğer grup azınlık konumunda olan etnik grupları içermektedir. Ayrıca sayım döneminde Ermeni ve Çingene nüfusunda kadınlar erkeklere göre sayıca daha fazladır. Diğer yandan Rumlarda ise erkek nüfusun fazlalığı dikkat çekmektedir (Tablo 21).

Tablo 21: 1881-1893 Osmanlı Genel Nüfus Sayımlarına Göre Sinop Merkez Kazası Nüfusu

Sinop Merkez	Müslüman		Rum		Ermeni		Çingene		Toplam
	E	K	E	K	E	K	E	K	
	19519	20735	2048	2015	123	150	30	36	44656

Kaynak: Demir, 2014'ten yararlanılarak yeniden hazırlanmıştır.

1893-1894 yılları Kastamonu Vilayet Salnameleri incelendiğinde cinsiyet açısından erkeklerin kadınlardan fazla olduğu görülmektedir. Müslüman nüfus içerisinde bu oran dengeli iken, gayrimüslimlerde farklıdır (Tablo 22). Ayrıca Sinop merkez kazası genel toplamda 50,000 eşiğine yaklaşmış bulunmaktadır.

Tablo 22: 1893-1894 Kastamonu Vilayet Salnamesi'ne Göre Sinop Merkez Kazası Nüfusu

Sayım	İslam		Rum		Ermeni		Toplam
	E	K	E	K	E	K	
1893	21945	20586	2616	2206	180	165	47698
1894	23151	20393	2548	2395	327	303	49117

Kaynak: Demir, 2014'ten yararlanılarak yeniden hazırlanmıştır.

Araştırma sahasının demografik niteliklerini eserinde kaydeden bir diğer kişi de Fransız coğrafyacı ve seyyah Vital de Cuinet'tir. Cuinet, 19. yüzyılın sonralarına doğru Fransız hükümeti tarafından bilgi toplamak amacı ile çeşitli yerleri gezmiştir. Bu yerlerden birisi olan Sinop'tur. Cuinet'in aktardığına göre Sinop sancağının büyük bir bölümü Müslümanlardan oluşmaktadır. Geriye kalan bölümü Rum, Ermeni ve

Çingenerden meydana gelmektedir (Tablo 23). Sinop şehir nüfusu 53,952 kişidir. Cuinet'in aktardığına göre Sinop şehirde sadece Ermeni nüfus yaşamaktadır. Diğer yandan Çingenerin büyük bir kısmı Boyabat kazasındadır. İstefan⁹ kazasında ise Müslümanlar ve Ortodoks Rumlar yer almaktadır. Ayrıca yazarın işaret ettiği bir diğer dikkat çekici bilgi ise Sinop sancağına 140,707 kişilik gezginler gelip konaklamaktadır. Söz konusu grup, Müslümanlar, Rumlar, Ermeniler, Yahudiler Bulgarlar ve Çingener'dir (Cuinet, 1894, s. 565; Güven, 2020). Söz konusu hareketlilik bölgenin ticari faaliyetlerinden kaynaklanmaktadır.

Tablo 23: Cuinet'e Göre Sinop Sancağı'nın 19. Yüzyılda Nüfus Miktarları

Etnik Yapı	Miktarı	%si
Müslüman	128.350	91,9
Rumlar	8334	5,9
Ermeni	814	0,5
Çingene	2079	1,7
Toplam	139577	100

Kaynak: Cuinet, 1894.

1896'daki salname kayıtlarına göre Sinop merkez ilçe 5 mahalleden oluşmaktadır. Bu kapsamda hane ve nüfus sayısının en fazla olduğu yer, Varoş Mahallesi iken, günümüzde valiliğin bulunduğu kısımda yer alan Kefevi Mahallesi ise nüfusun en az olduğu mevkiidir (Tablo 24).

Tablo 24: 1896 Kastamonu Vilayet Salnamesi'ne Göre Sinop Şehrini Oluşturan Mahalleler ve Nüfus Miktarları

Mahalle	Hane	Nüfus	
		E	K
Cami Kebir	224	551	411
Meydan Kapı	217	478	442
Kaleyazısı	143	346	279
Kefevi	130	280	254
Varoş	503	1566	1412
Toplam	1217	3221	2798

Kaynak: Demir, 2014'ten yararlanılarak yeniden hazırlanmıştır.

1899 yılı Kastamonu Vilayet Salnamesi'ne göre Sinop merkez kazası nüfusu 25,326'dır. Bunlar içerisinde Müslüman nüfus 21,284 kişidir. Rumlar ve Ermenilerin toplam nüfusu ise 4042'dir. Nüfusun %84'ünü Müslümanlar, %16'sını gayrimüslimler oluşturmaktadır. Ayrıca Müslüman nüfusun %52,3'ünü erkekler, %47,7'sini kadınlardan meydana gelmektedir. Rum nüfusta benzer şekilde erkeklerin fazla olduğu görülürken, Ermeniler içinse azda olsa kadın nüfus fazladır (Tablo 25).

⁹ İstefan Kazası günümüzde Ayancık ilçesini temsil etmektedir.

Tablo 25: 1899 Yılı Tarihli Kastamonu Vilayet Salnamesi'ne Göre Sinop Merkez Kazasının Nüfus Miktarı

İslam		Rum		Ermeni		Toplam
E	K	E	K	E	K	
11140	10144	1939	1764	168	171	25326

Kaynak: Demir, 2014'ten değiştirerek yeniden hazırlanmıştır.

1903'teki sayımlara göre Sinop kazasında mahalle ve köy sayısı toplamda 27'dir. Sinop kazasında toplamda 288,128 kişi bulunmaktadır. Bunlardan 134,309 kişi müslüman, geriye kalan 9,755 kişi ise gayrimüslümandır. Müslüman nüfus içerisinde kadın ve erkek oranları birbirine yakındır. Sinop kazasında Rum ve Ermeni nüfuslarında cinsiyet oranları açısından pek fazla fark bulunmamaktadır (Tablo 26).

Tablo 26: 1903 Yılı Tarihli Kastamonu Vilayet Salnamesi'ne Göre Sinop Kazası Nüfus Miktarı

Müslüman		Rum		Ermeni		Toplam	Genel Toplam	
E	K	E	K	E	K	E	K	
68361	65948	3500	3394	1452	1409	73313	70751	288.128

Kaynak: Demir, 2014'ten yararlanılarak yeniden hazırlanmıştır.

Osmanlı Devleti zamanında 20. yüzyılın ilk çeyreğinde nüfus sayımları Birinci Dünya savaşına bağlı olarak gerçekleştirilememiştir. Bu bağlamda söz konusu döneme ait nüfus verileri kayıtlarda bulunmamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulduktan sonra ilk nüfus sayımı 1927 yılında, 8 yıl sonra (1935) ikinci nüfus sayımı yapılmıştır. 1935'den 2000'e kadar nüfus sayımlarına devam edilmiştir. 2007'den itibaren Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine (ADNKS) geçilmiştir.

Türkiye'de gerçekleştirilen nüfus sayımlardan elde edilen verilere bağlı olarak Sinop merkez nüfusu 1927'de 5,006 kişidir (Tablo 28). Sayım yıllarından ikincisi olan 1935'te ise merkez nüfusu 4,872 kişi olarak kaydedilmiştir. İlk sayıma göre şehirde 134 kişi azalmıştır. Söz konusu azalış rakamsal olarak incelendiğinde yaklaşık olarak %2,8'e karşılık gelmektedir. Cumhuriyet dönemi sayımlarından üçüncüsü 1940 yılında yapılmıştır. Bu dönemde merkez nüfusu 4,838 kişi ve %-0,7 oranında azalmıştır.

Tablo 27: Sinop Şehrinin Nüfusu (1927-2020)

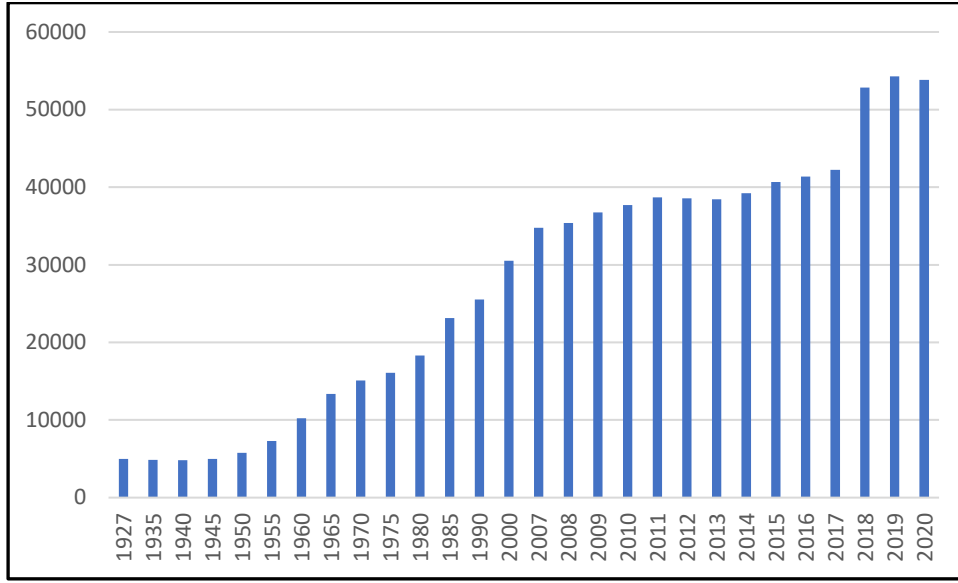
Yıllar	E	K	Toplam Nüfus	Mutlak Artış
1927	-	-	5006	-
1935	2705	2167	4872	-134
1940	2577	2261	4838	-34
1945	2748	2247	4995	157
1950	-	-	5780	785
1955	4303	3004	7307	1527
1960	6073	4141	10214	3177
1965	7332	6022	13354	3140
1970	8512	6584	15096	1742
1975	8.625	7.473	16098	1002
1980	9.889	8.439	18328	2230
1985	11.993	11.155	23148	4820
1990	13.082	12.455	25537	2389
2000	15379	15123	30502	4965
2007	16948	17807	34755	4253
2008	17324	18069	35393	638
2009	18282	18452	36734	1341
2010	18771	18937	37708	974
2011	19275	19430	38705	997
2012	18798	19773	38571	-134
2013	18712	19747	38459	-112
2014	19146	20093	39239	780
2015	19938	20729	40667	1428
2016	20182	21204	41386	719
2017	20588	21654	42242	856
2018	25977	26860	52837	10595
2019	26907	27353	54260	1423
2020	26500	27313	53813	447

Kaynak: TÜİK

1945'te yapılan sayımda merkez nüfusu 157 kişi artmıştır. Bu durum oransal olarak %3,2'dir. II. Dünya Savaşı (1939-1945) küresel olarak tüm ülkeleri siyasi, sosyal ve ekonomik anlamda birtakım önlemler almaya itmiştir. Türkiye fiilen savaşa girmemiş olmasına rağmen, söz konusu ortamda ülke çapında seferberlik ilan edilmiş ve erkekler silah altına alınmıştır. Dolayısıyla Türkiye'de nüfus azalmıştır. Ancak araştırma sahasında bahsi geçen durum karşılık bulmamıştır. Bu olayı dönem şartları içerisinde gönderilen kişi sayısı ile açıklamak mümkün olabilir.

Sayım yıllarından bir diğeri olan 1950'de araştırma sahası nüfusu 5,780'dir. Bir önceki sayıma göre nüfus 785 kişi artmıştır. Söz konusu artış oransal olarak %15,7'ye denk gelmektedir (Şekil 6). 1950 yılı sayımında cinsiyete dair herhangi bir kayıt tutulmamıştır. Ayrıca 1955 sayımında merkez nüfusu 7,307'dir. Bir önceki sayıma göre 1,527 kişi artmıştır. Oransal olarak %26,4'e karşılık gelmektedir.

Şekil 6: Sinop Şehir Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi

Kaynak: TÜİK

Sayım yıllarından birisi olan 1960 yılında çalışma alanı nüfusu bir önceki sayıma göre mutlak artış 3,177 kişidir. Bu sayım döneminde nüfus 10 bin kriterini aştığı için Sinop, şehir olarak telaffuz edilebilir. Şehrin mutlak nüfus artış hızı %45,1'dir.

Önceki sayım dönemleri kendi içerisinde değerlendirildiğinde (1927-1960) şehir nüfusu 1927-1950 dönemi arasında sadece 774 kişi artmıştır. Ancak 1950-1960 döneminde Sinop, 10 senelik bir süre zarfında nüfusu neredeyse iki katına çıkmıştır. Bu artıştaki en önemli etken 1950'lerde dış kaynaklı Marshall yardımının etkileridir. Söz konusu yardım tarımda makineleşmeyi sağlamış, yoğun iş gücünü makinalara bırakan bu teknik gelişme kırsal alanları itici, şehirselleşen alanları çekici güç haline getirmiştir. Böylece Türkiye geneli ve araştırma sahasının içerisinde bulunduğu durum itibarı ile kırsal alanlardan şehirlere nüfus akını başlamıştır. Haberleşme ve ulaşım imkânlarındaki ilerlemeler iç göçü tetiklemiş ve şehirleşmeyi beraberinde getirmiştir. Bu doğrultuda 1950'den sonra ortaya çıkan göç hızlı kentleşme olgusunu ortaya çıkarmıştır (Işık, 2005).

Ayrıca 1960 yılı araştırma sahası için miladi bir özellik taşımaktadır. Söz konusu dönemden günümüze kadar nüfus düzenli olarak artış sağlamıştır. Bu dönemde ölüm oranlarının azalması, sağlık alanındaki gelişmeler, savaşların sona ermesi ve Türkiye'ye dâhil olan göçler olumlu etki yapmıştır (Darkot, 1961). Aynı zamanda Darkot, gıda maddelerinin teminatının doğal nüfus artışı üzerinde direkt etkisinden bahsetmektedir. Yazara göre Türkiye genelindeki artıştan nasibini alacak olan şehirler

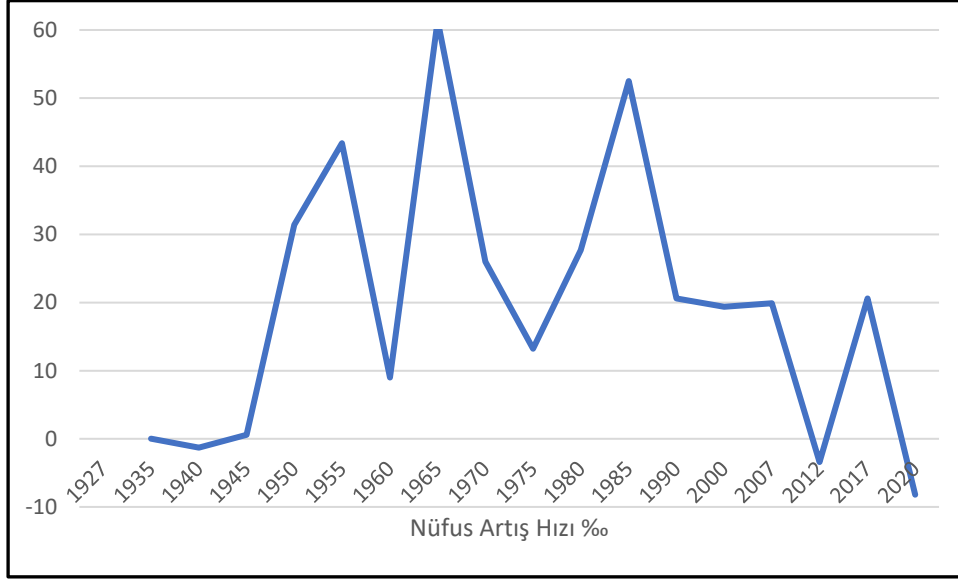
arasında Sinop'ta yer almaktadır. Şehirlerin köylerden gelen insan kitlesi ile dolacağını ileri sürmektedir. Diğer yandan Türkiye'de meydana gelen iç göçler 1950'den itibaren artmaya başlamıştır. Öngör (1961)'e göre 1950'de ‰76, 1955 yılında ‰123 dolaylarında olan Sinop ili nüfus artış ortalaması Türkiye ortalamasının üzerinde seyrettiğinden bahsetmektedir (Öngör, 1961). Aynı zamanda bu dönemde Türkiye şehirli nüfus oranı ‰32 dolaylarında iken, araştırma sahası şehirli nüfus oranı açısından ‰16,5'tir (Emiroğlu, 1963). Araştırma sahasındaki nüfus artışı bir yandan şehirleşmeyi sağlarken, diğer yandan da iş gücü birikimi ve sermaye akış gibi ekonomik unsurları da tetiklemektedir. Aynı zamanda eğitim, sağlık ve konut gibi temel gereksinimlerin karşılanmasını gerektirmektedir.

Nüfus artış hızı genel anlamda iş gücü kapasitesi, sermaye birikimi, teknolojik gelişmelere bağlı olarak sanayi yatırımlarının bölgeye çekilmesini sağlar. Nitekim nüfus artış hızı yüksek olan yerlerde ucuz iş gücünün varlığı sermaye sahiplerinin dikkatlerini çekmektedir. Ayrıca ekonomik açıdan kalkınmayı ve kentleşmeyi de tetiklemektedir.

Araştırma sahası Cumhuriyet döneminde düzenli nüfus kayıtlarına bağlı olarak nüfus artış hızını hesaplamak mümkündür. Bu anlamda çalışma alanında ikinci yapılan sayımda nüfus artış hızı ‰ -3,3'dır. 1940 yılında nüfus‰ -1,3, azalırken, 1955 yılında ise ‰4,3 oranında artmıştır. 1935-1955 yılları arasındaki azalmanın temel sebebi daha önce de ifade edildiği gibi İkinci Dünya Savaşı için Türkiye'nin asker hazırlıkları ve erkek kişilerin silah altına alınmış olmasıdır. Sayım yılları içerisinde demografik olarak en fazla nüfus kaybı 2012 yılında yaşanmıştır. Nitekim oransal olarak ‰ -3,4'e karşılık gelmektedir. Diğer yandan 2013 yılında araştırma alanında nüfus ‰-2,9 oranında gerilemiştir. Nitekim Şekil 7'de görüldüğü gibi çalışma alanında nüfus artış hızı yıllar içerisinde değişkenlik arz etmiştir.

Nüfus artış hızının negatif yönde kalan dönemler açıklandıktan sonra geriye kalan sayım yıllarında nüfus artış hızı pozitif pozitif yönde devam etmiştir. Bunlardan 1945-1970 yılları arasında en fazla artış 1965 yılında ‰61,4 ve 1950 yılında ‰31,4 olarak gerçekleşmiştir. 1970-2000 döneminde ise en fazla nüfus artış hızı 1985 yılında ‰52,5 olmuştur. Bu dönem Türkiye'de köyden kente göçün ve sanayileşmenin başlangıç dönemi olmasından dolayı söz konusu rakam ortaya çıkmıştır.

Şekil 7: Sinop Şehrinin Sayım Dönemleri ve Kayıt Yıllarına Göre Nüfus Artış Hızları¹⁰

Kaynak: TÜİK

2000-2019 döneminde nüfus düzenli olarak artış kaydetmiştir. Söz konusu dönemde en fazla nüfus artış hızı 2009'da %37,8 iken 2015'te %36,3'tür. Ayrıca 2019 yılında araştırma sahası %26,9 artmıştır (Tablo 28). Diğer yandan nüfus artış hızı ortalaması ise %25'tir. 2020'de ADNKS'ye göre şehir nüfusu bir önceki seneye göre 447 kişi mutlak olarak azalmıştır. Söz konusu dönemde nüfus artış hızı oransal olarak %8,2 gerçekleşmiştir.

Sayım yıllarından bir diğeri olan 1965 yılında araştırma sahası nüfusu 13,354 kişiye ulaşmıştır. Mutlak nüfus oranı 3140 kişiye karşılık gelmektedir. Ayrıca söz konusu dönemde %61,4 ile sayım dönemlerinde arasında en yüksek nüfus artış hızı kaydedilmiştir. Bu durum kırsal alanlardan kente olan göç olgusuyla açıklanabilir.

Sayım yıllarının 1970-2000 devresinde araştırma sahasında demografik nicelikler sürekli olarak artış göstermektedir. Bunlardan 1970'te 15,096, 1975'te 16,098, 1980'de 18,328, 1985'te 23,148, 1990'da 25,327 ve nihayet 2000 yılında 30,502 ulaşmıştır. Bahsi edilen dönem içerisinde nüfus mutlak olarak en fazla 1990-2000 döneminde 4,965, 1980-1985'te ise 4,820 kişi artmıştır.

¹⁰ Nüfus artış hızı hesaplanırken, hesaplanacak yıl bir önceki sayım yılından çıkarılır, bir önceki sayım yılına bölünür ve 1000 ile çarpılır. Ardından sayım yılları arasındaki sene zarfına bölünür.

Tablo 28: Sinop Şehrinin Sayım Dönemleri ve Kayıt Yıllarına Göre Yıllık Nüfus Artış Hızı (1927-2020) (%)

Yıllar	Yıllık Artış Hızı	Yıllar	Yıllık Artış Hızı	Yıllar	Yıllık Artış Hızı
1927	-	1975	13,2	2011	26,4
1935	-3,3	1980	27,7	2012	-3,4
1940	-1,3	1985	52,5	2013	-2,9
1945	0,6	1990	20,6	2014	20,2
1950	31,4	2000	19,4	2015	36,3
1955	43,4	2007	19,9	2016	17,6
1960	9,0	2008	18,3	2017	20,6
1965	61,4	2009	37,8	2018	25
1970	26	2010	26,5	2019	26,9
				2020	-8,2

Kaynak: TÜİK

Türkiye genelinde özellikle 1980 yılından sonra hızlı bir kentleşme olgusu ile karşı karşıya kalınmıştır. Ancak kentleşme bir plan dâhilinde yerleşim dokusunun korunarak, doğal ortama müdahalenin asgari düzeyde olması şeklinde olması gerekirken, Türkiye şartlarında bu durum ne yazık ki istenildiği gibi olmamıştır. Nitekim 1950-1980 dönemi ve sonrası Tekeli (2001)'ye göre gecekondu kültürün benimsendiği altyapısı olmayan apartmanların sayıca arttığı çarpık kentleşmenin tavan yaptığı dönem olarak nitelendirmektedir. Kırsal alanlardan kentsel alanlara iş bulma ümidi ile yoğun bir iç göç yaşanmıştır. Bu durum konut açığını ortaya çıkarmıştır. Göçle gelen nüfus sağlıklı bir yaşam alanı oluşturulmadığından kentsel alanlarda dağınık, çarpık, düzensiz yerleşmeler oluşmuştur (Koca ve Karadeniz, 2014). Bu yıllarda yüksek oranda nüfus artış düzeyini yakaladığı için söz konusu durumu tecrübe edilmiş olmalıdır.

2000-2019 döneminde ise genel olarak nüfus düzenli olarak artış kaydetmiştir. Nitekim 2000 yılında 4965 kişi artarak 30,052 kişiye ulaşmıştır. 2007'de 34,755'e, 2010'da 37,708'e yükselmiştir. Şehir kimliğini güçlendiren bu durum nihayet 2015'te 40,667'ye ve 2019'da 54,260 kişiye ulaşmıştır. Diğer yandan 2020'de nüfus bir önceki seneye göre azalmıştır. 1990'da 25 bin seviyesinde olan nüfus, 2020'de 53 bini geçmiştir. 30 sene süre zarfında şehir nüfusu %47,1 oranında artış kaydetmiştir.

Sonuç olarak Sinop şehri 1927 yılından günümüze kadar nüfusun gelişim seyri açısından birkaç dönemden geçmiştir. Bunlardan 1927-1955 yılları döneminde Cumhuriyetin kurulması ve devamında gelişen savaş durumları nüfus gelişimi etkilemiştir. 1970-2000 devresinde sanayileşme ve göç hareketleri araştırma sahasında nüfusun miktar olarak arttığı dönemdir.

Sinop şehrinin nüfusu 1927 yılında 5,006 iken, 2020 itibari ile 53,813'e yükselmiştir. Söz konusu dönem içerisinde şehir nüfusu 48,807 kişi artarken, oransal olarak %974,9'dur. Bu durum araştırma sahasının nüfusunun 10,7 kat büyüdüğünü göstermektedir. Ayrıca 1927'de %8'i şehirde yaşanan nüfus 2000 yılı itibari ile %49'a yükselmiştir (TÜİK, 2002). 2007 yılında %65,9'u şehirlerden yaşarken, 2010 yılında %67,7 olan oran 2015 yılında %66,7 olmuştur. Ancak 2015 yılına kadar Sinop şehrine bağlı köyler içerisinde bulunan, Bostancılı, Korucuk, Osmaniye ve Ordu köyleri tüzel kişilikleri kaldırılarak mahalle statüsüne yükseltilmiştir. Bu bağlamda 2015-2019 yılları arasında Sinop şehir nüfusu miktar ve oran açısından artmıştır. 2019 yılı itibari ile nüfusun %82,4'ü şehirde geri kalan %17,6'sı kırsal kesimde oturmaktadır (Tablo 29). 2020'de ise kentsel nüfusta oransal olarak herhangi bir değişim yaşanmamıştır. Bu durum doğum ve ölüm oranlarının belirli düzeyde olmasıyla açıklanabileceği gibi diğer yandan 2019'da küresel salgın olarak bilinen COVID-19'la bağlantısı bulunmaktadır.

Tablo 29: Sinop Şehrinde Şehir ve Kırsal Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi

Yıllar	Şehir	%'si	Kırsal	%'si	Toplam
1927	5006	29,9	11748	70,1	16754
1935	4872	13,6	30871	86,4	35653
1940	4838	13,2	31989	86,8	36827
1945	4995	12,3	35726	87,7	40721
1955	7307	14,5	43370	85,5	50677
1960	10214	30,2	23537	69,8	33751
1970	15096	39,7	22883	60,3	37979
1975	16098	41,3	22958	58,7	39056
1980	18328	42,9	24417	57,1	42745
1985	23148	48,8	24289	51,2	47437
1990	25537	51,2	24307	48,8	49844
2000	30502	61,2	19337	38,8	49839
2007	34755	65,9	17912	34,1	52667
2012	38571	67,1	18828	32,9	57399
2017	42242	66,8	20963	33,2	63205
2020	53813	82,1	11676	17,9	65489

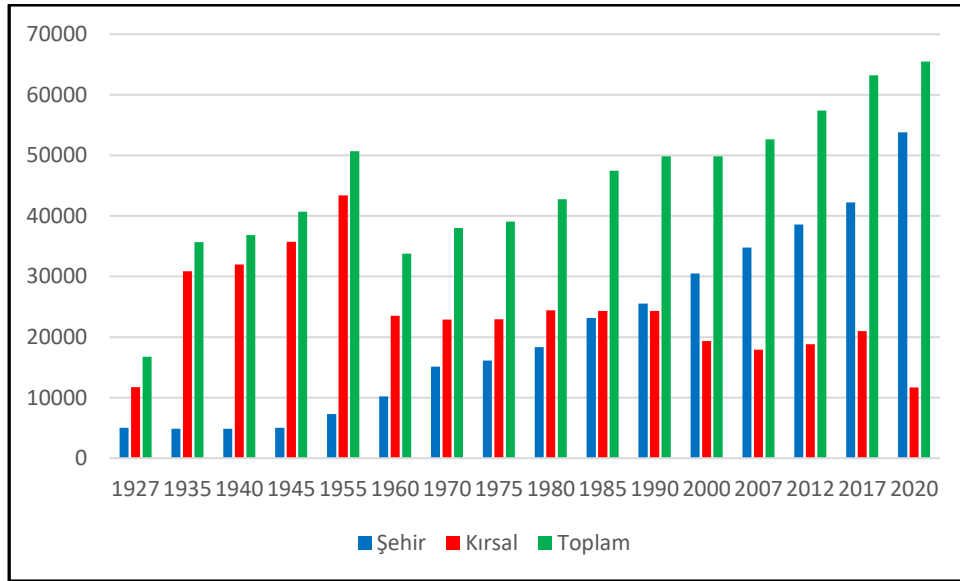
Kaynak: TÜİK

Salgının henüz bitmemesi doğum ve ölüm oranlarını etkilemeye devam edeceğini göstermektedir. Ayrıca salgın döneminde insanların tedbirli olmaları nüfus politikalarını tekrardan düşünmeleri kentsel alanda nüfusun artış ve azalışını etkilemektedir. Diğer yandan pandemi döneminde ölüm oranlarına bağlı olarak nüfusta

azalmalar yaşanmaktadır. Sinop şehrinin nüfus kimliği olarak yaşlı bir grup içerisinde yer alması, ortanca yaşın fazla olması ve şehrin nüfus artışının belirli düzeyde olması bahsedilen dinamiklerle yakından alakalıdır.

Şehir nüfusunun gelişimi ortaya koyulduktan sonra kırsal alandaki nüfus hakkında bilgiler verilecektir. 1927’de %70 olan kırsal nüfus 1945’te %87,7’ye yükselmiştir. Zaman içerisinde sağlık alanındaki ilerlemeler ve şehirleşmenin kademeli olarak artmasına bağlı olarak 1960’ta yaklaşık olarak %70’e, 1970’de %60’a, 1980’de %57’ye, 1990’da %48’e kadar gerilemiştir. 2000’li yıllarda azalmaya devam eden kırsal nüfus 2010’da %32,3’e kadar düşmüştür. 2015 yılından sonra Sinop şehrine bağlı olan mahalle sayılarının yükseltilmesi sonucu kırsal alanda yaşayan kişi sayısı azalmıştır. Bu doğrultuda şehirde nüfus artarken, kırsal alanlar boş kalmıştır. 2017’de %33 olan kırsal nüfus, 2020’de %17’ler düzeyindedir. Nitekim Şekil 8’de 1927-2020 yılları arasında şehir ve kırsal alanlarda yaşayan nüfusun değişimi görülmektedir. Kırsal alanların sosyoekonomik açıdan çekiciliklerini kaybetmesi sonucu insanlar şehirlerde yaşamayı tercih etmektedir.

Şekil 8: Sinop Şehrinde Kır ve Şehir Nüfusunun Değişimi (1927-2020)

Kaynak: TÜİK

Şekil 8 incelendiğinde 1927’de 11 binlerde olan kırsal nüfus, 1935’te 30 bini, 1955’te de 40 bin sınırını aşmıştır. 1960’ten 2020’ye kadar sürekli bir gerileme periyoduna girmiştir. Bu durum 1960’larda başlayan göç hareketi ve şehirleşmenin ivme yakalamasıyla açıklanabilir. 2000’li yıllarda 20 bin nüfus eşiğini geçemeyen kırsal nüfus, 2020’de 10 binler civarına gerilemiştir. Bu durum Sinop şehrine bağlı

kırsal alanların nüfus açısından pek fazla artmadığına işaret etmektedir. Bunlara ek olarak daha önce kırsal alanlarda olan köylerin belediye hizmet alanına dâhil edilmesiyle kırsal nüfusta azalmalar yaşanmıştır. Dolayısıyla 2017'den sonra kırsal nüfus hızlı bir düşüş yaşamıştır.

3.2. Nüfus Hareketleri

3.2.1. Doğumlar ve Ölümler

Tarihsel olarak doğum ve ölüm oranlarının düşmesi demografik değişimleri beraberinde getirmiştir. Avrupa ve Kuzey Amerika'da doğumların düşmesi ve nüfusa ait projeksiyonların ortaya konulması Sanayi Devrimi'nin hemen sonrasına işaret etmektedir. Nitekim, beslenme ve su sistemlerinin gelişmesi Avrupa'da 19. ve 20. yüzyılda nüfusun iki katına çıkmasını sağlamıştır. 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar gelişmiş ülkeler nüfusa ait projeksiyonları, doğum-ölüm oranları, nüfus artış hızı bazı parametreleri denetim altında tutmaya özen göstermişlerdir. Diğer yandan gelişmekte olan ülkeler 20. yüzyılın ikinci yarısında bahsi edilen faktörler ile nüfusları hızlı bir gelişim sürecine girmiştir. Sağlık sistemlerinde mesafe kaydedilmesi, aşı sistemleri ve nitelikli besin ve su ihtiyacı söz konusu gelişmelerin temel dinamiklerini oluşturmuştur (Newbold, 2010).

Dünyada her gün doğumlar ve ölümler meydana gelmektedir. Herhangi bir yerleşim alanında doğum ve ölümlerle birlikte nüfus artabilmekte veya azalabilmektedir. Doğumlar ülkelerin nüfus planlaması, kültürel değerler, eğitim düzeyi ve aile planlamasıyla yakından alakalıdır. Bazı ülkelerde nüfusun mevcut durumu ve aile yapısıyla bağlantılı olarak daha az doğum gerçekleşirken, diğer ülkelerde ise bir sene içerisinde çok sayıda doğum meydana gelmektedir. Bu durum ülkelerin sosyoekonomik ve kültürel durumlarıyla yakından alakalıdır.

Herhangi bir alanda nüfusa dinamik özellikler kazandıran faktörlerden birisi de doğumlardır (Tümertekin ve Özgüç, 2012). Doğumlar ile nüfus artarken, ölümler ile azalmaktadır. Doğumlar ilgili kriterlerden birisi Toplam Doğurganlık Oranı'dır. Bu etmen 15-49 yaş aralığındaki doğurgan kadın nüfusu ifade etmeye yöneliktir.

Cumhuriyetin ilanından sonra doğurganlık oranı yüksek düzeylerde seyretmiştir. Bu durum yörenin kendi iç yapısı ve nüfus artışını teşvik edici politikaların izlenmesi şeklinde değerlendirilebilir. Nitekim 1935 yılında Sinop ilinde doğurganlık düzeyi yüksek olmasından dolayı erkek ve kadın nüfusun yarısından fazlası 17-24 yaş aralığında yer almaktaydı (TÜİK, 2002). Yine TÜİK verilerine göre

1955'te 0-9 yaş grubundaki nüfusun oransal olarak fazla olması dikkat çekmektedir. Ayrıca TÜİK yaş sınıflandırmasına göre 35-39 yaş grubu nüfusun oransal olarak azlığı dönem şartlarındaki savaş koşulları ile ilgilidir. Buna karşılık 1955'teki durum 2000'de farklı bir boyut almıştır. 0-9 yaş grubundaki nüfus, genel nüfus içerisinde oranı azalırken, yaşlı nüfusun oranı artmıştır (TÜİK, 2002). 2000 yılı itibarı ile genel doğum oranı %16,9'dur. İlçe merkezleri %23,1 ve köylerde %28,8'dir. İl genelinde ise %24,8'dir.

2000-2013 yılları arasında genel doğum oranı verileri TÜİK veri tabanında yer almadığı için, bu kuruma bireysel başvuru yoluyla veriler istenmiştir. Ancak dönüt olarak sözü geçen yıllara ait doğum kayıtları tutulmadığı için araştırmada 2014-2020 yıllarına ait verilere yer verilmektedir. Söz konusu dönemde 673 doğum olmuştur. Bu devre doğum kayıtları arasında en yüksek doğurganlığın yaşandığı sene olarak ön plana çıkmaktadır. 2019 yılı itibarı ile Sinop merkez ilçesinde 630 doğum gerçekleşmiştir (Tablo 30). Ayrıca 2014-2020 yılları arasında doğum ortalaması 647'dir.

Tablo 30: Sinop Şehrinde Doğum Sayıları (2014-2020)

Yıl	Doğum
2014	673
2015	642
2016	667
2017	638
2018	643
2019	630
2020	639

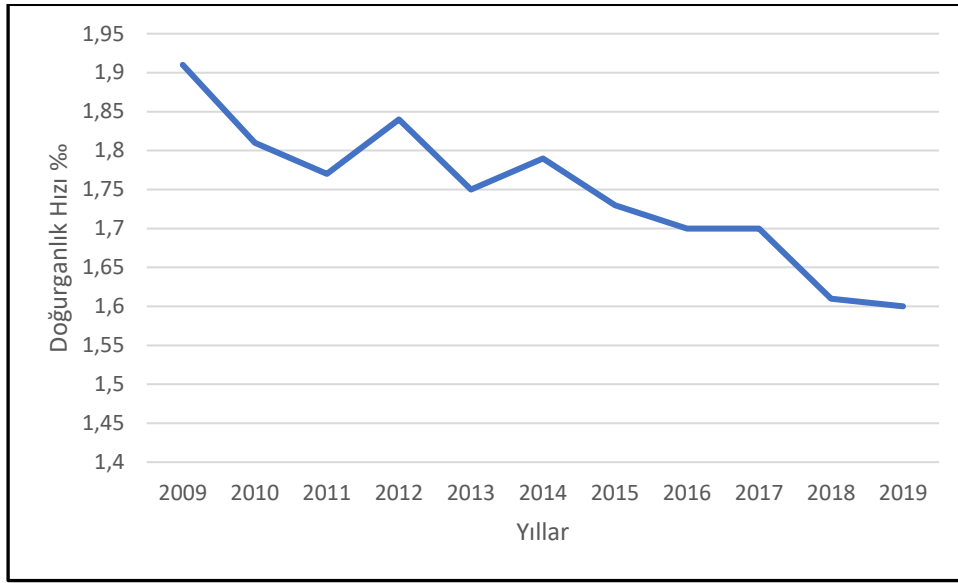
Kaynak: TÜİK

Araştırma sahasında doğumları ifade eden bir diğer ölçüt de doğurganlık hızıdır. Doğurganlık hızı TÜİK tarafından 15-49 yaşındaki kadın nüfusun, belirli bir yaşa özel doğurganlık hızını takip ederek ortalama doğurabileceği çocuk sayısını ifade etmektedir. Buna göre araştırma sahasında 2009 yılında %1,9 olan genel doğurganlık hızı, 2013 yılında %1,75'e 2018'de %1,61'e gerilemiştir. 2019 yılı itibarı ile söz konusu oran %1,6 olarak gerçekleşmiştir (Şekil 9).

Nüfusun tarihi gelişimi ve sosyoekonomik özelliklerini ortaya koyan parametrelerden birisi de ölümlerdir. İlk bakışta ölüm sosyolojik bir olgu olsa da nüfus coğrafyasının ilgilendiği ve ilişkilendirme kurduğu konular arasında yer almaktadır (Tyner, 2014). Aynı zamanda ülkelerin coğrafi ve sosyoekonomik gelişmişlik seviyeleri nüfus hareketlerinin dinamikliğini artırmaktadır. Bu durum bölge içinde

mekânsal eşitsizliği doğurmakta ölüm oranlarını etkilemektedir (Dorling, 2010). Diğer yandan kentsel ve kırsal alandaki eşitsizlikler ölümlerin mekân üzerindeki yoğunlaşması ve dağılımını etkilemektedir (Ghosn, Kassie' Jougla, Salem, Rey ve Rican, 2012). Bu noktadan hareketle ölüm çalışmaları nüfus coğrafyası alanında, farklı bölgelerdeki nüfusları veya yaşam fırsatlarını ayırt eden daha derin süreçlerin göstergesi olarak bir bütün halinde incelenmektedir. Herhangi bir toplumda bölgesel eşitsizlikler veya kriminal vakaların ortaya çıkarılmasında bu çalışmalar önemli ipuçları vermektedir (Findlay, 1993).

Şekil 9: Sinop Şehrinin Doğurganlık Hızı (2014-2019)

Kaynak: TÜİK.

Araştırma sahasında elde edilen istatistiksel verilere göre 2009 yılında toplam olarak 402 ölüm vakası mevcuttur. Bu ölümlerin %54,4'ünü erkekler, %45,6'sını kadınlar oluşturmaktadır. Sinop şehrinde 2010-2011 yıllarında ölüm sayısı 400'ün altında gerçekleşmiştir. Diğer yandan araştırma alanında en fazla ölüm vakası (451) 2018 yılında, en az ise 2010'da olmuştur (Tablo 31).

Tablo 31: Sinop Şehrinde Ölüm Sayıları (2009-2019)

Yıllar	Erkek	Kadın	Toplam
2009	219	183	402
2010	198	166	364
2011	214	182	396
2012	233	176	409
2013	236	171	407
2014	212	213	425
2015	249	178	427
2016	215	188	403
2017	244	200	444
2018	263	188	451
2019	240	182	422
Toplam	2523	2027	4550

Kaynak: TÜİK

2018 yılında gerçekleşen ölüm vakalarında %58'lik oranla cinsiyet bazında erkekler ön plana çıkmaktadır. Cinsiyet bazında erkekler, kadınlara göre daha fazla ölüm vakalarında yer almaktadır. Bu durum Sinop'un yaşlı nüfus yapısıyla yakından alakalıdır. Yaşlı nüfusu oluşturan bireylerden olan erkekler, geçim kaygısı sebebiyle il dışına göç etmektedir. Göç hareketine katılan bu kesim, varılan yerde hayatının bir bölümünü geçirmektedir. Emekli çağına geldiğinde ise Sinop'a geri dönmektedir. Bu durum Türkiye gerçeğinde olduğu gibi yaşlı nüfusun herhangi bir hastalığa yakalanmasına neden olmaktadır. Bu noktadan hareketle araştırma sahasında ölüm vakalarının erkeklerde fazla çıkması bu durumu kanıtlar niteliktedir. 2010 yılında en az gerçekleşen ölüm vakalarında cinsiyet bazında erkekler kadınlardan fazladır. 2009-2019 yılları arasında ölüm vakaları ortalamaları 413,6 iken, cinsiyet bazında erkeklerde %55,4, kadınlarda %44,5'tir.

3.2.2. Göçler

Araştırma sahasında herhangi bir olaya bağlı olarak gerçekleşen göç hareketleri daha önce çalışmada ifade edilmiştir. Çalışmanın bu safhasında cumhuriyetten sonra Sinop'a yapılan göçler bahsine yer verilecektir. Lozan Antlaşması'ndan önce Karadeniz Bölgesi %11'lik Rum nüfusu barındırmaktaydı. Anlaşmaya bağlı olarak mübadele kapsamında 1,189 Rum Sinop'tan ayrılmıştır (Tepealtı, 2019).

Mübadelelenin en belirgin olduğu yerlerden biri olan Sinop, mübadil yerleşim alanları kapsamında birinci bölgede yer alıyordu. Bu doğrultuda Sinop'ta Rumların terk ettiği alanlara Drama, Kavala, Selanik ve Kayalar köylerinden gelen Türklerin yerleştirilmesi planlanmıştı. Yaklaşık 30,000 kişilik bir Türk kafilesinin Anadolu'ya gelmesi bekleniyordu. Muhacirlerden %14,5'i (4350 kişi) Sinop iline yerleştirilmiştir.

Sinop iline yerleşenlerin %13,7'si (600 kişi) ise şehre iskân edilmiştir (Kaya ve Yılmaz, 2016b; Çakmak, 2019).

Cumhuriyetin ilanından sonra Balkanlardaki azınlık statüsünde olan Türkler için Bulgaristan hükümeti ile karşılıklı mübadele durumu söz konusu idi. Yapılan mübadil faaliyetleri orada bulunan Türklerin menkul malları ve hayvanlarını satışa çıkartmasına karşılık olarak gerçekleşmiştir. Bu amaçla 1938 yılında 1000-1500 göçmen, 1939 yılında ise bu miktarın biraz üzerinde sayıda göçmen kabulü olmuştur (Tanoğlu, 1952). Ancak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Bulgaristan'daki rejim değişikliği Türkiye-Bulgaristan arasındaki Türk-Rum nüfusunun karşılıklı mübadele koşullarını güçleştirmiştir. Bu kapsamda 1940-1949 yılları arasında göç hareketleri durma noktasına gelmiştir (Çolak, 2013). Tanoğlu'na göre 1950-1951 yılları arasında 50 Aile İskân Kanunnamesi'ne göre Sinop'a yerleştirilmiştir. Söz konusu aileler toplam 209 kişiye karşılık gelmektedir (Tanoğlu, 1952). Diğer yandan Geray (1975) ise konuyu daha da detaylandırarak 1927-1960 yılları arasında Sinop'a 1,349 göçmen nakledildiğinden bahsetmektedir. Göçmenlerin Sinop nüfusu üzerindeki artış payı %1,6'dır.

1960 yılından sonra Avrupa'ya doğru gerçekleşen işçi göçleri temelde ekonomik sıkıntılardan kaynaklanmaktadır. Gelecekleri teminat almayı isteyen gurbetçiler bu amaçla Türkiye'den daha çok Batı Avrupa'ya göç etmişlerdir. Söz konusu grupta başta Sinop olmak üzere birçok ilden katılım sağlanmıştır. Bu doğrultuda 1980-2000 dönemi arasında Sinop'ta yoğun bir işçi göçü yaşanmıştır. 1975-1980 yılları arasında % -32,6 olan oran 2000 yılında %-75,7'ye ulaşmıştır. Aynı zamanda 1975-1980 döneminde net göç miktarı 7994 kişi iken 1995-2000 yılları arasında 16387 kişiye yükselmiştir (Tablo 32).

Tablo 32: Sinop İlinin Aldığı, Verdiği Göç ve Net Göç Hızı (1975-2020)

Sayım Yılı	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı
1975-1980	12 365	20 309	- 7 944	-32,6
1985-1990	14 532	37 101	- 22 569	-88,7
1995-2000	16 205	32 592	- 16 387	-75,7
2007-2008	10 299	9 472	827	4,1
2008-2009	9 562	9 558	4	0,0
2009-2010	11 027	9 967	1 060	5,2
2010-2011	10 038	10 618	- 580	-2,9
2011-2012	8 277	10 371	- 2 094	-10,3
2012-2013	12 085	9 869	2 216	10,9
2013-2014	10 783	11 950	- 1 167	-5,7
2014-2015	10 059	11 274	- 1 215	-5,9
2015-2016	10 190	9 784	406	2,0
2016-2017	11 015	10 086	929	4,5
2017-2018	20 922	9 793	11 129	52,0
2018-2019	12 926	15 642	- 2 716	-12,4
2019-2020	10292	11070	-778	-7,5

Kaynak: TÜİK

Diğer yandan *ŞİŞECAM*, *SÖKA*, *Ayancık Kereste Fabrikası* gibi işletmelerinin kapatılması başta Sinop şehri olmak üzere ilçelerini de ekonomik yönden olumsuz olarak etkilenmiştir. Bunlara ek olarak *Sinop şehri ve Ayancık'ta bulunan Amerikan Radar üslerinin* bu sürece dâhil edilmesi iç göç ivmesini hızlandırmıştır (Kaya ve Yılmaz, 2017). 2007-2008 yılları arasında ilk defa aldığı göç, verdiği göç miktarından fazla olmuştur. Oransal olarak %4,1 oranında net göç hızı yakalanmıştır. 2008-2009 yılında aldığı göç ile verdiği göç miktarı birbirine yakındır. 2009-2010 döneminde oransal olarak pozitif yönde bir gelişme yaşanmıştır. 2010-2012 döneminde aldığı göç ile verdiği göç arasında negatif bir korelasyon gözlemlenirken, 2012-2013 döneminde bir önceki seneye göre %10 oranında artış hızı gerçekleşmiştir. 2013-2015 dönemi %-5 oranında net göç hızı ortaya çıkarken 2015-2017 yılları arasında ortalama %3,2 artış kaydedilmiştir. 2017-2018 periyodunda sayım yılları içerisinde en fazla göç bu dönemde alınmıştır. Oransal olarak net göç hızı %52'dir. Ancak günümüze yakın olan 2018-2019 yılında alınan göç ile verilen göç oranı negatif değerde seyretmiştir. Bu durum Sinop şehri başta olmak üzere il genelinde yoğun bir göç hareketinin yaşandığını, yıllar arasında rakamsal açıdan değişkenlik olduğunu ortaya koymaktadır. 2020'de ise Sinop ili 10,292 kişi göç almıştır. Buna karşılık olarak 11,070 kişi göç vermiştir. Aldığı ve verdiği göç miktarı -778 kişidir. Oransal olarak net göç hızı %7,5'dir.

Doğum yerine göre nüfus göç parametresini ortaya koymada önemli kriterlerdendir. Nitekim göç alan illerde doğduğu ilde yaşayanların oranı azdır. Diğer

yandan göç vermeyen illerde söz konusu durum değişkenlik göstermektedir. Bu doğrultuda 1935 yılında Sinop'ta doğanların oranı %97 iken, 2000'de %88,5, 2015'te %78'e kadar gerilemiştir. 2019'da %60,9'dur. Sinop ili dışında, aslen Sinoplu olup hayatlarını başka illerde devam ettirenlere göz atıldığında ilk sırada İstanbul gelmektedir. İstanbul'da 168,444 Sinoplu yaşarken, bu rakam oransal olarak %71,9'a karşılık gelmektedir (Tablo 33)¹¹.

Tablo 33: Sinop İlinde Yaşayanların Doğum Yerlerine Göre Dağılımı (2020)

İl	Kişi
İstanbul	168444
Tekirdağ	15640
Ankara	11279
Kocaeli	11540
Samsun	8737
İzmir	5007
Bursa	4428
Kastamonu	3790
Antalya	2771
Balıkesir	2383
Toplam	234019

Kaynak: TÜİK

İkinci sırada Tekirdağ %6,6'lık bir oranla gelmektedir. Diğer yandan Ankara %4,8 ve Kocaeli %4,9'luk oranla takip etmektedir. Tabloda İstanbul'un ön planda gelmesinin sebebi 1980-2000 döneminde şehirleşmeye bağlı olarak Sinop ve çevre illerden yoğun göç alması ileri sürülebilir. Nitekim Batı Karadeniz Bölümü mevcut nüfusunu muhafaza edemeyerek sürekli olarak il dışına göçler vermektedir. İstanbul'da ikamet eden Sinoplular aslen Sinop doğumludur. Bunlara ek olarak Tekirdağ'da büyük bir miktarda nüfusun yaşaması söz konusu sahada tarımsal faaliyetlerin yapılması şeklinde açıklanabilir. Ankara ve Kocaeli'de bulunanlar için daha çok sanayi sektöründe ara iş gücüne ihtiyaç doğmasından dolayı bahsi edilen bölgeye göç şeklinde yorumlama yapılabilir. Son olarak Samsun ve Kastamonu'daki nüfus grubu kültürel ve ekonomik nedenlerden dolayı ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan Antalya ve Balıkesir illeri ise daha çok turizm ve tarım potansiyellerine bağlı olarak ifade edilen durumu açıklamaya kanıt olabilir.

Öte yandan Sinop aldığı göç ve verdiği göç iller kapsamında değerlendirildiğinde; aldığı göç en fazla olan üç il sırasıyla İstanbul, Samsun ve

¹¹ Tablo 33'te Sinop ilinde yaşayanların doğum yerlerine göre dağılımında en çok göç alan ilk 10 il tercih edilmiştir. Diğer iller kapsam dışı bırakılmıştır.

Ankara'dır. Göç verilen iller ise İstanbul başta olmak üzere Samsun ve Tekirdağ'dır (Tablo 34).

Tablo 34: Sinop'un Göç Aldığı ve Göç Verdiği İller (2020)

Göç Aldığı İl		Göç Verdiği İl	
İstanbul	4975	İstanbul	4604
Samsun	733	Samsun	1288
Ankara	467	Tekirdağ	629
Kocaeli	352	Ankara	499
Kastamonu	307	Kocaeli	372
Tekirdağ	252	Kastamonu	346
Çorum	199	Ordu	196
Trabzon	133	Bursa	161
Antalya	115	Çorum	150
Bursa	104	Antalya	107
Toplam	7637	Toplam	8352

Kaynak: TÜİK

Sinop'un göç aldığı iller incelendiğinde İstanbul ve Samsun ön plana çıkmaktadır. Nitekim İstanbul tek başına %48,3'lük bir oranla Sinop'a göç vermektedir. Bu durum İstanbul nüfusu içerisinde Sinopluların oransal açıdan fazla olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca emeklilik çağına gelmiş bireylerin hayatların geri kalanlarını, sakin bir yer olan Sinop'ta geçirmek istediklerinden dolayı belirli bir oranda Sinop'a dönmektedir. Diğer yandan İstanbul'dan sonra %7,1'lik bir oran ile Samsun ili takip etmektedir. Bahsi geçen etmen iki ilin birbirlerinin ekonomik hinterlandında olmasından kaynaklanmaktadır.

Sinop'un göç verdiği iller incelendiğinde ilk üç sırada İstanbul, Samsun ve Tekirdağ gelmektedir. Tablodaki 10 il oransal olarak %75,4'e karşılık gelmektedir. 2020 yılı içerisinde Sinop %41,5 oranında İstanbul'a, %11,6 oranında Samsun'a göç vermiştir. Söz konusu iki il %53,1 oranla ciddi bir boyut teşkil etmektedir. Bahsi geçen durumu genelde iş bulma, işletme açma ya da eğitim tercihlerine bağlı olarak büyükşehir belediye illere doğru bir göç hareketi olarak yorumlanabilir. Ayrıca Samsun'un Sinop'la komşu olması ticari ilişkilerin yoğunluğunu artırırken, evlilik sebebi ile kültürel bağların meydana gelmesi söz konusu istatistiği doğrular niteliktedir.

Elde edilen veriler il genelinde olduğu için araştırma sahası söz konusu durum için benzer nitelik taşımaktadır. TÜİK tarafından tutulan verilerin bu yönde olması Sinop şehrine ait yorumlama yapmayı güçleştirmektedir. Verilerden bağımsız olarak

şehir ekonomisinin temelde orman ürünleri ve balıkçılığa dayanması, az miktarda tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin yapılması, genç ve dinamik nüfusun işsizlik problemi ile karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır. Üretim endeksi olmayan bir yerde göç olgusu şüphesiz kaçınılmazdır. Göç veren şehirlerde bu durum geçerlidir. Sinop'ta söz konusu durumla ilgili olarak benzer şartlar içermektedir. Nüfusun büyük bir bölümü orta ve yaşlı gruptan oluşmaktadır. Bu duruma bağlı olarak genç nüfus şehirden göç etmektedir. Eğitim, sağlık, gelecek kaygısı gibi nedenler daha iyi yaşam fırsatları elde etmek için çekici faktörlere bağlı olarak göç olgusunu ortaya çıkarmaktadır.

3.3. Nüfusun Demografik Özellikleri

3.3.1. Cinsiyet ve Yaş Yapısı

Herhangi bir ülkenin ya da bölgenin cinsiyet yapısı zamanla değişebilmekte ve farklı özellikler göstermektedir. Dinamik bir karakter gösteren nüfus kültürel özellikler ve sosyoekonomik faktörlere bağlı olarak her yerde aynı yoğunluk düzeyine sahip değildir. Diğer yandan cinsiyet oranları, yaş yapısı beşerî ve ekonomik faktörlerin belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Başbüyük, 2005a).

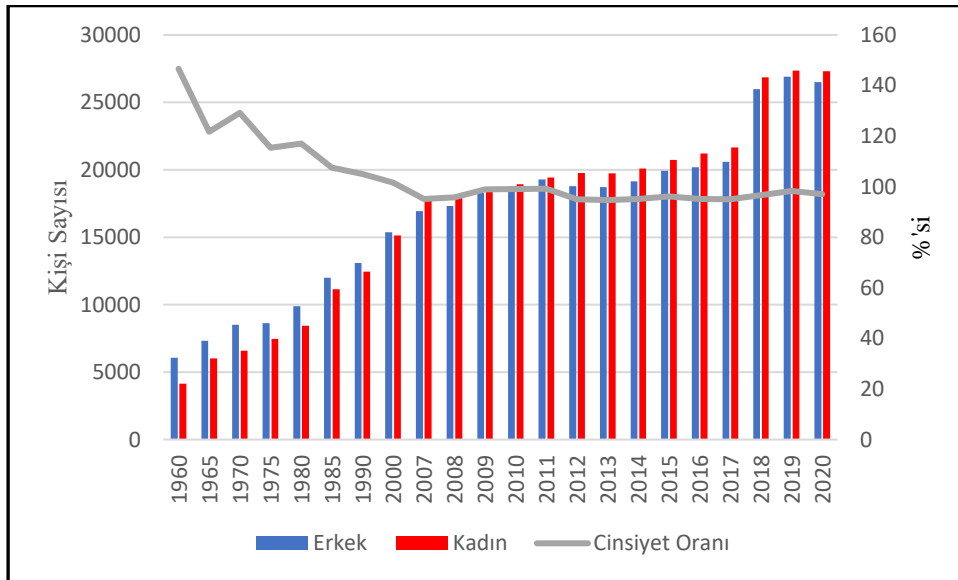
Araştırma sahasında 1960'ta kadın ve erkek nüfusun cinsiyet oranları incelendiğinde erkek nüfusun kadın nüfustan fazla olduğu görülmektedir. Nitekim cinsiyet oranı 146,6 şeklinde hesaplanmıştır (Tablo 35). Bu dönem 100 kadına düşen erkek sayısının en fazla olduğu dönem olarak dikkat çekmektedir. 1960-2000 döneminde erkek nüfusta fazlalık göze çarpmaktadır. 2007-2019 arasında kadın nüfus erkek nüfusun fazladır. Söz konusu dönem içerisinde cinsiyet oranı 100'ün altındadır. Cinsiyet oranının en düşük olduğu yıllar 2013 (94,7), 2012-2017 (95) ve 2007 (95,1)'dir (Tablo 38, Şekil 10). Diğer yandan cinsiyet oranının en fazla olduğu yıllar 1965 (146,6), 1970 (129,2) ve 1965 (121,7)'tir. 2008'den sonra göçler yoluyla erkek nüfus çalışma, eğitim ve diğer amaçlarla Kastamonu, Samsun, Kocaeli, Tekirdağ ve İstanbul illerine gitmiştir. Bu durum kadın nüfusun oransal açıdan fazla olmasına neden olmuştur. Ayrıca bahse konu olan etmen Sinop şehrinin sosyoekonomik şartlarından kaynaklanmaktadır.

Tablo 35: Sinop Şehri Kadın-Erkek Nüfus ve Cinsiyet Oranları (1960-2020)¹²

Sayım Yılları	Erkek	%'si	Kadın	%'si	Cinsiyet Oranı
1960	6073	59,4	4141	40,6	146,6
1965	7332	54,9	6022	45,1	121,7
1970	8512	56,3	6584	43,7	129,2
1975	8.625	53,5	7.473	46,5	115,4
1980	9.889	53,9	8.439	46,1	117,1
1985	11.993	51,8	11.155	48,2	107,5
1990	13.082	51,2	12.455	48,8	105,0
2000	15379	50,4	15123	49,6	101,6
2007	16948	48,7	17807	51,3	95,1
2008	17324	48,9	18069	51,1	95,8
2009	18282	49,7	18452	50,3	99,0
2010	18771	49,7	18937	50,3	99,1
2011	19275	49,7	19430	50,3	99,2
2012	18798	48,7	19773	51,3	95,0
2013	18712	48,6	19747	51,4	94,7
2014	19146	48,7	20093	51,3	95,2
2015	19938	49	20729	51	96,1
2016	20182	48,7	21204	51,3	95,1
2017	20588	48,7	21654	51,3	95,0
2018	25977	49,1	26860	50,9	96,7
2019	26907	49,5	27353	50,5	98,3
2020	26500	49,2	27313	50,8	97,0

Kaynak: TÜİK

Şekil 10: 1960-2020 Yılları Arasında Sinop Şehri Kadın-Erkek Nüfusu ve Cinsiyet Oranları

Kaynak: TÜİK

¹² Araştırma sahasında cinsiyet oranları açısından 1960 yılının tercih edilmesi, nüfus kriterine göre Sinop'un şehir olarak kabul edildiği için söz konusu yıl tercih edilmiştir.

Nitekim Cinsiyet Oranı Eğrisi Şekil 10'da görüldüğü gibi 1960'da 146,6 iken, 2008 yılına kadar belirgin bir düşüş yaşamıştır. Bu durum göçlerle erkek nüfusun kaybedilmesi şeklinde yorumlanabilir. 2009'da cinsiyet oranında az miktarda artış kaydetse de 2010-2011 döneminde stabil bir durum kazanmıştır. Nitekim 2014-2019 yılları arasında cinsiyet oranı 95 ve üzerinde kalmıştır. 100 ve üzerinde cinsiyet oranı gerçekleşmemiştir. 2020'de söz konusu durum daha da belirginleşmiştir. Bir önceki seneye göre cinsiyet oranı%1,3'lük bir azalma söz konusudur.

Sonuç olarak göçle kaybedilen erkek nüfusun çalışma alanlarında ikamet etmesi bazı bulgular ortaya çıkarmıştır. Bunlardan ilki, Sinop şehrinde yaşayan genç nüfus iş, eğitim, sağlık ve diğer nedenlere bağlı olarak başka illere gitmektedir. Bu durum kadın ile erkek nüfus arasındaki farkı artırmaktadır. Nüfusun kadınlar lehine olmasına neden olmuştur. Aynı zamanda emeklilerin şehre geri dönmesi de bu durum üzerinde payı vardır.

Yaş yapısı, nüfusun bütün süreçleri ile ilgili olarak çok yönlü değişkenleri yansıtan önemli bir demografik unsurdur. Diğer yandan yaş yapısı doğum, ölüm, iç göç ve dış göç gibi karmaşık unsurların açıklanmasında önemli bir görev üstlenmektedir. Aynı zamanda evlilik, boşanma, potansiyel iş gücü gibi sosyoekonomik etmenleri de tesir etmektedir (Káčarová, Ondačková ve Mládek, 2014). Bunlara ek olarak yaş yapısı eğitim-okul nitelikleri, istihdam büyüklüğü-oranları, sosyal güvenlik sistemleri, yaşlı bakım ve ödemelerini de etkilemektedir (Szymańska, Biegańska ve Gil, 2009).

Sosyal ve ekonomik olarak kalkınma planlarının ortaya konulması için nüfusun yaş ve cinsiyet yapısının bilinmesi gereklidir. Nitekim yukarıda bahsedilen özellikler toplum dinamikliği ve sürdürülebilirliği açısından önem taşımaktadır. Geleceğe yönelik yatırımlarda başka bir ifade ile nüfusa ait değişkenlerin yorumlanmasında nüfusun yaş yapısı kritik bir önem teşkil etmektedir. Nüfusun yaş yapısı açıklanırken; geniş aralıklı grup veya dar aralıklı grup şeklinde bir terminoloji mevcuttur.

Araştırma sahasında nüfusun yaş yapısının nasıl bir değişim gösterdiğini anlamak adına 2000 yılı genel sayımı ve 2020 ADNKS verilerinin karşılaştırılması yapılmıştır. Bu veriler tablo ve şekiller ile desteklenerek yorumlanmıştır. Çalışma sahasında 2000 yılı genel sayımlarında 0-4 yaş aralığında toplam 1,892, 5-9 yaş aralığında ise 2,405 kişi bulunmaktadır (Tablo 36). Erkeklerde 0-4 yaş aralığı %6,4 iken, kadınlarda %6'dır. 5-9 yaş grubunda yüzde olarak erkekler lehinedir. 10-14 yaş

grubu ise 2,844 kişi mevcuttur. Diğer yandan 15-19 yaş grubunda toplamda 3,176 kişi vardır. Bu yaş grubu %10,7 ile oransal olarak en yüksek yüzdeye sahiptir. Ayrıca kadın ve erkeklerin cinsiyet oranları birbirine yakındır.

Tablo 36: Sinop Şehrinin Cinsiyete Göre Yaş Grupları (2000)

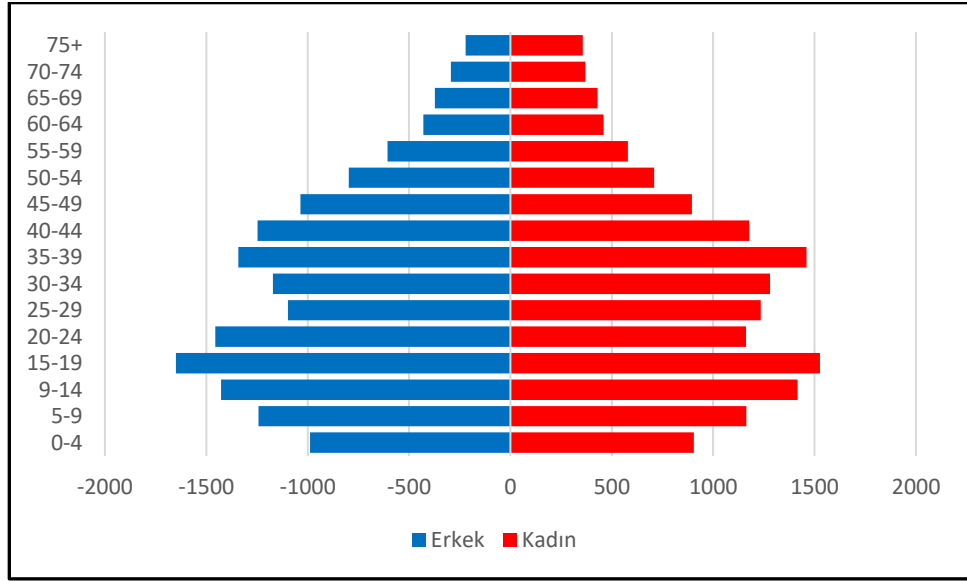
Yaş	Erkek	%	Kadın	%
0-4	988	6,4	904	6
5-9	1242	8,1	1163	7,7
10-14	1428	9,3	1416	9,4
15-19	1650	10,7	1526	10,1
20-24	1455	9,5	1162	7,6
25-29	1097	7,2	1234	8,1
30-34	1172	7,6	1281	8,5
35-39	1342	8,8	1461	9,6
40-44	1248	8,1	1177	7,8
45-49	1035	6,7	895	5,9
50-54	798	5,1	709	4,7
55-59	607	4	580	3,8
60-64	429	2,8	460	3,1
65-69	373	2,4	430	2,9
70-74	294	1,9	369	2,4
75+	221	1,4	356	2,4
Toplam	15379	100	15123	100

Kaynak: TÜİK

2000 yılına ait değerlendirme de bir diğer özellik ise 20-24 yaş aralığının çoğunluğunun erkeklerden oluşmasıdır. Söz konusu grup oransal olarak %9,5'tir. Genç nüfusa karşılık gelen bu grup 2,617 kişidir. Bu durumun ortaya çıkmasında 1980-2000 döneminde kırlardan kentlere göç hareketi ve sanayileşmenin etkisi bulunmaktadır. Tablonun bir diğer özelliği ise 25-39 yaş grupları arasında nüfusun büyük bir bölümün yoğunluk göstermesidir. Sözü geçen yaş aralığında kadınların oranı fazladır (Şekil 11).

Araştırma alanında 40-49 yaş aralığı erkeklerde 14,8 iken, kadınlarda 13,7'dir. Piramidin taban kesiminde meydana gelen daralma, medyan yaş grubunda kendini yaşlanmaya doğru bırakmaktadır. Cinsiyet olarak bakıldığında 2000 Genel Nüfus Sayımı'nda erkekler %50,4, kadınlar ise %49,6'dır. Erkek nüfus daha çok 10-24 yaş aralığında miktar açısından fazla iken, 59 yaş ve üzerinde oransal olarak azdır. Kadın nüfus ise 15-19 yaş aralığında sayıca fazladır. Genel olarak 25-44 yaş grubunda miktar ve oran açısından da fazladır. Öte yandan 60-75+ üzeri grupta ise bütün yaş aralığı gruplarında sayısal açıdan fazlalık kadınlar lehinedir. Bu durum söz konusu yaşta erkek nüfusun başka illerde ikamet etmesi ya da gerçekleşen ölümlere bağlı olarak yorumlanabilir.

Şekil 11: Sinop Şehri Dar Aralıklı Nüfus Piramidi (2000)

Kaynak: TÜİK

Araştırma sahasının 2020 yılı ADNKS verilerine göre 0-4 yaş grubu 3109 kişidir. 2000 sayımına göre bu yaş grubu sayıca daha fazladır (Tablo 37).

Tablo 37: Sinop Şehrinin Cinsiyete Göre Yaş Grupları (2020)

Yaş	Erkek	%	Kadın	%
0-4	1585	6	1519	5,6
5-9	1657	6,3	1577	5,8
10-14	1622	6,1	1526	5,6
15-19	1559	5,9	1501	5,5
20-24	2317	8,8	2848	10,4
25-29	2154	8,1	1924	7,1
30-34	2153	8,1	2101	7,7
35-39	2240	8,5	2208	8
40-44	2075	7,8	2054	7,6
45-49	1782	6,8	1826	6,7
50-54	1545	5,8	1690	6,2
55-59	1646	6,3	1697	6,2
60-64	1382	5,3	1407	5,1
65-69	1096	4,1	1130	4,2
70-74	796	3	865	3,1
75-79	463	1,7	661	2,4
80-84	260	0,9	426	1,6
85-89	132	0,4	234	0,8
90+	36	0,1	119	0,4
Toplam	26500	100	27313	100

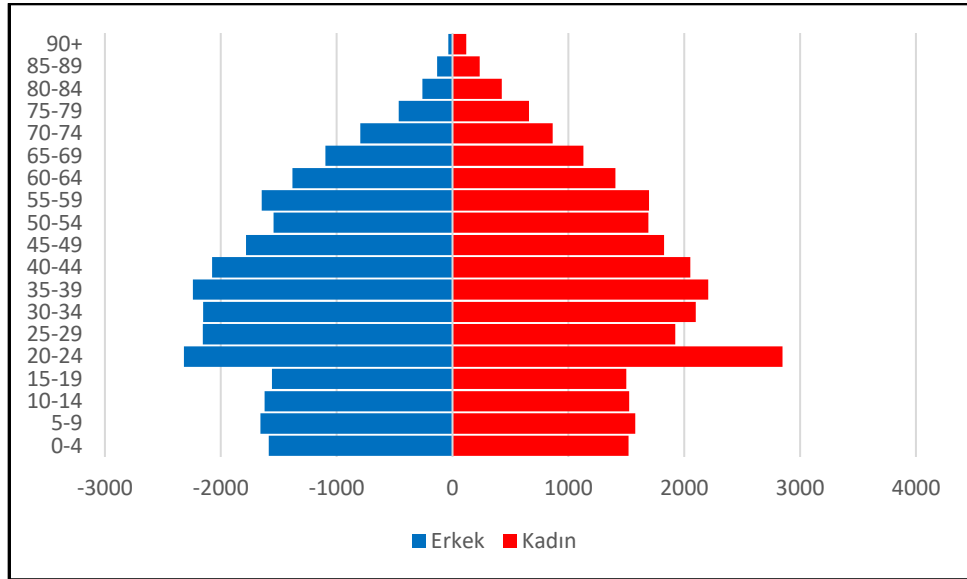
Kaynak: TÜİK

Piramidin tabanında meydana gelen bu gelişme son zamanlarda uygulanan nüfus politikaları ile yakından ilgilidir. Ayrıca kırsal alanda bulunan mahallelerin kentsel alana dâhil edilmesi nüfus artışına neden olmuştur. Bu durumu ortaya çıkaran

temel nedenler; belediye sorumluluk alanının genişletilmek istenmesi, idari ve mali işlerin düzenlemek istenmesidir. Bu durum konut ihtiyacını ortaya çıkardığı gibi yerleşme sınırları ve belediye hizmet alanını genişletmiştir.

Piramitte bulunan 5-9 yaş grubunda ise 3,234 kişi bulunmaktadır (Şekil 12). Bu grup oransal olarak erkeklerde %6,3 iken, kadınlarda %5,8'dir. 2000 yılına göre az da olsa da bir artış görülmektedir. Diğer yandan araştırma sahasında bir dilimi oluşturan 10-19 yaş aralığı ise 2000 yılında erkeklerde %20 iken, kadınlarda ise %19,5'tir. Bu değerler 2020'de erkeklerde %12'ye, kadınlarda %11,1'e gerilemiştir. 20-24 yaş grubunda kadınlar oransal olarak fazladır. 25-39 yaş gruplarında ise üstünlük erkekler lehinedir. Piramidin bir diğer özelliği ise 40-49 yaş aralığında kadın ve erkeklerde toplamda 7,737 kişinin yer almasıdır. Bu kişiler genel toplamda %14,3'e karşılık gelmektedir. 2000'de genel toplamda 50-64 yaş grubu oransal olarak %11,7 iken, 2020'de %17,4'e yükselmiştir. Bu durum şehrin sosyoekonomik özellikleri ile yakından ilgilidir.

Şekil 12: Sinop Şehri Dar Aralıklı Nüfus Piramidi (2020)

Kaynak: TÜİK

Sinop şehrinde ortalama yaşam süresi kademeli olarak artmıştır. Nitekim 2000'de yaş grupları 75+ yaş ve üzeri iken, 2020'de 90+ yaş ve üzerine çıkmıştır. Araştırma sahasında 65-69 yaş aralığında 2,226 kişi, 70-74 aralığında 1,661 kişi, 75-79'da 1,124 kişi, 80-84'de 686 kişi, 85-89'da 366 kişi ve son olarak 90+ üzerinde ise 155 kişi bulunmaktadır. Sözü geçen gruplar (65-90+ yaş üzeri) genel toplamda %11,5'e karşılık gelmektedir. Bütün yaş gruplarında bu grup önemli bir orandadır. Nitekim

ADNKS'ye göre en fazla yaşlı nüfusa sahip olan il Sinop'tur. Nitekim Kaya ve Yılmaz (2017) söz konusu durumu çalışmalarında ortaya koymuştur. Emekli çağına gelen kimseler, büyükşehirlerin sıkıcı ve kasvetli hayatından kurtulmak isteyip, sıla hasretini dindirmek için memleketlerine geri dönmek istemektedirler. Aynı zamanda yaşamlarının geri kalan kesimini Sinop şehri ve ilçelerinde geçirmek istemeleri bu durumun ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Son olarak cinsiyet değişkenine göre yorumlama yapıldığında 0-9 yaş aralığında kadınların niceliksel olarak geride kaldığı görülmektedir. Diğer yandan 25-49 yaş grubu içerisinde üstünlük erkekler lehinedir. Bu durum erkeklerin il dışında çalışma hayatına katılması ve iç göçle alakalıdır. Erkeklerin nüfus içerisinde oranı 49,5 iken kadınların ise 50,5'dir.

Çalışma alanına ait 2000 ve 2020 dönemlerine ait nüfus değişkenleri gruplandırılarak analiz edilmiştir. Buna göre 2000 yılında Sinop şehrinin %23'5'i genç (0-14), %66,9'u yetişkin (15-64) ve %9,6'si yaşlılardan (65+) oluşmaktadır (Tablo 38, Şekil 13). Bu grup bilindiği gibi iktisadi açıdan faal nüfus kapsamında yer alır. Oransal olarak %66,9'a karşılık gelmektedir. Diğer yandan bağımlı nüfus 10,073 kişidir. Niceliksel olarak %33,1'dir (Tablo 38).

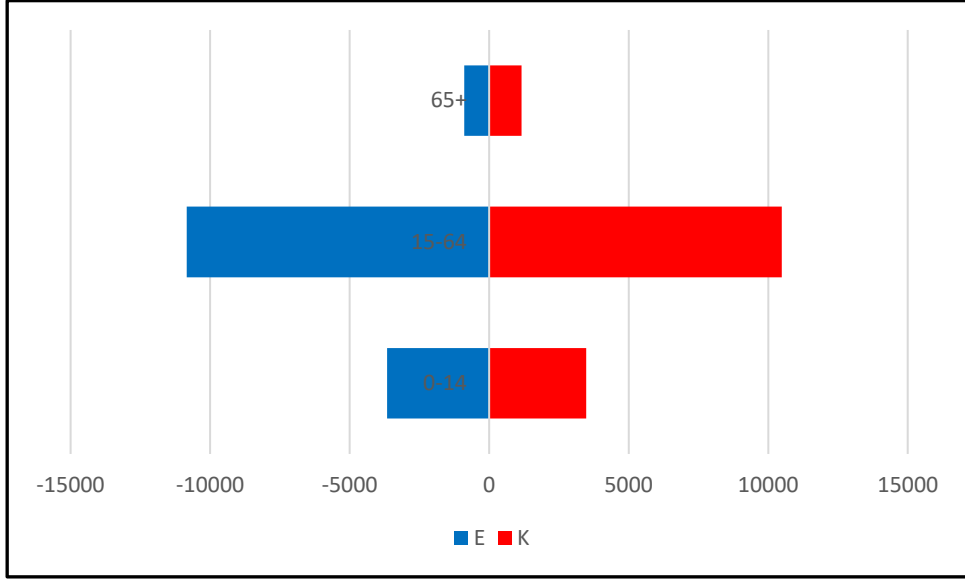
Tablo 38: Sinop Şehrinin Geniş Aralıklı Gruplandırmaya Göre Nüfusu (2000-2020)

	Yaş Aralığı	Nüfus	%
2000	0-14	7141	23,5
	15-64	20429	66,9
	65+	2932	9,6
2020	0-14	9486	17,7
	15-64	38109	70,8
	65+	6218	11,5

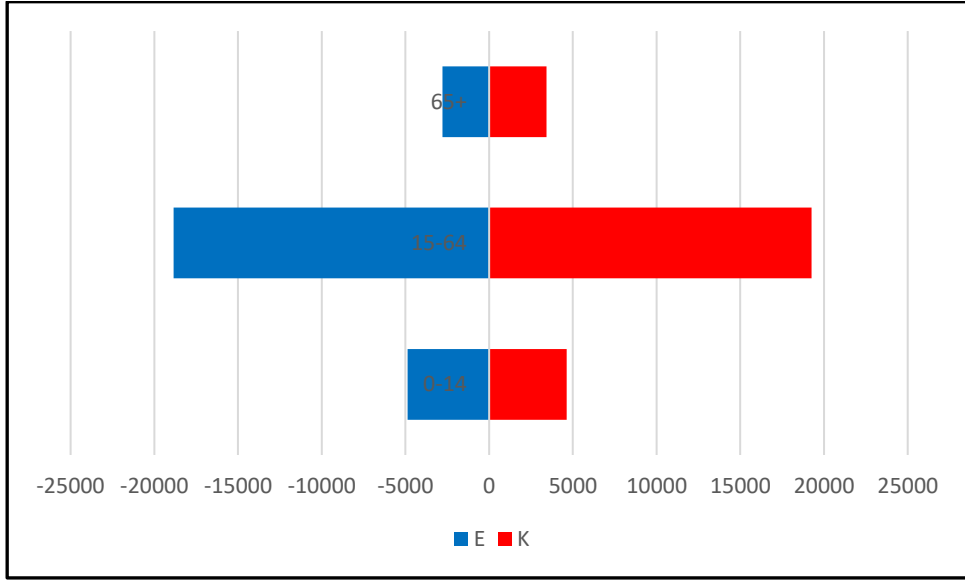
Kaynak: TÜİK

2000'de Türkiye'de bağımlılık oranı %55,1'dir. Araştırma sahası bağımlılık oranı %49,3'tür. Türkiye için 2020'de ise %47,7 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'nin demografik yapısı düşünüldüğünde toplam nüfus içerisinde yaşlı nüfusun kademeli olarak arttığına işaret etmektedir. Nitekim 2020'de Sinop il geneli itibarıyla en fazla yaşlı nüfus barındıran il (%19,8) özelliğine sahiptir. Diğer yandan 2020'de ADNKS'ye göre çalışma alanının %17,7'sini genç nüfus oluşturmaktadır (Şekil 14). 15-64 yaş grubu 9,486 kişidir, oranı %70,8'dir. Son olarak yaşlı grubu 6,219 kişidir, oranı ise %11,5'tir.

Şekil 13: Sinop Şehrinin Geniş Aralıklı Nüfus Piramidi (2000 Yılı)

Şekil 14: Sinop Şehri Geniş Aralıklı Nüfus Piramidi (2020)

2000-2020 yılları kendi içerisinde karşılaştırıldığında 0-14 yaş grubu 2000'de %23,5 iken, 2020'de %17,7'ye gerilemiştir. %5,8 oranında bir azalma mevcuttur. Diğer yandan %3,9 oranında yetişkinlerin, çalışma çağındaki grubun arttığı kaydedilmiştir. Son olarak yaşlı nüfus %1,9 oranında artış kaydetmiştir. İl dışında bulunan Sinoplular, hayatlarının geri kalanlarını Sinop şehri ve ilçelerinde geçirmek istemektedirler. Bu durum yaşlı nüfusun oransal açıdan artmasını sağlamaktadır.

Sinop, giderek yaşlanan bir nüfus yapısına sahiptir. Türkiye koşulları göz önünde bulundurulduğunda gerek doğumların artması gerekse de çalışma çağındaki nüfusun ilerleyen yaşlarda emekli olması Sinop şehrinin genç ve dinamik nüfusu elde

tutmayı zorlaştırmaktadır. Yaşlı nüfusun memleket ile aidiyet bağları, geri dönmeleri konusundan olumlu karşılanırken, yaşlı bakım hizmeti ve gelecek planlaması gibi birtakım konuları gündeme gelmektedir. Nitekim bu alana belediyenin kaynak ayırması gerekmektedir. Karadeniz Bölgesi'nde olduğu gibi Batı Karadeniz Bölümü genelde göç vermektedir. Bu durumun temel nedeni istihdam kaynakları ve sürdürülebilir yaşam koşullarına elverişsizlik olduğu bilindiğine göre, yaşlı nüfusun gelecekte Sinop şehrinde oransal açıdan artacağı düşünülmektedir.

3.3.2. Nüfusun Aile Yapısı ve Hane Büyüklüğü

Nüfus değişkenlerini ortaya koymada bir diğer önemli parametre nüfusun aile yapısı ve hane büyüklüğüdür. Hane halkı tabiri; konut içerisinde yaşayan kişilerin tamamını kapsamaktadır. Bu kişiler medeni durumuna göre, bekar, evli (çocuk sahibi ya da olmayan) ve yaşlılar gibi üyelerdir (Arcurry, Gesler, Pressier, Sherman, Spencer ve Perin, 2005). Buradan hareketle hane halkı sadece tek bir kişiden de oluşabilir veya birden fazla kişi grubu da olabilir. Hane halkında alınan kararlar bireylerin sosyoekonomik yaşantılarını etkilemesi açısından önem taşımaktadır. Bu yüzden hane halkında iş bölümü ve çocuk sayısı gibi konular bahsi geçen parametreye göre şekillenmektedir (Limanlı ve Yamak, 2014). Hane halkında yaşayan bireylerde gelir ve giderler birbirinden ayrılmaz. Ayrıca hane halkındaki bireyler, konut içerisinde hizmet ve yönetime katılırlar (Başbüyük, 2005b).

Aile büyüklüklerin az ya da fazla olması ailelerin ekonomik, sosyolojik ve kültürel yapılarından kaynaklanır. Diğer yandan gelenek ve görenekler aile büyüklüğünü ortaya çıkaran kültürel bir unsurdur. Türkiye'de şehirleşme ve post modernizmin etkisi ile daha çok çekirdek aile yapısı egemen olmaya başlamıştır. Önceleri geniş ailelerin egemen olduğu bir toplum yapısından, insan yaşamı ve gereksinimlerinin değişmesine bağlı olarak 21. yüzyılda çekirdek aileye doğru bir geçiş yaşanmıştır.

1985 yılında Sinop şehir nüfusu 23,148 kişi ve toplam hane sayısı 5,252'dir (Tablo 39). Aynı zamanda şehirde 4 nüfuslu aileler çoğunluktadır. Bu aileler oransal olarak %26'ya karşılık gelmektedir. 1985 yılı Türkiye hane ortalaması 5,22 kişi olduğuna göre Sinop şehri 4,40 kişi ile ortalamanın altındadır. Ayrıca çalışma sahasında 3 ve 5 nüfuslu aileler ikinci sırada gelmekte, oransal açıdan %37,6'ya karşılık gelmektedir.

Tablo 39: Sinop Şehrinde Hane Halkının Büyüklüğü ve Dağılımı (1985-2000)

Yıllar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10+	Toplam
1985	261	646	977	1369	998	523	262	95	57	64	5252
1990	296	894	1203	1884	1065	462	178	84	32	26	6124
2000	639	1059	1895	2762	1001	360	105	39	16	13	8439

Kaynak: TÜİK

1990 yılında şehir nüfusu 25,537 kişi ve toplam hane sayısı 6,124'tür. Nüfusun artmasına bağlı olarak hane sayısı %16,5 oranında artmıştır. 4 nüfuslu haneler sayıca fazla ve oransal olarak %30,7'dir. Bunu 3 ve 5 nüfuslu aileler takip etmektedir. 3 nüfuslu aileler %19,6 iken, 5 nüfuslu aileler ise %17,4'tür. 1990 yılı Türkiye hane halkı ortalaması 4,97 kişidir. Araştırma sahasında ise 4,16 kişidir. 1985 yılında olduğu gibi Sinop şehri hane halkı büyüklüğü açısından Türkiye ortalamasının altında kalmıştır. Ayrıca 1985 ve 1990 sayımlarında az nüfuslu aileler (1, 2 ve 3) oransal açıdan artması dikkat çekmektedir.

2000 sayımında şehir nüfusu 30,502 ve hane sayısı 8,439'dır. 1985-2000 dönemi arasında hane halkı sayısı %60,7 oranında artmıştır. Ancak Türkiye ortalaması 4,5 kişi olduğuna göre, şehir ortalaması (3,61 kişi) bu sayının altında kalmıştır. 2000 yılında Sinop şehrinde 4 nüfuslu aileler sayıca çoğunlukta olmaya devam etmektedir. Oransal açıdan %32,7'dir. Son iki sayımda olduğu gibi bu sayımda da anne-baba ile bir veya iki çocuktan meydana gelen "çekirdek aile tipi" yapısı oluşmaya başlamıştır. Söz konusu grup araştırma sahası içerisinde oranı %42,5'dir. 1990-2000 sayımlarında görüldüğü gibi şehir sakinleri sosyoekonomik özelliklere bağlı olarak daha az çocuğa sahip olmaktadır. Bu duruma bağlı olarak şehirde doğum oranları ve doğum artış hızları gerilemiştir. Aynı zamanda Türkiye ortalamasının altında kalması geleneksel geniş aile tipinden daha çok sanayileşme ve kentleşmeye paralel gelişen çekirdek ailenin oluşmaya başladığının göstergesidir.

Ayrıca Sinop şehrinde konutların mülkiyete göre dağılımı incelendiğinde ev sahibi olanlar çoğunluktadır. Söz konusu değişken oransal açıdan %56,5'e karşılık gelmektedir. Ayrıca kiracı olarak oturanlar ev sahiplerinden sonra gelmektedir. Genel toplam içerisinde oranı %32,7'dir. Son olarak kira ödemeyen ama bir evde oturan herhangi bir meslek grubunda çalışan kimselerin sayısı 413'tür (Tablo 40).

Tablo 40: Sinop Şehrinde Konutların Mülkiyete Göre Dağılımı (2000) (Adet)

Ev Sahibi	Kiracı	Lojman	Kira Ödemeyen	Diğer	Bilinmeyen
4769	2757	422	413	77	1

Kaynak: TÜİK

Araştırmanın bu aşamasında 2008 yılından sonra illere göre ortalama hane halkı büyüklükleri TÜİK veri tabanında verildiği için Sinop ili üzerinden çalışma sahasına yönelik bulgular değerlendirilecektir. 2008-2009 yıllarında il geneli hane halkı büyüklüğü 3,4 kişi olarak gerçekleşmiştir. 2010'da 3,2 kişi iken, 2012'de 3,1 kişidir (Tablo 41). Diğer yandan 2012 Türkiye hane halkı ortalaması 3,69'dur. Söz konusu oran Türkiye ortalamasının altındadır. İlgili durum Sinop ili ve Sinop şehri bağlamında doğumların azaldığı veya insanların sosyoekonomik nedenlere bağlı olarak çekirdek aile tarzı yaşam tipini tercih ettiğini göstermektedir. Aynı zamanda ortalamanın altında kalmasının bir diğer nedeni de Sinop'un nüfus yapısı ile alakalıdır. Her yıl nüfus artış hızına bağlı olarak nüfusa az miktarda genç nüfusun eklenmesi orta ve yaşlı grubun nüfus içerisindeki oranını değiştirmemektedir. Doğal olarak orta ve yaşlı grup söz konusu yapıdan dolayı oransal açıdan fazladır.

Tablo 41: Sinop İlinde Hane Halkının Büyüklüğü ve Dağılımı (2008-2019)

Yıllar	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Ortalama	3,4	3,4	3,2	3,2	3,1	3,0	3,0	2,9	2,9	2,8	2,9	2,8

Kaynak: TÜİK

2012-2019 yılları arasında ortalama hane halkı büyüklüğünün genel olarak düşüş yaşadığı görülmektedir. Bu yıllarda düşüş genelde 0,1 kişidir. Öte yandan Türkiye'de hane halkı ortalaması 2014 yılında 3,57 kişi, 2018 yılında 3,41 kişi ve 2019'da 3,35 kişidir. 2020'de 3,30 kişi olarak kaydedilmiştir. Bu durum Türkiye'de 4 kişiden olan ortalama hane halkı büyüklüğünün zaman içerisinde değişim gösterdiğini ortaya çıkarmaktadır. Aynı zamanda geniş aile tipinden çekirdek aileye doğru bir yönelim bulunmaktadır. Nitekim ortalama hane halkı büyüklüğündeki oransal değişimler durumu açıklamaktadır.

Konu Türkiye örneğinde değerlendirildiğinde 2012 yılından 2019'a kadar oransal bir gerileme mevcuttur. İnsanların geçim sıkıntıları nedeniyle daha az çocuk sahibi olmayı tercih etmektedir. Bu durum doğum oranlarının düşmesine neden olmaktadır. Geniş aile tipleri belirli bölgeler hariç neredeyse yok olma durumuna geldiği göz önünde bulundurulursa gerek Türkiye gerekse Sinop şehri için çekirdek aile tipine geçiş kaçınılmaz bir gerçektir. Nitekim doğum oranlarının gerilemesi insanların yaşam alışkanlıkları, ekonomik durumları ve sosyokültürel özellikler ile yakından alakalıdır. Kadınların iş hayatlarında rollerin artması, niceliklerinin artması ortalama hane halkı büyüklüğünün düşüş göstermesinde temel etkenler arasında gösterilebilir. Sonuç olarak Sinop şehri için bir değerlendirme yapıldığında 2008-2019

Sinop ili hane halkı büyüklüğü ortalaması 3,1 kişidir. Bu oran kırsal alanların dâhil edilmesine bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Sinop şehrinin ortalama hane halkı büyüklüğü tahmini olarak 2,6-2,9 kişi şeklinde ileri sürülebilir. 2020’de TÜİK tarafından yapılan araştırmada Sinop ili için 2,9 kişiden daha küçük ortalama hane halkı büyüklüğüne sahip iller kategorisinde yer almıştır. Bu durumu ortaya koyan en önemli özellik şehir nüfusu içerisinde yaşlı nüfusun oranıdır. Ayrıca çalışma çağındaki nüfusun büyük bir bölümünün iç göçle Kastamonu, Tekirdağ, Kocaeli, Samsun ve İstanbul illerine göç etmektedir. Dolayısıyla ortalama hane halkı büyüklüğünde düşüş yaşanması elbette normaldir.

Tablo 42: Sinop İlinde Hane Halkı Tiplerine Göre Hane Halkı Sayısı (2014-2019)

Yıl	Tek kişilik hane halkı	Tek çekirdek aileden oluşan	En az bir çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan	Çekirdek aile bulunmayan birden fazla kişiden oluşan
2019	17142	44386	10 988	1760
2018	16016	42950	11654	1634
2017	15812	42129	10388	1555
2016	14910	41973	10400	1479
2015	14115	41769	10442	1372
2014	13390	41553	10657	1163

Kaynak: TÜİK

Sinop il genelinde hane halkı tiplerinde oturanların sayısına bakıldığında en az bir çekirdek aileden oluşanların oranı 2014 yılında %41,5 iken 2019 yılı itibarı ile %44,3’tür (Tablo 42). Söz konusu parametre araştırma alanında çekirdek aile tipinin yaygın olduğunu kanıtlamaktadır. Diğer yandan tek kişilik hanelerde oturanların sayısı tek çekirdek aileden oluşan gruptan sonra gelmektedir. Bahsi geçen etmen 2014 yılında %20’de iken 2019 yılı itibarı ile %23’e yükselmiştir. Bu noktadan hareketle Sinop il geneli ve çalışma alanında geçerli olmak üzere tek kişilik hanelerde oturanların sayısı azımsanmayacak düzeydedir. Son olarak en az bir çekirdek aile ve bireylerden oluşanlar 2014 yılında %15,9 iken 2019 yılında 14,7’ye gerilemiştir. Çekirdek aile bulunmayan ve birden fazla kişilerden oluşanların sayısı zaman içerisinde artmıştır. 2014 yılında %1,7’lik oran 2019’da %2,3’e yükselmiştir.

3.3.3. Nüfusun Ekonomik Nitelikleri

Şehirler değişik ekonomik uğraşların ortaya çıktığı yerleşmelerdir. Zaman içerisinde şehir ekosisteminde çeşitli meslek dallarının ortaya çıkması ile iktisadi hayat çeşitlenmekte ve farklı işler yapılmaktadır. Bunlara ek olarak dünyada endüstrileşme hareketinin 18. yüzyılın ikinci yarısından başlayıp günümüze kadarki sürede mekânsal

ve bilimsel dönüşümü sağlaması şehirselleşmeyi daha cazibeli hale getirmiştir. Bu durum kentsel alanların daha fazla nüfuslanmasına neden olmuştur.

Genel bir kaide olarak 15-64 yaş aralığında bulunan bireyler çalışma çağına kabul edilir. Ülkelerin sosyoekonomik yapısı ve teknolojik düzeylerine bağlı olarak çalışma çağı değişkenlik göstermektedir (Şahin, 2010). Çalışma çağına olan nüfustan her bireyin çalışması söz konusu değildir. Evlilik, eğitim, sağlık ve diğer nedenlerden dolayı çalışmayan kişiler de bulunmaktadır. Bu grup faal nüfus kapsamında değildir. Dolayısıyla 15-64 yaş grubu içerisinde çalışma çağına katılan nüfus önemli bir rol üstlenmektedir. Nitekim üretim faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde iş gücü bu gruptan karşılanmaktadır.

2000 yılı sayım sonuçlarına göre şehirde nüfusun %34'ü herhangi bir meslek dalında iş gücüne sahiptir (Tablo 43). İş gücüne katılımın %76,3'ünü erkekler (6546 kişi) %23,7'sini kadınlar (2025 kişi) oluşturmaktadır.

Tablo 43: Sinop Şehrinde İş Gücü¹³ ve Nüfusun Dağılışı (2000)

Cinsiyet	İş Gücü	İşsiz	İş gücünde Olmayan
Erkek	6,546	883	5,198
Kadın	2,025	618	9,881
Toplam	8,571	1,501	15,079

Kaynak: TÜİK

Şehirde işsizlerin oranı %6'dır. İş gücünde olmayanların oranı %60'tır. İş gücünde olmayanların oranı bir hayli fazladır. Bu grup¹⁴ iş nitelikleri taşımasına rağmen kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfusu ifade etmektedir. Faal olmayan nüfus içerisinde ilk üç sırayı ev hanımları, öğrenciler ve emekliler almaktadır (Tablo 44). Ev hanımlarının faal olmayan nüfus içerisindeki oranı %42,6'dır. Bu durum ev geçiminin erkek tarafından sağlandığına işarettir. Bunlara ek olarak öğrenciler %28,4, emekliler ise %22 oranla ev hanımlarını takip etmektedir.

¹³ Aktif yaşta herhangi bir işe sahip olan, istihdam edilen çalışanları ifade etmektedir.

¹⁴ Mevcut olarak hazır iş gücü olarak bekleyenler, mevsimlik çalışanlar, öğrenci, ev hanımı, emekli veya fiziksel-mental açıdan çalışma yeterliliğini kaybetmiş kişilerden oluşmaktadır.

Tablo 44: Sinop Şehrinde 12 yaş ve Üzeri¹⁵ Faal Olmayan Nüfusun Gruplandırılması (2000)

Cinsiyet	İş			İrad		
	Aramayan	Öğrenci	Ev Kadını	Emekli	Sahibi ¹⁶	Diğer
Erkek	298	2,247	-	2,467	132	54
Kadın	485	2,038	6,437	851	63	7
Toplam	783	4,285	6,437	3,318	195	61

Kaynak: TÜİK

Şehirde 2000 yılında faal nüfusun ekonomik sektörlere göre dağılımı incelendiğinde tekniker,¹⁷ yönetici, idari personel, satış elemanı, hizmet sektörü, tarım ve tarım dışı sektörü, meslek tanımlaması bulunmayan ve bilinmeyenler bulunmaktadır. Çalışma alanında nüfusun ekonomik sektörlere dağılımında ilk sırada mesleksizler ve tarım dışı sektörde çalışanlar yer almaktadır. Tarım dışı sektöründeki grup daha çok ulaştırma makinaları kullananlar şeklinde ekonomik faaliyet kapsamında yer almaktadır. Bunlara ek olarak herhangi bir meslek tanımlaması olmayan kesim %51,7 ve tarım dışı sektörde çalışanlar oranı ise %18,2'dir. Meslek tanımlaması olmayan grup içerisinde kadınların erkeklere oranla daha fazla olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda kadınlar 8,920 kişi iken, erkekler 4,103 kişidir. Nitekim oransal olarak kadınlar %68,4 iken, erkekler ise %31,6'dır. Öte yandan tarım dışında çalışanların etkin nüfus içerisinde dağılımında ise erkekler kadınlar lehine rakamsal açıdan üstündür.

Şehirde öne çıkan mesleklerden bir diğeri de teknikerlerdir. Bu grup, ilmi ve fenni işlerle uğraşan, serbest meslek grubu içerisinde yer alan ve buna bağlı olarak oluşan diğer meslekleri kapsamaktadır. Araştırma sahasında bu meslek grubunda erkeklerin iş gücünde miktar olarak fazla olduğu görülmektedir. Nitekim oransal olarak %11,3'e karşılık gelmektedir (Tablo 45). Şehirde hizmet sektöründe %6,5, idari işlerde çalışanlar %6,1, satış personeli, %2,7, tarımda çalışanların oranı %1,6'dır. İfade edilen meslek grupları içerisinde erkekler iş gücüne kadınlara oranla daha fazla katılım sağlamıştır.

¹⁵ DİE (TÜİK) tarafından hazırlanan 2000 Genel Nüfus Sayımı'nda nüfusun ekonomik faaliyet dalına göre tasnif yapılırken 12 yaş ve üzeri şeklinde bir sınıflandırılma yapılmıştır. Çalışmada bu kapsamda 12 yaş ve üzeri ele alınmıştır.

¹⁶ Evlerini kiraya verip, kira geliri sağlayan kişilerdir.

¹⁷ Serbest meslek erbabı ve bununla ilişkili diğer meslek gruplarını ifade eder.

Tablo 45: Sinop Şehrinde Faal Nüfusun Ekonomik Faaliyetlere Göre Dağılımı (2000)

	Erkek	Kadın	%	Toplam
Tekniker	1705	1143	11,3	2848
Yönetici	176	29	0,8	205
İdari Personel	856	688	6,1	1544
Satış Personeli	521	166	2,7	687
Hizmet	1374	275	6,5	1649
Tarımsal	377	43	1,6	420
Tarım Dışı	3514	1260	18,9	4774
Mesleksiz	4103	8920	51,7	13023
Bilinmeyen	1		0,4	1
Toplam	12627	12524	100	25151

Kaynak: TÜİK

TÜİK veri tabanında nüfusun ekonomik faaliyet kollarını içeren veri kaydı tutulmadığı için Sinop şehrine ait sosyoekonomik nitelikler çalışmada detaylandırılmamıştır. Bunun yerine yakın tarih olması nedeniyle 2011 yılı Sinop il geneli nüfusun ekonomik özellikleri ortaya koyulacaktır. Bu doğrultuda 2011’de Sinop’ta tarım sektörü ön plana çıkmıştır. İl genelinde tarımda çalışanların sayısı 27,000’dir. Bunlardan oransal olarak %44,4’ü erkek, %55,6’sı kadındır (Tablo 46). Tarım sektöründe kadınların etkin nüfus içerisinde iş gücüne daha fazla katıldıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca iç göçle kaybedilen erkek nüfusun çoğunlukta olması bu durumu ortaya çıkarmıştır.

Tablo 46: Sinop İlinde Nüfusun Cinsiyete Göre Ekonomik Sektörlere Dağılımı (2011)

Cinsiyet	İstihdam	Tarım	Sanayi	Hizmet
Erkek	4900	12000	15000	22000
Kadın	2800	15000	50000	8000
Toplam	77000	27000	20000	30000
%’si	100	35,2	25,9	38,9

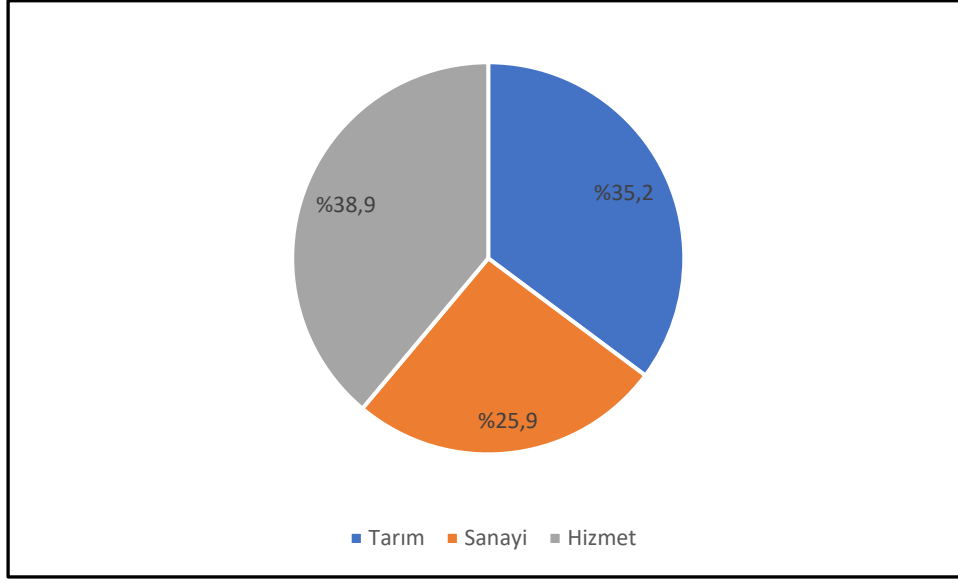
Kaynak: TÜİK

Şehirleşme sürecinde temel göstergelerden birisi de sanayi sektöründe çalışanların oranıdır. Sinop’ta 2011 yılında sanayi sektöründe çalışanların oranı iki sektörün arkasında kalmıştır. Bunda en büyük neden Sinop ilinin il dışından yatırım yapma amacı ile gelenlerin az sayıda olması gösterilebilir. Sanayi sektöründe çalışanların dağılımına bakıldığında erkeklerin kadınlara oranla daha fazla oldukları görülmektedir.

Şehir yerleşmelerinde genellikle hizmet sektörü ilk sırada yer almaktadır. Şehirselleşmenin ortaya çıkmasından sonra eğitim, sağlık, kültür gibi birçok temel ihtiyacın karşılanması gerekmektedir. Buna bağlı olarak hizmet sektörünün gelişmesi,

kentin iktisadını ayakta tutmak açısından önemlidir. Sinop konumu itibarı ile tarih öncesi çağlardan beri önemli bir ticari çekim alanıdır. Şehir hayatının gelişmesine paralel olarak hizmet sektörü çeşitlenmiş ve bu sektörde çalışanların oranı artmıştır. Nitekim nüfusun ekonomik faaliyet içerisinde 2011 yılı itibarı ile en fazla gelişme kaydeden hizmet sektörüdür (Şekil 15).

Şekil 15: Sinop İlinde Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı (2011) (%)

Kaynak: TÜİK

Ayrıca gerek Sinop'ta gerekse de Sinop şehrinde sanayi sektörünün yeterince gelişme gösterememesi nedeniyle hizmet sektörünün ön plana çıkması gayet doğaldır. Tarımsal alanların sınırlı ve parçalı yapıda olması, uygulanan tarım metodu ve kazanç getirisi hizmet sektöründe çalışanların oranının artmasını sağlamıştır.

Sonuç olarak elde edilen veriler Sinop iline ait durumu yansıtsa da şehir için de benzer durumlar ileri sürülebilir. Sinop şehrinin morfolojik özellikleri ve sosyoekonomik koşulları sanayi faaliyetlerine dönük olarak teşebbüsleri yavaşlatmıştır. Ayrıca sermaye yatırımları, girişim ruhunun eksik olması gibi sebepler hizmet sektöründeki iş gücü fazlalığını ortaya çıkarmıştır.

3.3.4. Eğitim Durumu

Bir bölge ya da şehir alanında bilim ve sanayide ilerlemek için atılan girişimler toplumun fiziksel ve sosyolojik gelişmesini olumlu yönde sağlar (Tate, 2008). Bireylerin hayata tutunmaları ve geleceğe güvenle bakabilmelerinin teminatı eğitimidir. Öyle ki sanayi toplumlarında eğitim her zaman güçlü bir unsurdur. Aynı zamanda sosyoekonomik kalkınmanın ve sosyal eşitsizliklerin azaltılmasında eğitim kilit rol

oynamaktadır (Butler ve Hamnett, 2007). Günümüzde sanayileşmiş ülkeler yüksek teknoloji kullanabilen, yüksek iş gücü potansiyeli olan bireyleri eğitim vasıtası ile ülkelerine faydalı bir birey olarak yetiştirmekte hem ulusal kimliklerini hem de bireysel sorumluluklarını üst seviyeye çekmektedirler. Aynı zamanda sözü edilen durumlar, uluslararası başarıların ve sosyal olarak bütünleşmenin aracıdır. Dolayısıyla toplumların medeniyet seviyelerini artırma, stratejik olarak hamleler yapabilmenin temel koşulu eğitim seviyelerini yükseltmekten geçmektedir. Bu durum gelişmişlik endeksi, sanayileşme, şehirleşme gibi olguların zaman içerisinde daha da iyi anlaşılmasını sağlamaktadır.

Bu kapsamda okuryazarlık oranı şehrin sosyoekonomik yapısının şekillenmesinde önemli bir unsurdur. Okuma yazma bilen kadınların iş hayatına atılması, girişimci ruhu ile iş kurmasına, yeni bir istihdam alanı oluşturmasına yardımcı olmaktadır. Eğitim düzeyinin artması ile yüksek öğrenim görmüş kişi sayısı artmaktadır. Buna bağlı olarak sosyo ekonomik olarak toplumun bilinç düzeyi yükselmektedir.

Türkiye genelinde okuryazarlık oranı 1927’de %10,8 iken, sırasıyla 1935’te %19,25, 1985’te %77,45, 1990’da %80,49, 2000’de %88,3’tür. 2019 yılı itibarı ile %96,97’ye yükselmiştir. Sinop ili için, 2000 yılında %79,12, 2014 yılında %94,7 ve 2019 yılı itibarıyla %95,0’dır. Bunlara ek olarak Sinop şehri için okuma yazma oranı 2000 yılında %95,3’tür (Tablo 47). Buna göre şehirde 26,957 kişi okuma yazma bilmekte diğer yandan 1,256 kişi okuma yazması yoktur. Okuma yazma bilenler arasında erkeklerin oranı %51,6, kadınlar ise %48,4’tür.

Tablo 47: Sinop Şehrinde Okuryazarlık Durumu (2000)

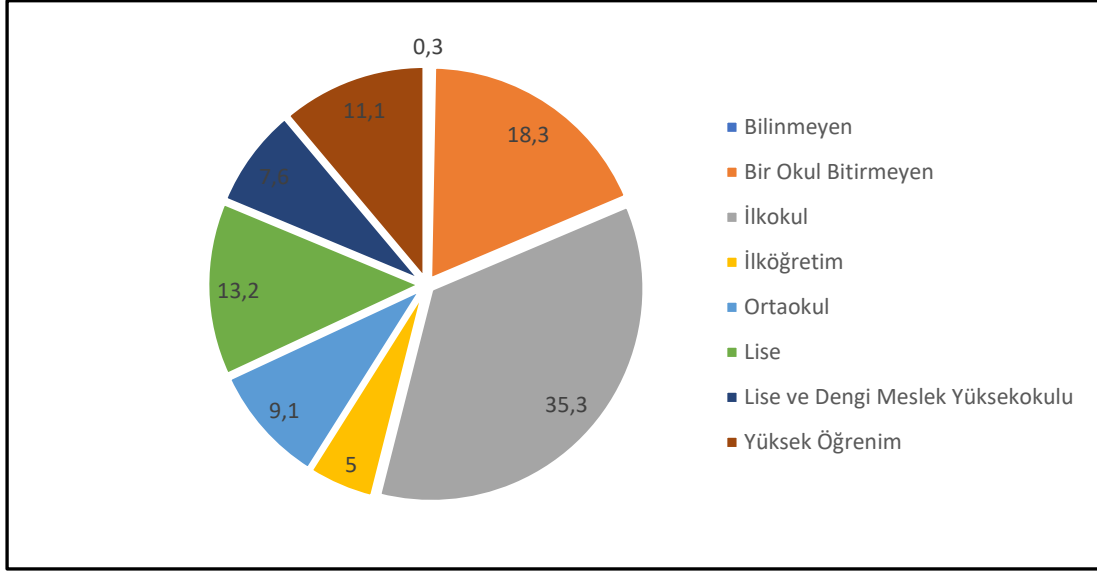
Eğitim Durumu	Erkek	Kadın	Toplam
Bir Okul Bitirmeyen	2399	2553	4952
İlkokul	4330	5207	9537
İlköğretim	640	718	1358
Ortaokul	1535	845	2380
Ortaokul Dengi Meslek Okulu	46	28	74
Lise	1913	1667	3580
Lise Dengi Meslek Okulu	1310	750	2060
Yüksek Öğretim	1738	1268	3006
Mezuniyeti Bilinmeyen		10	10

Kaynak: TÜİK

Tablo 47 detaylı bir şekilde incelendiğinde şehirde bir okul bitirmeyenler ve ilkokul mezunlarında cinsiyete göre kadınlarda fazladır. İlköğretim mezunlarında ise kadın ve erkek sayıları birbirine yakındır. Ortaokul ve önlisans mezunlarında erkekler

kadınlara oranla daha fazla kişi mezun olmuştur. Lise mezunlarında cinsiyet açısından fazla bir fark yoktur. Şehirde yükseköğretim mezunlarının sayısı dikkat çekicidir. Genel olarak bakıldığında ilkokul mezunları %35,3, bir okul bitirmeyen %18,3, yüksek öğrenim mezunu ise %11,1'dir (Şekil 16). Lise ve dengi meslek yüksekokulu mezunları ise %7,6'dır.

Şekil 16: Sinop Şehrinde Genel Eğitim Durumu (2000) (%)

Kaynak: TÜİK

2020 yılı Sinop şehrinin eğitim durumu¹⁸ incelendiğinde eğitim durumu bilinmeyen 290 kişi bulunmaktadır. Cinsiyete göre oranladığında rakamlar birbirine yakındır. Okuma yazma bilmeyenlerin sayısı kadınlarda fazla, oransal olarak %1,4'tür. Okuma yazması olup herhangi bir okul bitirmeyenlerin ise erkeklerde %6,4, kadınlarda ise %7,9'dur. Her iki parametre yorumlandığında gerek öğretim durumu bilinmeyen gerekse de okuma yazma bilip herhangi bir okul bitirmeyenlerde kadınların miktar ve oransal açıdan üstünlükleri bulunmaktadır. Kadınların eğitim hayatına girmeleri ve okuma yazma öğrenmeleri bu durumu anlamaya yardımcı olmaktadır. İlkokul mezunlarında ise kadınlar 8143 kişi, erkekler 5688 kişidir (Tablo 48). Erkek nüfusu içinde söz konusu oran %21,4, kadınlarda ise %29'dur.

Araştırma alanında ilköğretim mezunları incelendiğinde erkekler ve kadınların oranları birbirine yakındır. Genel toplamda çok az bir fark (%3,4) bulunmaktadır. İlköğretim mezunlarında erkekler 4,577 kişi, kadınlar ise 3,895 kişidir (Şekil 17). Diğer yandan söz konusu parametrenin birbirine yakın olmasında nüfusun eğitim

¹⁸ 2020 yılı Sinop Eğitim Durumu verileri 6 yaşa göre düzenlenmiştir.

nitelikleri açısından ilköğretim mezunları diğer eğitim kademeleri kendi içerisinde sıralama yapıldığında dördüncü sırada gelmektedir.

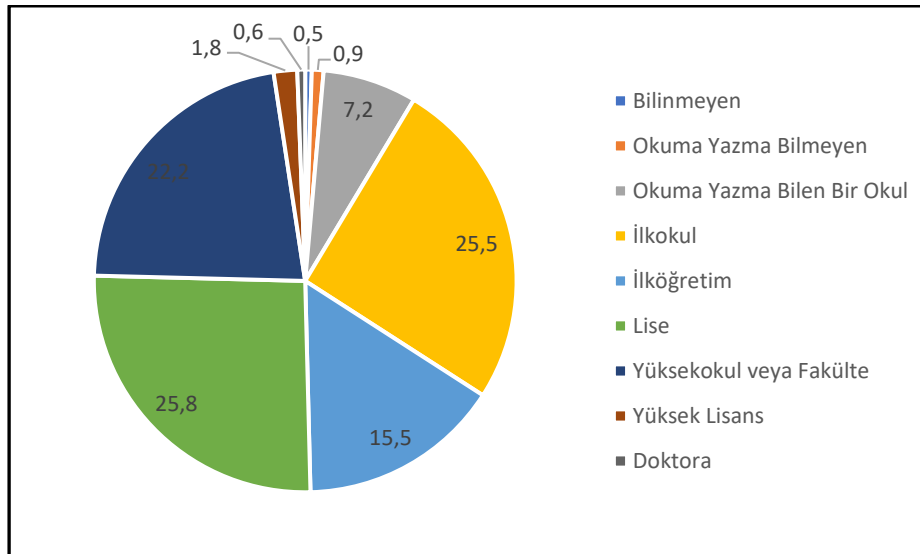
Tablo 48: Sinop Şehrinde Eğitim Durumu (2020)

Eğitim Durumu	E	%'si	K	%'si
Bilinmeyen	129	0,4	161	0,5
Okuma Yazma Bilmeyen	68	0,2	416	1,4
Okuma Yazma Bilen Bir Okul	1712	6,4	2242	7,9
İlkokul	5688	21,4	8143	29
İlköğretim	4577	17,2	3895	13,8
Lise	7132	26,9	6947	24,7
Yüksekokul veya Fakülte	6443	24,3	5675	20,2
Yüksek Lisans	543	2,0	434	1,5
Doktora	191	0,7	160	0,5
Toplam	26483	99,5	28073	99,5

Kaynak: TÜİK

Çalışma alanında lise eğitim kademesinden mezun olanların sayısı diğer bütün eğitim kademelerinden yüksektir. Nitekim erkeklerde 7,132, kadınlarda ise 6,947 kişidir. Bu değişken erkeklerde oransal olarak %26,9 kadınlarda ise %24,7'dir. Bunlara ek olarak inceleme sahasında yüksekokul veya fakülteden mezun olanların sayısı lise mezunlarından sonra ikinci sırada gelmektedir. Nitekim genel toplam içerisinde erkeklerde %24,3, kadınlarda %20,2'dir. Kişi açısından bakıldığında erkeklerde 6,443 kişi, kadınlarda 5675 kişidir. Çalışma sahasında yüksek lisans ve doktoradan mezun olanların sayısı erkeklerde 977, kadınlarda ise 351 kişidir. Bu durum genel toplam içerisinde yüksek lisans %1,5, doktora ise %0,5'e karşılık gelmektedir.

Şekil 17: Sinop Şehrinde Okuryazarlık Durumu (2020) (%)

Kaynak: TÜİK

Şehirde eğitim durumları bilinmeyen nüfus oranı %0,5'tir. Okuma yazma bilip eğitim kurumundan mezun olmayanların sayısı %7,2'dir. İlkokul mezunların oranı %25,5, ilköğretimden mezun olanlar ise %15,5'tür. İnceleme alanında liseden mezun olanlar ilk sırada yer almaktadır. Bunu ilkokuldan mezun olanlar takip etmektedir. Ayrıca şehirde yüksekokul ve fakülte mezunlarının oranı %22,2'dir. Yükseköğretim kademesinde olanlar (yüksek lisans ve doktora) ise yalnızca %2,4'tür. Şehirde okuma yazma oranları yüksek olmakla birlikte çoğunluk ilkokul ve lise mezunu seviyesindedir. Geleceğe daha güvenli bakabilmek için eğitime yatırım daha fazla pay verilmeli ve yükseköğretim kademesinden mezun olanların sayısı artmalıdır.

3.4. Nüfusun Dağılışı ve Yoğunlukları

Yeryüzüne insanların nasıl dağıldıkları veya kümелendikleri beşerî coğrafyanın ilgilendiği konular arasında yer almaktadır. Mekân üzerindeki nüfus farklılıkları, içerlerinde yaşayan insanların yaşam tarzları hakkında bilgiler verir (Tümertekin ve Özgüç, 2015). Nüfusun bir yerde az ya da fazla olması o yöredeki beşerî veya da doğal çekiciliğin bir sonucudur. Dolayısıyla doğal ortam-insan ilişkisi nüfusun az ya da çok olmasının temel belirleyicisidir. Yoğunluk¹⁹ (agglomerasyon ekonomileri), mesafe (mekânsal hareketlilik ve erişim), bölünme (ekonominin mekânsal entegrasyonu) gibi üç temel belirleyici bir bölgenin ekonomik kalkınmasını etkilemektedir. Bunlardan herhangi bir yerde ekonomik faaliyetlerin agglomerasyon alanları oluşturması (yoğunlaşması), yerel ya da büyük ölçekli ekonomik alan yaratması, mekânsal hareketlilik ve erişimi sağlaması nüfus yoğunluğunun artmasında kilit bir rol oynamaktadır (Linard, Gilbert, Snow, Noor ve Tatem, 2012).

Bu kapsamda yeryüzünde nüfus her yere eşit olarak dağılmamıştır. Bazı alanlar az nüfuslu iken, bazı yerler fazla nüfusludur. Nüfusun mekânla olan ilişkisi zamana göre doğal ve beşerî nedenlere bağlı olarak değişmektedir. Sözü geçen nedenler dünyadaki gelişmişlik seviyelerini anlama ve yorumlamada önemli bir unsurdur.

Planlama ve sürdürülebilir bir şehirleşme ile şehrin fonksiyonel özellikleri geliştirilebilir. Ayrıca şehrin arazi kullanımına göre ilişkilendirilmesi nüfusun alansal dağılışı ve yoğunluğu açısından da önemlidir. Bu doğrultuda nüfusu kontrol etmek, şehrsel gelişimi koordine etmek gerekir.

¹⁹ Çok sayıda şirketin, hizmet ve endüstrinin birbirine yakın olması, yakınlığa bağlı olarak maliyetlerin düşmesi ve verimliliğin artması şeklinde ifade edilmektedir.

Dar bir sahada büyük bir nüfus kitlesini bünyesinde barındıran şehirler, çeşitli nedenlerden dolayı nüfus homojen bir dağılım göstermemektedir. Bu nedenlere bağlı olarak Sinop şehrinde de nüfus homojen dağılım göstermemiştir. Bu doğrultuda bazı mahallelerde nüfus 1000 kişinin altında iken, bazı mahalleler de ise 5000 kişinin üzerine çıkmaktadır. 2007’de ADNKS verilerine göre şehirde 34,755 kişi yaşamaktadır (Tablo 49).

Tablo 49: Sinop Şehrinde Mahallelerin Nüfus Miktarları ve Yoğunlukları (2007-2010)

Mahalle	2007			2010			
	Nüfusu	Yüzölçümü	Yoğunluğu	Nüfusu	Yüzölçümü	Yoğunluğu	
Ada	11944	371	32,1	Ada	13543	371	36,5
Camikebir	2154	6,6	326,3	Camikebir	2080	6,6	315,1
Gelincik	6750	139,1	48,5	Gelincik	7703	139,1	55,3
İncedayı	2097	38,7	54,1	İncedayı	2133	38,7	55,1
Kaleyazısı	980	10,1	96,3	Kaleyazısı	1535	10,1	150,9
Kefevi	3202	39,7	80,6	Kefevi	3429	39,7	86,3
Meydankapı	3054	16	190,8	Meydankapı	2818	16	176,1
Yeni Mah	4574	20,4	224,2	Yeni Mah	4467	20,4	218,9

Kaynak: TÜİK

Şehirde 2007 yılı nüfus verileri göz önünde alındığında nüfusun en fazla olduğu mahalleler sırasıyla; Ada, Gelincik ve Yeni Mahalle’dir. Bunlardan Ada Mahallesi şehir nüfusunun %34,3’ünü bünyesinde barındırmaktadır. Gelincik Mahallesi %19,4 ve Yeni Mahalle %13,1 ile onu takip etmektedir. Şehir nüfusunun en az olduğu mahalleler ise Kaleyazısı ile Camikebir’dir.

Bilindiği gibi nüfusun yüz ölçümüne bölünmesi ile o alanda aritmetik ortalama nüfus yoğunluğu elde edilir. Buna göre şehirde aritmetik nüfus ortalaması açısından en yoğun mahalleler, Camikebir, Yeni Mahalle ve Meydankapı’dır. Söz konusu mahalleler Amasra-Cide istikametinden gelen D010 karayolu üzerindedir. Bu karayolu Samsun-Sinop karayolu kıştağını oluşturmaktadır. Karayolu Sinop şehrine ulaşıncaya Fatih Caddesi olarak isimlendirilmektedir. Bu karayolu doğu yönünde uzanarak şehrin iç kesimlerine ulaşımı sağlamaktadır. Sinop Kalesi’nin bulunduğu alandan Valilik Binası civarında iki kola ayrılmaktadır. Bu mahallelerin küçük bir alan kaplaması nüfus yoğunluklarının yüksek olmasına neden olmaktadır. Ayrıca karayolu üzerinde iş yerlerinin olması, ticari ve idari sebeplerden dolayı nüfusun toplanmasına neden olmuştur. Bunlara ek olarak Ada, Gelincik ve İncedayı mahalleleri nüfus yoğunluğunun az olduğu yerlerdir.

Şehirde 2010 ADNKS verilerine göre 37,708 kişi bulunmaktadır. Bu kişilerin en yoğun yaşadığı mahalleler; Ada (%35,9), Gelincik (%20,4) ve Yeni Mahalle'dir (%11,8). Üç mahalle şehir nüfusunun %68,1'ni barındırmaktadır. Bir öncekine sayım dönemine göre Ada Mahallesi'nde şehir nüfusu %1,6 oranında artış göstermiştir. Bu değişim Gelincik Mahallesi'nde %1'dir. Son olarak Yeni Mahalle'de -%1,3 oranında gerileme olmasına rağmen kentsel nüfusun yoğun olarak yaşadığı yerler arasındadır. Bir önceki sayımda olduğu gibi şehrin, nüfus miktarı açısından en az olduğu yerler Kaleyazısı ve Camikebir mahalleleridir.

2010 yılında şehrin aritmetik nüfus yoğunluğu incelendiğinde Camikebir, Yeni ve Meydankapı mahalleleri yoğunluk açısından ön sırada gelmektedir. Bir önceki sayım dönemine göre bu mahallelerde oransal olarak yoğunluklarında azalma vardır. Diğer yandan Ada, Gelincik, İncedayı ve Kefevi mahalleleri kentsel nüfus yoğunluğunun az olduğu yerlerdir. Sözü geçen mahalleler bir önceki sayım dönemine göre oransal olarak yoğunlukları artmıştır. Bu durum gerçekleşen doğumlar ile yakından alakalıdır.

Şehirde nüfus dağılımının daha iyi analiz edilebilmesi için mahallelerin nüfus dilimlerine göre sınıflandırılması yapılması gereklidir. Buna göre 2007 yılında şehirde 1000 kişinin altında bulunan bir mahalle bulunmaktadır (Kaleyazısı Mahallesi). Bu mahalle şehir nüfusunun %2,8'lik kısmını oluşturmaktadır.

Şehirde 1001-5000 arasında nüfusa sahip 5 mahalle vardır. Bu mahallelerde toplam 15,081 kişi yaşamaktadır. Şehirsel nüfusun %43,4'ünü oluşturmaktadır. Tablo 50'de görüldüğü gibi söz konusu mahalleler kentsel nüfusun en fazla yoğunlaştığı dilimi oluşturmaktadır. Diğer yandan 5001-10000 arasında nüfusa sahip tek mahalle bulunmaktadır. Bu mahalle Gelincik Mahallesi'dir. Şehir nüfusunun %19,5'i bu mahallede yaşamaktadır. Son olarak şehirde 10,000 üzeri nüfusa sahip 1 mahalle mevcuttur. Bu mahalle Ada Mahallesi'dir. Kentsel nüfusun %34,3'üne sahiptir. Mahalle kentsel nüfusu barındırmada 1001-5000 diliminden sonra ikinci sırada yer almaktadır (Tablo 50).

2010'da 0-1000 nüfusa sahip mahalle bulunmamaktadır. 1001-5000 nüfusa sahip 6 mahalle mevcuttur. Bu mahallelerde 16,442 kişi yaşamaktadır. Söz konusu mahallelerin kentsel nüfus içerisindeki payı %43,6'dır. 2007'ye göre %0,2'lik kentsel nüfusta artış gözlemlenmektedir. Öte yandan şehirde 5001-10000 nüfusa sahip 1 mahalle mevcuttur. Mahallede toplam 7,703 kişi yaşamaktadır. Kentsel nüfustaki payı

%20,4'tür. Son olarak 10,000 üzeri nüfusa sahip 1 mahalle bulunmaktadır. Bu mahalle 2007'de olduğu gibi Ada Mahallesi'dir. Kent nüfusu içerisindeki payı %36'dır. Bir önceki sayıma göre %1,7 oranında artış söz konusudur.

Tablo 50: Sinop Şehrinde Mahallelerin Nüfus Dilimlerine Bölünüşü (2007-2010)

	Nüfus	Mahalle	Toplam	Şehir Nüfusundaki Payı (%)
2007	0-1000	1	980	2,8
	1001-5000	5	15081	43,4
	5001-10000	1	6750	19,5
	10000+	1	11944	34,3
2010	0-1000	-	-	-
	1001-5000	6	16462	43,6
	5001-10000	1	7703	20,4
	10000+	1	13543	36

Kaynak: TÜİK

ADNKS 2020 nüfus sayımları sonucunda Sinop şehrinde 53,813 kişi yaşamaktadır. 2007 ve 2010 yılları arasında şehirde bulunan mahalle sayısı Tablo 49'da görüldüğü gibi 8 adettir. 2020'de mahalle sayısı 13'e yükselmiştir. Bu durum kamudan daha fazla ödenek alabilme ve yürütülen politikalarla doğrudan alakalıdır. Dolayısıyla şehri oluşturan mahallelerin nüfus miktarları açısından bir farklılık söz konusudur. Şehirde nüfusun yoğun olarak yaşadığı yerler; Ada, Gelincik ve Zeytinlik mahalleleridir. Kefevi ve Osmaniye mahalleleri bu mahallelerden sonra gelmektedir. Ayrıca tüzel kişilikleri kaldırarak mahalle statüsüne kavuşan yerlerin kentsel alana dâhil olmasıyla bir önceki döneme göre (2007-2010) farklı bir noktaya gelmiştir. Şehirsel nüfusun en az olduğu yerler; Kaleyazısı, Ordu ve Camikebir mahalleleridir (Tablo 51).

Tablo 51: Sinop Şehrinde Mahallelerin Nüfus Miktarları ve Aritmetik Yoğunlukları (2020)

Mahalle	Nüfus	Alan (Hektar)	Nüfus Yoğunluğu
Ada	11646	459	25,3
Bostancılı	1230	650	1,89
Camikebir	1980	10	198
Gelincik	9227	140	65,9
İncedayı	2184	20	109,2
Kaleyazısı	913	10	91,3
Kefevi	3880	20	194
Korucuk	2946	540	5,45
Meydankapı	2697	20	134,8
Ordu	1837	610	3,01
Osmaniye	3868	1180	3,27
Yeni	4832	20	241,6
Zeytinlik	6573	420	15,6
Toplam	53813	4099	12,2

Kaynak: TÜİK

Mahalleler arasında kent nüfusunun oransal olarak en fazla olduğu yer %21,6 ile Ada Mahallesi'dir. İkinci sırada %17,1 ile Gelincik Mahallesi, üçüncüsü ise %12,2 ile Zeytinlik Mahallesi gelmektedir. Dördüncüsünü de %8,9'unu barındıran Yeni Mahalle oluşturmaktadır. Adı geçen dört mahalle şehir nüfusunun yaklaşık %60'ını içermektedir. Şehirselle nüfusun en az olduğu yerler ise Kale yazısı ve Bostancılı mahalleleridir.

Nüfusun aritmetik ortalama açısından değerlendirildiğinde ortalamanın en yüksek olduğu yer Yeni Mahalle'dir. Hektar başına 241,6 kişi düşmektedir. Ardından 198 ortalama ile Camikebir Mahallesi gelmektedir. Kefevi, Meydankapı ve İncedayı mahalleleri bu grubu takip etmektedir (Harita 10). Yarımada'nın bağlantı noktasında alana ortalama 120-241 kişi düşmektedir. Ayrıca yarımada'nın batı ve doğu kesiminde ortalama açısından belirgin farklar görülmektedir. Bu durum mahalleler arası kentleşme düzeyi ve sosyoekonomik faktörlerle açıklanabilir. Diğer yandan yarımada'nın batı, kuzeydoğu ve kuzeybatı alanlarında ortalama düşmektedir. Bu alanlarda ortalama 3-20 kişi arasında değişmektedir. Şehrin mücavir alanında bulunan iki köyde ise ortalama 6-20 kişi arasında değişmektedir. Mahallelerin yüzölçümleri büyüdükçe alana düşen kişi sayısı doğal olarak azalmaktadır. Bostancılı, Ordu ve Osmaniye mahalleleri aritmetik ortalamaların en düşük olduğu yerlerdir. Bu mahallelerin nüfus yoğunluklarının düşük olmasında henüz yeterince kentleşmenin oluşmaması ve tarım alanların fazla olması gibi bazı nedenler ileri sürülebilir. Ancak 2023-2025 projeksiyonunda şehrin gelişim hızı göz önünde bulundurulduğunda bu mahallelerin yoğunlukları artıracığı ileri sürülebilir.

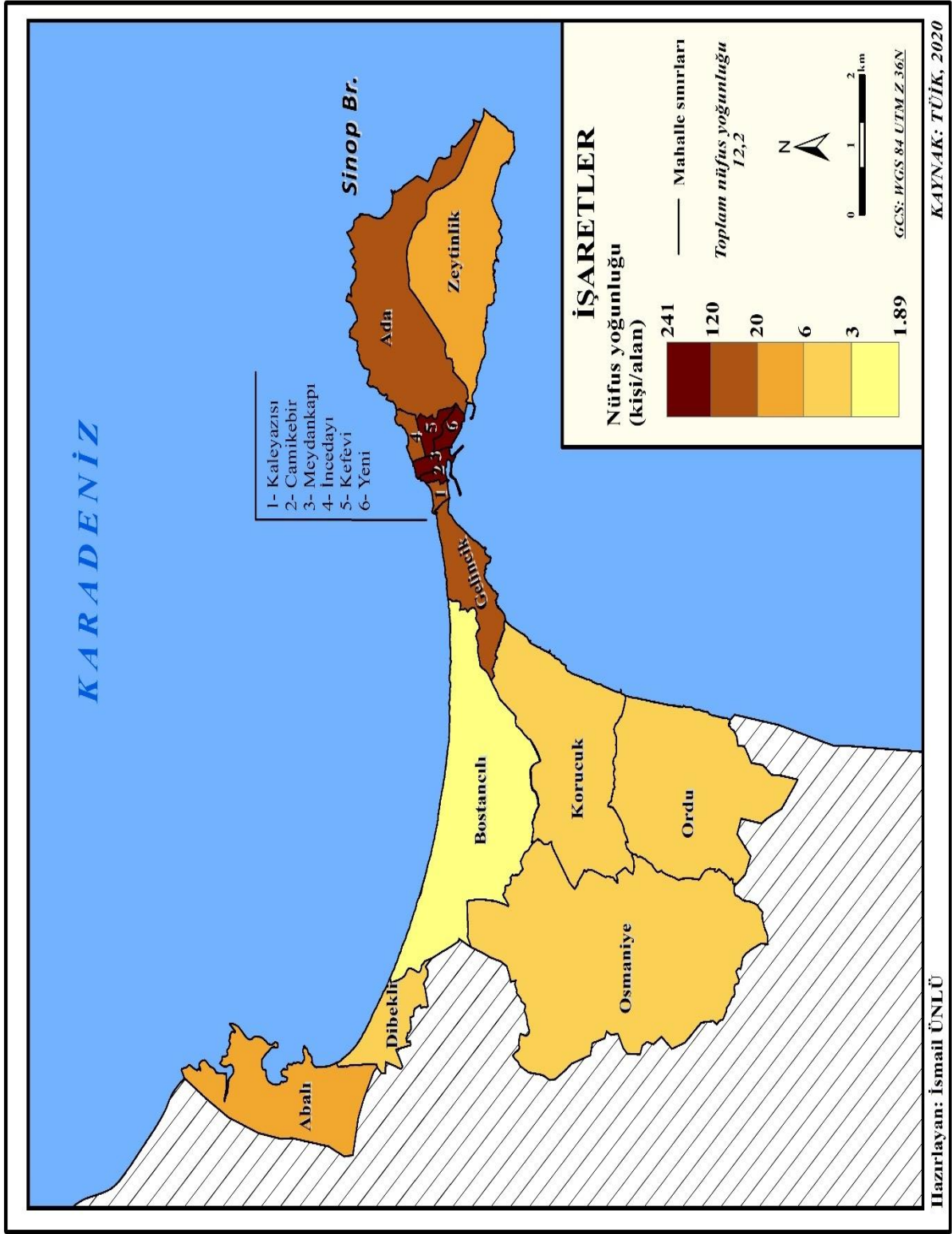
Şehri oluşturan mahallelerin nüfus dilimlerine göre dağılışı incelendiğinde 0-1000 nüfusa sahip 1 mahalle bulunmaktadır. Bu yer Kale yazısı Mahallesi'dir ve 913 kişi yaşamaktadır. Şehirselle nüfus içerisindeki payı ise %1,7'dir. Diğer yandan 1001-5000 nüfusa sahip 9 mahalle bulunmaktadır. Bahsi geçen şehirselle yerleşmelerde 25,454 kişi mevcuttur. Şehirselle nüfus içerisindeki payı ise %47,3'tür. Bu alanda bulunan mahalleler 1001-5000 nüfus grubunda yoğunlaşmaktadır. 5001-10000 nüfusa sahip iki mahalle bulunmaktadır. Şehirselle nüfus içerisindeki payı %29,4'tür. Zeytinlik ve Gelincik mahalleleri bu grubu oluşturan yerlerdir. Son olarak şehirde 10,000 üzeri nüfusa sahip 1 mahalle mevcuttur. Bu yer Ada Mahallesi'dir. Genel toplam içerisinde şehirselle nüfusun %21,6'sını oluşturur (Tablo 52).

Tablo 52: Sinop Şehrinde Mahallerin Nüfus Dilimlerine Bölünüşü (2020)

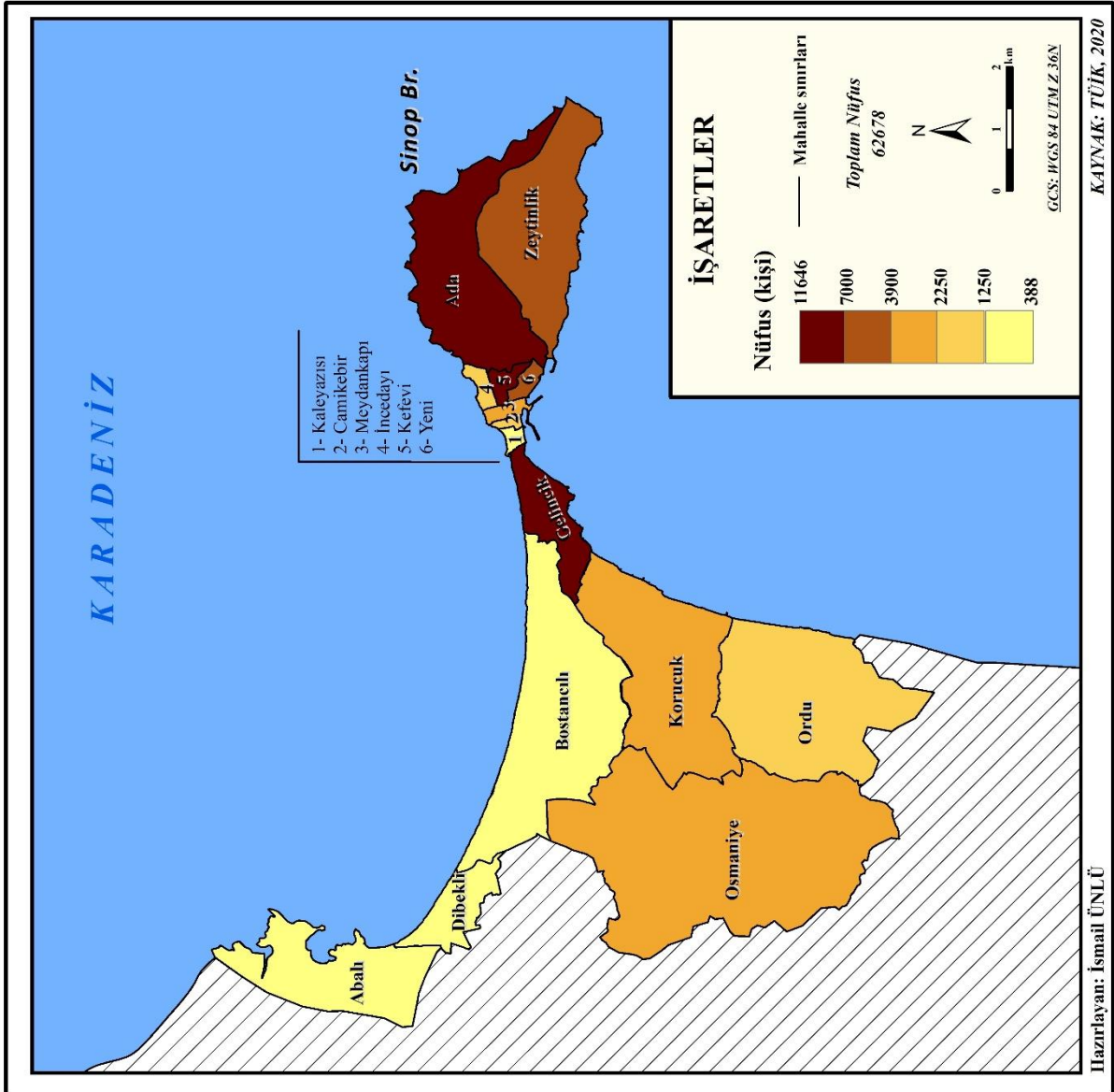
Nüfus	Mahalle	Toplam	Şehrsel Nüfus İçerisindeki Payı (%)
0-1000	1	913	1,7
1001-5000	9	25454	47,3
5001-10000	2	15800	29,4
10000+	1	11646	21,6

Kaynak: TÜİK

Sinop şehrinde nüfusun yoğunluğu ve dağılışı ana hatlar ile incelendiğinde bazı bulgular öne sürülebilir. Bunlardan şehrin nüvesini oluşturan mahallelerden dış eksenine doğru bir yoğunluk açısından azalma söz konusudur. Meydankapısı, Kale yazısı, Camikebir, Yeni ve İncedayı mahalleleri şehrin çekirdeğini oluşturmaktadır (Harita 11). Zeytinlik ve Ada mahalleleri çekirdeğin çevresindedir. Nüfus yoğunluğu az olan yerler ise şehrin çekirdeğine uzak ya da sonradan kentsel alana dâhil olan mahallelerdir. Mahallelerin alansal açıdan birbirlerine eklememeleri şehrin yönetim sahasını genişletirken, diğer yandan nüfus miktarı ve yoğunluğu mahallelerin sosyoekonomik koşullarına bağlı olarak her yerde aynı düzeyde değildir.

Harita 10: Sinop Şehrini Oluşturan Mahallelerin Nüfus Yoğunluğu

Harita 11: Sinop Şehrini Oluşturan Mahallelerin Nüfus Miktarları (2020)

Araştırma alanında arsa fiyatları, imar faaliyetleri ve kooperatifleşme gibi olgular nüfusun dağılımında ve yoğunluğunda önem arz etmektedir. Buna göre Harita 11 incelendiğinde nüfus yoğunluğu ve dağılımı daha çok merkezi alanlarda toplanmıştır. Söz konusu alanlarda nüfusun toplanması şehri oluşturan mahallelerde kalıcı iskân sahaları oluşturmuştur. Zaman içerisinde dikey anlamda büyümenin yaşanması, fonksiyonel çeşitlilik ve ticari faaliyetlerin yoğunlaşması şehir çekirdeğinin oluşmasına yardımcı olmuştur. Şehrin çekirdeğinden yakın çevresine doğru gidildiğinde nüfus miktarının azaldığı anlaşılır. Buralar, yüksek ve yoğun nüfuslu alanların dışında kalan sahalardır. Dolayısıyla şehrin ana gelişim aksının batı yönde olacağı ön görülmektedir. Nitekim mahallelerin iskân açısından kapasitelerinin

neredeşye dolmuş olması ve arsa fiyatlarının yüksek olması bu alanlara inşa edilecek konut sayısını düşürmektedir. Arazi çalışmalarında elde edilen bulgulara bağlı olarak şehrin yakın çevresinde bulunan mahalleler zaman içerisinde miktar ve yoğunluk açısından artış kaydedeceği olasıdır. Sinop Üniversitesi, havaalanı ve tarımsal faaliyetlerin bu ekseninde olması mahallelerin gelişme yönünün açık olduğuna işaret etmektedir.

Bütün bunlara bağlı olarak şehrin doğu ekseninin nüfus miktarı açısından doygun hale gelmesi, kooperatifleşme olgusunun daha çok boş meskûn alanlara doğru kaydurmaktadır. Bostancılı Mahallesi'nin topografik yapısına bağlı olarak ilerleyen yıllarda bu alanda imar faaliyetlerine açılması olasıdır. Ayrıca kentsel alan içerisinde olmasına rağmen henüz yeterince şehirli karakter göstermeyen Ordu ve Osmaniye mahalleleri gelecek yıllarda şehir çekirdeği ile bütünleşmesi muhtemeldir. Sinop şehrinin topografik durumu, nüfus yoğunluğunun her yerde homojen karakterde gelişim göstermesini engellemiştir. Ayrıca yarımada karakteri sergilemesi, denizel etkinliğinin bulunması da nüfus gelişimi ve dağılımında engel teşkil etmektedir. Nitekim bir kıstak üzerinde yer alması, tarihsel olarak gelişimini sınırlandırıcı rol oynamıştır.

4. BÖLÜM

SİNOP ŞEHRİNİN FONKSİYONLARI VE KENTSEL ARAZİ KULLANIMI

4.1. Fonksiyon ve Şehrsel Fonksiyon

Şehrsel hayatın ortaya çıkmasında temel unsur insandır. İnsanoğlu yerleşmelerde iskân alanlarını kurarak doğal ortamla etkileşim içerisinde bulunmuştur. Başlangıçta temel ihtiyaçlarını gideren insanlar zamanla bilgi ve tecrübe birikimine bağlı olarak sanayi sonrası toplum düzenini oluşturmuştur. İnsan ihtiyaçlarının çeşitlenmesi ticari faaliyetlerin gelişmesini sağlamıştır. Bu durum kentlerde nüfusun artmasına neden olmuştur. Toplumun ulaştığı bilgi ve kültür düzeyi, arz-talep ilişkisine bağlı olarak şehirlerde yaşam daha çekici hale gelmiş, şehirle kırsal arasında çift yönlü ilişkiler başlamıştır.

Yerleşmelerin eksenlerinde ortaya çıkan söz konusu durum mal ve hizmetlerin paylaşılması, doğal ortamda ticari aktivitelerin değiş tokuşu gibi belirli kavramların önem kazanmasına neden olmuştur. Mal ve hizmetlerde nitelik ve nicelik artışı yerleşmenin kentsel fonksiyon kazanması ve çevresine göre daha belirgin konuma gelmesini sağlamıştır. Böylece şehirlerin üretim alanlarında uzmanlaşma belirginleşirken, çeşitli meslek kolları ortaya çıkmıştır. Temelde herhangi ekonomik aktivite ile meşgul olan yerleşmeler, zaman içerisinde daha fazlasını üretme ve katkı sağlamaya başlamıştır. Örneğin ziraat ile geçinen bir yerleşme üretim miktarlarında artışa giderek hem potansiyelini hem de etki sahasını genişletmiştir. Böylelikle kentsel hizmetlerin çevresindeki sahalara götürülmesi kolaylaşmıştır (Göney, 2017a).

Şehirlerin gelişmesi, büyümesini sağlayan etken fonksiyondur. Şehirler bir fonksiyona sahip olabileceği gibi birden fazlasını da bünyesinde barındırabilir. Bahsi edilen unsurlar zaman içerisinde baskın hale gelebilir ya da birden fazlası o yöre için iktisadi uğraş alanı oluşturabilir. Şehirlerin etki alanlarına göre hizmetleri genişler veya daralır. Söz konusu parametre fonksiyonların temel özelliklerini belirler.

Şehirlerin yatay ve dikey alanda büyümesi ihtiyaçların, nüfusun ve hayatın çeşitlenmesini sağlar. Böylece ekonomik ve sosyal alanlarda şehir arazileri bölümlenmesine neden olur. Şehirlerde üretimin çeşitlenmesi ve enerji bağlantıları sayesinde şehirler birbiriyle bağ kurabilmektedir. Bu doğrultuda kentsel akış gerçekleşmektedir (Bai ve Zheng, 2019).

Fonksiyon kavramını ilk kez kullanan evrimci sosyolog Herbert Spencer'dir. Günlük hayatta kullanılan bir makine ya da herhangi bir alet kendisinden beklenen işi yerine getirebiliyorsa bu onun işi yapmaya muktedir diğer bir deyişle fonksiyonel özelliklerinin olduğunu göstermektedir (Aliagaoglu ve Uğur, 2010, s. 135).

Coğrafi manada fonksiyon kavramını kullanan ilk kişi F. Ratzel'dir. Söz konusu kavram ilk kez 1891 yılında kullanılmıştır. Yazarın Lebensraum²⁰ ismini verdiği yaşam alanında fonksiyon özellikleri açıklamaya çalışmıştır. Ratzel'e göre başarılı insanlar etkili ve verimli tarım sistemine sahip olan insanlardır. Bu düşünce Lebensraum üzerinde tarımsal üretimin etkili bir şekilde yapılması ve yönetimi için fonksiyon terimini doğurmuştur (Smith, 1980). Devleti bir canlı bir organizmaya benzeten Ratzel, devletin özellikleri ve fonksiyonları bünyesinde yaşayan bireylerin ve grupların ilişkilerini belirlemede karar verici bir rol üstlendiğini düşünmektedir (Stogiannos, 2019). Bu doğrultuda şehirlerde canlı bir organizma olduğu için Ratzel'in çıkarımları ve önermeleri şehir ekosisteminde fonksiyonel özelliklerini belirlemede kullanılabilir. Ratzel tarafından kullanılan bu kavram başta fizyoloji bilimi olmak üzere birden fazla disiplin tarafından kullanılarak günümüze kadar gelmiştir. Esasında Ratzel'in temel amacı şehre bir anlam ve kimlik yüklemektir. Şehir insana benzetilerek, insanın meslek ve görev tanımlamasında olduğu gibi şehirlerinde bir aidiyet ve görev bilincinin olduğuna dikkat çekmek istemiştir.

Fonksiyon kavramı birden fazla disiplinin çalışma alanına girmektedir. Genel olarak fonksiyon, iş, görev, ödev, rol ve hizmetler gibi anlamlara gelmektedir (Doğanay, 1983, akt, Altınbilek, 1997). Geniş manası ile ise zaman içerisinde akıp giden faaliyetler olarak bilinmektedir. Dar manası ile bireysel hareketlerin birbirine karşılıklı bağımlılığı şeklinde ifade edilmektedir (Karaboran, 1989). Bunlara ek olarak Denker (1976) fonksiyonu mekâna ihtiyaç gösteren, diğer yandan mekânı aşan iki özelliğini vurgulamaktadır. Bir yandan mekâna ihtiyaç gösteren, faaliyet gösteren faydalanmalar, diğer yandan şehrin yakın ve uzak çevresiyle ilişki ve bağlantılar şeklinde yorumlamaktadır. Fonksiyonlar özellikleri ve etki alanlarına göre araştırmaya tabi tutulur.

Karaboran, şehri bir kültürel coğrafya ünitesi gibi kavramak, dağılışı, düzen yapısı ve fonksiyonel özellikleri bir bütün olarak değerlendirmenin önemine dikkat

²⁰ Doğu Avrupa'da Almanya sınırları dışında yaşayan Alman azınlıkların Almanya'nın hakimiyetinde birleştirilmesi ve yeni toprakların kolonizasyonu ile beraber Alman popülasyonunun bu topraklara yerleştirilmesi politikasıdır.

çekmektedir. Şehrin morfolojik ve fonksiyonel bütünlüğünün sağlanabilmesi için yakın ve uzak alanlarındaki ilişkileri incelenmelidir (Karaboran, 1989). Buna ek olarak şehir içerisinde fonksiyonel faaliyetler insana bağımlıdır. Nüfusun mekân üzerindeki bireysel faaliyetleri fonksiyonları ortaya koymaktadır. Birbiri ardına gelen uygulamalar dizisi şehirselleşmeyi bir bütün içerisinde yorumlayarak ekonomik, siyasi, kültürel ve politik faaliyetleri ayırt edilebilme kolaylaşmaktadır.

Christaller (1930) fonksiyonları büyük ve küçük sahalara şehre ait unsurların götürülmesi ve bu bölgelere merkezîyet kazandırması şeklinde tarif etmektedir (Christaller, 1930, akt, Getis ve Getis, 1966). Förster ise fonksiyonların lokal, bölgesel ve bölgeler üstü kategorilere ayırarak yorumlamaktadır. Bunlardan lokal fonksiyonlar bir şehre ait bütün fonksiyonel özellikleri kapsarken iken, bölgesel fonksiyon kapalı bir çevre üzeri, bölgeler üstü de etkileşime açık sahaları içermektedir (Förster, 1968, Akt, Karaboran, 1989). Neef ise fonksiyon üzerinde mevkiinin önemini vurgulamaktadır (Neef, 1950, Akt, Karaboran, 1989). Merkezî özelliği bulunan alanlar daha geniş bir hinterland sahasında hizmet vereceği için yerleşmelerde merkezîlik önemli bir unsurdur. Dolayısıyla insanların çeşitli ihtiyaçlarına cevap verebilen alanlar birer konsantrasyon sahasıdır. Söz konusu saha şehre yakın ise merkezîyeti fazladır. Bu konsantrasyon sahaslarında oturan nüfus etki alanı içerisine girmekte ve çekim merkezî oluşturmaktadır (Karaboran, 1989). Şehir merkezî ekonomik olarak etki alanında bütün ihtiyaçları karşılayabilecek düzeyde bir konumda söz konusu görevi üstlenir. Belirtilen alanlarında tesislerin büyüklüğü, çeşitliliği ve hizmet kalitesi fonksiyonların hayati için önemlidir.

Aliağaoğlu ve Uğur (2010)'a göre fonksiyon şehir ile bölgesi arasındaki ilişkileri kapsamaktadır. Şehirselleşme ise şehrin ilişkiler sistemindeki yeri ve büyüklüğüne göre değişkenlik göstermektedir. Şehir Coğrafyasında fonksiyon ise, bir şehir yerleşmesinin ortaya çıkışı, gelişimi ve büyümesini sağlayan faaliyetler olarak bilinir. Şehirlerin mekân üzerindeki göreceli dağılımları, yerleşmelerin kendi içlerinde nitelikleri mekânsal yapıyı anlamlandırma önem arz etmektedir. Ayrıca bir zaman dilimindeki şehrin fiziksel yapısı ve biçimi fonksiyonel özelliklerin çeşitlenmesinde ve değişmesinde önemlidir (Aktüre, 1975). Nitekim büyüklük, yoğunluk, farklılaşma ve bütünleşme düzeyleri şehirselleşmenin anlamlandırılmasına yardımcı olmaktadır.

Şehirler tarım dışı etkinliklerin ön planda olduğu, belirli üretim mekanizmalarına sahip, üretim faaliyetlerinin denetlendiği, teknolojik aygıt ve

yatırımların bulunduğu işlevsel alanlardır. Toplumsal sistemdeki değişmelerle şehirselleşen alanlardaki farklılıkları da etkilemektedir. Ancak toplumsal yapı üzerindeki değişim kısa bir zaman dilimini kapsarken, şehirlerin işlevselliğini değiştirmesi uzun bir zaman diliminde gerçekleşmektedir. Şehrin işlevsel değişiminde gecikmeler de yaşanabilir. Bu durum kentsel alanlardaki arz-talep, üretim-tüketim unsurlarının birbirini karşılama oranına bağlıdır. Dolayısıyla yeni bir işlev ile eski bir işlev iç içe geçmiş veya birbirini yok etme özelliğine de sahip olabilir (Aktüre, 1975).

Keleş ise fonksiyonu iki anlamda kullanmaktadır. Bunlardan ilki insanların bir kentten sunmasını, karşılama beklentileri barındırma, tecim²¹ işleyiş, yönetim, dinlenme, eğlence gibi iş görü ve eğlencelerden her biridir. Diğer ancak kentsel alanlara mahsus olan ve kırsal alanlarda bulunmayan iş gücüdür (Keleş, 1980, s. 72).

Schepfter ve Otremba (1959) fonksiyon ile strüktür kavramı arasında yoğun bir ilişki ağının olduğunu belirtmektedir. Yazarlara göre sosyal ilişkiler ve mekândaki faaliyetleri geliştiren bir proseslerdir. Söz konusu durum kültürel coğrafyada faaliyetlere karşılık gelmektedir. Aynı zamanda fonksiyonun dinamik özelliğine dikkat çekmektedir.

Boesler (1960)'e göre fonksiyon kültürel peyzajda iktisadi değerli faaliyetler olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu eylemler mekânın strüktürü ve büyüklüğüne göre değişkenlik göstermektedir. Diğer yandan Dickinson ise, ikamet etmeyi, çalışmayı, mekâna içerisinde mesafeleri kat etmeye yardımcı olan ulaşım faktörünü önemli olarak görmektedir (Denker, 1976).

Johnson (1972)'a göre fonksiyon ise genel bir kaide ile çalışanların büyük bir çoğunluğu kırsal nitelikte olmayan işçilerden oluşmaktadır. Ayrıca bu işçiler tarım ve ormancılık sektörlerinde geçimlerini temin ederek bir yerleşme çekirdeği meydana getirmektedir. Bunlara ek olarak bazen kırsal alanlardan farklı olarak balıkçılık sektörünü de bu gruba dâhil edilebilir. Ancak yazar bu tarz bir tanımlamanın uluslararası değerlendirmeler yapmaktan uzak olduğunu belirterek, şehirlerin kendine has özel alanları, belirli bir orana yaklaşmış nüfusları ve ekonomik aktivitelerin çeşitliliğine dikkat çekmektedir. Sosyal ve ekonomik kurumların kasaba ve kırsal nitelikli alanlar ile günlük iletişimini de göz önünde bulundurmaktadır (Johnson, 1972). Kaplan, Holloway ve Wheeley (2014) ise şehirlerin ekonomik, politik ve sosyal gücüne vurgu yapmışlardır. Yazarlara göre seçkin bir sınıf kentsel alanlarda barınır.

²¹ Kar marjı ile yapılan büyük çaplı ticari işler.

Bu alanlar kalabalık bir nüfus grubuyla çevresinden ayrılırlar. Aynı zamanda birbirlerine sosyal ünitelerle bağlıdırlar. Bu özellikler şehirlerin fonksiyonel özelliklerini bir arada tutar ve geliştirir.

Şehir ekonomisinde fonksiyon kelimesi daha çok geçim kaynaklarını temin etme şeklinde bilinir. Şehir içerisinde bulunan insanların ekonomik faaliyetlerini şekillendiren, uğraşılan ekonomik aktivitelere göre sınıflandırma yapılmaktadır. Bu durum mekân ilişkilerini yansıtmaktadır. Sözü geçen durum şehir ile yakın çevresinde olan iktisadi uğraşları ortaya koymaktadır. Nitekim şehirler tek başına gelişen yerleşmeler değildir. Kırsal alanlar şehirlerin gelişmesine çift yönlü olarak katkıda bulunur (Jefferson, 1931). Şehirlerin fonksiyonel özelliklerini geliştirmesi için ekonomik bir zonu bulunmalıdır. Bahsi geçen zonlar şehirleri, bölgeleri ve alanları birbirine bağlamada önemli bir rol üstlenmektedir. Şehrin ekonomik hayatındaki ilişkiler bağlı bulunduğu bölgenin ekonomik hayatı ile iç içe geçmiş şeklindedir. Amerikalı Alexander, şehir ile yakın çevresindeki ilişkileri *basit-basit olmayan* (basic-non basic) şeklinde sınıflandırmıştır. Sınıflandırma şehrin ekonomik temelini oluşturan temel esaslardandır (Alexander, 1954). Bir şehir yerleşmesi iktisadi ve sosyal bakımdan ne kadar büyürse temel faaliyetler ve fonksiyonel özellikler o derece gelişme gösterir.

Jefferson'un ortaya koyduğu bu basit-basit olmayan şeklindeki yöntem daha çok metropoliten alanlar, bu alanlara bağlı merkezi sahalara yöneliktir. Bu özellik kendi içerisinde küçük bir topluluğa hizmet veren işlev ve kombinasyon şeklinde yorumlanmaktadır. Bahsi edilen özellik fonksiyonel özellikleri belirgin olan alanlara yöneliktir. Diğer yandan iktisadi açıdan görev ve hizmetlerin tam olarak belirginleşmediği lokal alanlarda söz konusu durum geçerliliğini yitirmektedir. Metropolitan alanlarda birim alana düşen nüfus sayısı belirgin iken, kapalı ekonomik şartların hâkim olduğu görece küçük bölgelerde bu durum güçleşmektedir. Nitekim Johnson'a göre şehrin gelişimini sağlayan temel faaliyetler ile tali faaliyetler arasında ayırım yapmakta zorlanılmaktadır (Johnson, 1964). Alexander'ın ortaya koyduğu dinamik, daha çok şehrin büyüklüğüne bağlı olarak gerçekleşmektedir. Buradan hareketle fonksiyon konusunda değişik fikir ve yöntem geliştiren bilim insanları da mevcuttur.

Şehirler, insan tarafından kullanılan ve mesleki örgütlenmenin odak noktasını oluşturan yerleşmelerdir. Şehir aynı zamanda paradoksaldır. Merkezi ve yakın çevresi

ile hızlı gelişimi teknolojik imkânlar sayesinde gerçeklemiştir. İktisadi hayat ve fonksiyonel yaşam şehir ekosistemdeki hinterlandı meydana getirir. Söz konusu hinterland şehirlerin nadir de olsa kendi kendine yeten, çoğu zaman dışardan mal ve eşya almalarını gerektirir. Adam Smith'in de ifade ettiği gibi “*Şehirlerde bulunan topraklar, kentsel alanı beslemek için fazla üretken olmalıdır*” sözü şehir hayatında gıda teminin önemine dikkat çekmektedir. Bu durum her şehir verimli alanlara sahip olmalıdır şeklinde yorumlanmamalıdır. Stratejik lokasyon ve ucuz ulaşım girdisi ile şehir ekonomisi güçlendirebilir. Makineleşme, kapitalist ve liberal ekonomiye bağlı olarak insanoğlu şehrin ekonomisinin temelini oluşturabilir. Harris ve Ulman (1945), çalışmalarında fonksiyonel özelliklerde uzmanlaşma sayesinde kentsel alanda ticari ve sosyal hayatın gelişebileceğine vurgu yapmışlardır.

Fonksiyon kavramı açıklandıktan sonra, şehirlerin coğrafyacılar tarafından nasıl tasnif edildiği üzerinde durulması uygun olacaktır. Şehirlerin fonksiyonel özelliklerine göre bu şekilde sınıflandırılma yapılması hangi tür faaliyet alanların ön plana çıktığı görmek açısından faydalıdır. Faal nüfus alanlarına bağlı olarak Harris ve Ulman (1945) çalışmalarında Amerikan şehirlerini sanayi, ticaret, ulaşım, idari ve üniversite şeklinde tanımlamışlardır. Tümertekin (1973) ise söz konusu parametrelerden yararlanılarak Türkiye kentleri için bir tespit ortaya koymak istemiştir. Denker ise şehirlerin multifonksiyonel özellikler taşıması nedeniyle bu tip ayrımların kesin olarak bir gerçeği yansıtmaktan uzak olduğunu düşünmektedir. Ayrıca şehirlerin dominant bir fonksiyon özelliklerinden hariç, fonksiyon gruplarına göre ayrıma gidilmesinin daha uygun ve anlamlı olacağını düşünmektedir (Denker, 1976).

Fonksiyonel sınıflandırma, şehirlerin mekânsal düzenlemeleri ve dağılımları, kentsel alanların fiziksel yapısını açıklamak için yapıldığında herhangi bir problem teşkil etmemektedir (Smith, 1965). Ayrıca metodolojik olarak kantitatif²² ve kalitatif²³ yöntemler de kullanılabilir. Söz konusu yaklaşımlar fonksiyonel özellikleri tam olarak ortaya koymada yetersiz kalmasa da bilimsel olarak yeni bir soluk olarak getirmektedir.

Şehirlerin fonksiyonel olarak sınıflandırma işlemi 20. yüzyıla kadar gitmektedir. Söz konusu sınıflandırma sübjektif düşünceler içermekle beraber daha çok

²² Maddenin nicel yani sayılar ile araştırılmasına denir.

²³ Ele alınan konunun nitel araştırma yöntemlerine bağlı olarak detaylı bir şekilde araştırılmasıdır.

nitelikseldir. Bu doğrultuda şehirlerin sınıflandırılması için belirli faaliyetlerde uzmanlaşma ve lokasyon şartları önemlidir. Yönetmel açıdan hâkim konumda olan bir yerleşmede insanların toplanmak için üç nedeni bulunmaktadır. Bunlar; ticari, endüstri ve politik nedenlerdir (Smith, 1965). Yazara göre New York, New Orleans ve Chicago şehirlerinde ticaret, Pittsburg ve Birmingham şehirlerinde endüstri, Washington'da ise politik şehir anlayışı gelişmiştir. Şehirlerin kurulduğu lokasyon, gelişimini tetikleyen unsurlar ve coğrafi şartlar bu sınıflandırmanın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ancak bahsi edilen özellikleri karşılamayan şehirler de vardır. Bunlar iklim ve lokasyon şartlarına bağlı olarak fonksiyonel özellikler çeşitlenmiştir. Bu alanlar sosyal, sağlık ve turizm etkinliklerine göre ön plana çıkan kentsel yerleşmelerdir. Dolayısıyla Tower'ın üç kategoride yaptığı sınıflandırma bütün şehirlerin temel özelliklerini karşılamak karşısında yetersiz kalmaktadır.

Aurousseau (1921) çalışmasında şehirleri altı fonksiyon üzerinde gruplamıştır. Bunlar; idari, savunma, kültür, üretim, iletişim ve rekreasyondur. Söz konusu fonksiyonlar birbirine bağlı yaygın kullanım alanlarına sahiptir. Ayrıca bir fonksiyon diğerine üstünlük sağlayabilir ya da gölgeleyebilir. Yazar, şehirlerin bir düğüm noktasına inşa edilip uygun bir şekilde konumladığını düşünmektedir. Aynı zamanda 1924'te İtalyan bilim insanı Marinelli'nin çalışmasını incelemiştir. İtalya ve Amerika şehirlerinin istatistiksel analizinin yapıldığı araştırmada yazar, şehirde ikamet edenleri meslek gruplarına bağlı olarak sınıflandırmıştır. Meslek gruplarının şehirlerin fonksiyonel özelliklerini büyük ölçüde ortaya koyduğunu düşünen yazar, kentsel alanları da büyük ve küçük şeklinde kategorize etmiştir. Böyle bir değerlendirmenin büyük şehirleri uzmanlaşmamış türler olarak tablo haline getireceğine işaret etmiştir. Daha çok bu tür çalışmaların ekonomik agglomerasyon alanları (ekonomik yığılmalar) için kabul edilebilir olduğunu ifade etmektedir (Aurousseau, 1921).

Kentsel alanları farklı bir metodoloji ile sınıflandıran Harris (1943) 1930 yılına ait verileri kullanarak Amerikan şehirleri üzerinde çalışma yürütmüştür. Meslek ve istihdam rakamlarını temel alarak 377 Amerikan şehirleri üzerinde çalışan yazar, söz konusu şehirlerde yaşayan kişilere “mesleğiniz nedir” sorusunu yönelmiştir. Veriler ışığında meslek grupları 10 farklı şekilde gruplandırmıştır. Şehirleri 8 farklı kategoride kodlamıştır. Sanayi şehirlerini 2 şekilde tasnif eden Harris, ulaşım, eğitim, maden, üniversite, turist ve emekli, muhtelif fonksiyon gibi sınıflandırma geliştirmiştir.

Harris'in yaptığı bu çalışma daha sonra Tümertekin ve Tonbul tarafından Türkiye kentleri üzerinde uygulanmıştır.

Şehirleri sınıflandırma yapan bir diğer araştırmacı da Griffith Taylor'dır. Taylor Davis'ten esinlenerek yeni bir sınıflandırma geliştirmiştir. Şehirleri sınıflandırma yaparken Davis'in jeomorfolojik üniteleri yaşlandırma yöntemine dayanarak farklı evrelerde açıklamıştır. Beşerî özellikleri şehirler üzerinde inşa etmeye çalışmıştır. Gençlik, olgunluk ve yaşlılık başta olmak üzere şehirleri altı kategoride fonksiyonel olarak sınıflandırmıştır. Şehirlerin ilk oluşmaya başladığı evrede, şehirlerin arazi kullanım ilişkisine göre dizayn edilmediğini vurgulamaktadır. Diğer yandan ergenlik dönemi denilen zamanda fabrikaların inşa edildiği, olgunluk döneminde ise ticari ve sanayi alanlarındaki ilişkisel zonun belirginleştiğine işaret etmektedir (Taylor, 1945).

1945 yılından 2021 yılına kadar yeni metodolojik gelişmelerin ışığında kentsel alanların sınıflandırılması açısından gerek nicel gerekse de nitel yöntemler ile uluslararası alanda birçok çalışma yapılmış hatta yapılmaya devam edilmektedir. Burada ana hatları ile belirtilen araştırmalar dönem içerisinde öne çıkan çalışmalardır.

Türkiye'de ise şehirlerin fonksiyonel olarak sınıflandırılmasını yapan ilk bilim insanı Erol Tümertekin'dir. 1965 yılında çalışmasında Türkiye'deki şehirleri ziraat, sanayi, gayri muayyen faaliyetler, genel hizmetler ve çıkarım şeklinde ayırmıştır (Tümertekin, 1973). Yazar, faal nüfusun çalışmakta olduğu fonksiyonları temel almıştır. Bu konu hakkında bir diğer çalışma 1996 yılında Özgür tarafından yapılmıştır. İl ve ilçe merkezleri konumunda olan yerleşmeler faal nüfusa göre ekonomik sektörlere ayrılmış, faal nüfusun sosyoekonomik nitelikleri ortaya koyulmuştur (Özgür, 1996). Söz konusu çalışma Tümertekin'den sonra göz doldurucu çalışmalar arasında yer alır. Özgür şehirleri tarım, endüstri ve hizmet şeklinde gruplara ayırmıştır. 2000'de Tonbul tarafından yapılan çalışmada Türkiye kentleri sınıflandırılmıştır. 2006 yılında Yüceşahin vd. tarafından yapılan çalışmada 1980-2000 yılları arasında meydana gelen değişimler ele alınmıştır (Aliağaoğlu ve Uğur, 2010).

Ekonomik fonksiyonlarına göre kentler; tarım, sanayi ve hizmet, idari fonksiyonuna göre; il ve ilçe merkezi, askeri fonksiyonuna göre garnizon, siyasi fonksiyonuna göre başkent, kültürel fonksiyonuna göre dini ve üniversite şehirleri olarak sınıflandırılmaktadır. Şehirsel fonksiyonuna göre yerleşmeler sınıflandırılırken faal nüfusun sektör içerisinde dağılımına bakılır. Dolayısıyla hâkim fonksiyonun belirlenmesi kolay olur. Kuşkusuz bunu yapabilmek için iş gücünün ekonomik faaliyet

kollarına dağılımının belirlenmesi gereklidir. Sanayi ve genel hizmetler sektörünün tarım sektörüne göre oransal üstünlüğü, yerleşmelerin sosyal ve kültürel özellikleri kentsel yerleşmelerin ayırım ölçөгüdür (Doğınay, 2014).

Sinop şehrinin faal nüfusun fonksiyon alanları dağılışı incelendiğinde 1985 yılında %73,4 ile hizmet sektörü ön plana çıkmaktadır. Hizmet sektörü içerisinde de toptan perakende, inşaat, ulaştırma sektörleri sosyal hizmet kalemlerinde faal olarak çalışanların bulunduğu görölmektedir. Şehirde maden ve imalat sektöründe çalışanlar 3,255 kişidir. Bahsi edilen grup oransal olarak %17,4'tür. Diğer yandan 1985 yılında 1458 kişi tarım sektöründe istihdam edilmektedir (Tablo 53). Bu durum oransal olarak %7,8'e karşılık gelmektedir.

Tablo 53: Sinop Şehrinde Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyetlere Göre Dağılımı (1985-2000)

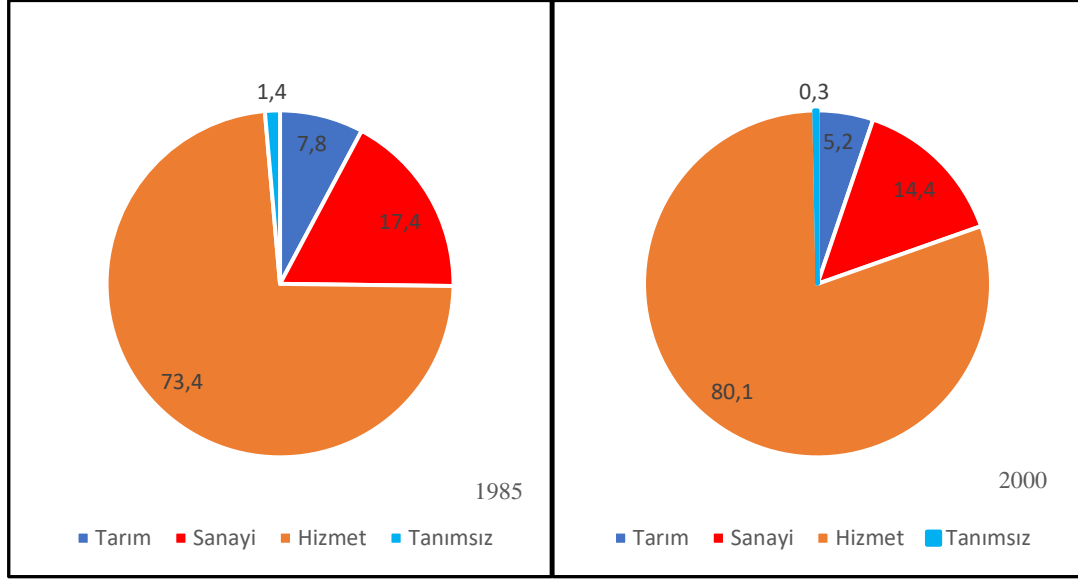
		1985	%	2000	%
Sanayi	Tarım	1458	7,8	1206	5,2
	Maden	10		26	
	İmalat	3245	17,4	3313	14,4
Hizmetler	Toptan Perakende	2880		3963	
	Ulaştırma	1282		1527	
	Sigortacılık	834		963	
	Hizmetler	7329		10018	
	İnşaat	1357		1857	
	Elektrik	17	73,4	229	80,1
	Tanımsız	237	1,4	40	0,3
Toplam		18469	100	23142	100

Kaynak: TÜİK

Şehirde faal nüfusun %1,4'ü ise herhangi bir meslek tanımlaması içerisinde bulunmamaktadır. 2000'de ise şehirde hizmet grubunda çalışanların oranı 15 sene içerisinde %6,7 artış kaydederek %80,1'e yükselmiştir. Hizmet fonksiyonunda toptan perakende, ulaştırma, sigortacılık ve inşaat meslek gruplarında çalışan kişi sayısı rakamsal olarak artmıştır. Bunlara ek olarak şehirde sanayi sektöründe çalışanların oranı 15 sene içerisinde %3'lük bir gerileme yaşamıştır. Sözü geçen süre içerisinde çalışan kişi sayısında artış yaşanmasına rağmen genel toplam içerisinde hizmet sektöründe çalışan kişi sayısının artması, sanayi sektörünün gerilemesine neden olmuştur. Ayrıca tarım sektörü de sanayi sektörü gibi daralmanın yaşandığı bir diğer sektördür. Söz konusu alanda çalışanlarda oransal olarak %2,6 oranında bir gerileme söz konusudur. Bu açıdan bakıldığında Sinop şehri genel hizmetlerin hâkim olduğu

bir konumdadır (Şekil 18). Şehirde tarım alanlarının küçük ve parçalı şeklinde olması tarımsal faaliyetlerin belirli alanlarda yapılmaya zorlamaktadır. Şehirsel fonksiyonların bir ivme yakalamasıyla eğitim ve sağlık gibi temel fonksiyonlarda gelişme kaydedilmiştir. Sinop-Gerze arasında ulaşımı sağlayan D-010 karayolunun daha işlevsel hale gelmesi ile fonksiyonların gelişmesinde önemli bir katkı sağlamıştır.

Şekil 18: Sinop Şehrinde Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyetlere Göre Dağılımı (%) (1985-2000)

Kaynak: TÜİK

TÜİK veri tabanında şehrin faal nüfusun ekonomik faaliyetlere göre dağılımını içeren veriler bulunmadığı için KUZKA tarafından hazırlanan rapor doğrultusunda bilgiler verilecektir. KUZKA (2018) tarafından hazırlanan Sanayi ve Ekonomik Analizine göre merkez ilçede toplam nüfusun %40'ını sanayi sektöründe çalışanlar oluşturmaktadır. Sanayide madencilik ve imalat sektöründe toplamda 158 firma faal olarak çalışmaktadır. Bu firmalarda toplamda 2,822 kişi istihdam edilmektedir. Hizmet sektöründe 3 firma vardır. 88 kişi bu alanda istihdam edilmektedir. Aynı zamanda merkez ilçede işletmeler birden fazla alanda üretim yapmaktadır. Gıda sektöründe 34 işletme, tekstil sektöründe 24 işletme ve tekstilde 17 işletme ön plana çıkmaktadır. İstihdam açısından sektörler değerlendirildiğinde 1,436 çalışan ile tekstil sektörü ön plandadır. Plastik (336 kişi) ve gıda (323) onu takip etmektedir. KUZKA (2018)'ya göre merkez ilçenin %40'ı sanayi, 44,3'ü hizmet sektörü, geriye kalan %15,7'si tarım ve diğer sektörlerde istihdam edilmektedir. Bu duruma bağlı olarak Sinop'ta sanayi ve tarım sektöründeki desteklerin artmasına bağlı olarak hizmetler sektöründe düşüslere neden olmuştur.

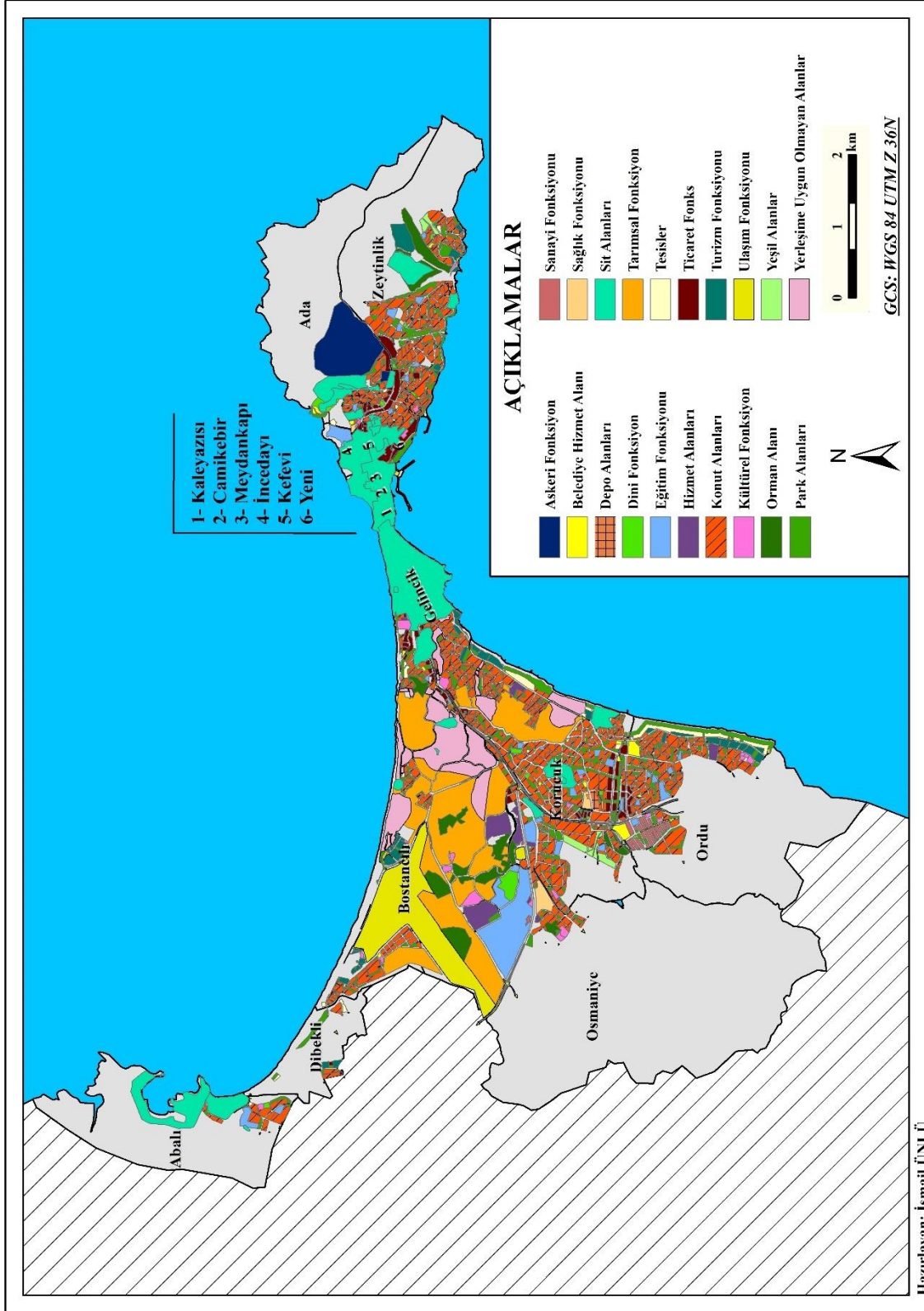
4.2. Sinop Şehrinin Fonksiyonları

Sinop şehrinin fonksiyonları anlatırken ilk olarak yönetim fonksiyonu izah edilecektir. Tarih öncesi çağlardan günümüze kadar insanoğlu sürekli doğa kanunları içerisinde yaşam mücadelesi vermiştir/vermeye devam etmektedir. İnsanların bir amaca yönelik olarak, sevk ve idare etme olgusu yönetim olgusunu ortaya çıkarmıştır (Yenisu, Şahin ve Öztekkeli, 2019). Esasında yönetim kavramı insanlar aracılığı ile işleri yaptırmak için kullanılır. Daha geniş açıdan bakıldığında ise önceden belirlenmiş bir amaca ulaşmak için kaynakların organize edildiği gelecekte meydana gelecek amaç ve hedefleri kapsayan bir süreç olarak değerlendirilir (Seçtim ve Erkul, 2020). Dolayısıyla kaynakların daha etkili ve verimli kullanılması yönetimin ekonomik özelliğini ön plana çıkarır. Diğer yandan insanların sosyal ve siyasal ihtiyaçlarını karşılamak adına tarihsel süreç içerisinde aşiret, kabile, ulus, devlet vb. tarzı bir yapılanmaya ihtiyacı doğmuştur. Söz konusu ihtiyaç devletlerin tarih sahnesinde sürekli var olmasını zorunlu kılmıştır. Geleneksel toplumların örgütlenme yapılarından, devlet yönetimine sahip sanayi toplumlarına kadar bürokratik hiyerarşik düzen yönetim olgusu altında birleşir (Diamond, 2015).

İdari alanların tanımlanması önemli bir ön koşuldur. Nitekim söz konusu alanlar bir taraftan kamu yönetimine ait kesimleri efektif bir şekilde kullanmayı sağlarken, diğer taraftan bölgesel-mekânsal kalkınma, ekonomiye ait verilerin toplanması ve analiz edilmesinde önemli bir parametredir (Halás ve Klapka, 2016). İdari alanlar oluşurken, kültürel, tarihi ve jeopolitik farklılar da göz önünde bulundurulmalıdır. Ükelere ait alanların daha iyi yönetilmesi ortaya koyulacak gelişim stratejisiyle bağlantılıdır (Melnychuk ve Gnatiuk, 2018). Ayrıca coğrafi ünitelere göre yapılan yönetsel yapılanma devlet yönetimini kolaylaştırmaktadır. Bu durum coğrafi ünite ile idari birim arasında bir bütünlük oluşmasını sağlamaktadır (Koday, 2016). Yönetsel kademedeki birliktelik şehirsal ekosistemin sağlıklı bir şekilde işlemesi sağlarken, fonksiyonel özelliklerin doğal ortamda hayat bulmasını kolaylaştırmaktadır.

Yönetim biliminin fonksiyonel ve organik olarak iki temel anlamı bulunmaktadır. Bunlardan fonksiyonel olanı, kamu hizmetlerinin yönetim faaliyetleri iken, organik olan ise yönetme hizmeti ile kamu kurum örgütü arasındaki ilişkiyi açıklamaktadır (Yılmaz Çıldam, 2016).

Şehirler çevresindeki sahalara merkezîyet teşkil etmesinden dolayı bazı özellikleri ön plana çıkar. Bunlardan birisi olan idari fonksiyonlarda idari işlerin yönetilmesi ve yürütülmesi ile ilgili birtakım işler kentsel alanda toplanır (Harita 12).

Harita 12: Sinop Şehri Fonksiyonel Arazi Kullanımı (2016)

Mülki işlerin yapıldığı alanlar dolasıyla geniş veya dar bir alana hitap etmektedir (Göney, 2017a). Dolasıyla idari üniteler tipik olarak yönetsel işler için tasarlanmış ve tarihsel bağları olan yerlerdir. Bu durum bazı bölgeler veya alanlarda mekânsal işlerin ihmal edilmesine neden olabilir (Wicht, Kropp ve Schwenlger, 2019). Diğer yandan ticaret, sanayi ve kültürel fonksiyonlar hemen hemen eş zamanlı olarak ortaya çıktıkları düşünülürse, idari fonksiyon devlet erkânı tarafından verilir. Dolasıyla idari fonksiyonun öncelik ve sonralık durumu söz konusudur (Alpaslan ve Uğur, 2010).

Zaman içerisinde idari fonksiyonda değişiklik meydana gelebilir. Bu durum politik görüş veya nüfus yapısından ileri gelmektedir. Aynı zamanda idari değişiklik, şehirlerin merkeziyet kazanması veya kaybetmesine neden olabilir. İdari alanlar birçok açıdan merkezi bir yerleşmelerdir. Nitekim yerleşmelerin idari uygulama merkezleri olan kaymakamlık binaları, resmi işlerin görüldüğü önemli bir kamu alanıdır. Dolasıyla devlet daireleri idari fonksiyonlarının uygulayıcısı olarak kentin çehresini değiştirmektedir (Karaboran, 1989).

Sinop şehri coğrafi konumu nedeniyle tarih boyunca değişik medeniyetlerin yönetimi altında kalmıştır. Bu süreçte önemli deniz rotalarının güzergâhında olan kent, yerleşme açısından elverişli koşullar taşımaktadır. Dolasıyla tarihsel olarak birden fazla devletin yönetimi altında kalmıştır. Batı Karadeniz’de önemli bir liman kenti olan Sinop, M.Ö. 2200-2000 yılları arasında Akalar tarafından yönetilmiştir (Efe, 2018a). Akalar kenti yönetimine alarak fonksiyonların gelişmesine yardımcı olmuştur. Daha sonra Gaşgalar Akalar’dan kalan mirası devralmış ve şehri bayındır hale getirmeye çalışmıştır. M.Ö. 1810’da Sinop şehri Hititler tarafından iskân sahası olarak kullanılmıştır. Zaman zaman Hititler ile Gaşgaların mücadele sahasında yer alan Sinop, M.Ö 1330 yılında Hititlerin egemenliğine girmiştir. Sinop Kalesi’ni aktif bir şekilde kullanan Hititler üs olarak kullanarak denizden gelebilecek saldırılara karşı kendilerine korunak sağlamıştır. Ulaşım fonksiyonunu güçlendiren sözü geçen devlet bölgede varlığını devam ettirmiştir. Diğer yandan Miletler ise M.Ö. 8. yüzyıl ortalarında Sinop’u ele geçirmiş ve Sinop’u ticari bir üs haline getirmenin yanında yönetim açısından da güçlendirmiştir (Ünal, 2008). Miletlerden sonra Frigler, Paflagonyalılar ve Kimerler Sinop’u elinde tutmuşlardır. Bunlardan Kimerler Frigleri yenerek Sinop’u başkent yapmıştır (Efe, 2018a). Bu durum dönem şartları içerisinde Sinop şehrinin merkeziyet kazandığını göstermektedir. Daha sonra sırasıyla Lidyalılar,

Persler, Makedonlar, Pontuslar, Romalılar, Bizanslar ve Selçuklular Sinop üzerinde egemenlik sürmüştür. Pontus Kralı III. Mithridat tarafından zapt edilen Sinop, kaleler, mabetler ve su kemeleri ile dönem içerisinde mimari açıdan önde gelen Pontus başşehirlerinden birisi olmuştur. Roma imparatorluğu işgal ettiği toprakları yönetim açısından doğu-batı şeklinde ikiye bölüp, batı kesimini devletin eyaletleri haline getirmiştir (Efe, 2018a). Bu durum Roma döneminde yönetim açısından önemli eyaletler içerisinde yer aldığını göstermektedir. Miletler tarafından yapıldığı varsayılan Roma ve Bizans dönemlerinde de onarılan Sinop Kalesi daha çok kenti korumak amacı ile inşa edilmiştir (Foto 3). Anadolu Selçuklu döneminde de onarımı güçlendirilmiş yönetim açısından önemli bir vazife üstlenmektedir.

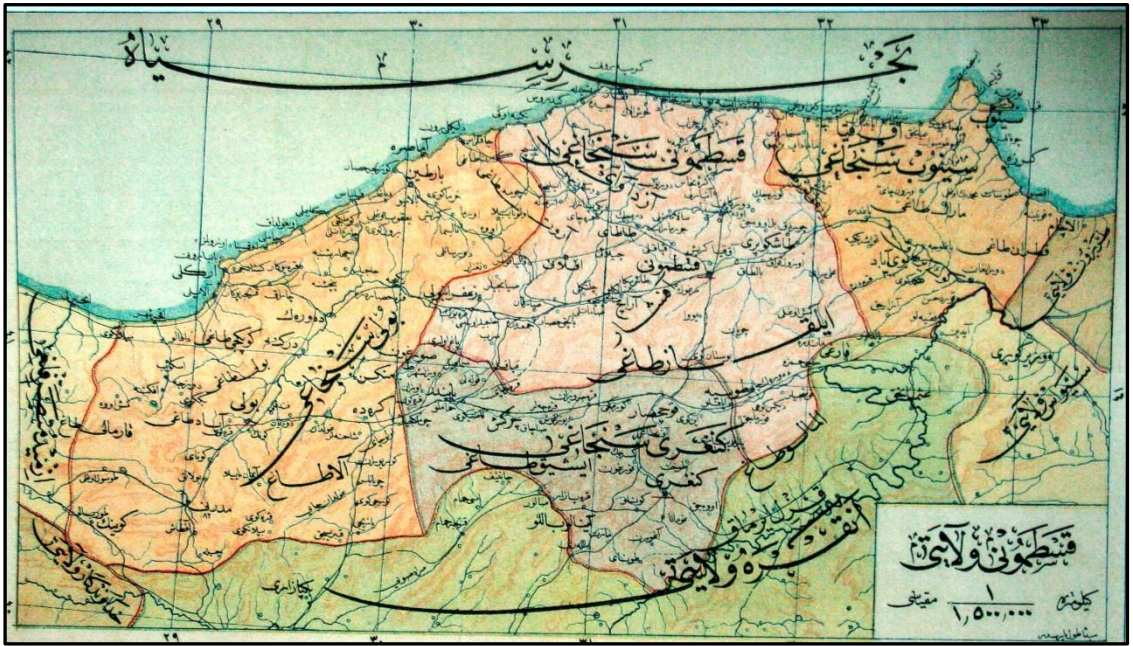
Fotoğraf 3: Sinop Şehrinde Bulunan Tarihi Kale

Osmanlı yönetsel sisteminde Sinop, eyaletlere ayrılmış bulunan 11 kazadan birisidir. İdari olarak Kastamonu Sancağı'na bağlıdır (Şekil 19). Bilindiği gibi kaza, ticari ve kültürel fonksiyonları ile bulunduğu çevreye göre merkezi bir özellik kazandırmaktadır. Ayrıca yakın çevresindeki kasaba ve köylere yönetsel açıdan mülki amirlik yapmaktadır. Doğal olarak kazaların seçilmesinde coğrafi, kültürel ve ekonomik şartlar göz önünde bulundurulması gereklidir (Ünal, 2008). Bu kapsamda kazalar, buldukları alanda merkeziyet kazanmış ve etki sahası yüksek olan yerleşmelerdir.

Sinop XV. yüzyılda küçük bir kaza olarak dikkat çekmektedir. Kaza sınırları Türkeli, Ayancık, Erfelek, Sinop merkez ilçesi, Gerze ve Dikmen'i kapsamaktadır.

XVII. yüzyıl ortalarına gelince Sinop kazası kendi içinde dörde bölünmüştür. Sinop kazasının söz konusu statüsü XVII. ve XVIII. yüzyıla kadar devam etmiştir. Osmanlı devletinde XIV. yüzyıla kadar kaza, nahiye ve köy sistemi gerek yapılan savaşların neticeleri gerekse de vergi temin etme usullerine bağlı olarak sürekli bir değişkenlik göstermiştir. Bu durum temettuat, tahrir ve diğer Osmanlı kayıtlarında değişik şekillerde isimlendirme yoluna gidilmiştir. Bahsi edilen durum Sinop'un yönetsel durumunu etkilemese de sadece iktisadi ve kültürel hayatın yeniden şekillendirmiştir (Ünal, 2008).

Şekil 19: Osmanlı Yönetsel Sisteminde 14. ve 15. Yüzyıllarda Kastamonu Sancağı

Kaynak: Nihat Yasa Arşivi

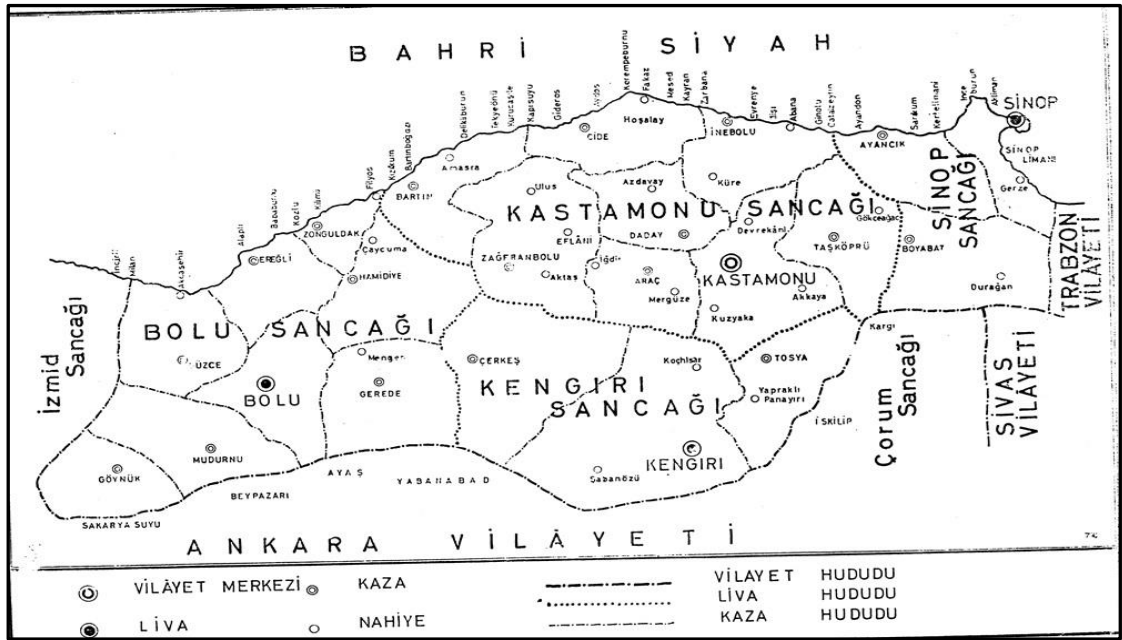
Osmanlı Devleti merkez ve taşra yönetiminde yaşanan sorunları gidermek amacıyla birtakım ıslahatlara başvurmak zorunda kalmıştır. Dönemin padişahı II. Mahmud taşra yönetiminde değişiklik sağlayarak halk üzerinde daha fazla etkin olmak istemiştir. Valiler üzerinde denetim sağlamak için muhtarlık sistemini kurmuş ve en küçük yönetim birimi olan köyler üzerinde devlet etkisini hissettirilmesini sağlamıştır. Diğer yandan Tanzimat Dönemi'nde 1864 yılında Vilayet Nizamnamesi yürürlüğe koyularak eyalet denilen idari birimler vilayet olarak değiştirilmiştir. Bu kapsamda vilayetler sancaklara (livalara) sancaklar kazalara, kazalar da köylere (karye) dönüştürmüştür (Küskü, 2019). Bu nizamnameye göre Kastamonu eyaleti beş sancaktan oluşmaktadır. Söz konusu sancaktan birisi de Sinop'tur (Şekil 20). 1867'de

yapılan düzenleme ile Sinop sancağı, merkez, Boyabat ve İstefan (Ayancık) olmak üzere 3 sancaktan meydana gelmiştir (Önal, 2017).

1892 yılında Osmanlı Devleti'nin çeşitli alanlarda neden çöküş yaşadığını anlamak için Devleti Aliye tarafından görevlendirilen Cuinet, Osmanlı Devleti'nin bütün alanlarda envanterlerini ortaya koymuştur. Bunlardan birisi olan yönetim merkezidir. Sinop sancağı idari olarak Kastamonu Sancağı'na tabidir. Söz konusu coğrafyaları etüt eden Cuinet, Sinop sancağını bir bütün halinde haritalandırmıştır (Şekil 21).

1916 yılında Gerze'nin kaza statüsüne geçmesiyle beraber Sinop sancağının kaza sayısı 4'e yükselmiştir. Söz konusu kazalar; Sinop Merkez ilçesi, Gerze, Boyabat ve Ayancık'tır. Bu kapsamda Sinop 4 kaza, 5 nahiyeye (belde) ve 475 karye (köy)si bulunan bir yönetsel merkezdir.

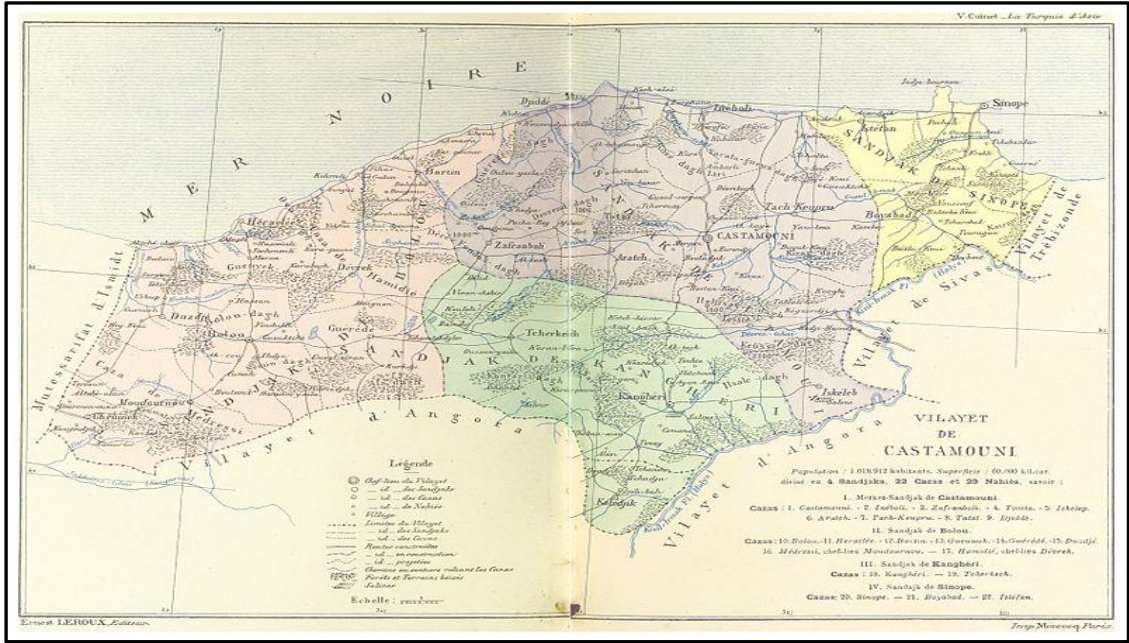
Şekil 20: Osmanlı Döneminde 18. ve 19. Yüzyıllarda Sinop Sancağı

Kaynak: Nihat Yasa Arşivi

1918 yılına kadar Kastamonu Sancağı'na bağlı olan Sinop, sözü geçen tarihte müstakil bir sancak yapısına geçmiştir. Vilayet teşkilatı içerisinde yer alan Sinop, 1924 yılına kadar müstakil sancak yapısını sürdürmüştür (Darkot, 1979). Cumhuriyetin ilanında sonra 1924 yılında yönetsel kademedeki yapılan değişikliklere bağlı olarak sancak sisteminin lağvedilmesi sonucunda Kastamonu'dan ayrılarak il statüsü kazanmıştır (Sinop Belediyesi, 2012).

Şekil 21: Vital Cuinet'e Göre Kastamonu Vilayetine Sınırları

Kaynak: Cuinet, 1894.

Cumhuriyetin ilanından sonra yönetsel yapılanmada birtakım değişiklikler yapılması kararlaştırılmıştır. Osmanlı Devleti'nden kalan yönetsel bölünüş işlevsiz kalması söz konusu değişikliği zorunlu hale getirmiştir. Bu kapsamda merkeziyetçi bir yönetim anlayışı modeli benimsenmiştir. 1921 yılında Türkiye'de 15 il, 53 sancak ve 302 kaza mevcuttu. Söz konusu anayasa ile sancak birimleri kaldırılmıştır. Sancak bölümleri de il statüsüne getirilmiştir (Yaşar, 2011). Ayrıca 1924 Teşkilatı Esasi Kanunu'na göre mülki idari birimler azaltılmıştır. İdari birimlerin sayısında eskiye oranla azalma yaşanırken, bahsi geçen birimlerin yapısı ve fonksiyonel özelliklerinde ufak çaplı değişimler yaşanmıştır. Böylece mevcut değişikliklerle birlikte il sayısında artışlar kaydedilmiştir (Şinik ve Görgün, 2014). Bu düzenlemelerden sonra Türkiye Cumhuriyeti yönetsel kademede 1924 yılında 74, 1926'da 63'e, 1933'te 57'ye düşürülmüştür. Diğer yandan 1936'da 62'ye, 1939'da 63'e, 1954'te 66'ya ve 1957'de 67'ye çıkarılmıştır (Yaşar, 2011).

1950 yılından sonra idari bölümlenmede birtakım değişiklikler meydana gelmiştir. Bunlardan vilayetler il, kazalar ise ilçe olarak değiştirilmiştir. 1927-1990 yılları arasında yapılan düzenlemeler ve Erfelek, Türkeli, Saraydüzü ve Dikmen'in ilçe statüsüne getirilmesinden sonra Sinop ili 9 ilçeye sahip olmuştur. Bu ilçelerden merkez ilçe, Sinop şehrini oluşturmaktadır ve diğer ilçelere göre fonksiyonel açıdan daha gelişmiş konumdadır. Ayrıca merkez ilçeye bağlı 38 tane köy bulunmaktadır.

Yönetmel kademede sözü geçen değışiklikler yaşanıırken Osmanlı mülki idare birimlerinin oluşturulması ve yerel yönetimlerin önem kazanması yönetim fonksiyonunu güçlendirmeye yönelik yapılan hamlelerdir. Nitekim Vilayet Nizamnamesi çağdaş anlamda belediyeçilik faaliyetlerinin başlama noktası olarak değerlendirilebilir. Şehrin yükünü hafifletmek, şehri bayındır hale getirme, hizmetlerin bir elden daha hızlı bir şekilde kamuya ulaşmasını sağlayan bu uygulama, esasında Tanzimat Dönemi sonrasındaki reformların temel gayesiydi. Bu kapsamda bahsi geçen nizamnameye ek olarak 1867 yılında Belediye Meclisleri tarafından fonksiyonları konu alan iki madde daha eklenmiştir (Altun, 2016). Dolayısıyla belediyeçilik anlamında gerekli hukuksal alt yapı hazırlıkları tamamlanmıştır. Ancak Türkiye’de gerek kentleşme hızları gerekse de şehirlerinin hepsinin aynı özellik taşımasından dolayı söz konusu unsurların pratikte uygulanması zaman almıştır.

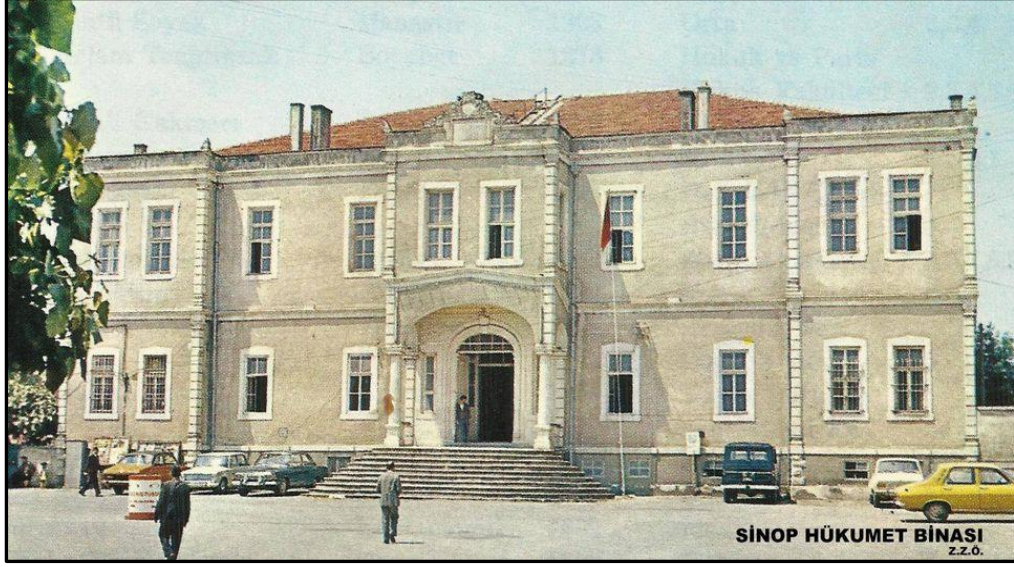
Sinop şehrinde belediye teşkilatının kurulması ilk olarak 1287 (1870) tarihli salnamede yer almıştır. Sinop’ta görev yapmış ilk belediye başkanı Osman Efendi’dir (Tablo 54). Belediye başkanlarının, belediye meclisine başkanlık etme, kararların uygulanması ve vilayet ile belediye işlerinin düzenlenmesinde Sinop mutasarrıfına (vali) karşı sorumlulukları bulunmaktadır (Altun, 2016).

Tablo 54: Sinop’ta Görev Yapmış Belediye Başkanları

Belediye Başkanları	Tarih
Osman Efendi	1870
Abdülkerim Efendi	1871
Osman Nuri Efendi	1872-1875
Seyit Muhammed Efendi	1873
Veli Ağa	1874
Osman Nuri Efendi	1875-1892-1893
Hüseyin Efendi	1876-1877
Ahmet Fuat Efendi	1879-1880
Mustafa Galip Efendi	1881
Asım Efendi	1882
Hacı İzzet Efendi	1889
Hacı Hasan Efendi	1896-1899-1903
Ethem Bey	1927-1928

Kaynak: Demir, 2014 ve Sinop Belediyesi.

Şehirler, sosyal, politik ve ekonomik etkenlerden etkilenen birer çekim merkezidir. Şehirlerin mekânsal gelişimi yönetim birimlerinde artışlar meydana getirir ve yeni kamu teşekkülleri ortaya çıkar. Bunlardan birisi olan hükümet binaları (şimdi valilik olarak bilinmektedir) şehre ait çeşitli hizmetlerin verilmesi ve ulaştırılmasında merkezi bir rol üstlenmektedir (Foto 4 ve 5).

Fotoğraf 4: Sinop'un Eski Hükümet Binası **Kaynak:** Zeynel Zeki Özcanoğlu Arşivi

Fotoğraf 5: Günümüzde Adliye Sarayı Olarak Kullanılan Eski Hükümet Binası

1530 yılında 21 mahallesi bulunan Sinop'un, 19. yüzyılda mahalle sayısı 17'ye düşmüştür. Tanzimat Dönemi'nde temettuat defterlerinde 14 mahallesi geçerken, günümüzde 13 mahallesi bulunmaktadır. Zaman içerisinde idari etki sahasına bağlı olarak mahalle sayısı değişmiştir. Bu durum şehrin yönetim fonksiyon alanının genişleyip daraldığını ortaya koymaktadır. Şehrin kurulduğu doğal ortamda demografik değerlerinde değişim göstermekle beraber kendisine yakın olan Erfelek ve Gerze yerleşmeleri için bazı fonksiyonlar bakımından merkez konumdadır. Şehirde sağlık, eğitim, resmi işler gibi belli başlı işler için merkeziyeti diğer yerleşmelere göre

daha fazladır (Foto 6). 2020 ADNKS'ye göre Sinop merkez ilçenin kırsal alanlarını 38 köy yerleşmesi oluşturmaktadır. Bu yerleşmelerde en düşük nüfusu Şamlıoğlu Köyü (72 kişi) oluştururken, en yükseğine ise Dibekli Köyü oluşturmaktadır (1004 kişi) (Tablo 55). Bu köylerin şehre uzaklık ve yakınlıkları fonksiyon alanlarının belirlenmesinde temel etkenleri oluşturur. Şehre yakın olanlarda yönetim fonksiyonu güçlenirken uzak olanlarda ise azalmaktadır.

Fotoğraf 6: Sinop Valilik Binası

Tablo 55: Sinop Merkez İlçeye Bağlı Köyler ve Nüfusları (2020)

Köyler	Nüfus	Köyler	Nüfus
Abalı	1004	Kabalı	600
Ahmetyeri	76	Karapınar	276
Akbaş	115	Kılıçlı	418
Alasöku	198	Kirencükuru	176
Aloğlu	291	Kozcuğaz	301
Avdan	181	Lala	533
Bektaşaga	356	Melikşah	413
Çakıldak	107	Mertoğlu	307
Çiftlik Köy	602	Oğuzeli	125
Çobanlar	223	Şamlıoğlu	72
Demirci Köy	666	Sarıkum	155
Dibekli Köy	807	Sazlı	119
Dizdaroğlu	344	Sinecan	228
Erikli	179	Tangaloğlu	164
Eymir	253	Taşmanlı	600
Fidanlık	140	Taypaklı	288
Göller	125	Tıngiroğlu	234
Göllü Köy	79	Uzungürgen	326
Hacıoğlu Köy	207	Yalı Köy	388

Kaynak: TÜİK

Yönetim fonksiyonun yardımcı unsurları olan kamu kurum ve kuruluşlar genelde Sinop şehrinde yer almakta ve buralarda 1,959 kişi istihdam edilmektedir (Tablo 56).

Kurumlar içinde istihdamda İl Sağlık Müdürlüğü 1285 kişi ile ilk sırada yer almaktadır. Bunu Sinop İl Tarım ve Orman Müdürlüğü ve PTT Müdürlüğü takip etmektedir.

Tablo 56: Sinop Şehrindeki Kamu Kurumları ve İstihdam Sayıları (2019)

Kurum	İstihdam
Sinop İl Sağlık Müdürlüğü	1285
Sinop İl Tarım ve Orman Müdürlüğü	138
PTT Müdürlüğü	100
Sinop İl Kültür Turizm Müdürlüğü	88
Defterdarlık	71
Valilik	70
Orman İşletme Müdürlüğü	48
Halk Eğitim Müdürlüğü	47
Milli Eğitim Müdürlüğü	40
Sinop Sahil Güvenliği	25
Nüfus Müdürlüğü	13
Halk Kütüphanesi	10
Sinop Ticaret Müdürlüğü	10
Sinop Meteoroloji Müdürlüğü	8
Sinop Mal Müdürlüğü	6
Toplam	1959

Kaynak: Sinop Valiliği

Sinop şehrinde yer alan kamu kuruluşlarına ait bina sayılarının az olduğu görülmektedir. Bu durum kamu kuruluşlarının başta Hükümet Konağı olmak üzere bir arada hizmet vermesine neden olduğu gibi Fatih, Sakarya ve Atatürk caddelerinde binalar yoğunlaşmıştır. Sürdürülebilir bir şehir hayatı tesis etmek için kamu kuruluşlarına yeni binalar tesis edilmelidir. Ayrıca bazı mahallelerin gelişimlerini destekleyici yatırım ve planların yapılması gereklidir.

Kentsel alanları kırlardan ayıran bir diğer önemli fonksiyon da sağlık fonksiyonudur. Şehirselleşen alanlarda medikal hizmetlerin bir düzen içerisinde yapılması için sağlık kuruluşlarının nicelik ve nitelik yönünden yeterli olması gerekir. Nitekim hastaneler, klinikler ve diğer tesisler insanların ihtiyaçlarına cevap vermek için sürekli talep edilen alanlar arasında yer alır. Ayrıca sağlık tesislerinin ulaşım olanakları, erişilebilirliği, hizmetlerin sağlıklı ve sürdürülebilir olması için hayati bir önem taşımaktadır. Bu yüzden şehirselleşen alanlar kırsal alanlardan teşhis, tedavi, ameliyat ve ilaç tedariki gibi birtakım tıbbi imkânlar bakımında çevresindeki alanlara göre daha fazla ön plana çıkan sahalardır (Murray ve Grubestic, 2015). Bu merkezlerin mekânsal örgütlenmeleri sağlık hizmetlerinin ulaştırılması ve kaynakların ihtiyaçlara göre

tedarik edilmesi coğrafi ortamda sağlık sistem yapılarının çağdaş sistemlere dizayn edilmesini kolaylaştıracaktır (Barnet ve Copeland, 2010).

Şehirsel alanlarda toplumun ruhsal ve bedensel açıdan uygun bir yaşam konforu elde edebilmesi için medikal kurumların var olması gereklidir. Sözü geçen kurumlar nüfusla doğru orantılı ve çağdaş gereksinimlere göre donatılmış olmalıdır (Doğanay, 1983, akt: Aliagaoglu ve Uğur, 2010). Şehirsel taleplerin karşılanması için sağlık kurumlarının donanım yönünden bir standarda ulaşması da gereklidir. Şehirsel alanların etki sahası geniş olduğu için sadece kendisine bağlı kırsal yerleşmelere değil aynı zamanda yakın ve uzak sahasındaki yerleşmelere de hizmet verir. Alanında uzman kişilerin kent ekosisteminde toplanması, kırsal kesimin aksine kamu ve özel sektörün şehirsel ortamda buluşması şehirlerin cazibesini artırmaktadır. Dolayısıyla şehirler çeşitli eğitim kademelerinde sağlık eğitiminin verildiği alanlardır. Bu durum şehirlerin etki sahalarının fazla ve fonksiyonel özelliklerinin gelişmesini sağlamaktadır.

Göney'e göre kamu hizmeti gören müesseselerin bir merkezde toplanması ve az veya geniş bir çevreye hizmet etmesi o sahasının sağlık fonksiyonunu ortaya çıkarır. Tıbbi hizmetlerin yoğunlukla şehirlerde toplanması bununla yakından alakalıdır. Kırsal alanlarda pratisyen hekimler bulunurken, şehirlerde ise branşlarına göre uzman ve profesör doktorlar yer alır. Uzmanlaşmaya dayalı fonksiyonel hizmetler kentsel alanda yoğunlaşmıştır. Etki sahasında bulunan yerleşmeler ve kırsal alanlar bahsi edilen özelliklere bağlı olarak şehirleri ziyaret eder ve bu hizmetten faydalanır (Göney, 2017a).

Sinop, Cumhuriyet öncesinden beri sağlık kuruluşlarını bünyesinden barındıran şehirlerdendir. Nitekim Çarlık Rus (günümüz Rusya'sı) denetimi altında bulunan binlerce Rusya Müslümanları dini vecibelerini yerine getirmek için Hicaz'a gidişlerinde kolera hastalığının kıtalar arasında yayılmasına neden olmuştur (Yaşayanlar, 2016). Rusya, Kafkasya ve Asya'dan gelen Müslüman kabileler dini faaliyetlerini yerine getirebilmek için Karadeniz limanlarını kullanmak zorundaydılar. Söz konusu durumu kontrol altında tutmak ve yayılımını engellemek için Sinop'ta tahaffuzhane²⁴ kurulmuştur. 1892'de Sinop Tahaffuzhanesi faaliyete geçmiştir. Gerek sivil gerekse de askeri yolcuların taşındığı yük gemileri dezenfekte edilerek yolcular

²⁴ Çeşitli amaçlar için uzun süre yapılan gemi yolculuklarında hastalık bulaşan gemilerin karantinaya alınması, hastalıkların seyrini kontrol edebilmek için liman yakınlarına kurulan sağlık kuruluşlarına verilen addır.

birtakım uygulamalara tabi tutulmuştur. Böylece yolcuların hastalık taşıyıp taşımadığı tespit edilmiştir. Kolera hastalığının kontrol altına alınmasında önemli bir görev üstlenmiştir. Bu durum bahsi geçen sağlık kurumunun Karadeniz’de önemli karantina ve bekleme noktası haline gelmesini sağlamıştır. Ayrıca hac vazifesi için hem İstanbul hem de Hicaz’ın sağlık durumları bahsi edilen alanda sürekli kontrol edilmiştir (Gürel, 2018).

1880’da yayımlanan Hapishaneler ve Tevkifhaneler adlı nizamnameye göre her hapishanede bir hastane bulunması ve bunları Adliye Teşkilatı tarafından belirlenen doktorlar tarafından denetlenmesi kararlaştırılmıştır (Yıldız, 2002). Buna bağlı olarak taşra hapishanelerinde sağlık koşullarının yetersiz kalmasından dolayı bazı zamanlarda Sinop Hapishanesi’ne mahkumlar sevk edilmiştir (Gürel, 2018). Daşcıoğlu (2008)’nin aktardığına göre Sinop Hapishanesi tıbbi şartlar ve sağlık personeli açısından yeterli düzeydedir. Bu durum dönem şartları içerisinde Sinop’un sosyoekonomik açıdan gelişmiş olduğuna işaret etmektedir.

Millî Mücadele döneminde Türkiye’nin Sıhhi ve İctimai Coğrafyası raporlarında Sinop’a ait üç hastaneden bahsedilmektedir. Bu hastanelerden birisinin merkez ilçede frengi hastalığıyla mücadele etmek için kurulduğu dikkat çekilmiştir. Ayrıca hastane birinci sınıf kategoride yer almaktadır. 1899’a kadar aktif olarak kullanılmayan kurum donanımsal açıdan daha iyi hale getirilmiş, 1921’de 50 yatak kapasitesine ulaşmıştır. Ameliyathane, bakteriyoloji ve laboratuvar gibi çeşitli üniteleri mevcuttur. Bu dönemde bir yarı resmi özel ve 4 adet eczanenin varlığından söz edilmektedir (Sayılır, 2013).

1927-1928 döneminde incelenen bir salnamede Sinop’ta 40 yataklı Memleket Hastanesi’nin varlığından söz edilir. Sözü geçen sağlık kurumu sıtma, frengi ve zatürre gibi hastalıkların tedavisi amaçlı kullanılmaktadır. Ayrıca Sinop’un yerleşim yerlerinin birbirlerine uzaklığına bağlı olarak sağlık hizmetleri her yerde aynı gelişimi gösterememiştir (Tekir, 2014).

Sinop’ta hastane yapımına 1956’da başlanmıştır. Binanın bir bölümü aynı yıl tamamlanmış ve 80 yatak kapasiteyle hizmete girmiştir. 1988’de Osmaniye Mahallesi’nde SSK Hastanesi adında yeni bir hastane yapılmıştır. Daha sonra 2005’te yapılan düzenlemeyle her iki kurum birleşerek Atatürk Devlet Hastanesi adıyla hizmet vermeye başlamıştır. 2008’de yapımı tamamlanan ek binalar ile 2019’da sağlık hizmetleri eksiksiz olarak verilmeye başlanmıştır (Foto 7).

Fotoğraf 7: Sinop Atatürk Devlet Hastanesi **Kaynak:** Sinop İl Sağlık Müdürlüğü Arşivi

Şehirde bulunan hastane 300 yatak kapasiteli, 10 ameliyat salonu, 57 yoğun bakım yatağı, 7 doğumhane ve 74 poliklinik ile 40,540 m²lik alanda hizmet vermektedir. Ayrıca hastane yönetiminde 1 başhekim, 1 idari ve mali işler müdürü ve 1 sağlık bakım hizmet müdürü bulunmaktadır. Toplam olarak 84 doktorun görev yaptığı kurumda en fazla doktora sahip olunan branşlar İç Hastalıkları, Çocuk Sağlığı ve Anestezi'dir. Bunları Ruh Sağlığı, Ortopedi ve Radyoloji takip etmektedir. Bunlara ek olarak şehir hastanesinde en az sağlık çalışanına sahip olan branşlar ise; Enfeksiyon, Yoğun Bakım, Plastik Cerrah, Nefroloji, Biyokimya, Çocuk Cerrahisi ve Göğüs Cerrahisi uzmanlarıdır (Tablo 57). Sinop İl Sağlık Müdürlüğü'nden alınan verilere göre şehre bağlı sağlık kurumlarında 1,285 kişi istihdam edilmektedir. Sinop Şehir Hastanesi'nde doktorlar haftanın belirli günlerinde Sinop'ta kalmaktadır. İş yoğunlukları ve çeşitli işlerine bağlı olarak il dışına seyahat etmektedirler. Bu durum sağlık hizmetlerinin nispeten aksamasına neden olmaktadır.

Sinop şehrinde sağlık fonksiyonunun yeterince güçlü olmadığı söylenebilir. Tedavi amacıyla Türkeli, Ayancık, Vezirköprü ve Bafra ilçelerinden hastalar gelmektedir. Gelen hastalar daha çok muayene ve rapor alma işlemleri için Sinop'u tercih etmektedir.

Tablo 57: Sinop Atatürk Devlet Hastanesi Personel Bilgileri

Birim	Adet	Birim	Adet
İdari ve Mali İşler	6	Başhekim Yardımcısı	2
Çocuk Sağlığı	6	Nöroloji	2
Anestezi	6	Cildiye	2
İç Hastalıkları	5	Fizik Tedavi	2
Acil Tıp	5	Beyin ve Sinir Cerrahisi	2
Ruh Sağlığı	4	Kalp Damar	2
Radyoloji	4	Mikrobiyoloji	2
Ortopedi	4	Baş Hekim	1
Göğüs Hastalıkları	3	Enfeksiyon	1
Kardiyoloji	3	Aile Hekimi	1
Üroloji	3	Nefroloji	1
Tıbbi Patoloji	3	Yoğun Bakım	1
Genel Cerrahi	3	Çocuk Cerrahisi	1
Göz Hastalıkları	3	Göğüs Cerrahisi	1
Kadın Doğum	3	Plastik Cerrah	1
Kulak-Burun-Boğaz	3	Biyokimya	1
Toplam			87

Kaynak: Atatürk Devlet Hastanesi (Ocak 2021 Verileri)

Şehir hayatının tesis edilmesinde zamanla ortaya çıkan fonksiyonların birisi de kültürdür. Şehirleşmeye paralel olarak kültürel hayat ivme kazanabilir. Kültürel fonksiyon gelişmesi ile şehir hayatının canlılığı artar ve şehirde bulunan insanlar daha fazla kültürel etkinliklere katılabilirler. Kültürel fonksiyon tek başına değerlendirebileceği gibi aynı anda birden fazla değişken ile de incelenebilir. Ulaşım şartlarındaki ilerlemeler, eğitim kurumlarının sayıca artması, idari fonksiyonun güçlenmesi gibi bazı unsurlar kültürel fonksiyonların aşama kaydetmesinde rol oynamaktadırlar.

Şehirlerin varlığı doğal çevre bileşenleri etrafında şekillenir buna bağlı olarak şehir kültürü inşa edilir. Kent kültürünün yaşatmak için şehirde yaşayan insanların belirli bir bilgi birikimi, yaşam şekilleri, düşünme biçimi, sosyoekonomik ihtiyaçları ortaya çıkaran bir peyzaj bulunmalıdır (Arı, 2005). Bu doğrultuda kentsel ekosistemde bir kültür birikimi tesis etmek birden fazla ögeyi bir potada kaynaşmayı gerektirir. Simgeler, semboller, materyaller sistemi, işaretler diğer bir deyişle bütün öğeler kültürle alakalıdır. Şehrin cadde ve sokak sistemi, ulaşım aksları, kentin morfolojisi gibi unsurlar peyzaj üzerinden kültürel hayatın tesis edilmesini sağlarlar (Knox ve Pinch, 2010).

Şehirlerin işlevlerini yerine getirebilmeleri için yaşamaları gereklidir. Kültürel fonksiyon da diğer fonksiyonlar gibi yerleşmelerin büyümeleri ve önem derecelerinin

artmasını sağlamaktadır. Her kentsel yerleşmenin kendine özgü mimarisi, yerleşme düzeni, biçimi ve bir kimliği mevcuttur. Bazı kentler kimliklerini maddi unsurlardan alırken, diğer bazı kentler ise manevi unsurlardan alır. Zaman içerisinde mekân-insan etkileşimi kente ait dinamiklerin şekillenmesinde rol oynamaktadır. Bu kapsamda Sinop şehri tarihi oldukça eskilere dayanmaktadır. Şehrin kültürel kimliği tarih öncesi çağlardan günümüz postmodern insanların oluşturduğu öğeleri kapsamaktadır.

Şehirler kültürel faaliyetlerin doğmasına ve gelişmesine zemin hazırlar. Kültürel fonksiyonlar eğitim yardımıyla kentlerde verilebilmektedir. Kırsal alanlarda yaşayan kesimler kültürel etkinlikleri tek başına yapabilecek konumda değildir. Üniversiteler, yüksekokullar ve diğer okullar şehir ortamında bulunarak çevresindeki sahaların eğitim ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar. Böylece kırsal alanlar kültürel faaliyetler açısından şehir ile sıkı bir münasebet içerisinde (Göney, 2017a).

Sağlık, ekonomi, demokrasi ve eğitim gibi temel unsurlar ülkelerin sosyoekonomik gelişmişliği belirleyen faktörler arasında yer almaktadır. Bu faktörler ulusların refah ve ekonomik açıdan büyümesini tetiklemektedir. Aynı zamanda kültürel unsurların yaşatılmasında eğitimin önemi büyüktür. Dolayısıyla toplumlar kendine has kültürel değerleri ve eğitim sistemlerini inşa etmektedirler (Ruck, Bentley ve Lawson, 2020). Eğitim kurumları şehir kültürünün inşa edilmesine yardımcı olmaktadır. Sinop şehrinde eğitim kurumları tarafından hazırlanan programlarla kültürel gelişime katkıda bulunmaktadır. Eğitim kurumları hem bireylerin gelişimini hem de kültürel unsurların aktarılmasında büyük rol oynamaktadır.

Şehirler farklı insan grupların bir araya geldiği, sanatsal aktivitelerin çekim merkezidir. Buna bağlı olarak farklı kültürdeki insanlar bir yoğunluk alanı oluşturur. Bu unsurlar kent ortamında bir harmoni oluşturur ve kültür çeşitliliği sağlar. Sinop şehrinde kültürel faaliyetleri eğitim, sanat, basın-yayın ve dini faaliyetler şeklinde alt gruplara ayırmak mümkündür.

Sultan İzzeddin Keykavus Sinop'u fethettikten sonra şehirde kültürel faaliyetlerin hız kazanması adına bir medrese yapılmasını istemiştir. Medreseyi yapan kişi Abdurrahman İbni Rızvan'dır. Anadolu Selçukluların vakıf medresesi bugün İzzettin Keykavus Medresesi Sinop'ta Alaeddin Medresesi olarak bilinmektedir (Fotoğraf 8). Bu medrese Pervane Medresesi ile yan yanadır. Ayrıca medresenin 1214 yılında yapıldığı ve Sinop'ta kültürel faaliyetlere katkı sağladığı düşünülmektedir (Erdoğan, 2019).

Fotoğraf 8: Sinop Alaeddin Camii ve Medresesi **Kaynak:** Sinop Arkeoloji Müzesi Arşivi

Bu medrese halk arasında, *Ulu Cami*, *Cami Kebir* ve *Büyük Cami* olarak isimlendirilmektedir. Cami içerisinde çeşitli dönemlere ait kitabeler barındırmaktadır. Söz konusu kitabeler, Muiniddün Süleyman Pervane, Candaroğlu Celaddin Bayezid (Kötürüm Bayazıd) ve Sultan Abdülmecid dönemlerine aittir. Dolayısıyla caminin birkaç defa onarıldığı anlaşılmaktadır. Aynı zamanda avlu içerisinde Candaroğulları Türbesi de bulunmaktadır. Bunlara ek olarak 1385 yılında ahşap zemin üzerine yapılan İnas Mektebi²⁵ de yer almaktadır (Esemenli, 1990). Günümüzde Sakarya Caddesi üzerinde yer alan medrese ve cami geçmiş dönemlerde kültürel faaliyetlerin aktarılmasında büyük bir önemi olan yapı, Sinop şehrinin en görkemli eserleri arasında yer almaktadır. İbni Batuta (2004) yapının güzelliğini gördüğü mabetler arasında en güzeli şeklinde tasvir ederken, Evliya Çelebi (2008) ise sanatı ve mermerlerin işlenmesinde hayrete düştüğü ve övme konusunda acizyetlerini dile getirmektedir. Çelebi'ye göre adı geçen medresede 60 adet sıbyan mektebi²⁶, 1 adet imaret, 1 hadis mektebi ve 3 hadis alimi yer almaktaydı (Çelebi, 2008). Ünal ise medresenin 16 hücresi olduğunu ve her hücrede 1 kişi kaldığına göre toplamda 16 adet talebenin mevcudiyetinden bahsetmektedir (Ünal, 2008).

²⁵ Kız öğrencilerin ortaöğretim eğitim faaliyetlerini sağlamak amacı ile Maarif Nezareti (Millî Eğitim Bakanlığı) tarafından tahsis edilen binadır.

²⁶ Osmanlı döneminde ilköğretim kurumlarının geneline verilen isimdir.

Beylikler döneminde Sinop'ta kültürel faaliyetlerin yürütüldüğü bir diğer medrese Pervaneoğulları Medresesi'dir. Söz konusu dönemde alim ve ilim adamlarına kıymet verilmiş, önemli ilim insanları Sinop'ta iskân edilmiştir. Başta Kırım olmak üzere birçok yerden zanaatkar, tüccar ve bilim insanı Sinop'a göç etmiştir (Erdoğan, 2019). Alaeddin Medresesi'nin hemen karşısına yığma taştan inşa edilen Pervane Medresesi yaptırılmıştır (Fotoğraf 9).

Fotoğraf 9: Sinop Merkez'de Yer Alan Pervaneoğulları Medresesinden Bir Görünüm

Sinop Alaeddin Cami'nin kuzeyinde yer alan medrese Sakarya Caddesi'nde yer almaktadır. Sinop'ta eğitim öğretim faaliyetlerin devam etmesini sağlayan yapı halk tarafından *Ulu Cami Medresesi* veya *Alaiyye Medresesi* olarak bilinmektedir. Cumhuriyet dönemine kadar aktif olarak kültürel faaliyetlerin yayılmasına katkıda bulunan medrese günümüzde daha ticari amaçlar doğrultusunda kullanılmaktadır (Erdoğan, 2019). İçerisinde yer alan birkaç küçük dükkânda yöresel el sanatları ve hediyelik eşyaların satışı yapılmaktadır (Berberoğlu, 2010; Erdoğan, 2019). Bunlara ek olarak Mehmet Ağa adında bir hayırsever tarafından yaptırılan Hacı Mehmet Ağa Medresesi de yer almaktadır. Pervane Medresesi'nin yanında inşa edilmiştir. Pervane Medresesi ile eğitim hayatında devam eden söz konusu yapı Terzi Murat Aygan'ın mülkiyetine geçmiş ve bir süre sonra bilinmeyen bir sebeple yakılmıştır. 1869 tarihli kayıtlarda Mehmet Efendi Medresesi olarak geçmektedir. Adı geçen medresede 10 talebenin eğitim aldığı belirtilmiştir (Erdoğan, 2019).

Beylikler dönemi Sinop'ta kültürel faaliyetler devam etmiş, ilim ve fikir insanları yetiştirilmeye gayret edilmiştir. Zaviye denilen yapılarda gerek dini bilgiler gerekse de kültürel etkinlik yapılarak eğitim yönünde çalışmalara devam edilmiştir (Erdoğan, 2019). Osmanlı döneminde Sinop'ta eğitim ve öğretim faaliyetleri vakıflar tarafından desteklenen medreseler ile devam etmiştir. Diğer yandan camilerin bitişiğinde bulunan sıbyan mektepleri ise ilkokul çağındaki kişilerin eğitilmesini esas almaktadır. Alaeddin ve Pervane medreselerinde kültürel faaliyetler Osmanlı döneminde de sürdürülmüştür.

Tanzimat döneminde sıbyan mektepleri sayıca artmaya devam etmiştir. Devlet tarafından herhangi bir eğitim programı ve denetlemeye tabi tutulmadığından dolayı söz konusu mektepler nicelik açısından fazladır (Erdoğan, 2019, Tablo 58).

Tablo 58: Sinop'ta Merkez İlçe'de Yer Alan Sıbyan Mektepleri

Salname	Okul Sayısı
1869-1870-1871-1872-1873	71
1874	72
1875	192
1876-1877	153
1888	25
1892-1893-1894	72

Kaynak: Erdoğan, 2019'dan yararlanılarak yeniden hazırlanmıştır.

1869-1873 yılları arasında 71 olan sıbyan mektebi sayısı 1874'te 72'ye 1875'te 192'ye yükselmiştir. Bir sonraki sene beklenmedik bir şekilde 153'e düşmüştür. Söz konusu düşüş %25,5'tir. 1888 yılında sayısı 25 olan kurum, 1894 yılında ise 72 olarak kayıtlara geçmiştir. 1888-1903 yıllarını kapsayan Kastamonu Vilayet Salnameleri incelendiğinde Sinop merkezde Sultan Süleyman Mekteb-i ve Aziziye İptidaiye'si yer almaktadır. Bunlardan ilkinin talebe sayısı sayım yılları arasında 105-143 arasında değişmektedir. Diğer yandan ikinci iptidaiyede 75-123 talebe öğrenim görmekteydi (Erdoğan, s.118-120, 2019). 1903 yılında Camikebir Mahallesi'nde açılan diğer okul olan Camikebir Mektebi İptidaiye'sinde 3 öğretmen ve 85 öğrenci bulunmaktadır.

19. yüzyılın ikinci çeyreğinde sıbyan mekteplerin yerini almaya başlayan iptidai mektepler çalışma mantığı ve prensibi ile sıbyan mekteplerinden ayrılmaktadır. Dönem şartlarına göre daha modern donatılara sahiptir. 1888 yılı salname kayıtları incelendiğinde Sinop merkez kazasında toplamda 5, 1921'de 8, 1922'de 10 mektepte tedrisat yapılmıştır (Erdoğan, 2019). Bu kurumlar dönem şartları içerisinde talebi

karşılamaya yönelik olarak tahsis edilse de eğitim imkânı sağlayacak kadronun yetersiz olması bahsi edilen kurumların işlevselliğini geçersiz hale getirmiştir.

1913-1914 Mahsus Maarif-i Umumiye İhsaiyat Mecmusası'na göre Sinop merkezde 2 erkek ve 1 kız olmak üzere toplamda 3 iptidaiye mevcuttur (Erdoğan, 2019). Bahsi geçen kurumlar toplamda 394 öğrenci barındırmaktadır. Bunlardan 302'si erkek, 92'si kızdır. Yapılan uygulamalardan klasik eğitim anlayışının dışına çıkıldığı ve kız çocuklarının eğitim hayatına kazandırıldığı anlaşılmaktadır.

Sultan Abdülmecid'in Tanzimat Fermanı'nda belirtilen süreçleri uygulamaya koymak amacı ile rüştiyelerin²⁷ kurulması zorunlu hale gelmiştir. Nitekim Avrupa standartlarında yeni bir eğitim sisteminin oluşturulması ve üç kademeli olması teklifi verilmiştir (Öztürk, 2008). Araştırma sahasında Kastamonu Vilayet Salnamesine göre 1866 yılında faaliyete geçen 1 rüştiye mektebi bulunmaktadır. 1892 yılına kadar aktif olarak kullanılan kurum ekonomik sebeplerden dolayı tekrar açılmamıştır. Rüştiyeler lağvedilerek idadilerin kapanması kararlaştırılmıştır (Doğanay, 2010). Böylece 1892 yılından sonra salnamelerde rüştiyelere ait herhangi bir bilgi geçmemiştir.

Sinop Rüştiye Mektebi'nde eğitim gören talebelerin sayısına bakıldığında ise 61 ile 120 arasında değiştiği görülmektedir. Söz konusu değişimlerin dönemin sosyal, ekonomik ve politik sebeplerden olduğu ileri sürülebilir. Diğer yandan adı geçen rüştiyede 5 eğitmenin çalıştığı da ayrıca kayıtlara düşülmüştür. Bunlara ek olarak Rüştiye bünyesinde İnas Mektepleri (Kız Okulları)'de açılmıştır. Öğrenci sayısı 47-52 arasındadır (Erdoğan, 2019). Kız öğrencilerin sayıları erkek öğrencilerden dönem şartları içerisinde genel olarak düşüktür. Bu durum kız öğrencilerin eğitime katılımlarının az olduğunu diğer bir deyişle erkek öğrencilerin eğitim haklarından daha fazla yararlandıklarını göstermektedir.

Araştırma sahasında bulunan Rüştiye Mektebi 1899 yılında yaptırılmıştır. Rumca kitabesinden Rum öğrenciler için tahsis edildiği anlaşılmaktadır (Esemenli, 1990). 1923 yılında İnas Mektebi (Kız mektebi), 1928 yılında lise ve dengi okullar için hizmet veren bina, Meydankapı Mahallesi'nde ilköğretim okulu olarak kullanılmaktadır (Fotoğraf 10).

²⁷ Tanzimat Fermanı'ndan sonra açılan ortaöğretim kurumlarına verilen genel addır.

Fotoğraf 10: Tarihî Cumhuriyet İlkokulu **Kaynak:** Sinop Arkeoloji Müze Müdürlüğü Arşivi

Osmanlı ortaöğretim kademesinin ikinci basamağı olan idadiler askeri ve sivil olmak üzere iki aşamalıdır. İdadiler, rüştiyelerden mezun olan kimseleri yüksekokullara hazırlayan günümüzde lise ve dengi okullara karşılık gelen eğitim seviyesidir (Öztürk, 2000). II. Abdülhamit döneminde maarif teşkilatında idadilere pay ayrılması neticesinde idadilerin gerek İstanbul’da gerekse de Anadolu’da sayılarında hızla artış kaydedilmiştir. Araştırma sahasında idadilerin açılması Sinop Rüşdiye Mektebi’nin kapatılmasından sonra olmuştur. 1892 yılında gerçekleşen bu olay ile 5 yıllık eğitim programı çerçevesinde Sinop İdadi mektebi açılmıştır (Erdoğan, 2019).

Sinop’ta idadilerin inşaatına 19. yüzyılın son çeyreğinde (1883) başlanmıştır. Ancak bu dönemde finansal sıkıntılar olduğu için tamamlanamamıştır. Belirli dönemlerde tekrar başlayan yapım çalışmaları ara ara durmuş ve 1898’de nihai olarak tamamlanmıştır (Esemenli, 1990). Binanın ön cephesinde Mektebi İdadi levhası mevcuttur. 1910’a kadar idadi olarak hizmet veren bina, 1921’de lise olarak kullanılmıştır. 1930-1970 döneminde ortaokul-lise bünyesinde hizmet veren söz konusu yapı, fazla kullanılmaya bağlı olarak birkaç kez tadilat geçirmiştir. 1983’te tamamlanan restorasyonu ile Sinop Öğretmenevi olarak açılmıştır (Fotoğraf 11). Tarihi bina statüsündedir.

Fotoğraf 11: Sinop Öğretmenevi

Bahse konu olan bina Kefevi Mahallesi Okullar Caddesi üzerindedir. Bu alanda öğretmenevinin dışında birçok eğitim kurumu mevcuttur. Okullar Caddesi Sinop Belediyesi İtfaiye binasından, Çukurbağ Şehir Mezarlığına kadar doğu-batı yönünde bir hat olarak uzanmaktadır. Birden fazla eğitim kurumu yan yana konumlanmıştır. 1983'te dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Sağlam'ın onayı ile öğretmenevine dönüştürülmüştür. 17 derslikten oluşan bina kesme taş usulü ile yapılmış yapılar arasındadır (Erdoğan, 2019).

Bunların dışında Sinop'ta azınlıkların oluşturduğu eğitim müesseseleri de mevcuttur. Bu kurumlar Rum ve Ermeniler tarafından oluşturulmuştur. Sinop'ta ilk etapta nüfus içerisinde Rum nüfusu fazla olmasından dolayı Rumlara ait okullar hizmete girmiş, daha sonraki yıllarda Ermeni nüfusun artmasına bağlı olarak bu azınlığa ait eğitim kurumları açılmıştır. 1869-1875 yılları arasında Sinop merkezde 5 adet gayrimüslim okulu bulunmaktaydı (Erdoğan, 2019). Söz konusu okulların kime ait olduğu belirtilen salnamede yer verilmemiştir.

Sinop'ta azınlıklara ait okulların sayıları yıllar içerisinde değişmiştir. 1875'te 8, 1877'de 4, 1893 yılında 2 okul bulunmaktadır. Okullar rüştiye (ortaokul ve dengi) statüsünde ve Rumlara aittir. 32 erkek 113 kız olmak üzere toplamda 135 öğrencisi vardır (Erdoğan, 2019). Bunlara ek olarak 1903'te yayımlanan salname kaydına göre

Sinop merkezde 1 adet Rum İnas mektebinin varlığından bahsedilmektedir. Bu mektepte öğrenci sayıları 140-234 arasında değiştiği kaydedilmiştir.

Salname kayıtlarında ağırlıklı olarak Rumlara ait bilgilerin geçmesi, Rum nüfusun Sinop merkez ilçede oransal olarak diğer ilçelere göre fazla olmasından kaynaklanmaktadır (Demir, 2019).

1914'te Sinop merkezde Darülmualim (Öğretmen Okulu) adında bir eğitim kurumu açılmıştır. Dönemin siyasi, ekonomik ve kültürel politikalarından dolayı (I. Dünya Savaşı), 1916'da kapatılmıştır. 1921'de idadi ile birleşen kurum 1923'e kadar aktif kullanılmış, 1924'te kapatılmıştır (Önal, 2017). 1920-1923 döneminde Sinop merkezde 12 ilkokul için bütçe ayarlanmış ancak mali sıkıntılardan dolayı 10 ilkokul eğitim hayatına devam etmiştir (Efe, 2018a).

Buraya kadar anlatılanlardan hareketle şehirde bulunan tarihi medreselerin varlığı şehirde eğitime verilen önemi göstermektedir. Medreselerin öğrenci yetiştirmesi kültürel fonksiyonun gelişimi ve yayılmasına katkı sağlamıştır. Ayrıca zaman içerisinde sayılarının artması şehirde kültürel ihtiyaçların karşılanmasında önemli bir rol üstlenmiştir.

Eğitim öğretim faaliyetlerinin yüksek bir seviyeye gelmesi oldukça önemlidir. Çünkü bir milletin kalkınması bireylerini eğitmekten geçmektedir. Sinop şehirde eğitim kurumları mahalleler arasında düzensiz dağılmıştır. Bazı mahallelerde yoğunluk artarken, diğer mahallelerde azalmaktadır. Eğitim kurumları daha çok anaokulu, ilköğretim ve lise düzeyindedir. Bu kurumlar şehrin Kefevi-İncedayı mahalleleri arasında yoğunluk göstermektedir. Eğitim kurumlarının niceliklerinin arttığı yerler ise Seyit Bilal ve Okullar caddeleridir.

Sinop şehirde 2020-2021 eğitim öğretim döneminde 2 anaokul, 8 ilkokul, 7 ortaokul 13 lise ve 3 mesleki eğitim merkezi olmak üzere toplamda 33 eğitim kurumu mevcuttur. Bu kurumlarda toplamda 505 derslik, 933 öğretmen ve 11,671 öğrenci eğitim görmektedir (Tablo 59). Şehirde yatılı bölge okulu yer almamaktadır. Türkeli ve Ayancık ilçelerinden eğitim hizmeti almak amacıyla öğrenciler Sinop şehrine gelmektedir. Ortaokul ve lise düzeyi eğitim genelde yöresel düzeyde etkiye sahiptir.

Tablo 59: Sinop Şehrindeki Eğitim Kurumları (2020-2021)

Kurum Adı	Derslik	Öğretmen	Öğrenci
Zübeyde Hanım Anaokulu	4	12	187
15 Eylül Anaokulu	5	8	71
Atatürk İlkokulu	33	41	694
Gazi Mustafa Kemal İlkokulu	20	35	551
Fatih İlkokulu	20	29	499
İstiklal İlkokulu	12	15	328
Cumhuriyet İlkokulu	32	25	289
Ada İlkokulu	-	9	130
Osmaniye İlkokulu	11	11	101
Özel Eğitim İlkokulu	4	8	17
Şehir Halil Özdoğru Ortaokulu	21	40	657
Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu	22	44	589
Gelincik Ortaokulu	24	38	416
Seyit Bilal İmam Hatip Ortaokulu	15	32	360
İstiklal Ortaokulu	12	26	297
TOKİ Fatih Erer Ortaokulu	24	32	246
Özel Eğitim Ortaokulu	4	12	25
Şehit Halil Özdoğru Anadolu Lisesi	23	42	666
Sinop Sarı Saltuk Anadolu Lisesi	20	43	563
Sinop Anadolu Lisesi	18	42	554
Sinop Anadolu Lisesi	18	42	554
Prof. Dr. Necmettin Erbakan MTL	27	38	415
Şehit Ömer Can Açıkgöz AİHL	20	34	414
Seydi Ali Reis MTAL	22	55	412
Sinop Fen Lisesi	16	32	393
Atatürk Anadolu Lisesi	14	29	294
Sultan Hatun MAL	15	44	249
Bülent Yalçın Spor Lisesi	5	17	141
Emirgazi Tayboğa MTL	9	19	121
İMKB Şehit Ertan GSL	12	22	67
Mesleki Eğitim Merkezi	3	14	589
Halk Eğitim Merkezi	6	20	514
Bilim ve Sanat Merkezi	14	23	268
Toplam	505	933	11671

Kaynak: Sinop Milli Eğitim Müdürlüğü

Bu eğitim kurumlarına ortalama olarak 15,7 derslik, 28,2 öğretmen ve 353,6 öğrenci düşmektedir. Okullar içerisinde en fazla derslik imkânına Atatürk ve Cumhuriyet ilkokulları sahiptir. Kentte en fazla öğretmenin istihdam edildiği kurum Seydi Ali Reis Mesleki Teknik Anadolu Lisesi, Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu ve Sultan Hatun Mesleki Anadolu Lisesi'dir. En fazla öğrencinin eğitim gördüğü okul ise Atatürk İlkokulu ve Şehit Halil Özdoğru Anadolu Lisesi'dir. Bu okullar şehirde kültürel fonksiyonun aktarılması ve öğretilmesinde önemli bir rol üstlenmektedir. Ayrıca eğitim hizmetleri ile doğrudan ilişki içerisinde bulunan nüfus ticari hayatın

canlılık kazanmasını sağlamaktadır. Bu durum kültür fonksiyonu şehir hayatındaki yerini göstermektedir. Diğer yandan kentte özel öğretime ait kurumlar da bulunmaktadır. Farklı nitelikte öğrencilerin kabul edildiği özel okullarda öğrenciler meslek hayatlarına kazandırılmakta topluma yararlı bir birey olarak yetişmesi beklenmektedir. Şehirde özel okul faaliyetleri Sinop Özel İlköğretim Okulu tarafından verilmektedir. Özel eğitim kurumları şehrin kültürel etki sahasını bir nebze olsun daha da genişletmektedir.

Eğitim kurumlarında yer seçimi diğer bir deyişle eğitim kurumlarının doğru lokasyona yapılması oldukça önemlidir. Okulların şehrin ana ve tali yol güzergâhına uzak, devlet karayollarına belirli mesafede olan alanlara inşa edilmemesi gereklidir. Ayrıca trafik sıkışıklığına neden olan yolların yakın çevresine inşa edilen okullar eğitim için uygun şartlar taşımamaktadır. Araştırma sahasında Fatih ve Sakarya caddeleri güzergâhında eğitim kurumları çok fazla değildir. Şehirde Kartal ve Okullar caddeleri dışında birkaç caddede okullar mahalle içerisinde inşa edilmiştir. Genel olarak şehirde bu kurala uyulmaya gayret edilmiş, okulların yer seçiminde doğru lokasyona konuldukları söylenebilir.

Şehirlerin sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel hareketlerin temelini kente yaşayan insanların oluşturduğu birikimler oluşturur. Bahsi edilen kültürel birikimlerin temeli öncelikle kentsel alanda kurumların yaygınlaşmasıyla gerçekleşir. Kurumlar insan hafızlarına kente ait simgeleri ve temaları işlerler. Nitekim Ahmet Hamdi Tanpınar *şehri bir terbiye etrafında teşekkül eden müşterek hayat* şeklinde yorumlaması kültür merkezlerinin önemi vurgulamaktadır (Biten, 2019) (Fotoğraf 12).

Araştırma alanında kültürel etkinliklerin düzenlendiği, şehrin imajını tanıtmaya amaçlayan Sinop İl Kültür Turizm Bakanlığı'na bağlı kültür merkezi ve sanat galerisi mevcuttur. Fatih Caddesi üzerinde konumlanan bina kültürel etkinliklerin çekim merkezi durumundadır.

Üniversiteler eğitim sisteminin son basamağını teşkil eden yüksek öğretim kurumlarıdır. Aynı zamanda üniversiteler buldukları alanda eğitim ihtiyaçlarını karşılayan, kentin toplumsal, politik ve sosyoekonomik açıdan katkı sağlayan müesseselerdir (Cohen, 1986). Şehrin yaşam kalitesi, kültürel birlikteliği, finansal ve iletişim gibi hizmetler üniversiteler tarafından karşılanır (Gottman, 1986). Bunlara ek olarak üniversiteler, bilim üreten kimliğinin yanında sosyalleşme ve kültürel etkinlik alanıdır. Kentin merkezinde veya uzağında konumlanan üniversiteler kent ile iletişim

kuran, kendi sosyal çevresine bağlı olarak kültürel fonksiyonunu genişletebilme potansiyeline sahiptir (Özdemir ve Gökmen, 2019).

Fotoğraf 12: Sinop Kültür Merkezinden Bir Görünüm

Türkiye’de her ilde en az bir üniversite mevcuttur. Dolasıyla üniversitelerin Anadolu’nun her kentine yayılması küçük ve orta ölçekli kentlerin sosyoekonomik açıdan gelişmesini sağlamıştır. Bu durum kentlerin nüfus, barınma ve iş kollarındaki talep artışını sağlarken, aynı zamanda kent yerleşmelerinin yatay ve dikey anlamda büyümesini tetiklemiştir (Oral, vd. 2019).

Araştırma sahasında bulunan Sinop Üniversitesi Sinop şehri içerisinde yer almaktadır. 5662 sayılı Türkiye Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanunu kapsamında Sinop Üniversitesi 2007 yılında faaliyete girmiştir (Resmî Gazete, 2007). Şehirlerin kalkınmasında önemli bir rolü bulunan Sinop Üniversitesi 10 Fakülte, 3 meslek yüksekokulu ve 13 araştırma-uygulama merkezi bulunmaktadır. Fakültede 2020-2021 eğitim öğretim yılında öğrenci sayısı 12,807’dir. Üniversitede öğrenim gören öğrenciler %47,9’u bir fakültede, %10,7’si meslek yüksekokulunda öğrenim görmektedir (Sinop Basın ve Halk İlişkiler Müdürlüğü, 2021).

Sinop Üniversitesinde 6 fakülte ve 2 meslek yüksekokulu bulunmaktadır. Bunlardan istihdam açısından en fazla öğretim görevlisi Fen Edebiyat Fakültesi’ndedir. Ardından Eğitim Fakültesi, Su Ürünleri Fakültesi ve Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi gelmektedir. Fen Edebiyat Fakültesi’nde 11 profesör, 21 doçent ve

23 doktor öğretim görevlisi toplamda 55 öğretim elamanı barındırmaktadır (Tablo 60). Diğer yandan en fazla profesör kadrosunun bulunduğu fakülte Su Ürünleri Fakültesi'dir. Söz konusu fakülteyi Fen Edebiyat Fakültesi takip etmektedir. En fazla doçent öğretim üyesi kadrosu Fen Edebiyat fakültesinde iken, en az Yabancı Diller Meslek Yüksekokulu'ndadır. Doktor Öğretim Görevlisi kadrosu ise en fazla Eğitim Fakültesin'de yer almaktadır. Fen Edebiyat, Mühendislik, Mimarlık Fakültesi ve İlahiyat Fakültesi onu takip etmektedir.

Fotoğraf 13: Sinop Üniversitesi Rektörlük Binasından Bir Görünüm

Tablo 60: Sinop Üniversitesi'nin Fakülteleri ve Akademisyen Sayıları (2021)

Birim	Profesör	Doçent	Dr. Öğr. Üyesi	Toplam
Eğitim Fakültesi	6	14	30	50
Fen Edebiyat Fak	11	21	23	55
İlahiyat Fakültesi	1	4	10	15
Mühendislik ve Mimarlık Fak.	2	9	13	24
Spor Bilimleri Fakültesi	1	5	4	10
Su Ürünleri Fakültesi	17	3	9	29
Yabancı Diller MYO	-	1	2	3
Meslek Yüksekokulu	-	-	6	6
Toplam	38	57	97	192

Kaynak: (Sinop Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü, 2021).

Sinop'ta 2021-2022 akademik yılında toplamda 12,807 öğrenci bulunmaktadır (Tablo 61). Bu öğrencilerden 4,187'si ilçelerde, 8,547²⁸ öğrenci ise Sinop Üniversite'sinde öğrenim görmektedir. Söz konusu öğrencilerden %50,4'ü kadın (4308 kişi), %49,6'sı (4239 kişi) erkektir. Üniversitede ön lisans programında 4,971, lisans programında ise 6,946 öğrenci mevcuttur. Aynı zamanda lisansüstü eğitimde 817 kişi eğitim almaktadır. Bunlara ek olarak üniversite pedagojik formasyon eğitimini tamamlamak üzere 73 öğrenci bulunmaktadır.

Tablo 61: Sinop Üniversitesi'nde Öğrenim Gören Öğrencilerin Program Düzeyine Göre Dağılışı

Program	K	E	T
Önlisans	2105	2866	4971
Lisans	3755	3191	6946
Yüksek Lisans	326	476	802
Doktora	5	10	15
Pedagojik Formasyon	61	12	73
Toplam	6252	6555	12807

Kaynak: Sinop Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı, 2021

Sinop Üniversitesi başta Sinop olmak üzere yakın ve uzak illerden öğrenci almaktadır. Yükseköğretim Kurulu (YÖK) 2021 yılı yerleştirme sonuçlarına göre Sinop Üniversitesi'ne yerleşen öğrencilerin büyük bir çoğunluğu Samsun, İstanbul, Ankara, Çorum, Ordu, Tokat, Trabzon ve Şanlıurfa illerinden oluştuğu görülmektedir. Bunlara ek olarak Adana, Antalya, Bursa, Adıyaman, Eskişehir, Rize ve Hakkâri illerinden de öğrenciler gelmektedir (Harita13). Ancak sayıları görece azdır. Sinop Üniversitesi'ne kayıt yaptıran öğrencilerin illere göre dağılımı incelediğinde, üniversitenin bölgesel bir yapıda olmadığı, Türkiye'nin hemen hemen bölgesinden öğrenciye eğitim hizmeti verdiği anlaşılmaktadır.

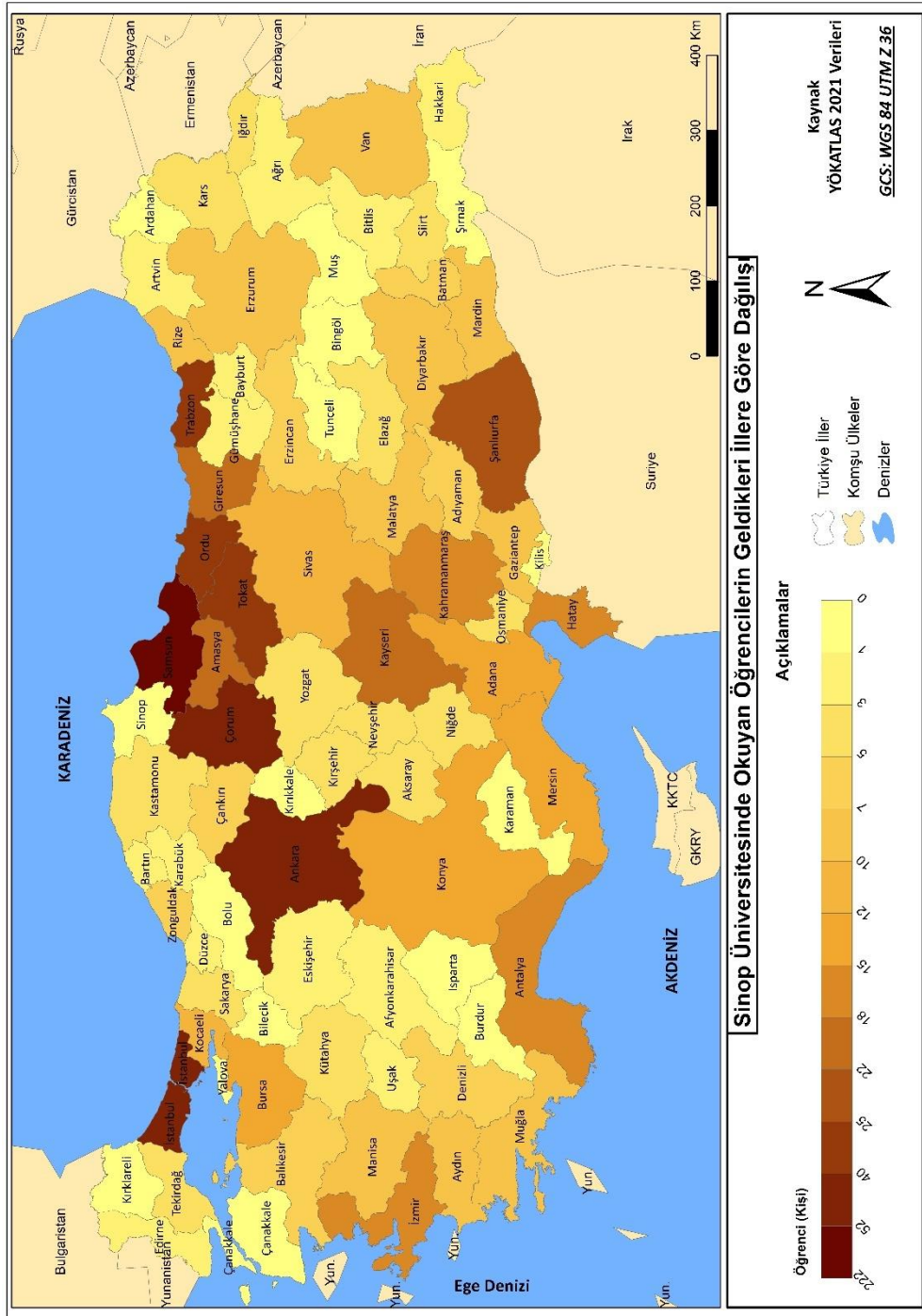
Sinop Üniversitesi'nde kayıtlı yabancı uyruklu öğrenci sayısı 2020 yılı itibarıyla 290 kişidir. Bu öğrencilerin %39'u Suriye, %22'si Somali ve %19'u Mısır'dan gelmişlerdir. Geriye kalan öğrencileri %12'si Irak ve %11,4'ü İran olmak üzere diğer uyruklar oluşturmaktadır. Afrika'dan ve Orta Asya'dan gelen öğrenciler üniversitelerin ikili anlaşmaları üzerine Sinop Üniversitesi'ni tercih etmektedirler.

Üniversite okumak için şehir dışından gelen öğrenciler kent ekosisteminde farkındalık oluşturur. Nitekim Sinop Üniversitesine Türkiye'nin dört bir yanından gelen öğrenci profili şehir ekonomisine katkı sağlamakta ve canlandırmaktadır. Üniversite öğrencilerinin şehirde bulunan lokanta, berber, pide ve börek salonları gibi

²⁸ Söz konusu rakam 2021 Kasım ayı itibarıyla.

birden fazla iş yerlerine ekonomik olarak katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda öğrenciler adı geçen kurumlarda ihtiyaca göre part-time çalışarak istihdam edilmektedir. Dolayısıyla eğitim fonksiyonu şehrin bütün kademelerinde etki alanını göstermektedir. Sinop şehrinde örgün eğitim kurumlarından başka yaygın eğitim kurumları da bulunmaktadır. Türkiye’de yaygın eğitim hizmetleri Halk Eğitim Merkezleri aracılığı ile sağlanmaktadır. Bahsi edilen kurum Sinop şehrinde 1961 yılından bu yana hizmet vermektedir. İlk olarak Meydankapı Mahallesi’nde bir binada faaliyeti sürdüren kurum 1968 yılına kadar Millî Eğitim Bakanlığına bağlı kalmıştır. 1969 yılında sinema olarak kullanılan alan İl Özel İdaresi tarafından Halk Eğitim Merkezi’ne tahsis edilmiştir. Binanın onarılıp yeniden yapılması sonucunda 1990 yılından beri günümüzdeki bina aktif olarak kullanılmaktadır (Halk Eğitim Merkezi Stratejik Plan, 2019-2023). Bu bina Yeni Mahalle Ahmet Örs Caddesi’nde yer almaktadır.

Halk Eğitim merkezinde 3 müdür,1 idari personel 2 sınıf öğretmeni, 17 branş öğretmeni 6 yardımcı ve 1 teknik personel olmak üzere toplamda 30 kişi istihdam edilmektedir. Söz konusu kurum her yıl mesleki, bilgi ve kültürel kurslar açmaktadır. Halk Eğitim Merkezi ve müftülük bünyesinde açılan kurslar gerek şehirde bulunan insanları iş hayatına kazandırma gerekse de kırsal alanda yaşayan kesimi kültürel açıdan donanımlı hale getirmektedir.

Harita 13: Sinop Üniversitesinde Okuyan Öğrencilerin Geldikleri İllere Göre Dağılışı (2021)

Sinop şehrinde okuma yazma için açılan kurs sayıları incelendiğinde 2018 yılında 14 olan kurs sayısı 2020 yılında yalnızca 5'tir (Tablo 62). Takip eden yıllarda kurs sayılarında azalma dikkat çekmektedir. Okuma yazma seferberliğine katılan kursiyer sayısı değerlendirildiğinde 2018'de 73, 2019 ve 2020'de 20 kişi katılmıştır. Kursa katılanlar belgeyle kurslarını tamamlamışlardır. Son olarak genel amaçlı 2018 yılında 2,961 kurs düzenlenirken, 2020 yılında 3,600'e yükselmiştir. 2021 yılında 3,700 kurs düzenlenmesi planlanmaktadır. Meslek amaçlı kurslar ise 2019 yılı 3,500

iken, 2020 yılı itibarı ile 3,600'dır. Planlama dâhilinde bu sayıların artması beklenmektedir.

Tablo 62: Sinop Şehri Halk Eğitim Merkezinde Açılan Kurslara Katılan Kişi Sayıları

Kurs	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Okuma Yazma Kurs Sayısı	14	6	5	4	3	2
Katılan Kursiyer	73	20	20	15	10	5
Belge Alan Kursiyerler	36	20	20	15	10	5
Genel	2.961	3500	3600	3700	3800	4000
Meslek	3.925	4500	4600	4700	4800	5000

Kaynak: Sinop Halk Eğitim Merkezi Verilerinden Derlenmiştir.

Sinop'ta eğitim ve kültür faaliyetlerini sürdürmek amacı ile yola çıkan ve bu gayede kurulan kurumlardan birisi de Millet Mektepleri'dir. Yeni alfabenin kabulünden sonra bütün yurttaki eğitim seferberliğini başlatan, okuma yazma oranlarını üst seviyeye çıkarmayı amaçlamaktadır (Namal, 2020). Bahsi edilen uygulamaları gerçekleştirmek üzere Sinop'ta Millet Mektebi açılması kararlaştırılmıştır. 1928-1935 yılları arasında verilen eğitimle Sinop'ta 85 erkek, 53 kadın toplamda 118 kişi bahsi edilen kurumda okuma yazma öğrenerek (Namal, 2020 s. 1775). Şehrin kültürel faaliyetlerin artmasına neden olmuştur. Ayrıca bu faaliyet gerek Sinop'a bağlı köyler gerekse de ilçe merkezlerinde de yapılmış daha fazla kişi eğitim hizmetinden faydalanmıştır. Bunlara ek olarak Sinop'ta kültürel faaliyetlerin önem kazanması ve aktarılmasında rol oynayan kurumlar da bulunmaktadır. 1923 yılında kurulmuş olan Sinop Türk Ocağı kültürel ve sanatsal birçok aktivitede bulunmuştur (Tütüncü, 2018). Kuruma bağlı olarak Sinop'ta Türk Bahçesi adında bir dergi ile yayın hayatına başlamıştır. 15 günde bir yayım yapan organ 17-18 arasında sayıya ulaştığı bilinmektedir. Derginin içeriklerine bakıldığında ilmi, fenni ve ebedi konular yer almaktadır. Bahsi edilen dergi Sinop'ta ilmi ve kültürel faaliyetlerin hız kazanmasında önemli bir rol oynamıştır (Maden, 2015).

Yerel medya yöre halkını bilgilendirme, eğitme, yayıncılık faaliyetlerini oluşmasına zemin hazırlayan kuruluştur. Yerel medya aracılığıyla şehirde kültürel etkinliklerle bulunduğu topluma ait olma hissi uyanır. Böylece birey yaşadığı kültüre ve mekâna ait aidiyet duygusunu geliştirir (Vural, 2001). Her toplumun kendine has kültürel bir ortamı mevcuttur. Sözü geçen ortam sosyal, politik ve ekonomik nedenlere göre değişkenlik gösterir. Kitle iletişim araçlarının gelişmesi ve yaygınlaşması ile kültürel özellikler daha kompleks bir yapıya bürünmüştür (Taylan ve Arklan, 2008).

Toplumun kimliğini oluşturan kültür hem maddi hem de manevi öğelerden oluşur. Şehir hayatının dinamiklerinden oluşan, kütüphane, sinema, tiyatro salonu, gazete ve dergi gibi maddi kültür öğelerinin niceliksel açıdan fazla olması bir toplumun gelişmiş olduğuna işaret etmektedir. Diğer yandan yerel medya toplumdaki sosyoekonomik problemleri işlerken, beşere ait eğitim, sanayi, ulaşım gibi konular üzerinde de durmaktadır. Böylece yerel medya etki alanına bağlı olarak halkın sesidir. Fonksiyonel özelliğini daha çok gerçekleri yansıtır ve kültürel ortamın inşa edilmesi üzerine kurmalıdır.

Kültürel faaliyetlerin öğrenilmesi, iletilmesinde bir parça olan yerel gazeteler şehir kimliği ve zaman içerisindeki değişim hakkında bilgi veren kaynaklardır. Şehir Coğrafyası açısından yerel gazetelerin etki alanları ve dağıtım sahaları önem taşımaktadır. Yerel gazeteler şehir içerisindeki dağıtımını sağlamakta, bazı kurum ve kuruluşlara gönderilmektedir.

Sinop'ta ilk gazetecilik faaliyetleri 1914-1915 yılları arasında Dr. Rıza Nur ve arkadaşları tarafından başlamıştır. Bahsi edilen kişiler gazeteye Sinop Gazetesi ismini vermişlerdir. Ancak siyasi ve ekonomik nedenlerden dolayı gazete yayım hayatına devam etmekte zorlanmıştır. Ayrıca Sinop'ta matbaa olmaması gazetecilik hayatının kısa sürmesine neden olmuştur. Diğer yandan Sinop'ta ilk matbaa kurma faaliyeti 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar gitmektedir. Dönemin mutasarrıfı Zihni Bey'in kişisel girişimleri ve İl Özel İdaresi tarafından desteklenmesi ile 1922 yılında matbaa kurulmuştur (Çevik, 2020). 1922 yılında yayım hayatına başlayan bahsi geçen gazete 1923'te haftada bir kere okuyucusu ile buluşmuştur. 1990 yılına kadar yayım hayatına devam etmiştir. Bunlara ek olarak Türk Bahçesi, Güzelyurt, Dranaz ve Solgun Çiçekler adında dergiler yukarıda ifade edilen kişiler tarafından neşredilmiş ancak uzun soluklu olmamıştır (Ergin, 2015).

1929 yılına kadar Arap alfabesi ile yayım yapan Sinop Gazetesi, Harf Devrimi'nin kabulünden sonra Latin alfabesi ile okuyucu ile buluşmuştur. Gazete içeriklerine göz atıldığında ise liva haberleri (ilçe haberleri), memleket haberleri, Ankara haberleri ve müteferrik haberler adı altında çeşitli başlıkların yer aldığı görülmektedir. Bu durum gazetenin gerek yerel gündem gerekse de Türkiye gündemini yakından takip ettiği anlaşılmaktadır (Ergin, 2015). Gazete kültürel etkinlikleri yakından takip ederken, şehir halkını bilgilendirme gibi önemli bir misyon üstlenmiştir. Bu kapsamda eğitim, öğretim, ticaret, zanaat, ekonomi ve sosyoloji gibi

birçok alanda halkı aydınlatmayı amaçlamaktadır. Şehir halkını gündelik olayların dışında yaşanan olaylara karşı bilinçlendirmek gazetenin temel vazifeleri arasındadır. Aynı zamanda gazetede köşe yazıları neşrederek toplumu kültürel yönden gelişimini sağlamak söz konusu organın sosyal sorumlulukları arasındadır.

Gazetede bulunan köşe yazıları dört başlık etrafında şekillenir. Bunlar edebi türler, kültürel konular, Sinop'la ilgili metinler, Atatürk ve Milli Mücadele ilgili metinlerdir. Edebi metinler nesir, şiir ve makale başta olmak üzere çeşitli türlerde çıkmaktadır. Bireysel konuların işlendiği yazı türlerinde dönemin özellikleri gözler önüne serilmiş, Milli mücadele, bağımsızlık ve vatan gibi konular daha çok değinilen konular arasında yer almıştır.

Kültürel içerikli metinler ise gazetede öne çıkan yazılar arasındadır. Sinop'un kültürel yapısını ortaya koyan söz konusu yazılar, daha çok eğitim hayatı üzerine yoğunlaşmaktadır. Kadınların eğitim hayatına katılımı, eğitim kurumlarındaki eksiklikler, dönem içerisinde yapılan yanlış uygulamalar köşe yazılarında belirtilen diğer konular arasında yer alır (Ergin, 2015). Ayrıca Sinop tarihine de yer veren organ, şehrin tarihi dokusu, kültürel birikimine ait belge ve kayıtları okuyuculara servis etmektedir.

Sinop'un sosyal yaşantısını ele alan yazılar ise bazen eğitimciler bazen de halk içerisinde yetişen kalem ehilleri tarafından dile getirilmiştir. Şehrin gündelik yaşamına dair haberlerin ve olayların yer aldığı yazılarda daha çok şehir hayatında meydana gelen önemli olaylar ile toplumun nabzı tutulmaya çalışılmaktadır. Son olarak gazetenin yazar kadrosu başta Dr. Rıza Nur olmak üzere birçok eğitimci ve şehrin önde gelen akil insanlarından oluşmaktadır.

Cumhuriyet döneminde Sinop'un kültürel açıdan ne kadar ileri gittiği ve medya grubu olarak sesini duyurmada aktif olarak rol aldığı görülmektedir. Bu noktadan hareketle İstanbul ve Ankara gibi merkezlere uzaklık ve dönem şartları düşünüldüğünde kültürel hareketlilik ve kültürel birikim açısından Sinop'un saygın şehirler arasında yer aldığı rahatlıkla söylenebilir. Böylece şehrin kültürel fonksiyonunun ne kadar ileriye taşındığı, etki sahasının sadece Batı Karadeniz Bölümü'yle kalmayıp diğer bölgelere de ulaştığı anlaşılmaktadır.

Sinop şehrinde 2021 yılı itibarı ile 5 yerel gazete faaliyet göstermektedir. Bunlar *Sinop Pusulası*, *AjansSinop*, *Haber57*, *Sinop Flash Haber* ve *Vitrin Haber*'dir. Sinop Pusulası Camikebir Mahallesi, AjansSinop, Yeni Mahalle Konukçu Sokak'tadır.

Haber57 gazetesi Meydankapı Mahallesi Tuzcular Caddesi'nde yer almaktadır. Son olarak Vitrin Haber Yeni Mahalle'de çalışma ofisi bulunmaktadır. Bahsi edilen gazeteler şehirde siyaset, ekonomi, spor ve diğer alanlarda haberleri halka ulaştırmaktadır. En önemli gelirleri arasında kamuya ait ilan ücretleridir.

Yukarıda açıklanan gazeteler Sinop şehrinde yayın hayatına devam etmektedir. Gazetelerden Vitrin Haber, Haber57, Flash Haber ve Pusula gazeteleri günlük olarak yayın yapmaktadır. AjansSinop ise haftalık olarak basım yapmaktadır. Tirajları 1000 ile 2000 arasında değişmektedir. Aynı zamanda dijital ortamda okuyucularına haberleri servis etmektedir. Sosyal medya araçlarının insan yaşamındaki yerinin artmasına bağlı olarak gazeteler günlük tiraja ek olarak daha fazla kitleye ulaşmaya, seslerini duyurmaya çalışmaktadır. Küreselleşmenin ana argümanlarından olan söz konusu durum çağın gereksinimleri içerisinde kaçınılmaz olarak görülmektedir. Hafta sonları gazeteler basıma ara vermektedir. Diğer yandan arazi çalışmaları esnasında yapılan sözlü görüşme ile bahsi edilen gazetelerin 1 gazete müdürü ve 3 yardımcısı olmak şeklinde toplamda 4 kişiye istihdam sağladığı bilgisine erişilmiştir. Toplamda 20 kişi şehirde sözü geçen basın-yayın organında çalışmaktadır. Diğer bir deyişle şehrin kültürel hayatına hizmet vermektedir.

Sinop şehrinde bulunan radyo istasyonları ise Barış Fm ve Gözde Fm'dir. Ayrıca şehirde bulunan matbaalar ise Sinop ve İkizler Matbaası'dır. Bahsi edilen kurumlar şehrin kültürel kimliğinin devamını sağlamak ve kültürel hizmetlere cevap vermektedir.

Kütüphaneler ülkelerin gelişmişlikleri düzeyleri ve bilimsel araştırmaların odak noktası olması açısından önemli müesseselerdir. Aynı zamanda bilgi ve düşüncelerin korunması, araştırma, eğitim-öğretim, basım-yayım gibi birden fazla görevleri vardır. Diğer yandan iyi örgütlenmiş bir kütüphane bilimsel çalışmalara alt yapı imkânı sunarken şehir hayatında kültürel unsurların tesis edilmesine önemli bir rol üstlenir. Bu durum üniversitelerin toplum gereksinimlerini karşılayan teknolojik gelişmelere endeksli mobil bir yapıda olduğunu göstermektedir (Çelik ve Uçak, 1993).

1900 ve 1910 tarihli salname kayıtları incelendiğinde Sinop'ta bir kütüphanenin varlığından bahsetmektedir. Bahsi geçen kütüphanenin Camikebir Mahallesi'nde yer aldığı ve isminin Alaeddin Kütüphanesi olduğu kayıtlarda yer almaktadır (Erdoğan, 2019). Kütüphanelerin ne zaman açıldığı ve nasıl işletildiği konusunda bilgi yer almazken, 148 adet matbu eser olduğu belirtilmiştir. Kastamonu Vilayet

Salnameleri'nde bu konu hakkında farklı bilgiler mevcuttur. Bu durum veri aktarımında kayıt hatasını olabileceğini akıllara getirmektedir.

Sinop şehrinde Rıza Nur Kütüphanesi ile Sinop Üniversitesi Merkez Kütüphanesi olmak üzere iki adet kütüphane mevcuttur. Rıza Nur Kütüphanesi 1902 yılında şehrin doğusuna inşa edilmiştir. Türkiye ile Yunanistan arasında mübadeleden sonra Rumlardan para karşılığı satın alınan yapı Dr. Rıza Nur tarafından kütüphane olarak düzenlenmiştir. 1924 yılında açılan kütüphanenin bir bölümü çocuk kütüphanesi olarak kullanılmıştır. 2012 yılında büyük çapta restorasyon geçiren kütüphane, 2014 yılında hizmete devam etmiştir (Fotoğraf 14).

Fotoğraf 14: Sinop Şehrinde Yer Alan Dr. Rıza Nur Kütüphanesi

Kütüphane ve Yayınlar Genel Müdürlüğü tarafından revize edilen yeni bina denize nazır konumda Yeni Mahalle'de yer almaktadır. Üç katlı olan bina bir müdür olmak üzere toplamda 16 personel ile hizmet vermektedir. Kütüphanede süreli yayınlar, dergiler ve günlük gazeteler bulunmaktadır. Kitapların büyük çoğunluğu roman ve hikâye türünde yer alırken, bilimsel kitaplara da yer verilmektedir. Kütüphane kitap okuma, ödünç alma ve iade, süreli yayınlar için internette araştırma yapabilme gibi birden fazla seçenek sunmaktadır. Bu durum şehirde bulunan öğrencilerin ve halkın araştırma, okuma yazmaya ilgisini canlı tutmakta ve kütüphanenin kültürel fonksiyonunu yerine getirdiğine işaret etmektedir.

Sinop şehrinde yer alan bir diğer önemli kütüphane ise Sinop Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'dir. Kütüphane içerisinde 41,528 basılı kitap, 27 adet elektronik

veri tabanında 213,264 adet basılı kitap vardır (Kütüphane Dokümantasyon Birimi, 2020). Bu kaynaklar bilimsel çalışmalarda öğrenci ve akademik personel tarafından yararlanmaktadır. Ayrıca kitap ödünç alma, iade sistemi ve ayırtma işlemlerini gerçekleştirmek için otomasyon sistemi de mevcuttur. 14 kişinin istihdam edildiği kurumda kütüphanecilik eğitimi almış 2 personel bulunmaktadır. 2020-2021 eğitim öğretim yılında kütüphane kaynak kitap ve elektronik veri taban sayılarını artırmayı hedeflemektedir. Bu durum öğrenci ve akademisyen başına düşen kaynak sayısını artıracaktır.

Sinop şehrinde kültürel faaliyetlerin öğrenilmesi ve yayılması için dini hizmetler de bulunmaktadır. Osmanlı Devleti'nde bir yerin önemli bir merkez haline gelmesi için pazarı ve Cuma namazı kılınan bir caminin olması gerekliydi (Çıldam Yılmaz, 2016). Nitekim Osmanlı Devleti'nde şehir merkezini yani mihenk taşını camiler oluştururdu (Köse, 2015). Aynı zamanda camiye bağlı olarak mahalle teşkilatı şekillenir, ticari alanlar ve esnaflar bir intizama göre düzenlenirdi. Bu durum şehrsel hayatın cami üzerinde şekillendiğini gösterirken, diğer yandan fonksiyonel özelliklerini de ön plana çıkarmaktadır.

Osmanlı döneminde Sinop'ta yakın ve uzak çevreden gelen insanlar Cuma günleri pazar alanında buluşurdu. Bu buluşmada getirilen ürünler sergilenir ve alışveriş yapılırdı. Sinop'a bağlı nahiyeler ve köylerden gelen insanlar kültürel olarak bilgi alışverişinde bulunurdu. Sosyal hayat cami ve çevresinde icra edilirken, ekonomik ve kültürel birikimler bu yolla sağlanırdı (Küçükbaşçı, 2010).

13. yüzyılda Selçuklular tarafından yaptırılan cami olan Alaeddin Cami Sinop şehrinin en eski camisidir. Avlu içerisinde birden fazla kitabe bulunmaktadır. Söz konusu kitabeler çeşitli dönemlerde tadilattan geçmiştir. Günümüzde Sakarya Caddesi üzerinde yer almaktadır. Candaroğulları zamanında inşa edilen Fetih Baba Mescidi ise 1353 yılında Uslu Bey oğlu İsmail Bey tarafından yaptırılmıştır. 1907 senesinde Fetih Baba tarafından tamir ettirilmiştir (Esemenli, 1990). Meydankapı Mahallesi'nde yer alan yapı 1970'li yıllarda yol genişletme çalışmalarından dolayı bir bölümü yıkılmıştır. Günümüzde atıl bir konumda olan mescit restore edilmek için beklemektedir.

Kültürel faaliyet merkezlerinden bir diğer cami olan Saray Cami 1374 yılında Kötürüm Yıldırım Bayezid tarafından yaptırılmıştır (Fotoğraf 15). Bu yapı Camikebir Mahallesi'ndedir. Ayrıca Kale yazısı Cami, Kale yazısı Mahallesi'nde Karpuzcu Mehmet Ağa tarafından 1651 yılında yapımı tamamlanmıştır. 1909 yılında Sinop'ta

bulunan ahali tarafından tadilat edilmiş ve yenilenmiştir. Meydankapı Cami 1876 yılında mutasarrıf Ahmet Kemal Paşa tarafından Kanuni Sultan Süleyman'a ithaf edilmiştir. Cezayirli Ali Paşa Cami ise Seyyid Bilal Hazretleri Türbesi bitişiğinde yer almaktadır. Binanın Cezayirli Ali Paşa ve Sultan Abdülhamit Han tarafından onarım gördüğü içeride yer alan kitabeden anlaşılmaktadır (Esemenli, 1990). Kefevi Mahallesi'nde yer alan Kefevi Cami ise Mahmud Çelebi Kefevi tarafından inşa edilmiştir. Deniz Şehitleri Hacı Ömer Cami 1903 Çerkez Ömer tarafından yaptırılmıştır. Söz konusu yapı tersanede çalışan işçilerin dini vecibelerini yerine getirmek amacı ile yapılmıştır.

Fotoğraf 15: Meydankapı ve Saray Camileri

Sinop şehrinde camilerin sayıca fazlalıkları göze çarpmaktadır. Anadolu Selçuklu Dönemi'nde şehri zapt ettikten sonra imar faaliyetleri başlamış Beylikler Dönemi'nde de devam etmiştir. Osmanlı Devleti zamanında devam eden inşa faaliyetleri neticesinde şehirde kültürel varlıkların sayısı artmıştır. Dolayısıyla kentin tarihi ve kültürel özelliklerinden dolayı hemen hemen her mahallesinde cami ve mescit yapımı sağlanmıştır. Kültürel fonksiyon alanları şehir merkezi başta olmak üzere şehrin batısı, güneybatı ve kuzeybatı yönündedir. Kent tarihinin eskiye dayanması ve doğal güzellikleri şehri fetheden komutanlara ilham kaynağı olmuş ve yeni yapıların hayata kazandırılmasını sağlamıştır. Aynı zamanda bu yapıların fazla olması halkın dini kurumlara meraklı ve kültürel açıdan gelişime açık olduğunu göstermektedir.

2021 yılı itibari ile Sinop şehrinde dini hizmetler il Müftülüğü yönetiminde 17 cami ve 3 Kur'an Kursu tarafından yürütülmektedir. Bu kurumun 1 il müftüsü ve 3 müftü yardımcısı başta olmak üzere toplamda 50 personel şehirdeki dini kurumlarda görev yapmaktadır.

Kültürel fonksiyonların bir unsuru olan müzeler arkeolojik eserlerin sergilendiği binlerce yıllık geçmişi günümüze ulaştıran yapılardır. Geçmişte günümüze gelen yoğun kültürel birikim müzelerde sergilenir. Kente ait kültürel zenginlikler müzenin sahip olduğu koleksiyonlar aracılığıyla gelecek kuşaklara aktarılır (Ergil, 1993). Sinop şehrinde 3 adet müze bulunmaktadır. Bunlar Sinop Arkeoloji Müzesi, Etnografya Müzesi ve Tarihi Cezaevi'dir. 20. yüzyılın ilk çeyreği Sinop'ta müzecilik için milat olarak kabul edilmektedir. Şehir içerisinde yer alan kazılardan çıkan eserler önce Mektebi İdadi'ye ardından eserlerin artmasına bağlı olarak Pervane Medresesi'nde muhafaza edilmiştir. 1970 yılında yeni bir bina tesis edilmiş, söz konusu bina 2001 yılında onarımdan geçtikten sonra 2006'da hizmete kazandırılmıştır (Fotoğraf 16). Okullar Caddesi üzerinde yer alan yapının bahçesinde çeşitli dönemlere ait heykeller, mezar taşları, küpler, farklı renkte mermerler ve mozaikler yer almaktadır. Ayrıca müze yanında Sultan Hatun Türbesi de bulunmaktadır. Halk arasında Aynalı Kadın olarak bilinen türbe yerli yabancı birçok turist tarafından ziyaret edilmektedir.

Kefeve Mahallesi'nde yer alan Etnografya Müzesi şehrin bir diğer kültürel varlıklarından birisidir. 1890 yılı tarihli olan konak 1996 yılında Ankara Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü tarafından onarımı sağlanmıştır. Osmanlı sivil mimari örneğinin bir sembolü olan bina ahşap yapıdan yapılmıştır. Söz konusu müze şehrin kültürel geçmişi ve zenginliğine dair ipuçları vermektedir. Şehirde bulunan müzelerin sonuncusu ise geçmiş dönemlerde hapisane olarak kullanılan Sinop Tarihi Cezaevi'dir. 1999 yılında Kültür Turizm Bakanlığı'na devredilmiştir. Günümüzde müze olarak ziyaretçi kabul etmektedir.

Kentte düşünceleriyle ön plana çıkmış ünlü düşünürler ve sanatçılar şehrin kültürel zenginliğini yansıtmaktadır. Sinop tarih boyunca birçok medeniyetin egemenliği altında bulunmuş ve medeniyetlere ait simgeler şehir alanında varlığını sürdürmektedir. Bu durum şehirde kültürel faaliyetlerin ne denli güçlü olduğuna işaret etmektedir.

Fotoğraf 16: Sinop Arkeoloji Müzesi **Kaynak:** Sinop İl Kültür Turizm Müdürlüğü Arşivi

Kültürel faaliyetler kapsamında bahsedilen yapılar ve müzeler her yıl binlerce kişi tarafından ziyaret edilmektedir. Şehir ekonomisi ve tanıtımına katkı sağlamaktadır. Ayrıca bu yapıların onarımı ve gelecek kuşaklara aktarımı konusunda İl Kültür Turizm Bakanlığı ve Sinop Belediyesi'ne büyük görevler düşmektedir. Son olarak kültürel özelliği ön planda olan bu yapıların turizm varlıkları içerisinde yer almasından dolayı turizm fonksiyonu ele alınırken etraflıca bahsine yer verilecektir. Burada sadece yapıların kültürel özellikleri üzerinde durulmuştur. Ayrıca Sinop-Ayancık yolu üzerinde Sinop Güzel Sanatlar Fakültesi yer almaktadır. Söz konusu yapı şehirden uzak olmasına rağmen bünyesinde bulunan akademik personel ve öğrenciler ile şehrin sanatsal zenginliğine katkı sağlamaktadır. 2020-2021 eğitim öğretim yılında resim ve müzik bölümünde toplamda 109 öğrenci ile eğitim hayatına devam eden fakülte ilerleyen yıllarda kurumsallaşmanın artması ile daha fazla kesime hitap etmeyi başaracaktır. Bu durum şehirde sanatsal aktivitelere katılanların oranı artırırken, şehrin marka değerine katkı sağlayacaktır. Dolayısıyla şehrin kültürel açıdan ileri bir noktaya taşınması gerçekleşecektir. Ayrıca şehirde Antre Sanat Merkezi, Telvin Sanat Akademisi ve Sinop Sanat Tiyatrosu bulunmaktadır. Pandemi dönemi nedeni ile kısa zaman diliminde hizmet veren birimler, şehirde sanatsal ve kültürel anlamda önemli bireylerin yetişmesi için uğraşlar vermektedirler.

Kültürel fonksiyon etraflıca anlatıldıktan sonra çalışmanın bu safhasında sanayi fonksiyonu üzerinde durulacaktır. Bilindiği gibi sanayi katma değeri yüksek, kentsel

fonksiyonlar içerisinde şehrin kalkınması ve gelişme düzeyi açısından önemli parametreler arasında yer almaktadır (Çetin, 2007). Ayrıca sanayi şehirselleştirme ortamının teşekkülü ve şehir hayatındaki dinamiklerin ortaya çıkarılması için yapıcı bir fonksiyondur. Sanayi Devrimi sonrası ve günümüz postmodern dünyasında sanayi ve teknoloji modern kentleşmenin temel motorudur. Sanayi tesislerinin şehir içerisindeki lokasyonel konumu, üretim tesislerinin çeşitliliği ya da herhangi bir sanayi sektörünün bir bölgede ortaya çıkması sanayi fonksiyonların kentsel alanda tanımlanması ve gelişme kaydetmesi bakımından önem taşımaktadır (Hise, 2001). Bahsi edilen unsurlar şehirde başlaması, etrafına hizmetler götürmesi ve ekonomik olarak kalkınmaya destek vermesi sanayinin multifonksiyonel tarafına dikkat çekmektedir.

Şehirselleştirme verimliliği diğer bir deyişle şehirselleştirme hayatın cazibesini artırmak için mekânsal alanda yapılan uygulamalar kentteki ekonomik faaliyetlerin çeşitlenmesini sağlar. Ancak kentsel alanın iktisaden gelişebilmesi için şehrin fonksiyonu (büyüklük, etki merkezinin) ve sanayi ilişkileri ile bir bütünlük sağlaması gerekir. Nitekim daha fazla üretkenliğin gösterildiği şehirselleştirme alanlarda sanayi merkezleri şehrin dışına taşınır ve desantralize edilir. Farklı lokasyonlarda üretim faaliyetleri daha uygun hale gelir. Kentsel alanlarda sanayi alanlarının dağılışı ve mekân üzerindeki işleyişi şehirlerin çekim gücü, etki sahası, maliyet ve hava gibi faktörlere bağlıdır (Sveikauskas, Gowdy ve Funk, 1988).

Herhangi bir bölgenin ekonomik hayatının araştırılmasında ticari hayatın dinamikleri şehrin kendine has bir karakteristik kazanmasını sağlar. Alım-satım ekonomisinin düzenlediği bu sahalarda arz-talep ilişkisi her yerde tam manası ile gelişmiş değildir. Bir yerleşmede nüfus için gerekli hizmetler verilirken, diğer bir yerleşme ise çevresinden hizmetleri almaya ihtiyaç duyar (Karaboran, 1989). Ticaret hayatı şehrin ekonomik kollarından bir tanesidir. Bu ekonomik kol mekânsal dinamiklere göre farklı şekilde görev üstlenir. Üretici-tüketici arasında bir aracılık olan ticari hayat, üretim şekli ve arz-talep ilişkisine göre bölgeler arasında ekonomik ilişkiler ağının kurulmasını sağlar. Böylece üretim ve tüketim coğrafyalarında karşılıklı olarak birbirinden beslenme söz konusudur.

Sanayi fonksiyonu şehirlerin kuruluşundan itibaren kendisine eşlik eder ve gelişimi destekleyici faaliyetlerin başında gelir. Çevresinde bulunan ham madde ve yarı mamul ürünleri işleyen, mamul madde haline getiren sanayi tesisleri kent ekonomisi ve yakın çevresindeki sahaların iktisadi açıdan kalkınmasına yardımcı olur.

Dolayısıyla yerleşmelere merkezîyet kazandıran siyasî, sosyal ve kültürel açıdan etkileşim içerisinde bulunan şehirler kompleks bir yapıya sahiptir (Göney, 2017a).

Sanayinin daha çok şehîrsel alan ve yakın çevresinde gelişmesinin birçok nedeni bulunmaktadır. Kentler yoğun nüfus ile çeşitli hizmetlerin bir arada toplandığı toplanma ekonomisine sahiptir (Aliağaoğlu ve Uğur, 2010). Toplanma alanlarına sahip şehirler, bilginin değişimi, yüz yüze iletişim ve firmalar arasında çeşitli işlemlerin maliyetini azaltır. Diğer yandan büyük şehirlerde işe gidip gelme maliyetinin artması, arazi fiyatları ve trafik gibi unsurlar toplanma ekonomisinin olumsuz yanlarını oluşturur (Tabuchi, 1998). Dolayısıyla şehirde toplanma alanı oluşturulurken doğal ortam özellikleri göz önünde bulundurulmalıdır. Sanayi tesisleri inşa edilirken bu unsurlar dikkate alınmalıdır.

Sinop'ta sanayi geçmiş zamanlarda olduğu gibi gelecekte de önemli gelir kaynakları arasında yer almaya devam edecektir. Şehirde Osmanlı Devleti hakimiyetinden II. Meşrutiyet dönemine kadar yoğun bir şekilde sanayi faaliyetleri devam etmiştir. Ancak modern anlamda entegre tesis bulunmayan sahada daha çok keresteler atölye tarzı iş yerlerinde belirli bir işleme tabi tutularak sanayi ürünü olarak satılmıştır. Karadeniz'de korunaklı iki doğal limanın bulunması bahsi edilen ürünün Kırım ve Rusya pazarlarına ulaşmasını sağlamıştır. İhracatının ana kalemi büyük ölçüde kereste ve meyvecilik oluşturmuştur (Küskü, 2019). Sinop'un florası sayesinde elde edilen keresteler başta ticaret olmak üzere, imarethane, cami, sarnıç yapımı gibi birçok alanda ham madde veya yarı mamul madde olarak kullanılmıştır. Hatta Hamidiye-Hicaz demiryolunda traverslerin yapımında değerli Sinop kerestelerinden yararlanılmıştır. Orman ürünlerine dayalı sektörün gelişmesi yörede ekonomik anlamda bir kıpırdanma ve sosyal olarak prestij sağlarken, aynı zamanda deniz ulaşımının yeterince kullanıldığı göstermektedir.

Sinop'ta tütünlerin ekilmesi, kurutulması ve birtakım işlemlerden geçmesi daha çok küçük işletmelerde alım satımının yapılması araştırma sahasında gelir elde edilen diğer ürünlerdendir. Vital Cuinet eserinde Sinop tütünlerinin Bafra ve Samsun tütünleri ile muadil olduğunu kaydederken, yıllık 200,000 ton üretimden bahsetmektedir (Sönmez, 2020). Aynı zamanda bahsi edilen ürünlerin hammadde ve yarı mamul olarak yurt dışına ihraç edildiği Sönmez de işaret etmektedir.

Araştırma sahasında sanayi alanında faaliyet gösteren ilk işletme denemesi Cumhuriyet dönemine kadar gitmektedir. 1926 yılında Sinop'ta kibrit fabrikası

kurulması için inşaatına başlanmıştır. Yerli ve yabancı işçiler fabrikanın temelinde beraber çalışmıştır (Kaya ve Yılmaz, 2016a). Ayrıca Sinop ve çevresinde bulunan illerdeki mevcut zengin orman varlığı ham maddeyi sağlamada kabul görür seviyedeydi. Kısa bir süreliğine açılan fabrika Sinop'ta istihdam imkânı sağlarken, aynı zamanda milli üretime de katkı sağlamıştır. Fabrika günümüzde Fatih Caddesi üzerinde yer alan Sinop Belediyesi Minübüs Garajı ile İl Tarım Müdürlüğü arasında bir yere inşa edilmiştir. Bahsi edilen yıllarda kibritin önemli bir gelir kaynağı olması ve paha açısından kıymetli eşyalar kategorisinde yer almasından dolayı önemli bir gelir kaynağı olarak görülüyordu (Genç, 2015). 1927 yılında kurulan ancak bilinmeyen sebepler ya da politik sebeplerden dolayı fabrika kapatılmıştır. Sinoplular için derin üzüntüler bırakan fabrika mazide bir anı olarak kalmıştır (Deniz ve İmamoğlu, 2016). Fabrikanın neden kapatıldığına dair yerel halktan bilgi sahibi olan kimseler, *fabrikanın kurulduğu arazinin jeolojik yapı itibarıyla kaygan bir yapıda olması ve toprakta meydana gelecek olan kütle hareketleri fabrikanın temellerini sarsmıştır* şeklinde bilgi vermiştir. Ayrıca yabancı bir şirket tarafından kurulan *bir fabrikanın daha sonra Tekel tarafından satın alınması aktarılan diğer bilgiler* arasındadır. Dolayısıyla bu gibi muğlak sebeplerden dolayı fabrika günümüzde İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sarıyer ilçesi sınırlarında yer alan Büyükdere Mevkisi'ne taşınmıştır. Başta ilaç sanayisi olmak üzere farklı sayıdaki sanayi kolları Büyükdere'yi kuruluş yeri olarak seçmiştir. Sanayi, ticaret, eğitim ve kültür fonksiyonlarına bağlı olarak Sinop'ta bulunan kibrit fabrikasının bahsi edilen lokasyona taşınması zaruri olmuştur (Ayık ve Avcı, 2020).

Öte yandan 1927 yılında yapılan nüfus sayımına göre Sinop'ta sanayi sektöründe 1224 erkek ve 243 kadın olmak üzere toplamda 1,437 kişi çalışmaktaydı (Kumaş, 2019). Bunlardan oransal olarak %83,4'ü erkek, %16,6'sı kadındır. 1935'te yapılan nüfus sayımına göre Sinop'ta en fazla gelişen meslek grubu genel idare ve hizmetlerdir. Sanayi sektöründe çalışanlar ise 264 kişidir (Tablo 63). Bu sektörde çalışanların büyük bir bölümünü erkekler oluşturmaktadır. Ayrıca ticaret ve nakliye sektöründe çalışanlar da mevcuttur. Bu durum dönem şartları düşünüldüğünde Sinop şehrinde sanayi ve hizmet sektörünün yapıldığını göstermektedir. Ayrıca ulaşım sektöründe faal olarak çalışanların yer alması, bu sektörün şehirde ekonomik bir uğraş olduğuna işarettir.

Tablo 63: Sinop'ta Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyetlere Göre Dağılımı (1935)

Üretim Sektörleri	E	K	T
Mesleği Olmayan ²⁹	1714	1998	3712
Genel İdare ve Hizmetler	279	29	308
Sanayi ve Küçük Sanayi İşletmeleri	248	16	264
Nakliye	169	3	172
Ticaret	142	5	147
Toplam	2552	2051	4603

Kaynak: TÜİK

1970 yılında yapılan nüfus sayımına göre Sinop il genelinde üretime toplamda 4,042 kişi katılmıştır. Bu kişilerden 3,111'i (%76,9) erkek, 931'i (%23,1) ise kadındır. Erkekler kadınlara göre çalışma hayatına daha fazla katılmıştır. Tablo 64 incelendiğinde Sinop'ta en dikkat çeken sektörler giyim, deri imalatı ve kereste sanayisidir. Bu sektörlerde toplamda 2,514 kişi istihdam edilmektedir. Gıda, tütün ve içki sanayi ürünleri imalatı diğer iki sektörü takip etmektedir. Petrol ürünleri, ağır metal sanayi ürünleri ve diğer ürünler çalışma sahasında şehir ekonomisine katkı sağlayan meslek gruplarındandır. 1975 yılı ekonomik faaliyetler değerlendirildiğinde Sinop şehri ve yakın çevresinde deri işlemeciliği ön plana çıkmıştır. Aynı zamanda tarımsal faaliyetlere bağlı olarak tütün işletmeciliği de yapılmaktadır.

Tablo 64: Sinop'ta Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyetlere Göre Dağılımı (1975)

Sektör	E	K	T
Giyim ve Deri İmalatı	613	762	1375
Kereste Sanayi	1118	21	1139
Gıda-Tütün-İçki Sanayi	543	431	974
Diğer Ürünler	259	15	274
Petrol Ürünleri	34	1	35
Ağır Metal Sanayi	26	1	27
Kâğıt İmalatı	20	2	22
Toplam	2613	1233	3846

Kaynak: TÜİK

1980 yılı nüfus kayıtları incelendiğinde Sinop il genelinde imalat sektöründe toplam 5,622 kişi istihdam edilmiştir. 10 sene içerisinde Sinop'ta %39,2 oranında artış kaydetmiştir. Sinop şehrinde ise toplamda 3,759 kişi bahsi edilen sektörde iş imkânı bulmuştur (Tablo 65). 1970-1980 yılları arasında üretim ekonomisine katılanlar 87 kişi azalmış, oransal olarak %2,4'e karşılık gelmektedir. Diğer yandan şehirde taş ve toprağa dayalı sanayi üretimi ön planda iken, gıda, içki ve tütün imalatı onu takip etmektedir. Bu iki grup yörede en fazla istihdam sağlayan sektörler arasındadır.

²⁹ Mesleği olmayanlar içerisinde tarımda çalışanlar da yer almaktadır.

Tablo 65: Sinop Şehrinde Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyetlere Göre Dağılımı (1980)

Üretim Sektörleri	E	K	T
Taş ve Toprak Sanayi	1261	435	1696
Gıda, İçki ve Tütün	627	465	1092
Orman Ürünleri	449	170	619
Diğer İmalat	206	31	237
Kimyevi Ürünler	48	-	48
Metal Eşyalar	66	1	67
Toplam	2657	1112	3759

Kaynak: TÜİK

1970 sayımlarında yer almayan kimyevi ürünlere dayalı sanayi 1980 sayımında kendine yer bulmuştur. Genel toplam içerisinde çalışma hayatına katılanların cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde erkekler %70,6, kadınlar ise %29,4'tür. 10 sene içerisinde kadınların çalışma hayatına daha fazla katıldıkları ortaya çıkmaktadır.

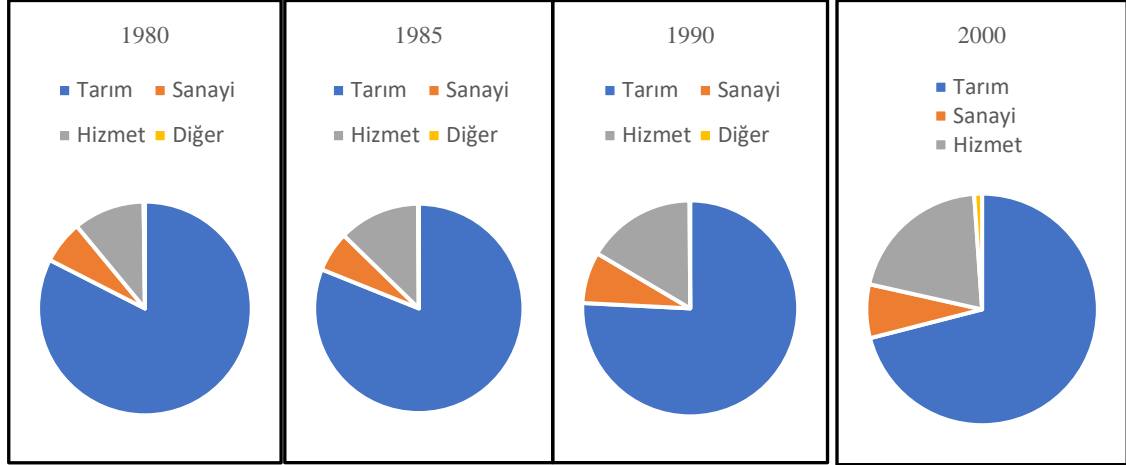
Sayım dönemleri içerisinde Sinop ilinde tarım, ticaret ve hizmet sektörlerinin oransal olarak gelişimi incelendiğinde 1980 yılında %82,5 olan tarım sektörü 2000 yılına kadar yaklaşık olarak %11,6 oranında gerilemiştir. Bu durum tarımda makine kullanımının artmasına bağlı olarak sektörde çalışan sayısının azalmasıyla ilgilidir. Aynı zamanda sulama sistemlerinin gelişmesi, gübreleme, kırsal alanlara elektrik sistemlerin ulaşması ve ulaşım ağındaki teknolojik değişimler tarımda makineleşmenin temel girdileri arasında yer alır (Rasmussen, 1982). Bunlara ek olarak tarım sektörünün ekonomik getirisinin azalması, diğer sektörlerin katma değerlerinin fazla olması tarımın zaman içerisinde oransal olarak azalmasının temel nedenidir (Jonhston ve Mellor, 1961). Kırsal alanların kalkınmasına yönelik olarak tarımda yapılan düzenlemeler bir yandan tarımsal üretimin artması ve sosyal hayat standartlarının yükselmesini sağlarken, diğer yandan eğitim, sağlık sistemleri ve diğer hizmet birimlerini standartlar açısından iyileştirmektedir. Dolayısıyla daha önceleri kır hayatının egemen olduğu sahalarda, zaman içerisinde şehir alanlarına dönüşmüştür. Bu durum kırdan şehre olan göçleri bir nebze engelleyecektir (Rhoda, 1983). Ayrıca sanayi sektörü zaman içerisinde oransal olarak artmaya devam etmiştir (Tablo 66, Şekil 22). 1980 yılında üretim ekonomisinde %6,5'lük bir paya sahip olan sanayi, 2000'de %7,5'e yükselmiştir. Ayrıca hizmet sektörü 20 sene gibi kısa bir süre içerisinde %88,9'a ulaşmıştır. Bu durum gerek Sinop ilinde gerekse de Sinop şehrinde hizmet fonksiyonunun daha fazla ön plana çıkmaya başladığını gösterir.

Tablo 66: Sinop İlinde Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyetlere Göre Dağılımı (1980-2000)

Yıl	Tarım	Sanayi	Hizmet	Diğer
1980	82,5	6,5	10,8	0,2
1985	81	6,2	12,6	0,1
1990	75,8	7,7	16,4	0,1
2000	71	7,5	20,4	1,1

Kaynak: TÜİK.

Şekil 22: Sinop İlinde Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyetlere Göre Dağılımı (1980-2000) (%)

Sinop şehrine yönelik olarak TÜİK veri tabanında çalışan nüfusun ekonomik faaliyetlere göre dağılımına ait veri tutulmadığı için araştırma alanında 2000-2020 yılları arasında ekonomik faaliyetlerde ne gibi değişim yaşandığı çalışmada tespit edilememiştir.

Arazi çalışmaları esnasında Sinop Teknoloji Müdürlüğü'nden alınan verilere (2019) göre şehirde sanayi taş, toprak ve gıda üzerine dayalıdır. Şehirde sanayi faaliyetleri 159 firma tarafından yürütülmektedir. Bu sanayi kollarından gıda sanayisinde 35, ağaç sanayisi 35, metal sanayisi 25 ve tekstil sanayisi 23 firma faal olarak çalışmaktadır (Tablo 67).

Sinop şehri ülke içerisinde özellikle Samsun ve Kastamonu illeriyle ticari bağları güçlüdür. Gıda ürünlerinin satımı bu illere yöneliktir. Ayrıca Sinop OSB'de üretilen mallar yurt dışında önemli oranda alıcı bulmaktadır. 2019 yılı Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı verilerine göre şehrin ihracatı önemli oranda Uzakdoğu ülkelerine yöneliktir. Bunlara ek olarak komşu ülkeler ve Avrupa ülkesiyle de ticari ilişkiler söz konusudur. İhracatın %32,6'sı Güney Kore'ye, %12,6'sı Ukrayna'ya, Çin ve Gürcistan ise %6,7'lik bir orana sahiptir. Japonya ve Rusya %3,4'lük oranla bu ülkeleri takip etmektedir. İthalatta ise Ukrayna neredeyse %50'lik oranla başta gelmektedir. Çin

%19,4'le ikinci sıradadır. Kazakistan(%5,2) ve Almanya (%3,4) ithalatın gerçekleştiği diğer önemli ülkelerdendir.

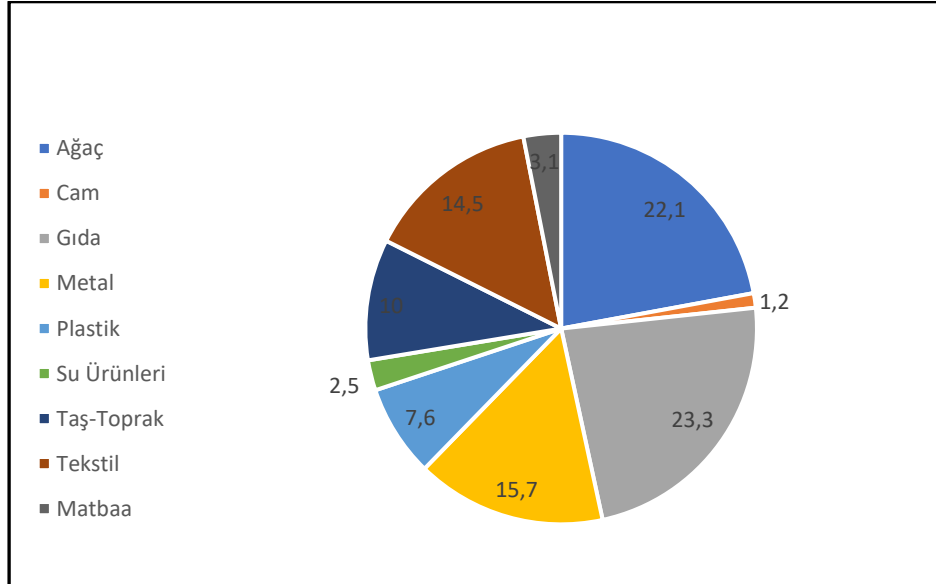
Tablo 67: Sinop Şehrinde Faaliyet Gösteren Firmalar (2019)³⁰

Sanayi Kolu	Adet
Gıda	37
Ağaç	35
Metal	25
Tekstil	23
Taş-Toprak	16
Plastik	12
Matbaa	5
Su Ürünleri	4
Cam	2
Kimya	-
Tersane	-
Elektrik	-
Toplam	159

Kaynak: Sinop Teknoloji ve Sanayi Müdürlüğü

Şehirde faaliyet gösteren firmaların oransal olarak dağılımı incelendiğinde ilk sırada %23,3 ile gıda sanayisi gelmektedir. Ağaç endüstrisi onu %22,1 oranla takip etmektedir. Diğer yandan %15,7 tekstil ve metal %14,5 şehirde üretim ekonomisine katkı yapan sektörler arasında yer almaktadır (Şekil 23)

Şekil 23: Sinop Şehrinde Faaliyet Gösteren Üretim Sektörlerinin Dağılışı (2019) (%)

³⁰ Arazi çalışmalarında Sinop Teknoloji Müdürlüğü en güncel verisinin 2019 yılına ait olduğunu ifade edilmiştir. Bu kapsamda çalışmada 2019 yılına ait veriler kullanılmıştır.

Tablo 68: Sinop Şehrinde Yer Alan Firmaların Üretim Miktarları ve Ekonomik Faaliyetlerine Göre Türleri (2014-2018).

Firmalar	Tür	2014	2015	2016	2017	2018
Can Mermer	Tekstil	635,199	288,703	172,826	341,889	280,567
Kaan Asansör	Tekstil			-	160,000	345,000
Köşk Pastanesi	Taş-Toprak	6,000	675,150	55,000	265,000	265,550
İkizler Matbaası	Taş-Toprak	82	73	72	69	71,000
Ufuk Ekmek	Taş-Toprak	350,000	146,000	300,000	350,000	180,000
Hayrioğulları Mobilya	Taş-Toprak	250	265	365	201	255
Cengiz Arslan	Taş-Toprak	0	378	232	534	459.000
Saniye Darcan	Taş-Toprak	40,500	1,186	0	81	0
Has Mermer	Taş-Toprak	340	300	360	623	350
Ekol Mermer	Taş-Toprak	89	73	69	77	92
Sinas Asansör	Taş-Toprak	0	50.000	10.000	1	1
Selami Pastaneleri	Taş-Toprak	-	-	-	Yeni Tesis	25,000
Ali Kargı	Taş-Toprak	2,570	2,558	1,896	1,652	1,480
İncekaralar ABS Plastik	Plastik	400	560	760	553	670
Erhan Karacan	Plastik	1,573	2,233	2,170	2,109	1,316
Duka Tekstil	Plastik	12,500	14,250	5,650	1,220	
Seçkinler Ekmek Fırını	Plastik	1,175	963	1,198	874	882
Mustafa Koşar	Plastik	112	330	389	87	97
Kaptan Unlu Mamülleri	Plastik	900	799	801	846	852
Soylu Torna	Plastik	300	250	250	280	300
Kaptanoğlu Motor	Metal	1,325	2,323	2,262	2,322	2,352
Hancı Asansör	Metal	20	24	15	20	20
Deniz malzemeleri	Metal	43	30	43	54	55
Yiğit İnşaat	Metal	15,105	11,016	9,230	14,220	2,500
Yalçın Demir Doğrama	Metal	450,000	35,000	38,000	..	0
Çelebi PVC Kapı	Metal	150	200	165	190	275
Yusuf Gündoğdu	Metal	338,100	337,600	2,000	1,950	2,350
Yılmaz Sinop Pusulası	Metal	60,000	45,500	4,700	7,000	7,100
Demirkollar Fırını	Metal	2,959	2,982	2,984	2,986	3,200
Cemal Arslan	Metal	12,500	10,312	12,512	12,621	12,155
Aslan Mobilya	Metal	3,000	3,000	3,000	2,300	2,500
Sönmezgül Mobilya	Metal	90,000	90,000	8,500	9,860	8,100
Barış Tekne İmalatı	Metal	0	20	12	13	20
Tarhan Ahşap&Mobilya	Metal	-	0	0	1	1
Esmine Simit Center	Metal	-	-	-	Yeni Tesis	3

Kartuş Kilit parke	Metal	-	-	-	Yeni Tesis	0
Özgün Mermer	Matbaa	3,000	2,750	2,710	2,800	2,900
Oto Yakup	Matbaa	5,970	5,975	5,279	4,680	4,980
Ömer Yılmaz	Matbaa	8,424	1,700	1,700	1,650	1,425
Hakanpen Ticaret	Matbaa	24	1,650	1,800	1,675	901
Turgut Er	Matbaa	23,080	24,225	25,080	27,300	27,930
Ahmet Soysal	Gıda	199,500	185,000	189,000	192,000	195,000
Sinop Cam Sanayi	Gıda	18,816	15,200	18,270	22,400	17,300
Fatih Alüminyum	Gıda	25,920	26,280	29,520	28,800	29,520
Mehmet Akmanoğlu	Gıda	55,000	53,900	66,836	84,881	105,253
Aktaş Ekmek Fırını	Gıda	1,668,125	195,000	1,036,080	353,004	357,811
Ülgen Tekne	Gıda	6,441	6,480	105,000	125,000	85,097
Osman Aksu	Gıda	70,200	62,100	79,200	83,000	78,000
Ayhan Kotra	Gıda	78,020	82,700	77,080	82,720	87,420
Vitrin Haber	Gıda	76,500	65,700	70,200	73,000	72,000
Mehmet Taban Ekmek	Gıda	5,000	4,650	4,850	4,655	4,050
Kayra Mobilya	Gıda	31,592	21,680	30,520	36,480	27,850
Seçkin Ekmek Fırını	Gıda	34,000	23,500	25,700	27,800	29,950
Yakamoz Unlu Mamüller	Gıda	414,612	412,492	399,861	553,612	584,197
Nevzat Yakın	Gıda	0	14,925	52,255	15,980	66,940
Turan Ağaç Doğrama	Gıda	12,050	4,907	10,805	7,664	8,526
Aydın Tekne Modelleri	Gıda	9,716	0	0	0	75,000
Boncuk Ekmek Fırını	Gıda			Yeni Tesis	377,829	3,653,612
Deniz Tekstil	Gıda			Yeni Tesis	16,000	27,200
Dedeoğlu Oto	Gıda				5,000	5,000
Sabri Çoruhlu	Gıda				Yeni Tesis	59,196
Hüner Ev Yemekleri	Gıda				Yeni Tesis	6,210
Pide Sarayım	Gıda				Yeni Tesis	122,192
Çavdarlar Ekmek Fırını	Gıda					13,000
Ünal Pen	Gıda	222,815	226,447	245,418	224,120	235,420
Yılmazer Mobilya	Cam	13,774	7,943	16,507	17,597	10,035
Mustafa Keklik	Ağaç	119	114	229	258	125
Şener Koşğın	Ağaç	90	90	71	49	95
İstanbul Unlu Mamülleri	Ağaç	200	48	62	85	1
Akşam Sanat Okulu	Ağaç	700	680	710	650	630
Hüseyin Özcan	Ağaç	80,000	90,000	90,000	90,000	0
Kardeşler Ekmek Fırını	Ağaç	40	40	38	52	56
Pak Ekmek Fırını	Ağaç	67,500	54,900	54,000	65,000	40,000
Abdullah Uçar	Ağaç	6,000	1,050	890	840	925
Kuloğlu Mermer	Ağaç	50	40	25	22	27

Deniz Anahtarcılık	Ağaç	40	40	11	10	11
Güneş Mobilya	Ağaç	400	450	50	115	145
Gürsel Kabal	Ağaç	10	15	28	25	20
Altuner Mermer	Ağaç	1,250	685	845	1,058	241
İbrahim Özkan	Ağaç	12	12	6	7	6
Şirin Mobilya	Ağaç	11	10	15	16	18
Bahattin Tekin	Ağaç	1	11	9	9	11
Ömer Karakuş	Ağaç	150	100	0	0	52
Osmanlı Mobilya	Ağaç	77	60	80	100	40
Surtaş Mermer	Ağaç	24	24	19	23	22
Kemal Karagülle	Ağaç	396	356	627	363	92
Ahmet Gümüş	Ağaç	700	704	714	760	2
Artıran Metal Plastik	Ağaç	440	462	242	354	270
Murat Palabıyık	Ağaç	28	47	64	33	31
Aydoğan Bilik	Ağaç	200	89	143	121	118
Yavuz Anaç	Ağaç	Yeni Tesis	6	24	4	1
İdris Gümüş	Ağaç	-	85	18	16	3
Komşu Otomotiv	Ağaç	-	-	504	720	466
Aydın Tezel	Ağaç	10	5	6	-	-

Kaynak: Sinop Teknoloji ve Sanayi Müdürlüğü

Tablo 68 incelendiğinde şehirde yer alan firmaların gıda, taş-toprak sanayisi ve metal ve tekstil sanayisi üzerine kurulu olduğu görülmektedir. Üretim miktarları açısından incelendiğinde ise Boncuk Ekmek Fırını 3 milyonluk unlu mamul üretiminde ilk sırada gelmektedir. Yakamoz Unlu Mamuller, 584 bin tonla onu takip etmektedir. Cengiz Arslan Gıda 459 bin tonla, Yalçın Aktaş Unlu Mamulleri 357 bin tonla ön plana çıkmaktadır. Sinop'ta ekmek yapımında buğday ve mısır unu tercih edilmektedir. Ayrıca ekmeklerin farklı malzemelerden yapılması ve değişik pişirme tekniklerine sahip olmasından dolayı kültürel olarak Karadeniz mutfağını temsil etme noktasında unlu mamullerin önemli bir görevi bulunmaktadır (Genç ve Seçim 2019). Araştırma sahasında gıda sanayisi yerel halkın tüketim taleplerine bağlı olarak gelişme kaydetmiştir. Özellikle gastronomik açıdan bir değeri olan Sinop Mantısı'nın yörede yapılması ve tüketilmesi bu durumu doğrular niteliktedir. Ayrıca diğer bökrek çeşitlerinin de bölgede tüketilmesi söz konusu sanayi türünün gelişmesinde bir diğer neden olarak gösterilebilir.

Şehirde küçük sanayi siteleri de mevcuttur. Ordu Mahallesi'nde yer alan sanayi sitesinde oto tamiri, kaporta, mobilya, tornacı ve kaportacı gibi çeşitli meslek grupları

mevcuttur (Foto 17). Daha çok atölye tarzı işletmeler olarak nitelendirilen alanlarda usta-çırak ilişkisi devam etmektedir.

Fotoğraf 17: Ordu Mahallesi'nde Yer Alan Küçük Sanayi Sitesi

Etrafı konutlarla çevrili olan küçük sanayi sitesinde çeşitli nitelikte firmalar üretim yapmaktadır. Yaklaşık olarak 2,000 kişiye istihdam imkânı sağlamaktadır. Şehirde çeşitli yerlerde dağınık halde bulunan işletmeler küçük sanayi sitesinde bir arada bulunmaktadır. Başta marangoz, oto döşemeciler olmak üzere tarım alet ve alım satım yapan işletmeler gibi pek çok dükkân mevcuttur. Sanayi sitesi şehirde ihtiyaçlara cevap verecek niteliktedir. Ayrıca bu sanayi sitesi Sinop-Erfelek D010 karayolu güzergâhında yer almaktadır. Bu güzergâh üzerinde oto tamirci ve döşemeciler doğu-batı yönünde sıralanmaktadır. Bunlara ek olarak küçük oto sanayinin şehir merkezinin dışında yer alması ileride doğabilecek sorunları engellemeye yönelik olarak düşünülmüş olabilir. Kentlerin giderek kalabalıklaşması ve yeşil alanların yok denecek kadar az seviyeye gelmesi göz önünde bulundurulduğunda sanayi alanların şehrin uzağına desantralize edilebilecek alanlara inşa edilmesi şehrsel yaşanabilirlik açısından önem taşımaktadır. İnsanların bireysel veya toplumsal olarak mutlu olması, yerleşmeden duyacağı memnuniyet duygusuna bağlıdır. Bu memnuniyet yaşam kalitesinin geliştirilmesi ve standartların artmasına bağlıdır (Çetinkaya ve Aliağaoğlu, 2020). Araştırma alanında sanayi alanların şehir merkezinin uzağında kalması bu durumla alakalıdır.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının (2019) araştırmasında Sinop'ta yer alan sanayi işletmelerinde çalışan kişilerin nitelikleri temel alınarak bir değerlendirme

yapıldığında %70,6'sı mikro düzey, %21,3'ü küçük, %7'si orta ve %1'i büyük ölçekli işletmeler olarak sınıflandırılmıştır. Yine bu çalışmada Sinop sanayisi sektörel dağılımı incelendiğinde ilk sırada gıda-unlu mamuller yer almaktadır. Bunlara ek olarak mobilya, metalik ürünler ve plastik ürünleri söz konusu ürünü takip etmektedir. Oransal olarak gıda ürünleri %23, mobilya ve metalik ürünler %11,4 oranla öne çıkmaktadır. İstihdam olarak giyim eşyalarında 2163, metalik olmayan mineral ürünlerinde 1196, plastik ürünlerinde 803 kişi çalışmaktadır. Şehrin sanayi potansiyeli göz önünde bulundurulduğunda üç sektörün gelişme kaydettiği belirginleşmektedir.

Araştırma alanında iki adet sanayi sitesi bulunmaktadır. Her iki site Ordu Mahallesi'ndedir (Tablo 69, Şekil 24). Sinop ilinde toplamda 5 sanayi sitesi mevcuttur. Bunlardan ilki Sinop şehrinde yer almaktadır. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın raporuna göre her iki sitede doluluk oranları birbirinden farklıdır.

Tablo 69: Araştırma Alanında Bulunan Sanayi Siteleri ve Kapasiteleri (2019)

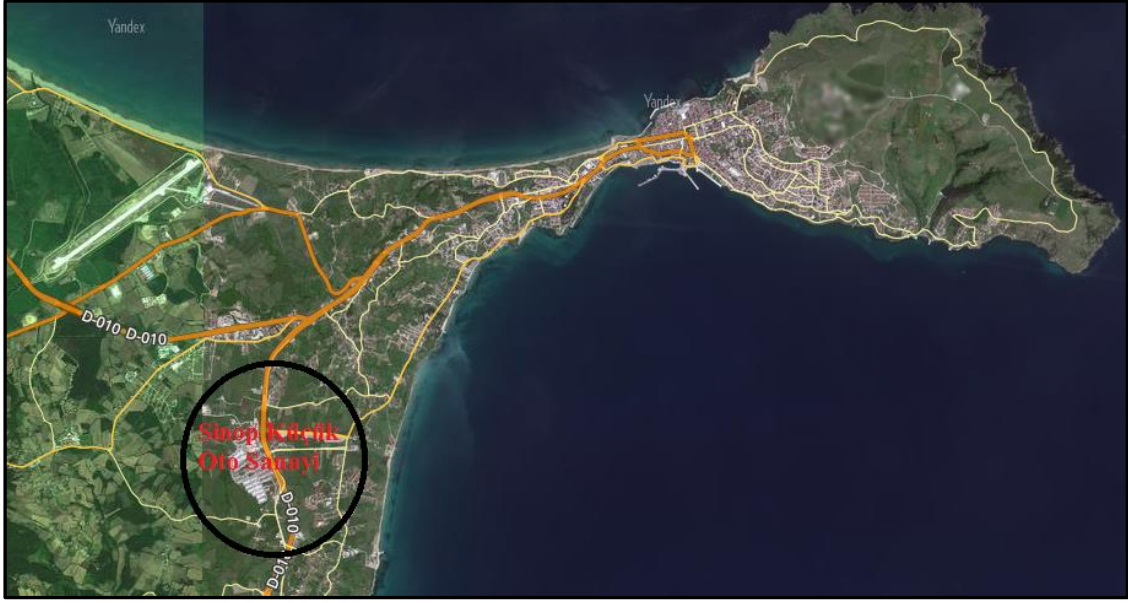
Sanayi Sitesi Adı	Toplam İş Yeri	D.İ.S ³¹	Faal ve Faal Olmayan İş Yerleri
Sinop Merkez Sanayi Sitesi	200	196	4
İkinci Kısım Sanayi Sitesi	138	93	44

Kaynak: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

Sanayi sitesinde âtil halde bulunan iş yerleri de mevcuttur. Eldeki veriler 2019 yılını kapsadığı için 2020-2021 yılında verilerde değişim gözlenebilir. Nitekim COVID-19'un küresel olarak tüm dünyayı etkilediği bilinildiğine göre araştırma alanında pandemi döneminde iş yerlerini kapatmak zorunda olan küçük ve orta ölçekli iş yerleri bulunmaktadır. Dolayısıyla pandeminin sosyal hayat dengelerini tamamen değiştirmesi, iş yerleri ve bu alanlarda çalışan kimseleri olumsuz yönde etkilemiştir.

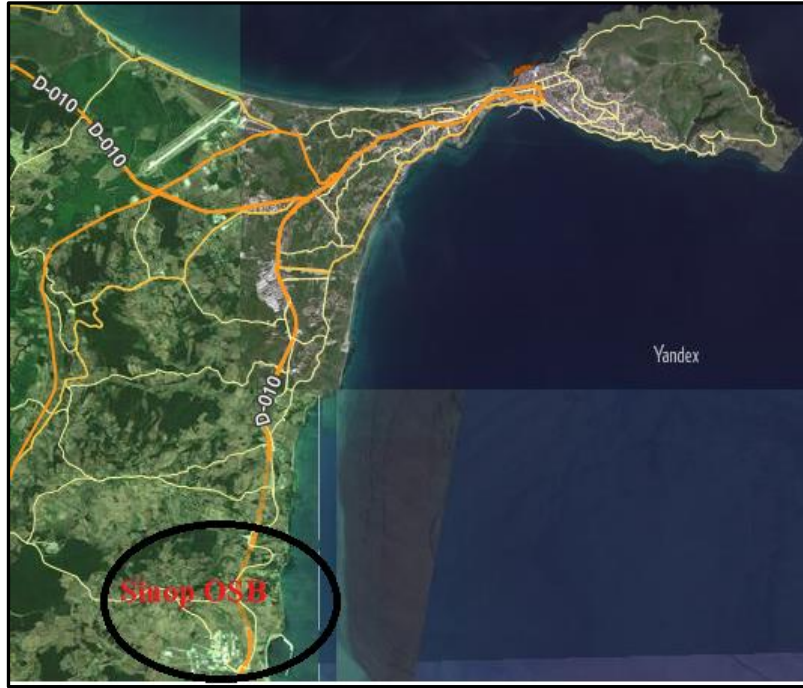
³¹ Dolu İş Yeri Sayısını ifade etmek için kısaltılmıştır.

Şekil 24: Sinop Şehrinde Yer Alan Küçük Oto Sanayisi'nin Hava Fotoğrafından Görünümü

Araştırma alanında belediye idari sınırında yer almayan bir adet organize sanayi bulunmaktadır. Bu sanayi Sinop Organize Sanayisi Bölgesi'dir. Demirci Köyü'nde yer almaktadır. Sinop-Samsun karayolunun 16. kilometresindedir. 1991 yılında Sinop İl Özel İdaresi bünyesinde kurulan söz konusu sanayi bölgesi, 100 parsel üzerine kuruludur. Metal, tekstil, plastik, PVC, mobilya ve makine sanayine ait alt bileşenler mevcuttur. OSB bünyesinde 26 firma faaliyet göstermektedir (Yakan, 2017). 300'e yakın kişiye istihdam sağlamaktadır. Organize sanayilerin temel hedeflerinden birisi bölgesel dengesizlikleri ortadan kaldırmak ve sanayi yatırımlarını bu bölgeye çekmektir. Ayrıca sanayi bölgelerinde örgütlü düzenli ve planlı bir yaklaşım sergilemektir (Örnek Özden, 2017). OSB'ler mekânsal düzenlemeleri sağladığı gibi aynı zamanda kentsel gelişmeyi tetikleyici bir unsurdur. Araştırma sahasında kurulan Organize Sanayi Bölgesi belediye yönetsel alanından uzak olmasına rağmen Sinop şehrine sosyoekonomik açıdan katkı sağlamaktadır. Şehirden başta mobilya olmak üzere diğer sektörlerden ham madde temin eden OSB, pek çok kişiye istihdam imkânı sağlayarak kent ekonomisine katkıda bulunmaktadır (Şekil 25). OSB, şehir merkezine 12 kilometre iken, Sinop Havalimanı'na ise 16 kilometre uzaklıktadır.

Şekil 25: Sinop Organize Sanayi Sitesinin Hava Fotoğrafından Görünümü

2006 yılında 26324 sayılı kararnameyle kalkınmada öncelikli yörelere dönük olarak tarım, sanayi, turizm ve diğer alanların projelerle desteklenmesi kararlaştırılmıştır (Resmî Gazete, 2006). Mahalli idareleri yeniden kalkındırmak amacıyla yapılan bu çalışma kalkınmada geri kalınan bölgelere yöneliktir. Bu kapsamda Sinop kalkınmada ikinci derecede öncelikli iller içerisinde yer almaktadır. Araştırma sahasında organize sanayilerin kurulması bu yöndedir. Şehirde sanayi faaliyetlerini çeşitlendirme ve şehir ekosistemini güçlendirmek amacıyla bu alanda kurulmuştur.

Sinop şehrinin sanayisini geliştirmeye yönelik hamlelerden birisi de İnceburun Mevkii'nde yapım aşamasında olan nükleer enerji tesisidir. Bu çalışma ilk defa 1975 yılında Türkiye Elektrik Kurumu³² bünyesinde yapılmıştır. Nükleer santral için yer seçim çalışmaları başlatılmış, fizibilite raporları hazırlanmış ve lokasyon olarak İnceburun tercih edilmiştir. Tercih edilme nedenleri arasında nükleer santral soğutma tesisleri için su temininin kolay olması, deprem ve diğer olası riskler açısından güvenilir bölge içerisinde yer alması önde gelmektedir (Yıldız, 2015). Sinop şehrine 20 kilometrede yer alan İnceburun sahası, floristik ve fauna açısından zengindir. Yapımı tamamlandığında gerek Türkiye gerekse Sinop iline önemli katkılar

³² 1970-1994 yılları arasında Türkiye Elektrik Kurumu adı altında hizmet veren kurum Bakanlar Kurulu kararıyla Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi (TEDAŞ)'ne bağlanmıştır. Daha sonra kendi içerisinde alt birimlere ayrılmıştır.

sağlayacak olan bu tesis şehrin ekonomik çehresini değiştirecektir. Bunlara ek olarak şehirde sanayi ve hizmet sektörleri çeşitlendirecektir. Tesisin çekeceği AR-GE yatırımları ve bu alana dönük olarak sanayi tesis sayısının artması Sinop şehrinin ekonomik niteliklerinin güçlenmesini sağlayacaktır. Aynı zamanda olası yatırımlarla şehrin büyüme yönü ve büyüme hızını doğal olarak etkileyecektir.

Sinop şehrinde sanayi faaliyetlerinin coğrafi dağılışı incelendiğinde mobilya sektörüne dayalı işletmelerin kentte pek çok olduğu görülmektedir. Ordu Mahallesi Küçük Sanayi Sitesi, Camikebir, İncedayı, Fatih ve Gelincik mahallelerinde yer almaktadır (Şekil 26).

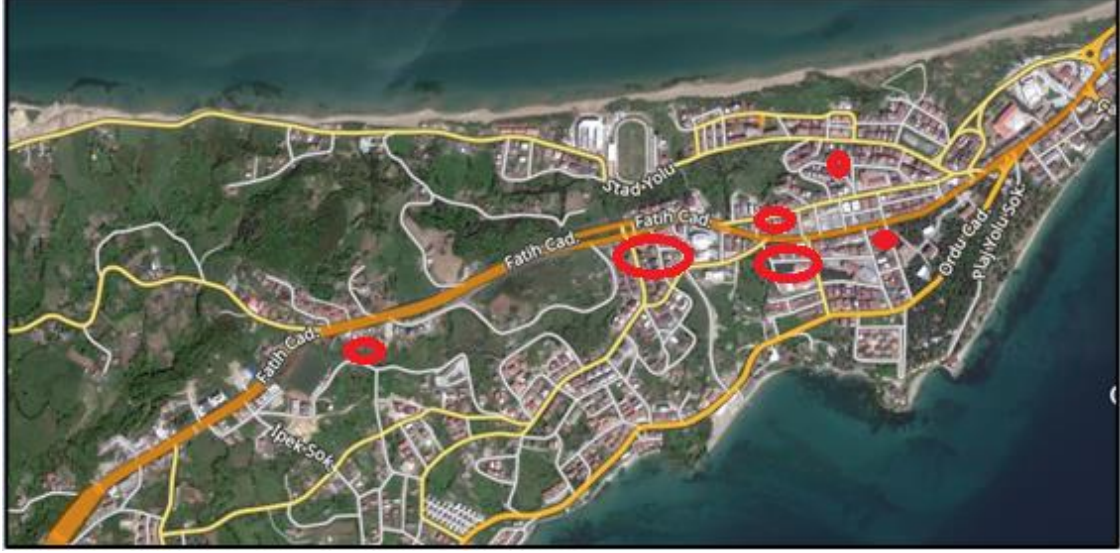
Şekil 26: Sinop Şehrinde Mobilya Sanayisi Dağılışının Hava Fotoğrafından Görünümü

Cam sanayisinde dayalı ürünler, Ordu Mahallesi'nde yer almaktadır. Bunlara ek olarak gıda ürünlerine dayalı endüstriler şehrin lokal alanlarında dağınık halde yer almaktadır. Özellikle Meydankapı Mahallesi Sakarya ve Kurtuluş caddeleri, Yeni Mahalle Atatürk Caddesi, Kaleyazısı Mahallesi Sakarya Caddesi, Gelincik Mahallesi Fatih Caddesi, Kefevi Mahallesi Okullar Caddesi gibi alanlarda bu tesisler dağılışı göstermektedir. Şehirde gıda ürünlerine dayalı sanayiler D-010 Sinop-Samsun karayolu güzergâhında yol boyunca gelişme göstermiştir. Şehrin güneybatı kesiminden (Gelincik Mahallesi) başlayarak bir hat boyunca uzanmaktadır. Sinop Kalesi ve kalıntılarını kat eden saha Meydankapı, Yeni ve Kaleyazısı mahalleleri civarında kollar halinde bir kuşak halinde dağılır. Kefevi Mahallesi'nde oval çizerek şehrin doğu yönüne doğru dağılışı gösterir. Bahse konu olan sanayi türünün gelişmesinde ulaşım şartları ve nüfusun dağılışı özellikleriyle yakından alakalıdır. Özellikle Kefevi

Mahallesi Okullar Caddesi'nde bu sanayi kolunun gelişme göstermesi burada yer alan eğitim kurumlarıyla bağlantılıdır (Şekil 27).

Şekil 27:Şehirde Yol Boyunca Gelişme Gösteren Gıda Sanayilerinin Hava Fotoğrafi

Şehirde matbaa ürünlerine dayalı sanayi kolu daha çok Camikebir, Yeni ve Meydankapı mahallelerinde dağılış göstermektedir. Bunlara ek olarak metal ve plastik sanayi ürünleri Ordu Mahallesi küçük sanayi sitesinde bulunmaktadır. Taş ve toprak ürünlerine dayalı sanayi sektörü Korucuk Mahallesi'nde belirginleşmektedir. Bu alanlarda endüstriyel faaliyetlerin yapılması ham madde kaynaklarıyla alakalıdır. Son olarak tekstil tesisleri Korucuk Mahallesi'ndedir. Sinop'un kalebent şehir özelliği nedeniyle sanayi alanları bazı mahallelerde toplanmıştır. Şehrin yol boyunca gelişme göstermesi nedeniyle sanayi tesisleri kuruluş yerlerini belirlerken bu özelliği göz önünde bulundurmıştır. Nükleer santral ve Sinop OSB'nin temel faaliyet alanları geliştikçe şehirde bu sektörlerin daha çeşitli ve nitelikli olması muhtemeldir.

Araştırmanın bu aşamasında ticari fonksiyonlar ele alınacaktır. Ticari faaliyetlere bağlı olarak meydana gelen ticari fonksiyonlar kent hayatının en önemli esaslarından birisini oluşturmaktadır. Tarihsel süreçte kentlerin en önemli özelliklerinden birisi de buldukları alanlara ticari merkezlik etmektir (Bekdemir, 2000). Herhangi bir şehrin ekonomik yapısının araştırılması o şehirde ticaretin hangi boyutta olduğunu görmek açısından önemlidir. Sürekli olarak mal ve hizmetlerin değiş tokuş işlemleri şehrin kendine özgü karakteristiğini oluşturur (Karaboran, 1989). Bu değişim de en önemli etkin yürütücü kuşkusuz ticarettir.

Herhangi bir bölgede nüfusun azlığı ya da fazlalığına bağlı olarak bütün temel ihtiyaçlar tam manasıyla karşılanamaz. Bu doğrultuda ticari aktiviteler genel olarak

yerleşmelerdeki ihtiyaç ve talebe göre şekillenir. Bu duruma göre şekillenen durum yerleşmelerin yakın ve uzak çevrelerine göre ekonomik fonksiyonlarını üstlenmektedir. Dolayısıyla hem kendi ihtiyaçlarını hem de çevresine hizmet götürmesi açısından önemlidir (Karaboran, 1989).

Karaboran'ın Bobek (1927)'ten aktardığına göre ticaret şehirler için tipik iş kollarından bir tanesini oluşturur. Özellikleri ve niteliklerine göre bazı hususlar kendinde toplanır. Üretici ve tüketici arasında bir ilişki söz konusudur. İş bölümünün artmasına bağlı olarak arz ve talep ilişkisi bir sirkülasyon içerisinde devam eder. Üretim miktarları şehrin nüfus ihtiyacına göre şekillenirken, hinterlandında bulunan yerlerden gelen talepler de değerlendirmeye alınır. Üretim fazlası ticari hayatta canlılığı getirir. Üretim-tüketimin dağılışı, iş bölümü, ulaşım şartları ve ticari anlaşmalar şehir ekonomisinde ticari hayatın gerçekleşmesi için birbirine bağlı unsurlar olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla şehirde mal ve hizmetler üretilirken bazı alanlarda uzmanlaşma söz konusudur. Şehir ekonomisinin üretimini yapan, ihtiyaçları karşılayan alan şehrin birincil ekonomik faaliyet kolunu yani temel sektör alanını oluşturur. Bahse konu olan unsur primer sektör olarak ifade edilir (Tümertekin ve Özgüç, 2015). Bunlara ek olarak sekonder, tersiyer ve kuaterner sektörler de mevcuttur. Sektörler arasındaki iş dinamikleri birbirileri için istihdam olanaklarının doğmasına neden olur. Böylelikle sektörler arasında bir sınıflandırma söz konusu olabilir.

Tarihsel olarak şehirlerde sanayi ve ticaret birbirinden bağımsız gelişmemiştir. Şehirler ticaretin ayak izlerinden doğmuştur. Önceleri deniz kenarları ve ırmak boylarında ortaya çıkan ticari aktiviteler teknolojik gelişmelere bağlı olarak karalarda da yapılmaya başlamıştır. Bu gelişmeler ticari etkinlikleri çeşitlendirdiği gibi ticari merkezleri birbirlerine bağlayan şehirlerin doğmasına neden olmuştur (Karatepe, 1996). Örneğin küçük bir yerleşme biriminde kendi ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikte bakkal, fırın ve manav gibi işletmeler günlük ihtiyaçları karşılar. Ancak zaman içerisinde nüfusun artması ve yerleşmenin yatay ve dikey anlamda büyümesi sonucu berber, manav, camcı, tuhafiyeci, petshop, alışveriş merkezleri gibi yeni alanların doğmasına neden olur (Alpaslan ve Aliğaoğlu, 2010). Böylece periyodik olarak ihtiyaçların karşılanması gerekir. Yerleşmelerin birbirlerinin etki alanlarında olması ticari aktivitelerin dinamik olmasını sağlar. Aynı zamanda şehre özgü karakterlerin oluşmasını sağlar.

Araştırma alanında ticari aktiviteler uzun bir tarihi geçmişe sahiptir. Yunanlılar döneminde Sinop'un ticari ilişkileri önemli bir boyuta sahipti. Ege Denizi'nde yer alan Rodos ve Delos³³ adaları Sinop'a bağlılıklarını bildirmek için hediyelik eşya ve gemi veriyordu. Bu dönem M.Ö 6. ve 7. yüzyıllara denk geliyordu. Karadeniz ticaret rotası batıda İstanbul Boğazı'ndan doğuda Poti Limanı'na kadar uzanıyordu. Dönemin önemli liman şehirleri arasında Sinope (Sinop) başta olmak üzere Heraclia (Ereğli), Cyturus (Gideros), Carambis (Kerempe), Ionopolis (İnebolu), Amisus (Samsun), Kotyora (Ordu), Trapezus (Trabzon) yer almaktadır (Robinson, 1906, Şekil 28). Aynı zamanda Karadeniz kıyı dağları mineral açısından zengin, balık çeşidi bakımından fazla ve yiyecek bulma noktasında Yunan insanlarına önemli bir kaynak sağlıyordu. Kölenin bol ve ucuz olması dönem şartlarında ticaretin en temel bileşenleri arasında yer alıyordu (Leaf, 1916).

Şekil 28: M.Ö. 3000-2000'de Önemli Kentler ve Liman Şehirleri

Kaynak: (Leaf, 1916)

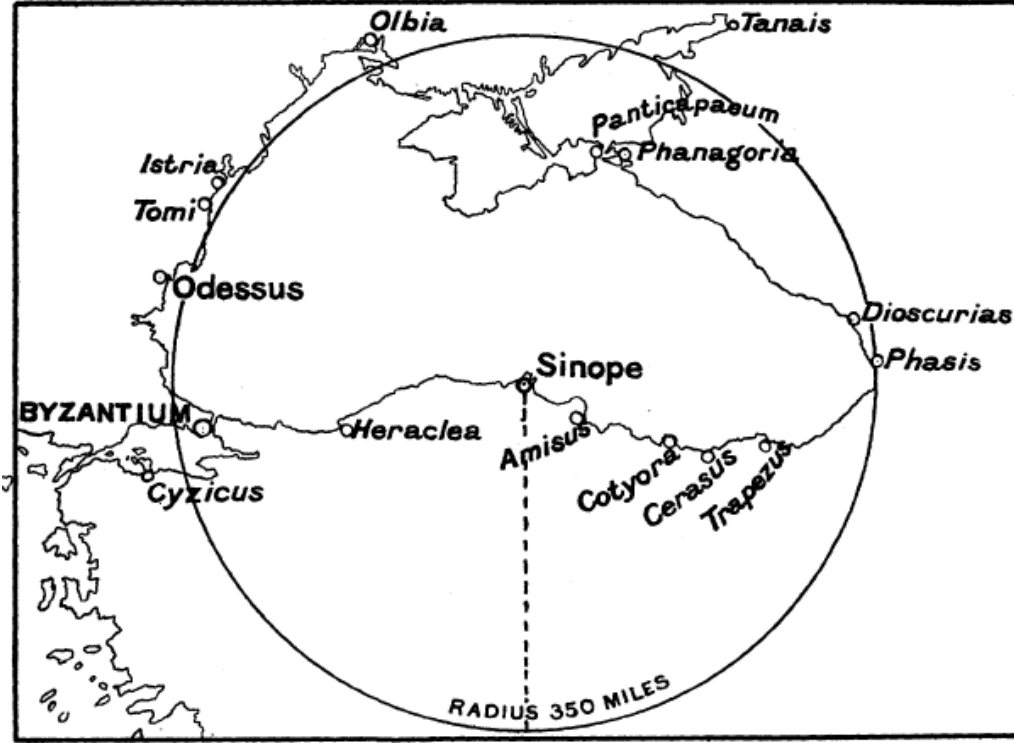
Karadeniz'in kuzeyi, güneyi ya da herhangi bir yönünden gelen gemiler tam donanımlı techizatlara sahip olmadığı için yön bulma konusundan güçlük çekiyordu. Bu yüzden Sinop Limanı Karadeniz'in doğu ve batı yönünde ticari alışveriş yapacak gemiler için transit bir konumdaydı. Robinson'un (1906) Mısırlı coğrafyacı Pausanias'tan aktardığı bilgilere göre Kuzey Avrupa'dan meyve ticareti Pontus'a

³³ Delos Yunan takım adalarından Myknos adasında yer alan küçük bir kayalık alandır. M.Ö. 2000 yılında daha çok liman ticareti için kullanılırdı.

gelinceye kadar Sinop üzerinden sağlanıyordu. Aynı zamanda bu ticari rotada Sinoplu Mihradates başlıklı paraların ticari meta olarak kullanılması savı doğrular niteliktedir. Bu konuyla ilgili Sinop ve çevresinde yapılan kazılarda ticari ilişkilerin var olduğu arkeolojik incelemelerle ortaya koyulmuştur. Diğer yandan Sinop ve Anadolu'nun iç kesimlerine Büyük Karavan Yolu'yla ulaşımı söz konusudur. Bu yol Hindistan'dan başlayıp Fırat Nehri'nin güneyi ve Aras Nehri'nin kuzeyinden Anadolu'ya ulaşıyordu. Eğer eldeki ürünler karayoluyla Sinop'a ulaştırılamadıysa, önce Poti Limanı'na naklediliyordu. Oradan nakliye gemileriyle Sinop'a ulaşıyordu. Bu durum araştırma sahasının dönem içerisindeki konumu ve stratejik önemini göstermektedir. Bunlara ek olarak Eski Hitit Yolu, İran Posta Yolu, batı ve doğu uygarlıkları arasında ticaretin gerçekleştiği önemli rotalardı (Robinson, 1906). Tarihi Efes Yolu'nun henüz inşa edilmemiş olması nedeniyle deniz yolu tercihi daha yaygındı. İran, Yunan ve Romalılar arasında karayolu sistemleri yetersiz olmasından dolayı Sinop Limanı ticari alışverişlerde her zaman aktüel olma özelliğini koruyordu. Buna karşılık Sinop'un iç kesimlerle yeterli düzeyde karayolu bulunmamasına rağmen limanda bulunan yükleme ve boşaltma sistemleriyle bu açığı kapatıyordu. Romalılar zamanına kadar hemen hemen bütün Ege ve Yunan şehirleriyle ekonomik alışverişi olan Sinop, Roma yollarının inşa edilmesiyle birlikte ticari önemini yitirmiştir. Aynı zamanda eski tarihi yolların Sinop'a uzak olması nedeniyle erişim konusunda sapa bir yer olarak kalmasına neden oluyordu. Robinson'un Sinop'un güneydoğusunda 25-30 deniz mil uzaklığında (yaklaşık 50 km) Roma yollarının geçtiğini ifade etmesi Sinop'un neden güzergâh dışı kaldığını diğer bir deyişle önemini yitirdiğini göstermektedir. Roma yollarının hemen her alana uzantısı bulunmasına rağmen Sinop'u iç kesimlere bağlayan hinterland alanının dar olması ve jeomorfolojik özellikler bu durumu güçleştirmiştir (Robinson, 1906). Ancak bu duruma Leaf (1916) katılmamaktadır. Mevcut yolların Perslere ait kara yolları olduğu ifade eden yazar, Sinop'a kıyı kesimdeki yolun doğu ve batısındaki alanlara rahatlıkla erişilebilir konumda olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Sinop'a 50 kilometre uzaklıkta Roma yollarının uzandığı lokasyonun tespitinde yanlışlıklar olduğunu düşünmektedir. Robinson'un geldiği mevkiinin Kızılırmak'ın kuzeyinde Pontus ve Bityhna krallıkları arasında var olan yoldan geçmiş olabileğine işaret etmektedir (Leaf, 1916). Sinop'a çok çeşitli Roma yollarının bağlantısı olduğunu ancak bunların dağların uzanış yönü ve Sinop'un durumu özelliklerinden dolayı kullanılabilir konumda olmadığına dikkat

çekmektedir. Karadeniz’de Yunan kolonizasyonundan bahseden Leaf, Sinop’u ticaret merkezi olarak görüp, batıda Bizans’a, doğuda Poti Limanı, kuzeybatıda Varna ve Sardinya’ya 563 kilometre mesafesinde olduğunu vurgulamaktadır (Şekil 29).

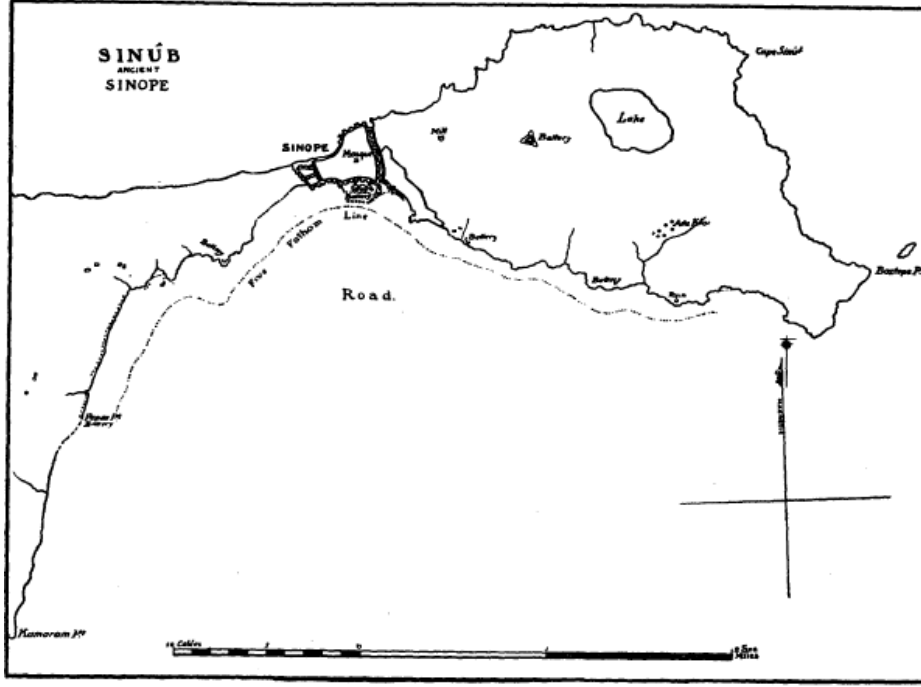
Şekil 29: Karadeniz’de Yunan Ticaret Kolonileri

Kaynak: (Leaf, 1916).

Sinop’un anakarasıyla doğusu arasında mesafenin 3,2 kilometre mesafe olduğunu kaydeden Leaf, boyun olarak nitelendirilen kesimin 0,8 kilometrelik bir alan kapladığını söylemektedir. Bu alanda şehrin kurulduğunu vurgulamaktadır. Diğer yandan iç kesimde yer alan limanın dalgakıranlar tarafından desteklendiğini ifade eden yazar, kuzey, batı ve güneyin barınma açısından korunaklı olduğunu kaydetmektedir. Bu durum ticaret gemileri ya da yük gemileri açısından avantaj içerir. Doğu kesiminin karalarla kaplı olması ise küçük bot ve tekneler için elverişli olduğunu düşünmektedir. Bahse konu olan durumlar bütün olarak değerlendirildiğine ticaret şartları için uygun koşullar barındırdığını vurgulamaktadır. Güneydoğusunda yer alan Boztepe Burnu’nun 6,5 kilometrelik mesafede yer alması herhangi bir kurtarma ya da firari durumda kısa mesafe olması nedeniyle avantajlı koşullar içermektedir (Şekil 30).

Şekil 30: Sinop Şehrinin Liman ve Ticari Özellikleri

Kaynak: (Leaf, 1916).

Sinop'un sahip olduğu jeopolitik konumdan dolayı deniz ticaretinden bazı ürünlerin ihracat ve ithalatında saygın bir konuma sahipti. Bunlardan birisi tuna balığıydı. Karadeniz'de bol miktarda bulunması, Ege ve Yunan şehirlerine ticaretini kolaylaştırıyordu. Diğer yandan balık yağı ve tıbbi alanda kullanımı da söz konusuydu. Ürünlerden ikincisi ve en önemlisi orman varlığına bağlı olarak kütüktür. Gemi yapımı, mobilya-dekorasyon işlerinde Sinop ve çevresinde meşe ve çam ağaçları kullanılırdı. Aynı zamanda sedir ve masa yapımında da gereç olarak istifade edilirdi (Robinson, 1906). Bunlara ek olarak Sinop ve çevresinde zeytinyağı ihraç malzemesi olarak Yunan ve Ege kentlerine gönderilirdi. Bu çevrede zengin bakır ve demir yatakları Ordu-Sinop Limanı vasıtasıyla diğer ülkelere taşınırdı. Aynı zamanda Kapodokya ve Paflagonya bölgesinde yetiştirilen hayvanlar ulusal ve uluslararası pazarlara Sinop Limanı vasıtasıyla gönderilirdi. Bu durum deniz ticaretinde köleden mineral ürünlerine kadar her bir ürünün direkt ya da dolaylı rotadan Sinop'un kullanıldığını göstermektedir.

Roma İmparatoru Flavian (M.Ö. 69-96) döneminde Anadolu'ya yeni yollar kazandırmıştır. Bu yollar Anadolu'nun ticari hacmini genişletme ve ticaret rotalarına erişimi kolaylaştırmak amacıyla yapılmıştır. Flavian döneminde yollar kaldırım taşlarıyla bezenmiştir. (French, 1980, Şekil 31 ve 32).

Şekil 31: Romalılar Zamanında Ticareti Geliştirmek İçin Yapılan Yollar

Kaynak: (French, 1980)

Şekil 32: Sinop ve Amasra Kıyılarında Roma Yolları

Kaynak: (French, 1980)

Aynı zamanda Anadolu'nun hemen hemen her Antik dönemde bu gelişmeler yaşanırken, Sinop Milet, Ceneviz ve Venedik kolonisi olduğu zamanlarda liman kenti olma özelliğini korumuştur. Romalılar zamanında liman fonksiyonu etkin olarak kullanılmıştır. Trabzon Rum İmparatorluğu döneminde Selçuklular ile siyasi çekişmelerden dolayı Sinop mücadele sahası haline gelmiştir. Selçukluların Karadeniz

kıyısındaki kentleri kontrol altına almak ve ticaret üzerinde denetimi sağlamak gibi amaçları bulunduğu için Sinop şehrini almak istiyordu (Keçiş, 2009). Bu dönemde ticaret rotasını belirleyen iki rota mevcuttu. Bunlardan birisi karayolu güzergâhında İstanbul-Sivas-Tebriz hattıdır. Diğer yol ise deniz yoluyla Kırım ve Suğdak limanlarından çıkan ticari gemiler Sinop-Trabzon hattına ulaşıyordu. 13. yüzyılda ticari rotalara egemen olma ve siyasi açıdan baskın konuma gelebilmek için Sinop önemli kentler arasında yer almıştır. Ayrıca Sinop'a egemen olan devlet Karadeniz ticaretinde de büyük ölçüde hak sahibi olma özelliğine sahipti.

13. yüzyılın ikinci çeyreğinde Türk egemenliğine giren Sinop, Karadeniz limanları içerisinde kuzey rüzgârlarına kapalı olması ve fırtınalardan korunmak için gemilerin sığınma limanı özelliğiyle daha çok tercih ediliyordu (Sarı, 2020). Aynı zamanda askeri üs olması doğu ile batı arasındaki ticari ilişkilerin terminal noktasında yer alıyordu (Berberoğlu, 2010). Ticari güç dengelerinin kaybolması, Haçlı seferlerinin düzenlenmesi gibi birtakım sebepler 13. yüzyılda Sinop'un jeostratejik önemi göstermektedir.

Sinop'un ticaret bir diğer önemli özelliği ise piyasada ihtiyaç duyulan maddelerin temini konusunda tedarik merkezi olmasıdır. Ayrıca Karadeniz'de bulunan kıyı kentlerinin bir kısmını ellerinde bulundurulan Rumları kontrol altında tutmak da diğer amaçlar arasında yer alıyordu. Anadolu Selçuklu döneminde ticari hayatı kontrol altında tutmak için ticari güzergâhlar kervansaraylarla donatılmıştır. Böylece ticaret güvenliği kontrol altına tutulması daha kolay hale gelecektir. Bunlara ek olarak ticari merkezlerle hem ekonomik hem de siyasi bağlar daha kolay sağlanacaktır (Berberoğlu, 2010).

Sinop bu yüzyılda Ege kentleri gibi önemli bir misyon taşıyordu. Çünkü Karadeniz'in doğusundan hareket eden bir yük ya da ticaret gemisi ikmal için Sinop Limanı'nda demirliyordu. Aynı zamanda buradan İstanbul'a ulaşmak isteyen birisi bahse konu olan limanı tercih ediyordu. Diğer yandan Kırım'la ticaret şartları düşünüldüğünde de hareket noktası Sinop'tur. Dönem şartları içerisinde Rusya ile olan ticari ilişkiler de gelişmiştir. Rusya'dan gelen mallar Sinop Limanı'nda işlem görüyor, Anadolu'nun çeşitli illerine dağıtım sağlanıyordu (Yuvalı, 1990). Selçuklu Devleti bütün bu olayları dikkate aldığı anda ticari olarak gelişme sağlamak istiyordu. Kervansarayları inşa ettirmesi ve siyasi olarak güçlü kalmak istemesi bu yüzdendir (Şekil 33). Nitekim Selçuklu Devleti kentsel örgütlenme sisteminde yerleşme ve

ulaşım ağı yapısı göz önünde bulundurulduğunda üretim ve dağıtım merkezi olacak şekilde bir görev üstlenmiştir (Özcan ve Yenen, 2010, Şekil 34). Bu durum Sinop şehrinin Selçuklu döneminde fonksiyonel olarak ticari merkezli şehirler grubunda yer almasını sağladığı gibi, aynı zamanda sosyoekonomik açıdan güçlü olduğunu göstermektedir.

Şekil 33: Anadolu Selçuklu Devleti Zamanında Kervansaray Yolları ve Kervansaray Bulunduran Kentler

Kaynak: (Özcan 2006).

Şekil 34: Anadolu Selçuklu Devletinde Kentlerin İşlevsel Örgütlenmeleri

Kaynak: (Özcan ve Yenen, 2010).

Şekil 34 dikkate alındığında Selçuklu Devleti başkent Konya merkezde olmak şartıyla kuzeyde Sinop ve Samsun güneyde Alanya şehrini arasında bir ticari koridor oluşturulmak istenmiştir. Bu doğrultuda Güney Rusya-Suriye-Mezopotamya ve Orta Asya-Hindistan-İran-Avrupa gibi üçlü blok bölgeler tayin edilmiştir. Bahse konu olan

yerlerin tespit edilmesindeki temel amaç doğu-batı ekseninde ticaret güzergâhlarını Anadolu yarımadasına çekebilmek amacıyla kurgulanmıştır. Ticaret rotaları üzerinde kervansarayların yaptırılması, konaklama-güvenlik-sağlık gibi gereksinimleri karşılamak amacıyla çeşitli sistemler inşa edilmiştir (Özcan, 2006). Bu kapsamda Anadolu kent sisteminin odak noktasını Konya-Sivas, aktarma dağıtım Antalya-Sinop ve bağlantı görevi için Aksaray tercih edilmiştir. Kentlerin farklı fonksiyonlarda uzmanlaşma sağlamaları, ulaşım teknolojisinin gelişmesi için kervansaray ve ribat teşkilatları³⁴ kurulmuştur. Böylece Anadolu kentleri sosyoekonomik ve kültürel açıdan çekim merkezine dönüşmüştür (Özcan, 2005).

Selçuklular ticaret açısından stratejik öneme sahip olan Antalya ve Sinop şehirlerine subaşı tayin ederek gerek askeri üs gerekse liman kenti olarak kullanmayı tercih etmiştir. Bu limanların potansiyeli düşünülerek Müslüman, Hristiyan ve Yahudi tüccarların söz konusu alanlara iskân edilmeleri dönemin ticaret politikası olarak yorumlanabilir. Aynı zamanda bu alanlar uluslararası mübadele merkezidir. Bünyesinde yer alan tersane ve art bölgesindeki zengin orman varlığı orman ürünlerine dayalı sanayi sektörün gelişimini tetiklediği gibi ticari kereste alım satımını sağlamıştır (Özcan, 2006). Bu durum hem askeri hem de ticari fonksiyonun ön planda olduğunu göstermektedir. Selçuklular Kırım'dan kaçan tüccarları egemenliği altına almak için Suğdak Seferi'ni düzenlemişlerdir. Bu seferin amacı Karadeniz'de Sinop'tan sonra önemli bir mevki olan Suğdak Limanı'nı kontrol edip bu alanda ticari denetimi artırmak istiyordu. Limanın kontrol altına alınmasıyla Sinop şehrinin ticari açıdan önemi artmıştır. Aynı zamanda Selçuklu Devleti ilk deniz aşırı limana sahip olmuştur (Bakır ve Berberoğlu, 2017).

Candarogulları zamanında (M.S. 14. yüzyılda) Karadeniz sahilleri vasıtasıyla Anadolu'ya kürk ve köle gibi nadir bulunan ürünler gelirken, karşılığında ise Sinop ve Kastamonu çevresinden çıkartılan bakır, Ankara'dan alınan tiftik ve çevre illerden temin edilen kumaşlar ticari olarak mübadelesi sağlanıyordu (Güldal, 2003). Aynı zamanda şehirden kaliteli bronzlar ihraç ediliyordu. Kırım'dan Lehistan'a, Ukrayna'dan Kafkasya'ya kadar geniş bir alanda köle ticareti Karadeniz limanlarından sağlanıyordu. Bunların büyük bir kısmı İstanbul'a sevk ediliyordu. Hatta köle başına

³⁴ Ribat teşkilatı ilk olarak düşman saldırılarını önlemek için sınır boylarında nöbet tutan askerlerden oluşacak şekilde ortaya çıkmıştır. Zamanla İslam'ın yaygınlaşması sonucunda daha çok kervansarayların yol güvenliği ve konaklama ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak hizmet etmiştir (Yiğit, 2008).

gümrük vergisi alınması ve bu konuda kayıtların var olması ticari boyutları ortaya koymaktadır (Ünal, 2008).

15. yüzyılda (1487) yapılan tahrir sonucuna göre Sinop şehrinin toplam geliri 34,000 akçedir. Bu sayımda buğday, arpa ve nohut, keten, pirinç ve meyve gibi çeşitli ürünlerin yetiştirildiği ve kazanç sağladığı kaydedilmiştir (Efe, 2018a). Aynı zamanda toplam vergi içerisinde tarıma ayrılan oran %57'dir. Bu durum şehirde tarımın aktif olarak yapıldığı ve gelir getiren sektörler arasında yer aldığı anlaşılmaktadır. Diğer yandan bu yüzyılda Kefe Gümrük Defterleri baz alınarak yapılan ticaretten bilgi sahibi olunabilir. Şöyle ki 1486-1490 yılları arasında şehirde pek çok geminin giriş çıkış yaptığına dair kayıtlar mevcuttur (Efe, 2018a). Kefe Limanı'nda ticaret yapan tüccarlardan Sinop doğumlu olan kişiler ön planda olduğu görülür. Ayrıca bölge ticari kayıtlarını tutan dört gümrükten birisi olan Sinop Gümrüğü'dür. Söz konusu gümrük Sinop'tan Trabzon'a uzanan sahanın yönetimi üstlenmektedir (Öz, 2008). Çeşitli yollardan şehre gelen ticari ürünler, Sinop Limanı vasıtasıyla Karadeniz'in kuzeyine pazarlanıyordu. Aynı zamanda kuzeyden gelen ürünler ise Sinop'un hinterlandında bulunan Samsun, Ankara ve çevre illere karayolları bağlantısıyla aktarılmaktadır.

18. yüzyıla gelindiğinde ise Ereğli, Amasra, Sinop, Bafra, Ünye ve Giresun gibi yerlerde bulunan limanlarda ticari hayatın canlı olduğu anlaşılmaktadır. Bu yüzyılda Şeri Sicillerden elde edilen bilgilere göre şehir merkezinde bir Cuma Pazarı, çeşitli hanlar ve çarşılar yer aldığı aktarılmaktadır. Kaleyazısı, Kazgancılar, Kapan, Yalı ve Tersane gibi çarşılar ticaretin en fazla yapıldığı yerler arasındadır (Efe, 2018a). Ayrıca şehirde bakkal, tuzcu, semerci, berber ve ayakkabıcı gibi çeşitli meslek erbapları yer almaktadır.

19. yüzyılın ilk çeyreğinde şehirde yaşayan halkın geçimini sağladığı, sosyal hayatın bir unsuru olarak iş yerleri dönem içerisinde önemli ticaret sahalarındandır. Küskü (2019) çalışmasında şehirde mevcut olarak 894 dükkân ve mağaza, 63 adet fırın, 19 fabrika, 5 hamam, 103 han, 74 ticari oda, 41871 tarla-bahçe, 2 mera alanı, 2003 adet arsa olduğunu kaydetmiştir. Eldeki veriler ışığında şehrin ekonomik perspektifinin ticaret ve tarım endüstrisine dayalı olduğu, sanayinin fazla gelişmediği ortaya çıkmaktadır. Dükkân ve mağazalar şehirde yaşayan halkın ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak kurulmuştur. Hanlar ise ticari aktivitelerin gerçekleştiği mekânlardandır. Tarla-bahçe ve meralar ziraat ve hayvancılık amacıyla kullanılmaktadır.

19. yüzyılda Sinop'ta ticari hayatı ön plana çıkaran seyyahlardan bir diğeri de Vital Cuinet'tir. Sinop'ta ticari aktivitelerin iki yol güzergâhında yoğunlaştığını ifade eden yazar, ilk olarak Sinop-Boyabat, ikincisinde de Boyabat Amasya yolunu ön plana çıkarmaktadır (Cuinet, 1894). Diğer yandan ticari hareketliliğin fazla olduğuna dikkat çekmektedir. İhracat ve ithalat ürünlerinde çeşitlilik bu durumu açıklamaktadır. Hububat (tahıl) ürünleri ihraç edilen ürünler arasında ilk sırada yer almaktadır. Pirinç, keten tohumu ve fasulye diğer önde gelen ihraç ürünlerindedir (Tablo 70).

Tablo 70: 19. Yüzyılda Vital Cuinet'e Göre Sinop'ta Ticarete Öne Çıkan Ürünler

İhraç Ürünleri	Miktar	İthal Ürünleri	Miktar
Hububat	35,000	Yumuşak Dokuma Kumaş	20,000
Pirinç	25,000	Pamuk İpliği ve Diğer İplikler	16,000
Keten Tohumu	6,000	Kumaş	6,000
Fasulye	6,000	Hazır Giyim	5,000
Yumurta	4,000	Tuhafiye	5,000
Sarı bal mumu	4,000	Demir, Pirinç	4,000
Fındık, kestane	2,200	Nalburiye	4,000
Balık yağı	2,000	Kırtasiye	3,900
Tuzlu balık	2,000	Züccaciye	2,000
Yün	1,800	Tabakalanmış Deri	1,500
Tütün	1,000	Çözelti	1,200
Kereste	1,000	Tütün İmalatı	1,000
Ceviz Kalası	1,000	Tuz	1,000
Yakacak Odun	500	Kahve	1,000
Çeşitli Ürünler	500	Şeker	900
Toplam	92.000	Gıda Ürünleri ve Makarna	750
		Sabun	750
		Yağ	750
		Yağ ve Zeytin	750
		Kurutulmuş Meyve	700
		Mum ve Kibrit	500
		Çimento ve diğer malzemeler	450
		Diğer ürünler	300
		Toplam	77450

Kaynak: Cuinet, 1894

En çok ithal edilen ürünlere bakıldığında ilk sırada yumuşak dokuma kumaş gelmekte ve oransal olarak %25,8'e karşılık gelmektedir. Pamuk ipliği ve diğer iplikler %20,6 ile onu takip etmektedir. Bunlara ek olarak kumaş, hazır giyim ve tuhafiye en çok ithal edilen ürünler arasında yer almaktadır. Cuinet'e göre Sinop tarımsal açıdan zengin, çevresinde yer alan kazalarla eş değer niteliktedir. Büyük oranda tarımsal ürünlerin yetiştirildiği coğrafyada yer alan Sinop, yerel ve bölgesel ticaret anlamında İstanbul ve İzmit'le iyi ilişkiler bulundurmaktadır. Bu bölgelere önemli oranda kereste

ticareti yapılmaktadır. Kestane, elma ve çeşitli taze yiyecekler ticari amaçlı farklı bölgelere gönderildiğini aktarmaktadır. Bunlara ek olarak Ayancık'ta her yıl üç defa panayır düzenlendiğini ifade eden yazar, bunun Sinop ekonomisine olumlu katkıları olduğunu belirtmektedir.

19. yüzyılda şehirde kuyumculuk ön plana çıkmıştır. Bu meslek dalı şehirde bulunan Rumlar tarafından yapılıyordu. Çünkü şehirde gayrimüslimlerin geçim kaynaklarını ticaret ve zanaat oluşturduğu için gayrimüslimler kuyumculukta söz sahibi olmuşlardır (Demir, 2019). Ayrıca Sinoplu bir kuyumcunun yaptığı bir çalışma Avrupa'da düzenlenen bir sergide ödüle layık görülmüştür (Efe, 2018a). Sinop Hapishanesi'nde bulunan mahkumlar el işlemelerine bağlı olarak hediyeelik eşya yapıyordu. Atölye tarzı üretim olan söz konusu eşyalar ticareti yapılarak kazanca dönüştürülüyordu.

Efe'nin aktardığına göre 20. yüzyılın ilk çeyreğinde şehirde yoğun olarak üretimi gerçekleştirilen meslek dallarından kuyumculuk ve sedef işlemeciliği zamanla yok olmuştur. Gayrimüslim nüfusun şehirden göç etmesi, bu meslek dallarını icra edecek yeni kişilerin yetişmemesi bu durumun temel nedenleri olarak söylenebilir. Bunlara ek olarak İstanbul'da çeşitli cezalara çarptırılan kimseler sürgün yeri olarak Sinop'a gönderilirdi. Hüküm giyen kişiler arasında çeşitli sanatkârlar ve kuyumcular da vardı (Kurt, 2018). Bu durum hem şehrin sosyoekonomik durumunu hem de psikolojik yönü de yansıtmaktadır. Ayrıca şehirde dericilikle uğraşan kesimin var olduğu bilinmektedir. Ancak benzer şartlar taşıdığı için sürdürülebilir bir şekilde yapılamamıştır.

19. yüzyılın ikinci yarısında Sinop şehrinde Müslümanlarla azınlıkların beraber yaşadığı bilinmektedir. Bu yüzyılda 20 mahalle yer almaktadır. Bu mahallelerden 14'ü müslüman, 6'sı gayrimüslim mahallesidir. Şehirde yer alanların mesleklere göre dağılımı incelendiğinde zanaat ve ticaretle meşgul olanların oranı %63 ile ilk sıradadır. Bunu %11 ile ziraatla uğraşan küçük üreticiler takip etmektedir. Ayrıca bu üreticiler daha çok tarla ve bahçe tarımı şeklinde ziraat yaparken, ticari kazanca dönük bir amaçlarının olmadığı görülür (Tablo 71).

Tablo 71: 19. Yüzyılda Sinop Şehrinde Bulunan Müslüman Hane Reislerinin Mesleklere Göre Dağılımı

Meslekler	Hane Sayısı ³⁵	%
Usta	380	63
Ziraatla Uğraşan Küçük Üretici	69	11,4
Mesleği Olmayan	56	9,2
Görevliler	43	7,1
İşçiler	35	5,7
Kalfa ve Çırak	22	4
Toplam	605	100

Kaynak: (Özcan, 2007)

Özcan (2007)'a göre halkın ihtiyaçlarını karşılamak için 72 çeşit meslek grubunun var olduğunu ifade ederken, meslek gruplarını 6 kategoride sınıflandırmıştır. Bu kategorilerden öne çıkan meslek grubu %36,9'la yiyecek ve içecek maddeleri üretenlerdir. Çeşitli hizmetlerde çalışanlar (%26,5) ve giyim eşyaları (%13,6) onu takip etmektedir. (Tablo 72). Şehirde meslek dalları arasında en az ilgi gören yapı ve inşaat alanındaki uğraşlardır.

Tablo 72: Sinop Şehrinde 19. Yüzyılda İcra Edilen Faaliyetlerin Mesleki Özelliklerine Göre Sınıflandırılması

Meslek Grubu	Sayı	%'si
Yiyecek-İçecek Maddeleri Üreten ve Satan Esnaf	92	36,9
Çeşitli Hizmetlerde Çalışanlar	66	26,5
Giyim Eşyaları Üreten ve Satan Esnaf	34	13,6
Değişik Mal Üreten ve Satan Esnaf	11	4,4
Taşımacılığa Dair Meslekler	29	11,7
Yapı ve İnşaat Alanındaki Meslekler	17	6,9
Toplam	249	100

Kaynak: (Özcan, 2007)

Şehirde meslek sayısının fazla olması, halkın temel ihtiyaçlarını karşılama noktasında belirli bir seviyeye erişildiğini gösterir. Giyim eşyaları sektöründe ön plana çıkan meslek dalı ayakkabı tamircileridir. Bu meslek, 20 hane reisi tarafından icra edilmektedir Ayrıca bu mesleği yapan 7 usta ve 1 çırak da mevcuttur (Özcan, 2007). Yiyecek ve içecek grubunda hemen hemen her mahallede bir manav bulunmaktadır. Söz konusu meslek grubu sayı olarak 52 tanedir. 19 hane reisiyle ekmek satanlar bu grubu takip etmektedir. Bunların haricinde kasap, bakkal ve tuzcu da bulunmaktadır. Değişik mal üreten kesimde ön planda olan meslek dalı demirciliktir. Bunlara ek olarak gemicilikle uğraşanlar da vardır. Özellikle gemi tabanlarını ziftleyen

³⁵ Hane sayısı olarak ifade edilen durum, hanede bulunan hane reisini ifade etmektedir. Sayımlarda hane reisi olarak kullanılmaktadır.

kalafatçılıkla uğraşan 10 kalafat esnafı ve 2 çırağı vardır (Özcan, 2007). Ayrıca şehirde deri terbiyesiyle uğraşan ve bu alandan kazanç sağlayan debbağlıkla 7 kişi meşguldür. Ayrıca 2 tane kalfası 1 çırağı bulunmaktadır.

Yapı inşaat alanına ait meslekler ise marangozluk, boyacı, çilingir ve dülgerdir³⁶. Taşımacılığa dair mesleklerde kendi yük arabalarıyla taşımacılık yapan kimselerdir. 29 hane reisinden 27'si bu meslek dalını yapmaktadır. Çeşitli meslek gruplarını oluşturan kesimse gemiciler, kaptanlar ve bu alana bağlı meslek gruplarıdır. Gemiciler hem balık avlama amaçlı sefere çıkarken aynı zamanda devlet kademesindeki askeri personelleri taşıma maksadıyla görevlendirilmektedir. Bunlara ek olarak yapılan anlaşmalar gereği kölelerin taşınması ve nakliye işlemlerinde gemicilerin rol oynadığı bilinmektedir (Güler, 1992). Gemiciler hem ulusal hem de uluslararası ticarete önemli bir misyon üstlenmiştir. Şehirde Müslüman mahallelerde yaşayan kimselerin meslekleri genel olarak değerlendirildiğinde Müslümanların beşte biri tarımla, beşte üçü zanaat ve ticaretle geçimini sağlamaktadır. Kalan beşte birlik kesim ise mesleği olmayanlar oluşturmaktadır (Özcan, 2007). Şehrin yapısı ve konumu gereği en fazla icra edilen ticaret ve zanaattır. Ayrıca her meslek dalının Camikebir Mahallesi'nde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu durum söz konusu mahallenin çevresine göre bir merkezîyet kazandığını gösterir. 19. yüzyılda şehirde ortaya çıkan meslek dalları toplumun ihtiyaçlarına bağlı olarak ortaya çıkmış, zamanla değişime uğramış ve olgunlaşmıştır (Tablo 73, Tablo 74).

³⁶ Yapıların kaba ağaç işlerini yapan ustalar dülgerci olarak isimlendirilmektedir.

Tablo 73: Sinop Şehrinde Mahallelerde Yaşayan Müslüman Hane Reislerinin Mesleklere Göre Dağılımı (1839-1876 Yılları Arası)

		Arasta	Arslan	Balatalar	Camikebir	Kalayazısı	Kapan	Kefevi	Meydankapı	Saray	Şeyh	Şekerane	Tayboğa	Temirli	Uluboğ	Toplam
Ziraatle Uğraşan	Meslekler															
	Erbabı Ziraat			24	8			2	1	1	1					37
	Rençper ³⁷		1				2					3		4	1	11
	Rençper Ortk.				1											1
	Rençper Yarıcısı						1									1
	Bahçıvan				3	6	1				1	1		3	1	16
	Ziraat ve Manav			1												1
	Balıkçı			1												1
	İmam							1								1
	Toplam		1	26	12	6	4	3	1	1	2	4		7	2	69
İşçiler	Hademe	1			2											3
	Hamal				1			1								2
	Hizmetkar		1		3	1	2	3	1	1		2	1	1	1	17
	Çoban						1					2			1	4
	Irgat ³⁸						1									1
	Amele		1			3										4
	Natır				1	1										2
	Çiftlik Adamı								2							2
	Toplam	1	2	7	5	4	3	4	1	4	1	4	1	1	2	35
	Giyim Eşyası	Dikici Esnafı	1	1	1	1	3	2	1			3		2	2	3
Dikici Çırağı			1						1	1	1	1			2	7
Dikici Kalfası			1													1
Kunduracı													1			1
Haffaf ³⁹										1			1			2
Kemerci										1						1
Terzi			1													1
Muy-Tab ⁴⁰															1	1
Toplam		1	4	1	1	3	2	1	1	3	4	1	4	2	6	34
Zanaat ve Ziraat		Manav	1	4	3	11	1	3	1	1	6	3	8	2	3	5
	Ekmekçi	1	2		1			2	3	3		3	2	2		19
	Ekmekçi Çırağı						1									1
	Kasap				1		3				1			2		7
	Attar ⁴¹								2						2	4
	Bakkal				1	1										2
	Tuzcu												2			2
	Bozacı	1										1				2
	Kadayıfçı				1											1
	Helvacı									1						1
Sucu													1		1	
Toplam	3	6	3	15	2	7	3	6	10	4	12	6	8	7	92	

Kaynak: (Özcan, 2007).

³⁷ Tarla, bağ ve bahçe işlerini gören kimselere verilen isimdir.

³⁸ Tarım ya da başka bir alanda çalışan, işlere yardımcı olan kimsedir.

³⁹ Ayakkabı satıcısı anlamında kullanılır.

⁴⁰ Heybe ve çuval dokumacılığı yapan kimselerdir.

⁴¹ Günümüzde aktara karşılık gelmektedir.

Tablo 74: Sinop Şehrinde Mahallelerde Yaşayan Müslüman Hane Reislerinin Mesleklere Göre Dağılımı (1839-1876 Yılları Arası)

	Arasta	Arslan	Balatlar	Camikebir	Kaleyazısı	Kapan	Kefevi	Meydankapı	Saray	Şeyh	Şekerane	Tayboğa	Temirli	Ulubeg	Toplam
Meslekler															
Demirci		2			2		1	1		1	1	1	2		11
Demirci Çır.	1					1			1						3
Kalafat		1	3			1	4				1				10
Kalafat Çır.		1							1						2
Debbağ			4		1					1			1		7
Debbağ Çırağı			1												1
Debbağ Kal.			2												2
Eskici							1	1		1	2	1	1	1	8
Makaracı				3											3
Saraç ⁴²				1					1						2
Mumcu				1	1										2
Semerci		1										1			2
Süzekçi				1											1
Bakırcı				1											1
Hasırcı				1											1
Çakmakçı							1								1
Küfeci							1								1
Nalbant															1
Kömürcü							1								1
Toplam	1	12	3	9	9	5	1	4	2	5	3	3	3	3	60
Marangoz		2	4	2		2	3	1				1	1	1	17
Marangoz Ç.				1										1	2
Çıkrıkçı		3		2										1	6
Çilingir		1			1										2
Boyacı					1										1
Dülger		1			1										2
Duvarcı				1	1							1			1
Toplam	1	6	4	4	1	1	4	3	1			3	1	3	31

Kaynak: (Özcan, 2007).

19. yüzyılda temettuat defter kayıtlarına göre şehirde Müslüman nüfusun sahip olduğu toplamda 605 meslek dalı bulunmaktadır. Bu meslek dalları şehirde çeşitli türden ekonomik aktivitelerin yapıldığını göstermektedir. Ayrıca her meslek dalına ait iş yeri bulundurma fırsatı dönem şartlarında mümkün görünmemektedir. Örneğin gemiciliğe ait meslek dalına sahip olan bir kimse eğer gemisi yoksa mesleğini gemisi olan birinin yanında sürdürmek zorundadır (Özcan, 2007). Bu durum iş yeri açma açısından dezavantaj sağlasa da usta-çırak ilişkisini sürdürme ve şehirde zanaatların yaşatılması açısından önemlidir. Dolayısıyla ticari hayatın canlı kalmasını, bir sonraki nesle aktarılmasını sağlamaktadır.

⁴² Koşum ve eyer takımları satan kimselerdir.

18. yüzyılda Sinop şehrinde yaşayan gayrimüslimler dükkân ve iş yerleri işletmişlerdir. Genelde söz konusu grup mesleğini sürdürmüş ya da kiraya vermiştir (Özcan, 2011). Ayrıca dükkân ve iş yerlerin birer sosyalleşme alanı olarak yorumlanabilir. Şehirde belirli mahallelerde yaşayan gayrimüslimler depo, mahzen ve çeşitli amaçlar için kullandıkları bilinmektedir. Diğer yandan mahallelerde farklı meslek dallarının geliştiği ve uzmanlaştığı gözlemlenmektedir (Tablo 75).

Tablo 75: 19. Yüzyılın İkinci Yarısında Sinop Şehrinde Yaşayan Gayri Müslimlerin İşletmeleri ve Mahallelere Göre Dağılımı

Mahalle	Dükkân	Kahvehane	Mahzen	Değirmen
Arap		1	1	
Ayaklı		1	1	
Ayanikola	2		1	
Balatip				
Kalafat	2			1
Meryemana	2	1		
Toplam	6	3	3	1

Kaynak: (Özcan, 2011)

Şehirde gayrimüslimlerin yaşadığı alanda ticari hayat canlı iken, temel ihtiyaçları karşılayabilecek fırın, bakkal, tuzcu gibi bazı dükkanların olmadığı dikkat çekicidir. Bu durum kültürel nedenlerle açıklandığı gibi bazı mahallelerin merkezîyet kazanmasına neden olmuştur. Nitekim Müslüman mahallelerde verilen hizmetlerden gayrimüslim vatandaşlar da yararlanabilmektedir. Dolayısıyla mahalleler arasında ticari ilişkiler kuvvetlenirken, komşuluk ilişkileri de güçlenmektedir. Dönem şartları düşünüldüğünde şehrin ticari açıdan hareketli olduğu anlaşılmaktadır.

Özcan (2011) tarafından incelenen temettuat defterlerinde gayrimüslimlerin ekonomik yapısı ve şehirdeki ticari hayatı ortaya koyulmuştur. Şehirde bulunan grup, işçi, zanaat ve ticaretle meşguldür. Aynı zamanda herhangi bir meslek dalıyla uğraşmayan kesimde vardır. Şehirde en fazla öne çıkan meslek grubu zanaattır. Söz grubu oransal açıdan %84'e karşılık gelmektedir. Diğer yandan kalfa-çıraklar ve mesleği olmayan kesim %5 ile onu takip etmektedir. Son olarak işçiler %4'lük kesimi oluşturmaktadır. Müslümanlar tarafından yapılmayan mesleklerin gayrimüslimler tarafından rahatlıkla yapıldığı anlaşılmaktadır. Örneğin saatçi, kuyumcu, camcı ve meyhaneci gibi meslekler gayrimüslimler tarafından yapılmaktadır. Bunlara ek olarak yağlı boya sanatını icra eden kimselerde vardır. Bu durum sanata verilen önemi göstermektedir. Zanaat ve ticaretle ilgili meslek dallarındaki çeşitlilik olması bu alanda

elde edilen gelire de yansımıştır. Bahsedilen mesleklerden fazla üretim yapılması, ticari hayatın cazibesini artırmıştır.

Özcan'a göre Müslüman nüfus tarımla uğraşmaktadır. Diğer bir deyişle gayrimüslim nüfus tarım yapacak topraklara sahip değildir. Bu durum gayrimüslimlerin ticari hayata atılmasına neden olmuştur. Şehirde gayrimüslimlerin denizcilik alanında da ihtisaslaştığı görülmektedir. 62 hane reisinin bu alanda meslek sahibi olması bu durumu kanıtlar niteliktedir. Aynı zamanda Sinop'un jeopolitik konumu ve yakın çevresindeki karayolları kavşak noktasında yer almasından dolayı tüccarlar bu alana ağırlık vermişlerdir. Buna karşılık Müslüman mahallelerde yaşayan kimseler tüccarlık mesleğine pek rağbet etmemiştir. Diğer yandan tarımsal ürünleri öğretmek için değirmenlerin gayrimüslim mahallelerde bulunması, unlu mamullere dayalı sanayinin burada geliştiğine işaret etmektedir. Bunlara ek olarak dokuma sanayisinden kazanç sağlayan 89 hane reislerinin azınlıklar tarafından temsil edilmesi ticaretin neden geliştiğini açıklayan bir diğer parametredir.

Genel olarak gayrimüslim mahallelerde yaşayan kimselerin mesleki dağılımlarına göz atıldığında ilk sırada ticaret, sonrasında zanaat gelmektedir. Daha sonra işçilik ve iç tüketime yönelik olarak yapılan hayvancılık onu takip etmektedir (Özcan, 2011). Ayrıca kira bedelleri de şehir ticaretinde az da olsa paya sahip uğraşlar arasında yer almaktadır. Şehirde Ayanikola, Meryemana ve Kalafat mahallelerinde dükkanlara bağlı olarak bir ticari yaşam söz konusudur. Ayrıca Balatip ve Kalafat dışında her mahallede kahvehane bulunmaktadır. Araplı, Ayaklı ve Ayanikola mahallelerinde depo olarak kullanılan yerler vardır. Bu durum buradan bir bedel karşılığında kiraya verme işlemi yapıldığını göstermektedir. Son olarak Kalafat Mahallesi'nde değirmen mevcuttur. Daha çok tarımsal ürünleri işleme amacıyla değerlendirilmektedir.

20. yüzyılın ikinci yarısında şehirde kuyumculuk ve sedef işlemeciliği gibi meslek dalları yok olmaya yüz tutmuştur (Efe, 2018a). Bu duruma dericilik sanatı da eklenebilir. Bütün bunlara rağmen şehirde en önemli ticari kaynak olarak öne çıkan balıkçılıktır. Salamura haline getirilen balıklar İstanbul, Varna ve Köstence limanlarında alıcılarına ulaştırılmaktaydı. Bu yüzyılda daha çok rağbet gören meslekler arasında kerestecilik de vardır. Sinop'tan İskenderiye, İzmir ve Marsilya'ya kaliteli keresteler ihraç edilirdi. Aynı zamanda kerestelerin İstanbul ve Rusya pazarlarında da

alıcıları vardı. 1920'lerde Sinop'ta iki kereste fabrikası ve 35 su hızarı mevcuttu (Efe, 2018a). Bu durum kereste ihracatının durumunu ortaya koymaktadır.

Şehirde ticaretin önemli unsurlarından birisi de hayvancılıktır. Gerek et ve sütlerinden yararlanılan gerekse yük taşımacılığında kullanılan hayvanlar şehir için her zaman önemli bir kaynak olmuştur. Küskü (2019) çalışmasında büyükbaş hayvanların kereste nakliyeciliğinde önemli bir rol oynadığını ifade ederken, aynı zamanda Kırım Savaşı'nda bu hayvanlardan yararlandığı bilgisini vermiştir. Diğer yandan İngiliz ve Fransız donanmaları şehirdeki hayvanların etinden faydalanmışlardır. Bunlara ek olarak başta hamsi, torik, mezigit ve palamut olmak üzere birçok hayvan Karadeniz'den yakalanıp ticari amaçla satılmaktadır. Sinopluların balıkları tutarak çarşı ve pazarlarda ticari kazanca dönüştürdükleri bilinmektedir. Öte yandan Bıjışkyan (1969) Sinop sikkesinin bir yüzeyinde açık bir baş, diğer yüzünde memleketin verimliliğini gösteren bereket boynuzunun resmedildiğini kaydeder. Başka bir sikkede balık bolluğunu işaret eden simgelerin varlığından bahsetmektedir. Romalıların bastırdığı sikkede ise köle sembolü temsil edilir. Bu durum dönem şartları içerisinde ticari unsurların madeni paralara aktarıldığını göstermektedir. Ayrıca Tournefort (2013) Sinoplularının İstanbul için urgan imal ettiğini, balıkların ticarete kullanıldığına işaret etmektedir. Özellikle uskumru ve palamut balıklarının salamura yapıldığını belirtmektedir. Diğer yandan yunus ve fok balıklarından çıkarılan yağın ticari bir ürün olarak değerlendirildiğini vurgulamaktadır. Bütün bunlar kentin hayvan ticaretinden nispeten kazanç sağladığını göstermektedir.

Şehirde ticari faaliyetler Sinop Sanayi ve Ticaret Odası tarafından kontrol edilmektedir. 1968 yılında faaliyete geçen kurum, Sinop Ticari ve Sanayi Odası Müteşebbis Heyeti adıyla kurulmuştur. Temel amaç şehir ve yakın çevresinde bulunan iş adamlarını bünyesine katmak, kurumsal bir yapı kazanmaktır. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı bünyesinde yer alan kurum günümüzde Sinop Sanayi ve Ticaret Odası ismiyle bilinmektedir. 5 meslek grubunda 123 üye ile çalışmalarına devam etmektedir.

2013 yılında Sinop şehrinde Sinop Ticaret Odasına kayıtlı toplam 2,288 üye mevcuttur. Şehirde en fazla üyeye sahip meslek grubu 557 üye ile ulaştırma sektörüdür. Gıda sektörü 518 üye ile onu takip etmektedir. Diğer yandan haberleşmede 267 üye, motorlu araçlarda 141 üye ve madeni eşyada 122 üye bulunmaktadır (Tablo 76) Bu sektörler şehirde en çok tercih edilen meslek grupları içerisinde yer almaktadır. Bunlara ek olarak spor ve sıhhi malzemeler, lastik, plastik-polyesterden mamul eşya ve

camdan mamul eşya yapan meslek grupları şehirde en az tercih edilen meslek grupları arasındadır.

Tablo 76: Sinop Şehrinde Ticaret Odasına Bağlı Meslek Grupları ve Sayıları (2013)

Ulaştırma	557
Gıda Maddeleri	518
Haberleşme	267
Motorlu Araçlar	141
Madeni Eşya	122
Güzellik Sektörü	107
Ağaçtan Mamul Eşya	98
Dokuma	96
Elektronik	86
Yapı Sanatları	77
Giyim ve Kuşam	69
Metal	38
Kâğıt	48
Dericilik	20
Spor ve Sıhhi Malzeme	16
Lastik ve Polyester	15
Cam	11
Bilinmeyen	2
Toplam	2288

Kaynak: (Arslan ve Ünal, 2013)

Arslan ve Ünal (2013) yaptıkları çalışmada şehirde imalat sektöründe faaliyet gösteren 554 işletme var olduğunu belirtmektedirler. Bu işletmeler balık, kabuklu hayvanlar ve yumuşakçaların işlenmesi, hafif metallerin dökümü, dış giyim eşyası ve mobilya imalatına yoğunlaşmıştır. Meslek grupları incelendiğinde mobilya sektörüne dayalı işletmelerin çoğunlukta olduğu görülür. Bu durum Sinop şehri ve yakın çevresinde bulunan kıymetli kerestelerin işlendiği ve söz konusu sektörden önemli bir pay aldığını gösterir. Diğer yandan Karadeniz halkının geleneksel olarak deniz ürünleri işleme ve balıkçılık alanında bir deneyime sahip olduğu bilinmektedir. Uzun yıllar bu işi yapan halk, bu alandan kazanç sağlamaktadır. Aynı zamanda iç piyasada yoğun olarak tüketilen balık türleri ticari bir kapı olarak görülmektedir. Şehirde sanayi faaliyetlerinin çok gelişmemesi, yöre halkını göçe zorladığı gibi aynı zamanda balıkçılık gibi alternatif meslek grubuna sevk etmiştir. Balık ürünlerini işleyen ticari işletmelerin şehirde var olması şehir ekonomisinde mesleki çeşitliliği göstermektedir. Aynı zamanda bitkisel ve hayvansal yağlardan çeşitli ürünlerin satımı mevcuttur (Tablo 77).

Tablo 77: Sinop Sanayi ve Ticaret Odası'na Kayıtlı İmalat Sektörüne Ait Meslek Grupları ve Sayıları (2013)

İşletmeler	Sayıları
Mobilya	15
Balıkçılık İmalatı	6
Giyim Eşyası	5
Fırıncılık	4
Plastik Kapı	4
Plastik Ürünler	4
Kereste İmalatı	3
Marangoz	3
Gemi Sanayisi	3
Tahıl İmalatı	2
Meyve ve Sebze İmalatı	2
Cam İmalatı	2
Hazır Beton	2
Metalcilik	2
Bisikletçi	1
Balık Yağı İmalatı	1
Bitkisel Çay İmalatı	1
Bitkisel Yağ İmalatı	1
Peynircilik	1
Pamuk İpliği Eğirme	1
Balık Malzeme İmalatı	1
Mermercilik	1
Toplam	65

Kaynak: (Arslan ve Ünal, 2013).

Fırıncılık önemli meslek gruplarından. Şehirde unlu mamullere dayalı sanayi iç tüketimi karşılama ve mutfak kültürünün bu anlamda gelişme kaydetmesi bakımından önemlidir. Aynı zamanda balığın Karadeniz Mutfağında önemli bir yeri olması kültürle yakından alakalıdır. Bunlara ek olarak şehirde marangozluk, cam imalatı, balık malzemesi satan işletmeler, hazır beton, metalcilik ve gemi sanayisine dayalı işletmeler kentin ticari ayaklarını oluşturmaktadır. Şehirde birden fazla meslek grubunun yer alması insanların kazançlarını çeşitli meslek gruplarından elde ettiğini göstermektedir.

Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanan 2017-2023 Sinop İli Yatırım ve Destek Stratejisi isimli raporda Sinop ilinde yer alan sanayi tescilli meslek gruplarına yer verilmiştir. Bu değerler il genelini yansıtsa da şehir hakkında fikir vermesi açısından önemlidir. Nitekim Sinop'ta Sanayi Ticaret Odası ve Esnaf Ticaret Odasına bağlı sanayi sicil belgeli firmalar ve buna bağlı olarak ortaya çıkan meslek gruplarının %60'ı Sinop şehri ve Boyabat ilçesindedir. Sinop şehri ve Boyabat'ta bulunan meslek grupları il genelinde istihdamın %74'ünü oluşturmaktadır (Alevli,

2017). Her iki değişken analiz edildiğinde Şehrin istihdam açısından önemli olduğu aynı zamanda meslek gruplarının birçoğunun bu alanda yer aldığı görülmektedir. Boyabat ilçesinde yer alan Organize Sanayi Bölgesi'nde madeni eşya ve iŐlemecilik ön plandadır. Tablo 78 incelendiğinde Sinop'ta meslek grupları içerisinde gıda ticareti ön plana çıkarken, ağaç işlemeciliği ve maden iŐlemecilięinden (mineral) onu takip etmektedir. Maden işlemeciliği daha çok Boyabat'ta yapılmaktadır. Diğer yandan bakım-onarım ve ticari ürünler satan işletmeler il genelinde çok azdır.

Tablo 78: Sinop'ta Ticaret Odasına Bağlı Firmaların Sektörel Dağılımı (2016)

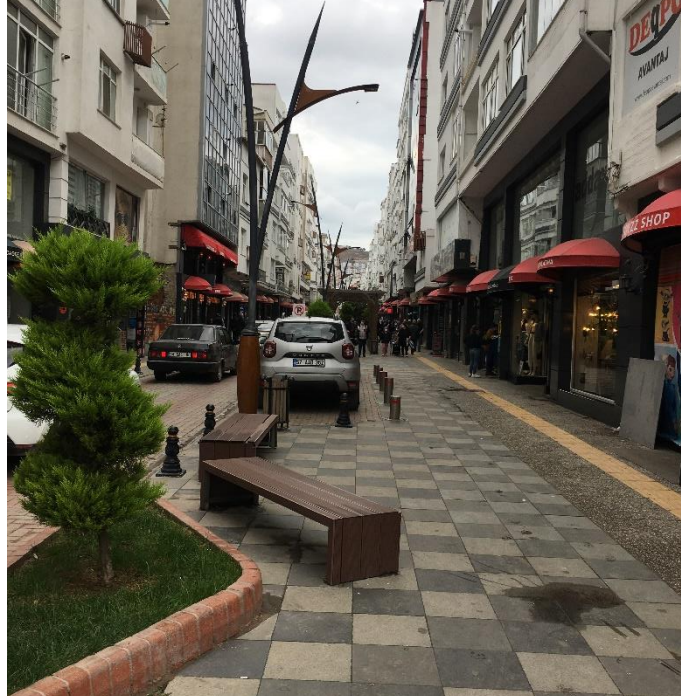
Firmalar	Sayıları
Gıda	110
Ağaç	70
Mineral	60
Mobilya	45
Plastik	33
Madencilik	27
Tekstil	26
Metal	23
Medya	13
Ekipman	12
İnşaat	4
Kimyasal	4
Ulaşım	4
Diğer	3
Taşıt	2
Bakım-Onarım	2
Ticaret	2
Elektrik	1
Toplam	441

Kaynak: (Alevli, 2017)

Alevli (2017)'nin çalıŐmasına göre istihdam oranları açısından ilk sırada tekstil (2053 kişi) gelmektedir. Sinop Şehri ve evre iller bu sektörden kazanç sağlamaktadır. Nitekim Şehirde Ordu ve Camikebir mahallelerinde, Sakarya Caddesi'nde⁴³ tekstil sektörüne bağlı olarak satış yapan ticari iş yerleri mevcuttur (Foto 18). Diğer yandan istihdam oranlarının fazla olduğu diğer sektörler ise gıda (814 kişi), plastik (437 kişi) ve mobilyacılıktır (376 kişi). İstihdamın en az olduğu sektörler ise kimyasal (44 kişi) ve taşıt (13 kişi)'tir. İl sermaye verileri açısından değerlendirildiğinde ise Sinop Şehri 120 Milyon Türk lirası değerinde sermayeye sahiptir. Toplam ticari sermayenin %38'i

⁴³ Sakarya Caddesi'nin bir bölümü trafige kapalıdır. Trafikte tek yönlü olarak akış sağlanmaktadır. Daha ok İtfaiye ve Atatürk caddelerinin kavşak noktalarında trafik günün belirli saatlerinde yoğunlaşmaktadır.

Sinop şehrindedir. Bu rakamın 2021 yılı itibarıyla 140-160 milyon Türk lirası civarında olduğu tahmin edilmektedir.

Fotoğraf 18: Sinop Şehir Merkezi Sakarya Caddesi'nde Yer Alan İşletmeler

Sinop'ta ticari gelir getiren sektörler incelendiğinde ilk sırada perakende ticaret gelmektedir. Söz konusu ticaret %46,6 ile ilk sıradadır. İnşaat sektörü %20,3 oranla onu takip etmektedir. Gıda imalatı %12,4 ile üçüncü sıradadır. Toptan ticari ürünler ve metalik olmayan ürünler ticarete gelir getiren ürünlerdendir. Her ikisi toplam olarak %20,7'dir (Tablo 79).

Tablo 79: Sinop'ta Ticarete En Fazla Gelir Getiren Beş Sektör (2016)

Sektör	T. L	%
Perakende Ticaret	90,109,232	46,6
İnşaat	39,289,100	20,3
Gıda İmalatı	24,043,926	12,4
Toptan Ticaret	20,657,750	10,6
Metalik Olmayan Ürünler	19,481,100	10,1
Toplam	193.581.108	100

Kaynak: (Alevli, 2017)

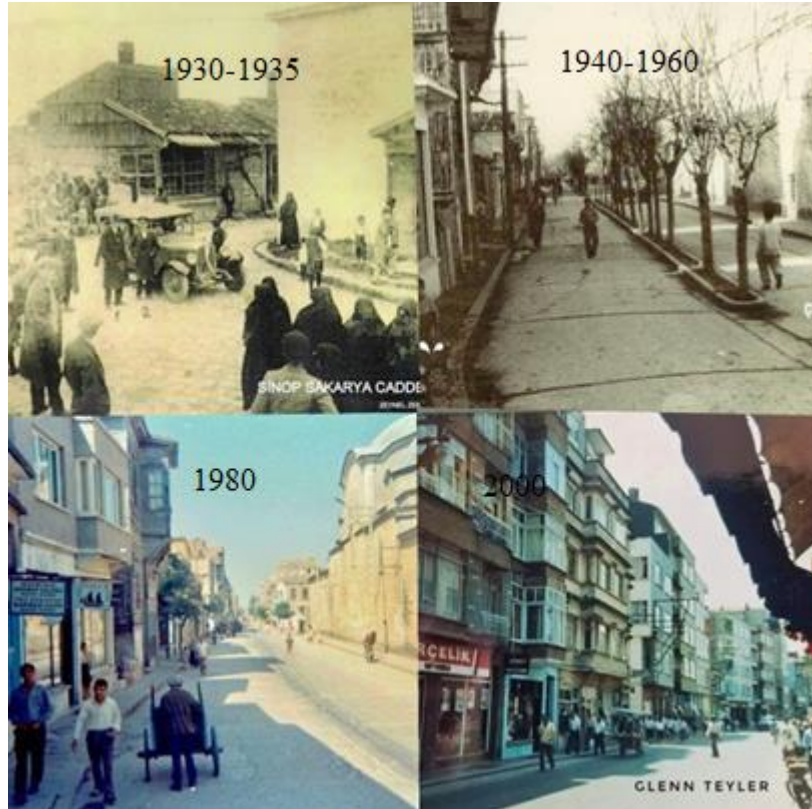
Bankalar şehirde ticari hayatın en önemli kurumlarıdır. Ticari hayattaki etkinliğin artması banka sayılarının sayıca artmasına neden olur (Yılmaz Çildam, 2016). Bu bankalarda para transferleri gerçekleştirilmesi ticari hayatı kolaylaştırmaktadır. Bu durum ekonomik faaliyetlerin bir yerden başka bir yere sirkülasyonunu sağladığı gibi şehir ekonomisinin de gelişimine yardımcı olmaktadır. Herhangi bir yerleşmede

bankalar finansal düzenlemeleri yapar ve para politikaları üzerinde denetim sağlar. Aynı zamanda faiz oranlarını tanzim ederek şehrin temel ihtiyaçlarını karşılar (Bond ve Swiling, 1992). Bu durum şehirde girişimciliği tetiklerken, daha fazla yatırımın gelmesini sağlar.

Bankaların şehir ekonomisinde var olması, o yerleşmede finansal aktivitelerin artışına işaret eder. Herhangi bir yerleşmede banka sayısının artması, bu alanda ticari potansiyel var olduğunu diğer bir deyişle ticari hayatın dinamik olduğunu gösterir. Sinop şehir merkezinde 10, Boyabat'ta 6, Ayancık'ta 4, Gerze ve Türkeli'de 3, Durağan'da 2, Saraydüzü-Erfelek'te 1 banka şubesi mevcuttur. İl genelinde toplam 30 banka şubesi bulunmaktadır. Ziraat Bankası, İş Bankası, Vakıf Bank, Halk Bankası gibi bankaları Sinop şehirde yer almaktadır. Ziraat ve Vakıf bankaları, Meydankapı Mahallesi'nde, Halk Bankası Camikebir Mahallesi'nde, İş Bankası Sakarya Caddesi'ndedir. Meydankapısı ve Camikebir mahalleleri ticari fonksiyonun geliştiği mekânlardır.

Ticari iş yerlerinin niteliği kadar şehir içerisindeki konumları da önemlidir. Türmertekin (1967)'e göre şehir içerisindeki ticaret alanlarını dört başlık altında toplamıştır. Bunlar; Merkezi İş Sahası, Ticari Şeritler (Dükkanlar ve Yollar), Dağınık İş Yerleri ve Alışveriş Merkezleridir. Şehirde merkezi iş sahasının oluşup oluşmadığına değinmeden önce merkezi iş sahası kavramı üzerinde durmakta fayda vardır. Ticari faaliyetlerin bir alanda yoğunlaşması, ticaret sahası çekirdeğini oluşturmaktadır. Bu durum şehirler için hayati önem taşıyan merkezi iş alanlarını meydana getirmektedir (Türmertekin, 1967). Merkezi iş alanları literatürde merkezi ticaret alanları, perakende iş alanları ve şehir merkezi iş alanları gibi farklı tanımlanabilmektedir. Merkezi iş alanlarının belirli bir mekânsal sınırlaması yoktur. İhtiyaçlar ve şehrin gelişme yönü hangi ekseninde konumlanırsa, söz konusu alanlar o bölge doğrultusunda gelişebilir. Dolayısıyla her iş alanlarının kendine has karakteristik özellikleri vardır (Murphy, 2007). Ayrıca Murphy'e göre liman şehirlerinde merkezi iş alanları kentsel alandan uzağa konumlanması gerekmektedir. Çünkü su kaynağı şehrin simetrik olarak gelişimini sağlayabilir. Ancak çeşitli ulaşım tipleri şehrin ana kalbini oluşturan iş alanlarına erişilebilirliği sağlıyorsa söz konusu durum geçerliliği daha yüksektir. Aksi takdirde kentsel alanın uzağına konumlanması, ulaşım açısından güçlükler doğurur.

Bir mahallede başta bakkal, manav, süpermarket olmak üzere çeşitli tür ve nitelikte farklı işletmeler yer alabilir. Merkezi iş alanları hem büyük nüfus kitleleri hem de farklı tipte iş yerleri bulunmaktadır. Ayrıca merkezi iş alanları her türlü hizmet verme kapasitesine sahiptir. Ancak merkezi iş alanlarını karakterize edecek ticari işletmelerin varlığı mahalle sakinlerinin yani müşterilerinin beklenti ve taleplerine göre oluşmaktadır (Hartman, 1950). Merkezi iş alanları bütün bu aktivelerin kalbinde yer alır. Bu alanlar şehrin en yüksek arazi değerlerine sahip olan, yerleşmelerin dikey anlamda büyüdüğü, ofis ve perakende satış merkezlerinin yer aldığı konsantre alanlardır (Denker, 1976; Murphy, 2007; Uğur ve Aliağoğlu, 2010; Göney, 2017a). Merkezi iş alanlarındaki ticari işletmeler şehrin bütün alanlarına hizmet vermektedir. Şehirde merkezi iş alanları Atatürk ve Sakarya caddeleri etrafında yol boyunca gelişme göstermiştir. Sakarya Caddesi'nin doğu kesimi Sinop Valiliği'nin bulunduğu alana kadar uzanmaktadır. 20. yüzyılın ikinci yarısında Sakarya Caddesi üzerinde ulaşım genelde jeep tarzı arabalarla yapılırdı. Arazi çalışmaları esnasında edinilen bir bilgi de caddenin eskiden daha geniş olduğudur (Fotoğraf 19).

Fotoğraf 19: Sakarya Caddesi'nin Tarihsel Görünümü (1930-1935,1940-1960,1980-2000)

Kaynak: Zeynel Zeki Özcanoğlu ve Çetin Tek Arşivleri

Sakarya Caddesi dönem itibarıyla alışverişin yapıldığı caddelerdendir. Ayrıca Aleaddin Cami etrafında halkın ihtiyaçlarını karşılayacak küçük dükkanlar bulunmaktadır.1980’li yıllarda cadde yapısının daraldığı, daha fazla ticari işletmelerin inşa edildiği görülmektedir. Günümüze gelindiğinde ise iş alanları bir küme halinde cadde boyunca uzandığı görülmektedir. İş alanlarından konut alanlarına geçiş yapabilmek için alt katlar dükkân olarak kullanılmış ve iş yerleri bazı yerlerde kesintiye uğramıştır (Fotoğraf 20).

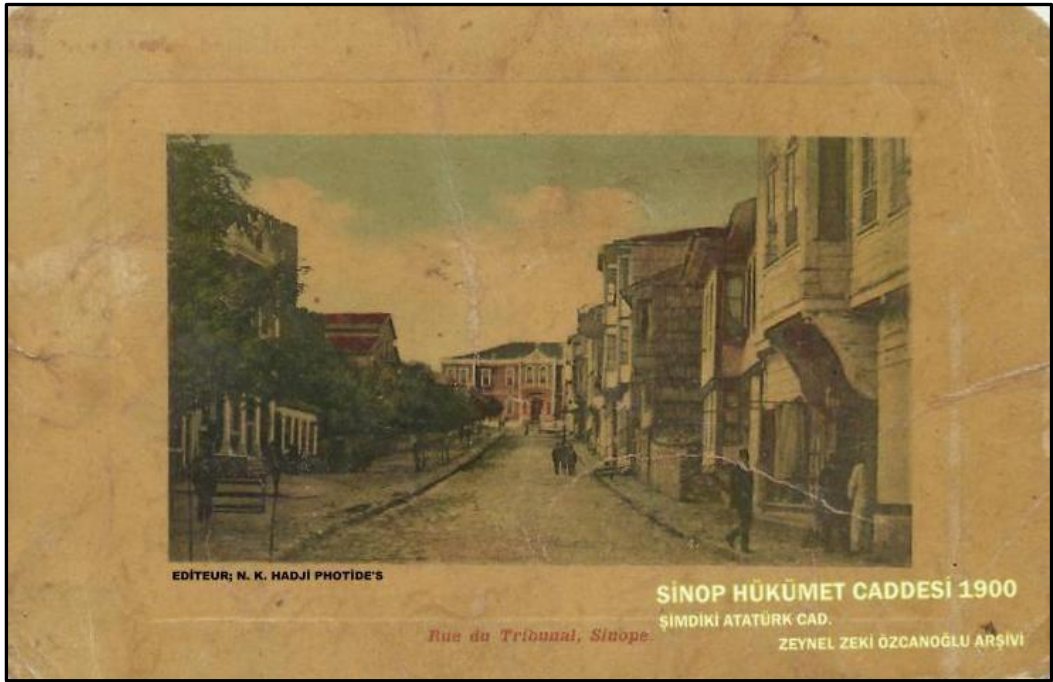

Fotoğraf 20: Sakarya Caddesi’nde Yer Alan Ticari İş Yerleri

Bir hat boyunca uzanan Sakarya Caddesi, doğu kesiminde Sinop Defterdarlığı, Sinop Valilik Binası ve Sinop Adalet Sarayı binalarıyla sınırlandırılmaktadır. Söz konusu binalar adli ve idari işlerin görüldüğü alanlar olduğu için ticari alanlar bölünmüştür. Sakarya Caddesi bünyesinde mahalle sakinlerinin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde alışveriş merkezleri, kırtasiye, şarküteri, kuyumcu, ayakkabıcı, banka şubeleri, GSM operatörleri, eczane, cami, pastane, emlakçı gibi birçok unsur bu alanda kümelenmiştir. Evlerin kat sayılarındaki artış bu alanın merkez iş alanı olmasından kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda bu cadde gün içerisinde mesai başlangıç ve bitim saatleri başta olmak üzere, perşembe günleri semt pazarı kurulması nedeniyle kalabalıklaşmaktadır.

Merkezi iş alanlarının yoğun olduğu bir diğer alan Atatürk Caddesi’dir. Bu caddenin bulunduğu alanda 20. yüzyılda Hükümet Konağı yer almaktaydı. İsmi

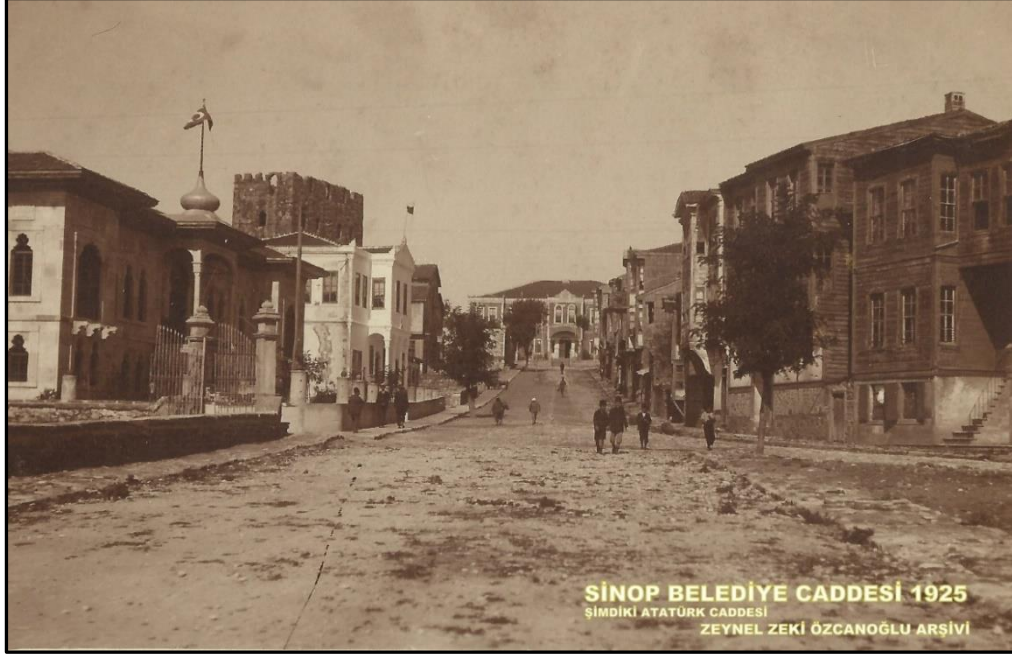
kurumdan alan cadde, Hükümet Caddesi olarak bilinmektedir. Mustafa Kemal Atatürk Sinop'a geldiğinde bu caddeden geçmiştir. Arazi çalışmaları esnasında elde edilen bilgilere göre Soyadı Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle caddenin ismi Atatürk'e ithafen Atatürk Caddesi olmuştur (Fotoğraf 21 ve 22). Sinop'un tarihi Belediye Binası bu cadde üzerine inşa edilmiştir. Aynı zamanda Sinop Kale Burcu'nun bir kısmı bu cadde üzerinde konumlandığı görülmektedir. Daha çok ahşap binaların olduğu cadde, dönem şartlarında arabaların kalkış noktası olarak kullanılmıştır. Hükümet Caddesi'nden herhangi bir yere gitmeyen isteyen mahalle sakinleri bu alanı kullanırlarmış. Tarihi Belediye Binası 1970'li yıllarda yıkılmıştır.

Fotoğraf 21: 20. Yüzyılda Hükümet Caddesi'nden Görünüm

Kaynak: Zeynel Zeki Özcanoğlu

Tarihsel olarak Atatürk Caddesi incelendiğinde daha çok idari yönü ön plana çıkmaktadır. Adli ve idari işler için bu alana gelenler yeme-içme, dinlenme ve konaklama faaliyetlerine bağlı olarak ticari hayat oluşturmaktadır. Hükümet Binası (Belediye Binası) Atatürk Caddesi'ni öne çıkaran, anlamlı hale getiren en önemli yapıdır. Ticari faaliyetler daha çok Belediye Binası'na gelen kişilerin günlük ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak şekillenmiştir (Fotoğraf 22).

Fotoğraf 22: 1925 Yılında Atatürk Caddesi'nde Yer Alan Belediye Binası ve Yakın Çevresindeki Meskenler

Kaynak: Zeynel Zeki Özcanoglu

Fotoğraf 23: 1960'lı Yılların Sonuna Doğru Atatürk Caddesi'nden Görünümler

Kaynak: Zeynel Zeki Özcanoglu ve Hayrettin Bozkurt Arşivleri

Atatürk Caddesi, Adalet Sarayı Binası'nın güney istikametindedir. Bu cadde üzerinde belediye ve PTT binası, garnizon komutanlığı, şehir parkı ve sanayi ve ticaret

odası yer almaktadır. Sakarya Caddesi ile benzer özellikler taşıyan caddede, meskenler dikey yönde çok katlıdır. Alt katları ticari iş yerleri için ayrılmıştır. Diğer yandan cadde boyu, küçük işletmeler, pideciler, eczaneler, gözlükçüler ve alışveriş dükkanları yer almaktadır. Bu alanda ticari iş yerleri Sakarya Caddesi'ndeki gibi yoğun değildir (Foto 24).

Fotoğraf 24: Sinop Merkez'de Yer Alan Atatürk Caddesi'nden Bir Görünüm

Şehir merkezi iş alanında yer alan ve bir hat boyunca uzanan, ana caddelere tali olarak bağlanan cadde ve sokaklar bulunmaktadır. Bu cadde ve sokaklar bir balık kılıçğını andırmaktadır. Gazi, Enver Bahadır, Dr. Ahmet Örs caddeleri ve Büyükçeşme ve İstiklal sokakları Atatürk Caddesi'ne paralel olarak uzanmaktadır. Benzer bir durum Sakarya Caddesi için de geçerlidir. İş alanlarının bir alanda kümelenmesi yer seçimi açısından sıkıntılar doğurmuş ve pasaj kavramını ortaya çıkarmıştır. Özellikle Sakarya ve Atatürk caddelerinde sıkışık bir alanda faaliyet gösteren ticari iş yerleri pasajlar yardımıyla dikey olarak meskenlerin kat sayısının artmasını sağlamıştır. Aynı zamanda bu alanda konumlanan meskenlerin tarihsel bir geçmişinin olduğu, çağdaş meskenlerin pek olmadığı tespit edilmiştir. İtfaiye, Batur, İnönü ve Barbaros caddeleri, Kapıcı Sokak başta olmak üzere çeşitli sokaklarda merkezi iş alanları bir hat boyunca tali alanlara ayrılmıştır.

Şehir bir bütün olarak değerlendirildiğine merkezi iş alanları bazı alanlarda yoğunlaşma sağlarken, bazı alanlarda ise kopuk haldedir. Örneğin Gazi Caddesi üzerinde daha çok lokantalar, alışveriş merkezleri ve oteller yer almaktadır (Fotoğraf

25). Yaklaşık 3.2 kilometrelik bir uzunluğa sahiptir. Söz konusu cadde kıyı üzerinde yer almasından dolayı ticari alanlar kıyıya paralel olarak konumlanmıştır. Aynı zamanda Ada Mahallesi'nde son zamanlarda kooperatif tarzı yapıların ortaya çıkması bu alanda ticari iş yerlerinin sonradan eklenmesine neden olmuştur. Dr. Rıza Nur Kütüphanesi ve Aşıklar Parkı buradadır. İnsanlar bu alanı daha çok dinlenme ve eğitim amacıyla tercih etmektedirler.

Fotoğraf 25: Gazi Caddesi'nden Bir Görünüm

Ada Mahallesi sınırlarında bulunan bu caddede meskenlerde çağdaşlaşmaya gidilmiştir. Bu durum kıyı alanları üzerinde bir baskı oluşturmaktadır. Beşerî faaliyetlere bağlı olarak kıyı ve gerisindeki sahasının düzenli kullanılması gereklidir. Aynı zamanda ticaret sahası ana akslardan bağımsız gelişme göstermiştir. Dr. Enver Bahadır Caddesi'nde yerleşme yoğunluğunun düşmesi, mesken sayılarının farklı olması bu durumu ortaya çıkarmıştır. Ayrıca Ada Mahallesi bünyesinde yer alan butik otellerin lokal alanlarda konumlanması ve Karakum Tatil Köyü ticari sahaları çeşitlendirmiştir. Bu alan deniz turizm sezonunda nispeten canlıdır.

Şehirde ticari alanların ana aks üzerinde bağımsız geliştiği alanların bir diğeri de Okullar Caddesi'dir. Eğitim özelliklerine bağlı olarak okulların bir hat üzerine inşa edilmesi caddenin ismini buradan almasını sağlamıştır. Sinop Öğretmen Evi'nin konaklama için tercih edilmesi bu alanda ticari faaliyetleri artırmaktadır. Diğer yandan Belediye Pazaryeri'ne yakınlığından dolayı ticari fonksiyon açısından gelişme

göstermiştir. Sinop Valiliği, Sinop Arkeoloji ve Sinop Etnografya müzelerinin bu caddeyi temel alarak bir üçgen halini alması hinterland açısından yakınlığı da gösterir. Yerel talebe cevap verecek şekilde küçük iş yerleri, eczaneler, mobilyacılar bu alandadır (Foto 26).

Fotoğraf 26: Okullar Caddesi'nde Yer Alan Ticari İş Yerleri

Merkezi iş sahasına ek olarak gelişme gösteren alanlardan bir diğeri de Cumhuriyet ve Fatih caddeleridir. Sakarya Caddesi'nin batı sınırından başlayan Cumhuriyet Caddesi şehrin adeta kalbi denilebilecek bir alandadır. Tuzcular ve İnönü caddeleri ve Karadeniz Sokak'ın birleştiği noktada yer alan söz konusu caddede taksi durakları, otopark ve kargo şubeleri bulunmaktadır. Diğer yandan Sinop Esnaf ve Şoförler Binası, Sinop Tarihi Cezaevi ve Sinop Askerlik Şubesi gibi resmî kurumlar buradadır. Tarihi Sinop Kalesi'nin bir kısmı bu alandadır (Foto 27). Caddenin doğu ve orta kesimde resmî kurumların varlığı söz konusu alanı fonksiyonel açıdan önemli hale getirmektedir. Şehrin düğümleme noktasında yer almasına rağmen, resmî kurumlar ve tarihi kaleye bağlı olarak sınırlı bir alana hapsedilmiştir. Bu durum caddenin transit ticarete geçiş olarak kullanılmasını sağlamıştır. Fatih Caddesi'nin bitim noktasında yer alan cadde, turizm varlıkları açısından ticari anlamında önem arz etmektedir.

Fotoğraf 27: Cumhuriyet Caddesi'nin Bir Kısımında Yer Alan Tarihi Sinop Kale Burçları

Araştırma alanında merkezi iş sahalarının bir hat boyunca uzandığı caddelerden birisi olan Fatih Caddesi'nin doğu kesimi Gelincik Mahallesi sınırları içerisindedir. 3 kilometre boyunca uzanan caddede resmî kurumlar bulunmaktadır. Bu cadde Sinop-Samsun D010 karayolu güzergâhındadır. (Fotoğraf 28).

Fotoğraf 28: Fatih Caddesi'nden Bir Görünüm

Şehrin orta kesiminde batı yönünde önemli iş merkezleri yer almaktadır. Söz konusu iş sahalarını; lokanta, büfe, gözlükçü, ayakkabıcı, kuyumcu, alışveriş merkezi,

elektronik eşya ve gözlükçüler oluşturmaktadır. Şehrin batı yönde girişin sağlandığı caddede, başta Sinop Orman İşletme Müdürlüğü ve Sinop Emniyet Müdürlüğü olmak üzere resmi kurum ve kuruluşlar bulunmaktadır. Bu alanlar idari fonksiyon açısından önem arz etmektedir. Aynı zamanda Gelincik, Bostancılı, Korucuk, Sinop Havalimanı'na Fatih Caddesi üzerinden geçilmektedir. Transit taşımacılık özelliği gelişen caddede şehrin diğer alanlarında görülmeyen bazı meslek dalları özellikle nalburiyecilik meslek grubu gelişme göstermiştir (Foto 29).

Fotoğraf 29: Fatih Caddesi'nde Nalburiye Dükkanından Bir Görünüm

Transit alanında bulunduğu için gün içerisinde belirli saatlerde trafik yoğunlaşmaktadır. Özellikle turizm sezonu, dini ve resmî tatillerde caddede yoğun bir trafik olmaktadır. Cadde üzerinde daha çok dikey anlamda meskenler bulunmaktadır. Ticari alanlar birbirinden bağımsız şekilde konumlanmıştır. Samsun yolu güzergâhında sigorta, gözlükçü, perakende ticaret yapan iş yerleri bulunmaktadır. Sinop İl Emniyet Müdürlüğü civarında ticari iş alanları azalmaktadır. Cadde üzerinde yeni binaların inşaat halinde olması, talebe bağlı olarak gerçekleşmektedir. Caddenin batı kesimde apartman blokları yükselmektedir. İhtiyaçları karşılayacak nitelikte çeşitli iş yerleri vardır. Sinop şehrinin olası büyüme aksı düşünüldüğünde Fatih Caddesi'nin özellikle batı kesimleri, Korucuk Mahallesi, Osmaniye ve Ordu mahalleleri gelecek yıllarda birbirinden bağımsız olarak ticari iş alanlarının ortaya çıkması muhtemeldir. Aynı

zamanda nüfus artmasına bağı olarak şehrin dokusu korunarak yeni iş yerlerinin açılması ve ticarete kazandırılması ön görülebilir.

1988 yılında hazırlanan imar planına göre merkezi iş alanları iki hat üzerine konumlanmıştır. Bunlardan ilki Sakarya-Atatürk caddeleri güzergâhında bir hat olarak uzanmaktadır. Bu hat şehrin ana merkezini oluşturmaktadır. Bu alan şehir merkezinden yakın çevreye hizmetlerin taşınmasını sağlamaktadır (Göney, 2017a). Diğer yandan ana hatta tali olarak deniz ilişkisinin kurulduğu Tersane Meydanı ve güney kale burcu (Dr. Enver Bahadır Caddesi) arasında gelişme göstermiştir (Uçkun, 1988). Tali merkezlerin gelişmesinde en büyük engel, Uğur Mumcu Meydanı'nda yer alan kale burçları ve Sinop Şehir Kulübü'dür (Fotoğraf 30).

Fotoğraf 30: Sinop Şehir Kulübü ve Güney Kale Burçları

Sinop Şehir Kulübü insanların dinlenme ve eğlence gibi sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için yapılmıştır. 1932 yılında yapımı tamamlanan kulüp, Sinop halkının rekreasyonel faaliyetlerini gerçekleştireceği alan olarak planlanmıştır. Diğer yandan belediye ve jandarma binasının bulunduğu alanın hemen yakınında tasarlanan kulüp, ticari iş merkezlerinin yatay anlamda genişlemesini engellemiştir. Morfolojik olarak şehrin bir yarımada etrafında şekillenmesi ve denizin sınırlandırıcı etkisi ticari işletmelerin ulaşım ağını kısıtlamıştır. Aynı zamanda ticari işletmeler kıyı boyunca bir hat üzerinde kümelenmişlerdir.

Kentin Sakarya Caddesi'nde yığılan iş alanları, batı kesiminde resmî kurumlar, müze ve okullar gibi çeşitli nedenlere bağlı olarak yer seçiminde zorluk yaşamıştır. Bu nedenle merkezi iş alanları Atatürk Caddesi ve etrafında gelişme göstermiştir. Kentin morfolojisi düşünüldüğünde Sinop-Samsun karayolu D010 güzergâhında ticari iş merkezlerinin gelişme kaydedeceği, söz konusu bölgenin imar alanlarına açık hale geleceği söylenebilir.

Merkezi iş yerlerinde ticareti yapılan ürünler genelde dayanıklı tüketim malları, perakende ticari eşyalar ve çeşitli meslek gruplarına ait ürünlerdir. Aynı zamanda AVM tarzı bir işletmelerin olmaması, yer seçimi ve arz-talep ilişkisiyle alakalıdır. Merkezi iş alanlarının gelişme akslarında engelleyici nedenlerden dolayı bir alanda yoğunlaşmasına ve sıkışmasına neden olmuştur. İş merkezlerinin yer seçiminde doğru karar verememesi, şehirde farklı nitelikte cadde ve sokaklarda ticari alanların oluşmasını sağlamıştır. Örneğin pazar yerinin kurulduğu alanda Batur Caddesi fonksiyonel açıdan gelişmiştir. Morfolojik özelliklerden dolayı sınırlanan merkezi iş alanları Atatürk Caddesi üzerinde tali merkez ve ara sokaklara doğru kaymıştır. Bunlara ek olarak kentte bulunan küçük sanayi merkezleri, sürdürülebilir kent anlayışı çerçevesinde kentin dışına yapılması hedeflenmiştir. Günümüzde Ordu Mahallesi sınırları içerisinde yer alan Küçük Sanayi Sitesi ve Demirci Köyü'ndeki Sinop OSB bu amaçla yapılmıştır.

Sinop Belediye tarafından hazırlanan 1/5000 ölçekli nazım imar planında ticari-konut alanları 42,62 hektar olarak planlanmış, bu alan oransal olarak %1,5'e karşılık gelmektedir. Diğer yandan 1/1000 ölçekli planda merkezi iş alanları iki fonksiyon üzerine tasnif edilmiştir. Bunlardan ilki Sinop-Gerze ve Sinop-Ayancık karayolu güzergâhında Toptan Ticaret Alanı şeklinde ifade edilen alan 1. Derece Ticaret Alanı olarak kurgulanmıştır. İkincisi ise mahalli ölçekte hizmetlerin karşılandığı çeşitli fonksiyonlar içeren alan İkinci Derece Ticari alan olarak düşünülmüştür. Bu alanlar şehir merkezinde yer alan mahalleler baz alınarak hesaplanmış ve perakende satışın ön planda olduğu yerlerdir. 1/1000 ölçekli planda birinci derece ticari merkezler için imar kolaylığı sağlanmış ve minimum ölçekte 2000 m² yer tahsisi ön görülmüştür. Yine aynı planda 29,20 hektar ticari alan, 2,14 hektar toptan ticaret ve 0,74 hektar pazar yeri olarak tasarlanmıştır. Bunlara ek olarak ticari-konut alanları ise 38,21 hektardır. Şehrin güneydoğu-güneybatı kesiminde Dr. Enver Bahadır Caddesi üzerinde butik oteller, pansiyonlar ve kafe tarzı işletmeler yoğun olarak bulunmaktadır. Diğer yandan Atatürk

Caddesi üzerinde b rek iler ve lokantalar mevcuttur. Sakarya Caddesi'nde ise alışveriş malzemeleri, optik ve kuyumcu tarzı ticari iş yerlerinde bir toplanma söz konusudur.

Şehirlerde önemli alışveriş merkezlerinden birisi de haftalık pazarlardır. Pazar kelimesi Farsçadan gelmektedir. Alıcı ve satıcıların ticaret amacıyla haftanın belirli günlerinde toplanıp üstü açık kamu alanıdır (Kallek, 2007). Zaman içerisinde anlam genişlemesiyle beraber şehir veya kırsal alanlarda bir plana göre düzenlenmiş iş bölgesinde meslek erbapları tarafından oluşturulan tezgâh ve dükkan kümesini ifade etmektedir. Arz ve talebin buluşma mekânları olan pazarlar, zaman içerisinde yerleşme yerlerinde büyümeler veya genişlemeler neticesinde yer değiştirebilir. Aynı zamanda ulaşım ve teknolojik gelişmeler pazarların lokasyonlarını etkileyebilir ve ürün portföyünü çeşitlendirebilir (Tunçel, 2009). Sinop şehrinde pazarlar perşembe günü kurulmaktadır. Belediye tarafından tahsis edilen alan kapalı pazaryeri olarak kullanılmaktadır. Yöresel ürünlerin pazarlandığı bu alanda mahalle sakinleri tarafından rağbet görmektedir. Bu durumun temel nedeni ürün çeşitliliği ve ucuzluktur (Fotoğraf 31)

Fotoğraf 31: Sinop Kapalı Pazaryeri

İtfaiye Caddesi üzerinde konumlanan kapalı pazaryeri merkezi iş sahasına tali olarak uzanmaktadır. Yerel halkın belirli ihtiyaçları pazar tarafından karşılanmaktadır. Aynı zamanda pazarda halk tarafından yetiştirilen ürünler satıcılarına sunulmaktadır. Pazar satıcılarının büyük bir kısmını Sinoplular oluşturmaktadır. Özellikle marul, maydanoz, domates, sarımsak, kestane, bal, peynir, reçel ve birçok ürün organik bir şekilde köylüler tarafından satılmaktadır. Diğer yandan Karadeniz'de avlanan hamsi,

mezgit, istavrit, kalamar, kefal ve birçok balık türü pazarda alıcılarına sunulmaktadır. Pazar kentli nüfusun ihtiyaçlarını karşıladığı gibi aynı zamanda kırsal kesimin şehir ekonomisinden para kazanmasını sağlamaktadır. Bu durum şehirle kırsal kesim arasında çift yönlü bir ilişki ağını gösterir.

Pazarlar bir yandan iç tüketimi karşılarken, diğer yandan bazı sorunları beraberinde getirmektedir. Pazar tezgahlarının üzerlerinin açık olması, zeminin toprak olması, tuvalet ihtiyacının giderecek mekânların sınırlı sayıda olması, gürültü ve apartman girişlerinin kapatılması gibi sorunlardır. Sinop Kapalı Pazaryeri'nde tezgahlar genel olarak açık bir alanda hizmet vermektedir. Tezgahtarlar İtfaiye Caddesi'nin belirli bölgelerine kümelenirken, bazıları ise caddenin dışına taşmaktadır. Pazar tezgahlarının cadde dışına çıkılmasını önlemek adına belediye tarafından yeni bir çalışma yapılması gerekmektedir. Ayrıca COVID-19 pandemisi nedeniyle pazar günleri haftada ikiye çıkarılmıştır. Pazartesi ve perşembe günleri pazar açılmaktadır.

2007'de Sinop Üniversitesi'nin açılmasıyla beraber, Korucuk Mahallesi'nde ana ulaşım akslarında lokanta, kafe, oyun salonları, market ve alışveriş merkezleri sayısı artmıştır. Sinop şehrinde büyükbaş ve küçükbaş hayvanların alım satım yapıldığı herhangi bir yer tespit edilememiştir. Arazi çalışmaları esnasında elde edilen bilgilerde hayvanların daha çok Boyabat ve Gerze ilçelerinden şehre getirildiği bilgisine ulaşılmıştır. Ordu ve Osmaniye mahallerinin fiziki yapısı hayvancılık açısından müsaittir. Bu alanda ilerleyen yıllarda hayvan pazarı inşa edilmesi planlanabilir. Şehrin etki sahası düşünüldüğünde Samsun'dan küçük ve büyükbaş hayvan alım-satımı söz konusudur. Hayvancılık genelde kırsal alanlarda yerel olarak yapılmaktadır.

Bilindiği gibi balıkçılık Karadeniz halkı için her zaman önemli bir kazanç kapısı olmuştur. Tarihi olarak Sinop'ta balıkçılık her zaman önemini korumuştur. 20. yüzyılın başlarına daha çok küçük teknelerde yapılan balıkçılık faaliyeti, teknolojik değişimlere bağlı olarak teknelerin fiziki kapasiteleri ve motor güçlerinin artması sonucunda daha modern hale gelmiştir. Sinop'un balıkçılıkta önde gelen bir yer olduğunu ifade eden Robinson (1906), palamut balığından salamura yapıldığını ve bunun Yunanistan'a satıldığını belirtmektedir. Aynı zamanda Doğu Karadeniz'den gelen balıkların kuzeyde Odesa ve Yalta limanları açıklarına doğru yumurtlama dönemleri içerisinde Sinop'tan geçmeleri yörenin uğrak yerlerinden birisi olduğunu gösterir (Zaman, 2011). Aynı zamanda göçmen ve yerli balıklar için geçiş zonunda yer alan Sinop, doğal limanı ve korunaklı yapısıyla önemli balıkçı kentleri arasında yer

almaktadır (Erdem, Özdemir, Özsandıkçı ve Büyükdeveci, 2018). Sinop'un Osmanlı döneminde Mumyakmaz Nikola isminde bir balık işleme tesisi bulunmaktadır. Bu tesiste Ermeni ve Rum kadınlar çalışır, balıklar tuzlanırdı. Tuzlanan balıklar Kırım, İtalya ve Fransa'ya gönderilirdi (Zengin, 2019). Aynı zamanda ekonomik değerinin yüksek olduğunu belirten yazar, yöre için hamsi balığının önemine işaret etmektedir. Endüstriyel anlamda Sinop'ta balık işleme tesislerinin modernize edilmesi 1950'li yıllara kadar devam etmektedir. Et-Balık Kurumu (güncel olarak ismi Et-Süt Kurumu'dur) tarafından büyük bir soğuk hava deposu ve balık işleme tesisi inşa edilmiştir. 1980'de il bazında sağlanan teşvikler neticesinde balık unu ve yağ sanayisi aşama kaydetmiştir (Erdem, Özdemir, Özsandıkçı ve Büyükdeveci, 2019). Halen Sinop il sınırları içerisinde söz konusu tesis ticari olarak kazanç sağlamaktadır. Ayrıca Karadeniz'de yakalanan balıkların bir kısmı iç tüketimde değerlendirilmektedir. Kumkapı Plajı ve Sinop Liman Mevkii'nde bulunan tekne ve gemilerle denize açılarak balık yakalanmaktadır. Bu balıklar daha çok Bülent Ecevit ve Kurtuluş caddelerinde merkezi iş sahasında yer alan iş yerlerinde satışa sunulmaktadır.

Sinop iline ait ithalat ve ihracat rakamları şehirdeki ticari fonksiyonu anlamaya yardımcı olmaktadır. Sinop'ta 2015'te 22,8 milyon dolar ihracat yapılmıştır. 2017'de ihracat %13,5 oranında azalarak 19,7 milyon dolarlar seviyesine gerilemiştir. 2019'da ise %57,8 artarak 30 milyon dolara yükselmiştir. 2020'de çok az bir değişim yaşanmıştır (Tablo 80).

Tablo 80: Sinop İlinin Sektörlere Göre İhracat Rakamları (2015-2020) (Dolar)

Yıllar	2015	2017	2019	2020
Değerler	22,859,990	19,754,840	30,085,820	30,187,930

Kaynak: Türkiye İhracatçılar Meclisi

Tablo 80'de Sinop ilinin ihracat rakamları verilmiştir. Bu rakamlar Sinop şehri ve diğer ilçelerindeki girişimcileri kapsamaktadır. Pandemi döneminde şehir sakinlerinin temel ihtiyaçlarının karşılanması için küçük işletmeler açık tutulmuştur. Ayrıca ihracat yapan firmalara mali destekler sağlanmıştır.

Sinop ilinde ihracata konu olan sektörler incelendiğinde demir-dışı metaller, hazır giyim-konfeksiyon, makine aksamaları, su ürünleri hayvancılığı ve yaş meyve-sebze önde gelmektedir. 2015'te bu sektörlerden su ürünleri ihracatın %26,2'sini tek başına karşılarken, hazır giyim %21,4'ünü, demir dışı metaller %17,9'unu ve %15,9'unu yaş meyve-sebze oluşturmaktadır. 2017'de ise 2015'e göre genel toplamda ihracat rakamları düşerken, ihracata konu olan sektörlerde ön plana çıkan ürünler

değişmemiştir. Sadece oransal açıdan bir değişiklik yaşanmıştır. 2017’de su ürünleri-hayvansal mamuller %38,7 oranında ihracata katkıda bulunmuştur. Demir-demir dışı metaller (%23,2) ve yaş meyve-sebze (%20,2) ön plana çıkan ihraç ürünleri arasında yer almıştır. 2019-2020 döneminde çelik ve tekstil ürünleri ihracatında önemli oranda artış yaşanmıştır. 2015’te 850 bin ton civarında olan çelik ihracatı, 2020’de 1,5 milyon tonu geçmiştir. Aynı zamanda 2015-2019 döneminde hatırı sayılır bir miktarda ihracatı olan tekstil, 2020’de 5 milyonu geçmiştir (Tablo 81).

Tablo 81: Sinop İlinde İhracata Konu Olan Sektörler (2015-2020)

Sektör	2015	2017	2019	2020
Çelik	844,72	931,18	1,499,53	1,511,71
Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	60,18	197,68	456,80	416,56
Demir ve Demir Dışı Metaller	4,097,34	4,586,00	5,040,16	7,170,15
Deri ve Deri Mamulleri	29,73	17,45	18,63	0,04
Diğer Sanayi Ürünleri	0,00	5,37	-	229,01
Elektrik Elektronik ve Hizmet	415,78	34,48	55,46	44,96
Halı	0,89	76,21	-	-
Hazır giyim ve Konfeksiyon	4,899,73	0,29	51,27	99,84
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	4,19	49,20	1,33	134,91
İklimlendirme Sanayii	120,17	125,99	11,90	254,25
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	310,01	73,35	283,73	56,43
Madencilik Ürünleri	89,58	10,24	1,58	3,297,22
Makine ve Aksamları	2,360,74	1,924,18	2,560,00	19,47
Mobilya, Kâğıt ve Orman Ürünleri	15,23	1,78	1,61	458,14
Otomotiv Endüstrisi	2,99	28,07	280,50	11,70
Savunma ve Havacılık Sanayii	10,90	30,50	25,42	2,73
Su Ürünleri ve Hayvansal Mamuller	6,006,47	7,659,20	13,816,15	11,316,64
Tekstil ve Hammaddeleri	0,26	-	0,79	5.162,69
Yaş Meyve ve Sebze	3,591,09	4,003,66	5,980,95	1,48
Toplam	22,859,99	19,754,84	30,085,82	30,187,93

Kaynak: Türkiye İhracatçılar Meclisi

İhracata konu olan sektörlerden çelik, demir-demir dışı metaller, kimyevi ürünler, makine aksamları ve otomotiv endüstrisi Sinop ve Boyabat OSB’de yer alan firmalarda üretimi yapılmaktadır. Arazi çalışmaları esnasında şehirden söz konusu OSB’ye çalışmak amacıyla gidenlerin olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Sanayi ve Teknoloji Bakanı’nın 2021 yılında şehre yaptığı ziyaret sırasında Sinop OSB bünyesinde 10 milyar avroluk balık işleme, şoklama ve depolama tesisinin bölgeye kazandırılacağı müjdesini vermiştir. 2023 yılında tamamlanması planlanan söz konusu yapının, Karadeniz Bölge Ekonomisine önemli oranda katkı sağlayacağı olasıdır. Ayrıca Sinop şehri ve yakın çevresindeki yerleşmelere istihdam ve kalkınma açısından faydaları olacaktır. Proje su ürünleri avcılığı ve yetiştiriciliği konusunda Sinop şehrinin

marka değerini artıracığı, bu sektörde merkezi bir şehir konuma gelmesi hedeflenmektedir (KUZKA, 2021). Diğer yandan Sinop'un uluslararası ekonomide saygınlığı artırıp, Karadeniz'de balık ürünleri avcılığı ve yetiştiriciliği konusunda adından söz ettirmesi beklenmektedir.

Sinop ilinin uluslararası ticaret yapısı incelendiğinde geniş bir yelpazenin olduğu görülür. Güney Kore %32,6 oranla ilk sırada yelmektedir. İhracat yapılan ülkelerde Uzakdoğu Asya ülkelerinin ilk sırada olması balık ürünlerinin ticari olarak pazarlanmasıyla yakından alakalıdır. Diğer yandan Ukrayna %12,6 oranla ikinci sırada gelmektedir (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2019). Üçüncü sırada yaklaşık %7'lik bir oranla Çin gelmektedir. Bunlara ek olarak Gürcistan, Japonya, Rusya, Romanya, Almanya, Moldova ve Polonya ihracat yapılan diğer önemli ülkelerdir. Sinop şehrinin ticari yapısı düşünüldüğünde 2019 ihracata konu olan sektörlerin il ekonomisindeki yeri incelendiğinde imalat ürünleri (%79,2) ilk sıradadır. Tarım-orman-balıkçılık sektörü (%20,7) ve madencilik -taş ocağı (%0,01) onu takip etmektedir. Bu doğrultuda ihracat yapılan ülkelere daha çok imalat ürünleri satılmaktadır. İmalat ürünlerinin yarı mamul ve mamul madde şeklinde bu ülkelere pazarlanmasında deniz yolu ulaşımı önemli bir paya sahiptir. Karadeniz kıyısında yer alan Sinop şehri, Karadeniz ekonomik kuşağında yer alan Gürcistan, Romanya ve Moldova ile yakın ilişki içerisinde. Diğer yandan tarım-orman-balıkçılık sektörüne ait ürünleri Uzakdoğu ve Avrupa ülkelerine pazarlanması ürünün bolluğu ve piyasaya şartlarıyla ilişkilidir. Şehrin ithalat yapısı incelendiğinde ilginç bir şekilde imalat ürünleri 2019 yılında %99,6'lık bir paya sahiptir. Gıda ürünleri, elektronik eşya, kimyasal ürünler, fabrikasyon metal ve makine ekipman araçları ithalatta en çok harcama yapılan kalemlerdendir (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2019). İthalatta en çok ticaret yapılan ülkelerin başında Ukrayna gelmektedir. Oransal olarak %49,4'lük bir paya sahiptir. Çin (%19,6), Kazakistan (%5,2) ve Almanya (%3,4) en çok ithalat yapılan ülkeler olarak Ukrayna'yı takip etmektedir. Tayvan, Özbekistan, Belçika, Vietnam, Azerbaycan ve İran ithalat yapılan diğer ülkelerdendir. Ukrayna'nın jeopolitik olarak Sinop'a yakın olması ithalat açısından bir avantajdır. Aynı zamanda imalat sanayisinde kullanılmak üzere metalik madenler, sentetik kauçuk, motor aksamları ve tarım-orman makinaları gibi ürünler Çin ve Almanya'dan ithal edilmektedir. Bu durumun temel nedeni söz konusu ülkelerin teknoloji ve fiyat politikalarıdır. Şehrin ticari ilişkileri deniz yoluyla gerçekleştirilmektedir. Karayolları alt yapısının iyileştirilmesi,

Kastamonu ve Samsun ile ticari ilişkilerin yoğunlaşmasını sağlayacaktır. Diğer yandan kuzey rüzgârlarına kapalı olması ve korunaklı konumuyla ön plana çıkan Sinop şehri, hinterlandını daha cazip hale geldiğinde Batı Karadeniz'in gelişmiş ticari yapısına sahip şehirler arasında kendine yer bulacaktır.

Sinop şehrinin ticaret fonksiyonu açıklandıktan sonra ulaşım fonksiyonu ele alınacaktır. 21. yüzyılda bütün ekonomik aktivitelerin odak noktasında ulaşım gelmektedir. İnsanlar emek ve fikirlerine karşılık olarak malların, hizmetlerin, firmaların, teknolojinin, bilginin ve diğer birçok şeyin ticareti ulaşım sayesinde gerçekleşir. Bütün bu işlemler iletişimi gerektirir. Aynı zamanda insanların ve ürünlerin taşınması zaruridir. Çalışma, alışveriş, tatil ve herhangi bir lokasyonda buluşmak için ulaşım tercih edilir. Ulaşım ekonomik faaliyetlerin merkezindedir (Small ve Verhoef, 2007). Diğer yandan ulaşım, bölgeler arasında ilişkilerin anlaşılmasında, mekânın anlamlandırılmasında önemli bir rol oynamaktadır (Tümertekin, 1987). Bunlara ek olarak ulaşım, bölgeler arası ilişkilerin çeşitlenmesini, tarım, sanayi, turizm ve ticaretin gelişmesini sağlar (Bekdemir, 2000). Bu noktadan hareketle, insan ya da eşyanın, bilginin bir noktadan başka bir yere taşınmasına ulaşım denir (Tümertekin, 1987).

Küreselleşme ve kalkınmanın önemli parametrelerinden birisi olan ulaşım, toplumsal hareketliliği artırmaktadır. Aynı zamanda teknolojik değişim ve dönüşümler mekânsal hareketliliği de sağlamaktadır.

Tarihsel olarak şehirler ulaşım ağları güçlü olan yerlerde kurulmaya özen göstermiştir. Aynı zamanda şehirsal alanlarda birbirine tamamlayıcı ekonomik aktivitelerin yürütülmesi, lokasyonel açıdan avantaj sağlar. Bu durum toplanma ekonomilerini ortaya çıkarır. Söz konusu alanlarda belirli faaliyet kolları birbirine yakın olduğunda maliyetler daha da düşmektedir. Toplanma ekonomilerinin hâlâ tercih edilir olmasının temel nedeni düşük iletişim maliyetleri ve birbirine olan yakınlıklarıdır. Küresel olarak dünyanın gelişmiş ekonomilerinde bu durum söz konusudur. Ulaşım maliyetleri hâlâ şehir ekonomilerinde önemli bir kriter olarak değerlendirilmektedir (Small ve Verhoef, 2007). Kentsel alanda ulaşım maliyetlerini düşüren herhangi bir ekonomik kümelenme, kentin daha çok kabul görmesine ve ticari açıdan öne çıkmasını sağlamaktadır. Birçok şehir merkezinde daha düzgün ve verimli ulaşım sistemlerine ait olan alanlar, mal ve hizmetlerin değişimi için çeşitli avantajlar

barındırır. Dolayısıyla ulaşımın önemi henüz bitmiş değildir. Her zaman ulaşım ve erişim kentsel alanlarda önemli parametrelerden birisi olmaya devam edecektir.

Alpaslan ve Uğur (2010)'a göre şehirlerin kuruluş nedenleri arasında ulaşım ilk sıralarda gelmektedir. Modern ve postmodern şehirlerin ortaya çıkmasında ulaşımın önemli bir rol oynadığı bilinmektedir. Nitekim şehirlerin nehir ağızlarında, ovalarda, yolların kavşak noktasında kurulmaları ulaşım ile doğrudan alakalıdır. Şehirlerin ortaya çıkması kadar gelişimlerinde de ulaşımın etkisi büyüktür. Bir şehir merkezinin kendi kendine yetmesi beklenemez. Nitekim şehir yerleşmelerinin kırsal alanlardan hizmet aldıkları da vardır. Ancak bir şehir yerleşmesinin hizmet alanı ne kadar uzak mesafeye taşınırsa, şehrin hinterlandı o kadar artacaktır. Ayrıca şehirlerin sunduğu bu hizmetin uygun ulaşım ağlarıyla gerçekleşmesi mümkündür (Karaboran, 1989).

Ulaşım şehir fizyoloji ve morfolojisinin şekillenmesi üzerinde etkisi bulunmaktadır. Aynı zamanda kentsel mekân düzenlenmesinde önemli bir görev üstlenir. Şehir morfolojisi ve ulaşım sistemlerinin etkin olarak kullanılan alanlarda trafik yoğunluğu azalır, sürdürülebilir kent anlayışı belirgin olur (Zhou ve Gao, 2020). Dolayısıyla düzgün ulaşım sistemlerinin inşa edilmesi yaşanılabilir şehir hayatı için önemlidir.

Ulaşım yerleşme içerisinde sadece belirli noktalara en uygun bağlantıyı inşa etmek değildir. Yerleşmelerin yol ulaşım ihtiyaçlarını da karşılamak değildir. Aksine ulaşım yerleşme sistemlerinin bir parçası, tamamlayıcısı, hizmet ve donanım açısından en gelişmiş olmalıdır (Suher, 1972). İyi planlanmış bir ekonomide şehir ulaşımı hayati önem taşımaktadır. Ekonomilerde bilginin rasyonel kullanımı ve kaliteli bir şehir hayatı tesis etmek için ulaşım sistemlerinin sağlam politikalara dayandırılması gereklidir (Small ve Verhoef, 2007). Bütün yerleşmeler gibi Sinop şehrinin gelişmesinde ulaşımın rolü büyüktür. Tarihsel olarak Sinop şehri ulaşım sistemleri, şehrin ulaşım sistemlerinde geldiği nokta ve bu gelişmelerin şehre olası etkileri ele alınacaktır.

Tarihsel olarak Sinop, deniz ulaşımıyla ön planda olan kentler arasında yer almıştır. Şehrin bir yarımada üzerinde konumlanması, kuzey rüzgârlarına karşı korunaklı yapısı ve doğal liman özelliği nedeniyle denizcilerin sığınak noktası olarak bilinmektedir. Aynı zamanda Karadeniz ticaretinde kavşak noktada yer almasına bağlı olarak başka milletlerin her zaman ilgisini çekmiştir. Şehrin balıkçılık açısından uygun koşullar oluşturması ve ekonomik olarak dinamik bir yapıda olması sürekli olarak

istilalara açık bir şehir olarak belirginleşmiştir. Ancak kentin kale şehir olarak planlanması, stratejik yapısı nedeniyle fethedilmesi kolay değildir.

M.Ö. 656 yılında Lidyalıların önemli liman kentlerinden birisi olan Sinop, askeri ve ticari fonksiyonel özelliğiyle ön plana çıkmıştır (İmamoğlu ve Deniz, 2012). Diğer yandan şehrin deniz yolu ulaşımındaki önemi Venedikli ve Romalılar tarafından iyi bilinmektedir. Ayrıca Venedikli ve Romalılar Sinop'un Karadeniz ticaretindeki konumundan yararlanmışlardır. Sinop Limanı'nın Venedik ve Cenevizli tüccarlar tarafından sürekli kullanılması, ekonomik ilişkilerin yoğun bir şekilde devam etmesi liman hinterlandının uzak coğrafyalara kadar ulaştığını gösterir. Ayrıca deniz yoluyla limana gelen malların karaya sevkiyatı, buradan da iç kesimlere nakledilmesi dönem şartları içerisinde Sinop'un ticari ve ulaşım açısından geldiği noktayı göstermesi açısından önemlidir.

13. yüzyılda Sinop'un Selçuklular tarafından işgali, deniz yolu ve buna bağlı olarak gelişen ticari aktivitelerin Selçuklular tarafından yapılmasını sağlamıştır. Ayrıca Selçuklular ticareti geliştirmek ve uluslararası alanda adından söz ettirmek için Müslüman olmayan tüccarlara ayrıcalık vermiştir (İmamoğlu ve Deniz, 2012). Beylikler döneminde Sinop ve Samsun limanları en çok tercih edilen lokasyonlar olmuştur. Özellikle Candaroğulları deniz yolunu kullanarak bakır ve demir başta olmak üzere doğan, şahin ve atmaca gibi yırtıcı kuşları ihraç etmiştir. Bunlara ek olarak Kastamonu'da terbiye edilen atlar yüksek meblağlara satılarak gelir elde edilmiştir. Aynı zamanda denizcilik konusunda Seydi Ali Reis başta olmak üzere birçok denizci tayfasının yetiştirilmesi deniz ve deniz yolu kullanımının ne denli kıymetli olduğu göstermektedir.

Beylikler döneminde deniz yolu kullanılarak bazı ürünlerde tekelleşme sağlanmıştır. Bunlardan birisi olan balıkçılık diğeri de gemi yapımıdır. Birçok seyyah ve gezgin Sinop'un balık potansiyelini görmüş ve eserlerinde kaydetmişlerdir. Ayrıca 12. ve 13. yüzyıllarda Gemlik ve Alanya'dan sonra önde gelen gemi yapım merkezlerinden birisi olması söz konusu zanaatta ulaşılan noktayı göstermektedir (İmamoğlu ve Deniz, 2012). Candaroğulları zamanında Sinop şehrinde gemi inşaat ve yapımı çok gelişmiştir. 900 tonluk gemilerin yapılıp satılması, bölgede iş kolunda uzmanlaşma olduğunu gösterir (Ünal, 2008). Candaroğulları Beyliği zamanında Sinop'a kazandırılan en önemli tesis Sinop Tersanesi'dir. Osmanlı Devleti'nin Sinop'ta tersane bulundurmasının üç temel nedeni vardı. Bunlardan ilki 15.

yüzyıldan itibaren Karadeniz'in Osmanlı'nın bir iç deniz haline gelmesi ve güvenli olmasıdır. İkincisi ise gemi yapımına müsait orman varlığı ve Karadeniz halkının gemi yapımından anlamasıdır (Ünal, 2002). Sinop Tersanesi'nin varlığı Romalılara kadar uzanmaktadır (Bıjışkyan, 1969). Osmanlılara İsfendiyaroğullarından intikal etmiştir. Pervaneoğulları kumandanlarından Gazi Çelebi, Ceneviz ve Venediklilere karşı mücadele etmiştir (Ünal, 2008). Önemli gemilerin inşası bu alanda yapıldığı için Fatih Sultan Mehmet Han tersanede yapılan gemiyi örnek olarak İstanbul'da bulunan tersanelere götürmüştür (Ünal, 2002, Foto 32).

Fotoğraf 32: 20. Yüzyılda Sinop Tersanesinde Üretilen Gemiden Görünüm
Kaynak: Hayrettin Bozkurt Arşivi

Beylikler döneminde Sinop şehrinin stratejik özelliklerine bağlı olarak deniz yolu ulaşımı ön plana çıkmıştır. Sinop Limanı'ndan Kırım'a yolcu götürülmesinde deniz yolu aktif olarak kullanılmıştır. Selçuklular döneminde deniz yolu ulaşımı bir ileri kademeye taşınmıştır. Sinop şehrinin güvenlik açısından güçlendiren Selçuklular, kale şehir olma özelliğini korumuş ve limanı askeri üs haline getirmiştir. Liman için yatırım ve politikalar üretilmiş ve deniz yolunun daha fazla kullanılmasını sağlamıştır (İmamoğlu ve Altınsoy, 2018).

Osmanlı Devleti zamanında deniz yolu ulaşımı daha çok ticari amaçlar için kullanılmıştır. Diğer yandan Sinop Tersanesi'nde gemiler üretilip başta İstanbul olmak üzere birçok yere gönderilmiştir. Aynı zamanda Selçuklulardan alınan bu miras büyük

tonajlı gemilerin yapımıyla devam etmiştir. Şap, bakır, zift ve kürk ticareti başta olmak üzere birçok ürün yakın ve uzak coğrafyalara deniz yoluyla ulaştırılmıştır. Anadolu'dan getirilen ürünlerin gümrük noktası Sinop Limanı olması nedeniyle deniz yolu ulaşımı dönem içerisinde aşama kaydetmiştir (İmamoğlu ve Altınsoy, 2018).

15. ve 16. yüzyıllarda Karadeniz ulaşımı ve ticari kontrolü Osmanlı Devleti bünyesindeydi. Karadeniz kıyı kentlerinde deniz yolu ulaşımı kuzey-güney yönünde sağlanmaktaydı. Yelkenli gemilerin revaçta olduğu bu dönemlerde askeri ve ticari gemilerin konaklama ve nakil işlemlerinde Karadeniz kıyı kuşağında yer alan limanlar önemli bir görev üstlenmekteydi. Bunlardan birisi olan Sinop, iç bölgelerden gelen malların pazarlanmasında önemli bir terminal alanıydı (Sarı, 2020). Bu dönem içerisinde Sinop şehrinin en önemli alıcısı Kastamonu idi. Kastamonu'dan alınan mamul ve yarı mamul ürünler Karadeniz kıyısında bulunan ülkelere deniz yolu ulaşımıyla sağlanıyordu.

18. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı Devleti'nin denge siyasetindeki güç kaybı ve uluslararası gelişmeleri yakından takip edememesi gibi nedenlere bağlı olarak Karadeniz ticareti yeniden şekillenmiştir. Bunlardan birisi olan 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması gereğince Ruslar Karadeniz üzerinde daha fazla söz sahibi olmuştur. İngilizler ve Fransızlar anlaşmalara bağlı olarak daha fazla ayrıcalık elde etmişlerdir. Bu durumlar Karadeniz'de uluslararası ticaretin el değiştirmesi ve Karadeniz kıyısında bulunan şehirlerin belirli ölçüde etkilenmesine neden olmuştur. Bu durum siyasi ve iktisadi yapı üzerinde belirleyici rol oynamıştır (Saylan, 2015).

19. yüzyılın ortalarında meydana gelen Kırım Savaşı'nda Sinop donanması ağır bir yara almıştır. Tersanede bulunan teçhizatlar Ruslar tarafından kullanılmaz hale getirilmiştir. Şehrin Ruslar tarafından bombardımana tutulması, yerleşmelere zarar verdiği gibi aynı zamanda can kayıplarına sebebiyet vermiştir. Bu baskında Sinop ağır bir şekilde tahrip edilmiş ve eski ticari canlılığını yakalayamamıştır (Özcan, 2007). İmzalanan anlaşma gereği Osmanlı Devleti Karadeniz'de donanma ve tersane bulundurma hakkını kaybetmiştir (Kol, 2017). 20. yüzyılın başında Sinop limanından çıkan bir ticari gemi Kuzey Avrupa, Güneybatı Avrupa ve Kuzey Afrika ülkelerine mal götürmektedir. İhracatın büyük bir kısmı deniz yoluyla sağlanmaktadır. Bunlara ek olarak Kırım, Ukrayna, Romanya gibi ülkeler de vardır (Tablo 82). Deniz taşımacılığını kullanarak ihracat edilen ürünler arasında hububat, biçilmiş kereste, ceviz, tuzlanmış balık ve tütün yer almaktadır. Bu ürünler Almanya, İngiltere,

Avusturya, Fransa ve Mısır gibi ülkelere deniz yolu ulaşımıyla aktarılmaktadır. Diğer yandan yağlı bitkiler, balık yağı, tuzlanmış balık ve yumurta gibi ürünler ülke içerisinde tüketilmektedir. Diğer ülkeler grubuna ise bahsedilen bütün ürünler ihraç edilmektedir. 20. yüzyılda Sinop limanı çeşitli ürünlerin alım ve satımında aktif bir şekilde kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Tablo 82: 20. Yüzyılda Sinop Limanı'ndan Deniz Yoluyla İhraç Edilen Ürünlerin Ülkelere Göre Dağılımı (Ton)

	Almanya	İngiltere	Avusturya	Mısır	Fransa	Diğer Ülkeler
Malın Cinsi						
Hububat		500		100	400	2100
Biçilmiş Kereste		20		500		1500
Yağlı Bitkiler					20	80
Balık Yağı						40
Ceviz			30			52
Yumurta						160
Tuzlanmış Balık						820
Elma				38		38
Tütün	30			20		200
Diğer						217
Toplam	30	520	30	658	420	5207

Kaynak: (Yılmaz, 2014a)

19. ve 20. yüzyıllarda faal olarak kullanılan Sinop Limanı gerek ticaret gerekse deniz yolu kullanımında önemli bir paya sahipti. Ancak Osmanlı Devleti'nin deniz kabotaj hakları konusunda yabancılara verdiği imtiyazlar bu durumu tersine çevirmiştir. Özellikle uluslararası deniz taşımacılığı Coğrafi Keşifler ve Sanayi Devrimi sonrasında başka bir seviyeye gelmiştir. Avrupalıların 19. yüzyılın ilk çeyreğinde buharlı çalışan gemilerle seyahat etmesi deniz yolu kullanımı ve seyahatinde gelinen noktayı göstermektedir (Özdemir, 2015). Osmanlı Devleti'nin bu gelişmelere geç adapte olması deniz yolu kullanımında geri kaldığını göstermektedir. Aynı zamanda deniz yolu ulaşımında meydana gelen teknolojik devrimler Osmanlıyı iktisadi olarak derinden yaralamıştır (Ekinci, 2006). Sinop şehrinin belirtilen yüzyıllarda deniz yolu ulaşımında öneminin kaybetmesinin yukarıda ifade edildiği gibi siyasi, sosyal ve iktisadi sebepleri bulunmaktadır.

21. yüzyılda Sinop'un Karadeniz limanları içinde geri kalmasının bazı nedenleri bulunmaktadır. Bunlar Sinop Limanı'na bağlı olarak ortaya çıkan nedenler diğeri de Karadeniz limanlarının farklı gelişmişlik seviyeleri yakalayarak deniz yolu kullanımında öne çıkmalarıdır. Şehrin kurulduğu situasyon ve morfolojik özelliklere

bağlı olarak liman yeterince gelişme kaydedememiştir. Deniz yolu kullanımı liman hinterlandına bağlıdır. Bu kapsamda Sinop şehri hinterlandının dar olması, kıyıyla iç kesimler arasındaki karayolu bağlantılarının istenilen seviyede olmaması bu durumu ortaya çıkarmıştır. Tarihsel olarak hep ön planda olan Sinop limanı deniz ulaşımında adından söz ettirmiştir. Ancak Samsun Limanı'nın tamamlanmasından sonra deniz yolu taşımacılığı ve ticaretinde eski önemini yitirmiştir.

1962'de Samsun liman projesi tamamlanmasıyla Samsun limanı hizmete girmiştir (Uzun, 2005). Daha sonrasında hinterland ile ulaşım bağlantılarının sağlanması deniz yolu ulaşım ve ticaretinde Samsun'u ön plana çıkarmıştır. Samsun-Sivas demiryolunun açılmasıyla birlikte iç kesimlerde bulunan Kayseri'ye kadar ulaşım ağı güçlendirilmiştir. Ordu-Kastamonu-Ankara üçgeni arasında Samsun Limanı'nın hinterlandı uzanmaktadır. Bunlara ek olarak Samsun, Amasya, Tokat ve Çorum'da bulunan OSB'lerin deniz yolu taşımacılığında bu limanı kullanması nedeniyle Karadeniz'de en fazla gelişme kaydeden limanlar arasında yer almıştır (Esmer ve Oral, 2012). Bütün bu bulgular incelendiğinde Sinop'un bu gelişmeler karşısında kayıtsız kalması ve deniz yolu ulaşımı noktasında geriye düşmüştür. Ayrıca Sinop şehri ve yakın çevresinde demiryolu bağlantısının bulunmaması deniz yolu kullanımı ve ona bağlı olarak şekillenen ticari hayatın gelişmesini engellemiştir. Tarihsel olarak Sinop şehrinin denizyolu ulaşım ağı varken günümüz şartlarında deniz yolu pek tercih edilmemektedir. Deniz yoluyla taşınan yolcu miktarı yok denecek kadar azdır. Bunun birçok nedeni vardır. Arazi çalışmalarında elde edilen bilgilere göre eskiden deniz yolu ulaşım sıkça kullanılmış. İstanbul'dan gemilerle Sinop'a yolcu ve yük getirilirmiş. Doğu Karadeniz'e giden gemiler Sinop Limanı'nda ikmal yapar, buradan Trabzon ve Giresun'a ulaşmış. Zaman içerisinde Trabzon ve Samsun limanlarının fonksiyon olarak daha fazla ön plana çıkmaları Sinop'un tercih dışı kalmasına neden olmuştur. Ayrıca karayolları ulaşım bağlantılarının yapılması sonucunda şehirde deniz yolu taşımacılığı sembolik olarak yapılmaktadır. Şehrin denizcilik tarihi göz önünde bulundurulduğunda deniz yolu ulaşımdan yeterince yararlanamadığı ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda Sinop şehrinde herhangi bir yere gidilirken karayolunun tercih edilmesi deniz yolunun önemini arka plana atmıştır.

Sinop limanı deniz balıkçılığında önemli bir yere sahiptir. Balıkçı tekneleri ve büyük balık gemileriyle deniz yolu ulaşımı kullanılmaktadır. Şehirde deniz ve liman

işletmeciliğinde bağlı tescilli ve tescilsiz yaklaşık olarak 250 tekne kayıtlıdır. Bunların çoğu balıkçı teknesidir.

Araştırmanın bu aşamasında Sinop şehrinde karayolu ulaşım ağının tarihsel süreç içerisindeki yeri ele alınacaktır. Daha sonra karayolunun şehir içi ulaşımındaki mevcut yeri incelenecektir. Tarih öncesi çağlardan 13. yüzyıla kadar deniz yolu taşımacılığı ön planda olan Sinop'ta Anadolu Selçuklular egemenliğine girmesinden sonra ihmal edilen alan olan karayollarının yapım ve güvenliğine büyük önem verilmiştir. Selçukluların bu alana önem vermesinin başlıca nedenleri arasında ticaret güzergâhlarında yer alan kale ve kervansarayların güvenliği yatmaktadır. Ayrıca kıyı kentlerde yer alan limanların karayolları vasıtasıyla hinterland ağını genişletmek istemektedir (Yaşayanlar, 2015). Bu kapsamda Konya-Aksaray-Sivas güzergâhından Tokat-Amasya-Sinop-Samsun'a kadar uzanan güneybatı-kuzeydoğu yönlü uzanan kervan yolu ticareti güçlendirmek için canlandırılmıştır (Şekil 35).

Şekil 35: Anadolu Selçuklularda Karayolu Ulaşım Ağları ve Önemli Kavşak Noktalar

Kaynak: (Özcan, 2015)

Şekil 35'te görüldüğü gibi deniz kıyısında yer alan kentlere mekânsal açıdan yakın olan şehirler birbiriyle sosyoekonomik açıdan güçlü bir ilişki yapısı söz konusudur. Tarihi İpek Yolu'nu canlandırmak için karayollarının mevcut yapısı revize edilerek ticari hayat canlandırılmak istenmiştir. İpek Yolu'nun kuzey kolu Kars üzerinden Anadolu'ya girer, Erzurum-Erzincan-Tokat-Amasya güzergâhıyla Sinop'a bağlanır. Diğer yandan Sinop-Çankırı-Ankara-Konya-Alanya hattıyla Halep-Malatya-Sivas-Tokat-Amasya rotasıyla Sinop kuzey-güney yönünde güçlü bir karayolu ulaşım ağıyla desteklenmiştir (Efe, 2018a). Osmanlı döneminde Fatih Sultan Mehmet Han

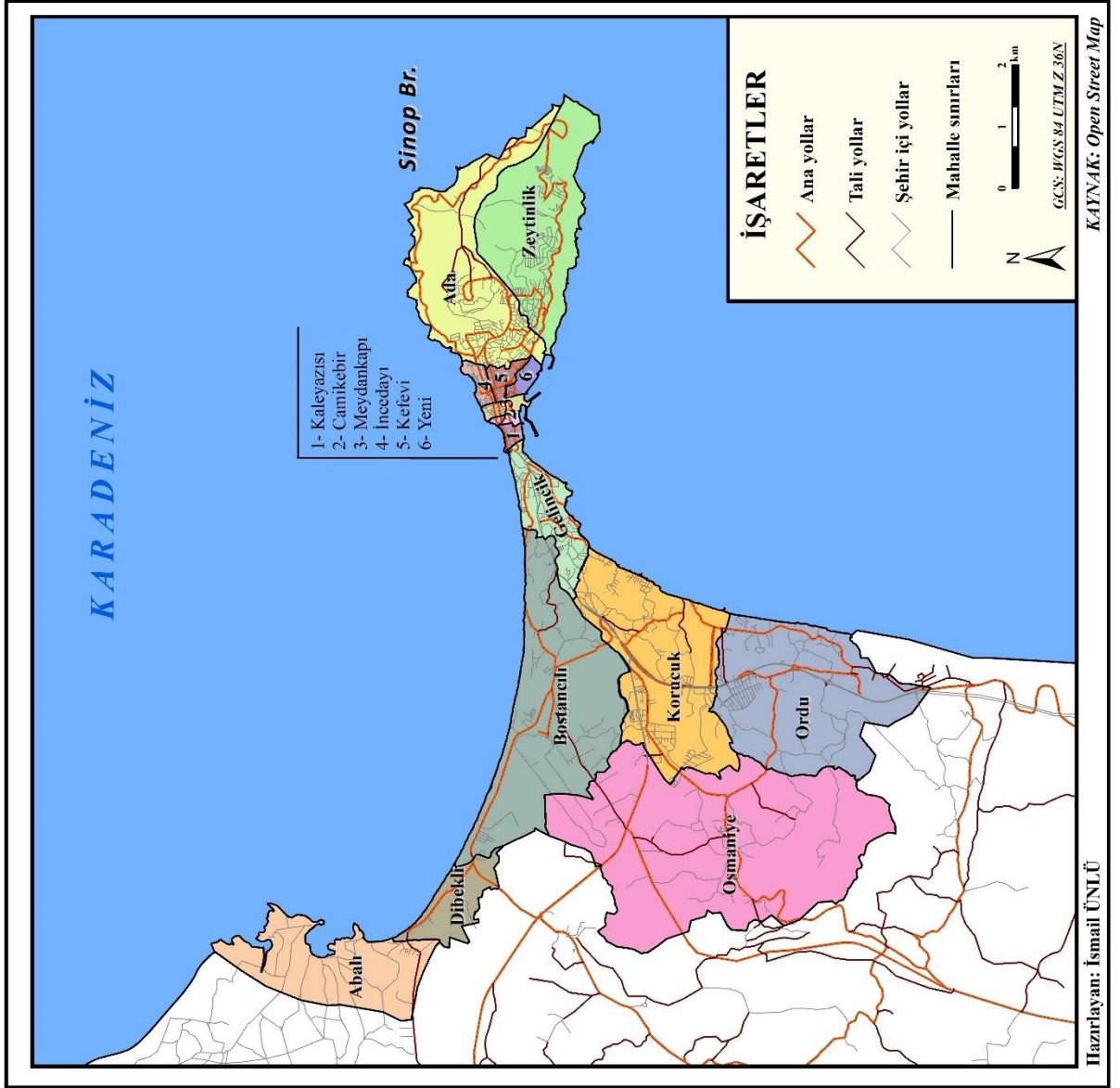
Trabzon'un fethi için Kastamonu-Boyabat-Sinop rotasını takip ederek Trabzon üzerine sefere çıktığı bilinmektedir.

Tanzimat Dönemi'nde Sinop-Boyabat yolunun iyileştirilmesi adına çalışmalar başlatılmıştır. 1868 yılında Sinop-Boyabat-Taşköprü-Kastamonu güzergâhı üzerine yeni karayolların eklenmesi planlanmıştır. Bu doğrultuda 10,448 metre yol inşa edilmiştir (Yaşayanlar, 2015). 1869'da aynı yola 9,434 metre eklenmiştir. Bu yolun gündeme alınmasındaki temel amaç Sinop ve yakın çevresiyle olan ulaşım ağlarını güçlendirmektir. 1870'te ise Sinop-Boyabat-Kabalı güzergâhına 22,700 metre uzunluğunda yeni bir hat açılmıştır (Efe, 2018a). 1871'den 1876'ya kadar hendekler genişletilmiş, yeni şosesler eklenerek toplamda 102,513 metre yol inşa edilmiştir. Bu yollar içerisinde yeni köprüler ilave edilerek mevcut yolların alt ve üst yapı çalışmaları tamamlanmıştır (Yaşayanlar, 2015; Efe, 2018a).

20. yüzyılda Sinop'u Samsun ve Sivas'a karayoluyla birleştirme fikri ortaya atılmıştır. 1906 yılında Boyabat-Bafra şosesinin yapılması gündeme gelmiştir. Bu hatta böyle bir yolun yapılması için köprü inşa edilmesi gerekliydi. Ancak söz konusu hat dönem teknoloji ve kış şartları dolayısıyla yapımı ertelenmiştir (Yaşayanlar, 2015). Sinop'un karayolu bağlantısını güçlendirmek için çalışmalar yapılırken, demiryolu inşa sürecine de önem verilmiştir. 1885'te bu konuda görevlendirilmiş iki kişilik Alman grup Sinop'a gelmiştir. Söz konusu ekip Sinop-Boyabat-Vezirköprü-Merzifon-Amasya-Tokat güzergâhında bir demiryolu hattı inşa etme ve imtiyaz hakları için Sinop'ta incelemelerde bulunmuştur (Yaşayanlar, 2015). Ancak merkezden yeterli izin çıkmayınca bu proje askıda kalmıştır. Dönem şartlarında teknolojik bir hamle olarak düşünülen demiryolu bağlantısı, aslında Sinop'un mevcut sorunlarını büyük ölçüde çözüme kavuşturacaktı. Şehirde doğal bir liman olmasına rağmen mevcut hinterlandı dar olduğu için entegre bir ulaşım ağ yapısı oluşmamıştır. Ayrıca iç kesimlerin dağlık ve engebeli yapıya sahip olması hinterlandın iç kesimlere aktarılması noktasında önemli güçlükler meydana getirmiştir. Bunlara ek olarak kıyı ile iç kesimler arasındaki bağlantının zayıf olması sonucu deniz yolu ulaşımı yeterince gelişmemiştir. Dolayısıyla şehrin karayolu bağlantısının demiryoluyla desteklenmesi bu anlamda gereklidir. 19. yüzyılın sonlarına doğru karayolları alt yapısının modernleştirme çabaları hinterland alanını genişletme ve limandan daha fazla yararlanmaya yöneliktir.

21. yüzyılda Sinop'un mevcut karayollarının durumu incelendiğinde şehrin doğusunda Bafra-Yakakent-Gerze istikametinde D-010 Karadeniz sahil yolunun doğu

kesimi, Sinop-İnebolu hattı ise batı kesimini oluşturmaktadır. Batı kesimi mücavir alan kapsamında yer alan Abalı ve Dibekli köylerini kat ederek Osmaniye Mahallesi'nden iki kola ayrılmaktadır. Bu iki kol birisi Samsun-Sinop karayoluna, diğeri Sinop şehrine uzanır (Harita 14). Her iki güzergâh Sinop şehrine giriş-çıkışların yapıldığı alandır. Aynı zamanda söz konusu alanda otomobil, kamyon ve orta yüklü ticari taşıtların mal sevkiyatında yoğun olarak kullanılmaktadır.

Harita 14: Sinop Şehri ve Yakın Çevresi Ulaşım Haritası

Sinop şehri trafik hacim yoğunluğu açısından değerlendirildiğinde Sinop OSB'den Sinop şehrine yıllık olarak 6,434 araç giriş-çıkış yapmaktadır. Bu araçlar içerisinde ön plana çıkan otomobil ve orta yüklü ticari araçlardır (KGM, 2021). Diğer yandan şehrin karayollarında yoğun olarak kullanılan alanlarından birisi olan Sinop-

İnebolu kesiminde yıllık ticari ortalaması 5,000 civarındadır. Şehrin önemli caddelerinden birisi olan Fatih Caddesi'nde ise söz konusu değer 12,574'tür (Tablo 83).

Tablo 83: Sinop Şehrinde Güzergâhlara Göre Ortalama Taşıt Sayısı

Güzergâh	Tür	Toplam Taşıt
Sinop-İnebolu Yolu	Otomobil	4454
	Orta Yüklü Ticari Taşıt	390
	Otobüs	9
	Kamyon	105
	Kamyon-Römork-Çekici- Yarı Römork	40
	Toplam	4998
Fatih Caddesi	Otomobil	10787
	Orta Yüklü Ticaret Taşıt	960
	Otobüs	34
	Kamyon	706
	Kamyon-Römork-Çekici- Yarı Römork	87
Toplam	12574	

Kaynak: KGM, 2021

Gerek Sinop-İnebolu kesiminde gerekse Fatih Caddesi'nde trafik hacim değerlerinde farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklardan birisi de ticari yoğunluğun daha çok Sinop-Samsun karayolu güzergâhında yoğunlaşmasıdır. Ayrıca Sinop OSB'nin de bu güzergâhta bulunması bu tespiti güçlendirmektedir. Karayolu Genel Müdürlüğü verilerine göre, gün içinde şehre giriş çıkış yapan taşıt ortalaması Sinop-İnebolu ve Yakakent-Gerze bölümünde 3000-5000 iken, Sinop OSB-Fatih Caddesi civarında 6000-10000 arasında değişmektedir (KGM, 2021).

Şehirlerin kendi içerisinde uzak ve yakın çevresiyle bütünleşmesi ulaşım hatlarının iyi olmasına bağlıdır. Şehir içi ulaşımın önemli bir bileşeni olan yollar planlı bir şekilde inşa edilmelidir. Bu durum şehrin mekânsal gelişimini doğrudan etkilemektedir. Diğer yandan şehir içi ulaşımın yetersiz olduğu alanlarda yerel halkın kültürel ve sosyoekonomik faaliyetleri sekteye uğramaktadır (Yılmaz Çildam, 2016). Sinop şehrinde ulaşım sistemleri toplu taşıma araçlarıyla yapılmaktadır. Şehirde belediyeye ait herhangi bir otobüs ve dolmuş hattı bulunmamaktadır. Belediye denetiminde faaliyet gösteren 16+1 yolcu kapasiteli 40 adet özel denetimli dolmuş, 17-24 kapasiteli 24 adet özel halk otobüsleri yer almaktadır. Diğer yandan şehirde bulunan dolmuşlar belirli hatlara çalışmaktadır. Bu hatlar toplamda 13 tanedir (Tablo 84). Bu hatlarından bir tanesi Sinop-Akliman çevresine hizmet götürmektedir. Hatların belirlenmesinde ya bir mahalle adı ya da ön plana çıkan unsurlar seçilmiştir. Örneğin

Bostancılı Mahallesi'nde yer alan havalanı, Ordu Mahallesinde bulunan Organize Sanayi alanları gibi etkenler dolmuş hatlarını belirlemiştir. Dolmuş hatlarında sefer sıklığı 10-15 dakika arasında değişmektedir. Sabah 6'da başlayan dolmuşlar gece 22'ye kadar hizmet vermektedir. Yaz aylarında taleplere bağlı olarak 23,00-24,00'e kadar yolcu taşınmaktadır. Şehirde yer alan 13 mahalleye dolmuş seferleri bulunmaktadır. Dolmuş ücretleri 3,00-5,00 TL arasında değişmektedir. Bunlara ek olarak yakın ilçelere ulaşım kooperatif tarzı minibüslerle yapılmaktadır. Yakın ilçelere sefer sıklığı 30 dakikayla 1 saat arasında değişmektedir.

Tablo 84: Toplu Taşıma Ulaşım Güzergâhları ve Özellikleri

Ulaşım Hatları	Hafta İçi	Cumartesi	Pazar
Sinop Akliman/Dibekli	06:15-22:00	06:15-22:00	07:00-22:00
Korucuk/Otogar/Kiraztepe	06:15-22:00	06:15-22:00	07:00-22:00
Korucuk İçi Bostancılı	06:15-22:00	06:15-22:00	07:00-22:00
Havalanı/Cezaevi/Fen Fakültesi	06:15-22:00	06:15-22:00	07:00-22:00
Sinop Sanayi/Ordu	06:15-22:00	06:15-22:00	07:00-22:00
Sinop/Toki/Hemşirelik	06:15-22:00	06:15-22:00	07:00-22:00
Fen Lisesi/Güzel Sanatlar Fakültesi/Osmaniye	06:15-22:00	06:15-22:00	07:00-22:00
Hastane/Çarşı/Zeytinlik	06:15-22:00	06:15-22:00	07:00-22:00
KYK/Hastane/Toki/Sanayi/Ordu	06:15-22:00	06:15-22:00	07:00-22:00
KYK/Eğitim/Fen Fakültesi	06:15-22:00	06:15-22:00	07:00-22:00
KYK/Hastane/Akliman	06:15-22:00	06:15-22:00	07:00-22:00
Bostancılı/Hastane/Sanayi/Ordu	06:15-22:00	06:15-22:00	07:00-22:00
Esentepe/Akliman	06:15-22:00	06:15-22:00	07:00-22:00

Kaynak: Sinop Zabıta Müdürlüğü

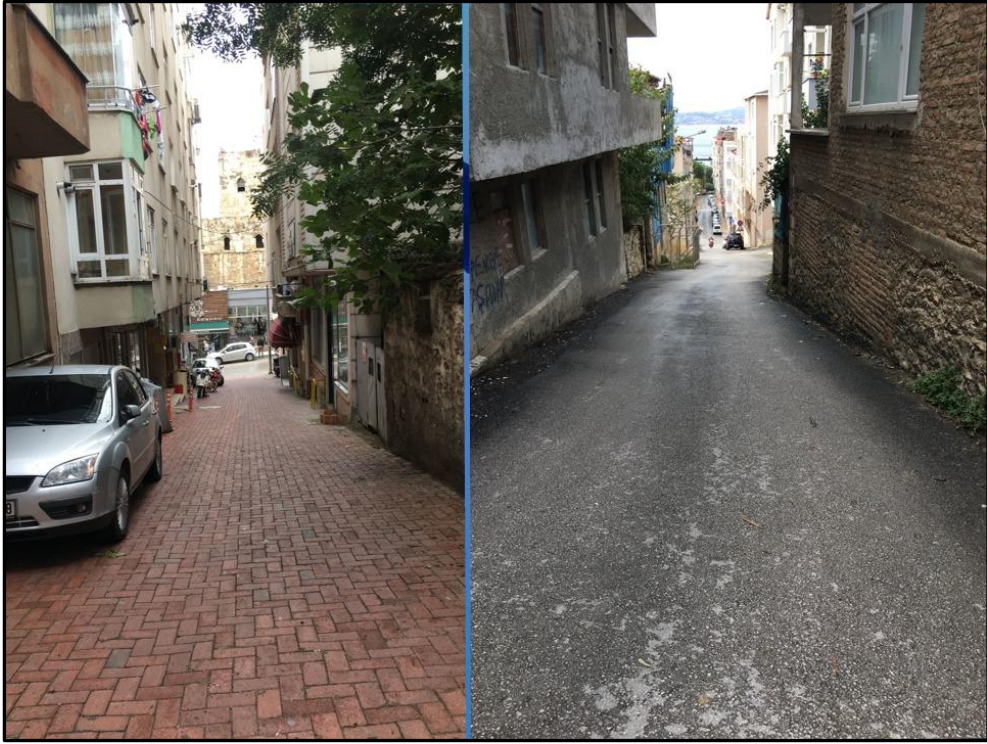
Şehirde ulaşımın önemli unsurlarından birisi de ticari taksilerdir. Çalışma alanında 10 adet taksi durağı mevcuttur. Şehirde aktif olarak plaka sayısı açısından en fazla taksi çalıştıran Havalimanı Taksi Durağı'dır. Duraklarda istihdam oranları incelendiğinde 5-8 kişi arasında değişmektedir (Tablo 85).

Tablo 85: Sinop Şehrinde Ticari Taksi Durakları ve Özellikleri

Durak Adı	Plaka Sayısı	Çalışan
Havalimanı Taksi	10	8
Hastane Taksi	8	8
Tekin Taksi Durağı	7	7
Şen Taksi	6	5
Huzur Taksi	8	6
Yıldız Taksi	7	6
Bizim Taksi	6	5
Sinop Doblo Taksi	6	5
Sinop Taksi	5	5
Erfelek Taksi Durağı	5	4
Toplam	68	59

Kaynak: Sinop Esnaf ve Sanatkârlar Odası

Şehirde yer alan 10 taksi durağında 68 plakalı araç yer almaktadır. Söz konusu araçlarda toplamda 59 kişi çalışmaktadır. Şehirde bazı duraklar tam kapasiteyle çalışırken, bazıları kapasitenin altında çalışmaktadır. Sinop havalimanına erişimi sağlamak için genelde taksiler tercih edilmektedir. Ticari taksilerin plaka numaraları 57'dir. Şehir içerisinde hemen hemen bütün alanlara dolmuşların erişmesine bağlı olarak taksiler genelde acil işleri olanlar ya da toplu ulaşım araçlarını pek tercih etmeyen vatandaşlar tarafından kullanılmaktadır. Sinop şehrinin sokak yapısı morfolojiye bağlı olarak her yerde aynı genişlikte değildir. Bazı alanlarda sokaklar genişken, diğer alanlarda çok dardır (Fotoğraf 33).

Fotoğraf 33: Sinop'un Dar Sokaklarından Görünümler

Örneğin kentin en önemli işlek caddelerinden birisi olan Fatih Caddesi'nde kişisel araçların park edilmesi sonucu bazı zamanlarda park etme problemi oluşmaktadır. Bu durum dolmuş duraklarının işlevini yitirmesine neden olmaktadır. Bunlara ek olarak dini bayramlarda aile büyüklerini ziyaret etmeye gelen Sinoplular kentte önemli oranda yoğunluğa neden olmaktadır. Bu durum taksi ve dolmuş taksilerin çalışma saatlerini etkilerken, aynı zamanda durakların fonksiyonel özelliklerini de sekteye uğratmaktadır. Yaz ve kış mevsimlerinde havanın yağışlı geçmesi durakların kullanım alanlarını güçleştirmektedir. Şehrin eğitim kurumlarının yoğunlaştığı caddelerden birisi olan Okullar Caddesi, merkezi iş alanları ve turizm

etkinliklerinin yapıldığı Enver Bahadır Caddesi'nde taksi ve dolmuşlar her yıl belirli dönemlerde yoğun çalışmaktadır. Şehirde duraklar hastane önü, PTT karşıtı ve park önü gibi belirli yerlerde yapılmaktadır. Turizm sezonunda şehre gelenler yanlarında yük getirdikleri için genelde taksileri tercih etmektedir.

Sinop şehrinde trafiğin en yoğun olduğu caddeler Fatih, Okullar ve Enver Bahadır caddeleridir. Söz konusu caddeler doğu-batı yönünde uzanmaktadır. Samsun-Sinop yolu güzergâhının belirli mesafesinden başlayan Fatih Caddesi araştırma sahasının en yoğun olan caddesidir. Şehre giriş çıkışın sağlandığı bu cadde Camikebir Mahallesi'ne kadar uzanmaktadır. Fatih Caddesi'nin bitiminde Sakarya Caddesi başlamaktadır. Ancak söz konusu cadde merkezi iş alanlarında yer aldığı için trafiğe kapalı⁴⁴ ve yaya yolu olarak kullanılmaktadır. Diğer yandan Okullar ve Enver Bahadır caddeleri yakın çevresinde iş yerleri ve eğitim kurumları olmasından dolayı trafik açısından yoğunluğun yaşandığı yerlerdendir. Hükümet Binası ve valiliğinin bulunduğu alanlarda trafik gün içerisinde aksamaktadır. Ayrıca yolların şehir içerisinde düzelterek korunması sağlanmıştır. Otogar şehir merkezinin dışarısında Sinop-Samsun karayolu güzergâhı üzerindedir. Bunlara ek olarak havalanın kentsel alana belirli mesafede konumlanması uçuşları kontrol edilebilmek amacıyla. Aynı zamanda Bostancılı Mahallesi'nde söz konusu yapının inşa edilmesi mahalleler arası sosyoekonomik yapının düşünüldüğünü ortaya koymaktadır.

Merkez ilçede ana yollar üzerinde konumlanan benzin istasyonları yeni iş alanların açılmasını sağlamış ve bu kısımda yerleşme çekirdeklerini oluşturmuştur. Bu kapsamda Samsun-Sinop D-010 karayolu güzergâhında söz konusu yapıları görmek mümkündür. Bu işletmelerin yanlarında araç bakımı, lokanta ve dinlenme tesisleri gibi çeşitli hizmetler sunulmaktadır.

Şehir içi ulaşımda önemli parametrelerden birisi de tescilli araç sayılarıdır. İlçede tescilli araç sayısı her geçen gün artmaktadır. 2010 yılında yaklaşık 40 bin seviyesinde olan tescilli araçlar, 2020'de 61 bin 500'ü aşmıştır (Tablo 86). Bahsedilen süre içerisinde artış %58,8 oranındadır. Bu noktadan hareketle araştırma sahasında trafiğe kayıtlı araç sayısı düzenli olarak artmıştır. İl genelinde en çok tercih edilen araç türü otomobildir. Oransal olarak %52,1'e karşılık gelmektedir (Tablo 87). Kamyonet (%15) ve traktör (%14,9) onu izlemektedir. Otobüs (%0,5) ve özel amaçlı taşıtlar

⁴⁴ Sakarya Caddesi Sinop Belediyesi'nin taşınmasına bağlı olarak belirli oranda trafiğe açılmıştır. Bu alanda trafik akışı 2022 yılı itibarıyla tam kapasiteye ulaşması planlanmaktadır.

(%0,4) en az tercih edilen araçlardır. Şehir içi ulaşımda mevcut veriler incelendiğinde en fazla otomobil tercih edildiği görülmektedir. Bu durum dönem şartları ve insanların bir yerden başka bir yere daha rahat ve konforlu ulaşma isteğinden kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda günümüz şartlarında zaman kavramı önemli olduğu için otomobil kullanılması gayet doğaldır.

Tablo 86: Sinop Şehrinde Tescilli Araç Sayıları (2010-2020)

Yıllar	Tescilli Araç Sayıları
2010	38741
2011	42043
2012	45098
2013	48072
2014	50558
2015	53022
2016	56377
2017	58862
2018	59998
2019	60007
2020	61545

Kaynak: Sinop Emniyet Müdürlüğü

Tablo 87: Sinop İlinde Tescilli Araç Türleri

Araç Türü	Sayısı
Otomobil	32064
Kamyonet	9232
Traktör	9171
Motosiklet	6523
Kamyon	2093
Minibüs	1908
Otobüs	307
Özel Amaçlı Taşıt	247
Toplam	61545

Kaynak: TÜİK

Şehirde otomobilden sonra kamyonet ve traktör kullanımı fazladır. Bu durum daha çok şehre bağlı kırsal alanlarda görülmektedir. Geçimlerini tarım ve hayvancılıkla sağlayan köy alanlarında söz konusu araç türü kullanımı yaygındır. Ayrıca gerek Sinop şehrinde bulunan sanayi alanları gerekse ilde bulunan organize sanayi bölgelerinde kamyonet, traktör ve kamyon kullanımı fazladır. Daha çok nakliye işlerinde kullanılan söz konusu araçlar şehrin trafik akslarında yer yer tıkanmalara neden olmaktadır. Bunlara ek olarak şehirde merkezi alanlarda özellikle büfe, kantin, kafeterya ve pizzacı gibi işletmelerde servis aracı olarak motosiklet kullanımı oldukça yaygındır. Kısa mesafelere erişimi kolay olması ve rahat hareket etme kabiliyeti motosikleti ön plana çıkarmaktadır. Ayrıca hem ekonomik hem de pratik olan söz

konusu araçlar şehir trafiğine takılmadan zamanında sevkiyat yapmak için kullanılmaktadır.

Bunlara ek olarak il genelinde TÜİK verilerine göre 2020 yılında toplam 1,563 kaza gerçekleşmiştir. Bu kazalardan 493'ü yaralanma ile sonuçlanırken 23'ünde ölüm yaşanmıştır. Ölümlerin birçoğu karayolu trafiğinde oluşan sürücü hatalarından kaynaklanmaktadır. Trafik kazalarının mekânsal boyutu yol ağı özellikleri ve insan aktivitelerine bağlıdır. İnsanların trafikte çeşitli hareketleri trafik kusurlarını ortaya çıkarmakta ve trafik güvenliği tehlikeye düşmektedir. İnsanların mekân üzerindeki hareketleri bölgesel olarak coğrafyaların farklı tanımlanmalarına ve ona yüklenen anlamların değişmesine neden olmaktadır (Bao, Yang, Zeng ve Shi, 2021). Şehir içi trafikte kazaların çoğunun karayollarında olması, sürücü dikkat eksikliği, gergin olma ve yol ağ sisteminden kaynaklanmaktadır.

Şehir içi ulaşım bazen kontrollü bazen de kontrolsüz bir şekilde sürmektedir. Şehir içi ulaşımında trafik hayati bir önem taşımaktadır. Ancak şehirde trafikte aksamlar meydana gelmektedir. Ana arterlerin ara yollarla şehir merkezinde çakışması, nüfus ve araç sayısının artması, ticari yoğunluk, şehir fonksiyonlarının belirli noktalarda yoğunlaşması şehir içi ulaşımında yetersizliklere yol açmaktadır (Yılmaz Çildam, 2016). Şehir içerisine giriş Fatih Caddesi üzerinden yapıldığı için belirli mesafelerde yoğunluk aşırı düzeyde olmaktadır. Şehir içerisinde parkomat uygulaması belediye ve valilik binasının bulunduğu alanlar ve Enver Bahadır Caddesi boyunca yapılmaktadır. Yaz aylarında turizm sezonu ve dini bayramlarda çok sayıda insanın Sinop şehrine gelmesi nedeniyle caddelerin işlevi azalmaktadır. Samsun-Sinop D-010 karayolunun Korucuk Mahallesi civarında iki rotaya ayrılmaktadır. Kente batı yönünde giriş, Abalı-Dibekli köyleri üzerinden Fatih Caddesi'nden sağlanmaktadır. Güney ve güneybatı yönünde giriş ise Ordu ve Osmaniye mahallelerinden yapılmaktadır. Sinop-Samsun yolu 15. kilometrede açılan Çiftlik ve Demirciköyü tünelleri şehre gelenlerin erişimlerini kolaylaştırmaktadır. Şehre giriş çıkışların daha kontrollü ve düzenli olabilmesi için ulaşım akslarının güçlenmesi gereklidir. Ayrıca geniş kapsamlı sürdürülebilir bir ulaşım planı hazırlanmalıdır.

Sinop şehri tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış önemli yolların kavşak noktasında yer almıştır. Sinop şehrinin ulaşım tarihine önce değinildiği için burada etraflıca açıklanmayacaktır. Şehrin ulaşım akslarında güçlü bağlar olduğu gibi zayıf halkalar da mevcuttur. Araştırma sahasının içerisinde bulunduğu alanın bir

kısmını kapsayan D-010 karayolu Batı Karadeniz Bölümü içerisinde önemli bir ulaşım ağına sahiptir. Söz konusu hat kuzeybatı kesiminde Ayancık ilçesi, güneydoğu kesiminde ise Gerze ilçesi sınırlarına girerek araştırma alanına dâhil olur. Abalı ve Dibekli köylerinden geçilerek Bostancılı ve Gelincik mahallelerinden Sinop şehrine giriş yapılır (Fotoğraf 34).

Fotoğraf 34: Sinop Şehrine Girişten Bir Görünüm

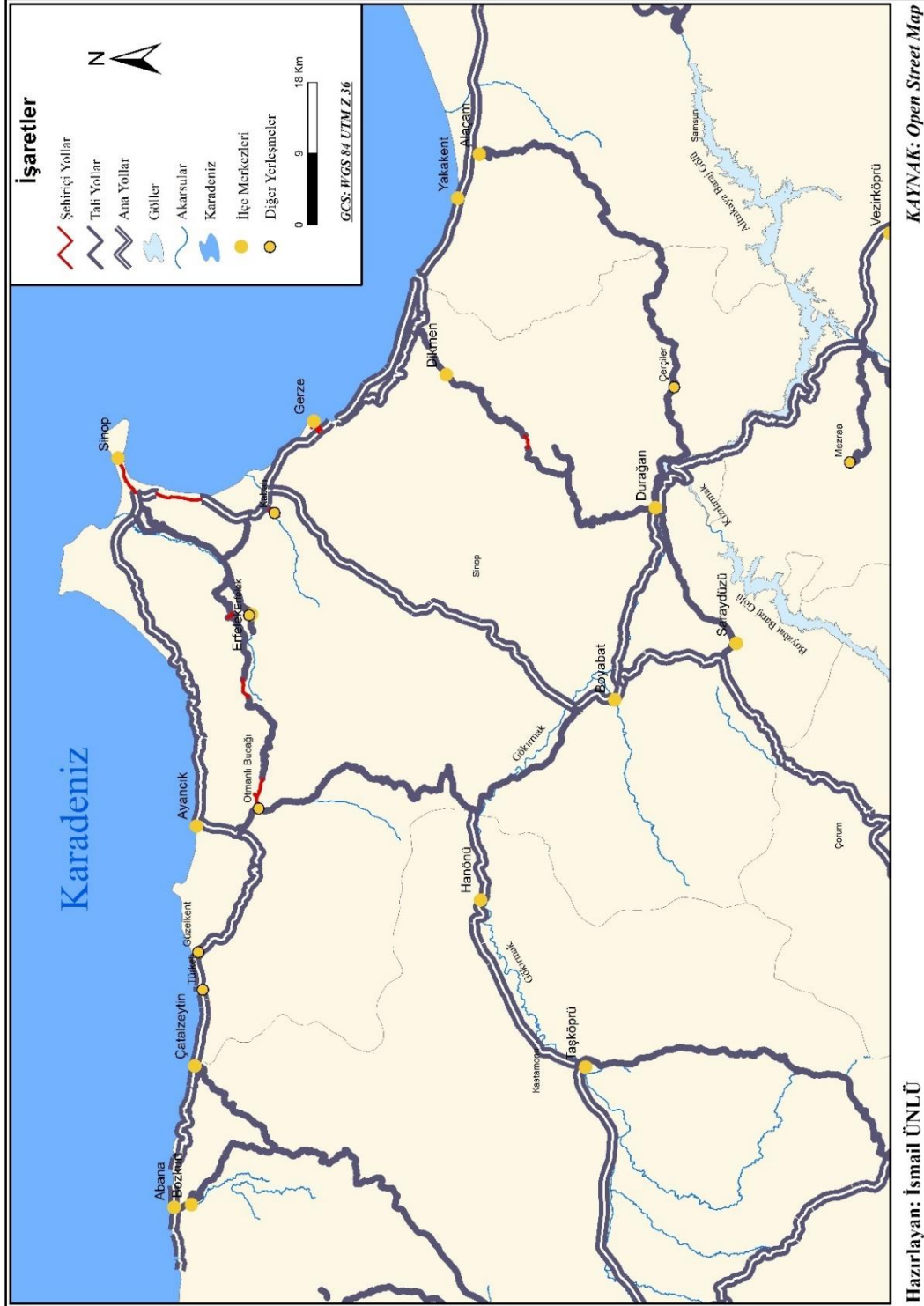
Şehrin güneydoğu kesiminde Ordu ve Osmaniye mahalleleri üzerinden D-010 karayoluna bağlanılır. Sinop şehrinin yakın ve uzak çevrelerine belirli mesafede uzaklıkları bulunmaktadır. Nitekim en yakın ilçe merkezine uzaklığı 30 km ile Erfelek'tedir (Tablo 88). Gerze (37 km) ve Ayancık (59 km) diğer yakın ilçeleri oluşturmaktadır.

Tablo 88: Bazı İlçe Merkezlerinin Sinop Şehrine Uzaklıkları

İlçeler	Uzaklıkları
Erfelek	30
Gerze	37
Ayancık	59
Dikmen	75
Boyabat	85
Türkeli	93
Saraydüzü	107
Durağan	111

Kaynak: KGM

Sinop ilinin ilçelerinden olan Dikmen (75 km) ve Boyabat (85 km) şehre uzak mesafededir. Şehrin kuzeybatı yönünde ilçeler şehre yakın iken, güneydoğu kesimindekiler daha uzaktır. Sinop şehri ilçelerine göre daha merkezi konumda olduğu için ulaşım ağı nispeten gelişmiştir. Kuzeybatı ve güneydoğu yönünde uzanan yollar Sinop şehrinde birleşmiştir (Harita 15)

Harita 15: Sinop ve Yakın Çevresinde Karayolu Ağ Özellikleri

Sinop şehrinde günün her saatinde Türkiye'nin hemen hemen yer yerine ulaşım söz konusudur. Samsun ile yakın olmasından dolayı yük ve taşımacılık gelişmiş buna bağlı olarak ticari ilişkiler iyi düzeydedir. Diğer yandan şehirler etrafındaki her yerleşmelerle güçlü ilişkiler kuramayabilir. Bu durumun temel sebebi fiziki mesafe ve sosyomekânsal gelişmişlik seviyesidir. En az ilişki kurulan yerleşmeler Türkeli, Hanönü, Taşköprü, Durağan ve Saraydüzü iken, en çok ilişki kurduğu yerleşmeler ise Boyabat, Erfelek, Gerze ve Yakakent'tir. Erfelek ve Gerze'de oturanların bir kısmı şehirde alışveriş yapma ya da ticari ilişkilerini sağlamak amacıyla gelmektedir. Diğer yandan organize sanayide ham madde temini ve yarı mamul-mamul madde etkileşimi olduğu için Boyabat yerleşmesi şehirle sıkı bir bağı vardır. Sanayi ürünlerinin il dışına gönderimi ve ihracat potansiyeli bu anlamda ilişkileri kuvvetlendirmektedir. Bunlara ek olarak şehirde mağaza sayısının ilçelere göre nispeten fazla olması civar ilçelerden şehre gelinmesini sağlamaktadır. Turizm sezonunda İstanbul, Ankara ve çeşitli illerden tatil amaçlı ziyaretçiler geldiği için araç sayısı artmakta ve sefer sayıları sıklaşmaktadır. Şehrin yakın ve uzak ilçeleriyle olan önemli derecede ulaşım bağı oluşmuştur. Aynı zamanda şehre bağlı kırsal alanlarda bu durum geçerlidir. Sinop şehrinde yaz kış aylarında taşınan yolcu sayısı ve sefer sıklığı değişkenlik göstermektedir. Bu durum ulaşım yoğunluğunu etkilemektedir. Sinop şehrinin uzak çevresiyle ulaşımı otobüs terminallerinden diğer yerleşmelere yapılan seyahatler aracılığıyla gerçekleşmektedir. Sinop'un en önemli ulaşım elemanlarından birisi Sinop Otogar şehir için yeterli düzeyde olduğu söylenebilir (Fotoğraf 35).

Fotoğraf 35: Sinop Otogarı'ndan Bir Görünüm

Otogarda toplam 25 peron, 9 büro, 2 büfe ve 6 dükkân yer almaktadır. Bahar ve yaz aylarında önemli ölçüde yolcu ağırlayan söz konusu otogar şehri ulaşım açısından rahatlatmaktadır. Sinop otogarı D-010 karayolunda Sinop-Erfelek güzergâhında konumlanmıştır. Yerel otobüs firmalarıyla çevre ilçelere hizmet veren alan, ulusal ölçekte bilinen firmalarla Türkiye'nin çeşitli yerlerine hizmet götürmektedir. Yaz mevsiminde Marmara, İç Anadolu ve Ege bölgeleri başta olmak üzere deniz ve sula turizm kapsamında ziyaretçileri ağırlamaktadır. Seferlerin daha çok İstanbul, İzmir, Tekirdağ ve Ankara'ya yapıldığı bilinmektedir. Otogara erişim şehir içi ulaşımında hizmet veren dolmuşlarla sağlanırken, aynı zamanda ilçelerden gelen minibüslerle yapılmaktadır. Şehrin uzak çevresiyle ilişkisinin belirlenmesinde önemli bir parametre olan trafik hacim değerleri şehre giriş çıkışların hangi karayolundan sağlandığını ortaya koymaktadır (Yılmaz Çildam, 2016). Buna göre Boyabat Sinop karayolu güzergâhında günlük 5,100 trafik hacmi bulunurken, Sinop-Gerze arasında ise 3,917'dir. Yıllık olarak her iki hattan 3,000-6,000 araç giriş yapmaktadır (KGM, 2021). Sinop şehrinde devlet yollarının trafiğe sahne olan dilimi Sinop-İnebolu kesimi ve Fatih Caddesi'dir. Bu alanda daha çok otomobil geçişi yapılmaktadır. Turizm sezonunda yoğun bir araç trafiği meydana gelmektedir.

Bölgenin ulaşım ağının eskiye göre iyi düzeyde olduğu söylenebilir. Ancak yeni güzergâhlarla ulaşım ağı çeşitlendirilebilir. Ulaşım alt yapısıyla şehir ve kırsal alanlar birbirlerine bağlanmaktadır. Sosyal ve ekonomik yönden kalkınma sağlamak için ulaşım alt yapısının geliştirilmesi gereklidir. Ulaşım alt yapısı tamamlandığında ekonomik faaliyetlerin hayat bulmasını sağlayacaktır. Bu nedenle güçlü ulaşım alt yapısına sahip olmak ekonomik açıdan ilerlemeye karşılık gelmektedir (Skorobogatova ve Merlino, 2017). Sinop şehrinin kalkınma ve sürdürülebilirliğini sağlayabilmesi için güçlü ulaşım ağları ve ekonomik ilişkilerin çeşitlendirilmesine ihtiyacı vardır. Ulaşım hatlarının kavşağında yer alan şehirler sanayi ve ticari açıdan gelişim kaydedebileceği göz önünde bulundurulduğunda Sinop'ta bu alanlara yönelik yatırımlara ihtiyacı vardır.

Sinop tarih öncesi çağlarda Milet, Pontus, Roma ve Trabzon Rum imparatorluğu dönemlerinde çift limana sahip olmasından dolayı tarihsel olarak stratejik önem sahipti. Karayolu ulaşımının henüz yeterince gelişme göstermediği zamanlarda liman fonksiyonu yeterince gelişmişti. Sinop'a egemen olan devletler köle, kereste ve çeşitli ürünlerin ticareti için limanı sıklıkla kullanılıyordu (Ünal, 2008; Efe,

2018a). Diğer yandan Beylikler Dönemi'nde liman tamir edilerek fonksiyonel açıdan önemli hale gelmiştir. Osmanlı Devleti'nde özellikle 15. yüzyılda önemli gümrük gelirlerine sahip dört limandan birisi olma özelliğiyle dikkat çekmektedir (Kol, 2017). Bu durum liman şehri olarak Sinop'un aktif bir şekilde ticarete kullanıldığını göstermektedir. Askeri ve ticari amaçları daha uygun hale getirmek için Sinop'a tersane yapılmıştır. Söz konusu tersane ham madde kaynakların varlığına bağlı olarak uzun süre işletilmiştir. Kapasite açısından oldukça büyük gemilerin inşa edildiği yerlerden birisi olan Sinop, tersanesi hem ticaret hem de askerî açıdan önemli bir noktada yer aldığı için deniz yolu ulaşımında tercih edilen güzergâhlar arasındadır (Ünal, 2008). 19. yüzyılda imzalanan Paris Antlaşması gereği tersane bulundurma özelliğini kaybeden Sinop şehri stratejik açıdan önemli bir özelliğini yitirmiştir (Kol, 2017). Samsun ve Trabzon limanları demiryolu bağlantılarının sağlanması ve karayolu ulaşım yapılarının güçlenmesi sonucunda hinterlandlarını uzak bölgelere taşımışlardır. Bu durum Sinop'un deniz yolu ulaşımında önem kaybetmesine neden olmuştur.

Bir yerin deniz ulaşımında önemini anlayabilmek için limanlara uğrayan gemilerin nitelikleri ve sayılarını bilmek önemlidir. 2018 yılında 72,360, 2019'da 55,302, 2020'de ise 48,821 Türk ve yabancı bandrollü gemiler Türk limanlarına uğramıştır (Denizcilik Sektör Raporu, 2021). Sinop limanına uğrayan gemilerin istatistiklerine bakıldığında ise 2017'de 132 gemi, 2018'da 168, 2019 ve 2020'de 1 gemi limana uğramıştır. 2020'deki azalmanın temel sebebi COVID-19 pandemisidir. Sinop limanına gelen kruvaziyer gemi ve yolcu sayısı incelendiğinde 2013'te 16 kruvaziyer gemi 7,460 yolcu, 2014'te 30 kruvaziyer gemi 17,518 yolcu, 2015'de 5 kruvaziyer gemi 1,361 yolcu, 2016'da 2 kruvaziyer gemi 174 yolcu gelmiştir. 2018'de 1 kruvaziyer gemi ve 103 yolcu Sinop limanına uğramıştır. 2019-2020 yılları arasında Ulaştırma Bakanlığı tarafından herhangi bir kayıt yapılmamıştır. Gemi acente firmaları açısından değerlendirildiğinde Türkiye'de toplam 1,346 firma faaliyet göstermektedir. Bunlardan yalnızca 3'ü Sinop'tadır. Bu durum mevcut durumun yeterli olmadığını göstermektedir. Sinop'ta denizcilik eğitimi veren bir lise bulunmaktadır. 2020-2021 eğitim öğretim döneminde 55 öğrencisi bulunmaktadır (Denizcilik Sektör Raporu, 2021). Söz konusu lise Prof. Dr. Necmettin Erbakan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'dir. Bu lise şehre bağlı olan Çiftlik Köyü sınırları içerisindedir. Bütün bu değişkenler incelendiğinde Sinop şehrinin deniz yolu ulaşımında yeterince değerlendirilemediğini göstermektedir. Limana uğrayan gemiler istatistiksel açıdan

çok azdır. Aynı zamanda yıllar içerisinde kruvaziyer gemi ve yolcu sayısında düşüş kaydedilmiştir. Deniz yolu ulaşımında Karadeniz’de önemli bir noktada bulunan Sinop, tarihsel olarak bir misyona sahip olmasına rağmen yeterli düzeyde lojistik şartlarının oluşmaması sebebiyle deniz yolu ulaşımı açısından yalnızlığa terk edilmiştir. Balık yakalama amacıyla deniz yolu taşımacılığı kullanılmaktadır. Aynı zamanda küçük teknelerle yerel halk tarafından mini turlar düzenlenmektedir.

Çalışmanın bu aşamasında havayolu ulaşımı ve Sinop şehrine olası etkileri ele alınacaktır. Küreselleşmenin getirdiği olgulara bağlı olarak hız, konfor ve güvenliğe ilişkin talep ve ihtiyaçlar zaman mefhumunu önemli hale getirmiştir (Bakırcı, 2012). Bu kapsamda ulaşım sistemleri çeşitlenmiş, insanlar gideceği yere en kısa sürede ulaşmayı tercih etmektedir. Temel ulaşım sistemlerinden birisi olan havayolu ulaşımı diğer ulaşım sistemlerine göre sahip olduğu üstünlükler dolayısıyla ulusal ve uluslararası seyahatler de sıkça kullanılmaktadır. Türkiye’de mevcut olarak 54 havalimanı bulunmakta bunlardan 37’sinde uluslararası uçuş yapılmaktadır. 13 havalimanı ise askeri amaçla kapsamında değerlendirilmektedir. Türkiye’nin uluslararası uçuş hatlarına sahip hatlardan birisi olan Sinop Havalimanı 1993 yılında hizmete girmiştir (Fotoğraf 36)

Fotoğraf 36: Sinop Havalimanı’ndan Bir Görünüm

Devlet Hava Meydanları İşletmesi bünyesinde faaliyet gösteren söz konusu kurum, Sinop şehri ve yakın çevresindeki yerleşmelere havayolu ulaşım hizmeti

vermektedir. 5 adet radar ve seyrüsefer yardımcı cihazları bulunmaktadır (Havayolu Sektör Raporu, 2020). Diğer yandan turizm için önemli bir değer olan Sinop havalimanı her yıl binlerce yolcu ağırlamaktadır. 2020 yılında iç hatlarda toplam olarak 5,919 uçak giriş-çıkış sağlamıştır. Dış hatlarda ise 29'dur. Ticari uçakların geliş gidiş rakamları incelendiğinde aylar arasında belirgin farklılıklar vardır. 2020'de toplamda 4,568 ticari uçak giriş-çıkış kaydı yapılmıştır. Diğer yandan yolcu sayısı incelendiğinde 2020'de 547,354 kişi havayolu ulaşımını kullanmıştır (Tablo 89). 2020'de Ocak-Mayıs döneminde COVID-19 pandemisine bağlı olarak yolcu sayılarında belirgin düşüş kaydedilmiştir. 2021 yılı ilk altı ay verileri incelendiğinde iç hatlara giriş çıkış yapan uçak sayısı %79 oranında bir azalmıştır. Diğer yandan dış hatlarda önceki seneye göre bir artış mevcuttur. Ticari uçaklarda ise oransal olarak %87,9 oranında düşüş bulunmaktadır. Son olarak yolcu sayıları bahsedilen dönemde 60 bin civarındadır.

Tablo 89: Sinop Havalimanında Yıllık Uçak ve Yolcu Trafığı (2020-2021⁴⁵)

	Aylar	İç Hatlar	Dış Hatlar	Ticari Uçak	Yolcu
2020	Ocak	122	1	90	12412
	Şubat	214	1	168	22329
	Mart	286	1	232	29738
	Nisan	288	1	232	29738
	Mayıs	294	1	232	29738
	Haziran	352	1	270	34310
	Temmuz	480	1	354	44587
	Ağustos	655	4	460	56079
	Eylül	873	4	540	63670
	Ekim	1021	4	618	70894
	Kasım	1146	5	674	76011
	Aralık	188	5	698	78028
	Toplam	5919	29	4568	547534
2021	Ocak	48	4	20	2274
	Şubat	124	6	40	4609
	Mart	200	6	78	10080
	Nisan	234	6	100	10080
	Mayıs	270	6	120	12307
	Haziran	365	6	192	20617
	Toplam	1241	34	550	59967

Kaynak: DHMİG

Bir önceki senenin ilk altı ayına göre %62,1 oranında azalma tespit edilmiştir. Bu kapsamda COVID-19 pandemisi Sinop havalimanında iç ve dış hatlara gelen uçaklar ve ticari uçakları olumsuz yönde etkilemiştir. Pandemi döneminde seyahat

⁴⁵ Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü tarafından 2021 yılına ait veriler ilk altı ayı kapsayacak şekildedir. Bu yüzden tabloda ilk altı ayın verileri kullanılmıştır.

kısıtlamalarına bağlı olarak hava yolu ulaşımını tercih eden yolcuların sayıları 2020 yılının ilk aylarında düşük rakamlarda seyretmesine rağmen kademeli normalleşme adımlarına bağlı olarak Aralık ayında 80 binleri görmüştür. 2021’de bir önceki yıla göre havayolu ulaşımını tercih eden yolcu sayılarında keskin düşüşler mevcuttur. Eldeki veriler incelendiğinde Sinop Havalimanı Şehir içi havayolu ulaşımında önemli bir değerdir. Zaman kavramının önemli olduğu bugünlerde özellikle Almanya, Fransa, Belçika ve Hollanda’dan birçok Sinoplu Şehri ziyaret etmek için havayolu ulaşımını kullanmaktadır. Aynı zamanda çevresindeki yerleşmelere de hizmet götüren havalimanı Şehrin çehresini değiştirmekte Sinop’un kent kimliğini ileri seviyeye taşımaktadır.

Çalışmanın bu safhasında Şehrin iletişim fonksiyonuna değinilecektir. Bilindiği gibi basın-yayın kuruluşları dünyada olan olayları tarafsız bir Şekilde izleyicilerine aktarmaktadır. Diğer yandan Şehirde meydana gelen olaylar, kutlamalar ve önemli günler basın-yayın organları vasıtasıyla duyurulmaktadır. Sinop Şehrinde basın-yayın kuruluşlarını radyo-televizyonlar ve gazeteler oluşturur. Cumhuriyet dönemi ve sonrasında önemli bir basın organlarından olan Sinop Gazetesi Kurtuluş Savaşı ve sonrasında meydana gelen olayların halka duyurulmasında önemli bir misyon üstlenmiştir. Belirli bir süre yayın hayatına devam eden gazete 20. yüzyılın ortalarına doğru kapatılmıştır. Şehirde çıkan günlük ya da haftalık olarak çıkan gazeteler beş tanedir. Bunlar Sinop Pusulası, AjansSinop, Haber57, Sinop Flash Haber ve Vitrin Haber’dir. Sinop Yıldız Tv ve Sinop 57 Tv kentte yayın yapan televizyon kanallarıdır. Ayrıca Barış Fm, Boyabat Fm ve Show Radyo araştırma alanında bulunan radyo kuruluşlarıdır.

Şehirde 20. yüzyılın ilk yarısında Türk Ocağı ve Türk Bahçesi dergileri yayın hayatına çıkmıştır. Söz konusu organlar Sinop’ta ilmi ve kültürel faaliyetlerin tesis edilmesi amacıyla kurulmuştur. Yaklaşık 10 yıl yayın hayatında kalan dergiler çeşitli nedenlerle kapatılmıştır. Buna karşılık olarak Şehirde ulusal yayın yapan kuruluşların gazete ve dergilerin dağıtımı mevcuttur. Ayrıca Sinop Üniversitesi’nde akademik yayın yapan dergiler de vardır. Sosyal Bilimler Dergisi ve Fen Bilimleri Dergisi bu kapsamda bilimsel çalışmalar yürütmektedir. Bunlara ek olarak üniversitenin çıkardığı bir Haber Bülteni dergisi bulunmaktadır.

Turizmle Şehir arasında çok yönlü bir ilişki söz konusudur. Turizm bir yandan Şehirleşmeye katkı sağlarken, diğer yandan Şehir ve yakın çevresindeki yerleşmelerle

bağını kuvvetlendirmektedir. Aynı zamanda şehir içi arazi kullanımlarını etkilemektedir (Akengin ve Dinç, 2020). Diğer yandan insanlar şehirlerin kalabalık ve gürültülü ortamlarından uzaklaşmak için turizm destinasyonlarına yönelmektedir. Bu kapsamda insanlar hayata dair kaygı ve stresten uzaklaşarak dinlenme, eğlence, gezme ve alışveriş gibi çeşitli ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

Şehirler sahip oldukları doğal ve kültürel güzellikleriyle önemli çekim alanlarıdır. Hem kendi sakinleri hem de şehir dışından gelenlerin faydalanabileceği önemli bir turizm arz sahasıdır. Bu bağlamda Sinop şehri doğal ve kültürel güzellikleriyle Batı Karadeniz Bölümü'nde öne çıkan turistik destinasyonlar arasında yer almaktadır. Nitekim 2023 yılı Türkiye Turizm Stratejisi'nde söz konusu alan Batı Karadeniz Kıyı Koridoru olarak tanımlanmıştır. Aynı zamanda bu bölge İstanbul ve Ankara gibi metropol kentlere hizmet edecek iç turizm gelişim koridoru olarak belirlenmiştir. Kültür, kıyı ve doğa turizm kapsamında gelişim kaydetmesi ön görülmüştür (Türkiye Turizm Stratejisi, 2007).

Sinop şehri ve yakın çevresi turizm faaliyetleri açısından büyük bir potansiyele sahiptir. Şehir sahip olduğu kıyı morfolojisi, göller, orman alanları ve doğal hayatı ile turizm bakımından önemli bir değerdir. Araştırma alanının turizme bağlı doğal unsurlarından birisi kıyılardır. Sinop şehri ve yakın çevresinin toplam kıyı uzunluğu 110 kilometredir (Tok, 2000). Genel olarak kıyılar çok girintili ve çıkıntılı değildir. Ancak falezler yoğunluktadır. İnceburun ve Boztepe yarımadaı dışında kıyılar genelde ince ve uzun bir şerit halinde uzanmaktadır (Fotoğraf 37)

Fotoğraf 37: Boztepe Yarımadaı'ndan Bir Görünüm

Genel olarak kıyılar dardır. Ancak dar alanlar uzun kumsallarla desteklendiği için turizm açısından uygun alanlar oluşturur. Bu alanlar gelen turistlerin istek ve taleplerine uygun ortam hazırladığında deniz turizmi için elverişlidir. Şehrin yakın çevresinde yer alan turizm çekiciliklerinden birisi de Hamsilos Koyu'dur. Bu koy doğal güzellikleri, yaban hayatı ve eşsiz güzellikleri Batı Karadeniz Bölümü'nün önde gelen turizm destinasyonları arasındadır. Arazi çalışmaları esnasında yapılan sözlü görüşmelerde araştırma alanın mesire yeri olarak kullanıldığı ifade edilmiştir. Bu durum turizm destinasyonun amaç dışı kullanıldığını ortaya koymaktadır. Ancak Hamsilos Koyu sahip olduğu potansiyelle alternatif turizm kaynakları açısından son derece zengindir. Yat turizmi, kuş gözlemciliği, fotosafari, su sporları, trekking, deniz turizmi ve balıkçılık gibi birçok etkinlik bu alanda yapılabilir (Fotoğraf 38).

Fotoğraf 38: Hamsilos Koyu'ndan Bir Görünüm

Şehre belirli mesafe de olan turizm çekiciliklerinden bir diğeri de Sinop İnceburun Koyu'dur. Türkiye'nin kuzey sınırlarını oluşturması bakımından önem arz etmektedir. Sürekli rüzgârlara açık olması ve deniz kumsalın yer almaması nedeniyle deniz turizmi yapılamamaktadır (Tok, 2000). Ancak gemilerin faydalanabilmesi için fener yapılmıştır. Zaman içerisinde ulaşım imkânlarının genişletilmesiyle bugün Sinop Deniz Feneri başta şehir sakinleri olmak üzere turizm maksadıyla şehre gelenler tarafından ziyaret edilmektedir. İnceburun Koyu'nda kamp için uygun alanlar bulunmaktadır. Ayrıca şehrin gürültü ve stresinden uzak olması nedeniyle rekreasyon

açısından tercih edilmektedir. Su altı fotoğrafçılığı kapsamında dalgıçlar tarafından ziyaret edilmektedir (Tok, 2000). Öte yandan İnceburun Mevkii Türkiye’de inşaatı devam eden nükleer santrallerden birisidir. 2013 yılında nükleer santral kurmak için gerekli girişimler tamamlanmış, 2015’te Bakanlar Kurulu kararıyla onanmıştır. Bu bağlamda 2017’de inşaatına başlanmış, birkaç kez yürütme durdurma kararı almıştır. Tesisin planlandığı alan yüzlerce flora ve faunaya ev sahipliği yapmaktadır. Aynı zamanda önemli oranda orman varlığı bu alanda bulunmaktadır. Nükleer tesis tamamlandığında İnceburun Koyu’na belirli derecede yansımaları olacaktır. En önemlisi nükleer tesiste bir arıza çıktığında şehir biyolojik ve radyolojik açıdan zarar görecektir.

İl Özel İdaresi kapsamında yer alan önemli turizm çekiciliklerinden birisi de Sarıkum Gölü’dür. Korunan alanlar kapsamında yer alan söz konusu göl yüzlerce tür bitki ve hayvan ekosistemini barındırmaktadır. Aynı zamanda yöreye özgü kumul bitkileri de bu alandadır. Ornitolojik kuş gözlemciliği açısından önemli bir turizm çekiciliğidir (Tok, 2000). Göl-çöl-orman-deniz ekosisteminin hepsini bir arada görmek mümkündür.

Şehirde kültürel turizm kapsamında önemli çekicilikler yer almaktadır. Bunlar Sinop Etnografya Müzesi ve Arkeoloji Müzesi ve Tarihi Cezaevi’dir. Kefevi Mahallesi’nde yer alan binanın geçmişi 19. yüzyılın sonlarına kadar uzanmaktadır (Foto 39). Konak 1979 yılında Kültür Bakanlığı tarafından varislerinden satın alınmıştır. 1996’da Ankara Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü tarafından restore edilmiştir.

Fotoğraf 39: Sinop Etnografya Müzesi’nden Görünüm

Osmanlı dönemi sivil mimarlığının sergilendiği yapılardan birisi olan müze, zemin katı kesme taşlarla döşelidir. İkinci kat tamamıyla ahşaptan yapılmıştır. Osmanlı dönemi el sanatları, aile yaşantısına ait unsurlar ve savaşlarda kullanılan birçok malzeme müzede sergilenmektedir. Kültürel turizm kapsamında şehrin önemli unsurları arasında yer almaktadır.

Sinop Arkeoloji Müzesi şehir tarihini ortaya koyan ve turistlere görme fırsatı veren önemli kültürel turizm merkezlerinden birisidir. Kentte müzecilik faaliyetleri 20. yüzyılın ilk ilk çeyreğine kadar gitmektedir. Sinop Kalesi batısında yer alan nekropolden çıkarılan eserler ve şehirde yapılaşma başlamasına koşut olarak hafriyatlardan çıkarılan eserler önce Mektebi İdadi'ye sonra Pervane Medresesi'ne taşınmıştır. Bu alan ilk müze çekirdeğini oluşturması bakımından önem arz etmektedir (Sürücü, Ak ve Kılıç, 2017). 1941'de açılan Sinop Müzesi, belirli bir süre ziyaretçi kabul etmiştir. Daha sonra tadilat ve onarım çalışmaları sonucunda 2006'da modern halini almıştır. Müzede Helenistik, Roma ve Bizans dönemlerine ait, seramikler, vazolar, maskeler, heykeller, süs eşyaları, heykeller ve büstler yer almaktadır (Foto 40)

Fotoğraf 40: Sinop Arkeoloji Müzesi'nde Sergilenen Tarihi Eserlerden Görünüm

Tok (2000)'e göre müzede yaklaşık olarak 1,600 civarında etnografik eser olduğunu belirtmiştir. Bunlardan bazıları Sinop kültürünü yansıtan yerel dokuma

tezgâhları, havlu, baş örtüsü, kadın giysileri ve diğer eşyalardan oluşmaktadır. Toplamda müzede 9,000 ait eser bulunmaktadır. Bu eserlerin büyük bir bölümünü arkeolojik eserler ve sikkeler oluştururken, geriye kalanlar etnografik eserlerdir. Müze her yıl binlerce turist tarafından ziyaret edilmektedir. Bu durum şehrin tanıtımına katkıda bulunurken, sosyoekonomik açıdan kalkınmasını da sağlamaktadır.

Şehrin turizm açısından önemli bir değeri de Sinop Kalesi'dir. Kalenin ne zaman yapıldığı tam olarak bilinmemekle beraber M.Ö. 8. yüzyılda Miletler tarafından yapıldığı öne sürülmektedir (Tok, 2000). Savunma amacıyla düşünülen söz konusu kale Boztepe Yarımadası'nın en dar kesimine inşa edilmiştir (Foto 41)

Fotoğraf 41: Tarihi Sinop Kalesi'nden Görünüm

Kale bugünkü sınırlarına Kral IV. Mihradates zamanında erişilmiş, Roma ve Bizans dönemlerinde surlar onarılmıştır. Tarih boyunca görkemli yapısını koruyan kale, Katip Çelebi ve Evliya Çelebi gibi seyyahlar tarafından da ilgiye layık görülmüştür. Bu yazarlar kale surları, iç yapısı ve mimari özelliklerinden bahsetmişlerdir. Diğer yandan kalede çeşitli isimlerle adlandırılan kale kapıları vardır. Ancak sadece Lonca ve Kumkapı günümüze kadar gelmeyi başarabilen kale kapılarıdır (Tok, 2000).

Sinop şehrinde farklı uygarlıkların hakimiyetine bağlı olarak Sinop Kalesi değişik amaçlarla kullanılmıştır. Bizans döneminde kalenin iç kesimine bir tersane inşa edilmiştir. Anadolu Selçuklular ise devraldığı bu yapıyı tamir ederek limanı kontrol etme ve askeri amaçlarla yeniden revize etmiştir. Dolayısıyla İç Kale olarak adlandırılan

alana Sinop Hapishanesi inşa edilmiştir (Akbeý, 2015). İç Kale 15. yüzyılın sonlarına doğru zindan olarak kullanılmıştır. Yine bu dönemde hapishane ilk misafirlerini ağırlamıştır. İç Kalenin resmi olarak hapishane olarak kullanımı 19. yüzyılın sonlarına kadar gitmektedir. Ayrıca Sinop Hapishanesi taşrada kurulan ilk tevkif kurumu olarak dikkat çekmektedir.

20. yüzyıla gelindiğinde Sinop kalebent ve sürgün şehri olarak anılmaya başlanmıştır. Osmanlıda ağır suç işlemiş kimseler cezalarını çekmek için Sinop'a sevk edilmiş. Kalenin mimari özellikleri, firari şartlarının zor olması ve coğrafi yapısı nedeniyle kaçış imkânları zor olan bir hapishanedir (Yılmaz, 2009, Foto 42). Birçok ünlü sima ve yazar bu hapishanede cezasını çekmiştir. Hapishanede kalan mahkumlara el sanatlarına yönlendirilerek üretim teşvik edilmiştir. Böylece suçluların psikolojik hallerini daha çabuk atlatıp topluma kazandırılması sağlanmıştır.

Fotoğraf 42: Tarihi Sinop Cezaevi'nden Görünümler

1999 yılında Kültür Bakanlığına devredilen yapı turizme kazandırılması hızlandırılmış ve müzeye dönüştürülmüştür. 2007 yılında 150 bin kişi tarafından

ziyaret edilmiştir (Yılmaz, 2009). *Pardon, Firar, Parmaklıklar Ardında* gibi dizilerin bazı bölümleri bu alanda çekilmesi sonucu cezaevi medyada daha fazla yer almıştır. Bu durum şehrin doğal ve kültürel çekiciliklerinin tanıtılmasını sağlamıştır. Bu duruma bağlı olarak ziyaretçi sayılarında artış yaşanmıştır.

Avrupa Birliği tarafından desteklenen proje kapsamında cezaevinin restore edilmesi planlanmaktadır. Tarihi yapının orijinalliği korunarak sanatsal ve kültürel faaliyetlerin yapılabileceği bir deniz müzesi olarak tasarlanmaktadır. Bu kapsamda gerek cezaevi gerekse tarihi surların restore edilerek kültürel turizme kazandırılmak istenmektedir (TRT Haber, 2020).

Şehirde bulunan turizm çekiciliklerinden bir diğeri de Balatlar Kilisesi'dir. Bizanslılara ait önemli eserlerden birisi olan söz konusu kilise M. Ö. 650 yılında yapılmıştır. Geniş bir alana yayılan yapı, konumlanması bir haç işaretini andırmaktadır. Üst yapısı sağlam kalan kilisenin, diğer unsurları insanlar tarafından tahrip edilmiş ya da yeterince önem gösterilmemesinden dolayı zaman içerisinde aşınmaya uğramıştır (Tok, 2000, Foto 43).

Fotoğraf 43: Balatlar Kilisesi Kuzeybatı Köşesinden Bir Görünüm

Şehirde Anadolu Selçuklular ve Beylikler döneminden kalma önemli cami, türbe ve medreseler yer almaktadır. Bu eserlerden en önemlisi ve eskisi Alaeddin Cami'dir. Diğer bir önemli eser ise Camikebir Mahallesi'nde yer alan Saray Cami ve

Dr. Ahmet Örs Meydanı'nda yer alan Fetih Baba Cami'dir. Selçuklular tarafından yapıldığı bilinen Cezayirli Ali Paşa Cami ve Meydankapı camilerinin yapım tarihleri konusunda net bir bilgi yoktur (Tok, 2000). Selçuklular döneminde yaptırılan Pervane Medresesi ise kültür turizm kapsamında ziyaret edilmektedir.

Şehirde yer alan türbelerin en bilineni Seyit Bilal Türbesi'dir. Emeviler döneminde İstanbul'un fethi için Horasan'dan topladığı gönüllü askerler yola çıkan Seyit Bilal Hz. Karadeniz'de çıkan fırtınadan dolayı Sinop'a sığınmıştır. Dönemin tekfurundan yardım istemiş ve gerekli yardımı almıştır. Tekfur bir gece baskın düzenleyerek söz konusu kişinin başını gövdeden ayırmış ancak kendisiyle savaşmaya devam etmiştir (Tunç ve Özbek, 2020). Seyit Bilal Hazretleri kafasını alarak bugünkü Okullar Caddesi'nin kuzeyine kadar gelmiştir. Bu olay üzerine önemine ithafen türbesi buraya inşa edilmiştir (Foto 44).

Fotoğraf 44: Seyit Bilal Türbesi ve Camii

Şehirde Gazi Çelebi, Sultan Hatun Türbesi ve Yeşil Türbe de bulunmaktadır. Yapıların tamamı günümüze kadar gelebilmeyi başarmıştır. Sultan Hatun Türbesi Seyit Bilal Cami avlusu içerisinde yer almaktadır. Sultan Hatun Türbesi ise Sinop Etnografya Müzesi sınırlarındadır. Ayrıca şehirde Alaeddin Cami yakınlarında Selçuklulardan kalma hamam bulunmaktadır. Yukarı Hamam olarak ifade edilen yapı kuzey-güney yönlüdür (Tok, 2000). Aslına uygun olarak restore edilen yapı turizm varlıkları içerisinde yer almaktadır. Bunlar ek olarak şehirde tarihi yapı statüsünde Askerlik Binası, Jandarma Alay

Komutanlığı ve Öğretmenevi, Su Deposu ve Rıza Nur Kütüphanesi bulunmaktadır. Şehrin tarihi ve kültürel dokusunu yansıtan önemli eserlerden birisi de Osmanlı döneminde inşa edilen tarihi evlerdir. Mübadele dönemine kadar Rumların yaşadığı alan günümüzde Yeni Mahalle sınırları içerisinde (Foto 45). Söz konusu evler mimarisi ve özgünlüğüyle şehirde dikkat çekmektedir. Kültür Turizm Bakanlığı ve Sinop Belediyesi tarafından koruma altına alınmış ve restore edilmektedir. Ahşap evlerden oluşan bu evler şehrin geçmişteki izlerini günümüze yansıtmaktadır. Safranbolu Evleri'nde uygulanan turizm politikasını bu evlerde uygulamak mümkündür.

Fotoğraf 45: Yeni Mahalle Kuruçşme Sokak'taki Tarihi Evler

Şehirde turizm çekicilikleri arasında tabyalar da bulunmaktadır. Osmanlı döneminde 19. yüzyılda Korucuk ve Tarihi Paşa tabyaları yaptırılmıştır. Tarihi Paşa Tabyaları Ada Mahallesi, Korucuk Tabyaları da Korucuk Mahallesi sınırları içerisinde. Her iki turizm varlığı günümüze kadar korunmuştur. Tarihi Paşa Tabyalarında 11 adet top yuvası bulunmaktadır. Yarı ay şeklinde tasarlanmış yapıda asker koğuşu olarak kullanılan mahzen bulunmaktadır (Tok, 2000). Korucuk Tabyaları ise Tarihi Paşa Tabya'sına göre daha bakımsızdır. Orman örtüsü içerisinde kalmış âtil durumdadır. Turizme kazandırılması için çalışmalar başlatılmalıdır. Bunlara ek olarak

şehirde Şehitler, Sabahüddin Ağa ve Fıskıran çeşmeleri yer almaktadır. Tarihi eser kapsamında yer alan çeşmeler gelen ziyaretçilerin dikkatini çekmektedir.

Tarım ekonomik aktivite olarak kırsala özgü gibi gözüke de tarihsel olarak şehirlerin verimli tarım alanları ve yakın çevresinde kurulduğu unutulmamalıdır. Tümertekin (1973)'in de işaret ettiği gibi şehirler toprağa bağlı olmayan yerleşmelerdir. Ancak burada tanımdan hareket ederek şehirler tamamen kendi haline bırakılmış, tamamıyla geçim kaynakları sanayi ve ticaret ekseninde gerçekleşen bir yerleşme değildir kanısı akla gelmemelidir (Yakut, 2020). Buna ek olarak şehirlerde tarımsal faaliyet yapılmadığı anlamı çıkarılmamalıdır. Şehre yönetim açısından bağlı olan kırsal alanlarda tarım faaliyetleri yapılmaktadır. Ayrıca şehir sakinlerinin tarımsal ihtiyaçları karşılanmaktadır (Alpaslan ve Uğur, 2010). Bu noktadan hareketle şehirler kırsal alanlarla tarımsal ilişkilerde bulunur ve şehrin yönetim alanında az da olsa bir bölümünde tarım yapılır (Denker, 1976). Dolayısıyla tarım ve şehir arasında çift yönlü bir ilişki söz konusudur. Tarımsal potansiyelin belirlenmesi ve fonksiyonel yapı içerisindeki yeri şehir hayatını anlamada önem teşkil etmektedir.

Sinop şehri 20. yüzyılın ortalarına kadar önemli bir ticaret merkezi olduğu için çeşitli ürünleri yetiştirme ve sevk etme potansiyeline sahipti. Cuinet (1840)'a göre hububat başta olmak üzere pirinç, keten tohumu, fasulye ve diğer ürünler Sinop'tan ihraç ediliyordu (Tablo 71). Sinop Limanı'nın tarihsel konumu ve önemine bağlı olarak şehirde ekim-biçim faaliyetleri zaman içerisinde değişkenlik göstermiştir. Bu durumun temel nedeni önceleri temel gıda maddesi olarak nitelendirilen ürünlerin ekim dikim oranlarında gerileme ve halkın başka ürünlere yönelmesidir. Araştırma sahasında tarımsal faaliyetler daha çok Gelincik ve Bostancılı mahallelerinde lokal alanlarda yapılmaktadır. Diğer yandan Osmaniye ve Ordu mahallelerinde şehirsal hayat henüz yeterince gelişmediği için bu alanlarda tarımsal üretim mevcuttur. Abalı ve Dibekli köylerinde şehrin önemli derece tarımsal ihtiyacı karşılanmaktadır. Bunlara ek olarak şehir merkezini oluşturan, Gelincik, Kaleyazısı, Kefevi, Ada ve Yeni mahallelerde morfolojik yapı ve şehirleşme düzeyine bağlı olarak yeterli düzeyde tarım arazisi yoktur. Bu yüzden bu alanlarda tarımsal faaliyetler yapılmamaktadır. Sinop şehrinin bir yarımada üzerinde kurulması ve etrafının denizle çevrili olmasına bağlı olarak belirli alanlara kadar yerleşmeler kurulmuştur. Bu durum şehirleşmeyi sağlarken, tarım alanlarının işgaline neden olmuştur. Bunlara ek olarak şehrin tarımsal ihtiyacı şehre bağlı köylerden karşılanmaktadır. Merkez ilçe genelinde tahıllar ve

bitkisel ürünler toplam 80,201 dekarlık alanda ekimi yapılmaktadır. Bu ekilen alanlardan yaklaşık 90 bin ton üretim söz konusudur. İlçe genelinde buğday (%42,3), yonca (%19,4) ve mısır (%13,9) en çok ekimi yapılan ürünler arasındadır. Çeltik, fiğ ve yulaf en fazla ekilen altı ürün arasında yer almaktadır (Tablo 90).

Merkez ilçede en az ekilen ürünler ise keten, korunga ve nohutur. Üç ürünün toplamda 27 dekarlık alanda ekimi yapılmaktadır. Ekilen ürünlerden elde edilen üretim miktarları incelendiğinde yonca 53 bin tonla ilk sırada gelmektedir. Silajlık mısır ve fiğ onu takip etmektedir.

Tablo 90: Sinop Merkez İlçesinde Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Ekim Alanları ve Üretim Miktarları (2020)

Ürün	Ekilen Alan (Dekar)	Üretim (Ton)
Yonca	15565	53699
Silajlık Mısır	1780	8900
Fiğ	5049	8078
Buğday	33979	7854
Çeltik	5601	4607
Mısır	11208	2240
Yulaf	2661	1663
İtalyan Çimi	2040	1020
Mısır	427	641
Arpa	1365	233
Fasulye	278	43
Yulaf	200	30
Korunga	9	9
Nohut	14	3
Bakla	21	2
Keten	4	0
Toplam	80201	89022

Kaynak: TÜİK

Merkez ilçede yonca, silajlık mısır ve fiğ gibi bitkisel ürünlerin üretimi fazla olması birim alandan alınan verimle alakalıdır. Ayrıca bu bitkilerin hayvancılık amacıyla ekim-dikim yapıldığına işaret etmektedir. Bunlara ek olarak üretim miktarı açısından buğday, çeltik, mısır ve yulaf en fazla üretim alınan bitkiler arasındadır.

Merkez ilçede sebze üretimi de önemli miktardadır. Sebze ekilen alanlar toplamda yaklaşık olarak 4,300 bin dekadır. Bu alandan 15,793 ton sebze üretilmektedir. En fazla ekilen sebzeler sırasıyla hıyar, domates ve fasulyedir. Bu üç ürün toplamda 2,743 dekadır (Tablo 91). Önemli miktarda ıspanak, pırasa ve patlıcan ekimi de mevcuttur. Ekilen ürünler yörenin iklimi ve iç piyasaya talebine göre şekillenmektedir. Diğer yandan sebze üretimleri incelendiğinde ekim alanlarının genişliğine bağlı olarak hıyar ve domatesten toplam olarak 11,178 ton üretilmektedir.

Söz konusu iki sebze genel toplamın %70,7'sine karşılık gelmektedir. Ayrıca pırasa, kara yapraklı lahana ve lahana üretim açısından önde gelen ürünlerdendir (Tablo 91). En az üretilen sebzeler ise sarımsak, havuç ve turptur.

Tablo 91: Sinop Merkez İlçesinde Önemli Sebze Ürünleri ve Üretim Miktarları (2020)

Ürün	Ekilen Alan (Dekar)	Üretim (Ton)
Hıyar	1374	6984
Domates	790	4191
Fasulye	579	593
Ispanak	191	290
Pırasa	190	570
Patlıcan	178	498
Sivri Biber	138	566
Kıvırcık Marul	118	148
Dolmalık Biber	102	408
Karpuz	93	465
Kara Yaprak Lahana	72	216
Soğan	69	169
Lahana	65	195
Bal Kabağı	62	124
Semizotu	46	70
Kabak	34	106
Göbekli Marul	29	36
Bezelye	26	23
Bamya	23	14
Kavun	17	51
Bakla	13	10
Karnabahar	9	9
Brokoli	9	14
Maydanoz	9	11
Kırmızı Turp	8	13
Havuç	5	7
Sarımsak	5	4
Turp	5	8
Toplam	4259	15793

Kaynak: TÜİK

İlçede meyve üretimi 3,256 dekarlık alanda yapılmaktadır. Bu alandan toplamda 3,586 ton üretim elde edilmektedir. En çok ekim alanına sahip ürünler incelendiğinde ceviz (960 dekar), fındık (700 dekar) ve diğer elma grubuna üyeleri (593 dekar) ilk üç sırada yer almaktadır (Tablo 92). Bu meyvelerin yetiştiriciliği yöre iklimi ve toprak özelliklerine bağlıdır. Bunlara ek olarak Amasya, Starking ve Golden elmaları önemli miktarda ekim alanlarına sahiptir. Diğer yandan meyve üretim miktarları değerlendirildiğinde armut 602 tonla ilk sırada gelmektedir. Ekim alanları az olmasına rağmen verim miktarı yüksektir. Diğer elmalar 581 tonla bunu takip

etmektedir. Ayrıca erik, ceviz ve Starking elma üretim miktarı açısından önde gelen ürünler arasındadır. Bunlara ek olarak yaş incir, dut ve kiraz üretimi önemli düzeydedir

Tablo 92: Sinop Merkez İlçesinde Önemli Meyve Ürünleri ve Üretim Miktarları (2020)

Ürün	Ekim (Dekar)	Üretim (Ton)
Armut	85	602
Diğer Elmalar	593	581
Elma (Amasya)	312	401
Erik	10	348
Ceviz	960	332
Elma (Starking)	206	303
Elma (Golden)	111	175
Yaş İncir	3	162
Kiraz	24	147
Dut	0	120
Kestane	0	95
Fındık	700	79
Sofralık Zeytinler	202	55
Kızılcık	0	43
Muşmula	0	33
Ayva	0	29
Vişne	4	22
Elma (Granny Smith)	13	16
Çilek	4	15
Trabzon Hurması	20	13
Kivi	9	8
Şeftali	0	5
Nar	0	2
Toplam	3256	3586

Kaynak: TÜİK

Sinop'ta toplam tarım alanı 767 bin dekadır. Bu alan yüzölçümünün %13'üne denk gelmektedir. Mera alanları ise 214,050 dekadır. Diğer yandan nadas alanı 261 bin dekadır. Bunlara ek olarak orman alanları ise yaklaşık olarak 3 milyon 7 bin dekar düzeyindedir (3,670,960) (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2021). Sulanan alanlar ise 136 bin dekadır. Ekonomik olarak sulanabilen alanların %21'ine karşılık gelmektedir. Sinop il genelinde ekilen alan 342,303 dekadır. Sinop şehrinin de yer aldığı merkez ilçe ise de 79,178 dekadır. Oransal olarak %23,1 karşılık gelmektedir. Öte yandan ilde sebze ekim alanları 30,347 dekadır (Tablo 93). İlçede ise %13,6'sına denk gelmektedir. Meyve alanları %10,7, orman, koruluk ve fundalık gibi çeşitli alanları kapsayan diğer alanların %0,6'sına karşılık gelmektedir. İlçede arazi kullanımı kendi içerisinde incelendiğinde ekilen alanlar toplam arazinin %67'sine karşılık gelirken, sebze %3,5, meyve alanları ise %2,8'dir. Diğer alanlar ise toplam %26,7'sine karşılık

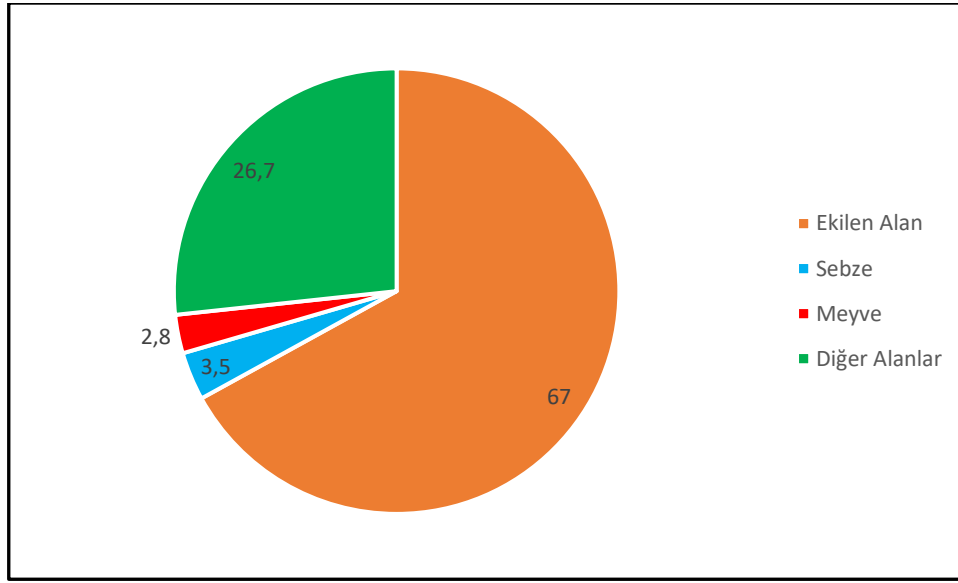
gelmektedir (Şekil 37). Bu alanlar içerisinde ormanlar, koruluk alanları, nadasa bırakılan araziler de yer almaktadır.

Tablo 93: Sinop İli ve Merkez İlçesinde Arazi Kullanım Özellikleri (2021).

	Ekilen Alan	Sebze	Meyve	Diğer Alanlar	Toplam Alan
Sinop	342,303	30,347	30,378	4,950,000	4,950,403
Merkez İlçe	79,178	4,146	3,252	31,552	118,128
%	23,1	13,6	10,7	0,6	0,2

Kaynak: Sinop İl Tarım Müdürlüğü ve Tarım Orman Bakanlığı

Şekil 36: Sinop Merkez İlçede Arazi Bölünüş Oranları (%) (2021)

Tarımla hayvancılık birbirini tamamlayan ekonomik faaliyettir. Sinop şehrinde hayvancılık çok gelişmemiştir. Genel olarak hayvancılık tarımı destekleyen ikincil ekonomik uğraş olarak yapılır. Şehirde hayvancılık kırsal alanlarda küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık şeklinde sürdürülmektedir. Arazi çalışmaları esnasında elde edilen bilgi ve gözlemlere dayanarak hayvancılık Ordu ve Osmaniye mahallelerinde yapılmaktadır. Mahallelerin şehre göre göreceli konumu ve doğal yapısı bu faaliyetin yapılmasına imkân vermiştir. Ayrıca bu mahallelerin sosyoekonomik açıdan daha az gelişmiş olmaları bu durumla alakalıdır. Bahse konu olan alanlar şehrin koşuşturmalı yapısından uzak, sessiz ve sakin olduğu için evler genelde birbirine mesafeli, insanlar tarla tarımı şeklinde kendi kendine yetecek düzeyde tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktadır (Foto 46).

Merkez ilçede toplamda 26,973 baş hayvan varlığı bulunmaktadır. Bu sayıya ek olarak 52 adet arı işletmeciliği mevcuttur. Bu sayının 15,998'i büyükbaş, 10,975'i

küçükbaş hayvanlardan oluşmaktadır (Tablo 94). Oransal açıdan ise %59,3'ü büyükbaş, geriye kalan %40,7'si küçükbaş hayvandır.

Fotoğraf 46: Osmaniye Mahallesi'nde Bahçe Tarımı ve Küçükbaş Hayvancılık Faaliyeti

Tablo 94: Sinop Merkez İlçesinde Hayvan Varlığı

Hayvan Türü	Sayısı
Sığır	12703
Koyun	6812
Dana	3116
Ördek	1359
Kaz	1331
Hindi	1062
Keçi	191
Eşek	185
Manda	179
Arıcılık	52
At	20
Katır	15
Toplam	27025

Kaynak: TÜİK

Şehir ekonomisine balıkçılık önemli oranda katkı sağlamaktadır. Buna karşılık TÜİK veri tabanında Sinop iline özgü herhangi bir istatistik kaydı olmadığı için şehirde ne kadar balık tutulduğu, hangi türlerin olduğu ve ülke ekonomisindeki yeri gibi bazı kriterleri karşılama yönünden eksik kalmaktadır. Ancak arazi çalışmalarına dayanarak hamsi, torik, mezgıt, palamut ve uskumru en çok tutulan deniz hayvanları

arasında yer aldığını söylemek mümkündür. Bu balıklar modern gemilerle avlanabildiği gibi küçük ve orta boy teknelerle de yakalanabilmektedir.

Şehirde tarımsal faaliyetler için bazı sorunlar bulunmaktadır. Bunlardan birisi özellikle şehrin mücavir alan kesiminde yer alan Abalı ve Dibekli köylerinde çeltik tarımı yapılırken, bataklık özelliklerine bağlı olarak yoğun miktarda sinek olmasıdır. Söz konusu hayvan çevreye ve insanlara zarar vermektedir. Aynı zamanda tarımsal faaliyetlerin Osmaniye ve Ordu mahallelerinde ekstansif üretimle devam etmesi toprağın uzun sürede verimini düşürmektedir. Bunlara ek olarak tarımda daha bilinçli olması adına çiftçilere eğitim ve destek verilmelidir.

Araştırmanın bu safhasında Sinop şehrinin askeri fonksiyonuna değinilecektir. Şehir içerisinde yer alan askeri birlikler şehir nüfusunu artırmakla kalmayıp aynı zamanda ticari faaliyetlere de katkı sağlamaktadır. Bilindiği gibi askeri nüfus sabit kalmayıp dinamik bir özellik göstermektedir. Askeri birlikler şehri sosyoekonomik açıdan ileriye taşımaktadır. Özellikle sınır hatlarına yakın olan alanlarda askeri fonksiyon daha belirginleşmektedir. Nitekim şehirde mevcut birlikler için tahsis edilmiş alanlar da şehir içerisinde yer kaplamaktadır (Siyavuş, 2019).

Kurtuluş Savaşı yıllarında Kastamonu'nun önemli bir yeri vardır. Kastamonu Anadolu'da milli mücadeleye katılacak kişilerin kesişme noktasındaydı. Sinop şehri de idari açıdan bu bölgeye bağlı olduğu için askeri ve sivil teşkilatlarda önemli bir misyon üstlenmiştir. Kastamonu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin örgütlenmesinde Sinop şehri önemli bir şube idi. Aynı zamanda İnebolu ve Sinop lojistik açısından denizle karayı birbirine bağlaması açısından önemli lokasyonlar arasında yer alıyordu (Özlu, 2019). Bu noktadan hareketle Kurtuluş Savaşı'nda Sinop şehri gerek lojistik gerekse askeri noktada her türlü desteği vererek savaşın kazanılmasında üzerine düşen görevi yapmıştır.

Soğuk Savaş Döneminde Amerika ile SSCB (Rusya) arasında amansız bir mücadele mevcuttu. Bu dönemde Türkiye'nin NATO'ya girmesi ABD'nin lehine olan bir durumdu. ABD, SSCB'nin faaliyetlerini önlemek amacıyla Türkiye ile bir anlaşma yapmıştır. Bu anlaşmayla Türkiye'ye ekonomik ve askeri anlamda destek verilmesi garanti altına alınacağı ifade edilmiştir (Kıyanç, 2020). Sinop'ta elektromanyetik izleme alanı olarak Amerikan askeri üssü kurulmuştur. Bu alan Amerika'nın Türkiye'de çeşitli amaçlar için kullanacağı 21 askeri noktadan yalnızca birisini oluşturuyordu (Holmes, 2014). Sinop şehrinde bulunan Amerikan Radar üsleri 1960'lı

yılların başında açılmış ve 1992'ye kadar faaliyette kalmıştır. Sovyet ordusunun telsiz konuşmaları, uçakların Karadeniz üzerindeki uçuş bilgileri ve istihbarat amacıyla askeri üs uzun bir süre hizmet vermiştir. Belirtilen dönemde 200-250 arasında Amerikan askerleri üs noktasında görev yaptığı arazi çalışmalarında tespit edilmiştir. Ayrıca çalışan personellerin şehirden alışveriş yapması ve diğer yaşamsal aktivitelerde bulunması sonucu şehir ekonomisine önemli ölçüde katkıda bulunmuştur. Ayrıca radar üssünün yapılmasına bağlı olarak çalışanların şehirde kiralık evlerde kalmaları kentte kira fiyatlarını yükseltmiştir. Öte yandan dönem şartlarında radar üslerinde zanaat gruplarına göre (kaynakçı, işportacı vb) çeşitli kişiler istihdam edilmiştir. Bunlara ek olarak istihdam edilen kişilerin bir bölümü tarım sektöründe çalıştığı için tarımsal üretim göreceli olarak düşmüştür. Son olarak radar üssünün kurulması şehirde manyetik dalgalar oluşturduğu için hastalıklar artmıştır. Sinop şehrini sosyoekonomik açıdan önemli bir seviyeye getiren askeri üs Soğuk Savaş Dönemi'nin sona ermesinden sonra kapatılmıştır.

Şehirde günümüzde askeri fonksiyon sahası olarak Gelincik Mahallesi'nde Sinop Jandarma Komutanlığı, Ada Mahallesi Sinop Jandarma Garnizon Komutanlığı ve Meydankapı Mahallesi'nde Sinop Sahil Güvenlik Komutanlığı yer almaktadır. Bunlara ek olarak şehrin dışında Kabalı Köyü'nde Kabalı Jandarma Karakol Komutanlığı mevcuttur.

Sinop, tarım ve sanayi fonksiyonlarının önemi koruduğu bir şehir olarak dikkat çekmektedir. Ayrıca hizmet sektörü şehrin bir diğer önemli fonksiyonudur. Gelecek yıllarda yapılan yatırımlar ve planlamalara bağlı olarak Sinop şehrinde tarım ve sanayi fonksiyonları daha da güçlenecektir. Öte yandan hizmet sektörü bu sektörler içerisinde yerini korumaya devam edeceği olasıdır.

4.3. Şehir İçi Arazi Kullanımı ve Fonksiyon Alanları

Şehir içerisinde yer alan, merkezi iş alanları, parklar, eğitim, sağlık, havaalanları, otogar ve birçok amaca hizmet eden diğer unsurlar kent içerisinde farklı kullanım alanlarına sahiptir. Aynı zamanda bu unsurlar şehir içerisinde bir plan çerçevesinde düzenlenmektedir. Nitekim Denker (1975)'e göre şehir içerisinde farklı kullanımlara ait detaylı bilgilerin elde edilmesi, şehir yaşamının karakteristik özelliklerini anlama ve yorumlamada önemli bir parametredir. Bu kapsamda coğrafi faktörler şehir içi mekân kullanımını belirlerken diğer yandan şehirselleşmeye katkıda bulunurlar.

İnsanların doğal ortam üzerinden faydalanması fiziki coğrafya koşulları etrafında şekillenmektedir. Bilgi ve enformasyon toplum yapısına bağlı olarak teknolojik gelişmeler her ne kadar hız kazansa da coğrafyaya bağlılık nispeten sürmektedir. Bu bağlamda yeryüzünde tasarlanan herhangi bir iş için ilk önce coğrafi özellikler göz önünde bulundurulmalıdır. Diğer yandan insanların farklı sosyokültürel özelliklere sahip olmaları değişik tipte arazi kullanım türlerini ortaya çıkarmıştır (Bayar, 2003).

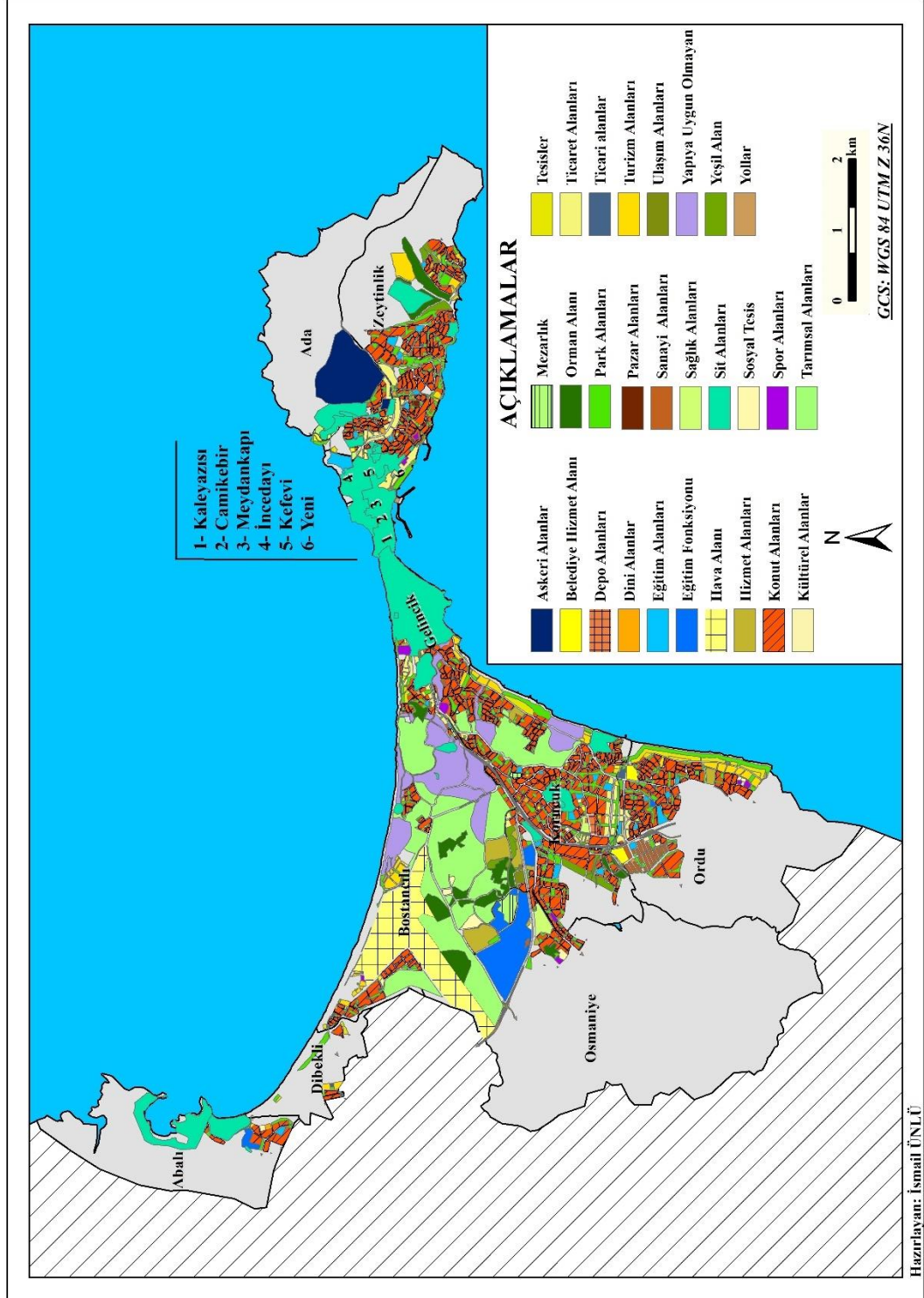
Şehir içi arazi kullanımı farklılıklarının ortaya çıkması birçok nedene bağlıdır. Bunlar; topografya, ulaşım, iletişim, mesafenin bozucu etkisi, nüfus büyüklüğü, etnik yapı, sosyo ekonomik gelişmişlik düzeyi ve sosyal yapı farklılığıdır (Aliağaoğlu ve Uğur, 2010).

Kentsel arazi kullanımı hızlı kentleşmeyle değişebilmektedir. Bir taraftan kentsel işlevler bir bölgede yığılırken, diğer taraftan kentsel fonksiyonların yeniden düzenlenmesine neden olur. Bu durum kentsel arazi kullanımını etkilediği gibi arazi fiyatlarının yüksek meblağlara çıkmasını tetikler. Bütün bu olgular kentsel alanların bir noktadan merkezden çevreye doğru yayılmasını sağlar (Zhou, Li ve Zhang, 2020). Diğer yandan şehirlerin her geçen gün büyümeleri, kompleks yapıya sahip olmaları yönetim açısından gelecekte karşılaşılabilecek olası problemler için önlem almayı da beraberinde getirmektedir. Bu durum karşısında kentsel arazi modellemeleri ve projeksiyonları, ileri tarihlerde yaşanabilecek sosyoekonomik ve çevresel sorunlar için önemli bir senaryolar gerektirir (Chen, Li, Liu, Chen, Liang, Leng, Xu, Liao, Qiu, Wu, Huang, 2020).

Sinop şehrinde arazi kullanımı tarihsel olarak belirli faktörler etrafında şekillenmiştir. Şehrin Fatih Caddesi üzerinde yer alan batı kale burçları, Boztepe Yarımadası'nın en dar kesiminde resmî kurumların yoğunlaşması, şehrin doğusunda müze, adliye binası, okullar, resmi binaların yer alması ve Şehir Kulübü'nün bulunduğu alanda batı kale burcu uzantılarının devam etmesi arazi kullanımının belirli parametreler etrafında şekillenmesine neden olmuştur. Ayrıca Boztepe Yarımadası'nın güneybatı-güneydoğu yönünde uzanan Ada Mahallesi ve Yeni Mahalle'nin idari sınırları tamamıyla yerleşme açısından müsait olmaması arazi kullanım şartlarını etkilemiştir.

Sinop şehrinde arazi kullanımı merkezden çevreye doğru değişkenlik göstermektedir (Harita 16). Her ne kadar şehir içi mekân kullanımı gün geçtikçe

farklılık arz etse de merkezi alandan çevreye doğru tarihi ve kültürel alanlar, merkezi iş alanları, dini fonksiyon sahaları, resmi binalar (idari fonksiyon), sanayi ve tarım alanları şehir içi arazi kullanımında her biri bir görev üstlenmekte ve bir halkayı temsil etmektedir. Bu durum Sinop şehrinin strüktürü (yapısı) hakkında bilgiler vermektedir.

Harita 16: Sinop Şehir İçi Arazi Kullanım Haritası (2016)

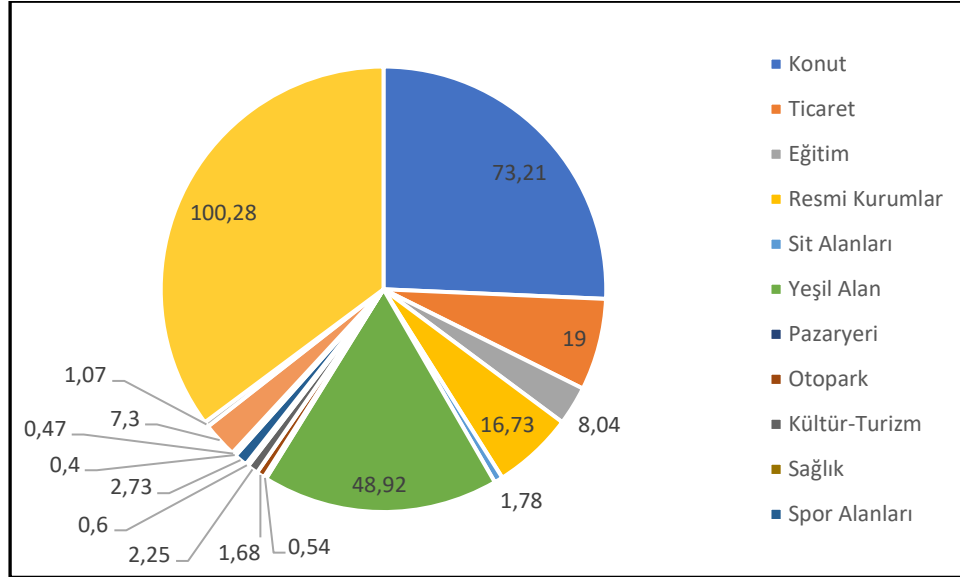
1988 yılında hazırlanan imar planında şehir içi arazi kullanım alanı 285 hektardır. Bu planda yol ve meydan-kıyı alanları 100 hektarlık alanda olup, şehrin %35,1'ini kaplamaktadır (Tablo 95, Şekil 38).

Tablo 95: Sinop Şehrinde Arazi Kullanım Özellikleri (1988)

Alan Kullanımı	Alan (ha)	%
Yol-Meydan	100,28	35,1
Konut	73,21	25,7
Yeşil Alan	48,92	17,1
Ticaret	19	6,7
Resmî Kurumlar	16,73	5,9
Eğitim	8,04	2,8
Turistik Tesisler	7,3	2,6
Spor Alanları	2,73	0,9
Kültür-Turizm	2,25	0,8
Sit Alanları	1,78	0,7
Otopark	1,68	0,6
Dini Yapı	1,07	0,4
Sağlık	0,6	0,2
Pazaryeri	0,54	0,1
Depolama	0,47	0,2
Teknik Altyapı	0,4	0,2
Toplam	285,00	100

Kaynak: 1/1000 Ölçekli Nazım İmar Planı

Şekil 37: 1988 yılı Nazım İmar Planı'na Göre Sinop Şehir İçi Arazi Kullanımı (%)

1988 nazım imar planına göre fonksiyonel alan içerisinde konutlar %25,7'lik bir dilime sahiptir. Ayrıca yeşil alanlar (%17,1) ve ticari alanlar (%6,7) bu grubu takip etmektedir. Bunlara ek olarak turistik tesisler fonksiyonel alan içerisinde %2,6'lık bir orana sahiptir. Şehrin mevcut yapısı içerisinde spor, sağlık, dini ve depolama gibi fonksiyon alanları küçük bir oran teşkil etmektedir. Şehirde nüfusun artması, mekânsal

gelişim ve ihtiyaçların çeşitlenmesine bağlı olarak 2016’da yeni bir imar planı yapılmıştır. Bu plana göre şehrin toplam alanı 2,286 hektardır (Tablo 96, Şekil 39). 1988’den 2016’ya kadar şehir içi arazi kullanımı 2 bin hektar büyümüştür.

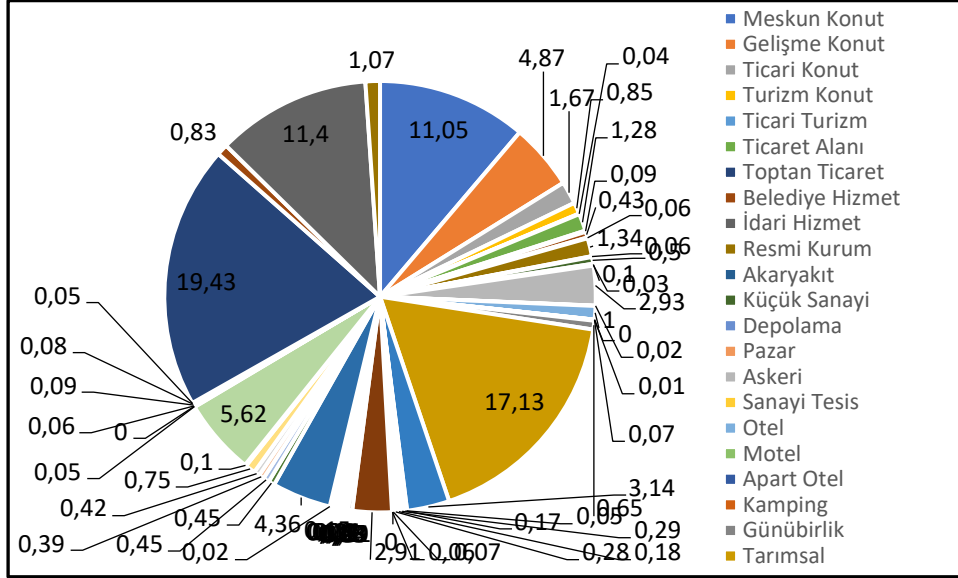
Tablo 96: Sinop Şehrinde Arazi Kullanımı ve Özellikleri (2016)

ALAN KULLANIMI	Alan (ha)	%
Meskûn Konut Alanı	252,59	11,05
Gelişme Konut Alanı	111,34	4,87
Ticaret – Konut Alanı	38,21	1,67
Ticaret – Turizm Konut Alanı	19,47	0,85
Ticaret – Turizm Alanı	0,82	0,04
Ticaret Alanı	29,20	1,28
Toptan Ticaret Alanı	2,14	0,09
Belediye Hizmet Alanı	9,93	0,43
İdari Hizmet Alanı	1,44	0,06
Resmi Kurum Alanı	30,59	1,34
Akaryakıt ve Servis İstasyonu Alanı	1,29	0,06
Küçük Sanayi Alanı	11,47	0,50
Depolama Alanı	2,22	0,10
Pazar Alanı	0,74	0,03
Askeri Alan	67,08	2,93
Sanayi Tesis Alanı	0,53	0,02
Otel Alanı	22,81	1,00
Motel Alanı	0,08	0,00
Apart Otel Alanı	0,23	0,01
Kamping Alanı	1,67	0,07
Günübürlük Tesis Alanı	14,78	0,65
Tarimsal Nitelikli Alan	391,64	17,13
Orman Alanı	71,91	3,14
Doğal Karakteri Korunacak Alan	1,23	0,05
Anaokulu Alanı	3,83	0,17
İlkokul Alanı	6,65	0,29
Ortaokul Alanı	4,01	0,18
Lise Alanı	6,43	0,28
Mesleki ve Teknik Öğretim Alanı	1,61	0,07
Halk Eğitim Merkezi	0,07	0,00
Özel Eğitim Alanı	1,39	0,06
Yükseköğretim Alanı	66,63	2,91
Sağlık Tesisi Alanı	7,00	0,31
Hastane Alanı	2,06	0,09
Aile Sağlığı Merkezi Alanı	0,95	0,04
Sosyal Tesis Alanı	1,89	0,08
Özel Sosyal Tesis Alanı	2,86	0,13
Kültürel Tesis Alanı	1,19	0,05
Açık Spor Tesisi Alanı	2,34	0,10
Kapalı Spor Tesisi Alanı	4,88	0,21
Yurt Alanı	4,00	0,17
Özel Yurt Alanı	5,52	0,24
Yaşlı Bakım Evi Alanı	0,70	0,03
Şefkat Evleri Alanı	0,96	0,04
Cami Alanı	3,52	0,15
Mescit Alanı	0,43	0,02
Park Alanı	99,62	4,36
Çocuk Bahçesi ve Oyun Alanı	10,22	0,45
Rekreasyon Alanı	10,28	0,45
Pasif Yeşil Alan	8,91	0,39
Ağaçlandırılacak Alan	9,69	0,42

Mezarlık Alanı	17,08	0,75
Terminal (Otogar) Alanı	2,26	0,10
Havaalanı	128,49	5,62
Trafo Alanı	1,12	0,05
Doğalgaz Hattı Regülatör Alanı	0,10	0,00
İçmesuyu Tesisleri Alanı	1,30	0,06
Atıksu Derin Deniz Deşarj Alanı	2,00	0,09
Teknik Altyapı Alanı	1,76	0,08
Bisiklet Yolu Ve Parkı	1,16	0,05
Yaya ve Taşıt Yolları	444,31	19,43
Su Yüzeyi	18,90	0,83
1. Derece Arkeolojik Sit Alanı	17,65	0,77
3. Derece Arkeolojik Sit Alanı	196,60	8,60
1. Derece Doğal Sit Alanı	32,66	1,43
2. Derece Doğal Sit Alanı	13,70	0,60
Karma Sit Alanı	32,16	1,41
Yapı Yasaklı Alanlar	24,45	1,07
TOPLAM	2.286,76	100

Kaynak: Sinop Belediyesi 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planı

Şekil 38: Sinop Şehri Arazi Kullanımı (%)

Şehirde yaya ve taşıt yolları 444,31 hektar ve oransal olarak %19,4'tür. Şehirde yaya-taşıt yollarının kullanışlı, niceliksel açıdan fazla miktarda olması alt ve üst yapıya önem verildiğini göstermektedir. Ayrıca kentlerde insanlar bir yerden başka bir yere giderken erişebilir bir şekilde ulaşımı tercih etmektedir. Yürüme mesafesindeki alanlarda yaya yolu kullanılmaktadır. Bu durum nitelikli bir ulaşım ağının olduğuna işarettir (Güzel ve Yeşil, 2021).

Şehir içi arazi kullanımında tarımsal nitelikli alanlar 391,64 hektar olup %17,1'e karşılık gelmektedir. Konut alanları ise 363,93 hektarla şehrin %15,9'unu kaplamaktadır. Şehir içi arazi kullanımında 3. derece arkeolojik sit alanları da dikkat çekmektedir. Sinop şehrinin tarihi ve kültürel yapısı göz önünde bulundurulduğunda

kentte önemli miktarda arkeolojik sit alanları yer almaktadır. Şehirde arkeolojik sit alanları 196,60 hektar alan içerisinde ve oransal olarak %8,6'e denk gelmektedir. Taşınmaz kültür varlıkları olarak bilinen arkeolojik sit alanları sürdürülebilir kent anlayışı içerisinde değerlendirilmektedir. Ayrıca kültürel turizm değeri bulunan söz konusu alanlar toplumların geçmişi anlama ve geleceğe kültürel miras olarak bırakılmasında önemli bir değerdir (Çardak, 2020). Bunlara ek olarak şehir içi arazi kullanımında ön plana çıkan unsurlar ise park ve hava alanlarıdır. Şehirde hava alanı 128,49 hektar içerisinde konumlanırken, park alanları ise yaklaşık 100 hektar (99,62) kaplamaktadır.

Tarihsel olarak ticari potansiyeli ön planda olan Sinop kentinde ticari alanlar 29,20 hektarlık alana yayılmış olup, şehrin %1,28'sini oluşturur. Ticari alanlar özellikle merkezi iş sahası ve ona bağlı olarak gelişen tali kollarda yoğunluk göstermektedir. Şehirde önemli bir alana sahip diğer fonksiyon ise eğitimidir. İçerisinde anaokulu, ortaöğretim, özel eğitim kurumları ve yükseköğretim kurumlarının yer aldığı 92,23 hektarlık alana yayılmıştır. Eğitim kurumları hemen hemen şehrin her mahallesinde bulunmaktadır. Diğer yandan şehirde askeri fonksiyon alanları da önemli bir oran teşkil eder. 67 hektarlık alanda bulunan askeri tesisler oransal olarak yaklaşık %3(2,93)'e karşılık gelmektedir.

Şehirde resmi ve idari faaliyetlerin yürütüldüğü alanlar 32 hektarlık alana sahipken, oransal olarak %1,42'ye karşılık gelmektedir. İdari alanlar şehrin merkezinde yer almaktadır. Şehirde diğer fonksiyon sahası ise spor alanlarıdır. Kentte yaşayan kişilerin spor ihtiyacını karşılamak amacıyla kapalı ve açık spor alanları toplamda 7,22 hektarlık alanda planlanmıştır. Söz konusu alan oransal olarak %0,3'tür. Şehirde kültürel fonksiyonları karşılamak adına kültürel tesis alanları mevcuttur. 5,94 hektarlık alan bahsedilen faaliyet grubuna tahsis edilmiştir. Genel toplamda %0,26'lık bir orana karşılık gelmektedir.

Şehir içi arazi kullanımında bir diğer önemli fonksiyon sahası sağlık kurumlarıdır. Araştırma alanında yer alan devlet hastaneleri, aile sağlık merkezleri ve özel sağlık kurumları 10 hektarlık olup şehrin %0,4'ünü kaplamaktadır. Bunlara ek olarak şehrin yaşlı nüfusunu bakma, rehabilite etmek amacıyla yaşlı bakım evi ve şefkat evleri bulunmaktadır. Sözü geçen alanlar 1,66 hektarlık olup şehrin %0,07'sine karşılık gelmektedir.

Şehirde fonksiyonel olarak bulunan alanlardan bir diğeri de mezarlıklardır. 17 hektarlık alanda konumlanan mezarlık alanı şehrin %0,7'sini kaplamaktadır. Diğer yandan şehirde elektrik dağıtım ve onarım işlerini düzenlemek için trafo alanları oluşturulmuştur. Bu alanlar 1,12 hektarlık alanda hizmet verirken şehrin %0,05'ini oluşturur. Şehir içi arazi kullanımında dini alanlar 3,95 hektarlık olup kentin %0,17'sini kaplamaktadır. Boztepe Yarımadası'nın en dar kesiminde Kale yazısı ve Camikebir mahallelerinde tarihi öneme sahip camiler yoğunluktadır. Kefevi ve İncedayı mahallelerinde de söz konusu türden dini alanlar mevcuttur.

Sinop şehirde arazi kullanım alanlarından bir diğeri de turizmdir. Şehirde turizm alanları için günü birlik tesisler, otel, motel ve apart otel alanları toplamda 37,9 hektarlık olup, şehrin %1,66'sını oluşturur. Diğer yandan pazar alanları ise 0,74 hektar yer kaplamaktadır. Bu alanda kurulan pazarlar haftanın belirli günlerinde şehrin ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

Şehir merkezinde yeterli düzeyde tarım alanları yoktur. Tarımsal alanlar şehrin %17,1'ni oluştursa da tarımsal faaliyetler daha çok kırsal alanlarda ve daha önce köy statüsünde yer alan Ordu ve Osmaniye mahallelerinde yapılmaktadır. Ayrıca mücavir alan kapsamında yer alan Dibekli ve Abalı köylerinde tarım arazileri daha geniştir.

Araştırmada şehir içi arazi kullanımında konut alanları bahsine yer verilecektir. Bilindiği gibi barınma insanların en temel ihtiyaçlarından biridir. Tarihsel olarak uzun süre mağaralarda yaşayan insan artan bilgi ve beceriye bağlı olarak yerleşik hayatı benimsemiş, sonrasında konut ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyaç, Sanayi Devrimi ile hızlanmış günümüzde ileri boyutlara taşınmıştır (Yakut ve Ceylan, 2020). Türkiye'de nüfusun artması ve artan göçe bağlı olarak şehirleşme ihtiyacını karşılayabilmek adına yeni konutların yapılması gereklidir. Ayrıca depreme dayanıklı olmayan ya da maddi hasar kaydı bulunan binalar zaman içerisinde kentsel dönüşüm doğrultusunda yeniden inşa edilmektedir.

TÜİK veri tabanında illere ait konut satış rakamları yer almaktadır. 2020'de Türkiye'de toplamda yaklaşık 1 milyon 500 bin (1,499,366) konut satılmıştır. Sinop ilinde ise 2020'de 3,614 konut satışı gerçekleşmiştir. Bu rakamlar Türkiye konut satış piyasasının %0,24'üne denk gelmektedir. Şehirde nüfusun artmasına bağlı olarak konut satışları yapılmaktadır. Arazi çalışmaları esnasında yapılan gözlemlere bağlı olarak Ada, Osmaniye ve Ordu mahallelerinde yeni konut alanları yapımı devam etmektedir. Bu sahalarda konut satışları yapılmaktadır. Özellikle Ordu ve Osmaniye

mahallelerinin fonksiyonel özelliklerinin gelişmesine bağlı olarak ilerleyen yıllarda daha fazla konut yapımı ve satış gerçekleşeceği ön görülmektedir.

Şehirde konutlar Boztepe Yarımadası'nın en dar kesiminde (Kale Yazısı Mahallesi'nin bulunduğu alanda) kale surlarından başlayarak kentin doğusuna doğru bir yayılma söz konusudur. Konut alanları 1988 imar planında 5 kısımda incelenmiştir. Bu alanlardan ilki kale surlarının içinde yer alan yoğun ve sıkışık konut dokusudur. Söz konusu saha Sakarya Caddesi'nin kuzey ve güney kesimini oluşturmaktadır. Konutların kat yapısı 6 kata kadar çıkabilmektedir. Sakarya Caddesi'nin kuzey ve güneyini kaplayan alanlarda konut yoğunluğu düşmektedir (Şekil 39).

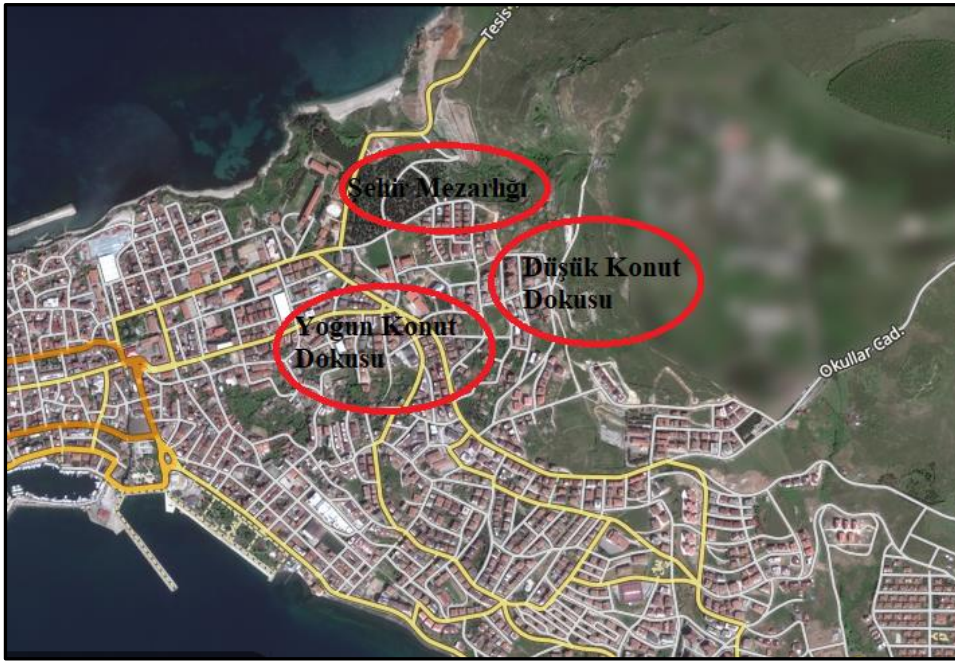
Şekil 39: Sakarya Caddesi'nde Yer Alan Konutların Doku Özellikleri

Sakarya Caddesi'nin Batur Caddesi mevkiinde konut yoğunlukları düşmektedir. Konut alanlarının eğimsiz bir arazi üzerinde konumlanmaları ve yolların dar olması ortaya problemler çıkarmaktadır. Sakarya Caddesi'nin güneyinde limana yakın alanlarda konutlar genelde eğimli arazi üzerinde inşa edilmiştir. Bunlara ek olarak Sakarya Caddesi güney ve kuzeyinde yer alan konutlar, kentin en eski konutlarını oluşturmaktadır. Ayrıca kentin bu bölümünde yollar çok eski dönemlerden kaldığı için konut yapısı sıkışık ve yoğundur. Sakarya Caddesi'yle Batur Caddesi arasında uzanan yollar ana caddeye dik, birbirlerine kafesli biçimde uzanmaktadır. Bu bulgu yolların Roma dönemi ızgara plana göre şekillendiğini gösterir.

Kentin ikinci derece konut alanları Okullar Caddesi'nin kuzey ve güneyinde uzanan alandır. Söz konusu alanda kafes biçimli yollar uzanmakta olup, caddenin genişleyen kesimlerinde konutlar birbirine yakınken, dar ve dolambaçlı alanlarında konutlar birbirlerinden uzaklaşmaktadır. Kafes biçimli yollar bulunan yerleşmeler genel olarak Anadolu Selçuklu öncesi planlı yerleşimleri anımsatmaktadır. Ayrıca caddenin doğu kesiminde konut yoğunluğu, kuzeybatı-güneydoğu yönüne göre daha azdır. Okullar Caddesi'nin kuzeydoğusu şehir mezarlığı olarak planlanmıştır (Şekil 40).

Şekil 40: Okullar Caddesi'nde Konut Dokusu ve Özellikleri

Kentin bir diğer konut alanları ise Gazi Caddesi ve kuzeyinde yer alan kesimdir. Bu kesim Selçuklu ve Erken Osmanlı dönemi mimarisini içerir. Bu alanda mübadele dönemine kadar azınlıklar yerleşmiştir. Gazi Caddesi'nin kuzeydoğusunda kentin Ada Mahallesi sınırları içerisinde yer alan bölüm, şehrin doğu yönünde gelişen konutları oluşturmaktadır. Bahse konu mevkide tarihi meyve ve zeytin bahçeleri bulunmaktadır. Geç dönem Osmanlı sivil mimari örneklerini taşımaktadır. Ayrıca eski geniş avlulu konutlar yerine çağdaş konutlar söz konusu alanda tercih edilmektedir. Arazi çalışmalarında da görüldüğü gibi bu alanda kooperatifleşme oldukça yoğundur (Foto 47). Arazinin eğimli olması konutların birbirine mesafeli olmasını sağladığı gibi yoğun dokulu olmasını da engellemektedir (Şekil 41).

Fotoğraf 47: Ada Mahallesi'nde Yer Alan Kooperatif Tarzı Konutlar

Şekil 41: Kentin Doğu Gelişme Alanında Yer Alan Konutlar

Konut alanlarının sonucusu ise kent karayolu giriş kısmında yer almaktadır. Gelincik Mahallesi'nin kuzey-güney alanını içermektedir. Bu alanda konut dokusu yoğundur. Mahallenin kuzey kesimlerinde konutlar tepelere yerleştirilmiştir. Fatih Caddesi'nin her iki yamacına inşa edilen konutlar yatay anlamda genişleme imkânı bulamadığı için dikey anlamda yükselmiştir.

Fotoğraf 48: Gelincik Mahallesi ve Yakın Çevresindeki Konutların Görünümü

Kaynak: Sinop Kültür Turizm Bakanlığı Arşivi

Gelincik Mahalle'sinin kuzeyinde Stad Yolu Mevkii'ne doğru topografik yapıya bağlı olarak kıyıya yakınlı eğimli alanlar fazlalaşmaktadır. Söz konusu alanda eğim değerleri fazla olduğu için tek katlı mesken yapımına uygun değildir. Buna koşut olarak konutlarda kat sayısı fazla ve apartman tarzı evler yaygındır (Foto 48). Bu alan şehir merkezine göre daha sakin olmasından dolayı sakinler tarafından daha çok tercih edilen mahalleler arasında yer almaktadır.

2016 yılı imar planına göre ise ortalama konut büyüklüğü 150 m² olarak kabul edilmiştir. Daha önceki imar planında alınan kararların bir kısmı uygulanmış, doğal ortam-konut doku ilişkisi göz önünde bulundurulmuştur. Hazırlanan planda 111,34 hektar alan konut gelişim alanları, 252,39 hektarlık kısmı ise meskûn konut alanı olarak planlanmış, toplamda 363,93 hektar konut alanı olarak düşünülmüştür.

Sinop Belediyesi'nden alınan verilere göre mahallelerde konut sayısı değişkenlik göstermektedir. Şehirde toplamda 2020 yılı verilerine göre 7010 konut bulunmaktadır. Söz konusu konutların 1,100 tanesi Korucuk, 1009'u Gelincik ve 972'si Gelincik mahallelerinde yer almaktadır (Tablo 97). Oransal olarak incelendiğinde ise %15,7'si Korucuk Mahallesi, %14,4'ü Gelincik Mahallesi ve %13,8'i Zeytinlik Mahallesi'ndedir. Söz konusu üç mahalle toplam konutların %43,8'sini kapsamaktadır (Şekil 42). Korucuk Mahallesi'nde konut sayılarının fazla olmasının temel nedenleri, Sinop Üniversitesi, Fatih Caddesi'nin ticari potansiyeli,

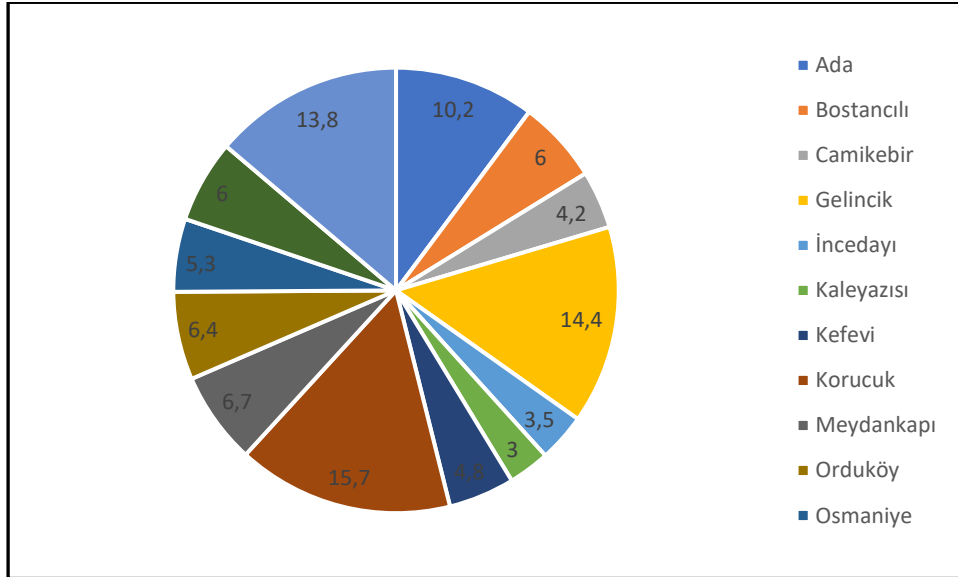
Sinop-Samsun yol güzergâhında olması ve eğitim kurumlarının varlığıdır. Diğer yandan Gelincik ve Zeytinlik mahallelerinde nüfus artışı ve ihtiyaçların çeşitlenmesine bağlı olarak konut yatırımları söz konusu bölgeler üzerinde şekillenmektedir. Bu durum mahalleler arasında konut yoğunluğunun değişkenlik göstermesine neden olmaktadır.

Tablo 97: Sinop Şhrinde Konut Sayıları (2020) (Adet)

Mahalle	Konut	%
Ada Mahallesi	714	10,2
Bostancılı Mahallesi	417	6
Camikebir Mahallesi	294	4,2
Gelincik Mahallesi	1009	14,4
İncedayı Mahallesi	251	3,5
Kaleyazısı Mahallesi	209	3
Kefevi Mahallesi	336	4,8
Korucuk Mahallesi	1100	15,7
Meydankapı Mahallesi	468	6,7
Ordu Mahallesi	446	6,4
Osmaniye Mahallesi	375	5,3
Yeni Mahalle	419	6
Zeytinlik	972	13,8
Toplam	7010	100

Kaynak: Sinop Belediyesi

Şekil 42: Şehirde Yer Alan Konutların Mahallelere Göre Dağılımı (%)

Şehirde en az konutun bulunduğu mahalle Kaleyazısı Mahallesi'dir. Bu mahallede 209 konut yer almaktadır. Bu alanda az konut olmasının temel sebepleri arasında batısında bulunan Sinop Kalesi'nin sınırlayıcı özelliği, Eski Sinop Otogarı'nın bu bölgede yer alması, başta Tarihi Sinop Cezaevi olmak üzere tarihi ve kültürel

yapıların ard arda sıralanması mahallede konut sayısının belirli oranda kalmasına neden olmuştur. Ayrıca sit alanları kapsamında yer alması bu durumu güçleştirmiştir. Diğer yandan İncedayı (251 konut) ve Camikebir mahalleleri (294) konut sayısının az olduğu diğer alanlardır (Tablo 97). Camikebir Mahallesi, Kaleyazısı Mahallesi ile benzer şartlar taşımaktadır. Öte yandan İncedayı Mahallesi morfolojik yapıya bağlı olarak konut yapımına pek müsait değildir. Dolayısıyla bu mahalleye daha az konut inşa edilmiştir.

Sinop şehrinin imar planı 2019'da Samsun İdare Mahkemesi'ne yapılan itiraz sonucu askıya alınmıştır. Bu durum şehirde yeni bir imar planı oluşturmayı gerekli kılmıştır. Kent ekosistemine dâhil edilen mahallelerin mevcut durumları hazırlanan yeni imar planında gözden geçirilmesi düşünülmektedir. Diğer yandan şehirde konutlar dikey anlamda büyüme kaydetmektedir. Bu kapsamda Ada, Yeni ve Zeytinlik mahallelerinde bahse konu olan durum geçerlidir. Şehir merkezi ve Boztepe Yarımadası'nın en dar kesiminde bulunan mahallelerde konut alanları, mesafeleri ve yoğunlukları oldukça sıkışıktır. Şehrin sürdürülebilirliğini sağlaması açısından batı ve güneybatı yönünde imar planı hazırlayarak şehrin gelişim yönü takip edilebilir. Bunlara ek olarak gayrimenkul yatırımlarının kentin dış çeperinde planlanıp, sağlıklı bir yerleşme planlanması yapılmalıdır (Taban, 2019).

Araştırmanın bu safhasında resmi(idari) alanlar ele alınacaktır. 1988 imar planında belirtildiği gibi resmî kurumlar şehrin doğu ve batı gelişme akslarında yer almıştır. Söz konusu aksta idari alanlar 16,73 hektarlık alan kaplamaktadır. 2016'daki planda ise resmi kurum alanı 30,59 hektardır. Bu dönemde resmi kurum alanları neredeyse 2 kat artmıştır. Bugün Sinop Valilik Binası Kefevi Mahallesi'nde Hakimiyet Caddesi üzerinde yer almaktadır. Bu binanın hemen yanında Adliye Binası ve İl Millî Eğitim Müdürlüğü bulunmaktadır. Sözü geçen binalar Kefevi Mahallesi'nin merkezîyet kazanmasını sağladığı gibi idari açıdan önemli bir lokasyon olarak öne çıkarmaktadır. Ancak şehirde nüfusun her geçen gün artması, ihtiyaçların çeşitlenmesine bağlı olarak valilik ve kamu binalarının taşınması gündeme gelmiştir. 2019 yılında Sinop Şehir Meydan Projesi için Sinop Belediyesi ve bazı milletvekilleriyle Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na müracaat edilerek görüşmeler yapılmıştır. İç İşleri Bakanlığı'nın talimatlarıyla söz konusu projenin derhal yapılması gerektiğini vurgulamıştır (Ayancık Gazetesi, 2019). Bu kapsamda Valilik Binası için Korucuk Mahallesi'nde arazi tahsis edilmiş ve çalışmalar başlamıştır (Vitrin Haber,

2020). Binanın tamamlanmasıyla Korucuk Mahallesi idari fonksiyon açısından ön plana çıkacaktır.

Valilik Binası bulunduğu alan itibarıyla merkezi bir yerdedir. Ancak gün içerisinde trafik, otopark ve diğer yığılmaların yaşanması nedeniyle işlevini yitirmektedir. Sinop Meydan Projesi ile valilik ve kamu binalarının yıkılması planlanmıştır (Foto 49). Ayrıca proje kapsamında Tarihi Sinop Cezaevi'nin restorasyonu tamamlanarak kültürel turizme kazandırılmak istenmektedir. Diğer yandan cezaevi restorasyonu kapsamında yakın çevresinde yer alan modern binaların yıkılması, tarihi surları ön plana çıkaracaktır. Bunlara ek olarak Arkeoloji Müzesi, Etnografya Müzesi-Mahmut Kefevi Cami'siyle birlikte bir hat boyunca kültürel unsurlar yer alacaktır. Fatih Caddesi Kumkapı Mevkii'nde yer alan tarihi surlar Şehir Parkı'na kadar uzanmaktadır. Proje tamamlanmasıyla tarihi surlar ve kültürel unsurlar turizm açısından daha cazip hale gelecektir. Aynı zamanda proje şehir turizmine katkı sağlayacaktır.

Fotoğraf 49: Sinop Şehri Meydan Projesi **Kaynak:** Ayancık Gazetesi, 2019.

Şehir içi arazi kullanımında genel ve yerel yönetime katılan resmî kurumların dağılışı mahallelere göre farklılık içermektedir. Bu doğrultuda Gelincik Mahallesi Fatih Caddesi üzerinde şehrin batı kesiminde, Sinop Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğü ve İl Emniyet Müdürlüğü bulunmaktadır. Şehrin doğu kesiminde Orman İşletme Müdürlüğü, İl Tarım Müdürlüğü, Sinop Kültür Merkezi, İl Özel İdaresi, İl Afet Acil Durum Müdürlüğü ve Bakkallar Esnaf Odası mevcuttur. Ayrıca Defterdarlık, İl Çevre

ve Şehircilik Müdürlüğü, İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü ve Bilim Sanayi Müdürlüğü Kefevi Mahallesi'nde, İl Göç İdaresi Müdürlüğü Camikebir Mahallesi'nde, İl Jandarma Ek Hizmet Binası ve İl Müftülüğü Meydankapı Mahallesi'ndedir. Bunlara ek olarak şehrin dışında DSİ Şube Müdürlüğü Korucu Köyü'ndedir. Öte yandan küçük-orta ölçekli yatırımcıları teşvik etme ve destekleme amacıyla KOSGEB Sinop Hizmet Merkezi Müdürlüğü Camikebir Mahalle sınırları içerisinde yer alır.

Şehirde resmî kurumlar bir hat boyunca Gelincik Mahallesi'nde kümelenmiştir. Sinop Belediye binası Meydankapı Mahallesi'ndedir. Şehirde çeşitli ihtiyaçlara cevap verecek resmî kurumlar sadece bir mahallede toplanmayıp birden fazla mahalle alanına yayılmıştır. Bu durum mahallerinin sosyoekonomik durumlarını etkilediği gibi alt ve üst yapı hizmetlerinin belirli oranda gitmesini sağlamaktadır. Ayrıca resmî kurumların modern binalarla donatılması çağdaşlığı yakalamada önemlidir.

Şehirde ticari alanlar artmıştır. Nitekim 1988'de ticari alanlara 19 hektar ayrılırken, 2016'da 31,88 hektara ulaşmıştır. Bu alanının 29,20 hektarı ticaret alanı, 2,14 hektarı toptan ticaret alanı ve 0,74 hektarı pazar alanı olarak düzenlenmiştir. Kentte ticari alanlar Sakarya ve Atatürk caddelerinde genelde cadde boyunca uzanmaktadır. Bu alanlara ek olarak güney kale burcu civarında Gazi ve Dr. Ahmet Örs caddelerinde de benzer durum söz konusudur. Şehrin güneybatı kesiminde Şehir Parkı ve güney kale burcu yer aldığı için ticari alanlar yol boyu ve ara sokaklarda gelişme göstermiştir.

Sakarya Caddesi'nde doğu-batı yönünde iş alanları uzanmaktadır. Ancak şehrin batısında yer alan Tarihi Cezaevi ve resmî kurumların yer almasından dolayı iş merkezleri batı yönünde gelişme imkânı bulamamıştır. Diğer yandan Sakarya Caddesi'nin doğu kesiminde Valilik Binası, Adliye Sarayı, Defterdarlık gibi resmî kurumların bulunması ticari alanların Sakarya Caddesi'nde sıkışmasına neden olmuştur. Bu durum şehrin güney kesiminde yer alan Atatürk Caddesi'nde iş alanların kurulmasını sağlamıştır. Bunlara ek olarak Gazi ve Dr. Enver Bahadır caddelerinde iş sahaları konut gelişimine paralel olarak güneydoğu yönünde (Karakum Sahil Yolu mevkiinde) ilerlemektedir.

Şehirde çeşitli nitelikte toplamda 3,295 iş yerleri mevcuttur. Merkezi iş alanlarında iş yerlerin türlere göre dağılımı incelendiğinde en fazla ofis ve iş yeri (3,047) bulunmaktadır. Oransal olarak %92'ye karşılık gelmektedir. Diğer yandan günlük ve periyodik ihtiyaçların karşılandığı ekmek fırını, süpermarketler, lokanta,

restoranlar da mevcuttur (Tablo 98). Merkezi iş sahasında yer alan iş yerlerinde kişiye ait olan işletmeler genelde zemin üstü katlardadır. Zemin katlarda ise genelde dayanıklı tüketim malları satan dükkanlar, mağazalar, eczaneler, pastaneler, kuyumcular, büfeler, ayakakbıcılar, kırtasiye ve bankalar yer almaktadır.

Şehrin batı kesiminde Osmaniye ve Ordu mahallelerinde ticari iş yerleri şehir merkezine göre daha azdır. Diğer yandan Korucuk ve Bostancı mahallelerinde ticari iş yerleri daha çok günlük ihtiyaçları karşılamaya yöneliktir. Gelincik Mahallesi'nde ise butik otel tarzı işletmeler mevcuttur. Fatih Caddesi boyunca AVM'ler ve günlük satış yapan küçük iş yerleri vardır. Ayrıca Ada Mahallesi'nin kuzeyi, Yeni Mahalle'nin kuzeydoğusu, Zeytinlik Mahalle'sinin kuzeydoğusu ve İncedayı Mahallesi'nin doğusunda ticari faaliyetler nispeten azdır.

Tablo 98: Sinop Şehrinde Ticari İş Yerleri ve Özellikleri (2020)

Kullanım Amacı	Adet
Ofis ve İş Yeri	3047
Sanayi	174
Pansiyon	110
Depo	61
Otel	57
Restoran Lokanta	26
Eczane	21
Süpermarket	16
Mağaza	14
Banka	11
Özel Amaçlı Depo	11
Ekmek Fırını	10
Atölye	6
Düğün Salonu	6
Kamu Eğlence Binası	5
Apart Otel	3
Araştırma/Geliştirme	3
Ulaşım ve İletişim	3
Akaryakıt	2
Diskotek	2
Sosyal Tesis	2
Otopark	2
AVM	1
Noter	1
Restoran	1
Hostel	1
Veteriner	1
Yüzme Havuzu	1
Toplam	3598

Kaynak: Sinop Belediyesi

Şehirde ticari faaliyetlerin yoğunluk gösterdiği alanlar İtfaiye, Kıbrıs, Kurtuluş, Barbaros, Hükümet, Batur ve Tuzcular caddeleridir. Söz konusu alanlarda günlük ihtiyaçların karşılandığı ticaret merkezlerinden, periyodik ihtiyaçlar, yeme, içme eğlence ve büro-sağlık-banka hizmetleri gibi çeşitli hizmet alanları bulunmaktadır. Şehirde küçük el sanatlarına sahip dükkanlar ise Kumkapı Mevkii'nden Batur Caddesi boyunca kale surlarına paralel olarak doğu-batı yönlü uzanmaktadır. Kale surlarının bir hat boyunca devam etmesinden dolayı büyümesi ve işlevlerini devam ettirmesi kolay gözükmemektedir. Son zamanlarda el sanatlarının devamlılığını sağlayacak ustaların yetişmemesi ve talep ekonomisine göre daha az tercih edilmesinden dolayı bazı dükkanlar pandemi döneminde kapanmıştır. Ayrıca el sanatlarını icra eden ustaların ileri yaşlara erişmesinden dolayı bazı dükkanlar haftanın belirli günlerinde açılmaktadır. El sanatlarını yürüten iş yerlerine demirciler, motor tamir, oto tamir ve bakım üniteleri örnek verilebilir. Ayrıca kentin muhtelif yerlerinde balıkçı teknelerini tamir eden küçük iş yerleri de vardır.

Şehirde günlük ihtiyaçları, periyodik ihtiyaçlar, yeme-içme-eğlence, büro-sağlık-banka, ulaşım-iletişim gibi hizmetlerin mahalleler arasında değişkenlik göstermektedir. Kentte daha çok depolar, ofis iş yerleri ve pansiyon tarzı işletmeler yoğunluktadır. Bu durum şehirde perakende ticaret kavramını ön plana çıkarmıştır. Ayrıca pansiyon tarzı iş yerleri de turizm faaliyetlerine dönük olarak işletilmektedir. Sakarya-Atatürk-Gazi-Enver Bahadır caddelerinde bulunan iş yerleri şehrin çekirdeğini oluşturmaktadır. Diğer yandan şehrin batı kesiminde Fatih ve Ordu caddeleri ise Samsun-Sinop yol güzergâhında gelişme sağlayan alanlardır. Şehirde düşük konut yoğunluğuna sahip, Bostancı, Korucuk mahalleleri, şehrin mücavir alanında bulunan Dibekli ve Adalı köyleri gelecek yıllarda ticari iş yerleri sayısı bakımından gelişme kaydetmesi beklenmektedir. Bunlara ek olarak Ordu ve Osmaniye mahalleleri de benzer özelliklere sahiptir.

Sinop şehrinde sanayi faaliyetlerinin mazisi 20. yüzyılın ikinci çeyreğine kadar gitmektedir. Nitekim Cumhuriyetin ilanından sonra Sinop şehrinde Kibrit Fabrikası kurulmuştur (Fotoğraf 50). Söz konusu fabrika yer seçimi-zemin etüdü ve sağlıklı bir politika yapılamamasından dolayı kısa süreli işletilmiş daha sonra İstanbul'a taşınmıştır. Fabrika Sinop şehrinin iktisadi hayatını ayakta tutma ve şehir halkına istihdam oluşturması açısından önem taşımaktaydı. Ancak sanayi faaliyetlerinin yer seçiminde uygun lokasyon şartları taşımadığı için kısa süre içerisinde kapatılmıştır.

Bunlara ek olarak *ŞİŞECAM-SÖKA* gibi sanayi tesisleri dönem şartları içerisinde Sinop iline önemli derecede katkı vermiştir. Ancak sanayi tesislerinin başta pazar sahalarının yeterli koşulları taşınamaması ve belirli nedenlerle kapatılmaları Sinop'un ekonomik açıdan zarar görmesine neden olmuştur. Ayrıca bu durum dolaylı olarak da ulaşım sektöründe girdilerin azalmasına neden olmuştur.

Fotoğraf 50: 1930'lu Yıllarda Sinop'ta Açılan Kibrit Fabrikası

1990'lı yılların sonlarına doğru Sinop İl Özel İdaresi'nin destek ve teşvikleri sonucunda Sinop'ta Organize Sanayi Bölgesi (OSB) kurulmuştur (Yakan, 2017). OSB'lerin kuruluş amaçlarından birisi de kent planlamasının yanında, sanayinin gelişmediği bölgelerde bu sektörün gelişmesine katkıda bulunmaktır (Oral, Özdemir ve Duran, 2019, s.169). Sinop'ta OSB'nin kurulma mantığında da ifade edilen neden yatmaktadır. Sinop OSB 100 hektarlık alanda 37 firmayla hizmet vermektedir. Firma bünyesinde tekstil, plastik ambalaj, PVC kapı sistemleri, gıda ve tarım aletleri olmak üzere pek çok sektöre girdi sağlayacak işleme üniteleri mevcuttur. Sinop merkez ilçesine bağlı Demirci Köyü yakınlarında faal olarak çalışmaktadır. Şehir ekonomisine katkı veren söz konusu işletme aynı zamanda kırsal alanda önemli bir istihdam oluşturmaktadır.

Şehirde imar planında 12 hektarlık alan sanayi alanı olarak planlanmıştır. Nitekim şehir yapısı göz önünde bulundurulduğunda şehir merkezinde sanayi tesisleri yer almamaktadır. Merkezi sahasının dışında Sinop- Samsun yol güzergâhında metal, gıda, ağaç ve plastik sanayisi gelişme kaydetmiştir. Gelincik-Osmaniye ve Ordu

mahallelerinde söz konusu sanayi alanlarının bazıları yer almaktadır. Küçük sanayi sitesi içerisinde çeşitli meslek dallarının yer aldığı oto tamir ve bakım üniteleriyle şehirde çeşitli hizmetleri karşılamaktadır.

Bilindiği gibi sanayi işletmeleri yer seçiminde bir yandan şehir içerisinde uygun bir yer ararken, diğer yandan şehre belirli uzaklıkta lokasyon tercih etmektedir. Sanayi işletmecisi şehir içerisinde herhangi bir tesis kurarken, kentteki konumu ve şehir içi arazi kullanımında büyüklüğünü dikkate alır (Tekeli, 2009). Diğer yandan sanayi işletmesi kurulurken, pazar sahasına yakınlık ve ulaşım imkânlarını da göz önünde bulundurması gereklidir. Bu kapsamda Sinop şehrinde sanayi tesisleri merkezi iş sahasının dışındadır. Söz konusu durumu ortaya çıkaran temel neden şehirde yer bulma zorunluluğudur. Diğer bir deyişle şehrin sıkışık konut dokusu ve sit alanlarının varlığıdır. Sinoplu sanayiciler ve iş adamları yatırım tercihi olarak daha çok şehrin batı yakasında gelişime açık alanlardan birisi olan Ordu-Osmaniye mahalleleri ve Sinop-Samsun karayolu güzergâhında olan yerleri lokasyon olarak seçmektedir. Nitekim Demirciköy yakınlarında kurulan Organize Sanayi Bölgesi'nin kuruluş düşüncesi bu yöndedir.

Şehirde eğitim alanları 90,62 hektar alan kaplamaktadır. Bu alanın 66,63 hektarı yükseköğretim ve meslek yüksekokuluna ayrılmıştır. Geriye kalan 23,99 hektarlık alan ise 3,83 hektar anaokuluna, 6,65 hektar ilkokula, 4,01 ortaokula, 6,43 liseye, 1,61 mesleki ve teknik öğretime, 0,07 hektar halk eğitim merkezi ve 1,39 hektar özel öğretim alanlarına tahsis edilmiştir. Şehrin batısında Korucuk Mahallesi'nde yer alan Sinop Üniversitesi geniş bir alana yayılmıştır. Öte yandan mücavir alanda yer alan Sinop Su Ürünleri Fakültesi 10 dekarlık alana yapılmıştır. Kentte yer alan ilk, orta ve lise dengi okullar muhtelif mahallelere yayılmıştır. Okulların şehir içerisindeki durumunda nüfus, eğitim durumu ve ulaşım şartları etkili olmaktadır. Şehirde yoğun yerleşme biçimine bağlı olarak merkezi sahada kalan eğitim kurumlarına ulaşım genelde yürüme mesafesindedir.

Şehirde eğitim kurumlarının dağılışı mahalleler içerisinde değişkenlik göstermektedir. Nitekim Korucuk Mahallesi en büyük ve kapsamlı kurum olan üniversiteye sahip olarak ön plana çıkmaktadır. Diğer yandan anaokulları İncedayı, Ada, Osmaniye ve Korucuk mahallelerinde dağılışı göstermektedir. İlkokullar ise hemen hemen her mahallede olacak şekildedir. Ortaokul ve liseler daha çok Ada ve Kefevi mahalleleri sınırları içerisinde yer alan Okullar Caddesi üzeri ve yakın

çevresindedir. Bunlara ek olarak Gelincik, Yeni ve Ordu'da eğitim kurumları yer alır. Şehrin batısında Tarihi Sinop Cezaevi'nden İl Tarım Orman Müdürlüğü'ne kadar olan kesimde herhangi bir eğitim kurumu yoktur. Okulların büyük bir çoğunluğu şehir merkezinde yer alırken, bazıları şehir merkezine uzak alanlardadır. Son olarak özel eğitim merkezlerinin büyük bir kesimi şehrin kuzeybatı kesiminde yoğunlaşmıştır. Lokal olarak Yeni, Korucuk ve Bostancılı mahallelerinde özel eğitim kurumları mevcuttur.

Şehirde sağlık tesisleri 10 hektar alan kaplamaktadır. Bunlardan 7 hektar Sağlık tesis alanı, 2 hektar hastane alanı ve 1 hektarı da aile sağlık merkezi olarak kurgulanmıştır. Şehirde sağlık kurumu olarak en büyük ve donanımlısı Atatürk Devlet Hastanesi'dir. Daha önce SSK Hastanesi olarak bilinmektedir. Osmaniye Mahallesi'nde yer alan söz konusu kurum 300 yatak kapasitelidir. Ayrıca 240 kapasiteli otoparkı mevcuttur. Sinop şehrine hizmet veren hastane şehrin ihtiyaçlarını karşılarsa da bazı bölümlerde doktor sayısının az olması hizmetlerin sağlıklı bir şekilde yürütülmesini engellemektedir. Doktorların birçoğunun İstanbul'dan gününbirlik olarak gelmesi bu durumu ortaya çıkarmaktadır. Bunlara ek olarak Yeni Mahalle'de Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi ve Gelincik Mahallesi'nde Özel Diyaliz Merkezi yer almaktadır. Şehirde yer alan 21 eczane ise sağlık kuruluşlarına uygun olacak şekilde konumlanmıştır. Öte yandan kentte 8 adet aile sağlık merkezi bulunmaktadır.

Hastaneler sağlık fonksiyonlarını karşılamak amacıyla hizmet vermektedir. Sinop Devlet Hastanesi şehrin mevcut nüfus yapısı itibarıyla nispeten ihtiyaçlara cevap verebilecek düzeydedir. Ancak kentin büyümesi ve nüfus yapısının değişmesine bağlı olarak ilerleyen yıllarda taleplere yetişmesi zor gözükmektedir. Yaşlı nüfus oranının en yüksek olduğu il kapsamında değerlendirildiğinde sağlık tesislerinin sayılarının artması gereklidir.

Sinop şehri Karadeniz kıyısında bir yarımada üzerinde kurulmuştur. Şehir içerisinde yer yer eğimli sahalar denize dik alanlar oluşturarak küçük falezler oluşturur. Şehrin ana ekseni dört cadde üzerine kurulmuştur. Bu caddeler yoğun nitelikli kentsel yerleşim alanlarına hizmet vermektedir. Kentin ana ulaşım aksını Fatih Caddesi oluşturur. Diğer önemli ulaşım aksı ise Sakarya Caddesi'dir. Söz konusu aks Hükümet Konağı Meydanı'nda ikiye ayrılır. Bir kol kuzeyden Okullar Caddesi'ne diğer kol güney yönünde Atatürk Caddesi'ne bağlanır. Buradan da Gazi Caddesi'ne ulaşır. Bahse konu olan yollar kent içerisindeki odak noktaları ve alt kademe

merkezlerini birbirine bağlayan yollardır. Tarihi kaleye giriş olarak kullanılan Batur ve Tuzcular sokakları ise günümüzde toplayıcı yol statüsündedir. Sakarya ve Fatih caddelerine paralel olarak uzanan bu caddeler çok dar bir alanda hizmet vermektedir. Özellikle haftanın belirli günlerinde Batur Sokak'ta pazar kurulup, trafiğe kapatılmaktadır. Bu durum ana arterlerden birisi olan Sakarya Caddesi ve devamındaki yollarda trafik yoğunluğuna neden olmaktadır.

Kentte bir diğer toplayıcı ve bağlayıcı aks ise Hakimiyet Caddesi'dir. Valilik Binası'nın hemen doğusundan geçen hat, Derviş Mehmet Sarabil Caddesi'ne dikey olarak uzanmaktadır. Kuzeyinde yer alan Okullar Caddesi'yle son bulmaktadır. Kefevi Mahallesi'nde önemli bir aks olan yol, valilik ve Sakarya Caddesi'ne geçişte önemli bir rotadır. Kentin batı aksını oluşturan diğer iki ana arter ise güneyde Ordu Caddesi ve kuzeyde Stad Yolu'dur. Ordu Caddesi kentin güneybatısında sahil boyu uzanmaktadır. Kentin bu kesiminde yer alan kamp alanları, ikincil evler, apart oteller, sosyal dinlenme tesisleri gibi birçok eğlence alanını barındırmaktadır. Korucuk Mahallesi'nde tek kola ayrılan söz konusu yol, mahalleyi kat ederek Gelincik Mahallesi'ne belirli mesafede ikiye ayrılır. Bir kol Gelincik Mahallesi içerisine uzanırken, diğer kol ana arter Fatih Caddesi'ne bağlanmaktadır. Güneybatıdaki D-010 karayoluyla önemli bir ulaşım merkezidir. Diğer yandan Stad Yolu ise Orman İşletme Müdürlüğü civarında halk tarafından *Nokta Mevkii* olarak adlandırılan kesimden sağa dönülünce başlamaktadır. Gelincik Mahallesi'ni kat eden yol kuzeyde sahil boyunca eğimli alanlara sahiptir. Bostancı-Gelincik mahalleleri arasında en önemli ulaşım ağlarından birisidir. Bunlara ek olarak ana arterlerde trafiğini rahatlatan, semt dağıtıcısı rolünü üstlenen yollar da mevcuttur. Bu yollar kentin doğusunda Enver Bahadır, Gazi ve Okullar caddeleridir. Enver Bahadır Caddesi kentin doğusunda yer alan Karakum Tatil Köyü'nü bünyesinde barındırmaktadır. Bu alanda yürüyüş ve koşu parkurları yer almaktadır.

Şehrin en önemli sorunlarından birisi de otoparktır. Turizm sezonunda gerek turistler gerekse gurbetçilerin sınırlı turizmi kapsamında şehre gelmesi sonucu kent nüfusu neredeyse 2 katına çıkmaktadır. Dini ve milli bayramlarda trafik Fatih Caddesi'nden Sakarya Caddesi'ne kadar uzun kuyruklar oluşmaktadır. Şehir merkezi sahasında önemli arterlere ya da bağlantı sahalarna araçların park edilmesi sorun oluşturmaktadır. Şehrin tarihi ve kültürel dokusu bozulmadan bu problemin ortadan

kalkması gereklidir. Kentte güney kale burcu etrafında boş alanlar otopark olarak kullanılmaktadır (Foto 51).

Fotoğraf 51: Güney Kale Burcunun Otopark Olarak Kullanımı

Şehirde trafik lambası sadece iki yerde mevcuttur. Bunlardan birincisi Sinop Devlet Hastanesi, diğeri ise Küçük Oto Sanayi alanındadır. Şehrin diğeri alanlarında trafik lambası mevcut değildir. Halkın hoşgörülü olması ve birbirlerini idare etmesi trafik açısından iyi bir gelişmedir. Diğeri yandan şehirde artan tescilli trafik araç sayısına bağlı olarak kentte otopark sayısının artırılması gereklidir. Bu konu ivedilikle çözüm bulmalıdır.

Şehirlerarası ulaşımın gerçekleştiği alanlardan birisi olan Sinop Otogarı Korucuk Mahalle sınırları içerisinde yer almaktadır. Şehrin batısında D-010 karayolu güzergâhı üzerindedir. Şehirde otogar alanı şimdilik ihtiyaçlara cevap verse de ilerleyen yıllarda taleplere yetişme konusunda zorlanabilir. Diğeri yandan kentte sahil şeridinde 1,16 hektarlık alanda bisiklet yolları ve bisiklet otopark alanları planlanmıştır. Otogar alanı ise 2,26 hektarlık alanda hizmet vermektedir. Sinop'un önemli simgelerinden birisi olan havalimanı ise 128,49 hektarlık alan kaplamaktadır.

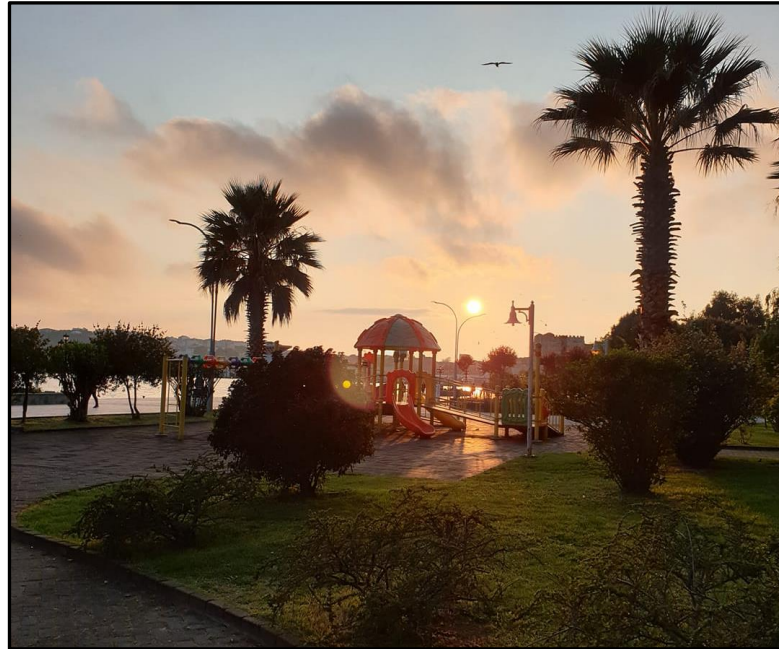
Ulaşımın önemli sembolleri birisi de limanlardır. Sinop limanı tarihsel olarak önemi bulunmasına rağmen günümüzde aktif olarak işlememektedir. Sadece büyük balıkçı teknelerinin yanaştığı limanda yıl içinde sınırlı sayıda kruvaziyer gemi ve yolcu gelmektedir. Demiryolu bağlantısının olmayışı ve karasal hinterlandın azlığından

dolayı liman fonksiyonu yeterince gelişmemiştir. Dolasıyla ticaret hacmi çok düşük düzeydedir.

Lynch (1975)'e göre şehir parkları, başta rekreasyon olmak üzere, sosyal alanlar, kent sağlığı ve yaşanabilir bir çevre koşulları sunmak gibi birçok amaca hizmet eden alanlardır. Ayrıca şehir parkları kültürel değerler ve sosyoekonomik etkilerle biçimlenebilmektedir. Şehir parkları, kentliyi günün yoğun stresli yaşamından bir nebze uzaklaştırıp, insanları psikolojik, sosyolojik ve toplumsal açıdan uygun zeminler hazırlamaktadır.

Sinop şehrinde 1988 imar planında yeşil alanlar için 48,92 hektar alan ayrılırken, bu rakam 2016'da 138,7 hektara yükselmiştir. Bu alanın yaklaşık 100 hektarı (99.62) park alanı, 10,22 hektarı çocuk bahçesi-oyun alanı, 10,28 hektarı rekreasyon alanı, 8,91 hektar pasif yeşil alan ve 9,69 hektarı ise ağaçlandırılacak alan olarak düzenlenmiştir. Şehrin yeşil alan gereksinimi karşılayacak olan bu alanlar çevreye uyumlu, doğal değerleri koruyan, eğlence, sportif aktivite ve piknik gibi çeşitli ihtiyaçları karşılayabilecek düzeydedir.

Şehirde öne çıkan parklardan birisi de Aşıklar Parkı'dır. Güney kale burcu yakınlarında yer alan söz konusu park, başlangıçta dolgu alanı iken, daha sonra park olarak kullanılmıştır (Foto 52). Aynı zamanda güney kale burcu ve şehir parkıyla bütünleşmektedir. Diğer yandan kentin güneybatısında Şehir Parkı yer almaktadır. Uğur Mumcu Meydanı ile Bülent Ecevit Caddesi'nin kesiştiği bir noktadadır.

Fotoğraf 52: Yeni Mahalle'de Yer Alan Aşıklar Parkı

Şehirde parkların dağılışına bakıldığında mahalleler arasında bir denge olmadığı görülür. Parklar çok Gelincik, Ada, Yeni ve İncedayı mahallelerinde yoğunlaşmıştır (Tablo 99). Diğer yandan bazı mahallelere park yapılmamıştır.

Tablo 99: Sinop Şehrinde Yer Alan Parklar

Kullanım Amacı	Bulunduğu Mahalle
Milli Egemenlik Çocuk Parkı	Gelincik
Çocuk Bahçesi	Gelincik
Aşiyen Çocuk Parkı	Ada
Berkay Akbaş Çocuk Parkı	Ada
Karakum Özel İdare Çocuk Parkı	Ada
Çocuk Parkı	Korucuk
125. Yıl Atatürk Çocuk Parkı	İncedayı

Şehrin demografik değerleri düşünüldüğünde park ve yeşil alan sayısı her geçen gün azalmakta, kentte yoğun bir yapılaşma söz konusudur. Özellikle şehrin doğu gelişme aksında yer alan Ada Mahallesi'nde kooperatif tarzı yapılaşmalar son zamanlarda müthiş bir ivme yakalamıştır. Şehri yaşanılabilir kılmak için özellikle doğal ortam korunmalı, konutların inşa edilmesinde jeolojik durum ve mahalle yapısı göz önünde bulundurulmalıdır.

Şehirde turizm tesis alanları 23,18 hektardır. Söz konusu alanın 22,81 hektarı otel, 0,08 hektarı motel ve 0,23 hektarı ise apart oteldir. Ayrıca planda 0,82 hektarı ticari turizm alanı ve 19,47 hektarı ise turizm konut alanları yani ikincil konutlar olarak belirlenmiştir. Toplamda yaklaşık 60 (59,94) hektar alan turizme ayrılmıştır. Bunlardan 43,49 hektar alan turizm faaliyetleri için, 16,45 hektar ise kamping ve günübirlik faaliyetler için düşünülmüştür.

Şehirde kıyı alanları 1988'de onaylanan imar planı kararlarına sadık olarak belirlenmiştir. 3621 sayılı Kıyı Kanun Yönetmeliği'ne göre sahilde yer alan kıyılarda ilk 50 metre park alanı olarak, ikinci 50 m ise günübirlik tesis alanı olarak planlanmıştır (Resmî Gazete, 1990). Bu kapsamda 14,78 hektar günübirlik tesis ve 1,67 hektar kamping alanı olarak belirlenmiştir. Söz konusu alan turistlerin kendi imkânlarıyla geceleme, eğlence ve diğer imkânları karşılanma talebiyle oluşturulmuştur. Şehrin turizm potansiyeli yüksektir. Şehirde turistik değeri olan dini mekânlar da yer almaktadır. Bunlar; Alaeddin Cami, Kefevi Cami, Saray Cami, Seyyid İbrahim Bilal Türbesi, Pervane Medresesi, Sultan Hatun ve Candaroğulları türbeleridir.

Şehrin girişinde yer alan Tarihi Surlar, Diyojen Heykeli, Tarihi Cezaevi, Etnografya Müzesi, Balatlar Kilisesi, Arkeoloji Müzesi, Paşa Tabyaları tarihi ve

kültürel turizm kapsamında turistler tarafından ziyaret edilen mekânlardır. Şehirde deniz turizmi için önemli plajlar da bulunmaktadır. Bu plajları, Kumkapı Mevkii'nde Kumkapı Plajı ve Ordu Mahallesi'nde Mobil Plajı oluşturmaktadır. Kent merkezinin dışında Karakum ve Sarıkum plajları da mevcuttur.

Kentte önemli koylar, plajlar, kamp sahaları, yürüyüş alanları batı ve güneybatı yönünde yoğunlaşmıştır. Özellikle güneybatı yönünde doğal ve kültürel çekicilikler olarak Tarihi Sinop Kalesi ve Tarihi Sinop Cezaevi yer almaktadır. Batı istikametinde ise plajlar, koylar ve apart oteller mevcuttur. Öte yandan Özel İdare bünyesinde yer alan Sarıkum Tabiat-Koruma Alanı ve Karakum Tatil Köyü turizm çekicilikleri arasındadır. Sarıkum Koruma Alanı kentin doğal güzelliklerindedir. Öte yandan Karakum Tatil Köyü'nde konaklama ihtiyaçların karşılandığı hotel, motel, butik otel ve apart hoteller de bulunmaktadır.

Şehirde koruma alanları kapsamında Hamsilos Tabiat ve Kültür Parkı yer almaktadır. Söz konusu park Dibekli Köyü sınırlarında 679 hektarlık alan kaplamaktadır. Flora ve fauna açısından zengin olan alan doğal güzellikleriyle ön plana çıkmaktadır. Bu alan rekreatif turizm kapsamında değerlendirilebilir.

Şehirde ikincil evler Ada Mahallesi doğu kesimleriyle Ordu Mahallesi'nin kıyıya dönük alanlarında yoğundur. Özellikle Ordu Mahallesi kamp için uygun doğal şartlar içermektedir. Şehir merkezine belirli mesafede uzaklığı ve sakin doğasıyla kamp turizmini tercih eden turistler tarafından kullanılmaktadır.

Şehirde sosyokültürel tesisler 17,12 hektarlık alan kaplamaktadır. Bunlardan 1,89 hektarı sosyal tesis alanı, 2,86 hektarı özel sosyal tesis alanı, 1,19 hektarı kültürel tesis alanı, 4 hektarı yurt alanı, 5,52 hektarı özel yurt alanı, 0,70 hektarı yaşlı bakım evi ve 0,96 hektarı şefkat evleri olarak planlanmıştır. Bahse konu olan bu tesisler sosyokültürel aktivelerin yapıldığı mekânlardır. Özellikle yaşlı bakım ve şefkat evleri şehrin yaşça büyüklerinin bir araya geldiği, beraber vakitlerini geçirdiği sosyal bir tesis olarak dikkat çekmektedir. Şehirdeki yaşlı nüfus yapısı dikkate alınarak bu türden tesislerin topluma kazandırılması örnek davranışlardandır.

Şehirde spor tesisleri ise kentte yaşayanların sportif ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik yapılmıştır. İmar planı içerisinde 4,88 hektar büyüklüğünde 5 adet kapalı spor salonu mevcuttur. Bu alanda futbol, basketbol, voleybol, yüzme ve tenis kortu gibi tesisler yer alır. Planlama doğrultusunda 2,34 hektar büyüklüğünde 6 adet açık spor tesis alanı şehre kazandırılmak istenmektedir. Bunlara ek olarak şehirde belirli

dönemlerde sanatsal kurslar, tiyatro etkinlikleri, konser ve konferans salonları kültürel aktiviteler yapılmaktadır. Ayrıca şehirde eğitim ve kültürel faaliyetlerin daha kapsamlı ve iyi bir düzeyde yapılabilmesi için Sinop Üniversitesi tarafından bir kampanya başlatılmıştır. Sinop Üniversitesi kampüs içerisinde yer alan kütüphanenin talepleri karşılayamaması üzerine kampüs alanı içerisinde Merkez Kütüphanesi'nin yapılmasına karar verilmiştir. Bu projeye 3,8 hektarlık alanda yeni bir tesis yapılarak gerek öğrencilerin gerekse yöre halkının kültürel ve sanatsal aktiviteleri belirli bir seviyeye çekilmesi istenmektedir (Habertürk, 2021). Üniversite öğrencileri için sosyal bir yaşam alanı olan bina henüz tamamlanmamış ve gerekli destekleri beklemektedir.

Askeri tesisler şehirde 67,08 hektarlık alan kaplamaktadır. Şehrin Meydankapı ve Ada mahallelerinde askeri üsler yer almaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti S-400 savunma sistemleri deneme testlerini Sinop'ta yapmaktadır. Aynı zamanda İnceburun'da nükleer tesis inşası ortaklar arasında yapılan iş birliğinde mutabakata varılmamasından dolayı askıdadır. Şehirde 3,52 hektarlık alan cami alanı, 0,43 hektarı ise mescit alanı olarak planlanmış, toplamda 3,95 hektarlık alan tahsis edilmiştir. Şehirde başta Selçuklu olmak üzere çeşitli dönemlere ait devletlerin camileri yer almaktadır. Tarihsel olarak dini ve ticari faaliyetlerle bilinen Sinop şehrinde cami ve mescitler hemen her mahallede dağılış göstermektedir. Mezar alanları şehirde 17 hektar alan kaplamakta olup; mezarlık İncedayı Mahallesi'nde bulunmaktadır. (Foto 53).

Fotoğraf 53: Çukurbağ Şehir Mezarlığı

Şehirde akaryakıt ve servis istasyonları 1,29 hektardır. 24,45 hektarlık alan ise konut yapımına uygun olmayan sahaları oluşturmaktadır. Bostancılı ve Gelincik mahallelerinde lokal alanlar konut yapı yasaklı alan olarak belirlenmiştir. Bu alanda herhangi bir yapılaşma söz konusu değildir. Bunlara ek olarak 1,12 hektar alan trafo alanı ve 0,10 hektar ise doğalgaz hat regülatörüne tahsis edilmiştir.

4.4. Sinop Şehrinin Morfolojisi

Şehir morfolojisi çalışmaları ilk olarak 18. yüzyılın sonlarına doğru Alman coğrafyacılar tarafından yapılmıştır. Fritz (1894) “*Alman Şehir Tesisleri*” ve Schlüter (1899) “*Şehirlerin Kat Planları*” araştırmalarıyla Orta Avrupa’da şehir morfolojisi konularını ele almışlardır. Bu yüzyılda Vidal Le Blache ve Friedrich Ratzel beşerî coğrafya bilimini geliştirmek için önemli çalışmalar yapmışlardır. Coğrafi mekân-insan etkileşimi, peyzaj, yaşam biçimleri, kırsal ve kentsel coğrafya çalışmaları şehir morfoloji araştırmaları kapsamının genişlemesini sağlamıştır (Bilsel, 2015). İkinci Dünya Savaşı’na kadar şehir morfolojisi disiplinde önem derecesi yüksek diğer bir deyişle çok çalışılan konular arasında değildi (Kristjánsdóttir, 2019). Diğer yandan 1960’lı yıllarda modern mimarlık ve şehir planlama çalışmalarına bir tepki olarak şehir morfoloji araştırmaları yapılmış ve bilim dünyasında ön plana çıkmaya başlamıştır. 20. yüzyılın üçüncü çeyreğine doğru şehir morfolojisi en çok çalışılan konular arasında yerini almıştır (Oliveria, 2019).

Morfoloji (fizyonomi) etimolojik olarak şekil, biçim manasına gelmektedir. Şehir morfolojisi ise yerleşmelerin şekli ve yapısını ele alır Karmaşık unsurların şehir yapısı üzerindeki değişimlerini inceler. Bu yönüyle kentsel morfoloji yalnız kentsel formun oluşmasını değil, aynı zamanda şehrin gelecekteki oluşum ve dönüşümleri hakkında fikir edinilmesini sağlar (Kristjánsdóttir, 2019). Şehir morfolojisi kentin tarihsel gelişimine kavramsal açıdan bakmasıyla diğer bilim alanlarından ayrılmaktadır (Whitehand, 2007).

Şehir morfolojisi, kentin fiziksel formu ve yapıların yerleşim alanındaki düzenini ifade etmektedir (Siyavuş, 2019). Şehir morfolojisini oluşturan unsurlar ise cadde ve sokak planları, arazi unsurları ve binaların mimari tarzlarıdır (Aliağaoğlu ve Uğur, 2010). Tarihsel süreç içerisinde bazı şehirler kendine has doku özelliklerine sahiptirler. Nitekim kültürel, mimari ve turistik özellikleriyle diğerlerinden ayrılırlar (Göney, 2017a). Sinop şehri sahip olduğu morfolojik yapı itibarıyla farklı dönemlere ait izler taşımaktadır. Bu süreç içerisinde doğal ve beşerî faktörler şehrin yapısal

değişiminde etkili olmuştur. Tarih öncesi dönemde kale şehir yapısıyla surlar içerisinde kalan kent, Roma döneminde ızgara plan yapısıyla dikkat çekmiştir. Anadolu Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı Devleti'nin egemenliğine girmesiyle kale surları dışında kentin fiziksel formu şekillenmiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra meydana gelen gelişmeler konut yapı ve sisteminin değişmesine neden olmuştur. Şehir morfolojisi kentin güney-güneydoğu yönünde şekillenmiştir.

Sinop şehir morfolojisi üzerinde kentin sahip olduğu topografya, mahallelerin yayılışı ve yolların uzanış doğrultuları etkili olmuştur. Şehir içerisinde önemli sayılabilecek bir yükseltinin olmayışı, yarımada ve çevresinde kent makroformunun gelişmesine katkıda bulunmuştur. Şehir ilk olarak Boztepe Yarımadası etrafında kurulmuştur. Daha sonra sırasıyla doğu-batı, kuzeydoğu-güneybatı yönünde aşama kaydetmiştir.

Şehirler yerleşme saha şekillerinin (dairevi, lineer, parçalı ve birleşik yapı) benzerlik ve farklılıklara göre sınıflandırılır (Göney, 2017a). Yerleşmelerin en ve boy özellikleri hangi yapının o saha üzerinde gelişme kaydedeceğini ortaya koyar. Sinop şehri kurulduğu dönemde doğu-batı yönlü lineer formda gelişme göstermiştir. Daha sonra şehrin çevre alanlarına doğru genişlemesi parçalı bir yapıya bürünmesine neden olmuştur. Bu durum şehrin morfolojik sınıflandırmada farklı sınıflandırmalar içerisinde yer aldığı gösterir. Şehir topografik yapıya bağlı olarak kıyı boyunca gelişme göstermiştir ve iç kesimlere doğru büyümüştür. 1980'li yılların sonlarına doğru şehir batı yönlü büyümeye devam etmiş, yerleşmeler tarım arazileri üzerine kurulmuştur. Dolayısıyla şehir parçalı bir görünüme sahip olmuştur. 1990'lı yılların sonuna doğru turizm ve ikincil konut sayılarının artması, Korucuk, Ordu ve Osmaniye mahallelerinde yerleşmelerin bir hat boyunca (lineer) gelişmesine neden olmuştur.

Şehir morfolojisini etkileyen bir diğer unsur konut sistemidir. Sinop şehri tarihsel yapı olarak hem geleneksel hem de modern konutları bünyesinde barındırmaktadır. Geleneksel konutlar doğal çevre şartları altında, modern konutlar ise teknolojik ilerlemelerle şekillenmektedir. Şehirde günümüze kadar gelen evlerin büyük bir çoğunluğu Osmanlı Dönemi mimarisini taşımaktadır. Yörede orman varlığına bağlı olarak konutlar taş zemin üzerine ahşap malzemedен yapılmaktadır. Bu tür yapılar 2 ve 3 katlıdır (Yılmaz, 2006). Geleneksel konutlar gerek doğal (tarihi dokusunun eskimesi) gerekse beşerî nedenlere bağlı olarak (yangın ve imar rantı vb) şehir içerisinde çağdaş konutlar arasında sıkışıp kalmıştır. Söz konusu konutlar İncedayı

Mahallesi, Camikebir Mahallesi Tuzcular Caddesi, Yeni Mahalle Kemalettin Sami Paşa Caddesi, Yüksek Kaldırım ve Kuru Çeşme sokaklarında yaygın olarak görülmektedir (Üstün, 2008, Foto 54).

Fotoğraf 54: Tarihi Sinop Evlerinden Bir Görünüm

Sinop evleri cadde-sokak ilişkisi göz önünde bulundurularak inşa edilmiştir. Dış cephe sistemleri ve kat yapılarıyla ön plana çıkmaktadır. Şehirde tarihi dokuyu yansıtan evler genel olarak bakımsız ve âtıl konumdadır. Aynı zamanda günümüzde sayıları giderek azalmaktadır. Şehirde belirli mahallelerde yayılmış gösteren binaların bazıları koruma kapsamında, diğerleri ise kullanılmaz halde kaderlerine terk edilmiştir. Şehir imajının korunması için bahsedilen yapıların restore edilerek kültürel turizme aktarılması gereklidir.

Şehirde çağdaş meskenler ise özellikle şehrin doğu kesiminde Ada ve Yeni mahallelerde yoğunluk göstermektedir. Dikey olarak kat sayıları fazladır. Bunlara ek olarak belirli bir özgünlük ve mimari özelliği bulunmayan çağdaş konutlar, estetik kaygıdan uzak bir şekilde inşa edilmiştir.

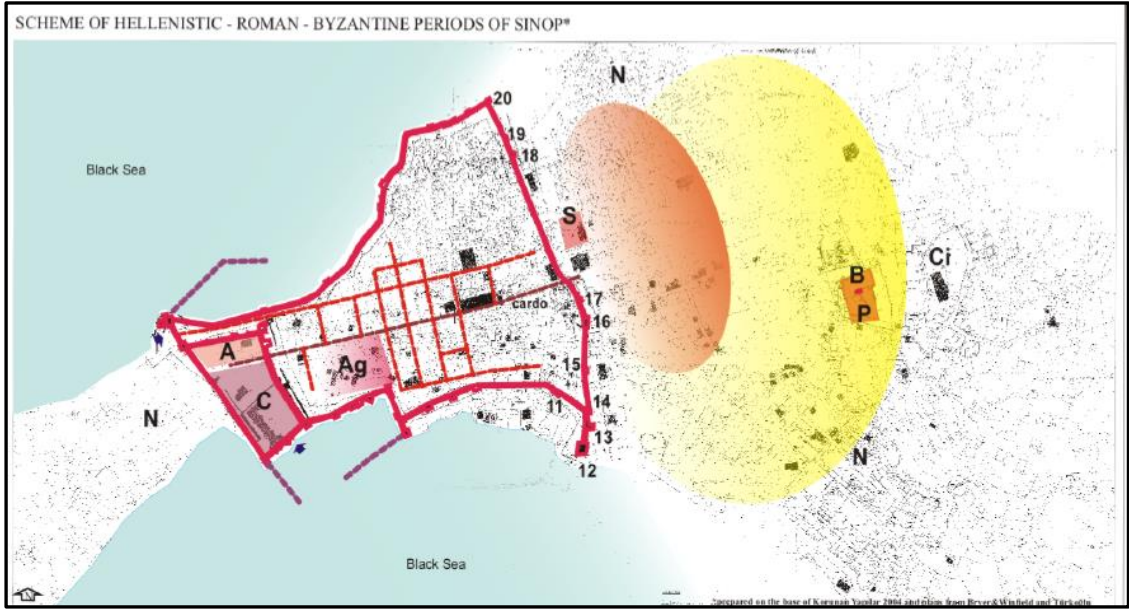
Şehrin morfolojik özelliklerini ön plana çıkaran unsurlardan bir diğeri de cadde ve sokak sistemleridir. Tarihi şehirlerde cadde ve sokak sistemleri iklim ve topografyaya bağlı olarak şekillenir. Aynı zamanda cadde ve sokak sistemleri şehirlerin doğru okunup yorumlanmasında çok yönlü bilgi kaynaklarıdır. Lokasyonlar aracılığıyla anlam kazanmakta önemli mekânlara dönüşmektedir (Aliagaoglu ve Uğur,

2018). Diğer yandan sokaklar insanları bir yerden başka bir yere götüren önemli ulaşım araçlarıdır. Cadde ve sokaklarda insanlar toplanıp sosyal organizasyon gerçekleştirebilmektedir.

Cadde ve sokaklar dinamik bir yapıya sahiptir. Şehrin gelişim yönü, kurulacak mağaza ve iş yerlerin tayini, mahalle alanların oluşumu ve birçok neden cadde-sokak ilişkisi göz önünde bulundurularak yapılır. Bunlara ek olarak şehrin tarihi dokusu ve kültürel izlerini taşıyan söz konusu sistemler şehir imajını yorumlama da önemli bir unsurdur (Siyavuş, 2019).

Araştırma sahasına Antik çağda hâkim olan devletler, yerleşkelerini Boztepe Yarımadası'nın en dar kesimine kurmuşlardır. Kalebent şehir özelliği gösteren Sinop şehrinde bu dönemde sokak ve cadde yapıları doğal doku özelliği göstermektedir. Stewig (1966)'e göre söz konusu yapı, doğu medeniyetleri tarafından yapılmıştır ve dardır. Sokak genişlikleri yayalar ve yük taşıyan hayvanlara göre dizayn edilmiştir. Bunlara ek olarak bu tarz sokaklar sık sık yön değiştirip, doğrultuları ve genişlikleri çok değişkendir. Dar ve geniş sokaklar birbiri ardınca gelir. Cadde, ev ve arsa cephelerinin birbirlerine uygun olduğu nadirdir. Eski dönemlerde sokak ve cadde yapılarının dar olması kullanım amacı ve toplumsal yapıdan kaynaklanmaktadır. Cadde ve sokaklarda yürüme mesafesinden bir yerden başka bir yere binek hayvanlarının kullanıldığı düşünülürse, mal ve eşya taşımacılığının nasıl gerçekleştiiği kolayca anlaşılabilir. Sinop şehrinde ilk dönemlerde bu tarz yolların görülmesi doğaldır. Strabon (2012)'un verdiği bilgilere göre Sinop şehrinin, tarihi duvarlar, gymnasium ve agoralarla çevrili olduğunu aktarmıştır. Kumkapı Mevkii'nde bir akropolün varlığından söz eden yazar, şehrin hemen girişinde iç kalenin varlığına da dikkat çekmektedir (Şekil 43).

Şekil 43: Yunan ve Roma Dönemlerinde Sinop Kentinin Fiziksel Yapısı

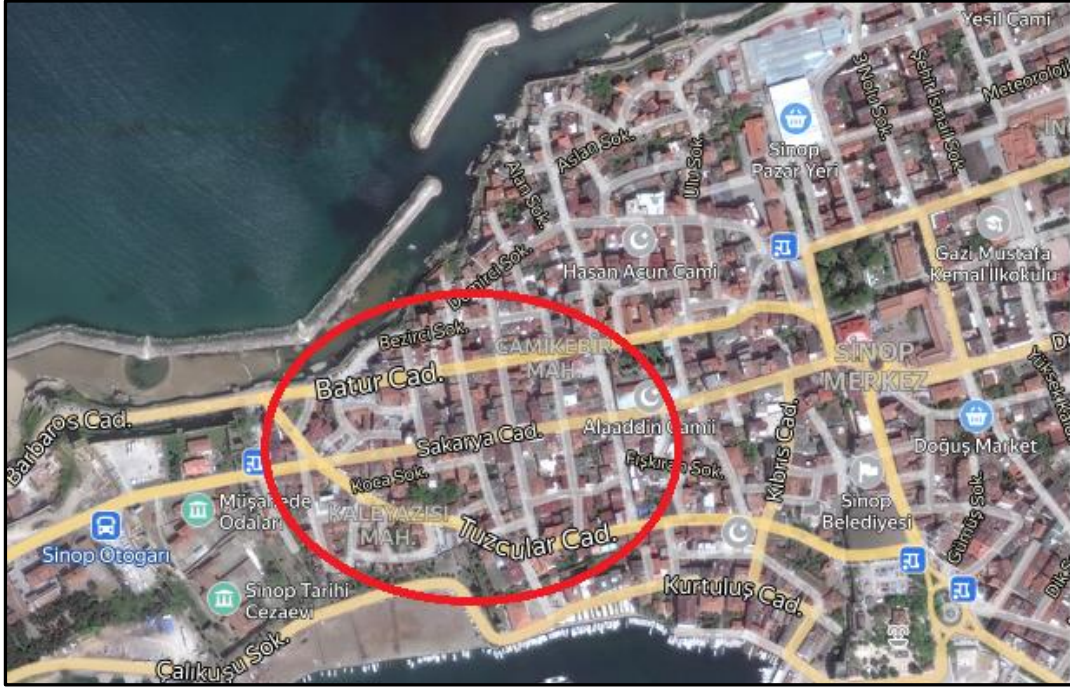

Kaynak: Çetin, 2011

Şekil 43 incelendiğinde⁴⁶ öncelikle Yunan ve Roma dönemlerinde şehirlerin liman ve ticaret özellikleriyle ön plana çıktıkları görülür. Ayrıca şehrin bir dağ yamacında bulunması, güney eteklerine kurulması ve etrafındaki surlar kentin belirleyici özellikleri arasındadır (Aliagaoglu ve Uğur, 2010). Sinop şehri kuruluş özellikleri göz önünde bulundurulduğunda bu özellikleri taşımaktadır. Yunan şehirlerinde agora ve akropol alanı denilen iki fonksiyonel alan bulunmaktadır. Agora etimolojik olarak toplanma anlamına gelmektedir. Agora dinamik bir alan olmakla beraber politik ve sosyoekonomik işlevler bu alan etrafında konumlanır (Mumford, 2007). Bunlara ek olarak kentin ticari hayatı bu noktada atar. Akropol ise şehre tepeden bakan, bir kale ve ekilebilir toprağı ile değerli bir arazi parçası ve kuşatma esnasında geri çekilen sığınak yeridir (Göney,2017b). Yunanların hâkim olduğu dönemde şehrin girişinde akropol ve karşısında C harfli konumlanan iç kale yer almaktadır. Öte yandan Boztepe Yarımadası'nın en dar kesiminde agora alanı oluşumu görülmektedir. Bu alanda eğitim, sosyal, adli ve ticari aktiviteler yapılır. Günümüzde bu alanları Tuzcular ve Kurtuluş caddeleri olarak örnek verebilir (Şekil 44).

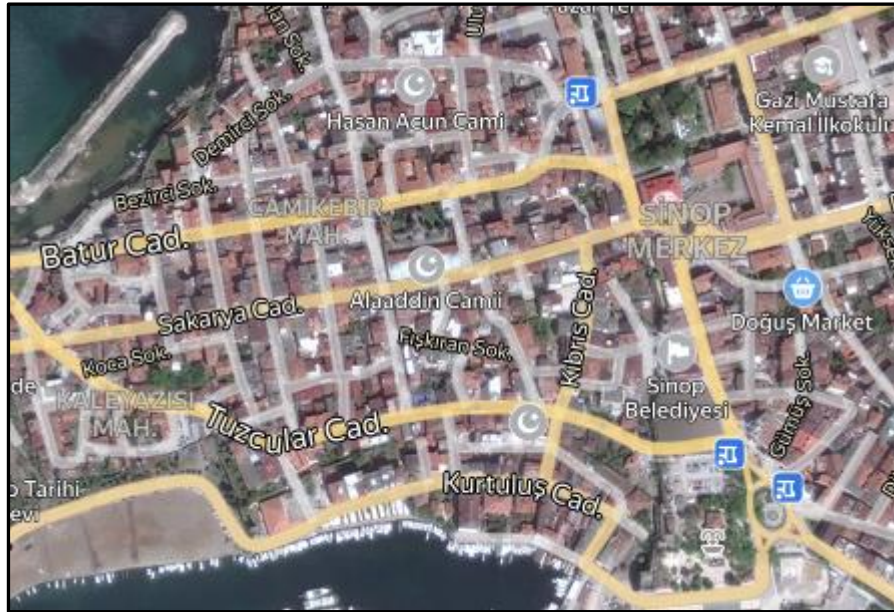
⁴⁶ Çetin, Korunan Yapılar adlı eser ve Bryer, Winfield ve Türkoğlu'nun çalışmalarından esinlenerek bu yapıyı ortaya çıkarmıştır. Şekildeki harfler İngilizce isimleri baz alınarak konumlandırılmıştır. Ayrıca sayılarda dönem içerisinde korunması gereken yapıları göstermektedir. Metin içerisinde harflerin ne anlama geldiği ve ilişkilendirilmesi yapılmıştır.

Şekil 44: Antik Çağda Agora Olarak Kullanılan Tuzcular Caddesi

Roma şehirlerinin en belirgin özelliği şehirlerin morfolojik olarak ızgara tipine adaptasyonudur. Bu plan şehirlerin çekirdek kısımlarında uygulanırken, cadde ve sokaklar birbirini dik olarak keserler. Aynı zamanda cadde-sokaklar kuzeyden güneye cardo, doğudan batıya decumanus olarak isimlendirilir (Aliagaoglu ve Uğur, 2010) (Şekil 45).

Şekil 45: Izgara Planında Oluşturulmuş Sakarya Caddesi

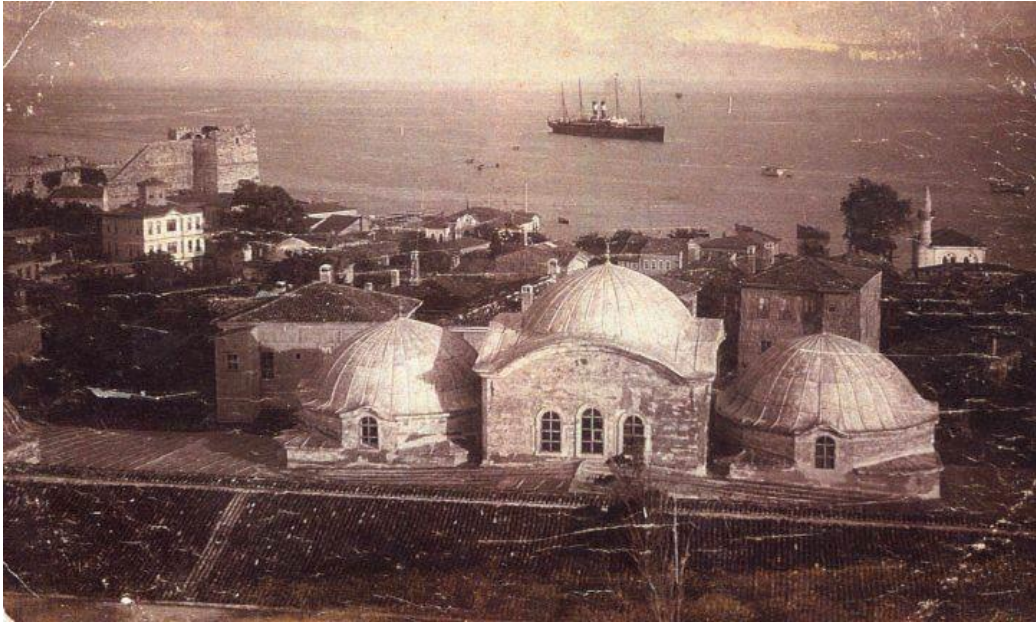

Izgara sisteminin temel belirleyicisi erişilebilirliktir. Bir noktadan diğer bir noktaya rahatça ulaşmayı temel alan yapı şehirlerin birbirlerine bağlanmasını

kolaylaşmaktadır. Şehirde ızgara plan sistem dâhilinde İnönü, Atatürk, Gazi, Hakimiyet caddeleri Sakarya Caddesi'ne dikey olarak bağlanmaktadır. Bu durum Roma döneminde şehir morfolojisinin bu yönde şekillendiğini gösterir.

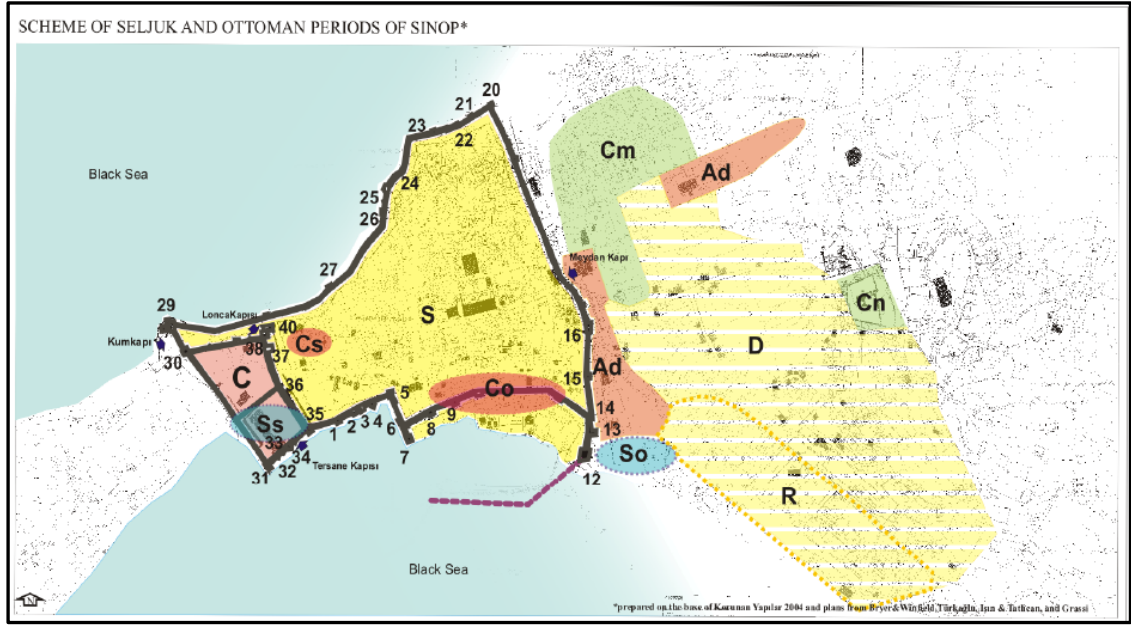
Sinop şehri Selçuklu ve Beylikler Dönemi'nde Anadolu'nun çeşitli yerlerine dağıtım görevi üstlenen, ticari potansiyeli bulunan surlar içerisinde gelişme göstermiştir. Özcan (2005) bu durumu *Selçuklu B tipi kale kent modeli* olarak ifade etmektedir. Şehirde Selçuklulardan kalan en önemli cami Aleaddin Cami'dir. Söz konusu yapı şehrin merkezinde yer almakta ve çarşı yapılanması cami endekslidir. Sinop Tersanesi bu dönemde yapılmış ve ticari-askerî açıdan önemli görevler üstlenmiştir.

Cami-bedesten-imaret Osmanlı dönemi şehir planını oluşturan en önemli unsurlardandır (Foto 55). Bu alanda ekonomik faaliyetlerin büyük bir bölümü gerçekleşir. Şehre yönelen yollar burada sonuçlanır (Aliağaoğlu ve Uğur, 2010). Kaleyazısı, Meydankapı ve Kefevi mahallelerinde yapılan camiler dönem içerisinde şehir kurgusunun bu alanda konumlandığını gösterir. Osmanlı döneminde şehirler dar, kıvrımlı cadde ve sokak yapısına sahiptir. Bu olgu aile içi mahremiyet kavramının korunduğuna işaret etmektedir. Diğer yandan İslam şehirleri labirent şekline benzetilmektedir. Bu düşüncenin ortaya çıkmasında aile yapısı, iklim ve halkın kültürel değerleri etkili olmuştur (Siyavuş, 2019).

Fotoğraf 55: 19. Yüzyılda Sinop Şehrinin Görünümü **Kaynak:** Sinop Belediye Arşivi

Şekil 46: Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde Sinop Kentinin Fiziksel Yapısı

Kaynak: Çetin, 2011

Şekil 46 incelendiğinde Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde şehrin yapısı hakkında fikir sahibi olunabilir. Buna göre C ile belirlenen alan Selçuklular tarafından inşa edilen iç kaledir. İç kalenin hemen yanı başında tersane bulunmaktadır. Ss ile belirlenen alan hem askeri üs hem de deniz ticareti için kullanılmaktadır. İç kalenin kuzeydoğusunda Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde şehrin ticari merkezi yer almaktadır. Bu alan günümüzde Kale Yazısı Mahallesi sınırları içerisinde kalmaktadır. Diğer yandan şekilde sarı ile belirlenen kesimler nüfusun yerleşim sahasını oluşturmaktadır. Bu alanın güneybatısında ikinci derece ticari merkez sahası yatay olarak uzanmaktadır. Şehrin güneydoğu kesiminde Osmanlılar tarafından güneybatı kale burcu tersane olarak kullanılmıştır. Bu alanın kuzey-güney istikametinde idari alanlara ayrılmıştır. Şehrin iç kesimlerinde doğu yönünde Osmanlı döneminde inşa edilen tarihi konutlar yer alır. Güneydoğusunda Rum evleri bulunmaktadır. Son olarak şehrin doğusunda gayrimüslimler için, kuzeydoğusunda Müslümanlar için mezar alanlarına ayrılmıştır.

Can (1992)'a göre İslam şehir sokaklarının labirente benzemesinin temel sebebi İslam toplum yapısıyla alakalıdır. Göney (2017)'e göre dolambaçlı sokaklar gelişigüzel ortaya çıkmadığını aksine, bu sokakların belirli bir plan ve dâhilinde gerçekleştiğini ifade etmektedir. Ayrıca bahse konu olan sokaklar topografya ve eğim değerlerine paralel olarak inşa edilmiştir. Sinop şehrinde İslam kent modellerini içeren

unsurlar yer almaktadır. Özellikle şehir çekirdeğini oluşturan Kefevi Mahallesi'nde bu türden sokak yapılarını görmek mümkündür.

İslam şehir morfolojisinin bir diğer önemli unsuru da çıkmaz sokaklardır. Çıkmaz sokaklar uzunlukları ve genişlikleri bulunduğu alanın topografik özelliklerine göre şekillenmektedir. Bilindiği gibi çıkmaz sokaklar sakinleri için mahremiyet içeren, güvenli alanlardır (Foto 56). Çıkmaz sokak kavramı toplumsal farklılığı ortaya çıkarmaktadır. Çıkmaz sokaklarda ilişki düzeyleri farklıdır. Bunlara ek olarak çıkmaz sokaklara giren bir yabancı hemen fark edilebilir (Kızıltepe, 2018).

Fotoğraf 56: Kefevi Mahallesi'nde Yer Alan Süleyman Hoca Çıkmaz Sokak

Şehirde cadde ve sokakları genişliklerine göre kendi içinde gruplandırmak mümkündür. Ana caddeler şehir merkezini oluşturan, birçok sokağı birbirine bağlayan etrafında ticaret alanları bulunduran ana akstır. Kentin doğu-batı yönünde girişin sağlandığı, ulaşımın en önemli arter noktalarından birisi olan Fatih Caddesi gelmektedir. Ticari üniteler bir koridor gibi sıralanmıştır. Fatih Caddesi'ne tali olarak Ordu Caddesi ve Stad Yolu ile Ahmet Muhip Dranas Caddesi bağlanmaktadır. Fatih Caddesi'nin devamında ızgara planlı Sakarya Caddesi gelmektedir. Şehrin önemli ticaret alanlarından Tuzcular ve Batur caddeleri dikey yönde bu caddeye bağlanmaktadır (Şekil 47). Sinop Adliye Mevkii'nde İtfaiye ve Atatürk caddeleri tali yol olarak bağlanmakta ve devam etmektedir. Şehrin güney-güneydoğu kesiminde Gazi Caddesi sahil hattı boyunca uzanır. Bu hat merkezi iş sahasında yer alan önemli

caddelerdendir. Belirli bir süre devam eden bu hat Enver Bahadır Caddesi ile sürmektedir. Bu caddeler şehrin önemli toplayıcı ve dağıtıcı yol görevlerini üstlenmektedir. Diğer yandan Fatih Caddesi ulaşım fonksiyonu ile ön planda iken, Sakarya Caddesi ticaret ve idari fonksiyonla özdeşleşmektedir. İtfaiye Caddesi Okullar Caddesi'ne bağlantısı bulunması nedeniyle eğitim fonksiyonuna tali caddedir. Okullar Caddesi eğitim kurumların yer aldığı bir caddedir. Bunlara ek olarak Gazi ve Enver Bahadır caddeleri ticaret ve turizm özellikleriyle ön plana çıkmaktadır.

Şekil 47: Sinop Şehrinde Ticari İşlerin Yapıldığı Önemli Cadde ve Sokaklar

Cadde ve sokaklar farklı üniteleri birleştiren ve ayırıcı rol üstlenen mekânlardır. Şehrin ana eksenini Fatih-Sakarya-Atatürk caddelerinden oluşturmaktadır. Gazi-Okullar-Enver Bahadır caddeleri merkezi iş sahasında yer alan ikinci derece ticari merkez alanlarıdır. Sinop şehrinin kale kent çevresinde inşa edilen yol sistemleri, surların dışında doğu-batı yönünde gelişme göstermiştir. Turizmin etkisiyle güneybatı yönünde cadde ve sokak sistemi gelişmeye başlamıştır. Kuzeyde Stad Yolu'nda yeni mahallerinin teşekkülü, sosyoekonomik niteliklerinin değişmesi cadde ve sokakların daha düzenli hale gelmesini sağlamıştır.

Limanın her iki yakasında bulunan Barbaros ve Tuzcular caddeleri tarihsel olarak önemini korumaya devam etmektedir. Genel olarak bakıldığında çeşitli uygarlıklara ait cadde ve sokak morfolojisi bulunduran şehirde, günümüzde cadde ve sokak yapısı çok çeşitli değişkenlere bağlı olarak herhangi bir şekle benzediği tespit edilememiştir. Ayrıca Göney (2017a)'in de ifade ettiği gibi kıyı etrafında kurulan şehirlerde mimari düzenlemeler şehrin silüetine, tarihi dokusu ve imajına zarar verebilmektedir. Nitekim kıyıya paralel olarak inşa edilen yüksek katlı binalar kıyı

dengesini bozabilmektedir. Şehirde doğu kesimde Yeni Mahalle’de bu durumu gözlemlemek mümkündür. Bunlara ek olarak şehrin iç kısımlarında inşa edilen binalar deniz manzarasını kapatmakta ve estetik görünümü bozmaktadır.

Şehir birçok kültüre ev sahipliği yapması nedeniyle cadde-sokak ve konut sistemleri farklı izler içermektedir. Ancak özellikle günümüze kadar tarihi niteliği taşıyan konutların sayısı çok azdır. 20. yüzyılın ilk çeyreği ve ortalarına doğru gerçekleşen yangınlar⁴⁷ şehirde konutların ciddi manada tahrip ve yok olmasına neden olmuştur. Nüfusun artması şehirde konutlarda çağdaşlaşmayı getirdiği gibi bazı tarihi binaların çeşitli özelliklere bağlı olarak modern binalarla yer değiştirmesini zaruri kılmıştır. Diğer yandan 2016’da düzenlenen imar planında kat sayısının 7’ye kadar müsaade edilmesi Yeni ve Ada mahallelerinde çok fazla konutun inşa edilmesine neden olmuştur. Bu durum şehirde plansız gelişmeyi ortaya çıkarmış, doğal konut dokusu zamanla kaybolmaya başlamıştır.

Neticede Sinop şehri kurulduğu andan itibaren farklı dönemlere ait izler taşımaktadır. Bu durum morfolojik açıdan şehrin silüetinin değişmesine neden olmuştur. Şehir topografik özelliklere bağlı olarak yarımada etrafında kurulduğu için deniz ve kıyı çizgisi morfolojide belirleyici olmuştur. Doğu-batı ekseninde linear bir yapıya sahip olan şehir, merkezden çevreye geliştiği dönemlerde parçalı bir yapıya bürünmüştür. Yunan, Roma, Selçuklu ve Osmanlı devletleri şehir morfolojisinde kültürlerine ait semboller bırakarak şehrin günümüzdeki halini almasında etkili olmuşlardır.

4.5. Sinop Şehrinin Mekansal Gelişimi

4.5.1. Yatay Gelişim

Sinop’ta kurulan ilk yerleşmeler Kalkolitik Çağa (M.Ö. 4500-3000) kadar gitmektedir. Ancak yapılan arkeolojik çalışmalar kıyı ve karasal alanlarda özellikle vadi içlerinde yerleşme izlerine rastlamaktadır. Sinop’ta en belirgin yerleşim yeri bulgusu Gerze yakınlarında Kabalı Çay Vadisi’nde rastlanılmıştır (Çakmak, 2009). Diğer yandan bu dönemde Sinop şehri Filyos ile Kızılırmak arasında kalan küçük bir Asya kenti olduğu bilinmektedir. Yazılı kaynaklar değerlendirildiğinde şehir, Kaşka, Asur, Milet, Kimmerler, Lidya, Persler, Pontus ve Roma devletlerinin hakimiyetinde kalmıştır (Üstün, 2008). Ayrıca Sinop’ta ilk iskân hareketini Miletoslu Helenler

⁴⁷ 1917 yılında Sakarya Caddesi’nde, 1946 ve 1956 yıllarında Kale yazısı Mahallesi ve çevresinde yangınlar meydana gelmiştir. Bu yangınlarda ahşap konutlar ciddi oranda zarar görmüştür.

başlatmıştır. M.Ö. 7 yüzyılda kentte imar faaliyetlerine başlayan Helenler, Kimmerler saldırısından kaçamamış, şehirde imar edilen bütün şeyler söz konusu devlet tarafından yağmalanmıştır (Üstün Demirkaya ve Tuluk, 2012). Bıjışkyan (1969) bu surların Grek tarzı yapıldığını ve kent kalesinin M.Ö. 625 yılında tekrar inşa edildiğini belirtmektedir. Surlar denizle bağlantıyı sağlamak için kuzey-güney yönünde, şehirle bütünlük sağlayabilmek adına doğu-batı yönünde inşa edilmiştir.

Kentte antik dönemde Miletli kolonistler, M.Ö. 5. yüzyılda Pers istilasından sonra şehri tekrar ele geçirmiştir. Sinop Yarımadası'nın en dar kesiminde ızgara planlı yerleşmeler inşa etmişlerdir. Izgara plan merkezinde kuzey-güney yönünde uzanan yol, merkezde birbirleriyle karşılaşan doğu-batı yönlü yol sistemi oluşturulmuştur (Bryer ve Winfield, 1895).

Sinop şehrinin yatay gelişimi altı dönem olarak ele alınacaktır. Bu dönemler;

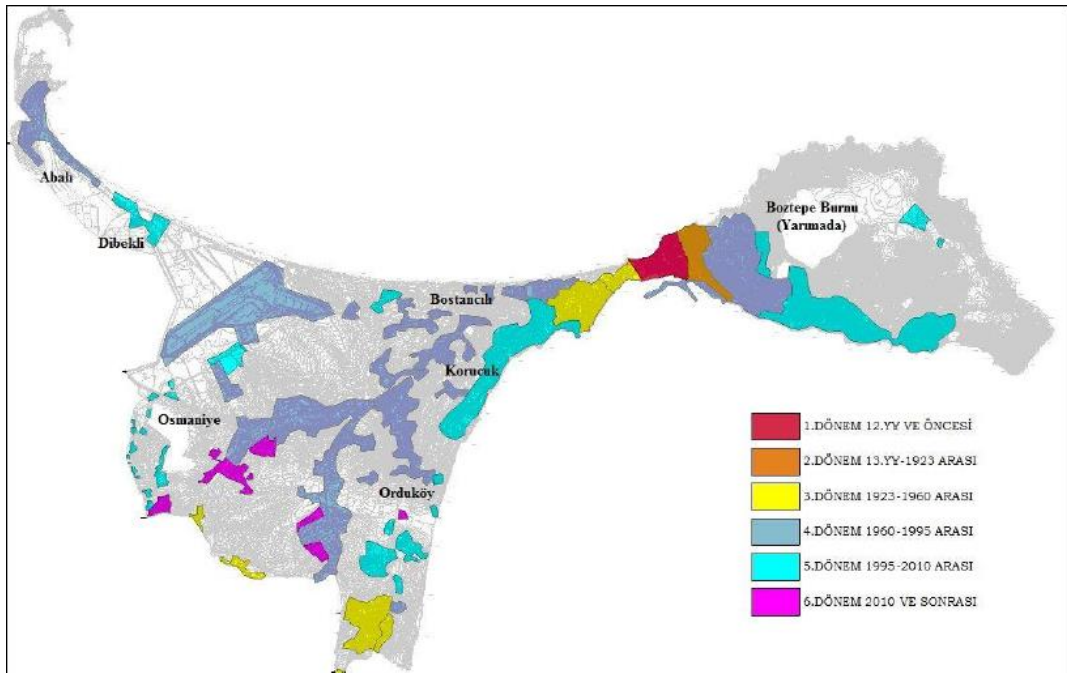
- 1. Dönem 12. yüzyıl öncesi
- 2. Dönem 13. yüzyıl-1923
- 1923-1960 Dönemi
- 1960-1990 Dönemi
- 1995-2010 Dönemi
- 2010 ve sonrasını kapsamaktadır.

Antik Çağdan 12. yüzyıla kadar olan kısım, bu dönemlerden ilkini oluşturmaktadır. Antik Çağ öncesinde Sinop'u işgal eden devletler şehri ilk olarak Boztepe Yarımadası'nın en dar kesimi kale burçlarının bulunduğu alana kurmuşlardır. Bu alan günümüzde Kale yazısı, Camikebir ve Meydankapı mahallelerinin idari sınırlarına karşılık gelmektedir. Kale şehir olarak Sinop şehri kendisine hâkim olan devletlerin prensipleri gereği deniz ve ticaret alanında gelişme göstermiştir. Özellikle Persler egemenliği altındaki kıyı kentlerini deniz ticareti açısından ileri bir seviyeye taşımıştır.

Roma ve Bizans dönemlerinde şehir yatay açıdan büyümeye devam etmiştir. Surların yakın çevresinde yerleşmeler yapılmış, ticari hayat günümüzde Tuzcular ve Batur sokakları arasında yapılmıştır. Bu dönemde şehre agora, gymnasium, nekropol, akropol alanları inşa edilmiştir. Şehir Türklerin eline geçtikten sonra Hristiyanlara ait olan katedraller cami ve mescide çevrilmiştir.

13. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar olan kısım, şehrin yatay gelişme dönemlerinden ikincisini oluşturmaktadır. Şehir 13. yüzyılda Türklerin hakimiyetine geçtikten sonra doğu yönünde genişlemiştir. Günümüzde İncedayı, Yeni ve Kefevi mahallelerine doğru gelişim göstermiştir (Şekil 48). Bu dönemde Sinop şehrinde Arab, Ayatoturi ve Ayanikola gibi mahallelerde gayrimüslimler yaşarken, Meydankapı, İncedayı ve Kefevi mahallelerinde ise cami-mescit-minber üçlüsüne bağlı olarak Müslümanlar yaşamaktadır. Aleaddin Cami ve Pervane Medresesi şehrin merkeziyet noktasını göstermektedir. Ayrıca Selçukluların şehrin giriş kısmında iç kale inşa etmesi ticari faaliyetlere verilen önemi işaret etmektedir. Beylikler Dönemi'nde Fetih ve Gazi Çelebi mescitleri ve Aynalı Kadın Türbesi dönem içerisinde yapılan mimari unsurlardır. Aleaddin Cami'nin inşa edilmesi Müslümanların cami çevresinde iskân edildiğini göstermektedir. Sur içerisinde Müslümanlar sur dışında ise gayrimüslimler yaşamaktadır. Diğer yandan Balatlar Kilisesi'nin bu dönemde ayakta olması Ada Mahallesi'nin iskana açık bir yer olduğunu göstermektedir. Bunlara ek olarak İbni Batuta (2004) İncedayı Mahallesi'nden Ada Mahallesi'ne çıkan yolda (günümüzde Okullar Caddesi ve yakın çevresini kapsayan alan) gayrimüslimlerin yaşadığını belirtmektedir. Selçuklu ve Osmanlıların tersane faaliyetleri şehri ekonomik açıdan geliştirirken, yerleşmelerin yatay anlamda doğu yönde gelişmesine katkı sağlamıştır.

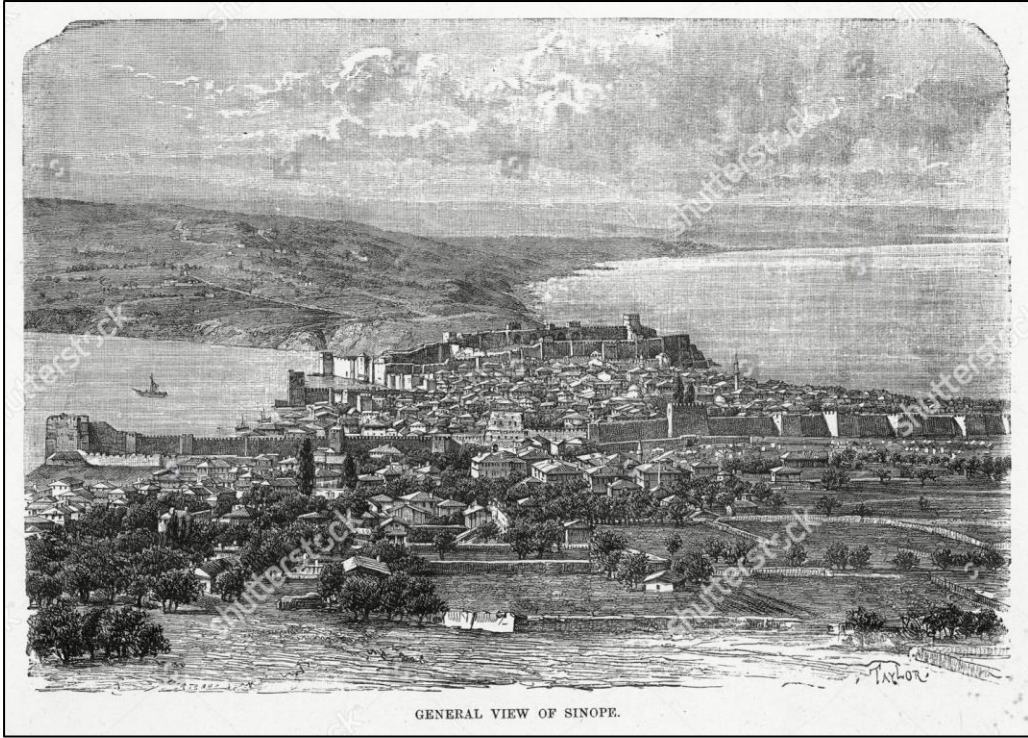
Şekil 48: Sinop Şehrinin Mekânsal Gelişim Dönemleri

Kaynak: Sinop Belediyesi; Yıldız, 2015.

Osmanlı döneminde 1560 yılında yapılan tahrir defterlerine göre kale içerisinde yaşayan Müslümanların batı ve doğu yönünde yerleşmeye başladıkları, kale dışında ise yeni mahallelerin oluşumlarına dair bilgi verilmektedir (Üstün Demirkaya ve Tuluk, 2012). Aynı zamanda Ada Mahallesi sınırları içerisinde yer alan Balatlar Mahallesi ilk olarak bu dönemde tahrir kayıtlarında geçmiştir (Ünal, 2008). 19. yüzyılda Sinop'a ait fotoğraf incelendiğinde kentin Kefevi ve Yeni mahallelerine doğru yatay anlamda büyüdüğü görülmektedir (Foto 57).

Yerlikaya (2006) geleneksel konutların bazı mahallelerde ön plana çıktığından bahsetmektedir. Bu yerler Camikebir Mahallesi, Kaleyazısı Mahallesi, İncedayı Mahallesi ve Yeni Mahalle'dir. 19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyılın başında söz konusu konutların bu alanlarda olması, yerleşmenin yatay gelişmesi açısından önemlidir. 13. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar Sinop şehrinde yerleşmeler, Boztepe Yarımadası'nın en dar kesiminden şehrin doğu ve güneydoğusuna doğru gelişme kaydetmiştir.

Fotoğraf 57: 19. Yüzyılda Sinop Şehrinden Bir Görünüm

Kaynak: Zeynel Zeki Özcanoglu Arşivi

Yatay gelişmenin üçüncü döneminde (1923-1960) şehir batı ve güneybatı yönünde büyümüştür. Kent nüfusunun artması ve Sinop Kibrit Fabrikası'nın açılması gibi bazı nedenler yatay gelişmeyi tetikleyici olmuştur. Fabrikanın kısa süre içerisinde kapatılması istenilen neticenin alınamamasına neden olmuştur. Bunlara ek olarak

1914, 1917, 1924 ve 1946 yıllarında çıkan yangınlar şehirde konut sayısını azalmıştır. 1940'lı yıllarda betonarme sistemde evlerin inşaatına başlanmıştır. Bu dönemde 857 konut yapılmıştır (Çetin, 2011). Bahsedilen dönemde Meydankapı Mahallesi'ne 240, Yeni Mahalle'ye 174, Camikebir Mahallesi'ne 148, Kefevi Mahallesi'ne 117, Kaleyazısı Mahallesi'ne 115 ve Ada Mahallesi'ne 63 konut inşa edilmiştir. 1950 yılında Sinop'a Türk-Amerikan Askeri Üssün kurulması şehrin yatay gelişimine katkı sağlamıştır. Amerikalılar aileleriyle birlikte Sinop'a göç etmiştir (Çetin, 2011). Amerikalılar Yeni Mahalle'ye 1950'li yılların sonlarına doğru yerleşmeye başladılar. Bütün bu olgular değerlendirildiğine Sinop şehri batıda Gelincik Mahallesi yönünde, güneyde Ordu Mahallesi ve güney-güneybatıda Osmaniye Mahallesi yönünde büyümüştür. Şehrin bu yönde büyümesi sürdürülen ekonomik faaliyetle (tarım) yakından alakalıdır. 1950'li yıllarda Sinop'ta herhangi bir sanayi girişiminin olmaması bu durumu kanıtlar niteliktedir.

Yatay gelişmenin dördüncü dönemi 1960-1995 periyodunu kapsamaktadır. Bu dönemde şehir, İncedayı, Kefevi, Ada, Yeni ve Zeytinlik mahalleleri sınırları içerisinde büyümeye devam etmiştir. Diğer yandan batı kesiminde Gelincik, Korucuk ve güneybatı yönünde Ordu ve Osmaniye mahallelerine doğru gelişim söz konusudur. Bunlara ek olarak mücavir alan kapsamında Abalı ve Dibekli köylerinin bazı kesimlerde gelişmeler mevcuttur. Bu dönemde Amerikalılar için şehrin güneybatı yönünde meskenler inşa edilmiştir. 1960 yılına kadar Ada Mahalle'si ve Yeni Mahalle kırsal özellikler gösterirken, 1960'lı yılların sonlarına doğru yeni binaların yapılması ve ticaretin gelişmesine bağlı olarak belediye hizmet alanına girmiştir. Şehrin yatay gelişmesine bağlı olarak yönetim binaları, ticari üniteler ve eğitim alanları bahsedilen mahallelere doğru gelişme göstermiştir (Çetin, 2011, Tablo 100). 1960'lı yıllarda şehirde mahallerde çeşitli amaçlar için yeni binaların yapımı söz konusudur. Geleneksel konutların yanına betonarme yapılar inşa edilmiştir.

1970'li yıllara doğru Sinop şehrinde yeterli ulaşım sisteminin olmayışı tarıma dayalı ekonomik sistemlerin devam etmesine neden olmuştur. Bu yıllarda şehir içerisinde konut rantı yüksek seviyelerde seyretmiştir. Ayrıca konutlar, düzensiz bir şekilde inşa edilerek kent dokusu tahrip olmuştur. 1970-1973 yılları arasında Sakarya Caddesi'nde çok katlı binaların yapımına müsaade edilmesi, şehirde dikey gelişmeye katkı sağlamıştır. Bu süreç içerisinde toplamda 204 bina yapılmıştır (Çetin, 2011). Bu

binaların mekânsal dağılışına bakıldığında %21,5'i Yeni Mahalle'ye %18,1'i Gelincik Mahallesi'ne ve %16,6'sı Camikebir Mahallesi'ne yapılmıştır.

1970'lı yılların ortalarına doğru Sinop-Ayancık karayolu bağlantısının yapılması, şehrin batı ve güneybatı yönünde mekânsal gelişimine olumlu katkı sağlamıştır. Bu kapsamda Fatih Caddesi ve Stad Yolu güzergâhında gelişmeler yaşanmıştır.

Tablo 100: 1960'lı Yıllarda Sinop Şehrinde Mekânsal Gelişime Bağlı Olarak Çeşitli Binalar ve Özellikleri (Adet)

Meydankapı Mahallesi	Ev	247	Kaleazısı Mahallesi	Ev	211	
	Dükkân	70		Dükkân	200	
	Mağaza	52		Kahvehane	10	
	Kahvehane	11		Mağaza	5	
	Ofis	7		Fırın	4	
	Ofis	7		Marangoz	3	
	Fırın	4		Mezbahane	1	
	Sinema	1		Toplam	434	
	Soda Üretim Mağazası	1		Ev	303	
	Toplam	400		Kahvehane	10	
Camikebir Mahallesi	Ev	230	Yeni Mahalle	Dükkân	8	
	Dükkân	76		Mağaza	7	
	Mağaza	3		Marangoz	2	
	Hamam	3		Elektrik Santrali	1	
	Fırın	3		Matbaa	1	
	Kahvehane	2		Kulüp	1	
	Soda Üretim Mağazası	1		Toplam	333	
	Kauçuk Üretim	1		Kefevi	Ev	275
	Marangoz	1			Marangoz	3
	Garaj	1		Toplam	278	
Gelincik	Depo	1	Ada Mahallesi	Tarımsal Amaçlı		
	Toplam	322		Evler	76	
	Tarımsal Amaçlı Konutlar	117		Evler	74	
	Ev	92		Sis Düdüğü	1	
	Orman İşleri Hükümet Binası	9		Deniz Feneri	1	
Kahvehane	2	Meteoroloji	1			
Dükkân	1	Toplam	153			
Toplam	221					

Kaynak: Çetin, 2011

1980'li yıllara doğru şehirde deniz ticareti ve ulaşım gelişmediği için tarıma dayalı sanayi sistemi devam etmektedir. Bu duruma bağlı olarak 1990'lı yıllarda turizm ve ikincil konut yapısının gelişmesi şehrin güneybatı yönünde yatay gelişimini tetiklemiştir. Özellikle Bostancılı-Korucuk-Ordu-Korucuk mahallelerine yeni konutlar yapılmıştır. Tablo 101'de bu durum açıklanmaktadır. Şehirde bahsedilen dönem içerisinde otel, restoran ve sosyal tesisleşme anlamında bir ivme söz konusudur.

Tablo 101: 1990'lı Yıllarda Şehirde Çeşitli Sektörlerde Çalışan Sayıları

Sektör	Adet
Otel, Restoran	425
Sosyal Tesis	171
İmalat	106
Sağlık-Sigorta	20
Diğer	19
Ulaşım-İletişim	12
İnşaat Sektörü	4
Toplam	757

Kaynak: Çetin, 2011

Yatay gelişmenin beşinci dönemi olan 1995-2010 periyodunda şehir doğu, güneydoğu, kuzeybatı, güney, güneydoğu ve güneybatı yönünde gelişme göstermiştir. Bu gelişmelerin temel nedenleri; turizm tesisleri ve sosyal yapıların şehrin güneybatı kesiminde yoğunlaşması, şehirde üniversitenin açılması ve tarihi cezaevinin turizme kazandırılması gibi birkaç faktör ilk etapta sayılabilir. Diğer yandan 1990'lı yıllara doğru Türk-Amerikan askeri üssün kapatılması şehir ekonomisini olumsuz yönde etkilemiştir. Amerikalıların yerleştiği şehrin güneybatı ve güneydoğu kesimlerine yerel halk mülk sahibi olmaya başlamıştır.

Yatay gelişmenin son döneminde (2010-günümüz) konut dokusu ve yapılaşma düzeyi belirli aşamaya geldiğinden kentte yatay manada gelişecek sahalara daha çok Ordu-Osmaniye mahallerinde boş alanlara doğru bir kayma söz konusudur. Şehrin batı kesimini oluşturan bu alanda ilerleyen yıllarda yeni konutların inşa edilmesiyle yatay gelişmenin bu bölge ve mücavir alan kapsamında gerçekleşmesi muhtemeldir.

4.5.2. Dikey Gelişim

Şehirde dikey gelişmenin başladığı dönem 1970'li yılların sonlarına denk gelmektedir. Bu dönemde Sakarya Caddesi'nde çok katlı binalara izin verilmiştir. Diğer yandan 1990'lı yılların ortasına doğru kamp, otel, turizm ve eğlence alanlarının tesis edilmeye başlanmasına bağlı olarak şehrin güneybatı kıyılarında dikey gelişme görülmüştür. Ayrıca kentin güneydoğu kesimlerinde Ada, Yeni ve Zeytinlik mahallelerinde 2000-2010 dönemleri arasında dikey gelişme başlamıştır. Özellikle Gazi Caddesi, Dr. Enver Bahadır Caddesi ve Okullar Caddesi'nde dikey gelişim göze çarpmaktadır. Arazi çalışmaları esnasında elde edilen gözlemlere bağlı olarak Ada Mahallesi'nde kooperatif tarzı binaların yapımı devam etmektedir. Bu alan şehir morfolojisi ve topografya özelliklerine bağlı olarak yatay gelişmeye pek müsait

değildir. Kentte nüfus artışına bağlı olarak dikey gelişme Ada Mahallesi, Ordu ve Osmaniye mahallelerinde devam edeceği ön görülmektedir. Nitekim Ordu ve Osmaniye mahalleleri henüz istenilen seviyede kentleşemediği için bu alanlarda nispeten kırsal nitelikli yaşam devam etmektedir. Ayrıca gelecekte olası nüfus artışı ve konut inşa sürecinde bu mahallelerin gelişime açık olduğu görülmektedir. Sinop şehrinin doğu kesimi yatay ve dikey gelişme açısından doygunluk aşamasına geldiği için şehrin güneybatı yönünde gelişme göstermesi beklenmektedir. Ayrıca Sinop-Samsun karayolu güzergâhında projeleri devam eden sanayi tesisleri ve toplu konut projeleri bu durumu doğrular niteliktedir.

5. BÖLÜM

SİNOP ŞEHİRİ KENTSEL BÜYÜME MODELLENMESİ

5.1. Kentsel Büyüme Modellerinin Tarihçesi ve Kuramsal Yaklaşımlar

Birleşmiş Milletler'e göre insanların %56,2'si kentlerde yaşamaktadır. Bu oranın 2050 yılına kadar %68 civarlarına çıkması beklenmektedir (United Nation, 2018). Dünyada özellikle gelişmekte olan ülkelerde hızlı kentleşme olgusu karmaşık kentsel sistemleri meydana getirmektedir. Bu durum sürdürülebilir kent ve arazi yönetiminin önemini artırmaktadır (Cheng, 2003). Modern anlamda Coğrafi Bilgi Sistemleri ve Uzaktan Algılama Uygulamaları şehirsiz alanların yönetimi ve gelişimi konusunda son zamanlarda önemli aşamalar kaydetmiştir. Bununla birlikte bu teknikler kentsel büyümenin doğasında var olan karmaşık süreçleri anlama, inceleme ve gelecekte oluşabilecek sorunlara çözüm getirmesi açısından henüz istenilen seviyede değildir. Kentsel büyümeyi anlama, arazi değişimlerini saptama ve gelecekte doğal ortamda meydana gelebilecek olası değişimleri tahmin edebilme noktasında modellemeler yapmak gereklidir. Bu modellemelere senaryolar geliştirilerek sürdürülebilir kent yaşamı sağlanmalıdır. Cheng (2003)'e göre modelleme yapabilmek için coğrafya tek başına yeterli değildir. Nitekim kentsel büyüme farklı davranış kalıpları içerdiği için multidisipliner bir çalışma alanı oluşturulmalıdır. Böylece çok disiplinli bir çerçeve oluşturularak analizlerin daha sağlıklı olması sağlanabilir.

Belirli kriterlere bağlı olarak oluşturulabilecek kentsel büyüme modellemeleri, kentler hakkında güvenilir projeksiyonlar sağlayabilir. Bu projeksiyonlar bilim insanları, şehir plancıları, ekologlar, yerel yönetimler ve coğrafyacılar tarafından önemsendiği için sürdürülebilir şehir hayatı oluşturmak için önemli bir misyon taşımaktadır (Wolff ve Wu, 2004).

Şehir modellemelerin tarihsel geçmişine bakıldığında 1960'lı yıllara kadar gitmektedir. Bu dönemde bilgisayar bilimi ve tekniklerindeki ilerlemelere bağlı olarak başta coğrafya, ekonomi, psikoloji ve diğer bilim dallarında nicel devrim (kantitatif devrim) yaşanmıştır. Bu devrimin yaşandığı yerlerden birisi olan ABD'de de özellikle Şehir Coğrafyası alanında belirgin etkileri olmuştur. ABD'nin iç politikası şehir sistemlerini yeniden ele almaya yöneliktir. Bu doğrultuda kentsel dönüşüm projeleri, toplu konut ve otoyol sistemleri gibi birtakım sorunlar nicel devrime tanık olmuştur. Özellikle şehir coğrafyasında teorik konular analitik yöntemlerle yeniden kurgulanmış ve analiz edilmiştir (Adams, 2001).

1960'lı yılların ortalarına doğru sosyopolitik gelişmeler bağlı olarak kentsel alanlarda modelleme ihtiyacı doğmuştur. Bunlardan ilki şehir hayatında ulaşım konforunu sağlamak adına otoyol çalışmalarıdır. Diğer neden ise hükümetlerin şehirlerde oluşan problemlere daha duyarlı olmalarıdır (Putnam, 1983). Bu dönemde şehirlerde araba sayısının artması trafik problemini ortaya çıkarmıştır. Bilim insanları bilgisayarın insan hayatında daha çok yer almasına koşut olarak bu problemi ortadan kaldırmak amacıyla bir model önerisi geliştirmiş, ancak modelde istenilen seviyede başarı yakalanamadığından 1960'lı yılların sonuna doğru terk edilmiştir (Lee, 1973). Bu dönemde ilk model ulaşım sektöründe kullanılmıştır. Söz konusu model yer çekim teorisi, doğrusal ve optimize edilmiş matematik kurallarına dayanıyordu. İnsan hareketlerini ve yoğunlaşma derecelerini ele alan model, arazi kullanımlarındaki değişiklikleri de göz önünde bulundurmaktadır (Foot, 1981).

Şehir planlamacıları konut seçimi, iş yeri, sanayi ve kamu hizmet lokasyonu gibi birden fazla parametreyi içeren lokasyon modelleri teorisiyle ilgileniyordu. Teoriye göre hane halkı gereksinimine göre en yakın olan yeri tercih ettiği varsayıyordu. Bu teori, şehir merkezleri ve metropol alanlarını kapsamaktaydı. Diğer yandan bu teori kentsel alanlarda sınırlı ekonomik faaliyetlere uygulanması ve determinist tüketici davranış kalıpları gerçekleri yansıtmaktan uzak olduğu için önemi kaybetmiştir (Wolff ve Wu, 2004).

Şehir modellemelerinde ilk zamanlarda ulaşım tercihleri ve insan ilişkilerini ele alan konular ön plana çıkmıştır. Ancak arazi kullanım çalışmaları zaman içerisinde yerini almıştır. Detroit ve Chicago şehirlerine arazi kullanım-şehir ilişkisini temel alan çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar sonucunda şehir-ulaşım planlamaları geliştirilmiştir. Ayrıca söz konusu araştırmalar, ulaşım-arazi kullanım etkileşimi sonucunda iki değişkenin şehir hayatında ne gibi değişimlere yol açacağına dair fikirler vermektedir (Berechman ve Small, 1998).

1970'li yılların ortaları şehir modellemelerinde bir geçiş dönemi olarak ifade edilebilir. Nitekim bu dönemde önceki teorilerin başarısızlığı ve pratik hayatta kusurlar içermesi nedeniyle temel görüşte farklılığa gidilmiştir. Devlet desteğinin azalmasına bağlı olarak büyük ölçekli şehir modelleme anlayışından vazgeçilmiştir (Lee, 1973). Ayrıca yazılımların daha ucuz ve kullanışlı olması teorilerin karmaşık problemleri daha rahat çözmesine neden olmuştur. Bu sayede bilgi birikiminin artmasına bağlı

olarak farklı tipte değişkenleri içeren teoriler ve modellemeler üretilmiştir (Wolff ve Wu, 2004).

Şehir modellemelerinde ilk modellerin yetersiz kalması üzerine dinamik modellere doğru bir geçiş yaşanmıştır. Bu modellerden birisi *hücresele otomat verisi (CA Based Modelling)*dir. Model uzay-mekân ilişkisini temel alır. Ayrıca karmaşık mekânsal süreçlerde karar vermek sürecini test etmektedir (Cheng, 2003).

Kentsel olguları bir arada değerlendirme açısından hücresele otomat verisi birçok avantaja sahiptir. Şehrin desantralize alanlarını tespit etme, şehirselle fonksiyonların işlevleri ve mekânsal ilişkileri dinamik bir eksenle yorumlama fırsatı sunmaktadır. Ayrıca Coğrafi Bilgi Sistemleri yardımıyla görsel açıdan zengin hale getirilebilmektedir (Torrens and O'Sullivan, 2001). Bunlara ek olarak hücresele otomat sisteminin basit bir işleyiş tarzı olmasına rağmen dinamik yapıllı karmaşık yapıları yönetebilir (White ve Engelen, 1993). Diğer yandan hücrenin sade, esnek ve sezgiselle özelliklerinden dolayı sıkça tercih edilmektedir (Li ve Gong, 2016). Bu durum karmaşık kent sistemlerini yönetme ve modelleme açısından fayda sağlamaktadır.

Hücresele otomat modeli, konsantre, lojistik, SLEUTH ve yapay sinir ağları gibi kapsamlı olmaları nedeniyle kentselle tabanlı Coğrafi Bilgi Sistemleri uygulamaları arasında yerini almaktadır (Le ve Gong, 2016). Bu uygulamalar son zamanlarda popüler hale gelmiştir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde şehir dönüşümünü zaman ve mekân ilişkisine bağlı olarak daha hızlı değerlendirme imkânı vermektedir (Yeh, Li ve Lia, 2021).

Kentselle uygulamalardan bir diğeri de **fraktal şehir modellemesidir**. Bu analiz doğa kalıplarının karmaşıklığı ve değişikliği üzerinde durmaktadır (Turner, Gardner ve O'Neill, 1998). Ayrıca öz benzeşim yoluyla kendi kendini üreten, kaotik ortamda düzen sağlayan bir model olarak dikkat çekmektedir (Kaya, 2016). Bu modelin ilk örnekleri Batty, Longley ve Fotheringham (1989) tarafından geliştirilmiştir. **Model Difüzyon Limitli Yığılma (DLA) olarak bilinmektedir**. Önceki çalışmalarda kentselle nüfus yoğunluğunu ölçen araştırmaların sınırlı olması nedeniyle Battley ve arkadaşları bu konu hakkında bilimselle bir araştırma yapmak istemişlerdir. DLA yöntemiyle nüfus yoğunlukları daha doğru tanımlanmakta ve ölçülmektedir. Gerçek konum geometrisine başvurarak, geniş alanlarda noktasalle formatta nüfus yoğunluklarını tahmin etmektedir (Batty vd. 1989).

White ve Engelen, DLA modelinin şehir gelişim aşamalarının herhangi birisi için faydalı olmadığını görünce yeni bir çalışma yapmaya karar vermişlerdir. Bu modele göre fraktal hücre arazi kullanım ilişkisi göz önünde bulundurularak mekânsal davranış düzeyinde modeli tasarlamışlardır. Bu iki parametre temel alınarak karmaşık problemler nispeten çözülmüş ve kontrol altına alınmıştır. Ayrıca hücrelerdeki geçiş kuralları ve mekânsal ilişkiler ayrı ayrı hesaplanarak model daha da zengin hale getirilmiştir (Wolff ve Wu, 2004). 20. yüzyılın son on yılına kadar DLA modellerine yeni uygulama ve hesaplamalar yapılarak geliştirilmiştir.

Şehir model kuramlarından bir diğeri de **Ekolojik Enerji Modeli'dir**. Bu model Huang tarafından ortaya atılmıştır. Söz konusu model ürünlerin şehir içinde bir bölgeden başka bir bölgeye transferini temel alır. Ekonomik sistemlerle ve doğal ortam ilişkisini bir araya getirebilmek için ekosistemin ana bileşenlerinden olan enerji kavramı modelde kullanılmıştır (Huang, 1998). Huang, ekolojik sistemlerde oluşan hiyerarşik düzeni enerji akışıyla açıklamaya çalışmıştır. Şehirsal alanlardan başka bölgelere enerji naklinin nasıl gerçekleştiğini çalışmasında detaylandırmıştır.

Kentsel alanlarda kullanılan çalışmalardan birisi de **Bulanık Mantık Teorisi'dir**. Bu teorisi belirsiz, kesin olmayan bilgileri kullanarak tutarlı ve anlamlı hale getirme sürecidir. Çok sayıda değişkenin kullanıldığı yöntemde sözel yerine sayısal ifadeler kullanılmaktadır. Kentsel alanlarda çevre kalitesini artırma, tarihsel alanların korunması, gürültü düzeyini saptama ve kentsel dönüşümde riskli alanları belirleme gibi belirli konularda çalışmalar yapılmaktadır (Özyılmaz Küçükyağcı, 2019). Bunlara ek olarak sürdürülebilir kent planlaması açısından bulanık mantık yöntemi, şehirlerde yaşam kalitesini yükseltme, olası problemlere çözüm önerisi getirme gibi birçok işlevi vardır (Pleho ve Avdagic, 2015).

Kentsel modellemede kullanılan sonuncu teorisi ise **Sinir Ağlar Teorisi'dir**. 1990'lu yılların sonuna doğru bilim insanları sinir ağları teorisini bilim camiasına kazandırmıştır. Kent teorilerini belirli matematiksel yöntemlere uyarlamak yerine matematiksel yöntemler kentsel süreçlere uygulanmıştır (Rodrigue, 1997). Sinir ağları modellemesinin bazı avantajları bulunmaktadır. Bunlar verilerin dağılımı konusunda herhangi bir varsayım içermemesidir. Ayrıca değişik tipte veri ölçekleri kullanılabilir. Diğer yandan model çalışma prensibi ise; sınırlar farklı katmanlara girdi ve çıktı ögesi olarak tanımlanır. Her katmanda bulunan nöronlar bir sonraki ardışık katmana bağlanarak belirli bir ağırlık düzeyi oluşturulur (Maithani,

2009). Nöronların katman halinde düzenlenmesi ve kendi içerisinde çalışma şekli modelin doğru şekilde çalışmasını sağlar.

Şehirselleştirme kavramıyla ilgili her geçen gün yeni bir çalışma ortaya çıkmakta ve farklı teknikler geliştirilmektedir. Buraya kadar anlatılanlar şehirselleştirme konusunda belli başlı çalışmaları ele almaktadır. Küreselleşmenin getirdiği olguyla birlikte insanların büyük bir çoğunluğu şehirselleştirme alanlarında yaşamayı tercih etmektedir. Bu durum şehir üzerinde çalışmaları artırırken, aynı zamanda geleceğe dönük olarak yeni uygulamalar ve planlamaları da beraberinde getirmektedir.

5.2. Uydu Fotoğrafları Kontrollü Sınıflandırılma

Uzaktan algıma sistemlerinin şehirselleştirme alanlarında uygulanması 19. yüzyılın ortalarına kadar gitmektedir. Bu dönemde balon üzerine yerleştirilen kamera yardımıyla Paris şehri strüktürel açılarından incelenmiştir (Forster, 1984). İkinci Dünya Savaşı'na kadar uzaktan algıma uygulamalarında herhangi bir nitelikli gelişme kaydedilmemiştir. 1960'lı yıllarda çok sayıda uydu görüntülerinin analiz ve yorumlanmasına başlanmıştır. Nesnelere gözlem yoluyla görüntülenmesine dayanan süreçte değişik zaman dilimlerinde uydu görüntüleri çekilmektedir. Bu görüntüler analiz yoluyla önemli bilgilere dönüşmektedir (Sathya ve Deepa, 2017). 21. yüzyılda uydu fotoğraf çözünürlükleri küçük alanları daha net gösterecek seviyeye gelmiştir. İlk nesil uzaktan algıma cihazları 100 metre, 2. nesil 50 metre ve 3. nesil araçlar 5-0,5 metre aralığında ölçüm yapabilmektedir (Kadhim, Mourshed, Bray, 2016). Dolayısıyla zaman içerisinde elde edilen görüntüler daha nitelikli hale gelmiştir.

Uzaktan algıma sistemlerinde arazi örtüsü üzerinde meydana gelen değişimi saptamak amacıyla uydu fotoğrafları üzerinde kontrollü sınıflandırma yapılmaktadır. Söz konusu sınıflandırma dört aşamada gerçekleşmektedir. Bu safhalar; görüntü işleme, kriter belirleme, kriter deseni oluşturma ve doğruluk analizidir (Jog ve Dixit, 2016). Ayrıca bu yöntemde verilerin kontrolünde uzman görüşü önemlidir. Veriler başlangıçta eğitim seti gibi görülür. Her aşamada veriler kontrol edilir. Verilerin uygunluğu ve seçilen alanın özellikleri veri doğrulamada önemlidir (Abburu ve Golla, 2015).

Sınıflandırma işleminde karşılaşılan bazı güçlükler bulunmaktadır. Bunlardan birisi, birbirlerine yakın değerlere sahip hücrelerin program tarafından eş renkle atanmasıdır. Bu problemin giderilmesi için sınıflandırılmış görüntü üzerinde düzeltme

yapmak için komşuluk analizi yapılır (Tarhan, 2004). Söz konusu analizle birbirine yakın olan katmanlar daha belirgin hale gelir ve analiz daha doğru sonuçlar içerir.

5.3. Sinop Şehri Kontrollü Sınıflandırma Analizi

Sinop şehri ve yakın çevresi arazi örtüsü ve şehrsel gelişim ilişkisini ortaya koymak amacıyla Uzaktan Algıma ve Coğrafi Bilgi Sistemleri yardımıyla uydu görüntülerinin analizi yapılmıştır. Çalışmada 30 metre mekânsal çözünürlüklü 09.07.1985 tarihli LANDSAT 5 ve 05.05.2021 tarihli LANDSAT 8 uydu görüntüleri kullanılmıştır. Uydu görüntüleri tercih edilirken sağlıklı değerlendirme yapabilmek amacıyla farklı tarih aralıkları seçilmiştir. Ayrıca uydu fotoğrafları seçilirken bulutluluk oranının az olmasına özen gösterilmiştir. Çünkü bulutlar, gölgeler, kaya yüzeyleri ve kızılötesi ışınları gibi bazı temel parametreler, mevsimsel değişimlerden etkilenmektedir. Dolayısıyla bu etmenlerin oransal açıdan fazla olması uydu fotoğrafları analizlerinde önemli bir engel oluşturmaktadır (Wang, Shi, Letu, Ma, Li ve Zeng, 2019). Bunlara ek olarak başta eğim ve bakı olmak üzere CBS tabanlı tematik verilerin hazırlanmasında ASTER-GDEM sayısal yükseklik model verileri kullanılmıştır.

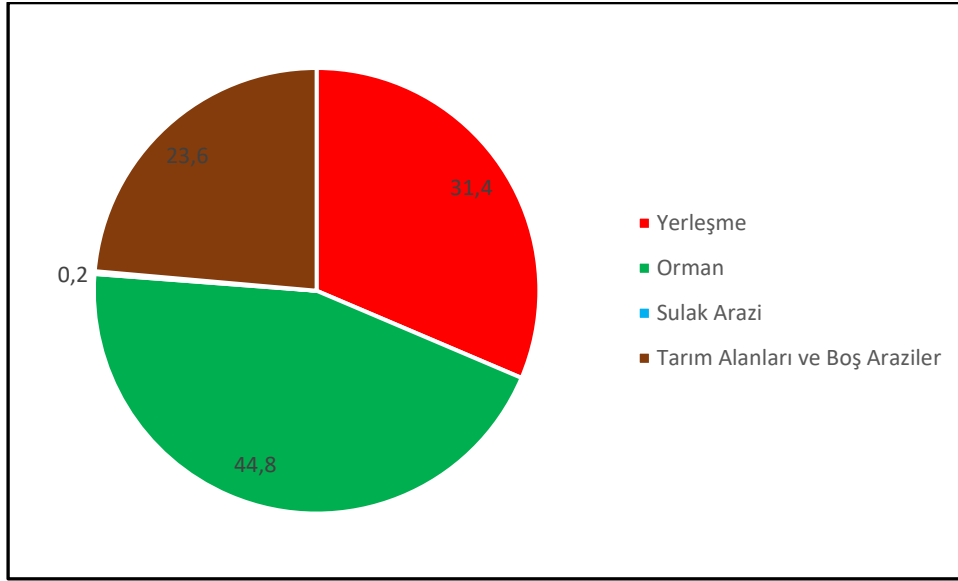
1985 yılı uydu görüntüleri incelendiğinde şehir ve mücavir alan toplamda 40,981,4 km²'dir. Söz konusu değer 4,098,14 hektara karşılık gelmektedir. Bu alanın %44,8'ni orman, %31,4'ü yerleşme, %23,6'sı tarım alanları-boş araziler ve %0,2'sini sulak alanlar oluşturmaktadır (Tablo 102).

Tablo 102: Sinop Şehri ve Mücavir Alan Arazi Kullanım Dağılımı (1985)

Arazi Sınıfı	Hektar	%
Orman	1835.94	44,8
Yerleşme	1287.65	31,4
Tarım Alanları ve Boş Araziler	969,81	23,6
Sulak Arazi	4,74	0,2
Toplam	4.098,14	100

Şehir ve yakın çevresinde orman arazilerinin fazla olmasındaki temel koşul doğal ortamda beşerî faaliyetlerin azlığından kaynaklanmaktadır. 1985 yılında Sinop şehir nüfusu 23,148 kişidir. Bu dönemde kentsel karakteristikler henüz tam anlamıyla gelişmemiştir. Doğal ortama beşerî müdahale çok az bir düzeydedir. Dolayısıyla orman arazileri fazladır. Nitekim ormanlar şehir ve yakın çevresinde 1835,94 hektardır. Diğer yandan yerleşmeye ayrılmış alanlar %31,4 ile ikinci sıradadır. Alansal olarak ise 1287,65 hektardır. Tarım alanları-boş araziler ve sulak alanlar ise %23,8'dir (Şekil 49).

Şekil 49: Sinop Şehri ve Mücavir Alanda Arazi Kullanım Durumunun Oranı (%) (1985)

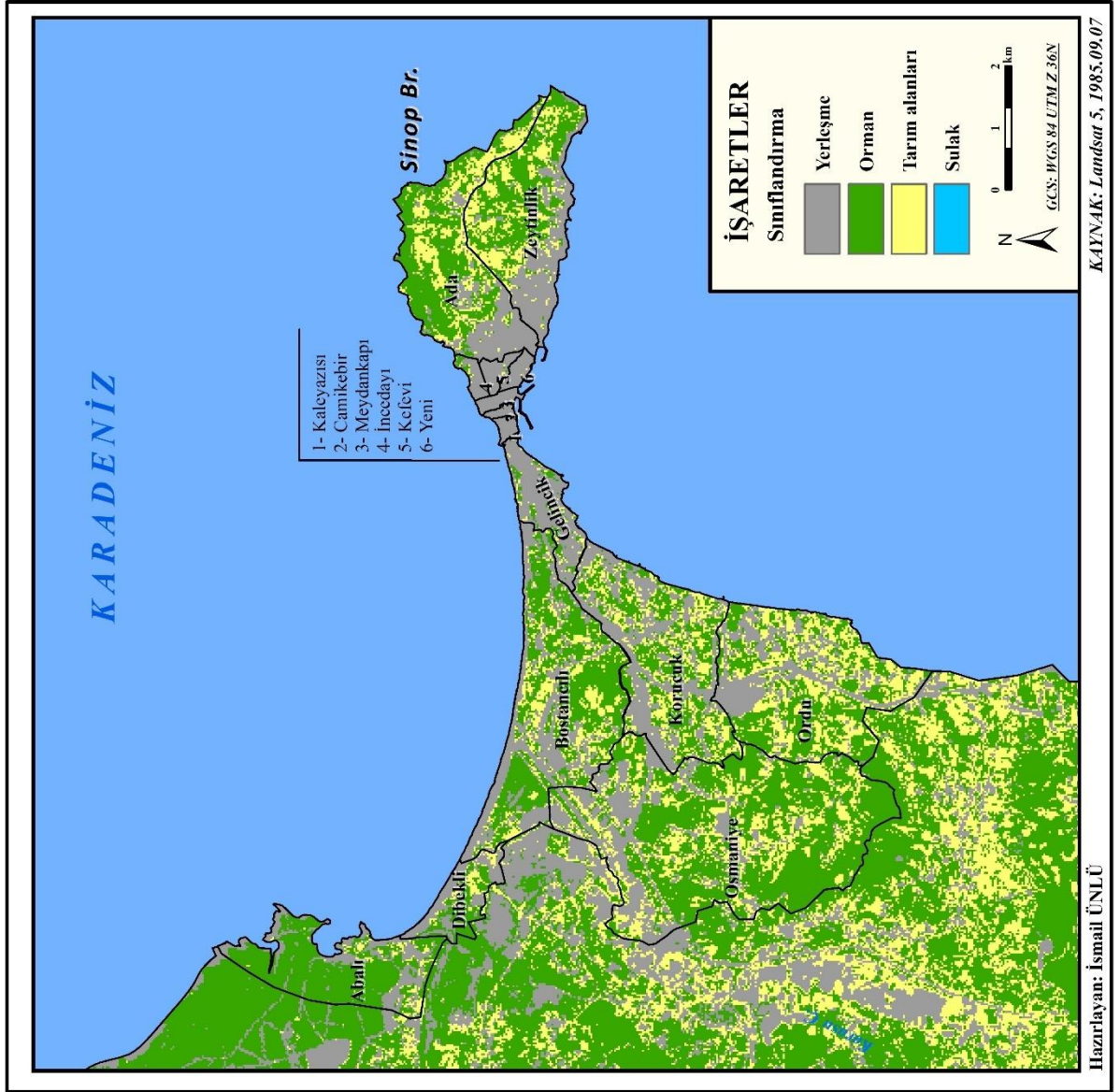

1985 yılı uydu görüntüsü verileri Sinop şehrini oluşturan mahalleler açısından (mücavir alanda dâhil) incelendiğinde yerleşim alanları Osmaniye, Ordu, Zeytinlik ve Gelincik mahallelerinde en fazladır. Kaleyazısı ve Camikebir mahallelerinde en azdır. Yerleşmelerin dağılımı analiz edildiğinde Osmaniye Mahallesi'nde %17, Ordu Mahallesi'nde %11,2, Zeytinlik Mahallesi'nde %9,6 ve Gelincik Mahallesi'nde %7,7'dir. Mücavir alanda bulunan köylerin yerleşme alanları değerlendirildiğinde Dibekli %3,8 ve Abalı %5,9'dur. Şehir ve yakın çevresinde ormanlık alanlar 1835,94 hektardır. İncedayı, Gelincik ve Kefevi mahalleleri bir kenara bırakıldığında orman alanları şehrsel alanı oluşturan mahalleler ve mücavir alanda fazladır. Orman alan sahası olarak Osmaniye, Ordu ve Bostancılı mahalleleri ön plana çıkmaktadır. Bunlara ek olarak sulak alanlar Zeytinlik Mahallesi ve Abalı Köy'ünde mevcuttur. Uydu analizinin en önemli can alıcı noktası tarımsal nitelikli araziler-boş alanların neredeyse ormanların yarısını oluşturmasıdır. Analizde tarımsal nitelikli araziler ve boş alanlar 969,81 hektardır. Şehir merkezinde tarımsal alanların parçalı ve daha çok bahçe tarımı şeklinde yapıldığı göz önünde bulundurulursa tarımsal araziler-boş alanlar önemli miktardadır. Şehir merkezini oluşturan mahalleler arasında dağılım incelendiğinde Osmaniye, Ordu, Bostancılı ve Ada mahallelerinde çoğunluktadır (Tablo 103). Osmaniye ve Ordu mahallelerinde fazla olmamasının temel nedeni 1985 yılında köy statüsünde yer almasıdır. Bunlara ek olarak Ada Mahallesi'nin henüz tam anlamıyla imara açılmayışı, Bostancılı Mahallesi'nde kentsel gelişimin düşük olması nedeniyle tarım alanları ve boş araziler söz konusu alanlarda fazladır.

Tablo 103: 1985 Yılı Sinop Şehrini Oluşturan Mahalleler ve Mücavir Alan Arazi Kullanım Dağılımı (Hektar)

Mahalleler	Yerleşme	Orman	Sulak Alan	Tarım
				Alanları ve Boş Araziler
Osmaniye	219,672	580,608	-	262,116
Bostancılı	195,21	273,456	-	119,475
Korucuk	190,35	165,402	-	134,622
Ordu	145,476	209,061	-	195,534
Zeytinlik	124,659	150,498	0,528	102,87
Gelincik	100,278	12,96	-	9,477
Ada	99,792	200,475	-	110,727
Abalı	76,95	201,042	4,212	18,63
Dibekli	49,491	39,852	-	15,066
Kefevi	19,683	0,162	-	0,324
Yeni	16,848	-	-	0,162
Meydankapı	16,524	-	-	-
İncedayı	15,309	2,43	-	0,82
Kaleyazısı	9,963	-	-	-
Camikebir	7,452	-	-	-
Toplam	1287,65	1835,94	4,74	969,81

Analiz sonucunda ortaya çıkan tematik harita incelendiğinde yerleşmelerin Boztepe Yarımadası'nın en dar kesiminde başlayıp güneybatı-kuzeybatı yönünde uzandığı görülmektedir. Kaleyazısı, Camikebir, Kefevi, İncedayı ve Yeni mahallelerde yerleşmeler yoğunluk kazanmıştır. Şehrin güneybatı kesiminde Bostancılı-Korucuk-Ordu mahallelerinde yerleşmeler henüz yeterince gelişme kaydedememiştir. Söz konusu üç mahallenin kuzey kesimlerinde yerleşmeler belirginleşmektedir. Osmaniye Mahallesi'nin kuzey ve orta bölümlerinde yerleşmeler dağınık haldedir. Bunlara ek olarak Dibekli Köyü sahil kesiminde yerleşmeler yoğun bir niteliktedir. Şehir merkezini oluşturan kuzey ve batı kıyılarıdaki yerleşmeler Sinop NATO askeri üssün kapanmasından sonra daha fazla tercih edilmiştir. Bu kapsamda Yeni, Zeytinlik ve Korucuk mahalleleri en fazla tercih edilen mekânlar arasına girmiştir. Şehrin yakın çevresinde yerleşmeler ise Osmaniye Mahallesi'nin batı kesiminde belirginleşmiştir. Kuzey-güney yönünde bir hat boyunca gelişim göstermiştir. Şehirde ormanlık alanlar Ada Mahallesi'nin kuzeyi, Bostancılı Mahallesi güneybatısı ve Osmaniye Mahallesi'nin güneyinde yoğunluktadır. Diğer mahallelerde parçalı ve dağınık şekildedir. Şehrin yakın çevresinde ise Abalı Köyü'nün kuzey kesiminde Sarıkum Göl ekosistemi ve İnceburun Mevkii yer almasından dolayı ormanlık alanlar fazladır (Harita 17).

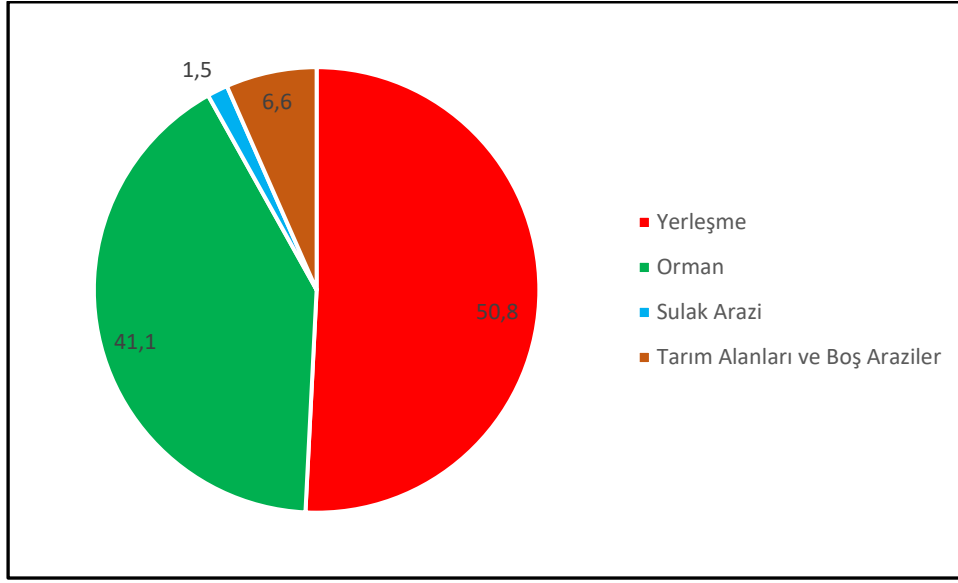
Harita 17: 1985 Yılı Sinop Şehri ve Yakın Çevresinin Arazi Kullanım Sınıfları Haritası

2021 yılı uydu görüntüleri incelendiğinde şehir ve mücavir alan toplamda 4,088,86 hektardır. Bu arazilerden 2077,48 hektarı yerleşme, 1681,56 hektarı orman, 57,75 hektarı sulak araziler, 272,06 hektarı tarım alanları-boş alanlardır. Oransal açıdan analiz edildiğinde ise yerleşme %50,8, ormanlık alanlar %41,1, sulak arazi %1,5 ve tarım alanları-boş araziler %6,6'dır (Tablo 104, Şekil 48).

Tablo 104: Sinop Şehri ve Mücavir Alan Arazi Kullanım Dağılımı (2021)

Arazi Sınıfı	Hektar	%
Yerleşme	2077,48	50,8
Orman	1681,56	41,1
Sulak Arazi	57,75	1,5
Tarım Alanları ve Boş Araziler	272,07	6,6
Toplam	4.088,86	100

Şekil 50: Sinop Şehri ve Mücavir Alan Arazi Kullanım Durumunun Oranı (%) (2021)

2021 yılı uydu görüntüleri şehir merkezini oluşturan mahalleler ve mücavir alan kapsamında değerlendirildiğinde yerleşme alanları mahalleler arasında değişkenlik göstermektedir. Osmaniye, Ordu, Korucuk, Ada ve Zeytinlik mahalleleri yerleşme sahası alansal olarak en fazla olan beş mahalledir. Bunlardan Osmaniye ve Ordu mahalleleri yakın zamanda kentsel alana dâhil olan yerlerdir. Kentsel nitelikleri henüz yeterince gelişmediği için yerleşmeye müsait alanlar doğal olarak fazladır. Diğer yandan şehrin batı ekseninde yer alan Korucuk Mahallesi, şehrin gelişim yönünde olduğu için yerleşme açısından uygun bir alandır. Kentin doğusunda yer alan Zeytinlik ve Ada mahalleleri kooperatif tarzı yapıların yaygın olarak görüldüğü meskûn bir alandır. Kaleyazısı, Camikebir ve Yeni mahalleler ise yerleşme sahası alansal olarak en küçük yerlerdir. Arazi örtüsü içerisinde sulak alanlar değerlendirildiğinde ise Zeytinlik Mahallesi ve mücavir alanda yer alan Dibekli Köyü ön plana çıkmaktadır. Tarım arazileri-boş alanlar Bostancılı, Osmaniye, Korucuk ve Ada mahallelerinde fazladır. Bu yerlerden tarımsal faaliyetlere en uygun olanları Osmaniye, Bostancılı ve Korucuk mahalleleridir. Ada Mahallesi kent merkezinde yer alması nedeniyle tarımsal faaliyetlere pek yer verilmemekte genelde tarla tarımı şeklinde küçük araziler yer almaktadır. Orman arazileri ise Osmaniye, Korucuk ve Bostancılı mahallelerinde fazla iken, Meydankapı, Camikebir, Kefevi ve Kaleyazısı mahallelerinde hiç yoktur (Tablo 105). Genel olarak orman arazileri mücavir alan ve şehri oluşturan mahalleler arasında değişkenlik göstermektedir.

Tablo 105: Sinop Şehrini Oluşturan Mahalleler ve Mücavir Alan Arazi Sınıf Dağılımı (2021)

Mahalle	Yerleşme	Sulak Alan	Tarım Alanları ve Boş	
			Araziler	Orman
Meydankapı	16,36	0,17	-	-
Yeni	17,0		-	-
Dibekli	46,0	14,8	24,38	19,44
Zeytinlik	195,2	11,2	45,36	124,173
Ada	214,4	1,456	31,185	163,863
Camikebir	7,37	0,81	-	-
İncedayı	16,3	4,05	0,162	1,944
Kaleyazısı	9,96	-	-	-
Kefevi	20,16	-	-	-
Abalı	83,91	191,97	17,253	173,907
Bostancılı	294,00	82,62	49,97	235,872
Ordu	307,15	3,24	10,935	231,66
Osmaniye	408,4	9,72	81,81	571,212
Gelincik	113,31	5,67	0,972	7,857
Korucuk	327,969	7,29	10,04	151,632
Toplam	2077,48	57,75	272,07	1681,56

Analize bağlı olarak oluşturulan tematik harita incelendiğinde yerleşim alanlarının giderek arttığı görülmektedir. Bu durum şehrin nüfus artışıyla bağlantılıdır. Kentin Boztepe Yarımadası güneydoğu-kuzeybatı yönünde yerleşmeler alansal olarak yoğunlaşmıştır. Bostancılı Mahallesi sahil kesiminde de aynı durum söz konusudur. Şehrin güneybatısında Gelincik, Osmaniye ve Ordu mahallelerinde yerleşme yoğunluğunun artmasındaki temel nedenler ticari faaliyetlerin artması ve turizm faaliyetleridir. Osmaniye Mahallesi'nin kuzey ve orta kesimlerinde de yeni yerleşme sahaları kurulmuştur. Mücavir alanda ise kuzey-kuzeybatı yönlü bir gelişim söz konusudur. Kıyı alanlarında yoğun bir yerleşme sahası oluşturulmuştur. Ormanların şehir ve yakın çevresinde dağılımı incelendiğinde ise Osmaniye Mahallesi orman sahası özelliklerini kısmen korumuş, diğer mahallelerde demografiye bağlı olarak yerleşme alanları artmıştır. Ayrıca bu duruma bağlı olarak orman alanları küçülmüştür. Tarım alanları incelendiğinde ise Bostancılı, Ada ve Yeni mahallelerinin belirli kesimlerinde tarımsal faaliyetlere yer ayrılmıştır. Şehrin yakın çevresinde Osmaniye Mahallesi batısı ve Dibekli Köyü güneyinde tarımsal araziler çoğunluktadır (Harita 18). Bu sahalar Kabalı Çayı ve çevresinde pirinç üretimi yapılan sahalara denk gelmektedir. Son olarak sulak alanlar alansal olarak küçülmüş, şehirde lokal yerlerde bulunmaktadır.

oluşturan mahalleler kapasite açısından doygun hale gelmiştir. Dolayısıyla söz konusu alanlar yerleşim sahasına açılmıştır. Mücavir alan ve yakın çevresinde 36 yıllık süreçte benzer durumlar yaşanmıştır. Sulak alanlar 1985-2021 döneminde %1,118,3 oranında artmıştır. Bu durumu ortaya çıkaran temel sebep Akliman Mevkii Aksaz-Karagöl Sulak Alanı ekolojik yapısının Sinop'ta bulunan sivil toplum kuruluşları ve belediyenin desteğiyle korunmasıdır. 1985'te 4,74 hektar olan alan, 2021'de 57,75 hektara yükselmiştir. Bu durum şehir ekosisteminde doğal alanların korunduğunu göstermektedir. Diğer yandan tarım arazileri-boş alanlar bu süre zarfında %71,9 oranında küçülmüştür. 1985'te 969,81 hektar olan tarımsal nitelikli alanlar 2021'de 272,07 hektara gerilemiştir. Şehir nüfusunun artmasına bağlı olarak kentsel alana yeni mahalleler eklenmiş ve tarım arazileri şehrin mekânsal gelişiminden etkilenmiştir. Ayrıca belirtilen süre içerisinde tarımsal nitelikli arazilerde küçülme yaşandığı için ekili-dikili sahalar bundan etkilenmiştir. Tarımsal nitelikli araziler zamanla şehirlerin gelişimlerine bağlı olarak işgal edilmiştir. Dünyada nüfusun artmasına bağlı olarak tarımsal alanlara yapılan müdahaleler her geçen gün artmakta ve tarım politikaları farklı bir noktaya gelmektedir. Dolayısıyla tarım arazileri şehirleşme ve sanayileşme sonucunda önemleri giderek azalmaktadır (Üzülmez ve Yılmaz, 2021). Araştırma sahasında bu durum yaygınken, aynı zamanda göçle nüfusun kaybedilmesi de söz konusu durumda etki payına sahiptir. Sinop şehrinin yaşlı nüfus yapısı göz önünde bulundurulduğunda tarımda çalışacak genç nüfusun önemli bir bölümü Sinop ili dışında ikamet etmektedir. Dolayısıyla bahse edilen unsura bağlı olarak şehir ve kırsal alanda tarımın zaman içerisinde gerilemesine neden olmuştur.

Orman alanları analiz içerisinde kıyaslama yapıldığında %8,4 oranında azalmıştır. 1985'te 1835,94 hektar olan ormanlık alanlar, 2021'de 1681,56 hektara gerilemiştir. Bu azalıştaki temel sebep orman arazilerinin zaman içerisinde yerleşim sahalarına açılmasıdır. Genel perspektifte bakıldığında Sinop ve yakın çevresinin 2025-2030 projeksiyonunda nüfusu 80 binleri bulması ön görülmektedir. Bu durum şehirsal alanlarda nüfusun artmasına bağlı olarak orman ve tarım arazilerinin zaman içerisinde alansal olarak azalacağını göstermektedir. Aynı zamanda Sinop iline gelecekte yapılması planlanan yatırımlar sayesinde bahsedilen alanların sanayi-turizm sektörlerinde hizmet vermesi olasılıklar dâhilindedir.

5.4. Analitik Hiyerarşi ve Uygunluk Analizleri

Analitik Hiyerarşi Süreci/Prosesi (AHS, AHP) daha önce var olan birçok kavramı bir çatı altında birleştiren bir tekniktir. Karmaşık birimlerin hiyerarşik yapısı, ikili karşılaştırma, birden fazla kriter ve ağırlık kat sayıların elde edilmesine dayanan bir yöntemdir. Diğer bir deyişle karmaşık çok kriterli karar verme süreci olarak ifade edilebilir (Önder ve Önder, 2018, s. 21-22).

Herhangi bir faaliyetin karar verme sürecinde katsayı ağırlık derecesi önem taşımaktadır. Katsayıların önemleri çeşitli kriterlere göre değerlendirilir. Bu süreçte katsayılar önemlerine göre kendi içerisinde düşük olandan yüksek olana doğru kat sayı atama işlemi gerçekleştirilir. Daha sonra tüm faaliyetler için genel bir öncelik sırası elde edilir ve atama sonunda bir matris ortaya çıkar. Bu süreç analitik hiyerarşi prosesi olarak isimlendirilmektedir (Saaty, 1977).

Kriterler çalışan konunun kapsam ve önem derecesine göre azalır çoğalabilmektedir. Aynı zamanda tercihlere göre de farklılık gösterir (Saaty, 2004). Diğer yandan bir karar mekanizması oluşturabilmek için, kararın gerekliliği, amacı, alt kriterleri, etkilenecek grupları ve alınması gereken eylemlerin bilinmesi gereklidir (Saaty, 2008). Bu durumda alternatifler değerlendirilip en iyi seçenek tercih edilebilir. Karmaşık problemlerin çözümünde kullanılan analitik hiyerarşi modeli ekonomik, sosyal ve teknik alan başta olmak üzere birçok alana uygulanabilmektedir. Çok kriterli karar verme süreçlerinden birisi olan söz konusu model, hiyerarşi içerisinde üstte bulunan kriterler bir alt kategorideki bulunanlarla ikili karşılaştırılır. Değerlendirme sonucunda alt kriter ve üst kriter arasında nasıl bir ilişki bulunduğu nicel olarak ifade edilir. Böylece kriter ve alt kriterler arasında göreceli bir önem sırası elde edilmektedir (Özbek, 2021).

21. yüzyılda uygunluk analizlerinin ortaya koymasında doğal ortam insan ilişkilerini saptamak için birçok model geliştirilmektedir/geliştirilmeye devam etmektedir. AHP'nin kullanım kolaylığı, ölçeklendirebilir olması ve çok kriterli birçok probleme uyarlanabilmesi açısından son zamanlarda kullanımı oldukça yaygındır (Velasquez ve Hester, 2013). Aynı zamanda problemler arasında belirsizlik ve belirlilik durumlarında tercih yapma imkânı sunmaktadır. Uygunluk analizleri iki temel aşamadan meydana gelmektedir. Bunlardan ilki uygunluğa etki eden faktörlerin hesaplanması ve diğeri de faktör ağırlıklarının elde edilmesidir (Gökçe Gündüzoğlu ve Çukur, 2021). Yazarlara göre uygunluğa etki eden faktörlerin aşamaları;

- Faktörlerin belirlenmesi
- Faktörlerin kendi içerisinde hiyerarşisinin kurulması
- İkili karşılaştırma matrisleri
- Matris çözümleri
- Matris faktörleri ağırlıklarının belirlenmesidir.

Kriterlerin puanlaması ve değerlendirilmesi yapılırken uzman görüşüne ihtiyaç vardır. Aynı zamanda kriterlerin sağlıklı bir şekilde değerlendirebilmek için arazi çalışmaları mutlak anlamda gereklidir.

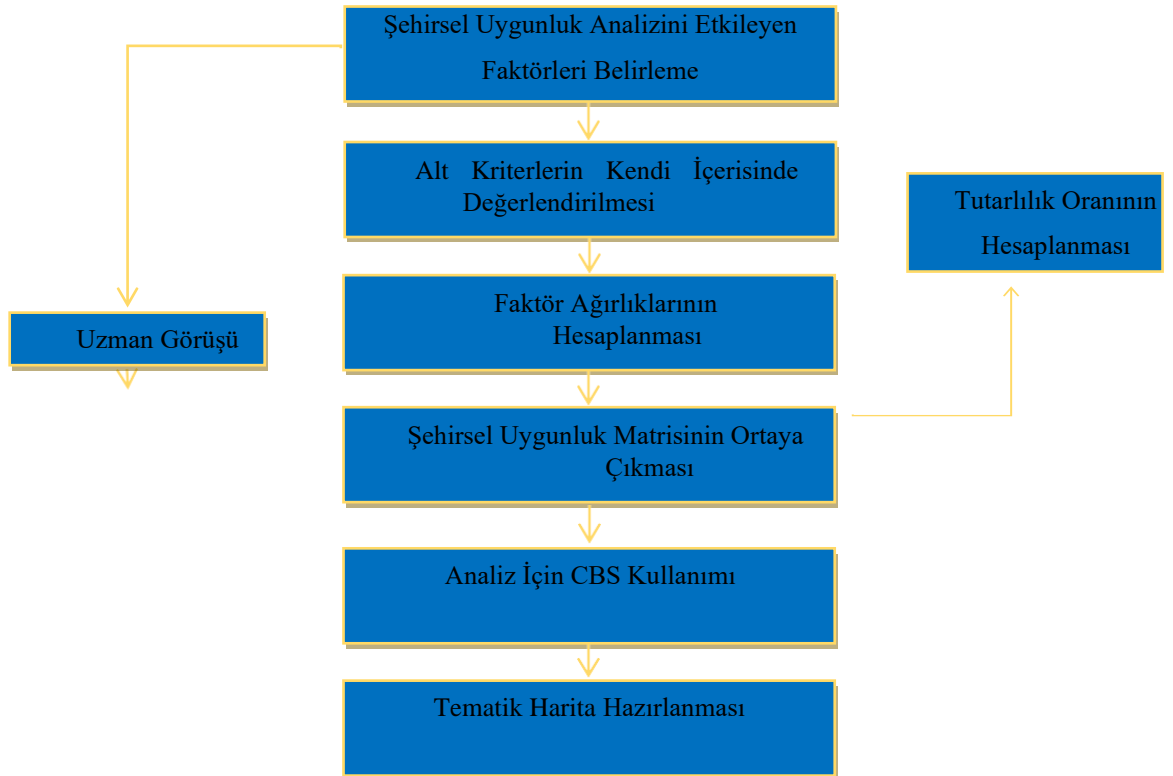
Sürdürülebilir kent ekosistemi oluşturmak için Coğrafi Bilgi Sistemleri aracılığıyla AHP yöntemine başvurulmaktadır. Çok kriterli karar verme mekanizması sayesinde kentsel alanlarda başta arazi kullanımından kaynaklanan sorunlar olmak üzere birçok problem geliştirilen istatistiksel modeller etrafında çözülmeye çalışılmaktadır. Kentsel ortamdaki değişimlerin izlenmesi ve yönetilmesi için şehir dinamiklerinin bilinmesi gereklidir. Mekânsal ve zamansal değişimlerin izlenmesi ve şehir ekosisteminin korunması için Uzaktan Algıma ve Coğrafi Bilgi Sistemlerinin sunduğu olanaklar iyi analiz edilmeli ve kullanılmalıdır (Aburas, Abdullah, Ramhi ve Ash'aari, 2015). AHP kullanılarak şehrsel hayatın tesis edileceği araziler daha iyi tespit edilebilir. Arazi uygunluk analizlerine bağlı olarak şehirlerin gelişimlerine etki eden faktörler kendi içerisinde kategorize edilerek kontrolü şehrsel gelişim sağlanabilir. Weldu ve Deribew (2016) tarafından 11 kriter baz alınarak (eğitim, bakı, arazi kullanımı, karayolu, demiryolu, havaalanı, yerleşme, toprak, nehir ve taşkın alanları, nüfus yoğunluğu ve şehir merkezine yakınlık) konut gelişimi için potansiyel alanlar belirlenmesi adına uygunluk haritası geliştirilmiştir. Söz konusu harita şehrsel alanlarda ortaya çıkan konut sorunu giderme ve hangi bölgede inşa edilmesi noktasında çözüm önerileri sunmaktadır.

AHP yöntemiyle uygun yer seçimi ve kentsel gelişim alanları çeşitli parametrelere göre yorumlanıp değerlendirilmektedir. Bu sistem basit ve uygun maliyet teorisiyle yapılabilmektedir. Girift şehir hayatı söz konusu model yardımıyla basite indirgenebilir. Ayrıca herhangi bir plan olmadan inşa edilen konutların yerine bir öneri geliştirilerek yerleşmeler daha düzgün ve sistemli hale getirebilir (Saha ve Roy, 2021).

5.5. Analitik Hiyerarşi Sinop Şehri Uygunluk Analizi

Sinop şehri ve yakın çevresinin yerleşme açısından uygun alanları belirleme ve şehrsel gelişimi hakkında fikir ortaya koyabilmek amacıyla çok kriterli karar verme mekanizmalarından Analitik Hiyerarşi Proses analizi yapılmıştır. Analiz için model yazar tarafından geliştirilmiştir. Analiz için uzman görüşü alınmıştır. Sonrasında çalışma amacına uygun olarak analiz için kriterler belirlenmiştir (Şekil 51). Bu amaç doğrultusunda alternatifler oluşturmak kaydıyla alt kriterler belirlenmiştir. Daha sonra Saaty (2004) tarafından geliştirilen önem ölçeğine göre kriterlere kat sayı değeri verilmiştir. Söz konusu kriterler 1-9 arasında derecelendirilmiştir (Tablo 106). Bahsedilen ölçüt alan yazına uygun halde gerçekleştirilmiştir. Faktör ağırlıkları hesaplanıp, analitik hiyerarşi matrisi ortaya çıkmıştır (Özşahin, 2014). Matris elde edildikten sonra CBS programı yardımıyla tematik harita üretilmiştir.

Şekil 51: Şehrsel Uygunluk Analizi İçin AHP Sistemi

Tablo 106: AHP Önem Ölçeği

Tanımı	Önem Derecesi
Eşit Derecede Önemli	1
Zayıf ve Az Dereceli	2
Orta Derecede Önemli	3
Orta Derece Bir Üst Kademe	4
Kuvvetli Düzeyde Önemli	5
Kuvvetli Düzey Bir Üst Kademe	6
Çok Kuvvetli Düzeyde Önemli	7
Güçlü Derecede Önemli	8
Son Derece Önemli	9

Kaynak: Saaty, 2004'ten yararlanılarak yeniden hazırlanmıştır.

İkili karşılaştırma matrisini elde etmek için daha önce oluşturulan kriterler ve alt kriterler kendi içerisinde incelenmiştir. Daha sonra her parametreye göre karşılaştırma matrisi elde edilmiştir (Byun, 2001). Analizde kullanılan ikili karşılaştırmaların geçerliliği, tutarlılık indeksi ve oranının hesaplanması yoluyla test edilmiştir (Saaty ve Vargas, 2001; Kwiesielewicz ve Uden, 2004; Dündar ve Ecer, 2008). Bu indeks aşağıdaki formüller yardımıyla hesaplanmaktadır.

$$CR = \frac{CI}{RI}$$
$$CI = \frac{\lambda_{mak} - n}{n - 1}$$

Formüllerde: CR, tutarlılık oranını (Consistency Ratio), CI, tutarlılık indeksini (Consistency Index), RI, rastgele indeksi (Random Index) temsil etmektedir, n ise karşılaştırma yapılan değişkenlerin sayısını belirtmektedir. Karşılaştırmalarda kullanılan kriterler bir dereceye kadar subjektif kararlar içerdiğinden, karşılaştırmaların tutarlılık kontrolünün yapılması gereklidir (Mezughı, Akhir, Rafek ve Abdullah, 2012). Tutarlılık oranı uzman ve konunun kapsam derecesine göre değişmektedir. %10 dolaylarında olan tutarlılık oranları kabul görülmektedir (Windy ve Saaty, 1980; Alonso ve Lamata, 2006). Çalışmada tutarlılık indeksi 0,13 ve tutarlılık oranı %9 olarak hesaplanmıştır. Araştırmada kullanılan faktörler, alt kriterler ve ağırlık oranları Tablo 107'de belirtilmiştir. AHP sistemiyle şehir uygunluk analizi için 9 kriter belirlenmiştir. Alt kriterler kendi içerisinde gruplara ayrılmıştır. Birbirinden farklı kriterlerin AHP sisteminde kullanılması sonucunda nitel ve nicel veriler ortaya çıkmaktadır. Bu veriler çoğu konuya çözüm getirmek için uygulanmaktadır (Lee ve Chan, 2008).

Çalışmada kullanılan ikili karşılaştırma matrisi çok ölçütlü karar verme mekanizmasında nitel ve nicel yargıları ele almak için kullanılmaktadır (Kou, Ergu, Lin ve Chen, 2016). Söz konusu matrisi oluşturmada farklı ölçüm değerleri araştırmacılar tarafından geliştirilir (Saaty, 1977). Matriks oluşturmada uzmanlar ve karar vericiler sorunların karmaşıklığı, uzmanlık düzeyi ve yeteneklerin sınırlı olmasına nedeniyle bazen tutarsız ve eksik model oluşturabilir. Sorunların üstesinden gelmek için çeşitli yaklaşım ve model tipleri önerilmektedir (Benítez, Galván, Izquierdo ve Garcia, 2012). İkili matrister satır kısmında yer alan kriterler, sütundaki faktörlerle kendi içerisinde güçlü ve zayıf yanlarını ele alarak karşılaştırılır. Hangi parametre birbirine üstünlük sağlıyorsa Saaty (1977) tarafından geliştirilen modele göre 1-9 arasında derecelendirme yapılır (Tablo 107). Böylece ikili karşılaştırma matrisi ağırlık katsayıları ortaya çıkar (Tablo 108).

Tablo 107: AHP Sisteminde Kullanılan Kriterler ve Ağırlık Değerleri

Faktörler	Ağırlık	Alt kriterler	Ağırlık
Yükseklik	0,031	0-50	9
		50-100	9
		100-250	5
		250+	1
Eğim	0,085	0-2	1
		2-4	5
		4-6	7
		6-12	8
		12+	9
Bakı	0,044	K-KD-KB	9
		B-D	5
		G-GD-GB	1
Arazi kullanımı	0,315	Kuru tarım (Nadassız)	3
		Sulu tarım	6
		Orman	5
		Diğer alanlar	8
		Mera	6
		Kuru tarım (nadaslı)	2
		Terkedilmiş arazi	4
Fundalık	5		
Yollara uzaklık	0,193	0-100	9
		100-200	8
		200-300	7
		300-500	5
		500-1000	1
		1000-2000	1
Yerleşmelere uzaklık	0,155	2000+	1
		0-100	9
		100-250	8
		250-500	7
		500-1000	5
		1000-1500	1
		1500-2000	1
Akarsulara uzaklık	0,079	2000+	1
		0-100	1
		100-250	9

		250-500	8
		500-1000	7
		1000-1500	5
		1500-2000	1
		2000+	1
		0-100	1
		100-250	2
		250-500	4
Heyelanlara uzaklık	0,099	500-1000	5
		1000-1500	9
		1500-2000	9
		2000+	9

Tablo 108: Şehirselle Uygunluk Analizinde Kullanılan İkili Karşılaştırma Matrisi

	Yükseklik	Eğim	Bakı	Arazi Kullanımı	Yollara Uzaklık	Yerleşmelere Uzaklık	Akarsulara Uzaklık	Heyelanlara Uzaklık
Yükseklik	1	1/3	1/2	1/7	1/5	1/4	1/3	1/3
Eğim	3	1	3	1/7	1/5	1/2	3	1/2
Bakı	2	1/3	1	1/6	1/7	1/3	1	1/3
Arazi Kullanımı	7	7	6	1	3	3	3	2
Yollara Uzaklık	5	5	7	1/3	1	1	3	2
Yerleşmelere Uzaklık	4	2	3	1/3	1	1	4	2
Akarsulara Uzaklık	3	1/3	1	1/3	1/3	1/4	1	2
Heyelanlara Uzaklık	3	2	3	1/2	1/2	1/2	1/2	1

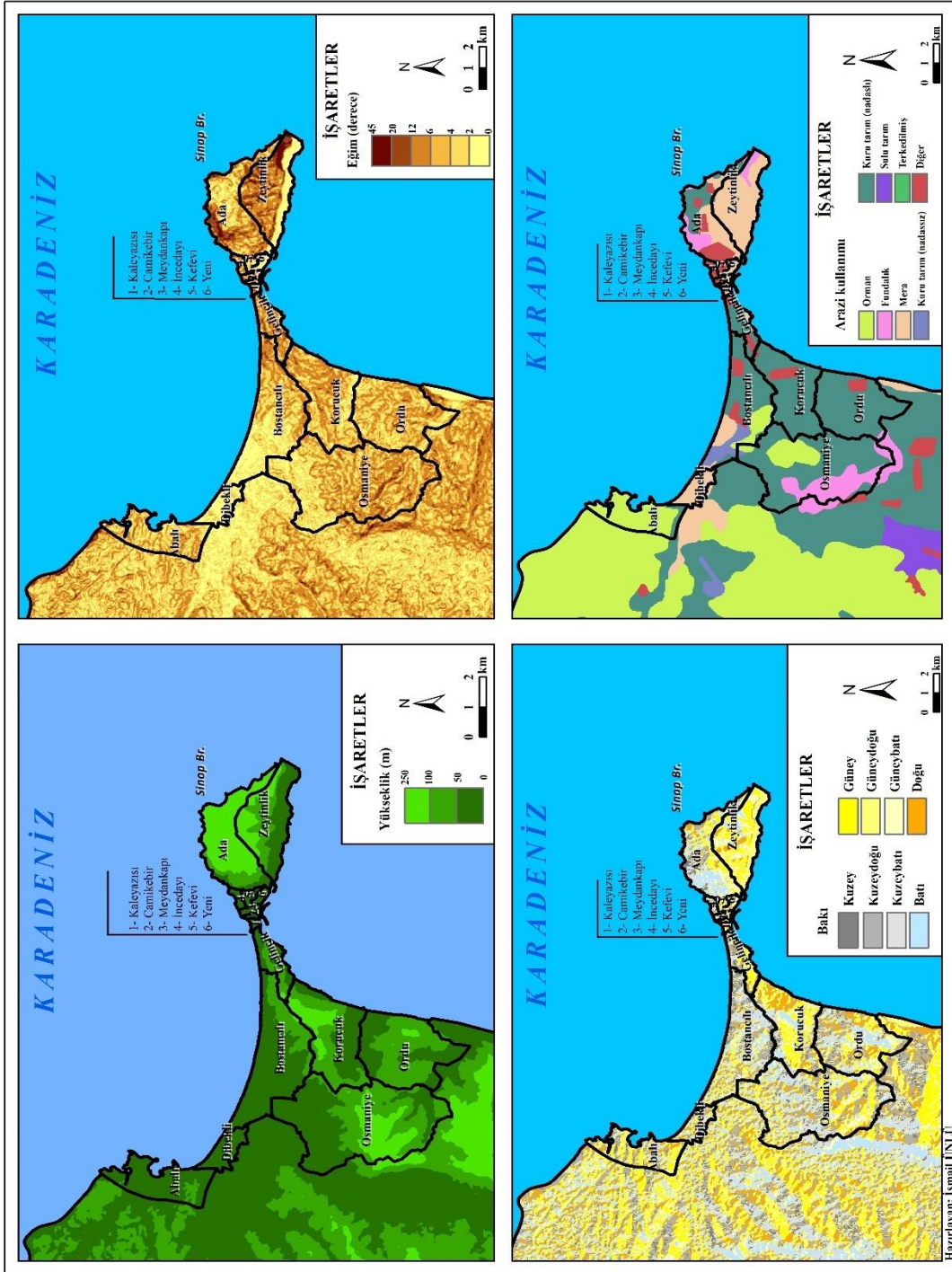
Herhangi bir konu üzerinde AHP model sistemi geliştirilmesi konunun içeriği, özelliği ve niteliğine göre değişkenlik göstermektedir. Örneğin şehirselle alanlarda sürdürülebilir inşa alanlarını sağlamak için Saha ve Roy (2021) fiziksel, çevresel ve sosyoekonomik faktörleri ele almıştır. Parry, Ganaie ve Bhat (2018) şehir servis planlamasında arazi uygunluk analizi için eğim, bakı, arazi örtüsü başta olmak üzere farklı fiziksel parametreleri kullanmışlardır. Yükseklik ve eğim yerleşme uygunluğunda kullanılan temel faktörlerdir (Ustaoğlu ve Aydınöglü, 2020). Araştırma sahasında yükseklik değerleri kısa mesafede fazla değişiklik göstermemektedir. Diğer yandan eğim değerlerinin fazla olduğu yerler yerleşme açısından uygun özellikler taşımamaktadır. Buna ek olarak inşaat maliyetleri artmaktadır. Hafif eğimli alanlar yerleşme açısından daha uygundur (Saha ve Roy, 2021). Sinop şehri ve yakın çevresinde eğim değerleri 0-45° arasında değişkenlik göstermektedir. Özellikle Ada Mahallesi kuzeybatı ve Zeytinlik Mahallesi'nin güneydoğu kesimlerinde eğim değerleri 20°-45° arasındadır. Şehrin kuzeybatı ve güneybatı alanları az ve hafif eğimlidir. Yerleşme açısından uygun özellikler taşımaktadır. Bakı faktörü ise diğer faktörler içerisinde görece önem derecesi düşüktür (Ustaoğlu ve Aydınöglü, 2020).

Çalışma alanı bakı faktörü açısından güney ve doğu yönlüdür. Zeytinlik, Korucuk, Ordu ve Osmaniye mahalleleri bakı şartlarına uygun şartlar içermektedir. Arazi kullanımı fiziksel, sosyal ve ekonomik faktörlerin yönetilmesinde önemli bir parametredir. Aynı zamanda kırsal ve şehirsal alanlarda yerleşmelerin gelişimi ve uygunluğu arazi kullanımına göre belirlenmektedir (Morales ve de Vries, 2021). Çalışma alanında arazi kullanım parametreleri için orman, fundalık, mera, kuru tarım (nadaslı ve nadassız), sulu tarım ve terkedilmiş arazi kullanılmıştır (Harita 19).

Yollara uzaklık çalışmada kullanılan bir diğer faktörlerdendir. Yol ağı şehirlerin ve kırsal alanların sosyoekonomik özelliklerini tayin etmektedir (Bathrellos, Gaki Papanastassiou, Skilodimou, Skianis ve Chousianitis, 2012). Buna göre araştırma sahası yollara uzaklık açısından farklı parametreler içermektedir. Ada ve Zeytinlik mahallelerinin bazı kesimlerinde yol uzaklıkları 500 m'ye kadar çıkmaktadır. Bunlara ek olarak Bostancılı Mahallesi'nin güney kesiminde de söz konusu durum geçerlidir. Şehrin yakın çevresi morfolojik özelliklerden dolayı ana yol güzergâhına uzak kaldığı için yollara uzaklık doğal olarak artmaktadır (Harita 20).

Çalışmada kullanılan bir diğer parametre de yerleşmelere uzaklıktır. Kentsel veya kırsal alanların bazıları yerleşme açısından uygun koşullar içerirken, diğer alanlar ise yerleşim açısından uygun olmayan özelliklere sahiptir. Uygunluk analizi ile arazinin farklı yönleri sistematik olarak belirlenebilir (Akbulut, Özçevik ve Carton, 2018). Şehir merkezini oluşturan mahallelerin büyük bir kısmı yerleşmelere uzaklık açısından uygun koşullar taşımaktadır. Bunlara ek olarak mücavir alanda bulunan Adalı ve Dibekli köyleri ve Osmaniye Mahallesi'nin kuzey ve orta kesimlerinde yerleşmelere uzaklık 1000-2000 m arasında değişmektedir.

Akarsulara uzaklık model içerisinde kullanılan parametrelerden bir diğeridir. Akarsulara uzaklık eğim kontrol mekanizması açısından önemlidir. Akarsuların taşımış oldukları materyaller eğimli sahaları doygun hale getirerek eğimin oluşmasını hızlandırır. Ayrıca drenaj sahalarına yakınlık da akarsular üzerinde önemli bir faktördür (Yalçın, Reis, Aydınoğlu ve Yomralıoğlu, 2011). Bunlara ek olarak akarsulara uzaklık su kaynakları yönetimi, kıyı ekosistemlerin korunması, yerleşim yerlerinin uygunluğu ve risk yönetimin geliştirilmesi açısından gereklidir (Peña, Zapata ve Barrios, 2019).

Harita 19: AHP Sisteminde Kullanılan Faktörlerin Tematik Haritalanması

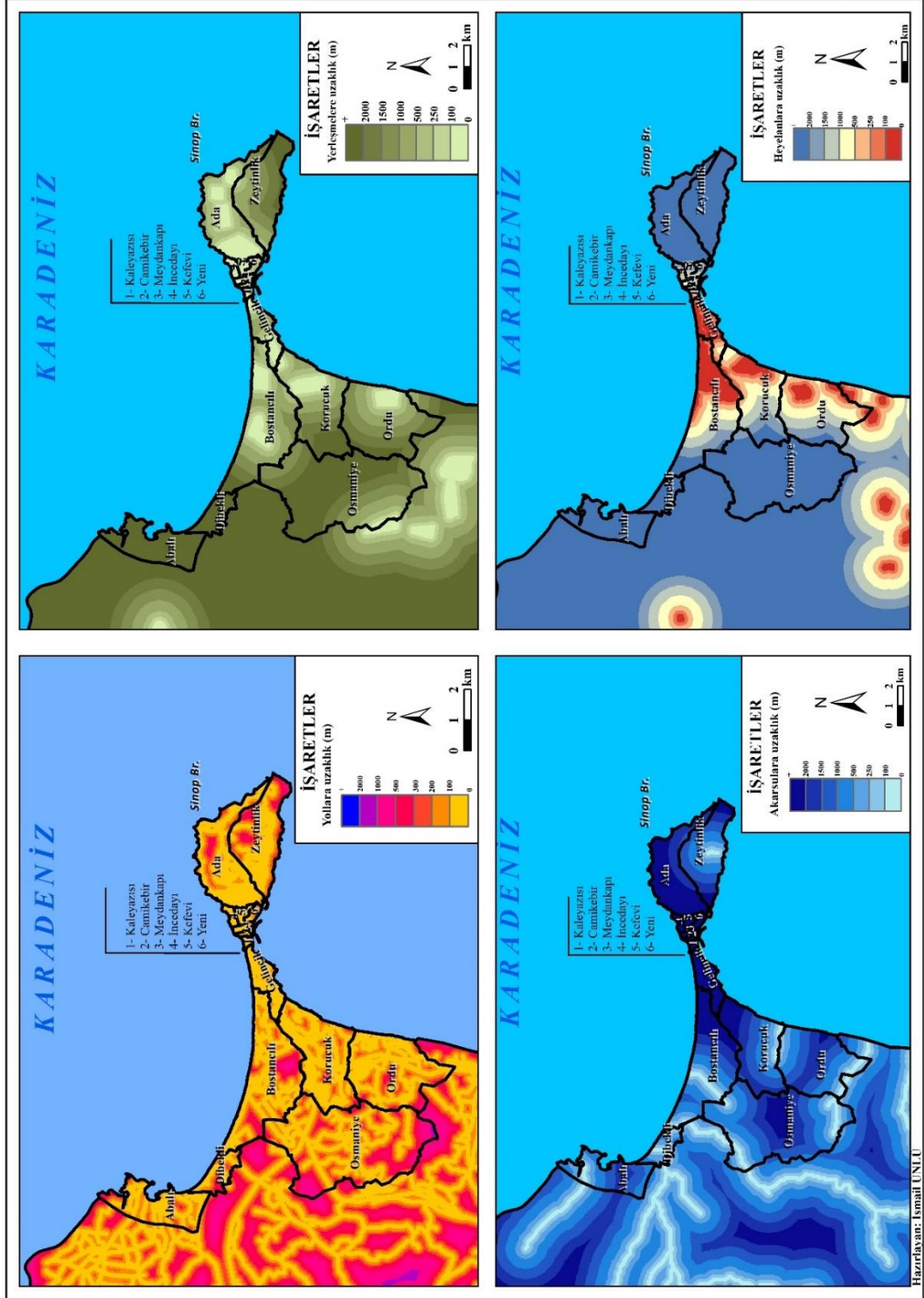
Çalışma alanında akarsu sahalarına yakın alanlar Zeytinlik Mahallesi, Osmaniye-Ordu mahallelerinin güney kesimleri, Korucuk Mahallesi'nin doğu-batı yönünde bir hat ve Dibekli Köyü'nün kuzey kesimleri oluşturmaktadır. Bu alanlar akarsu kaynaklarına yakındır. Genel olarak şehri oluşturan mahallelerde akarsulara uzaklık 500 m ile 2000 m arasında değişkenlik göstermektedir.

Çalışmada kullanılan son kriter ise heyelanlara uzaklıktır. Heyelanlardan kaynaklanan zararların azaltılması için uygun yer seçiminin yapılması gereklidir

(Çellek, Bulut ve Ersoy, 2015). Diğer yandan CBS tabanlı yazılımlardan heyelan uygunluk analizi sonucunda kentsel gelişim için uygun alanlar belirlenebilir. Ayrıca ekosistemin korunması için heyelan riski yüksek sahalardan kaçınması önlenir (Youssef, Pradhan ve Tarabees, 2010).

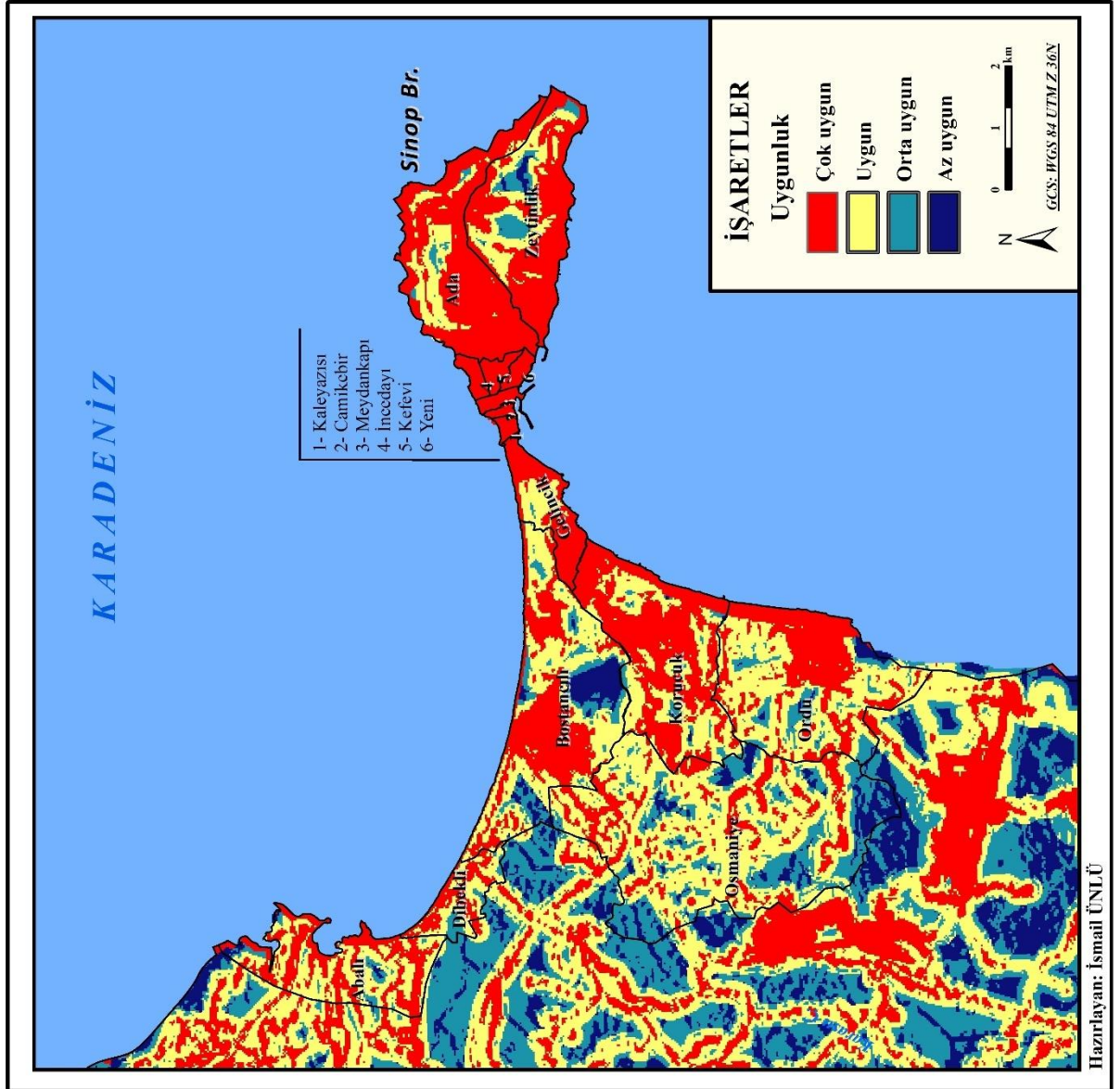
Şehirsel alanlarda arazi kullanım planlaması yapmak için heyelan riskli alanların mutlak olarak tespit edilmesi gereklidir. Bu sayede parklar, sanayi ve yerleşim alanları gibi bazı arazi kullanım sahaları amaca uygun olarak belirlenebilir (Bathrellos, Gaki-Papanastassiou, Skilodimou, Papanastassiou ve Chousianitis, 2012). Bunlara ek olarak nüfusun artmasına bağlı olarak kentsel gelişim sahaları oluşmaktadır. Bu sahalarda kentsel doku ve alt yapı hizmetlerinin heyelanlı sahalara üzerine inşa edilmesi ilerleyen yıllarda doğal afetlerin büyük miktarda tahribat vermesine neden olmaktadır. Dolayısıyla arazi kullanımı-kentsel gelişim ilişkileri göz önünde bulundurularak rasyonel mekânsal planlama yapılması gereklidir. Aksi takdirde şehirsel gelişim sahalarında doğal afetlere maruz kalması kaçınılmazdır (Bathrellos, Skilodimou, Chousianitis, Youssef ve Pradhan, 2017).

Araştırma alanının doğal ortam özellikleri göz önünde bulundurulduğunda heyelanlı sahalara yaygın bir şekilde görülmektedir. Harita 20'de heyelanlara uzaklık analiz edildiğinde Boztepe Yarımadası'nın batı kesimlerinde özellikle Gelincik, Bostancı, Korucuk ve Ordu mahallelerinde heyelanlı sahalara bulunmaktadır. Söz konusu sahada Gelincik-Korucuk-Bostancı arasında heyelanlı alanlara uzaklık 0-100 metre arasındadır. Ordu Mahallesi'nin belirli alanlarında da söz konusu durum geçerlidir. Nitekim iklimik özellikler ve kütle hareketlerine bağlı olarak Ertek, Turoğlu ve Mater (1993) araştırma alanının yakın çevresinde heyelan olaylarını konu almışlardır. Arazi çalışmalarında elde edilen bilgilere göre sonbahar ve kış mevsimlerinde Samsun-Sinop karayolu güzergâhında sıklıkla heyelan olduğu gözlemlenmiştir. Dolayısıyla Sinop şehrinin batı yönünde gelişim aksı göz önünde bulundurulduğunda yerleşmeler kurulurken heyelan faktörüne dikkat edilmelidir. Kıyı gerisinde tepelik alanlar üzerine inşa edilecek evlerin zemin etütleri etraflıca yapılmalı ve sağlam bina yapısına göre inşa edilmelidir. Mücavir alanda bulunan Dibekli ve Abalı köylerinin batı kesimlerinde de heyelanlı alanlar mevcuttur. Söz konusu alanlar heyelanlara uzaklık açısından 0-250 metre arasında yer almaktadır. Doğal afetlerin etkilerini en aza indirmek için doğal ortam-beşerî ilişkilerde tutarlı hareket edilmesi gereklidir.

Harita 20: AHP Sisteminde Kullanılan Faktörlerin Tematik Haritalanması

AHP modeliyle yapılan analiz sonucunda Sinop şehri ve yakın çevresi çok uygun, uygun, orta uygun ve az uygun şeklinde sınıflandırılmıştır (Harita 21). Analizde çok uygun sahalar, şehrin doğu kesiminde yer alan Ada, Yeni, Zeytinlik mahallelerinin lokal alanları, Gelincik- Korucuk-Ordu mahallerinin doğu kesimleri ve Bostancılı Mahallesi'nin kuzey kesimleridir.

Harita 21: Sinop Şehri ve Yakın Çevresinin Şehirsal Uygunluk Analizi

Osmaniye Mahallesi'nin batısında kuzey-güney doğrultulu saha ve Ordu Mahallesi'nin güneyinde doğu-batı uzantılı alanlar şehirsal yerleşmeler açısından çok uygun şartlar taşımaktadır. Uygun alanlar ise Ada ve Zeytinlik mahallelerinin belirli kesimleri, şehrin batısında yer alan mahalleler ve mücavir alanın bazı bölgeleri uygun alanlar içermektedir. Genel olarak şehrin batısında uygun alanlar kuzey-güney yönlü

dağılışı göstermektedir. Orta uygunlukta alanlar ise Ordu ve Bostancılı mahallelerinde çok küçük alanlardadır. Şehirsel uygunluk analizine az uygun sahalar ise Osmaniye-Ordu ve Bostancılı mahallelerinin lokal alanlarında dağılışı göstermektedir. Şehrin yakın çevresinde ise batı ve güney alanlarda az uygun sahalar yer almaktadır.

Şehirsel uygunluk analizinin mahallelere göre oranlandığında toplam alan 6743,58 hektara karşılık gelmektedir. Bu alanların 308,53 hektarı az uygun alanlar iken, 810,45 hektarı orta uygun, 2894,85 hektarı uygun ve 2729,74 hektarı çok uygun alanları oluşturmaktadır (Tablo 109). Oransal olarak incelendiğinde ise %4,5'i az uygun, %12'si orta uygun, %42,9'u uygun ve %40,6'sı çok uygun alanlara karşılık gelmektedir.

Tablo 109: Şehirsel Uygunluk Analizinin Mahalle ve Mücavir Alana Göre Dağılımı

Mahalleler	Az uygun	Orta Uygun	Uygun	Çok Uygun
Korucuk	3,16	27,87	298,67	480,48
Ada	-	15,78	129,62	427,90
Bostancılı	103,33	115,68	424,61	382,15
Osmaniye	154,73	417,12	1000,93	344,55
Zeytinlik	13,54	67,04	174,58	314,84
Ordu	21,95	106,22	472,20	300,91
Abalı	11,17	32,08	251,35	183,91
Gelincik	-	1,97	59,81	118,58
Dibekli	0,66	26,69	83,08	64,68
Kefevi	-	-	-	36,02
İncedayı	-	-	-	22,48
Yeni	-	-	-	18,40
Meydankapı	-	-	-	17,88
Camikebir	-	-	-	9,07
Kaleyazısı	-	-	-	7,89
Toplam	308,54	810,45	2894,85	2729,74

Analiz sonucuna göre az uygun alanlar Dibekli ve Abalı köyleri ve Korucuk Mahallesi'nde hektar olarak çok az bir alanı kapsamaktadır. Diğer yandan Osmaniye ve Bostancılı mahallelerinde 100-150 hektar arasında değişmektedir. Meydankapı, Yeni, Ada, Camikebir, İncedayı, Kaleyazısı ve Kefevi mahallelerinde az uygun, orta uygun ve uygun sahalar mevcut değildir. Orta uygun alanlar en fazla Ordu, Bostancılı ve Osmaniye mahallelerindedir. Uygun sahalar ise bahsedilen mahalleler haricinde genel olarak hepsinde görülmektedir. Çok uygun alanlar bütün mahalleler ve mücavir alanlarda da miktarları değişkenlik göstermektedir. Çok uygun alanlar en fazla Ada, Korucuk ve Bostancılı mahallelerinde iken, en az ise Camikebir ve Kaleyazısı

mahallelerindedir. Sinop şehrini oluşturan mahalleler ve mücavir alan yerleşme açısından uygun şartlar taşımaktadır. Bu mahalleler şehrin demografik niteliklerinin artması sonucu yerleşme yoğunlukları ve uygunluk analiz değerlerinde artış olması muhtemeldir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Birçok medeniyete ev sahipliği yapan Sinop şehri Boztepe Yarımadası'nın en dar noktasında kale şehir modelinde kurulmuştur. Karadeniz'de doğal liman özelliğiyle diğer şehirlerden ayrılan Sinop, Antikçağ'dan 20. yüzyıla kadar denizcilik ve liman fonksiyonuyla ön plana çıkmıştır. Bu yüzyıllarda Sinop şehri zengin bir kültürel ve ticari hayata sahiptir. 20. yüzyılda ulaşım alanındaki ilerlemeler Sinop şehrinin Karadeniz ticaretindeki yerini belirlemiştir. Bu dönemde Samsun ve Trabzon illeri hinterland bağlantılarını güçlendirmiştir. Sinop şehri ise hinterlandın dar olmasına bağlı olarak sosyoekonomik açıdan geride kalmıştır. Şehirde ekonomik faktörlere bağlı olarak göçler yoluyla nüfus kaybedilmiştir. Bu durum kentte iş gücü açığını meydana getirmiştir. Aynı zamanda nüfusun büyük bir çoğunluğunun orta ve yaşlı nüfus grubundan oluşması şehre gelebilecek yatırımları azaltmıştır.

Sinop şehri konum itibarıyla Karadeniz Bölgesi'nin Batı Karadeniz Bölümü'nde yer almaktadır. Şehrin yönetim sahasını 13 mahalle ve mücavir alanda yer alan iki köy oluşturmaktadır. Şehrin yarımada üzerinde kurulması nedeniyle tarımsal faaliyetler sınırlıdır. Kentin situasyon özelliklerine bağlı olarak kale kent modeline uygun biçimde surlar inşa edilmiştir. Söz konusu surlar hem güvenlik hem de yakın çevresinde ticari bir iş alanı oluşturmuştur. Roma ve Bizans dönemlerinde tersaneler inşa edilmiştir. Selçuklu ve Osmanlılar tersanecilik anlayışını geliştirerek, kent ekonomisini güçlü tutmaya çalışılmışlardır. Klimatik özelliklere bağlı olarak şehirde orman varlığı fazladır. Bu durum ormanlardan elde edilen kerestelerin tersanelerde üretilen gemilerde kullanılmasını ve taşınmasını sağlamıştır. Osmanlı döneminde yapılan büyük gemilerin deniz savaşlarında kullanıldığı bilinmektedir. Sinop şehrinin ticari ve askerî önemi tarihsel olarak hep canlı kalmıştır. Ancak 1853-1856 yılları arasında gerçekleşen Osmanlı-Rus harbinden sonra tersaneler yağmalanmıştır. Bu duruma bağlı olarak kent ticari açıdan büyük bir zarara uğramıştır. Bu tarihten sonra yapılan anlaşma gereği donanma ve tersane bulundurma hakkını kaybeden Sinop kenti, Karadeniz'de ekonomik açıdan geri plana düşmüştür. Dolayısıyla şehir fonksiyonel açıdan çeşitliğini yitirmiş ve ticari faaliyetlerden daha az kâr elde etmiştir.

Sinop şehrinin morfolojik özellikleri göz önünde bulundurulduğunda kentte nüfus eşit oranda dağılmamıştır. Bu dağılışı ortaya çıkaran temel sebep mahallelerin sahip olduğu sosyoekonomik nitelikler ve yerleşim açısından uygunluk düzeyleridir. Şehirde nüfus Ada, Zeytinlik, Yeni ve Gelincik mahallelerinde fazladır. Şehrin batı

kesimini oluşturan mahallelerde ise nüfus miktarı düşüktür. Bu durumu ortaya çıkaran sebep şehrin nüvesini oluşturan mahallelerin Boztepe Yarımadası ve onun doğusundan kalan sahalarda gelişme göstermesidir. İlk yerleşimler buradan çevreye doğru yayıldığı için batı kesiminde yer alan mahallerde nüfus azdır. Aynı zamanda batı kesiminde yer alan sahalarda kentleşme açısından henüz istenilen seviyede olmadığı için zaman içerisinde nüfus miktarlarının artması olasıdır. Kentin morfolojik özellikleri şehrin batı yönünde gelişme kaydedeceğini diğer bir deyişle konut satışları ve kentsel gelişim sahalalarının bu yönde konumlanacağı ön görülebilir. Şehrin doğu yönünde ise yeterince gelişme kaydedtiği için gelecek yıllarda sınırlı bir oranda büyüme sağlanabilir. Özellikle Ada, Yeni ve Zeytinlik mahallelerinde bu durum gözlemlenmektedir. Bunlara ek olarak 2023-2025 projeksiyonunda kentin nüfusunun 80 binleri bulması ön görülmektedir. Bu kapsamda yeni yapılacak konut alanları kentin batı kesiminde inşa edilmelidir. Bu durum arazi kullanım şartları ve mahalleler arası sosyoekonomik dengenin kurulması açısından önemlidir.

Kentin tarihi dokusu ve kültürel turizm özelliklerini ön plana çıkarmak için Meydan Projesi kapsamında Valilik Binası ve ona bağlı bazı kurumların bulunduğu alandan şehrin batı aksına taşınması planlanmaktadır. Bu durumun temel sebebi idari kurumların bulunduğu alanda trafik sıkışıklığı oluşturması ve temel hizmetlerde yaşanan aksamalarıdır. Mahallerinin nüfus miktarları göz önünde bulundurulduğunda bu alanda hizmetler sınırlı düzeyde kalmaktadır. Diğer yandan söz konusu projeye şehrin giriş kısmında yer alan tarihi surlar onarılarak kültür turizmine kazandırılacaktır. Şehrin batı kesiminden doğu kesimine kadar tarihi ve kültürel turizm değerleri adeta bir hat gibi sıralanmaktadır. Ancak zaman içerisinde beşerî müdahaleler ve eskimeye bağlı olarak bazı tarihi unsurların restore edilmesi gereklidir. Bunlara ek olarak Sinop, deniz turizmi açısından Temmuz-Ağustos aylarında uygun koşullar sağlamaktadır. Bu aylarda yöreye sıla ve deniz turizmi kapsamında ziyaretçiler gelmektedir. Bahsedilen dönemlerde trafik oldukça yoğun ve kıyı kullanımı ise fazladır. Bu durum şehrin nüfus miktarını artırdığı gibi, kentte yer alan doğal ve beşerî güzelliklerin insanlar tarafından tahrip edilmesine neden olmaktadır. Özellikle yaz mevsiminde Kumkapı ve Aklıman plajlarında (kentin yakın çevresinde yer alan diğer plajlarda da söz konusu durum görülmektedir) katı ve sıvı atıklar plajlara bırakılmaktadır. Bu durum kıyı ve turizm alanlarının kötü kullanıldığını ortaya

çıkarken aynı zamanda kıyı kullanımından kaynaklı sorunları beraberinde getirmektedir.

Sinop, 2020'de %19,8'lik yaşlı nüfus oranıyla Türkiye'de ilk sırada yer almaktadır. Ortanca yaş grubunda da söz konusu durum geçerlidir. Emeklilik çağına gelen kimseler kent ve kente bağlı kırsal alanlara göç etmektedir. Diğer yandan nüfusun 1/5'inin sosyal ve fiziksel ihtiyaçlarının giderilmesi gereklidir. Şehirde yer alan yaşlı bakım ve şefkat evleri bu amaçla oluşturulmuştur. Daha çok genç nüfus başta eğitim olmak üzere sanayi ve çeşitli ihtiyaçlar için göçler yoluyla şehirden ayrılmaktadır. Bu durum şehrin istihdam özellikleriyle ilgilidir. Gelecekte yaşlı nüfus artacağı için bu yönde politika geliştirilmelidir.

2021 yılı Ağustos ayında Batı Karadeniz Bölümü'nde hava kütleleri ve basınç şartlarına bağlı olarak ekstrem olaylar meydana gelmiştir. Bu olaylar sonucunda kentte, Kumkapı Mevkii'nde yer alan tarihi surlar, Ordu Mahallesi'nde Sanayi Sitesi zarar görmüştür. Aynı zamanda tarım alanları olumsuz etkilenmiştir. Şehrin kurulduğu batı kesimi litolojik ve jeomorfolojik özelliklere bağlı olarak heyelanlı saha üzerindedir. Dolayısıyla bu alanların oluşabilecek bir doğal afetten etkilenmesi olasıdır. İmar ve yapılaşma faaliyetlerinde söz konusu duruma dikkat edilmelidir. Bunlara ek olarak Sinop-Samsun Otoyolu'nda aşırı yağışlara bağlı olarak heyelanlar meydana gelmektedir. Bu durum ulaşım hatlarında aksaklıklar oluşturmaktadır.

Sinop'un fonksiyonel özelliklerinin geliştirilmesi için bazı hamleler yapılmıştır. Miletler döneminde tacirlerin büyük bir kısmı Sinop'a yerleştirilmiştir. Bu dönemde şehri üs olarak kullanan tacirler, ticari faaliyetlere bağlı olarak liman fonksiyonu güçlendirmiştir. Selçuklu ve Osmanlı döneminde ise ağır tonajlı gemi yapımına önem vererek askeri, sanayi ve ticari açıdan kenti ileriye taşımıştır. Ancak savaşlar, taşımacılık stratejilerinin değişmesi bu özelliklerin zaman içerisinde kaybolmasına neden olmuştur. 21. yüzyılda ise Sinop şehri sanayi, ticaret, tarım ve ulaşım fonksiyonları birbirlerini destekleyerek kent ekonomisine katkı sağlamaktadır. Perakende ticaret, inşaat ve gıda imalatları şehirdeki önemli ekonomik faaliyetlerdir. Ayrıca Sinop Organize Sanayisi (OSB), kente istihdam ve üretim açısından katkı yapmaktadır. Ancak Sinop şehrine katkısı yeterli düzeyde değildir. Şehirde ulaşım fonksiyonu istenilen düzeyde değildir. Karayolu ağ bağlantıları 20. yüzyılın sonlarında tamamlanmıştır. Şehirde demiryolunun olmayışı, kentin sahip olduğu iki doğal limanın hinterland ilişkilerini güçleştirmektedir. Bu durum Kuzey Anadolu Dağları'nın uzanış

doğrultusu ve buna bağlı olarak şekillenen şehir morfolojisiyle ilgilidir. Öte yandan Sinop'ta havaalanı bulunması, çeşitli bölgelere erişim noktasında bir avantajdır. Şehirde sanayi, ticaret ve tarım fonksiyonun yeterince geliştirilmesi için iyi bir ulaşım alt yapısına ihtiyaç vardır.

Sinop şehrinde kültür fonksiyonun geçmişi çok eskilere kadar gitmektedir. Şehre hâkim devletler kültürlerine ait kimlikleri kent dokusunda işlemişlerdir. Diyojen, Sinop tarihinin önemli simalarından birisidir. Şehrin tanıtımına katkı sağlayan düşünür, felsefe alanındaki düşünceleriyle döneminde öne çıkan kişiler arasında yer almıştır. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde inşa edilen medreseler ve müzeler kültürel hayatı zenginleştirmiştir. Millî Mücadele döneminde Sinop Gazetesi Türk basımında önemli işlere imza atmıştır. Dönem şartları içerisinde halkın sesi olmuş ve kültürel faaliyetlerin duyurulmasında önemli bir organ olarak görev yapmıştır. Bunlara ek olarak şehirde kültürel alanda Dr. Rıza Nur Kütüphanesi hizmet vermektedir. Ayrıca 2022'de tamamlanacak olan Sinop Merkez Kütüphanesi ile sanatsal ve kültürel aktivitelere daha fazla yer verilmek istenmektedir. Ayrıca 2007'de açılan Sinop Üniversitesi şehrin sosyoekonomik açıdan kalkınmasına yardımcı olmuştur.

Şehirde ticari ilişkiler tarihçesi Antik Çağ dönemine kadar gitmektedir. Zaman içerisinde nitelik değiştiren bu ilişkiler günümüzde merkezi iş alanlarının bulunduğu sahalarda gerçekleşmektedir. Bu kapsamda Fatih, Sakarya, Atatürk, Enver Bahadır, Dr. Ahmet Örs ve Gazi caddeleri ticari faaliyetlerin yoğun olarak yapıldığı yerlerdir. Bu caddelere tali olarak Batur, İnönü ve Barbaros sokakları merkezi iş sahası etrafından gelişen diğer mekânlardır. Şehirde merkezi iş sahasında pasaj kavramı oldukça yaygındır. Pasajların alt katlarında dayanıklı tüketim malları ve çeşitli sektörlerden satış işlemi yapılmaktadır. Pasajların üst katlarında ise ofis tarzı iş yerleri mevcuttur. 1990'lı yıllarda turizmin gelişmesine bağlı olarak Zeytinlik, Yeni, Ordu ve Ada mahallelerinde daha çok otel, butik otel ve pansiyon tarzı işletmeler yaygınlık kazanmıştır. Bu durum turizmin sosyoekonomik getirisiyle alakalıdır.

Şehirde arazi kullanımı, fonksiyonel alanlar ve nüfus nitelikleri sanayi-tarım faaliyetlerine bağlı olarak zaman içerisinde değişkenlik göstermiştir. 1988'de şehir içi arazi kullanımı 285 hektar iken, 2016'da 2,286 hektara yükselmiştir. Şehir alansal olarak büyümüştür. Şehir içi arazi kullanımında konut, yaya-taşıt yolları, ticari alanlar ve yeşil alanlar ön plana çıkmaktadır. Şehrin mevcut yapısı çok çeşitlidir. Nitekim şehirde

doğal niteliği korunması gereken arkeolojik sit alanları da mevcuttur. Kültürel ve tarihi özelliklerin muhafaza edilmesi için bu alanların korunması gereklidir.

Sinop Şhrine ait ilk imar planı İller Bankası tarafından 1963'te hazırlanmıştır. Bu plan Őhrin doğal dokusu göz önünde bulundurularak çizilmiŐtir. Plan kapsamında Őhrin mekânsal gelişimi doğu-batı yönlü linear bir yapıda düzenlenmiştir. Őhre ait ikinci plan ise 1977'de yapılmıştır. Söz konusu plan kapsamında kentsel ortamı oluşturan fiziki ve beşerî unsurların korunması ve geliştirilmesi hedeflenmiştir. Daha sonra Şehirde nüfusun artması ve sosyoekonomik niteliklerin değişmesine paralel olarak 1988 ve 2016'da imar planları uygulamaya koyulmuştur. Ancak 2019'da yapılan itirazlar sonucu 2016'da düzenlenen imar planı Samsun Bölge Mahkemesi tarafından askıya alınmıştır. İmar planının yeniden gözden geçirilmesi gereklidir. 2020'de imar planı için çalışmalar başlamış ve 2022'de bitirilmesi planlanmaktadır. Planda Őhrin tarihi ve kültürel dokusunun korunması, konut alan nitelikleri ve idari birimlerin hizmet alanları gibi konular yeniden ele alınacaktır.

Sinop Şhrinde yerleşmeler ilk olarak Boztepe Yarımadası ve çevresine inşa edilmiştir. Türklerin egemenliğinden sonra yerleşmeler yarımadanın dış eksenine doğru genişlemiştir. Etnik farklılığa bağlı olarak müslümanlar ve gayrimüslim nüfus farklı mahallelerde ikamet etmiştir. Cumhuriyet döneminde Şehir batı yönlü büyümüştür. Özellikle Gelincik, Korucuk ve Bostancılı mahallelerinde mekânsal gelişim yaşanmıştır. 1990'lı yılların sonuna doğru turizm faaliyetlerinin ivme kazanması Őhrin batısında yeni mahallelerin oluşmasını sağlamıştır. Őhrin morfolojik özellikleri incelendiğinde kentte doğu yönde büyümenin sınırlı bir oranda gerçekleşmesi olasıdır. Buna karşılık kentin batı yönü mekânsal gelişime açıktır. Bu kapsamda ilerleyen yıllarda Őhrin bu yönde büyümesi muhtemeldir.

Sinop Őhri Türkiye'nin en kuzey ucunda yer almaktadır. Bu anlamda Karadeniz'in kalesi olarak nitelendirilmektedir. Jeopolitik ve jeostratejik anlamda önemli bir konuma sahiptir. Nitekim Karadeniz potansiyel enerji kaynaklarıyla dünya pazarlarına açılmada önemli bir lokasyonlar arasındadır. Bunlara ek olarak Sinop İnceburun Mevkii'nde nükleer santral kurma çalışmaları devam etmektedir. Tamamlandığında Türkiye açısından önemli bir misyona sahip olacaktır. Diğer yandan 2020'de Türkiye hava savunma sistemlerinden birisi olan S-400 deneme tatbikatlarını Sinop'ta yapmıştır. Bütün bu olgular analiz edildiğinde Sinop Őhri Türkiye ve Karadeniz'deki stratejik denklemler için önemli aktördür.

Sinop şehri uydu fotoğrafları ve uzaktan algıma sistemleriyle yapılan analiz sonucunda şehir ve mücavir alanda yerleşmeler %61,3 oranında artış kaydetmiştir. 1985'te 1287,65 hektar olan yerleşmeler (1287,65), 2021'de 2077,48 hektara yükselmiştir. 1985'te Gelincik-Ada-Zeytinlik mahalleleri arasında yoğun bir yerleşme dokusu varken, kentin kuzeybatı-güneybatı istikametinde yerleşme yoğunluğu azdır. 36 sene içerisinde yerleşmeler Gelincik-Ada-Zeytinlik mahalleleri arasında kalan dilim ve batı yönde gelişmiştir. Bu süre zarfında sulak alanlar 4,74 hektardan 57,75 hektara yükselmiştir. Diğer yandan tarım arazileri belirtilen dilimde %71,9 oranında küçülmüştür. 1985'te 969,81 hektar tarımsal arazileri, 2021'de 272,07 hektara gerilemiştir. Tarımsal nitelikli araziler, kentleşme ve sanayileşme faaliyetlerine bağlı olarak işgal edilmiştir. Son olarak orman arazileri %8,4 oranında azalmıştır. Bu durumu ortaya çıkaran temel sebep, kent nüfusunun artması ve sanayileşme faaliyetleridir.

AHP modeliyle şehirselleşme uygunluk analiz sonucunda Sinop şehri ve yakın çevresi çok uygun, uygun, orta uygun ve az uygun şeklinde sınıflandırılmıştır. Analizde çok uygun sahalar, Ada, Yeni ve Zeytinlik mahallelerinde lokal alanlarda, Gelincik- Korucuk-Ordu mahallelerinin doğu kesimleri ve Bostancılı Mahallesi'nin kuzey kesimlerini kapsamaktadır. Diğer yandan Osmaniye Mahallesi'nin batısında kuzey-güney doğrultu saha ve Ordu Mahallesi'nin güneyinde doğu-batı uzantılı alanlar şehirselleşme açısından çok uygun şartlar taşımaktadır. Uygun alanlar ise Ada ve Zeytinlik mahallelerinin belirli kesimleri, şehrin batısında yer alan mahalleler ve mücavir alanın bazı bölgeleridir.

AHP sistemiyle şehirselleşme uygunluk analizi şehri oluşturan mahalleler ve mücavir alan toplamda 6743,58 hektar olarak tespit edilmiştir. Bu alanların 308,53 hektarı az uygun alanlar, 810,45 hektarı orta uygun alanlar, 2894,85 hektarı uygun ve 2729,74 hektarı çok uygun alanlardır. Oransal olarak incelendiğinde %4,5'i az uygun, %12'si orta uygun, %42,9'u uygun ve %40,6'sı çok uygundur. Sinop şehri ve mücavir alanın %83,5'i şehirselleşme için müsait şartlar taşımaktadır. Bu durum şehrin gelecekte nüfus ve yerleşme şartları açısından çok kapsamlı planlama yapabileceğini göstermektedir.

Şehrin doğal ortam ve beşerî güzelliklerini sürdürülebilir bir şekilde kullanabilmesi için bazı öneriler sunulmuştur. Bu öneriler şunlardır;

- Öncelikle Sinop şehrinde istihdam şartları artırılmalıdır. Sanayi ve tarım potansiyeli olan bir bölge olmasına rağmen yeterli düzeyde gelişmiş değildir. Bu durumu ileri seviye taşımak için başta tarıma dayalı sanayi olmak üzere sanayi sistemleri çeşitlendirilmelidir. Böylelikle il dışına göçler azalacaktır. 2021’de Taşmanlı Köyünde açılan Polisie Oyuncak Fabrikası istihdam şartları ve ekonomik açıdan şehre önemli katkılar sağlayacaktır. Bunlara ek olarak Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı’nın destekleriyle Sinop’ta Balık İşleme ve Kurutma Tesisi 2023’te hayata geçirilmesi planlanmaktadır. Bu projeye deniz ürünleri işlenerek ekonomik faaliyetler çeşitlenecektir. Sinoplu İş Adamları Derneği (SİAD) 2022’de Sinop’a 3 milyon Türk Lirası değerinde yatırım planları bulunmaktadır. Bu durum Sinop’un ve Sinop şehrinin ekonomik çehresini değiştirmesi beklenmektedir.
- Şehirde tarım ve sanayi sistemlerinin geliştirilebilmesi için alternatif ulaşım ağ yapısına ihtiyaç vardır. Şehirde kara ve hava yolu aktif olarak kullanılmakta ancak deniz yolu taşımacılığı istenilen düzeyde değildir. Deniz yolu taşımacılığında yararlanabilmek için demiryolu sistemlerinin Sinop şehrine kazandırılması gereklidir. Bu bağlamda şehrin hinterlandı genişleyerek Karadeniz ticaretinden daha fazla pay elde edilebilir.
- Sinop şehrinde deniz turizmi ve alternatif turizm çeşitleri mevcuttur. Büyük bir turizm potansiyeli olan sahanın yeterince değerlendirilemediği görülmektedir. Bu kapsamda turizm konusunda büyük ve kapsamlı çalışmalar hayata geçirilmelidir.
- Çalışma sahasında turizmi geliştirilebilmek için güçlü bir alt yapı ve erişilebilir bir ulaşım ağına ihtiyaç vardır. Turistlerin Sinop şehrine rahatlıkla gelebilmesi için ulaşım niteliklerinin çeşitlendirilmesi ve konforlarının üst seviyeye çekilmesi gereklidir. Bunların hayata geçirilebilmesi için nitelikli bir planlama yapılması gereklidir.
- Deniz yolu taşımacılığının geliştirilmesi gereklidir. Bu kapsamda Sinop şehrinde limanda yolcu gemilerinin yanaşabileceği fiziksel şartlar oluşturulmalıdır. Aynı zamanda Sinop-Samsun, Sinop-Trabzon ve Sinop-Hopa gibi kısa, orta ve uzun vadelerde periyodik olarak deniz

yolu turları düzenlenmelidir. Bu durum hem deniz yolu taşımacılığını cazip hale getirecek hem de ekonomik bir kazanç kapısı oluşturacaktır. Bunlara ek olarak Batı Karadeniz Bölgesi kapsamında tur alt yapısı oluşturulmalı ve bu konuda girişimler artırılmalıdır

- Sinop şehrinde turistlerin konaklama imkânları artırılmalıdır. Şehirde turizm sezonunda kalacak yer bulma sıkıntısı çekilmektedir. Ada ve Yeni mahallelerde yer alan oteller ve butik pansiyonlar tam kapasite çalışmaktadır. Ayrıca Ordu Mahallesi'nde aynı durum geçerlidir. Turistlerin ihtiyaçlarının giderilmesi adına konaklama tesis kapasitesi yükseltilmeli ve ihtiyaçlara cevap verecek nitelikte olmalıdır.
- Turizm konusunda atılacak bir adımda turizmin paydaşlarından birisi olan yerel halkın düşünceleri de değerlendirmeye alınmalıdır. Nitekim yerel halkın yapılan/yapılacak çalışmalar hakkında bilgisi olmalıdır.
- Sinop şehri kültür turizmi için uygun şartlar oluşturmaktadır. Şehir doğal, tarihi, kültürel ve folklorik değerler bakımından önemli bir potansiyele sahiptir. Bu kapsamda inşaatı devam eden Sinop Tarihi Cezaevi'nin kültür turizmine kazandırılması için çalışmalar yoğunlaştırılmalıdır. Ayrıca şehrin girişinde yer alan ve bir hat boyunca uzanan Sinop Kalesi ve surlarının onarılması gereklidir. Büyük Meydan Projesi kapsamında Sakarya ve Atatürk caddelerinde tarihi dokuyu gölgeleyen unsurların ortadan kaldırılmasıyla tarihi surlar daha çok ön plana çıkacaktır.
- Kültür turizmi kapsamında Sinop Buzhane Binası restore çalışmaları devam etmektedir. Yapımı tamamlandığında tarihi bir niteliği olan bina kültür merkezi olarak hizmet verecektir. Öte yandan şehirde turistik çekiciliklerden bazıları arkeolojik sit alanları kapsamındadır. Bazı turistik çekiciliklerin bakım ve onarımı gereklidir. Sinop Paşa Tabyaları ve Balatlar Kilisesi tarihi dokusu korunarak daha modern bir görünüme sahip olmalıdır. Ayrıca tarihi Sinop evleri koruma altına alınarak turizme kazandırılmalıdır.
- Sinop'ta İnceburun Mevkii ve Hamsilos Koyu gibi doğal güzellikler yer almaktadır. Ancak şehirden bu alanlara erişim belirli saatlerde

yapılmaktadır. Ziyaretçilerin daha rahat ve hızlı erişebilmeleri için ulaşım alt yapısı ve sefer sayılarının artırılması gereklidir.

- Şehirde su ürünlerinden daha fazla yararlanabilmek amacıyla tekne turları düzenlenerek turistik amaçlı balık avcılığı yapılabilir.
- Turizmin geliştirebilmesi için görsel ve yazılı medyada Sinop şehrinin tanıtımına önem verilmelidir.
- Kıyı alanlarının doğal yapısı korunarak doğru bir kentleşme politikası yürütülmelidir.
- Şehirde turizm sezonunda yoğun miktarda ziyaretçi geldiği için ulaşım aksaklıklar meydana gelmektedir. Aynı zamanda bu dönemde şehirde otopark bulma noktasında sıkıntılar yaşanmaktadır. Şehirde ihtiyaçlara cevap verecek bir otopark yapılmalı ve ulaşım ağları güçlendirilmelidir.
- Şehirde mevcut trafik sorununun çözümü için Boztepe Yarımadası çevresinde kültür turizm değerlerinin doğal yapısı korunarak deniz dolgu alanları oluşturabilir. Bu alanlar kara ile bağlantısı sağlanarak çevre yolu oluşturulabilir. Böylece Fatih Caddesi'nden giriş sağlanan şehre çevre yollarından devam edilerek hem kısa sürede istenilen yere varılır hem de önemli dağıtıcı akslarda trafik yoğunluğu azaltılabilir.
- Şehirde yaz aylarında bazı mahallelerde ve şehre bağlı köylerde su kesintileri yaşanmaktadır. Bu problemleri ortadan kaldırmak amacıyla alt yapı sistemlerinin kapasiteleri artırılmalıdır.
- 2016'da uygulamaya koyulan imar planı yapılan itirazlar sonucu askıya alınmıştır. 2022'de tamamlanacak olan imar planı sürdürülebilir bir yapıya sahip olmalıdır. Bu bağlamda doğal ortam ve kültürel değerler koruma altına alınabilir.
- Sinop Üniversitesi, sempozyum, panel, konferans, seminer ve diğer etkinliklerle şehrin gelişimine önemli oranda katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda Sinop Üniversitesi bünyesinde turizm, sanayi, tarım gibi birçok sektörde projeler üretip şehrin kalkınmasında aktif bir rol oynayabilir. Ayrıca yerel halk bu konuda bilgilendirilerek ortak bir çalışma yapılabilir. Böylece daha fazla inovasyon ve girişimci ruhu teşvik edilebilir.

- Sinop OSB, Sinop'un ekonomik kaynaklarını organize ederek kentte önemli oranda katkı sağlamaktadır. Sinop şehrinde istihdam ve üretim artışı sağlanması için Sinop OSB belediye ve yerel kuruluşlar tarafından desteklenmelidir. Ayrıca kalifiye elaman yetiştirmek için OSB sistemine uygun bir müfredat yapısı sağlanabilir. Bu sayede meslek lisesi öğrencileri iş alanlarına yönlendirilerek istihdama kazandırılabilir. Dolayısıyla Sinop OSB Batı Karadeniz'de bölgesel kalkınmada önemli bir unsur haline gelebilir.
- Son olarak Sinop şehrinde Korucuk, Bostancılı, Osmaniye ve Ordu mahallelerinde alt ve üst yapı sistemleri güçlendirilmelidir. Klimatik etkilere bağlı olarak yollarda yer yer bozulmalar yaşanmaktadır. Bu durumun çözümü için belediye ekiplerine büyük görev düşmektedir.

KAYNAKÇA

- Abburu, S. & Golla, S. B. (2015). Satellite Image Classification Methods and Techniques: A Review. *International Journal of Computer Applications*, 119(8), 20-25.
- Aburas, M. M. Abdullah S.H. Ramli M.F. & Ash'aari, Z. H. (2015) A Review of Land Suitability Analysis for Urban Growth by Using the GIS Based Analytic Hierarchy Process. *Asian Journal of Applied Sciences*, 3(6), 869–876.
- Adams, J. S. (2001). The Quantitative Revolution in Urban Geography. *Urban Geography*, 22(6), 530-539.
- Adıgüzel, F. (2014). *Kentsel Gelişme ile Ulaşım Etkileşimi: Adana Örneği*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akbey, S. (2015). *XIX. Yüzyılın Sonları XX. Yüzyılın Başlarında Sinop Hapishanesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akbulut, A. Özçevik, O. & Carton, L. (2018). Evaluating Suitability of A GIS–AHP Combined Method for Sustainable Urban and Environmental Planning in Beykoz District, İstanbul. *International Journal of Sustainable Development and Planning*, 13(8), 1103-1115.
- Akdağ, H. (2019). *Kastamonu Şehrinde Araziden Yararlanmadaki Zamansal Değişimin Coğrafi Bilgi Sistemleri ve Uzaktan Algulama Yöntemleri ile İncelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akdağ, M. (1946). Celali İsyanlarının Başlaması, *Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakülte Dergisi*, 4(1), 23-50.
- Akengin, H. & Dinç, Y. (2020). Turizm Sektörünün Şehirleşmeye Etkileri: Manavgat Örneği. *International Journal of Geography and Geography Education*, (41), 199-220.
- Akengin, H. & Kaykı, A. (2013). Şehirleşme Üniversite İlişkisine Bir Örnek: Gazimağusa. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (28), 501-525.
- Akengin, H. (2006). Antalya'da Turizmin Ortadan Kaldığı Mevsimlik Yerleşmeler: Sahil Çardakları, N. Özgüç ve A. Timor (Ed). *İnsan ve Mekân (Prof. Dr. Erol Tümertekin'e Armağan)*, Çantay Kitabevi.

- Akış, A. (2007). Alanya’da Turizm ve Turizmin Alanya Ekonomisine Etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi*, (17), 15-32.
- Akkan, E. (1975). *Sinop Yarımadasının Jeomorfolojisi*. Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Aktaş, İ. (2010). *Üniversite-Kent İletişimi Bağlamında Üniversite İmajının Değerlendirilmesi: Erciyes Üniversitesi Örneği*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aktüre, S. (1975). 17. Yüzyıl Ortasına Kadarki Dönemde Anadolu Osmanlı Şehrinde Şehirselleşmenin Değişim Süreci. *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, (1)1, 101-128.
- Akyol, İ. (1944). Türkiye’de Basınç, Rüzgârlar ve Yağış Rejimi. *Türk Coğrafya Dergisi*, (5-6), 1-34.
- Akyol, İ. (1947). Türkiye’de Akarsu Sistemleri ve Rejimleri. *Türk Coğrafya Dergisi*, (9-10), 1-35.
- Akyol, İ. (1949). Türkiye’de Akarsu Rejimleri I. *Türk Coğrafya Dergisi*, (11-12), 1-34.
- Aleppo, P. (1836). *The Travels of Macarius, Patriarch of Antioch Volume II* (Translated F.C. Belfour and Oxon A. M.,) London.
- Alevli, B. (2017). Sinop İli Yatırım Destek ve Tanıtım Stratejisi 2017-2023. https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr/assets/upload/dosyalar/20171015_sinop_yatirim_destek_stratejisi.pdf. Erişim Tarihi: 19 Haziran 2021.
- Alexander, J. W. (1954). The Basic-Nonbasic Concept of Urban Economic Functions. *Economic Geography*, 30(3), 246-261.
- Aliağaoğlu, A. (2004). *Afyonkarahisar Şehir Coğrafyası*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aliağaoğlu, A. & Uğur, A. (2010). *Şehir Coğrafyası*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Aliağaoğlu, A. & Uğur, A. (2018). Şehirselleşme Toponimi: Erzurum’da Cadde Adları. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi*, 21(40), 1-26.
- Alonso, J. A. & Lamata, M. (2006). Consistency in The Analytic Hierarchy Process: A New Approach. *International Journal of Uncertainty, Fuzziness and Knowledge-Based Systems*, 14(4), 445-459.

- Altaş, N. T. (2015). *Coğrafi Çevre Unsurlarıyla Şehirleşme Etkileşimi Bakımından Erzurum Şehri*. Pegem Akademi Yayınları.
- Altınbilek, M.S. (1997). Planlama Sorunları Açısından Erzincan'ın Şehir Coğrafyası. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Altun, T. (2016). *Türkiye'de Belediyecilik ve Sinop Belediyesi*. Sinop Belediyesi Kültür Yayınları-11.
- Altunöz, Ö. Ak, S. & Kılıç, G. (2017). Arkeoloji Müzelerinin Turizm Açısından Önemi: Sinop Örneği. *The Journal of Turk-Islam World Social Studies*, 15(15), 327-339.
- Anşın, R. (2008). *Doğa Koleji Florası*. Doğa Koleji Bilimsel Yayınlar Serisi.
- Arcury, T. A. Gesler, W. M. Preisser, J. S. Sherman, J. Spencer, J. & Perin, J. (2005). The Effects of Geography and Spatial Behavior on Health Care Utilization Among the Residents of a Rural Region, *Health Services Research*, 40(1), 135-156.
- Ardel, A. (1954). Karadeniz İdrolojisi. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitü Dergisi*, (5-6), 23-24.
- Ardel, A. Kurter, A & Dönmez, Y. (1969). *Klimatoloji Tatbikatı*. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitü Yayını.
- Ardos, M. (1984). *Türkiye Ovalarının Jeomorfolojisi (Cilt I)*. İstanbul Üniversitesi Yayınları No:3263.
- Arel, E. (1985). *Sinop Kenti Gelişme Alanının Yer Kayması Etüdü*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Arı, Y. (2005). Amerikan Kültürel Coğrafyasında Peyzaj Kavramı. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 10(13), 311-339
- Arınç, K. (2006). *Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri, Kıyı Bölgeleri (I. Cilt)*. Mega Ofset Yayınları.
- Arslan, A. & Ünal, V. Z. (2013). *Sinop Merkez İlçe Analizi*. Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı, https://www.kuzka.gov.tr/Icerik/Dosya/www.kuzka.gov.tr_18_LR1E55OL_sinop_merkez_ilce_analizi.pdf. Erişim Tarihi: 19 Haziran 2021.
- Atalay, İ. (1994). *Vejetasyon Coğrafyasının Esasları*. Ege Basımevi.

- Atalay, İ. (1997). *Türkiye Coğrafyası*. Ege Üniversitesi Basımevi.
- Atalay, İ. & Morton, K. (2008). *Türkiye Bölgesel Coğrafyası (Genişletilmiş 8. Baskı)*. İnkılap Yayınevi.
- Atalay, İ. & Efe, R. (2010). *Anadolu Karaçamının Ekolojisi ve Tohum Nakli Açısından Bölgelere Ayrılması*. T. C. Orman Bakanlığı, Orman Ağaçları ve Tohum Islah Çalışmaları Genel Müdürlüğü.
- Atalay, İ. (2011a). *Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği (8. Baskı)*. Meta Basım.
- Atalay, İ. (2011b). *Toprak Oluşumu, Sınıflandırılması ve Coğrafyası*. Meta Basım,
- Atila, N. (2018). *Hititlerde Kentsel Yapı: Hattusa, Sapinuva, Sarissa, Tapicca ve Alacahöyük*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aurousseau, M. (1921). The Distribution of Population: A Constructive Problem. *Geographical Review*, 11(4), 563-592.
- Avcı, M. (1993). Türkiye'nin Flora Bölgeleri ve Anadolu Diagonaline Coğrafi Bir Yaklaşım. *Türk Coğrafya Dergisi*, (28), 225-248.
- Avcı, S. (2014). Şehrsel Yerleşmelerin Belirlenmesinde Kullanılan Kriterler ve Türkiye Örneği. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Dergisi*, (9), 9-28.
- Ayancık Haber, (2020). Sinop'a Şehir Meydan Projesi, <https://www.ayancikgazetesi.com/sinopa-sehir-meydani-projesi/50002>. Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2021.
- Aydemir, S. E. (1994). Karadeniz Teknik Üniversitesinin Kent ve Bölge Ekonomisine Doğrudan ve Dolaylı Ekonomik Etkileri. *Bölgesel Kalkınma Sempozyumu* (195-210).
- Aydın, E. (2017). *Arap Alfabesinden Latin Alfabesine Geçiş Süreci: Sinop Örneği*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın, O. (2015). Karmaşık Kent Sistemleri, Kentsel Büyüme Sistemlerinin Anlaşılması ve Kent Modelleme Teknikleri. *Türk Coğrafya Dergisi*, (64), 51-60.
- Aydınöz, D. (2002). *Küre Dağları Doğu Kesimin Bitki Coğrafyası*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Ayık, U. & Avcı, S. (2020). Büyükdere Caddesinde Sanayileşme ve Sanayisizleşme Süreçlerinin Mekânsal Yansımaları (İstanbul-Türkiye). *Coğrafya Dergisi*, (40), 1-15.
- Bai, J. & Zheng, P. (2019). Catalytic Function of Coastal Economy Development on Inland Economy, *Journal of Coastal Research*, Special Issue (94), 727-731.
- Bailey, Adrian J. (2009). Population Geography: Lifecourse Matters. *Progress in Human Geography*, 33(3), 407-418.
- Bakır, A. & Berberoğlu, M. (2017). Beylikler Dönemi Öncesinde Karadeniz’de Uluslararası Ticaret. *Oğuz-Türkmen Araştırmaları Dergisi*, (1), 153-177.
- Bakırcı, M. (2012). Ulaşım Coğrafyası Açısından Türkiye’de Havayolu Ulaşımının Tarihsel Gelişimi ve Mevcut Yapısı. *International Journal of Geography and Geography Education*, (25), 340-377.
- Bao, J. Yang, Z. Zeng, W. & Shi, X. (2021). Exploring The Spatial Impacts Of Human Activities On Urban Traffic Crashes Using Multi-Source Big Data. *Journal of Transport Geography*, (94), 1-13.
- Barnet, R. & Copeland, A. (2010). Providing Health Care, *A Companion to Health and Medical Geography* (Ed: Brown, T. Mclafferty, S. Moon, G), Wiley-Blackwell Publishing.
- Baş, H. (1986). Sinop ve Skanitlerin Petrolojisi ve Jeokimyası. *Türkiye Jeoloji Kurumu Bülteni*, (29), 143-156.
- Başbüyük, A. (2005a). Doğu Anadolu Bölgesinde Nüfusun Cinsiyet ve Yaş Yapısı. *Doğu Coğrafya Dergisi*, (10)14, 67-94.
- Başbüyük, A. (2005b). Doğu Anadolu Bölgesinde Ortalama Hanehalkı Büyüklüklerinin Dağılışı. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 10(13), 273-290.
- Baçoğlu, B. (1978). *Sinop İli Tarihi*. Ayyıldız Matbaası.
- Bathrellos, G. D. Gaki-Papanastassiou, K. Skilodimou, H. D. Skianis, G. A. & Chousianitis, K. G. (2012). Assessment of Rural Community and Agricultural Development Using Geomorphological–Geological Factors and GIS in the Trikala Prefecture (Central Greece). *Stochastic Environmental Research and Risk Assessment*, 27(2), 573-588.

- Bathrellos, G. D. Skilodimou, H. D. Chousianitis, K. Youssef, A. M. & Pradhan, B. (2017). Suitability Estimation for Urban Development Using Multi-hazard Assessment Map. *Science of The Total Environment*, (575), 119–134.
- Batty, M. Longley, P. & Fotheringham, S. (1989). Urban Growth and Form: Scaling, Fractal Geometry and Diffusion-Limited Aggregation. *Environment and Planning A*, 21(11), 1447–1472.
- Batuta, İ. (2004). *Ebu Abdullah İbni Batuta Tanci İbni Batuta Seyahatnamesi II*. Kazım Taşkent Klasik Yapıtlar Dizisi (Çeviri, A. Sait Aykut). Yapı Kredi Bankası Yayınları.
- Bayar, R. (2003). Arazi Kullanımı Nüfus İlişkisi: Anamur Örneği. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 1(1), 97-116.
- Baydil, E. (1990). *Kastamonu Şehir Coğrafyası*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Beaujeu-Garnier, J. & Chabot, G. (1971). *Urban Geography*. Longman Group Ltd.
- Bekdemir, Ü. (2000). *Giresun Kent Coğrafyası*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Benítez, L. J. Galván, D. Izquierdo, S. & García, P. R. (2012). Improving Consistency in AHP Decision-making Processes. *Applied Mathematics and Computation*. 219(5), 2432-2441.
- Berberoğlu M. (2010). *Beylikler Dönemi Sinop*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Berechman J. & Small K. A. (1988) Research Policy And Review 25, Modeling Land Use And Transportation: An Interpretive Review For Growth Areas. *Environment and Planning*, (20), 1285-1309.
- Bıjışkyan, P. M. (1969). *Karadeniz Kıyıları Tarih ve Coğrafyası 1817-1819 (Ter. H. D. Andresyan)*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Bilsel, C. (2015). Kent Tarihi Araştırmalarında Mekânbilimsel Bir Yaklaşım: Batı'da ve Türkiye'de Kentsel Morfoloji Çalışmalarının Öncülleri. *Türkiye Kentsel Morfoloji Sempozyumu* (İçinde 59-78).

- Birand, M. (1945). Batı Karadeniz Kıyılarında Botanik Bir Gezi. *Türk Coğrafya Dergisi*, (7-8), 143-153.
- Biten, M. (2019). Şehir ve Kültür, Millî Gazete, <https://www.milligazete.com.tr/makale/1878965/mehmet-biten/sehir-ve-kultur>, Erişim Tarihi:11 Şubat 2021.
- Bobek, H. (1927). Grandfragen der Stadageographie. *Geographische. Anzeiger*, (28), 213-224.
- Bond, P. & Swilling, M. (1992). World Bank Financing For Urban Development. *Urban Forum*, 3(2), 1–38.
- Bozyer, Ü. (2008). *Kent Dokusunun Oluşmasında Turizm Etkisi: Bodrum Örneği*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Britannica, (2021). The administrative city. <https://www.britannica.com/topic/urban-culture/The-administrative-city>. Erişim Tarihi: 11 Kasım 2021.
- Bryer, A. & Winfield, D. (1985). *The Byzantine Monuments and Topography of the Pontos (Volume 2)*. Dumbarton Oak Research Library and Collection.
- Butler, T. & Hamnett, C. (2007). The Geography of Education: Introduction. *Urban Studies*, 44(7), 1161–1174.
- Byun, D. H. (2001). The AHP Approach for Selecting an Automobile Purchase Model. *Information & Management*, 38(5), 289–297.
- Can, Y. (1992). H I III M VII XI yy. İslam Şehri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 109-138.
- Cengiz, S. (2019). *Kentsel Büyüme Dinamiklerinin Modellenmesi: Ankara Kenti Örneği*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Ceylan, K. E. & Eravcı, A. (2018). Kültürel Mirasın Ekonomik Değer ve Marka Şehir Pazar Performansına Etkisi. *The Journal of International Scientific Researches*, 3(4), 45-61.
- Ceylan, M. A. (2011). Türkiye Kıyılarında Üzerinde Şehir Yerleşmesi Bulunan Tombololara Genel Bir Bakış. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (23), 352-372.

- Chen, G. Li, X. Liu, X. Chen, Y. Liang, X. Leng, J. Xu, X. Liao, W. Qiu, W. Wu, Q. & Huang, K. (2020). Global Projections of Future Urban Land Expansion Under Shared Socioeconomic Pathways. *Nature Communications*, 11(1), 1-12.
- Cheng, J. (2003). *Modelling Spatial & Temporal Urban Growth*. [Doctoral thesis]. Utrecht University Faculty of Geographical Sciences.
- Clarke, J. I. (1978). Population Geography. *Progress in Geography*, 2(1), 163–169.
- Cohen, C. Mannion, L. & Morrison, K. (2007). *Research Methods in Education* (6th Ed), Routledge.
- Cohen, S. B. (1986). The Role of the University in the Urban Environment: The Challenge Of New York. *Policy Studies Journal*, 14(3), p. 451–456.
- Cuinet, V. (1894). *La Turquie d'Asie: Géographie Administrative, Statistique, Descriptive et Raisonnée de L'asie Mineure* (Ed. Ernest Lereux).
- Çağlayan, K. T. (2015). İngiliz Konsolosluk Belgelerinde Sinop (1841-1842), *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, (18), 49-60.
- Çakmak, A. (2009) *Sinop Kıyı Kentinin Gelişimi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Çakmak, F. (2019). *Lozan Antlaşması Sonucu 1923-1930 Tarihleri Arasında Sinop İline Gelen Mübadele Göçmenleri*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çardak, F. S. (2020). Arkeolojik Sit Alanlarının Kültürpark Olarak Değerlendirilmesi: Sicilya Agrigento (Akragas) Örneği. *Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, (9)1, 665-674.
- Çavuş, R. (2018). Geçmişin Yorumlanmasında Nüfus Defterlerinin Rolü. *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 4(1), 52-63.
- Çelebi, E. (2008). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Bursa, Bolu, Trabzon, Erzurum, Azerbaycan, Kafkasya, Kırım, Girit* (Haz. E. Dağlı ve S. A. Kahraman). YKY Yayınları.
- Çelik, A. & Uçak, N. Ö. (1993). Üniversite Kütüphaneleri Üzerine. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 10(2), 115-121.

- Çellek, S. Bulut, F. & Ersoy, H. (2015). AHP Yöntemi'nin Heyelan Duyarlılık Haritalarının Üretilmesinde Kullanımı ve Uygulaması (Sinop ve Yakın Çevresi). *Jeoloji Mühendisliği Dergisi*, 39(2), 59-90.
- Çetin, B. (2007). *Burdur Kent Coğrafyası*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çetin, B. C. (2011). *Continuity and Change of the Urban Character of Sinop* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Çetinkaya, S. & Aliğaoğlu, A. (2020). Şehirselleşme Kavramının Literatürdeki Yerinin Değerlendirilmesi, *Turkish Studies*, 15(6), 2901-2918.
- Çevik, U. (2020). Sinop Gazetesi'ne Göre Sinop'ta Mübadele (1923-1927). *Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, (4)1, 43-56.
- Çezik, A. (1982), *Kent Eşiği Araştırması, Türkiye İçin Kent Tanımı (Türkiye İçin Kent Tanımı)*. DPT Yayınları.
- Çimen, A. (2012). Sayım, Kayıt Düzeni ve Teşkilatlanma Açısından Osmanlıda Nüfus Hizmetleri. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(3), 183-216.
- Çolak, F. (2013). Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göç Hareketi 1950-1951. *Tarih Okulu*, (14), 113-145.
- Darkot, B. (1943). Türkiye'de Yağışların Dağılışı. *Türk Coğrafya Dergisi*, (2), 137-159.
- Darkot, B. (1958). *Türkiye İktisadi Coğrafyası (2. Baskı)*. Semet Matbaası.
- Darkot, B. (1961). Türkiye'nin Nüfus Hareketleri Üzerine Yeni Gözlemler. *Türk Coğrafya Dergisi*, (21), 1-14.
- Darkot, B. (1966). Türkiye'de Nüfus Artışı ve Şehirleşme. *Mimarlık Dergisi*, 4(11), 31-36.
- Darkot, B. (1967). Şehir Ayrımında Nüfus ve Fonksiyon Kriteri. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, (16), 3-8.
- Darkot, B. (1979). Sinop. *MEB İslam Ansiklopedisi (10)*, 683-689.

- Daşçıoğlu, K. (2008). Osmanlı Arşivlerine Göre Sinop Hapishanesi'nin Durumu. *Atatürk Kültür Merkezi Dergisi*, (54), 53-76.
- Davis, P. H. (1984). *Flora of Turkey and East Aegean Island (Volume Eight)*. Edinburgh University Press.
- Demir, C. (2014). Kastamonu Vilayet Salnamelerine Göre Sinop'un İdari ve Demografik Yapısı (1899-1903). *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(17), 45-64.
- Demir, C. (2019). Birinci Dünya Savaşı ve Millî Mücadele Döneminde Sinop Rumları: Tehcir ve Mübadele. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, (34), 443-474.
- Demir, C. (2019a). Sinop Rum Cemaati'nin 19. Yüzyıldaki Sosyal Yapısı. *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, (27), 111-142.
- Deniz, Ö. & İmamoğlu, H. V. (2016). Sinop Kibrit Fabrikası. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (2), 99-110.
- Denizcilik Sektör Raporu, (2021). İstanbul ve Marmara, Ege, Akdeniz, Karadeniz Bölgeleri, <https://www.denizticaretodasi.org.tr/media/SharedDocuments/sektorraporu/DenizcilikSektorRaporu2021.pdf>. Erişim Tarihi: 30 Temmuz 2021.
- Denker, B. T. (1976). *Şehir İçi Arazi Kullanışı*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Diamond, J. (2015). *Düne Kadar Dünya Eski Toplumlardan Ne Öğrenebiliriz*, (Çev: Cengiz Yücel). Akılçelen Kitaplar.
- Dinç, Y. (2020). *Karşılaştırmalı Bir Şehir Coğrafyası: Alanya ve Manavgat Örneği*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doğanay, F. K. (2010). Rüşdiye Mekteplerinde Tarih Dersi. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, (25), 107-119.
- Doğanay, H. (2014). *Türkiye Beşerî Coğrafyası (4. Baskı)*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Doğanay, H. Özdemir, Ü. & Şahin, İ. F. (2013). *Genel Beşerî ve Ekonomik Coğrafya (5. Baskı)*. Pegem Akademi Yayınları.

- Doğanay, S. (2006). *Ŗehir Coğrafyası Açısından Bir Araştırma: Of*. Aktif Yayınevi.
- Doonan, O. P. (1998). Sinop Regional Survey, 1996-1997. *Near Eastern Archaeologist*, (1), 178-179.
- Doonan, O. P. (2004). Sinop Landscapes: Exploring Connection in a Black Sea Hinterland. University of Pennsylvania Museum of Archaeology & Anthropology.
- Doonan, O. P. (2018). *Sinop Kalesi'nde Yapılan Yeni alışmalar Işığında Sinope'nin Erken Koloni Donemine Bakış* (ed G. Koroğlu). Sinope Arkeoloji ve Tarihi (Sinop Valilik).
- Doonan, O. P. Bauer, A. Casson. A. Conrad, M. Evren, E. Feathers, J. & Domzalski, K. (2014). *Sinop Bolgesel Arkeoloji Projesi: 2012 Saha alışmaları, Araştırma Sonuçları Toplantısı XXXI*, 146-164.
- Doonan, O. P. Gantos, A. Hiebert, F. Yaycıoğlu, A & Besonnen, M. (2001). Sinop Regional Archaeological Survey 1998-99: The Karasu Valley Survey. *TUBA-AR*, (4), 113-133.
- Doonan, O. P. (2004). *Sinop Landscape Exploring Connection in Black Sea Hinterland*. University of Pennsylvania Museum of Archaeology & Anthropology.
- Dorling, D. (2010). All Connected? Geographies Of Race, Death, Wealth, Votes And Births, *Geographical Journal*, (176), 186-198.
- Doker, M. F. (2012). *İstanbul Kentsel Buyume Dinamiklerinin Belirlenmesi, İzlenmesi ve Modellenmesi*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. İstanbul niversitesi Sosyal Bilimler Enstitusu.
- Dorres, H. (1930). Der gegenwartige Stand der Stadtgeographie. *Geographische anzeiger*, 28, 216.
- Donmez, Y. (1976). *Bitki Coğrafyasına Giriş*. Edebiyat Fakltesi Matbaası.
- Duffy, P. & Stojanovic, T. (2017). The Potential for Assemblage Thinking in Population Geography: Assembling Population, Space, and Place. *Population, Space and Place*, 24(3). 1-18.
- Dundar, S. & Ecer, F. (2008). ğrencilerin GSM Operatoru Tercihinin Analitik Hiyerarşi Sureci Yontemiyle Belirlenmesi. *Celal Bayar niversitesi İ.İ.B.F. Yonetim ve Ekonomi Dergisi*, 15(1), 195-205.

- Efe, İ. (2004). *Millî Mücadele Yıllarında Sinop*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Efe, İ. (2018a). *Sinop Tarihi Türk Hakimiyetine Girişinden Cumhuriyet İlanına 1214-1923*. BüyüyenAY Yayıncılık.
- Efe, İ. (2018b). Millî Mücadele Yıllarında Sinop'ta Lojistik ve Güvenlik Faaliyetleri. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, (60), 54-70.
- Ekinci, D. (2006). XIX. Yüzyılda Osmanlı Deniz Ticaretinde Değişim ve Tepkiler. *Türk Tarih İncelemeleri Dergisi*, 21(2), 35-76.
- Emiroğlu, M. (1963). Zonguldak ve Batı Karadeniz Bölümünde Nüfus Hareketleri. *Türk Coğrafya Dergisi*, (22-23), 149-167.
- Emiroğlu, M. (1968). Coğrafi Bölgelere Göre Kırsal Yerleşmelerin Yüzölçümü ve Genişlikleri ile İlgili Bir Araştırma. *Ankara Üniversitesi D.T.C. Dergisi*, (3-4), 109-138.
- Emiroğlu, M. (1975). Türkiye Coğrafi Bölgelerine Göre Şehir Yerleşmeleri ve Şehirli Nüfus. *Ankara Üniversitesi DTFC Coğrafya Araştırma Dergisi*, (7), 125-157.
- Ercan, F. (2018). *Sinop ve Yakın Çevresinin İklimi ve Çevresel Etkileri*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ercan, F. (2020). Sinop'un Yağış Özellikleri. *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 25-54.
- Erdem, Y. Özdemir, S. Özsandıkçı, U. & Büyükdeveci, F. (2018). Sinop İli Balıkçılık Altyapıları. *Türk Denizcilik ve Deniz Bilimleri Dergisi*, 4(1), 20-32.
- Erdem, Y. Özdemir, S. Özsandıkçı, U. & Büyükdeveci, F. (2019). Batı Karadeniz'de (Sinop İli) Endüstriyel Balıkçılıkta Kullanılan Ağlar ve Teknik Özellikleri. *Turkish Journal of Maritime and Marine Sciences*, 5(2), 74-87.
- Erdoğan, H. (2019). *Salnameler Işığında Tanzimat'tan Günümüze Sinop Eğitim Tarihi (1839-1923)*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Samsun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ergene, A. (1987). *Toprak Bilimin Esasları (Genişletilmiş 4. Baskı)*. Atatürk Üniversitesi Yayınları.

- Ergil, T. (1993). İstanbul Şehir Dokusu İçinde Müzeler ve Halkla İlişkiler. *Marmara İletişim Dergisi*, 4(4), 219-223.
- Ergin, V. (2015) Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Türk Basınında Kuzeyden Parlayan Bir Yıldız: Sinop Gazetesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (38), 83-141.
- Ergun, C. (2014). Üniversite-Kent İlişkisi Üzerine Görüşler Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (31), 216-237
- Eriñç, S. & Bilgin, T. (1956). Türkiye’de Drenaj Tipleri. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitü Dergisi*, (7), 124-156.
- Eriñç, S. & İnandık, H. (1955). Les Depots Pleceistocene Observees Sur La Cote dela Turqie. *Istanbul University Geographical Institue Review*, (2), 85-92.
- Eriñç, S. (1957). *Tatbiki Klimatoloji ve Türkiye’nin İklim Şartları*. İstanbul Teknik Üniversitesi Hidroloji Yayınları.
- Eriñç, S. (1969). *Klimatoloji ve Metotları*. İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Eriñç, S. (1971). *Jeomorfoloji II*. İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Erol, O. (2004). *Genel Klimatoloji (7. Basım)*. Çantay Kitapevi.
- Ersoy, E & Ağırbaş, E. (2019). Karadeniz Türkiye Kıyıları Yağış Miktarlarının Uzun Dönemli Değişimi. *Journal of Anatolian Enviromental and Science*, 4(3), 513-518.
- Ertek, A. Turoğlu, H. & Mater, B. (1993). Çiftlik Heyelanı. *Türk Coğrafya Dergisi*, (28), 181-188.
- Esemenli, D. (1990). *Sinop İli Türk Dönemi Mimarisi*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Esmer, S. ve Oral, E. Z. (2012). Samsun Limanı’nın Deniz Ticaretindeki Pazar Payını Arttırma Koşullarının İncelenmesi. *Türkiye’nin Kıyı ve Deniz Alanları IX. Ulusal Kongresi* (İçinde 1-12).
- F. Johnston, F. B. ve Mellor, J. W. (1961). The Role of Agriculture in Economic Development. *The American Economic Review*, 51(4), 566-593.
- Findlay, A. M. (1993). Population Geography: Disorder, Death And Future Directions. *Progress in Human Geography*, 17(1), 73–83.

- Finney, N. (2020). Population Geography I: Epistemological Opportunities of Mixed Methods. *Progress in Human Geography*, 1-9.
- Foot D. (1981). *Operational Urban Models*. Methuen & Co Ltd.
- Forster, B. (1984). Remote Sensing and its Application to Urban Studies. *Urban Policy and Research*, 2(4), 25–32.
- French, D. H. (1980). The Roman Road-System of Asia Minor. *Politische Geschichte (Provinzen Und Randvölker: Griechischer Balkanraum; Kleinasien [Forts.]*, 698–729.
- Fritz, J. (1894). *Deutsche Stadtanlagen*. Beilage Zum Programm 520 Des Lyzeums
- Garstang, J. & Gurney, O. R. (1959). *The Geography of the Hittite Empire*. British Institute Ankara.
- Gedik, A. Özbudak, N & Korkmaz, (1983). *Orta Karadeniz Havzasının (Samsun-Sinop) Jeolojisi ve Volkanik Kayaçların Petrolojisi*. MTA Rapor No: 8283 (Yayımlanmamış).
- Genç, M. (2015). Sinop Kibrit Fabrikası ve Evreleri, Vitrin Haber, <https://www.vitrinhaber.com/sinop-kibrit-fabrikasi-ve-evreleri-makale,656.html>.
- Erişim Tarihi: 9 Mart 2021.
- Genç A. N. & Seçim, Y. (2019). Sinop Yöresel Mutfağının Unutulmaya Yüz Tutmuş Tatlarının Değerlendirilmesi, *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, (44), 302-319.
- Geray, C. (1970). Türkiye’de Göçmen Hareketleri ve Göçmenlerin Yerleştirilmesi. *Amme İdaresi Dergisi*, 3(4), 8-36.
- Getis, A. & Getis, J. (1966). Christaller’s Central Place Theory. *Journal of Geography*, 65(5), 220–226.
- Ghosn, W. Kassié, D. Jouglu, E. Salem, G. Rey, G. & Rican, S. (2012). Trends in Geographic Mortality Inequalities And Their Association With Population Changes in France, 1975–2006. *European Journal of Public Health*, 23(5), 834–840.
- Gottmann, J. (1986). The Role of the University in Modern Urban Development. *Policy Studies Journal*, 14(3), 429–436.
- Gökçe Gündüzoğlu, H. A. & Çukur, H. (2021). Arazi Kullanımı Çalışmalarında Uygunluk Analizi ve CBS. *Coğrafya Araştırmalarında Coğrafi Bilgi Sistemleri Uygulamaları II (Ed. Döker, M. F. & Akköprü, E.)* (İçinde 72-86), Pegem Akademi.

- Göksoy, M. Ş. (1990). *Taşköprü’de Şehirleşme* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Göney, S. (1977). *Şehir Coğrafyası I*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Göney, S. (2017a), *Şehir Coğrafyası I*. Beta Yayınları.
- Göney, S. (2017b). *Şehir Coğrafyası II*. Beta Yayınları.
- Güçlü, Y. (2010). Sinop-Ordu Kıyı Kuşağında İklim Konforu ve Deniz Turizmi Mevsiminin İklim Koşullarına Göre Belirlenmesi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 15(23), 119-144.
- Güldal, F. (2003). *Fetihten Osmanlılara Kadar Sinop Şehri Tarihi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Gümüş, E. (2019). *Eskiçağda Sinop ve Çevresi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Günel, N. (2013). Türkiye’de İklimin Doğal Bitki Örtüsü Üzerindeki Etkileri. *Tematik Türkoloji Dergisi*, 5(1), 1-22.
- Gündoğdu, S. (2012). *Sinop Balatlar Yapı Topluluğu Analitik Çözümlemesi ve Koruma Önerileri*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Güneş, A. (2014). Osmanlı Dönemi Nüfus Sayımları ve Bu Sayımları İçeren Kayıtların Tahlili. *Akademik Bakış Dergisi*, 8(15), 221-240.
- Güngördü, E. (2011). *Türkiye’nin Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası*. Nobel Yayınları.
- Gürbüz, O. (2000). Sinop Çevresinde Ekonomik Faaliyetlerin Coğrafi Esasları I. *Coğrafya Dergisi*, (8), 85-128.
- Gürel, M. (2018). *Kıyı Çizgisi Değişiminin Uydu Görüntüleriyle Belirlenmesi: Sinop İli Örneği*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Aksaray Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Gürel, T. Y. (2018). Dünden Bugüne Sinop’ta Sağlık. *Sosyal Bilimciler Gözüyle Sinop (Yayına Hazırlayan: Özgür Kıran)*, Berikan Yayınevi.

- Güven, M. S. (2020). Vital Cuinet'e Göre 19. Yüzyıl'ın Son Çeyreğinde Kastamonu Vilayetinde Ulaşım ve Ticaret. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 1(35), 67-85.
- Güzel, M. & Yeşil, M. (2021). Ordu Kent Merkezindeki Yaya Dostu Bölgelerin Yaya Çevre İndisi Kullanılarak Belirlenmesi. *Kent Akademisi*, 14(2), 468-481.
- Habertürk, (2021). Rektör Dalgın yardım istedi. <https://www.haberturk.com/sinop-haberleri/89706079-rektor-dalgin-yardim-istedi>. Erişim Tarihi: 12 Ağustos 2021.
- Hacısalıhoğlu, İ. Y. (1995). *Şehir Coğrafyası Açısından Karabük-Safranbolu İkilemi*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Haldun, İ. (2017). *Mukaddime'den Seçmeler Devlet* (Çev: Osman Arpaçukuru, 9. Baskı). İlke Yayınları.
- Halás, M. & Klapka, P. (2016). Functionality Versus Gerrymandering and Nationalism in Administrative Geography: Lessons from Slovakia. *Regional Studies*, 51(10), 1568–1579.
- Halk Eğitim Merkezi Stratejik Plan, (2019-2023). <http://sinophem.meb.k12.tr/tema/>, Erişim Tarihi:15 Şubat 2021.
- Harris, C. D. & Ullman, E. L. (1945). The Nature of Cities. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 242(1), 7–17.
- Harris, C. D. (1943). A Functional Classification of Cities in the United States. *Geographical Review*, 33(1), 86-100.
- Hartman, G. W. (1950). The Central Business District A Study in Urban Geography. *Economic Geography*, 26(4), 237-244.
- Havayolu Sektör Raporu, (2020). https://www.dhmi.gov.tr/Lists/HavaYoluSektorRaporlari/Attachments/14/2020_Havayolu_Sektor_raporu.pdf. Erişim Tarihi: 30 Temmuz 2021.
- Hekim, Ç. H. (2019). *Sinop Balatlar Lisesi Mezar Buluntusu Tekstillerinin Yapısal Analizi ve Belgelenmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hise, G. (2001). Nature's Workshop Industry and Urban Expansion in Southern California, 1900–1950. *Journal of Historical Geography*, 27(1),74–92.

- Hofmester, B. (1993). *Stadtgeographie*. Westermann Schulbuchverlag GmbH.
- Holmes, A. A. (2014). Social Unrest and the American Military Presence in Turkey During the Cold War. *In Social Unrest and American Military Bases in Turkey and Germany since 1945*, 44-94.
- Hong, H. Fang, Q. Chenge, L. Wang, C. & Churchman, G. J. (2016). Microorganism Induced Weathering of Clay Minerals in a Hdyromorphic Soil. *Geochimica at Cosmechimica Acta*, (184), 272-288.
- Işık, Ş. & Zoğal V. (2017). Turizm Kentleşmesi Kavramı: Antalya Örneği, *Ege Coğrafya Dergisi*, (10), 149-172.
- Işık, Ş. (2005). Türkiye’de Kentleşme ve Kentleşme Modelleri. *Ege Coğrafya Dergisi*, 14(1-2), 57-71.
- Işık, Ş. (2008). *Türkiye’de Üniversitelerin Kentlerin Ekonomik Gelişimi Üzerine Etkileri: Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi*. Ege Üniversitesi Basımevi.
- İbret, B. Ü. & Aydınöz, D. (2006). Küre Dağları Doğu Kesiminde Rüzgâr Durumu ve Bunun Bitki Örtüsü Üzerine Olan Etkisinin Rubinstain Metoduna Göre İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(1), 195-200.
- İmamoğlu, Ö. ve Deniz, Ö. (2012). Beylikler Dönemi Anadolu Kent Tarihine Toplu Bir Bakış: Sinop Limanı. *Çankırı Araştırmaları Dergisi*, (9), 19-25.
- İmamoğlu, V. & Altınsoy, E. (2015). Tarihsel Süreçte Sinop Liman Şehir Hinterlandı. *Uluslararası Geçmişten Günümüze Sinop’ta Türk-İslam Kültür Sempozyumu*, 5-7 Ekim (İçinde 975-984).
- İnalçık, H. (2004). *Osmanlı İmparatorluğunun Sosyal ve Ekonomik Tarihi 1300-1600*. Eren Yayınları.
- İnandık, H. (1956). Sinop-Terme Kıyılarının Morfolojik Etüdü. *Türk Coğrafya Dergisi*, (15-16), 21-45.
- İnandık, H. (1957). Sinop-Terme Kıyılarının Morfolojik Etüdü. *Türk Coğrafya Dergisi*, (17), 51-71.
- İzbırak, R. (1975). *Coğrafi Terimler Sözlüğü*. MÖM Yayınları.
- İzbırak, R. (1989). *Sular Coğrafyası*. M.E.B. Basımevi.

- Jefferson, M. (1931). Distribution of the World's City Folks: A Study in Comparative Civilization. *Geographical Review*, 21(3), 446-465.
- Jog, S. & Dixit, M. (2016). Supervised Classification of Satellite Images. *2016 Conference on Advances in Signal Processing (CASP)* (in 93-98).
- Johnson, L. J. (1964). Centrality within a Metropolis. *Economic Geography*, 40(4), 324-336.
- Johnson, L. J. (1972). *Urban Geography An Introduction Analysis*. Pergamon Press.
- Káčerová, M. Ondačková, J. ve Mládek, J. (2014). Time-Space Differences Of Population Ageing In Europe. *Hungarian Geographical Bulletin*, 63(2), 177-199.
- Kadhim, N. Mourshed, M. & Bray, M. (2016). Advances in Remote Sensing Applications for Urban Sustainability. *Euro-Mediterranean Journal for Environmental*, 1(1), 1-22.
- Kallek, C. (2007). Pazar. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. (34), 204-208.
- Kantarcı, M. (2000). *Toprak İlimi*. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayınları.
- Kapan, K. (2018). *Turizm Faaliyetlerinin Şehirselleşmeye Etkileri: Antalya Örneği*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaplan, D. K. Holloway, S. R. & Wheeler, J. O. (2014). *Urban Geography (Third Edition)*. Wiley Press.
- Kapluhan, E. (2014). An Example For Tourism Oriented Urbanisations in Turkey Alanya. (Ed: Efe, R. Onay, T.T. & Atasoy, E.) *Urban and Urbanization*, St. Kliment Ohridski University Press.
- Karaboran, H. (1989). Şehir Coğrafyası ve Şehirselleşme Fonksiyonları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 81-118.
- Karabulut vd. (2006). Kahramanmaraş Şehri ve Çevresinin Zamansal Değişiminin Uzaktan Algılama ve CBS Kullanılarak İncelenmesi, 4. *Coğrafi Bilgi Sistemleri Bilişim Günleri*.
- Karataş, M. (2002). *Üniversitelerin Sosyo-ekonomik Gelişmedeki Rolü ve Önemi (Muğla Üniversitesi örneği)*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Karatepe, Ş. (1996). Şehirler Sahibini Arıyor. *İslam Geleneğinden Günümüze Şehir ve Yerel Yönetimler* 2, 301-309, İlke Yayınları.
- Kavak, N. (2017). Kazak Akıncıların Karadeniz'deki Yağma Faaliyetleri (XVII. Yüzyıl). *International Journal on Social Sciences*, 2(A-G), 84-92.
- Kaya, M. & Yılmaz, C. (2016a). Sanayide Yer Seçimini Etkileyen Faktörlere Bir Örnek; Türkiye Kibrit İhisarı ve Sinop Kibrit Fabrikası. *Doğu Coğrafya Dergisi*, (21)35, 107-130.
- Kaya, M. & Yılmaz, C. (2016b). Sinop'ta Mübadele ve Bir Mübadil Köyü: Karacaköy. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (33), 276-301.
- Kaya, M. Yılmaz, C. (2017). Yaşlı, Mutlu, Huzurlu İl) Sinop'un Nüfus Özellikleri. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 22(38), 137-160.
- Kaya, Ö. (2016). *CBS ve Uzaktan Algılama Yöntemleri ile Kayseri'nin Şehirselleşiminin İzlenmesi ve Modellenmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Keçiş, M. (2009). *Trabzon Rum İmparatorluğu ve Türkler (1204-1404)*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Keleş, B. (2019). *Sürdürülebilir Arazi Yönetimi Açısından Adana-Mersin-Osmaniye Şehirlerinin Arazi Örtüsü ve Kullanımındaki Zamansal Değişimin Uzaktan Algılama ve Cbs Teknikleri ile Araştırılması*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Keleş, E. (2008). Kırım Savaşı'nda (1853-1856) Karadeniz ve Boğazlar Meselesi, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, (23), 149-194.
- Keleş, R. (1980). *Kent Bilim Terimleri Sözlüğü*. Türk Dil Kurumları Yayınları.
- Keleş, R. (2015). *Kentleşme Politikası (14. Baskı)*. İmge Kitapevi.
- Ketin, İ. & Erentöz, C. (1962). *1:500.000 Ölçekli Türkiye Jeoloji Haritası Sinop Paftası*. MTA Yayınları.
- KGM, (2021). 2020 Trafik ve Ulaşım Bilgileri. <https://www.kgm.gov.tr/SiteCollectionDocuments/KGMdocuments/Istatistikler/TrafikveUlasimBilgileri/20TrafikUlasimBilgileri.pdf>. Erişim Tarihi 14 Temmuz 2021.

- Kıyanç, S. (2020). Soğuk Savaş Yıllarında Türkiye'deki ABD Üs ve Tesisleri. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, (101), 203-252.
- Kızılelma vd. (2013). Niğde Şehri ve Yakın Çevresinin Zamansal Değişimin Uzaktan Algılama ve CBS Kullanarak İncelenmesi, *Journal of World Turks*, 5(3), 21-34.
- Kızıltepe, B. (2018). Mekânın Gemeinschaft İlişki Ağına Etkisi: Çıkmaz Sokak Örneği. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(4), 235-256.
- Knox, P. & Pinch, S. (2010). *Urban Social Geography An Introduction (6th Edition)*, Pearson Publishing.
- Koca, H & Karadeniz, V. (2014). Erzincan Ovasındaki TOKİ Uygulamaları ve Kentleşme Üzerindeki Etkileri. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 19(31), 101-128.
- Kocakuşak, S. (1993). *Alanya'da Kentleşme, Turizm ve Sorunları*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koç, Y. (2013). XVI. Yüzyıl Ortalarında Osmanlı İmparatorluğu'nda Suhte Olayları. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*, (18), 147-159.
- Koçak, Ö. (2003). Erken Sinop Yerleşmeleri, *Belleten*, LXVII, (250), 1-34.
- Koçak, Ö. (1993). *Eskiçağ Tarihinde Sinop Başlangıçtan M.S.395 Yılına Kadar*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koçak, Ö. (2003). Erken Sinop Yerleşmeleri, *Belleten*, Cilt 67, Sayı:250, s. 1-34.
- Koday, Z. (2016). Türkiye Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası, *Türkiye'nin İdari Coğrafyası*, Pegem Akademi.
- Kol, D. (2017). *XVII. Yüzyılda Sinop Limanı*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Kahramanmaraş Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kolutek, M. (2018). Millî Mücadelede Rumların Gizli Cemiyetleri (1918-1922). *Al-Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, (2)4, 223-232.
- Kou, G. Ergu, D. Lin, C. & Chen, Y. Pairwise Comparison Matrix in Multiple Criteria Decision Making. *Technological and Economic Development of Economy*, 22(5), 738-765.

- Köksal, A. (1972). Turizm Coğrafyası Açısından Sinop. *Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, (5-6), 223-228.
- Köse, A. (2015). Osmanlı Kültüründe Şehir ve Cami. *Diyanet Dergisi*, (298), 73-75.
- Kristjánsdóttir, S. (2019). Roots of Urban Morphology. *ICONARP International Journal of Architecture and Planning*, (7), 15-36.
- Kumaş, N. (2019). İstatistiki Veriler Işığında Cumhuriyetin İlk Yıllarında Sinop'ta Üretim Sektörleri (1927-1935). *Tesam Akademi*, 6(1), 305-338.
- Kurt, A. (2018). 19. Yüzyılın Sonlarında Sosyokültürel ve Dini Açından Sinop Şehri. *Uluslararası Geçmişten Günümüze Sinop'ta Türk İslam Kültür Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (İçinde 845-854).
- Kurter, A. (1971). *Kastamonu ve Çevresinin İklimi*. İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- KUZKA, (2018). Sinop İli Sanayi ve Ekonomi Analizi 2018. [https://www.kuzka.gov.tr/paylasim/yayinlar/rapor_analiz/2018-RP-1-118_sinop_sanayi_ekonomi_analizi_\(2018\).pdf](https://www.kuzka.gov.tr/paylasim/yayinlar/rapor_analiz/2018-RP-1-118_sinop_sanayi_ekonomi_analizi_(2018).pdf). Erişim Tarihi: 1 Kasım 2021.
- KUZKA, (2021). Balıkçılık Sektörüne 10,5 Milyon Avroluk Dev Yatırım. <https://www.kuzka.gov.tr/basinda-detay.asp?H=1494&Haber=balikcilik-sektorune-105-milyon-avroluk-dev-yatirim>. Erişim Tarihi: 25 Haziran 2021.
- Küçükaşçı, M. S. (2010). Şehir. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 38, 449-451.
- Küskü, F. (2019). *II. Abdülhamit Döneminde Sinop Sancağında İdari ve Sosyokültürel Hayat (1876-1909)*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Kütüphane Dokümantasyon Birimi, (2020). Birim Faaliyet Raporu, <https://kddb.sinop.edu.tr/wp-content/uploads/sites/59/2021/01/2020-Birim-Faaliyet-Raporu.pdf>. Erişim Tarihi: 22 Şubat 2021.
- Kwiesielewicz, M. & Uden, E. V. (2004). Inconsistent and Contradictory Judgements in Pairwise Comparison Method in the AHP. *Computers & Operations Research*, (31), 713-719.
- Leaf, W. (1916). The Commerce of Sinop. *The Journal of Hellenic Studies*, (36), 1-15.

- Lee, B.D. (1973). Requiem for Large-Scale Models. *Journal of the American Institute of Planners*, 39(3), 163-178.
- Lee, G. K. L. & Chan, E. H. W. (2007). The Analytic Hierarchy Process (AHP) Approach for Assessment of Urban Renewal Proposals. *Social Indicators Research*, 89(1), 155–168.
- Li, X. & Gong, P. (2016). Urban Growth Models: Progress and Perspective. *Science Bulletin*, 61(21), 1637-1650.
- Limanlı, Ö. & Yamanlı, R. (2014). Türkiye’de Hanehalkı Gelirinin Mikroekonomik Belirleyicileri, *1. Karadeniz ve Balkan Ekonomik ve Politik Araştırmalar Sempozyumu (Ed. Vergil, H. Sezer, Ö. & Dökmen, G.) (İçinde 55-66).*
- Linard, C. Gilbert, M. Snow, R. W. Noor, A. M. & Tatem, A. J. (2012). Population Distribution, Settlement Patterns and Accessibility Across Africa in 2010. *PLoS ONE*, 7(2), 1-8.
- Lundström, U.S. Bremen N. Van ve Bain, D. (2000). The Podzolization Proses. A Review, *Geoderma*, (94), 91-107.
- Lynch, K. (1975). *The Image of City (15th Edition)*. The MIT Press.
- Maden, F. (2015). Sinop Türk Ocağı (1923-1931) ve Türk Bahçesi Dergisi, <https://www.turkyurdu.com.tr/yazar-yazi.php?id=444>, Erişim Tarihi: 14 Şubat 2021.
- Maggie, D. (1950). *Roman Rule In Asia Minor To The End Of Third Century After Christ Volume I*. Princeton University Press.
- Maithani, S. (2009). A Neural Network Based Urban Growth Model of an Indian City. *Journal of the Indian Society of Remote Sensing*, 37(3), 363–376.
- Mater, B. (1986). *Toprak Oluşumu, Erozyon ve Korunması.*, Gür-Ay Matbaası.
- Mayer, R. (1943). *Der geographische Stadtbegriff*. In: *Zeitschrift für Erdkunde*, (10)11, 446-457.
- Melnychuk, A. & Gnatiuk, O. (2018). Regional Identity and the Renewal of Spatial Administrative Structures: The case of Podolia, Ukraine. *Moravian Geographical Reports*, 26(1), 42-54.

- Mezughi, T. Akhir, J. Rafek, A. G. & Abdullah, I. (2012). Analytical Hierarchy Process Method for Mapping Landslide Susceptibility to an Area Along the E-W highway (Gerik-Jeli). *Malaysia. Asian Journal of Earth Sciences*, 5(1), 13-24.
- Morales, F. M. & de Vries, W. T. (2021). Establishment of Land Use Suitability Mapping Criteria Using Analytic Hierarchy Process (AHP) with Practitioners and Beneficiaries. *Land*, (10)235, 1-20.
- Mumford, L. (2007). *Tarih Boyunca Kent*. Ayrıntı Yayınları.
- Murphy, R. E. (2017). *The Central Business District*. Taylor & Francis Groupe.
- Murray, A.T. & Grubestic, T.H. (2015). Locational Planning of Health Care Facilities, *Spatial Analysis in Health Geography* (Ed. Kanaroglu, P. Delmelle, E. ve Paez, A.). Ashgate Publishing.
- N. Mourshed, M. & Bray, M. (2016). Advances in Remote Sensing Applications for Urban Sustainability. *Euro-Mediterranean Journal for Environmental Integration*, 1(1), 1-22.
- Namal, Y. (2020). Sinop Millet Mektepleri (1928-1935). *Belgi Dergisi*, 2(19), 1766-1785.
- Newbold, K. Bruce (2010). *Population Geography, Tools and Issues*, Rowman & Littlefield Publisher.
- Newbold, K. Bruce (2017). Population Geography, International Encyclopedia of Geography: People, the Earth. *Environment and Technology*, 1–10.
- Newington, S. (2016). Phrygian Kingdom. *The Encyclopedia of Empire*, 1–3.
- Niewöhner, P. (2017). The Archeology of Byzantine Anatolia From the Late Antiquity Until Coming of The Turks (ed. Philipp N.). *Urbanism*, 39-40, Oxford University Press.
- Okur, O. (2019). *H. 1286- H.1289 (H. 1869-1882) Yılları Arasında Kastamonu Vilayet Salnamelerinde Sinop Sancağının Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Oliveria, V. (2019). An Historico-Geographical Theory of Urban Form. *Journal of Urbanism: International Research on Placemaking and Urban Sustainability*, (12)4, 412-432.

- Onsekiz, D. (2018). Üniversitelerin Anadolu Kentlerine Etkileri: Bir Literatür Taraması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(55). 400-406.
- Oral, M. Özdemir, Ü. & Ünlü, İ. (2019). Üniversiteye Bağlı Sosyomekânsal Dönüşüm Sahası: Karabük 100. Yıl Mahallesi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, (41), 107-124.
- Oral, M. Özdemir, Ü. & Duran, E. (2019). Türkiye’de Sanayi Bölgeleri Oluşturma Kapsamında Organize Sanayi Bölgelerine İlişkin Coğrafi Bir Değerlendirme. *International Human and Civilization Congress From Past to Future* (İçinde 164-171).
- Ozan, S. (2019). Sürdürülebilir Kalkınma ve Türkiye’de Çevre Politikalarının Yerel Yönetimler Üzerindeki Etkisi: Sinop İli Merkez Belediyesi Üzerinde Bir Araştırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(1), 211-242.
- Önal, E. A. (2017). *1928-1938 Yılları Arasında Sinop’un Sosyo Kültürel Yapısı*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öncü, N. (2019) *Bodrum’da Turizm Faaliyetlerinin Şehirleşmeye Etkileri ve Ortaya Çıkardığı Sorunlar*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Önder, G. & Önder, E. (2018). Analitik Hiyerarşi Süreci. *Operasyonel, Yönetmel ve Stratejik Problemlerin Çözümünde Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri* (Ed. Yıldırım, B. F. & Önder, E.), Dora Basım Dağıtım.
- Öngör, S. (1961). 1950-1955 Devresinde İç Göçler, *Türk Coğrafya Dergisi*, (21), 63-74.
- Örnek Özden, E. (2017). Kalkınma Aracı Olarak Organize Sanayi Bölgelerini Yeniden Kurgulamak, *MEGARON*,11(1), 106-124.
- Özbek, A. (2021). *Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri ve Excel ile Problem Çözümü* (3. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Özcan, A. (2011). XIX. Yüzyılın Ortalarında Sinop’taki Gayrimüslimlerin Sosyal ve Ekonomik Yapısı. *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 30(30), 145-172.
- Özcan, E. (2018). *Cumhuriyet Döneminde Sinop Yangınları (1935,1946 ve 1956)*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Özcan, K. & Yenen, Z. (2010). Anadolu-Türk Kent Tarihine Katkı: Anadolu Selçuklu Kenti (XII. Yüzyılın Başından XIII. Yüzyılın Sonuna Dek). *Megaron*, 5(2), 55-66.
- Özcan, K. (2005). *Anadolu Selçuklu Dönemi Yerleşme Sistemi ve Kent Modelleri* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Özcan, K. (2006). Anadolu Selçuklu Kentler Sistemi ve Mekansal Kademelenme (I). *Metu Journal Of The Faculty Of Architecture*, 23(2), 21-61.
- Özcan, K. (2015). Anadolu Selçuklu Döneminde Kentleşme Koridoru. *Bilig*, (73), 185-206.
- Özcan, S. (2007). *Tanzimat Döneminde Sinop'un Sosyal Ekonomik Durumu*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özçağlar, A. (2015). *Yönetmelik Coğrafya (1. Baskı)*, Nika Yayıncılık.
- Özdemir, C. (2007). Sinop'un Toplumsal Yapısı. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdemir, N. & Gökmen, H. S. (2019). Üniversite ile Kent Arasında Bir İletişim Aracı Olarak Üniversite Müzeleri, *Mimarlık Dergisi*, s. 55-58.
- Özdemir, N. (2002). *Sinop İlinde Afetten Etkilenen Yerleşmeler*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdemir, N. (2005). Sinop İlinde Etkili Bir Doğal Afet Türü: Heyelan. *Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (5), 67-106.
- Özdemir, Ü. (2015). Tarihte Türk Denizcilik Faaliyetleri ve Günümüz Limanlarının Gelişim Sürecine Olan Etkisinin İncelenmesi. *SOBIAD*, 5(12), 421-441.
- Özgüç, N. (1976). *Şehirselleşmenin Gelişmesi*. İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Özgür, E. M. (1996). İl ve İlçe Merkezlerinin, Faal Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı Bakımından Sınıflandırılması, *Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, (5) 53-71.
- Özlu, H. (2019). İstiklal Savaşı'nda Bir Yol: İstiklal Yolu ve Kastamonu Bölgesindeki Lojistik Faaliyetlerin Değerlendirmesi. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 18/2(36), 155-180.

- Özşahin, E. (2014). Coğrafi Bilgi Sistemleri CBS ve Analitik Hiyerarşi Süreci AHS Kullanılarak Tekirdağ İlinde Deprem Hasar Riski Analizi. *International Journal of Human Sciences*, 11(1), 861-879.
- Öztürk, C. (2000). İdadi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 21, 464-466.
- Öztürk, C. (2008). Rüşdiye. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 35, 300-303.
- Öztürk, S. Torun, İ. & Özkök, Y. (2011). Anadolu'da Kurulan Üniversitelerin İllerin Sosyoekonomik Yapılarına Katkıları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilgiler Enstitü Dergisi*, 8(16), 145-158.
- Özyaba, M. (1999). Kentsel Gelişmede Üniversitenin Rolü (Uludağ Üniversitesi ve Bursa). *UMED Uludağ Üniversitesi Mezunlar Derneği 3. Geleneksel Mezunlar Buluşması*, 4-5.
- Özyılmaz Küçükyavaş, P. (2019). Bulanık Mantık Yönteminin Kentsel Alan Çalışmalarında Kullanımı. *Kent Akademisi*, 12(2), 299-308.
- Pacione, M. (2003). Landscape And Urban Planning Quality And Humanwellbeing— A Social Geographical Perspective. *Landscape and Urban Planning*, 19–30.
- Parry, J. A. Ganaie, S. A. & Bhat, M. S. (2021). GIS Based Land Suitability Analysis Using AHP Model For Urban Service Planning in Srinagar And Jammu Urban Centers Of J&K, India. *Journal of Urban Management*, (7), 46-56.
- Peacock, A. C.S. (2010). The Result Of Fifteen Years of Research (Ed. Dominuque K. Ö.) Sinop: A Frontier City in Seljuq and Mongol Anatolia. *Ancient Civilization Sythia to Siberia*, Brill.
- Peña, L. E. Zapata, M. A. & Barrios, M. (2019) Analytic Hierarchy Process Approach for the Selection of Stream-Gauging Sites. *Hydrological Sciences Journal*, 64(14), 1783-1792.
- Pleho, J. & Avdagic, Z. (2015). Fuzzy Model in Urban Planning. *9th WSEAS International Conference on FUZZY SYSTEMS* (156-160).
- Pliny, E. (1963). *Genç Pliniusun Anadolu Mektupları (10. Kitap) Plinus Epustulae (Çev. Çiğdem Dürüşken)*. YKY Yayınları.
- Putnam, S. H. (1983). *Integrated Urban Models*. Pion Limited.

Rasmussen, W.D. (1982). The Mechanization of Agriculture. *Scientific American*, 247, 76-89.

Redford, S. (2011). The Seljuqs: Politics, Society and Culture (Ed. C. Lange ve S. Mecit), *City Building In Seljuq Rum*, Edinburgh University Press.

Ratzel, V. F. (1891). Anthropogeographie: Die geographische Verbreitung des Menschen. Second Volume.

Resmî Gazete (18 Mart 1924). Köy Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.442.pdf>. Erişim Tarihi: 19 Ekim 2021.

Resmî Gazete (20 Mayıs 1990). Yasama Bölümü, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/20523.pdf>. Erişim Tarihi: 9 Mayıs 2021.

Resmî Gazete (27 Haziran 1957), Kanunlar, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/9644.pdf>. Erişim Tarihi: 9 Mayıs 2021.

Resmî Gazete, 1990 (3 Ağustos 1990). Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/20594.pdf>. Erişim Tarihi: 12 Ağustos 2021.

Resmi Gazete, 2005 (3 Temmuz 2005). Belediye Kanunu, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050713-6.htm>. Erişim Tarihi: 24 Ocak 2022.

Resmi Gazete, 2006 (19 Ekim 2006). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/10/20061019-8.htm>. Erişim Tarihi: 1 Haziran 2021.

Resmî Gazete, (29 Mayıs 2007). Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanununda ve Yükseköğretim Kurumları Öğretim Elemanlarının Kadroları Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye Ekli Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/05/20070529-1.htm>, Erişim Tarihi: 13 Şubat 2021.

Resmi Gazete, 2012 (6 Aralık 2012). On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik

- Yapilmasina Dair Kanun, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121206-1.htm>. Erişim Tarihi: 24 Ocak 2022.
- Rhoda, R. (1983). Rural Development and Urban Migration: Can We Keep Them Down on the Farm?. *International Migration Review*, 17(1). 34-64.
- Robinson, D. M. (1906). Ancient Sinope: First Part. *The American Journal of Philology*, (27), 125-153.
- Rodrigue J. P. (1997). Parallel Modelling and Neural Networks: An overview for Transportation/Land Use Systems. *Transportation Research*, 5(5), 259–271.
- Roger, G. B. & Charleton, A. M. (2001). *Synoptic Dynamic and Climatology*. Routledge.
- Ruck, D. J. Bentley, R. A. & Lawson, D. J. (2020). Cultural Prerequisites Of Socioeconomic Development, *Royal Society Open Science*, 7(2), 1-11.
- Saaty, T. L. & Vargas, L. G. (2001). *Models, Methods, Concepts and Applications of the Analytic Hierarchy Process*. Kluwer Academic Publishers.
- Saaty, T. L. (1977). A Scaling Method for Priorities in Hierarchical Structures. *Journal of Mathematical Psychology*, 15(3), 234–281.
- Saaty, T. L. (2004). Decision Making-The Analytic Hierarchy and Network Processes (Ahp/Anp). *Journal Of Systems Science And Systems Engineering*, 13(1), 1-35.
- Saaty, T. L. (2008). Decision Making with the Analytic Hierarchy Process. *International Journal of Services Sciences*, 1(1), 83-98.
- Sabancı, S. (2016). Manavgat'ta Turizm ve Kentleşmenin Gelişme Süreci, *Turan Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 8(32), 264-271.
- Saha, A. & Roy, R. (2021). An Integrated Approach to Identify Suitable Areas For Built-Up Development Using GIS-Based Multi-Criteria Analysis And AHP In Siliguri Planning Area, India. *SN Applied Sciences*, 3(4), 395-412.
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, (2019). Sinop İli Sanayi Durum Raporu 2019, <https://www.sanayi.gov.tr/plan-program-raporlar-ve-yayinlar/81-il-sanayi-durum-raporlari/mu2603011670>. Erişim Tarihi: 30 Mayıs 2021.
- Sargın, S. (2006). *şehirleşme-Üniversiteler: Üniversitelerin şehirleşmeye Etkileri*. Fakülte Kitapevi.

- Sarı, A. (2020). *19. Yüzyılda Sinop Limanı ve Sinop Tersanesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sathya, P. & Deepa, V. B. (2017). Analysis of Supervised Image Classification Method for Satellite Images. *International Journal of Computer Science Research*, 16-19.
- Sayılır, B. (2013). Millî Mücadele Döneminde Batı Karadeniz'in (Sinop-Kastamonu-Zonguldak) Sosyokültürel ve Ekonomik Yapısı (Türkiye'nin Sıhhi İçtimai Coğrafyası Raporlarına Göre). *Akademik Bakış Dergisi*, 38, 1-20.
- Saylan, K. (2015). XIX. Yüzyıl Sonları ve XX. Yüzyıl Başlarında Ordu Limanı. *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 19, 37-56.
- Schlüter, O. (1899). "Über Den Grundriss Der Städte. *Zeitschrift Der Gesellschaft Für Erdkunde*, 34, 446-462.
- Scott, A. J. & Storper, M. (2014). The Nature of Cities, The Scope and Limit of Urban Theory. *International Journal of Urban and Regional Research*, 39, 1-15.
- Seçtim, H. & Erkul, H. (2020). Yönetim Yaklaşımları Üzerine Kuramsal Bir Değerlendirme. *Management and Political Sciences Review*, 2(1), 18-50.
- Selen, H.S. (1954). *Türkiye İktisadi Coğrafyasının Anahatları*. Güney Matbaacılık ve Gazetecilik.
- Sinop Basın ve Halk İlişkiler Müdürlüğü, (2021). <https://byhim.sinop.edu.tr/wp-content/uploads/sites/85/2021/02/Subat2021.pdf> Erişim Tarihi: 14 Şubat 2021.
- Sinop Belediyesi, (2012). Sinop Belediyesi Denetim Raporu Aralık 2013, <https://www.sayistay.gov.tr/tr/Upload/62643830/files/raporlar/kid/2012/belediyeler/S%C4%B0NOP%20BELED%C4%B0YES%C4%B0.pdf>. Erişim Tarihi: 23. Ocak 2021.
- Siyavuş, A. E. (2019). *Tekirdağ Şehir coğrafyası*. [Yayınlanmamış doktora lisans tezi]. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Skorobogatova, O. & Merlino, İ. K. (2017). Transport Infrastructure Development Performance. *Procedia Engineering*, 16th Conference on Reliability and Statistics in Transportation and Communication, (178), 319-329.

- Small, K. A. & Verhoef, E. T. (2007). *The Economics of Urban Transportation*. Routledge.
- Smith, R. H. T. (1965). Method and Purpose in Functional Town Classification, *Annals of the Association of American Geographers*, 55(3), 539-548.
- Smith, W. D. (1980). Friedrich Ratzel and the Origins of Lebensraum, *German Studies Review*, 3(1), 51-68.
- Solak, E. (2017). *Candarogullari Beyligi Döneminde Sinop*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Soyer, A. (2007). *Osmanlı-Rus İlişkilerinde Çeşme ve Sinop Baskınları*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Yeditepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Sönmez, Y. (2020). *Osmanlı Devleti'nde Tütün Üretimi ve Sinop Sancağı Örneği*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Stewig, R. (1966). *İstanbul'da Çıkılmaz Sokaklar ve Gecekondu Meselesi* (Çev: Turfan, R. & Yazman, M. Ş). İstanbul Fetih Cemiyeti İstanbul Enstitüsü Neşriyatı.
- Stogiannos, A. (2019). *The Genesis of Geopolitics and Friedrich Ratzel Historical Geography and Geosciences*, Springer.
- Stojanovski, T. (2012). The Swedish Urban Typologies in City of Kalrstad: Neighbourhood, Conceptualization and Typologies for Urban Development and Transformation in the 21st Century, *3rd International Conference on Degrowth for Ecological Sustainability and Social Equity*.
- Strabon, (2012). *Geographika (Antik Anadolu Coğrafyası Çev: Adnan Pekman)*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Suher, H. (1972). Surat Yolu ve Yerleşme İlişkisi. *İTÜ Mimarlık Fakültesi Şehircilik Dergisi*, (1), 61-71.
- Sür, Ö. (1972). Heyelan Olaylarına Sebep Olan Faktörler ve Bunların Türkiye'de Etkili Bulunduğu Alanlar, *Ankara D.T.F.C Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, 5-6, 215-222.
- Sveikauskas, L. Gowdy, J. & Funk, M. (1988). Urban Productivity: City Size or Industry Size, *Journal of Regional Science*, 28(2), 185-202.

Szymańska, D. Biegańska, J. & Gil, A. (2009). Rural Areas in Poland in The Context of Changes in Population Age Structure in 1996, 2001 and 2006, *Bulletin of Geography, Socio-Economic Series*, 12(12), 91-107.

Şahap, A. (2015). *Uzaktan Algılama ve Coğrafi Bilgi Sistemleri Kullanarak Şehirsel Gelişimin Arazi Kullanımına Etkisi: Şanlıurfa Şehri Örneği*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şahin, A. İ. (2004). *Kahramanmaraş'ın Şehirsel Gelişiminin Coğrafi Bilgi Sistemleri Yönetimiyle İncelenmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Kahramanmaraş Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şahin, S. (2010). *Geçmiş Günümüz ve Gelecekte Nüfus Gerçeği (2. Baskı)*. Gazi Kitabevi.

Şenol, G. (1985). *Şarköy Şehir Coğrafyası* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şinik, B. & Görgün, Ç. (2014). Erken Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Merkezileşme Arayışları: Mülki İdarede Yeniden Yapılanma. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 69(4), 777-805.

Taban, M. (2019). *Türkiye’de Gayrimenkul Yatırımları ve Sinop Kent Örneği*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tabuchi, T. (1998). Urban Agglomeration and Dispersion: A Synthesis of Alonso and Krugman, *Journal of Urban Economics*, 44(3), 333–351.

Tanoğlu, A. (1944). *Samsun Şehri*. Kenan Matbaası.

Tanoğlu, A. (1969). *Nüfus ve Yerleşme*. İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Tarhan, Ç. (2004). Planlamada Uzaktan Algılama ve Coğrafi Bilgi Sistemi Disiplinleri Entegrasyonu: Urla ve Balçova Örnekleri. *Planlama Dergisi*, (3), 106-113.

Tarım ve Orman Bakanlığı, (2021). Sinop Tarımsal Yatırım Rehberi. https://www.tarimorman.gov.tr/SGB/TARYAT/Belgeler/il_yatirim_rehberleri/sinop.pdf. Erişim Tarihi: 3 Ağustos 2021.

Tarkan, H. (1941). *Sinop Coğrafyası*., Marifet Basımevi.

- Taş, B. & Türkan, O. (2016). Üniversite Öğrencileri İkametgâh Durumları Şehir İlişkileri: Çankırı Üniversite Örneği, *Uluslararası Sosyal Araştırma Dergisi*, 9(47), 403-410.
- Taşdöner, K. (2005). *Hititler'in Tarihinde Gaşkalar'ın Rolü ve Önemi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tate, W. F. (2008). Geography of Opportunity: Poverty, Place, and Educational Outcomes, *Educational Researcher*, 37(7), 397–411.
- Taylan, H. H. & Arklan, Ü. (2008). Medya ve Kültür: Kültürün Medya Aracılığıyla Küreselleşmesi, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 85-97.
- Taylor, G. (1945). The Seven Ages of Towns. *Economic Geography*, 21(3),157-160.
- Tekeli, İ. (2001). *Konut Sorunu, Konut Sunum Biçimleri ile Düşünmek*, İstanbul Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tekeli, İ. (2009). *Sanayi Toplumu İçin Sanayi Yazıları*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tekir, H. S. (2014). 1927-1928 Devlet Salnamesinde Sinop Vilayeti. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (13), 133-145.
- Tepealtı, F. (2019). Lozan Nüfus Mübadelesi Göçleri ve Türk Mübadillerin İskânı, *Coğrafya Dergisi*, (39), s.89-98.
- Timor, A. N. (1992). *Orta Büyüklükteki Şehirler ve Lüleburgaz örneği*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Timor, A. (2004). *Ayvalık Bir Sayfiye Yerleşmesinin Gelişim Süreci*. Çantay Kitapevi.
- Tok, Z. (2000). *Sinop Yarımadası ve Yakın Çevresinin Turizm Coğrafyası*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Topçubaşı, M. & Eyüpgiller, K. K. (2010). 19. Yüzyılda Kastamonu Eyaleti'nde Hükümet Daireleri. *İTÜ Dergisi*, 9(2), 108-120.
- Topuz M. (2018). Sarıkum Lagünü (Sinop) Kıyı Çizgisinde Meydana Gelen Değişimlerin Uzaktan Algılama Teknikleri ile İncelenmesi, *JASS*, (71), 481-493.

- Topuz, M. & Karabulut, M. (2018). Sarıkum Gölü'nde (Sinop) Meydana Gelen Zamansal Değişimlerin (1977-2015) ve Ekolojik Etkilerinin İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(60), 419-429.
- Torrens, P. M. & O'Sullivan, D. (2001). Cellular Automata and Urban Simulation: Where do we go from here? *Environment and Planning B: Planning and Design*, (28), 163-168.
- Tosunoğlu, A. (1984). *XVI. Yüzyılda Kastamonu Sancağı*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Tournefort, J. D. (2013). *Tournefort Seyahatnamesi (Ed. S. Yerasimos) (4. Baskı)*. Kitap Yayınevi.
- Tower, W. S. (1905). The Geography of American Cities. *Bulletin of the American Geographical Society*, 37(10), 577-588.
- Turan, O. (2009). *Selçuklular Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti (Onuncu Basım)*. Ötüken Neşriyat.
- TRT Haber, (2020). Tarihi Sinop Cezaevi ve Müzesi'ndeki Restorasyon 2 yılda tamamlanacak. <https://www.trthaber.com/haber/guncel/tarihi-sinop-cezaevi-ve-muzesindeki-restorasyon-2-yilda-tamamlanacak-511400.html>. Erişim Tarihi: 2 Ağustos 2021.
- TÜİK, (2002). 2000 Genel Nüfus Sayımı: Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri: Sinop, Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Tuncel, M. (1980). Türkiye'de Kent Yerleşmelerinin Tarihine Toplu Bir Bakış. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitü Dergisi*, (23), 123-157.
- Tunç, Z. & Özbek, A. (2020). Sinop'ta Selçuklu Mirası. *SUTAD*, (48), 285-312.
- Tunçdilek, N. (1957). Eskişehir ve Şehrin Tekamülü. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, 8, 35-47.
- Tunçdilek, N. (1976). Türkiye'de Yerleşmenin Evrimi. İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Tunçel, H. (2009). Geleneksel Ticaret Mekânı Olarak Türkiye'de Haftalık Pazarlar. *SUTAD*, 4(2), 35-52.

- Turan, O. (2014). *Roma Kolonizasyon Politikası Bağlamında Kuzeybatı Anadolu'daki Roma Kolonileri*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Turner, M. G. Gardner, R. H. & O'Neill, R. V. (1998). *Landscape Ecology in Theory and Practice Pattern and Process*, Springer Press.
- Turoğlu, H. (1998). Sinop Şehri ve Çevresinde Arazi Kullanım-Jeomorfoloji İlişkisi. *Türk Coğrafya Dergisi*, (33), 519-528.
- Tümertekin, E. (1965). *Türkiye Şehirlerinin Fonksiyonel Sınıflandırılması*. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayını.
- Tümertekin, E. (1967). İstanbul'un Merkezi İş Sahaları. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, 8(17), 18-37.
- Tümertekin, E. (1973). *Türkiye'de Şehirleşme ve Şehirseller Fonksiyonlar, Urbanization and Urban Function In Turkey*. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Yayınları.
- Tümertekin, E. (1987). *Ulaşım Coğrafyası (2. Baskı)*. İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Türker, N. (2013). Batı Karadeniz Ekoturizm Kaynaklarının Değerlendirilmesi ve Bir Ekoturizm Rotası Önerisi, *JASS*, 4(6), 1093-1128.
- Türkiye Turizm Stratejisi, (2007). Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planı 2007-2013. <https://www.ktb.gov.tr/Eklenti/906.ttstratejisi2023pdf.pdf?0>. Erişim Tarihi: 1 Ağustos 2021.
- Tümertekin, E. & Özgüç, N. (2012). *Beşerî Coğrafya: İnsan- Kültür-Mekân*, Çantay Kitapevi.
- Tümertekin, E.& Özgüç, N. (2015). *Beşerî Coğrafya: İnsan-Kültür ve Mekân (15. Baskı)*. Çantay Kitapevi.
- Tütüncü, E. (2018). *Sinop Türk Ocağının Kuruluşu, Gelişmesi ve Faaliyetleri (1923-1931)*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tyner, J. A. (2014). Population Geography II: Mortality, Premature Death, and the Ordering of Life, *Progress in Human Geography*, 39(3), 360–373.
- Uçkun, E. (1988). *Sinop İlave ve Revizyon İmar Planı Açıklama Raporu*. Sinop.

- United Nation, (2018). News. <https://www.un.org/development/desa/en/news/population/2018-revision-of-world-urbanization-prospects.html>. Erişim Tarihi: 11 Kasım 2021.
- Ustaoglu, A. & Aydinoglu, A. C. (2020). Suitability Evaluation of Urban Construction Land in Pendik District of Istanbul, Turkey. *Land Use Policy*, (99), 1-18.
- Uzun, A. (2004). Sinop İlinin Bazı Doğal Turistik Çekicilikleri, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (11), 1-10.
- Uzun, A. (2005). Samsun Limanı. *Türk Coğrafya Dergisi*, (45), 85-99.
- Uzuneminoğlu, Akengin, H. (1992). *Bir Uygulamalı Şehir Coğrafyası: Samsun*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ünal, M. A. (2008). *Osmanlı Devrinde Sinop*. Fakülte Kitapevi.
- Ünal, M. A. (2012). XVI ve XVIII Yüzyıllarda Sinop Tersanesi. *XIV. Türk Tarih Kongresi*, (911-958).
- Ünal, M. A. (2013). 17. Yüzyılda Karadeniz’de Kazak Saldırıları ve Karadeniz Ticareti, *Tarih Boyunca Karadeniz Ticareti ve Canik-Samsun I*.
- Üstün Demirkaya, F. & Tuluk, Ö. İ. (2012). Eflatun’un Kurbağası Sinope’den Sinop’a: Kaynaklara Göre Sinop Kentinin Fiziksel Gelişimi. *METU Journal of the Faculty of Architecture*, 1(29), 45-68.
- Üstün, F. (2008). *Tarihsel Kaynaklara Göre Sinop Şehrinin Fiziksel Gelişimi (Antik Dönemden 19. yy. Sonuna Kadar)*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Karadeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Üzülmez, M. & Yılmaz, A. (2021). Turgutlu Şehrinin Mekânsal Gelişiminin (1950-2018) Tarım Arazileri Üzerindeki Etkisi. *Ege Coğrafya Dergisi*, 30(1), 73-83.
- Van Bremen, V. ve Buurman, N. P. (2002). *Soil Information*. Springer.
- Velasquez, Mark & Hester, P. T. (2013). An Analysis of Multi-Criteria Decision-Making Methods. *International Journal of Operations Research*, 10(2), 56-66.
- Vitrin Haber, (2020). Sinop Valilik binası Ekim ayında taşınıyor. <https://www.vitrinhaber.com/guncel/sinop-valilik-binasi-ekim-ayinda-tasiniyor-h33237.html>. Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2021.

- Vural, A. M. (2001). Toplumsal Gelişim Sürecine Katkı Sağlayan Bir Araç Olarak Yerel Medya. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (11), 115-126.
- Wang, T. Shi, J. Letu, H. Ma, Y. Li, X. & Zheng, Y. (2019). Detection and Removal of Clouds and Associated Shadows in Satellite Imagery Based on Simulated Radiance Fields. *Journal of Geophysical Research: Atmospheres*, (124), 7207–7225.
- Weldu, W. G. & Deribew, I. A. (2016). Identification of Potential Sites for Housing Development Using GIS Based Multi-Criteria Evaluation in Dire Dawa City, Ethiopia. *International Journal of Sciences: Basic and Applied Research*, 28(3), 34–49.
- Weber, M. (2015). *Şehir, Modern Kentin Oluşumu*. Yarın Yayınları.
- White, R. & Engelen, G. (1993). Cellular Automata and Fractal Urban Form: A Cellular Modelling Approach to the Evolution of Urban Land-Use Patterns. *Environment and Planning A*, 25(8), 1175–1199.
- White, P., & Jackson, P. (1995). (Re)theorising Population Geography, *International Journal of Population Geography*, 1(2), 111–123.
- Whitehand, J. W. R. (2007). Conzenian Urban Morphology Urban Landscape. *6th International Syntax and Symposium* (1-9).
- Wicht, A. Kropp, P. ve Schwengler, B. (2019). Are Functional Regions More Homogeneous Than Administrative Regions? A Test Using Hierarchical Linear Models. *Regional Science*, 99(1), 135-164.
- Wind, Y. & Saaty, T. L. (1980). Marketing Applications of the Analytic Hierarchy Process. *Management Science*, 26 (7), 641- 658.
- Wolff, S. B. & Wu, J. (2004). Modeling urban landscape dynamics: A review. *Ecological Research*, (19), 119-129.
- Yakan, M. (2017). *Endüstriyel Atık Yönetimi-Sinop Organize Sanayi Bölgesi Örneği*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Sinop Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Yakut, M. E. & Ceylan, M. A. (2019). Diyarbakır Suriçi Kentsel Dönüşüm Projesinin Nüfus ve Yerleşmeye Etkilerine Coğrafi Bir Bakış. *Uluslararası Sosyal Araştırma Dergisi*, 12(63), 386-398.
- Yakut, M. E. & Ceylan, M. A. (2020). Türkiye’de Toplu Konut İdaresi (TOKİ) Konut Uygulamalarının Şehirlerin Yatay Gelişmesine Etkileri, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 13(81), 549-572.

- Yakut, M. E. (2020). *Şehir Coğrafyası Açısından Diyarbakır*. [Yayınlanmamış doktora lisans tezi]. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yalçın, A. Reis, S. Aydınoğlu A. C. & Yomralıoğlu, T. (2011). A GIS-based Comparative Study of Frequency Ratio, Analytical Hierarchy Process, Bivariate Statistics and Logistics Regression Methods for Landslide Susceptibility Mapping in Trabzon, NE Turkey. *Catena*, (85), 274-287.
- Yalçın, E. (2012). Fener Rum Ortodoks Patrikhanesi'nin Ekümenikliği Tartışmaları ve Gerçekler. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, (50) 479-514.
- Yalçınlar, İ. (1958). Türkiye'deki Yeni Volkanik Arazinin Bazı Morfolojik Hususiyetleri, *Türk Coğrafya Dergisi*, (18-19), 118-136.
- Yalçınlar, İ. (1967). Türkiye'de Bazı Şehirlerin Kuruluş ve Gelişmesinde Jeomorfolojik Temeller, *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitü Dergisi*, (13), 53-66.
- Yaman, P. B. (2006). *Hitit Dönemi Anadolu Coğrafyası*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yaşar, M. Ş. (2011). *Türkiye'de Mülki İdari Sistemi ve Mülki İdare Amirliği*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yaşar, M. Ş. (2016). Halkevlerinin Tiyatro Faaliyetleri ve Sinop Halkevi Örneği. *Cappadocia Journal of History and Social Sciences*, (6), 64-79.
- Yaşayanlar, İ. (2015). Tanzimat Döneminde Sinop Limanını Hinterlanda Bağlayan Modern Yol Ağının Tesisi. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, (12), 196-212.
- Yaşayanlar, İ. (2016). Hicaz Yolunda Kolera: Rusya Müslümanlarının Kullandığı Karadeniz Hac Yolu ve Koleranın Yayılımına Etkisi, *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, 4(2), 178-203.
- Yavuz, Y. (2017). *Sinopeli-Sinova-Sinope-Sinop*. Akis Kitap.
- Yazıcı vd. (2019). Kentsel Büyümenin Modellenmesi ve Simülasyon Modellenmesi, *International Journal of Multidisciplinary Studies and Innovative Technologies*, (3) 44-47.

- Yeh, A. G. O, Li, X. & Xia, C. (2021). Cellular Automata Modeling for Urban and Regional Planning. *Urban Informatics*, 865-883.
- Yenisu, E. Şahin, F. ve Öztekkeli, H. (2019). Yönetim Düşüncesinin Evriminde Sistem Kuramının Etkileri: Kavramsal Bir Çözümleme. *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(18), 514-527.
- Yıldız, F. B. (2015). *Türkiye'nin Enerji Politikaları ve Nükleer Enerji Santrallerinin Kurulmasında Sosyal ve Mekansal Süreçler: Sinop Örneği*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Yıldız, G. (2002). *Osmanlı Devleti'nde Hapishane Islahatı (1839-1908)*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Yıldız, S. (2000). Sinop ve Çevresinin Bitki Örtüsü. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, C. (2005). Sarıkum Gölü Ekosistemi (Sinop). *TURQUA- Türkiye Kuvaterner Sempozyumu V* (içinde 219-223).
- Yılmaz, C. (2009). *Tarihi Sinop Kalesi Cezaevi. Doğu Coğrafya Dergisi*, 14(22), 1-15.
- Yılmaz, Çıldam, S. (2016). *Edremit Şehir Coğrafyası*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, M. (2001). Sinop-Kastamonu Yöresi Ahşap Kır Meskenlerinde Taş Çatı Örtüsü. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 17(1), 146-169.
- Yılmaz, M. (2019). Geleneksel Kır Meskenlerinde Mimari Degradasyon: Sinop İli Örneği, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 17(1), 146-169.
- Yılmaz, Ö. (2014a). Samsun Limanı Üzerine Denizcilik Raporu, Koy Haritası, Ticaret ve Denizcilik İstatistikleri. *Grafikler vs. Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 14(29), 397-424.
- Yılmaz, Ö. (2014b). Güney Karadeniz'de Yeni Fransız Politikası: Pascal Fourcade ve Sinop Konsolosluğu (1803-1809), *Grece Roumanie Héritages, Communs-Regards, Croisés*, 1-42.
- Yılmaz, Ö. (2019). Fransız Belgelerine Göre 19. Yüzyılın Başında Güney Karadeniz Limanları. *Mavi Atlas*, 7(1), s. 111-142.

- Yılmaz, S. (2006). *Okan Alpar Konağı Restorasyon Önerisi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Yılmaz, Y. (2017). *Sinopeli (Sinop Tarihi)*. Akis Kitap.
- Yılmaz, Y. (2019). *Şehir Coğrafyası Açısından Erbaa*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yiğit, İ. & Oruç, E. (2020). Osmanlı Anadolu'sunda Eşkivalık ve Mekân (1565-1566): 5 Numaralı Mühimme Defteri Üzerinden Bir Değerlendirme. *Ege Coğrafya Dergisi*, (29)1, 29-43.
- Yiğit, İ. (2008). Ribat. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. (35), 76-79. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ribat>. Erişim Tarihi: 12 Haziran 2021.
- Youssef, A. M. Pradhan, B. & Tarabees, E. (2010). Integrated Evaluation of Urban Development Suitability Based on Remote Sensing and GIS Techniques: Contribution from the Analytic Hierarchy Process. *Arabian Journal of Geosciences*, 4(3-4), 463–473.
- Yuvalı, A. (1990). XIII. Yüzyılda Karadeniz Ticareti. *İkinci Tarih Boyunca Karadeniz Bildirileri*, (İçinde 236-237).
- Yücel, T. (1960). Türkiye'de Şehirleşme Hareketleri ve Şehirler, *Türk Coğrafya Dergisi*, (20), 23-35.
- Yücel, T. (1961). Türkiye'de Şehirleşme Hareketleri. *Türk Coğrafya Dergisi*, (21), 23-35.
- Yücel, T. (1968). Batı Karadeniz'in Topografik Elemanları, *A.Ü.DTCF Coğrafya Araştırma Dergisi*, (11), 1-7.
- Yücer, E (2014). *Şehir Alanlarındaki Mekansal Değişimin Uydu Görüntüleri ile Zamansal Takibi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Zaman, M. (2011). Orta ve Doğu Karadeniz'de Balıkçılık. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 10(13), 31-78.
- Zengin, M. (2019). Karadeniz Türk Balıkçılığının Yüz Yıllık Tarihine Genel Bir Bakış. *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 5(7), 31-67.

Zhou G, Li C, & Zhang J. (2020). Identification of Urban Functions Enhancement and Weakening Based on Urban Land Use Conversion: A Case Study of Changchun, China. *PLoS ONE* 15(6), 1-14.

Zhou, G. & Gao, H. (2020). The Impact of Urban Morphology on Urban Transportation Mode: A Case Study of Tokyo. *Case Studies on Transport Policy*, 8(1), 197-205.

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Sinop Şehrinde Aylık Ortalama Sıcaklık Değerleri (°C) (1950-2019)	55
Tablo 2: Belirli Dönelmlere Göre Sinop Şehri Aylık Ortalama Sıcaklık Değerleri (°C)	57
Tablo 3: Sinop Şehri Aylık Ortalama Yağış Değerleri (mm) (1950-2019).....	58
Tablo 4: Sinop Şehrinde Yağışların Mevsimsel Dağılımı	60
Tablo 5: Sinop Şehri Aylık Ortalama Yağış Değerleri (mm)	61
Tablo 6: Sinop Şehrinde Ortalama Nisbi Nem Değerleri (1950-2019)	61
Tablo 7: Sinop Şehrinde Aylık Ortalama Bulutlu Günler Sayısı (1950-2019).....	62
Tablo 8: Sinop Şehrinde Aylık Ortalama Basınç Değerleri (hPa) (1950-2019).....	63
Tablo 9: Sinop Şehrinde Rüzgârların Esme Yönleri (1968-2019).....	64
Tablo 10: Sinop Şehrinde Ortalama Rüzgâr Esme Hızları (1950-2019)	65
Tablo 11: Sinop Sancağı'na Bağlı Köyler ve Mezra Sayıları	108
Tablo 12: 1486-1530 Tarihli Tahrir Kayıtlarına Göre Sinop Sancağı'nın Nüfus Durumu	108
Tablo 13: Tahrir Sayımlarına Göre Sinop'ta Bulunan Mahallelerdeki Hane Sayıları	109
Tablo 14: Tahrir Sayımlarına Göre XV ve XVI yüzyılda Sinop Şehir Nüfusu.....	110
Tablo 15: 1830 Tarihli İcmal Defteri Kayıtlarına Göre Sinop'ta Müslüman Mahallelerdeki Nüfus	111
Tablo 16: 1830 Tarihli İcmal Defteri Kayıtlarına Göre Sinop'ta Gayrimüslüman Mahallelerdeki Vergi Mükellef Sayıları	111
Tablo 17: 1831 Tarihli Nüfus Sayımında Sinop'un Nüfus Miktarı.....	112
Tablo 18: Temettuat Defterleri Sayımlarına (1844-1845) Göre Sinop'ta Bulunan Mahallelerin Hane Sayıları	112
Tablo 19: 1869-1879 Salname Kayıtlarına Göre Sinop Merkez Kazası Nüfusu.....	113
Tablo 20: 1889 Tarihli Kastamonu Vilayet Salnamesine Göre Sinop Merkez Kazası Nüfusu.....	114
Tablo 21: 1881-1893 Osmanlı Genel Nüfus Sayımlarına Göre Sinop Merkez Kazası Nüfusu.....	114

Tablo 22: 1893-1894 Kastamonu Vilayet Salnamesi'ne Göre Sinop Merkez Kazası Nüfusu.....	114
Tablo 23: Cuinet'e Göre Sinop Sancağı'nın 19. Yüzyılda Nüfus Miktarları	115
Tablo 24: 1896 Kastamonu Vilayet Salnamesi'ne Göre Sinop Şehrini Oluşturan Mahalleler ve Nüfus Miktarları	115
Tablo 25: 1899 Yılı Tarihli Kastamonu Vilayet Salnamesi'ne Göre Sinop Merkez Kazasının Nüfus Miktarı.....	116
Tablo 26: 1903 Yılı Tarihli Kastamonu Vilayet Salnamesi'ne Göre Sinop Kazası Nüfus Miktarı.....	116
Tablo 27: Sinop Şehrinin Nüfusu (1927-2020)	117
Tablo 28: Sinop Şehrinin Sayım Dönemleri ve Kayıt Yıllarına Göre Yıllık Nüfus Artış Hızı (1927-2020) (%).....	121
Tablo 29: Sinop Şehrinde Şehir ve Kır Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi	122
Tablo 30: Sinop Şehrinde Doğum Sayıları (2014-2020)	125
Tablo 31: Sinop Şehrinde Ölüm Sayıları (2009-2019).....	127
Tablo 32: Sinop İlinin Aldığı, Verdiği Göç ve Net Göç Hızı (1975-2020).....	129
Tablo 33: Sinop İlinde Yaşayanların Doğum Yerlerine Göre Dağılımı (2020)	130
Tablo 34: Sinop'un Göç Aldığı ve Göç Verdiği İller (2020).....	131
Tablo 35: Sinop Şehri Kadın-Erkek Nüfus ve Cinsiyet Oranları (1960-2020)	133
Tablo 36: Sinop Şehrinin Cinsiyete Göre Yaş Grupları (2000).....	135
Tablo 37: Sinop Şehrinin Cinsiyete Göre Yaş Grupları (2020).....	136
Tablo 38: Sinop Şehrinin Geniş Aralıklı Gruplandırmaya Göre Nüfusu (2000-2020)	138
Tablo 39: Sinop Şehrinde Hane Halkının Büyüklüğü ve Dağılımı (1985-2000)	141
Tablo 40: Sinop Şehrinde Konutların Mülkiyete Göre Dağılımı (2000) (Adet)	141
Tablo 41: Sinop İlinde Hane Halkının Büyüklüğü ve Dağılımı (2008-2019)	142
Tablo 42: Sinop İlinde Hane Halkı Tiplerine Göre Hane Halkı Sayısı (2014-2019)	143
Tablo 43: Sinop Şehrinde İş Gücü ve Nüfusun Dağılışı (2000)	144
Tablo 44: Sinop Şehrinde 12 yaş ve Üzeri Faal Olmayan Nüfusun Gruplandırılması (2000).....	145
Tablo 45: Sinop Şehrinde Faal Nüfusun Ekonomik Faaliyetlere Göre Dağılımı (2000)	146

Tablo 46: Sinop İlinde Nüfusun Cinsiyete Göre Ekonomik Sektörlere Dağılımı (2011)	146
Tablo 47: Sinop Şehrinde Okuryazarlık Durumu (2000)	148
Tablo 48: Sinop Şehrinde Eğitim Durumu (2020)	150
Tablo 49: Sinop Şehrinde Mahallelerin Nüfus Miktarları ve Yoğunlukları (2007-2010)	152
Tablo 50: Sinop Şehrinde Mahallelerin Nüfus Dilimlerine Bölünüşü (2007-2010)	154
Tablo 51: Sinop Şehrinde Mahallelerin Nüfus Miktarları ve Aritmetik Yoğunlukları (2020)	154
Tablo 52: Sinop Şehrinde Mahallerin Nüfus Dilimlerine Bölünüşü (2020)	156
Tablo 53: Sinop Şehrinde Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyetlere Göre Dağılımı (1985-2000)	168
Tablo 54: Sinop'ta Görev Yapmış Belediye Başkanları	177
Tablo 55: Sinop Merkez İlçeye Bağlı Köyler ve Nüfusları (2020)	179
Tablo 56: Sinop Şehrindeki Kamu Kurumları ve İstihdam Sayıları (2019)	180
Tablo 57: Sinop Atatürk Devlet Hastanesi Personel Bilgileri	184
Tablo 58: Sinop'ta Merkez İlçe'de Yer Alan Sıbyan Mektepleri	188
Tablo 59: Sinop Şehrindeki Eğitim Kurumları (2020-2021)	193
Tablo 60: Sinop Üniversitesi'nin Fakülteleri ve Akademisyen Sayıları (2021)	196
Tablo 61: Sinop Üniversitesi'nde Öğrenim Gören Öğrencilerin Program Düzeyine Göre Dağılışı	197
Tablo 62: Sinop Şehri Halk Eğitim Merkezinde Açılan Kurslara Katılan Kişi Sayıları	200
Tablo 63: Sinop'ta Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyetlere Göre Dağılımı (1935)	212
Tablo 64: Sinop'ta Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyetlere Göre Dağılımı (1975)	212
Tablo 65: Sinop Şehrinde Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyetlere Göre Dağılımı (1980)	213
Tablo 66: Sinop İlinde Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyetlere Göre Dağılımı (1980-2000)	214
Tablo 67: Sinop Şehrinde Faaliyet Gösteren Firmalar (2019)	215
Tablo 68: Sinop Şehrinde Yer Alan Firmaların Üretim Miktarları ve Ekonomik Faaliyetlerine Göre Türleri (2014-2018)	216
Tablo 69: Araştırma Alanında Bulunan Sanayi Siteleri ve Kapasiteleri (2019)	220

Tablo 70: 19. Yüzyılda Vital Cuinet'e Göre Sinop'ta Ticarete Öne Çıkan Ürünler	235
Tablo 71: 19. Yüzyılda Sinop Şhrinde Bulunan Müslüman Hane Reislerinin Mesleklere Göre Dağılımı	237
Tablo 72: Sinop Şhrinde 19. Yüzyılda İcra Edilen Faaliyetlerin Mesleki Özelliklerine Göre Sınıflandırılması	237
Tablo 73: Sinop Şhrinde Mahallelerde Yaşayan Müslüman Hane Reislerinin Mesleklere Göre Dağılımı (1839-1876 Yılları Arası)	239
Tablo 74: Sinop Şhrinde Mahallelerde Yaşayan Müslüman Hane Reislerinin Mesleklere Göre Dağılımı (1839-1876 Yılları Arası)	240
Tablo 75: 19. Yüzyılın İkinci Yarısında Sinop Şhrinde Yaşayan Gayri Müslimlerin İşletmeleri ve Mahallelere Göre Dağılımı	241
Tablo 76: Sinop Şhrinde Ticaret Odasına Bağlı Meslek Grupları ve Sayıları (2013)	244
Tablo 77: Sinop Sanayi ve Ticaret Odası'na Kayıtlı İmalat Sektörüne Ait Meslek Grupları ve Sayıları (2013)	245
Tablo 78: Sinop'ta Ticaret Odasına Bağlı Firmaların Sektörel Dağılımı (2016)	246
Tablo 79: Sinop'ta Ticarete En Fazla Gelir Getiren Beş Sektör (2016)	247
Tablo 80: Sinop İlinin Sektörlere Göre İhracat Rakamları (2015-2020) (Dolar)	262
Tablo 81: Sinop İlinde İhracata Konu Olan Sektörler (2015-2020)	263
Tablo 82: 20. Yüzyılda Sinop Limanı'ndan Deniz Yoluyla İhraç Edilen Ürünlerin Ülkelere Göre Dağılımı (Ton)	270
Tablo 83: Sinop Şhrinde Güzergâhlara Göre Ortalama Taşıt Sayısı	275
Tablo 84: Toplu Taşıma Ulaşım Güzergâhları ve Özellikleri	276
Tablo 85: Sinop Şhrinde Ticari Taksi Durakları ve Özellikleri	276
Tablo 86: Sinop Şhrinde Tescilli Araç Sayıları (2010-2020)	279
Tablo 87: Sinop İlinde Tescilli Araç Türleri	279
Tablo 88: Bazı İlçe Merkezlerinin Sinop Şhrine Uzaklıkları	281
Tablo 89: Sinop Havalimanında Yıllık Uçak ve Yolcu Trafığı (2020-2021)	287
Tablo 90: Sinop Merkez İlçesinde Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Ekim Alanları ve Üretim Miktarları (2020)	299
Tablo 91: Sinop Merkez İlçesinde Önemli Sebze Ürünleri ve Üretim Miktarları (2020)	300

Tablo 92: Sinop Merkez İlçesinde Önemli Meyve Ürünleri ve Üretim Miktarları (2020).....	301
Tablo 93: Sinop İli ve Merkez İlçesinde Arazi Kullanım Özellikleri (2021).....	302
Tablo 94: Sinop Merkez İlçesinde Hayvan Varlığı	303
Tablo 95: Sinop Şehrinde Arazi Kullanım Özellikleri (1988).....	308
Tablo 96: Sinop Şehrinde Arazi Kullanımı ve Özellikleri (2016).....	309
Tablo 97: Sinop Şehrinde Konut Sayıları (2020) (Adet).....	317
Tablo 98: Sinop Şehrinde Ticari İş Yerleri ve Özellikleri (2020)	321
Tablo 99: Sinop Şehrinde Yer Alan Parklar	329
Tablo 100: 1960'lı Yıllarda Sinop Şehrinde Mekânsal Gelişime Bağlı Olarak Çeşitli Binalar ve Özellikleri (Adet)	347
Tablo 101: 1990'lı Yıllarda Şehirde Çeşitli Sektörlerde Çalışan Sayıları.....	348
Tablo 102: Sinop Şehri ve Mücavir Alan Arazi Kullanım Dağılımı (1985)	355
Tablo 103: 1985 Yılı Sinop Şehrini Oluşturan Mahalleler ve Mücavir Alan Arazi Kullanım Dağılımı (Hektar).....	357
Tablo 104: Sinop Şehri ve Mücavir Alan Arazi Kullanım Dağılımı (2021)	358
Tablo 105: Sinop Şehrini Oluşturan Mahalleler ve Mücavir Alan Arazi Sınıf Dağılımı (2021).....	360
Tablo 106: AHP Önem Ölçeği.....	366
Tablo 107: AHP Sisteminde Kullanılan Kriterler ve Ağırlık Değerleri	367
Tablo 108: Şehrsel Uygunluk Analizinde Kullanılan İkili Karşılaştırma Matrisi	368
Tablo 109: Şehrsel Uygunluk Analizinin Mahalle ve Mücavir Alana Göre Dağılımı	374

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Sinop Şehrinin Aylık Ortalama Sıcaklık Değerleri (1950-2019).....	55
Şekil 2: Sinop Şehrinde Yağışın Aylara Göre Dağılımı (1950-2019).....	58
Şekil 3: Sinop Şehrinde Yağışın Mevsimlere Göre Dağılımı (%)	60
Şekil 4: Sinop Şehrinde Bulutluluğun Aylara Göre Dağılımı	62
Şekil 5: Sinop Şehrinde Yönlere Göre Rüzgâr Esme Sayısı (1968-2019).....	64
Şekil 6: Sinop Şehir Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi	118
Şekil 7: Sinop Şehrinin Sayım Dönemleri ve Kayıt Yıllarına Göre Nüfus Artış Hızları	120
Şekil 8: Sinop Şehrinde Kırsal ve Şehir Nüfusunun Değişimi (1927-2020)	123
Şekil 9: Sinop Şehrinin Doğurganlık Hızı (2014-2019).....	126
Şekil 10: 1960-2020 Yılları Arasında Sinop Şehri Kadın-Erkek Nüfusu ve Cinsiyet Oranları	133
Şekil 11: Sinop Şehri Dar Aralıklı Nüfus Piramidi (2000)	136
Şekil 12: Sinop Şehri Dar Aralıklı Nüfus Piramidi (2020)	137
Şekil 13: Sinop Şehrinin Geniş Aralıklı Nüfus Piramidi (2000 Yılı).....	139
Şekil 14: Sinop Şehri Geniş Aralıklı Nüfus Piramidi (2020).....	139
Şekil 15: Sinop İlinde Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı (2011) (%)	147
Şekil 16: Sinop Şehrinde Genel Eğitim Durumu (2000) (%).....	149
Şekil 17: Sinop Şehrinde Okuryazarlık Durumu (2020) (%).....	150
Şekil 18: Sinop Şehrinde Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyetlere Göre Dağılımı (%) (1985-2000)	169
Şekil 19: Osmanlı Yönetiş Sisteminde 14. ve 15. Yüzyıllarda Kastamonu Sancağı	174
Şekil 20: Osmanlı Döneminde 18. ve 19. Yüzyıllarda Sinop Sancağı.....	175
Şekil 21: Vital Cuinet'e Göre Kastamonu Vilayetinin Sınırları.....	176
Şekil 22: Sinop İlinde Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyetlere Göre Dağılımı (1980-2000) (%)	214
Şekil 23: Sinop Şehrinde Faaliyet Gösteren Üretim Sektörlerinin Dağılımı (2019) (%)	215
Şekil 24: Sinop Şehrinde Yer Alan Küçük Oto Sanayisi'nin Hava Fotoğrafından Görünümü	221
Şekil 25: Sinop Organize Sanayi Sitesinin Hava Fotoğrafından Görünümü	222

Şekil 26: Sinop Şehrinde Mobilya Sanayisi Dağılışının Hava Fotoğrafından Görünümü	223
Şekil 27: Şehirde Yol Boyunca Gelişme Gösteren Gıda Sanayilerinin Hava Fotoğrafi	224
Şekil 28: M.Ö. 3000-2000’de Önemli Kentler ve Liman Şehirleri.....	226
Şekil 29: Karadeniz’de Yunan Ticaret Kolonileri.....	228
Şekil 30: Sinop Şehrinin Liman ve Ticari Özellikleri.....	229
Şekil 31: Romalılar Zamanında Ticareti Geliştirmek İçin Yapılan Yollar	230
Şekil 32: Sinop ve Amasra Kıyılarında Roma Yolları	230
Şekil 33: Anadolu Selçuklu Devleti Zamanında Kervansaray Yolları ve Kervansaray Bulunduran Kentler.....	232
Şekil 34: Anadolu Selçuklu Devletinde Kentlerin İşlevsel Örgütlenmeleri.....	232
Şekil 35: Anadolu Selçuklularda Karayolu Ulaşım Ağları ve Önemli Kavşak Noktalar	272
Şekil 36: Sinop Merkez İlçede Arazi Bölünüş Oranları (%) (2021)	302
Şekil 37: 1988 yılı Nazım İmar Planı’na Göre Sinop Şehir İçi Arazi Kullanımı (%)	308
Şekil 38: Sinop Şehri Arazi Kullanımı (%).....	310
Şekil 39: Sakarya Caddesi’nde Yer Alan Konutların Doku Özellikleri.....	313
Şekil 40: Okullar Caddesi’nde Konut Dokusu ve Özellikleri	314
Şekil 41: Kentin Doğu Gelişme Alanında Yer Alan Konutlar	315
Şekil 42: Şehirde Yer Alan Konutların Mahallelere Göre Dağılımı (%).....	317
Şekil 43: Yunan ve Roma Dönemlerinde Sinop Kentinin Fiziksel Yapısı	336
Şekil 44: Antik Çağda Agora Olarak Kullanılan Tuzcular Caddesi	337
Şekil 45: Izgara Planında Oluşturulmuş Sakarya Caddesi	337
Şekil 46: Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde Sinop Kentinin Fiziksel Yapısı.....	339
Şekil 47: Sinop Şehrinde Ticari İşlerin Yapıldığı Önemli Cadde ve Sokaklar	341
Şekil 48: Sinop Şehrinin Mekânsal Gelişim Dönemleri	344
Şekil 49: Sinop Şehri ve Mücavir Alanda Arazi Kullanım Durumunun Oranı (%) (1985).....	356
Şekil 50: Sinop Şehri ve Mücavir Alan Arazi Kullanım Durumunun Oranı (%) (2021)	359
Şekil 51: Şehirselsel Uygunluk Analizi İçin AHP Sistemi.....	365

HARİTA LİSTESİ

Harita 1: Araştırma Sahası Lokasyon Haritası	37
Harita 2: Sinop Şehri ve Yakın Çevresinin Topografya Haritası	38
Harita 3: Araştırma Alanı ve Yakın Çevresi Fiziki Haritası	39
Harita 4: Sinop Şehri ve Yakın Çevresinin Jeoloji Haritası	42
Harita 5: Sinop Şehri ve Yakın Çevresinin Yıllık Ortalama Sıcaklık Haritası	56
Harita 6: Sinop Şehri ve Yakın Çevresinin Yıllık Toplam Yağış Haritası	59
Harita 7: Sinop Şehri ve Yakın Çevresinin Hidrografya Haritası	66
Harita 8: Sinop Şehri ve Yakın Çevresinin Toprak Haritası	69
Harita 9: Sinop Şehri ve Yakın Çevresinin Bitki Örtüsü Haritası.....	73
Harita 10: Sinop Şehrini Oluşturan Mahallelerin Nüfus Yoğunluğu	157
Harita 11: Sinop Şehrini Oluşturan Mahallelerin Nüfus Miktarları (2020)	158
Harita 12: Sinop Şehri Fonksiyonel Arazi Kullanımı (2016)	171
Harita 13: Sinop Üniversitesinde Okuyan Öğrencilerin Geldikleri İllere Göre Dağılışı (2021).....	199
Harita 14: Sinop Şehri ve Yakın Çevresi Ulaşım Haritası	274
Harita 15: Sinop ve Yakın Çevresinde Karayolu Ağ Özellikleri	282
Harita 16: Sinop Şehir İçi Arazi Kullanım Haritası (2016)	307
Harita 17: 1985 Yılı Sinop Şehri ve Yakın Çevresinin Arazi Kullanım Sınıfları Haritası.....	358
Harita 18: 2021 Yılı Sinop Şehri ve Yakın Çevresinin Arazi Kullanım Sınıfları Haritası.....	361
Harita 19: AHP Sisteminde Kullanılan Faktörlerin Tematik Haritalanması	370
Harita 20: AHP Sisteminde Kullanılan Faktörlerin Tematik Haritalanması.....	372
Harita 21: Sinop Şehri ve Yakın Çevresinin Şehirsel Uygunluk Analizi	373

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf 1: 20. yüzyılda Sinop'un Rum Mahallesi'nin Yangından Sonra Görünümü	99
Fotoğraf 2: 1928'de Mustafa Kemal Atatürk'ün Sinop'a Yaptığı Ziyaretten Bir Görünüm Kaynak: tbn57.wordpress.com.....	101
Fotoğraf 3: Sinop Şehrinde Bulunan Tarihi Kale.....	173
Fotoğraf 4: Sinop'un Eski Hükümet Binası Kaynak: Zeynel Zeki Özcanoğlu Arşivi	178
Fotoğraf 5: Günümüzde Adliye Sarayı Olarak Kullanılan Eski Hükümet Binası....	178
Fotoğraf 6: Sinop Valilik Binası.....	179
Fotoğraf 7: Sinop Atatürk Devlet Hastanesi Kaynak: Sinop İl Sağlık Müdürlüğü Arşivi	183
Fotoğraf 8: Sinop Alaeddin Camii ve Medresesi Kaynak: Sinop Arkeoloji Müzesi Arşivi	186
Fotoğraf 9: Sinop Merkez'de Yer Alan Pervaneoğulları Medresesinden Bir Görünüm	187
Fotoğraf 10: Tarihî Cumhuriyet İlkokulu Kaynak: Sinop Arkeoloji Müze Müdürlüğü Arşivi	190
Fotoğraf 11: Sinop Öğretmenevi	191
Fotoğraf 12: Sinop Kültür Merkezinden Bir Görünüm.....	195
Fotoğraf 13: Sinop Üniversitesi Rektörlük Binasından Bir Görünüm	196
Fotoğraf 14: Sinop Şehrinde Yer Alan Dr. Rıza Nur Kütüphanesi	204
Fotoğraf 15: Meydankapı ve Saray Camileri	206
Fotoğraf 16: Sinop Arkeoloji Müzesi Kaynak: Sinop İl Kültür Turizm Müdürlüğü Arşivi	208
Fotoğraf 17: Ordu Mahallesi'nde Yer Alan Küçük Sanayi Sitesi.....	219
Fotoğraf 18: Sinop Şehir Merkezi Sakarya Caddesi'nde Yer Alan İşletmeler	247
Fotoğraf 19: Sakarya Caddesi'nin Tarihsel Görünümü (1930-1935,1940-1960,1980-2000).....	249
Fotoğraf 20: Sakarya Caddesi'nde Yer Alan Ticari İş Yerleri.....	250
Fotoğraf 21: 20. Yüzyılda Hükümet Caddesi'nden Görünüm	251
Fotoğraf 22: 1925 Yılında Atatürk Caddesi'nde Yer Alan Belediye Binası ve Yakın Çevresindeki Meskenler	252

Fotoğraf 23: 1960'lı Yılların Sonuna Doğru Atatürk Caddesi'nden Görünümler ...	252
Fotoğraf 24: Sinop Merkez'de Yer Alan Atatürk Caddesi'nden Bir Görünüm	253
Fotoğraf 25: Gazi Caddesi'nden Bir Görünüm	254
Fotoğraf 26: Okullar Caddesi'nde Yer Alan Ticari İş Yerleri	255
Fotoğraf 27: Cumhuriyet Caddesi'nin Bir Kısımında Yer Alan Tarihi Sinop Kale Burçları	256
Fotoğraf 28: Fatih Caddesi'nden Bir Görünüm.....	256
Fotoğraf 29: Fatih Caddesi'nde Nalburiye Dükkanından Bir Görünüm	257
Fotoğraf 30: Sinop Şehir Kulübü ve Güney Kale Burçları	258
Fotoğraf 31: Sinop Kapalı Pazaryeri	260
Fotoğraf 32: 20. Yüzyılda Sinop Tersanesinde Üretilen Gemiden Görünüm	
Kaynak: Hayrettin Bozkurt Arşivi.....	268
Fotoğraf 33: Sinop'un Dar Sokaklarından Görünümler	277
Fotoğraf 34: Sinop Şehrine Girişten Bir Görünüm	281
Fotoğraf 35: Sinop Otogarı'ndan Bir Görünüm	283
Fotoğraf 36: Sinop Havalimanı'ndan Bir Görünüm.....	286
Fotoğraf 37: Boztepe Yarımadası'ndan Bir Görünüm	289
Fotoğraf 38: Hamsilos Koyu'ndan Bir Görünüm.....	290
Fotoğraf 39: Sinop Etnografya Müzesi'nden Görünüm.....	291
Fotoğraf 40: Sinop Arkeoloji Müzesi'nde Sergilenen Tarihi Eserlerden Görünüm	292
Fotoğraf 41: Tarihi Sinop Kalesi'nden Görünüm	293
Fotoğraf 42: Tarihi Sinop Cezaevi'nden Görünümler.....	294
Fotoğraf 43: Balatlar Kilisesi Kuzeybatı Köşesinden Bir Görünüm.....	295
Fotoğraf 44: Seyit Bilal Türbesi ve Camii	296
Fotoğraf 45: Yeni Mahalle Kuruçeşme Sokak'taki Tarihi Evler	297
Fotoğraf 46: Osmaniye Mahallesi'nde Bahçe Tarımı ve Küçükbaş Hayvancılık Faaliyeti	303
Fotoğraf 47: Ada Mahallesi'nde Yer Alan Kooperatif Tarzı Konutlar	315
Fotoğraf 48: Gelincik Mahallesi ve Yakın Çevresindeki Konutların Görünümü	316
Fotoğraf 49: Sinop Şehri Meydan Projesi Kaynak: Ayancık Gazetesi, 2019.	319
Fotoğraf 50: 1930'lu Yıllarda Sinop'ta Açılan Kibrit Fabrikası	323
Fotoğraf 51: Güney Kale Burcunun Otopark Olarak Kullanımı	327
Fotoğraf 52: Yeni Mahalle'de Yer Alan Aşıklar Parkı	328

Fotoğraf 53: Çukurbağ Şehir Mezarlığı	331
Fotoğraf 54: Tarihi Sinop Evlerinden Bir Görünüm	334
Fotoğraf 55: 19. Yüzyılda Sinop Şehrının Görünümü Kaynak: Sinop Belediye Arşivi	338
Fotoğraf 56: Kefevi Mahallesi'nde Yer Alan Süleyman Hoca Çıkma Sokak	340
Fotoğraf 57: 19. Yüzyılda Sinop Şehrinden Bir Görünüm.....	345

ÖZ GEÇMİŞ

İsmail ÜNLÜ, ilk, orta ve lise öğrenimini Adana'nın Kozan ilçesinde tamamladı. Lisans eğitimine 2010 yılında Karabük Üniversitesi Coğrafya Bölümünde başladı. Lisans eğitimini 2015'de bitirdi. Aynı yıl bölümün yüksek lisans eğitimine girmeye hak kazandı. 2017'de "Amasra-Cide Kıyı Boyu Yerleşmeleri; Özellikler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri" adlı yüksek lisans çalışmasını tamamladı. 2018'de Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Coğrafya Bölümü doktora eğitimine başladı. İyi derece İngilizce bilen ÜNLÜ'nün uluslararası dergilerde yayımlanmış akademik çalışmaları bulunmaktadır.